12 5. 13

Biblioteca Complutense
Ildefonsina.
E. 93. C. 1. N. 13.

Digitized by Google

DER
Nr. 13949

Digitized by Google

Digitized by Google

A 82

ACTA ERVDITORVM ANNO M DC XCIV publicata.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Potentiſſimi Electoris Saxoniæ privilegiis.

Ex Bibliotheca Bernh. Bauer M.D.G.

LIPSIÆ.

Proſtant apud JOH. GROSSII Hæredes & JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis CHRISTIANI GOEZII, A. M DC XCIV.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

Digitized by Google

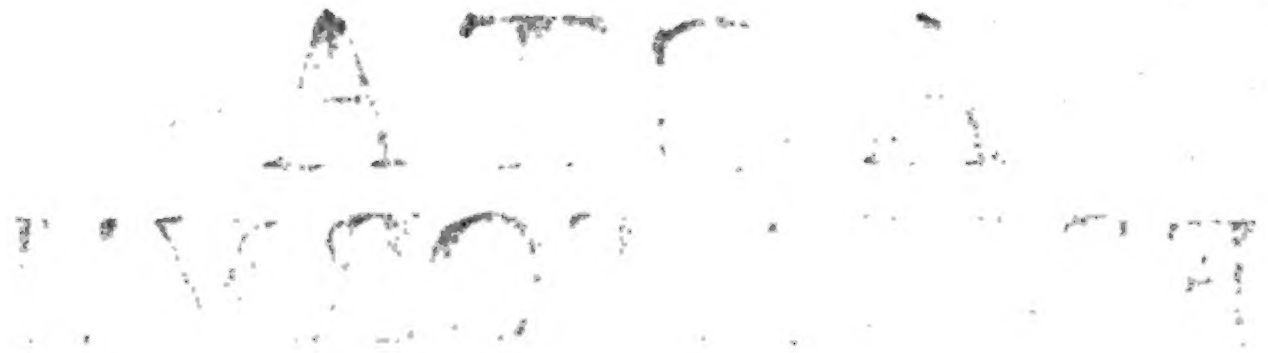

Digitized by Google

I.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Januarii, Anno M DC XCIV.

CASPARIS THEOPHILI BIERLINGII, Medic. Doct. Magdeburgenſium hactenus Practici non incelebris, uti & Academ. Leopold. Cæſar. Collegæ Primarii, THESAVRVS THEORETICO-PRACTICVS &c. cum Præfatione Jacobi Wolffii Phil. atque Med. D. in Salana P. P. & Acad. Leopoldino-Imperial. Adjuncti.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DERECHO

Magdeburgi apud Hæredes Johannis Lüdervvaldi, 1693. in 4.

Conſtat plagulis 158.

QUindecim abierunt anni, ex quo clariſſimus Bierlingius *Adverſariorum Curioſorum Centuriam primam* divulgans, continuationem eorum juſſit expectari. Quam fidem datam nunc demum, Centuria altera cum Syllabo obſervationum atque rerum & verborum Indice communicata, liberaſſe omnino cenſendus eſt, licet novus Theſauri Theoretico-Practici titulus eidem cernatur præfixus. Etenim hic Autori non debetur, utpote e vivis ante typum abſolutum erepto, & quidem anno ipſo proxime elapſo, quem fatalem ſibi per ſomnium jamjam A. 1676 prænunciatum fuiſſe, in *Scholiis ad Obſ. 42. de morte per ſomnium indicata*, conjecit, in lucem alias hic Lipſiæ A. 1640 d. 30 Octob. editus. Sed Nobiliſſimo *VVolffio*, uti Præfationem, ita & Titulum indigitatum ad aliorum exemplum præponere, vel ideo placuit, quod in Obſervationibus iſtis Scholiisque additis, tanquam Theſauro, theoretica pariter atque practica adminicula, firma imprimis præſidia ſanitatis, theſaurorum optimi, affatim erogarentur. Nec approbationem Lectoris facile denegatum iri confidimus, P. 573.

Digitized by Google

modo paucula, pro more a nobis, tum quoad Obſervationes, tum quoad Scholia, nunc commemoranda, non gravetur percurrere. Sci-
p. 29. licet *Obſ. 3.* calculus libras quatuor totidemque uncias cum dimidia adæquans, ferme rotundus in medium profertur, qui in equo quodam Hiſpanico duodecim a morte horis adhuc calidus ſedem ſupra renes pinguiorem intra tunicam habuerit, exemtusque calorem etiam ad
p. 33. ſex usque horas conſervaverit. *Obſ. 4.* Beato D. Valentino Andreæ Möllenbroccio, Autoris vitrico, Medico quondam famigeratiſſimo, ſanguis aliquoties per porum e globulo naſi, absque ulla irritatione prævia, ſponte fluxiſſe innuitur. *Obſ. 17.* morbillorum cum tu-
p. 221. more faciei fit mentio, modo erumpentium, modo retrocedentium, absque ullo & pueruli, & puellæ, ægrotantium nocumento. *Obſ. 20.*
p. 255. ophthalmia mulieris periodica anniverſaria non niſi fonticulis ceſſiſſe, iisq; recluſis oppido rediiſſe, tamdiu moleſta, donec uterque bra-
p. 267. chiorum fonticulus rurſus apertus eſſet, indicatur. *Obſ. 22.* infantem bimulum, poſt motus convulſivos præcedentes variolis decumbentem, die duodecimo ac duobus ſubſequentibus diarrhœa critica, hacq; remittente furunculi vexaſſe; itemque furunculi ovi columbini magnitudine, in univerſo alius infantis corpuſculo poſt variolas efflo-
p. 319. ruiſſe narrantur. *Obſ. 24.* mira virginis alicujus, a vetula quadam in-
p. 372. cantatæ, leguntur pathemata; referturque *Obſ. 25.* quomodo quis in Livonia tam in Lycanthroporum numerum receptus, quam a Ly-
p. 376. canthropia eadem dæmoniaca liberatus fuerit. *Obſ. 29.* acus ſartoria innoxie advertitur deglutita. *Obſ. 34.* de viro generoſo agitur,
p. 453. qui per plures annos de miro dolore, per intervalla, ac præſertim loquendum inter vel edendum, fulguris adinſtar a naſo ſuper os jugale in muſculis ad tempora usque acerrime affligente, repentinumque terrorem incutiente, fuerit conqueſtus, adeo quidem pertinaci, ut venæſectiones, arteriotomiæ, fonticuli, cucurbitulæ cum veſicatoriis aliaque adhibita nihil prorſus auxilii, olea vero deſtillata, e. g. majoranæ, chamomillæ, anethi, aniſi, fœnículi, rutæ, in certa proportione linimenti vice commixta & inuncta levaminis parum afferrent. *Obſ. 39.*
p. 536. puerpera ex inſomnio & ſubſecuto terrore graviter deliraſſe memoratur, poſt enematis tamen, & anodynorum, atque abſorbentium u-
p. 577. ſum feliciter reſtituta. *Obſ. 43.* ſoror Andreæ Seidelii Leucopetræ A. 1670. in epilepſiam fertur incidiſſe, cum ipſi frater mortuus, quem

videre

Digitized by Google

videre anxie desiderabat, esset ostensus. *Obs. 46.* serum viri scorbutici post venæ sectionem lactis instar sanguini supernatasse, similemque materiam lacteam paucis annis post cum urina quoque aliquoties ab eodem excretam fuisse, proditur. *Obs. 48.* consensus uteri cum labiis oris, notabilis videlicet labiorum tumor in gravida quadam spectatissima, notatur, nullis remediis, partu autem peracto sponte cedens. *Obs. 51.* deprehendere est virginem septendecim annorum, quam menstrualem fluxum nondum passam mensibus singulis cephalalgia nariumque hæmorrhogia multum exagitaverint, usque vigesimo demum anno solenne tributū Lunare solvere inciperet. *Obs. 56.* medela tetani capitis & colli, occasione terroris enati, traditur. Fœmina aliqua menstruis evacuationibus nunquam obnoxia, sex filios quatuorque filias peperisse, instante tantum partu parum sanguinis, uti & lochia parca profudisse, *Obs. 59.* enarratur. Quam periculosum sit fœtentem pedum sudorem supprimere, nobilissimæ cujusdam virginis exemplo *Obs. 60.* edocetur, utpote quæ ramentis orichalci tibialibus eum in finem inditis confestim in febrem ardentem inciderit, nullis medicamentis abigendam prius, quam pristina materiæ per pedes excretio fieret. In talpæ sequioris sexus anatomia, quæ una cum ciconiæ dissectione *Obs. 63.* occurrit, oculi nigri, puncticuli instar absque cranii perforatione atque ductu vel vestigio nervi optici, describuntur. *Obs. 65.* ptyalismus in fœmina quadam nobili non medicamentis expugnatus, sed materiæ crassæ ac albæ per urinam excretione solutus habetur. A scabie membra paralytica occupante nonnunquam mortem prænuntiari, exemplis duobus *Obs. 68.* ostenditur. *Obs. 69.* fœmina ter gravida semper superfœtationem in utero gestasse, eamque viginti septimanis post partum priorem in lucem edidisse commemoratur. Rarioribus autem accensendum, quod *Obs. 72.* ex vulnere pectoris, sclopeto inflicto, paucorum dierum spatio centum & viginti unciæ sanguinis effluxisse, ac *Obs. 73.* inveterata fœminæ epilepsia, assumto sanguine humano mitigata quidem, matrimonio vero superveniente perfecte curata, perhibeantur. *Obs. 84.* senex & anicula exhibentur, quorum ille auditum amissum post duodecim annos in aure sinistra inopinato receperit; hæc vero, nisi mane sonitum aliquem (ein Knacken) in auribus percepisset, die illo minus audiverit. *Obs. 89.* gravida ictero laborans

p. 507. p. 641. p. 655. p. 735. p. 769. p. 775. p. 807. p. 851. p. 891. p. 900. p. 927. p. 935. p. 1050. p. 1076.

Digitized by Google

p. 115. gemellos itidem ictericos protuliſſe ſubinnuitur. *Obſ. 96.* hydrops
p. 1144. & tumor pedum ſcarificationibus curati, aſt *Obſ. 98.* purgantia & vomitoria a Pharmacopœis aliisque ſiniſtre propinata, notantur. Et tantum de Obſervationibus, quarum pleræque quidem, uti hactenus recenſitæ, Autoris propriæ ſunt, nonnullæ tamen ex aliorum etiam epiſtolis cernuntur depromtæ, v. g. *Obſ. 14.* de nævis vel potius tumoribus ex prægnantium imaginatione; *Obſ. 15.* de quadam cataleptica; *Obſ. 16.* de maculis ſcorbuticis poſt mortem cum pediculis erumpentibus; *Obſ. 25.* de morte ex emanente podagra; *Obſ. 26.* de rubedine & ſudore faciei poſt mortem; *Obſ. 27.* de duabus puellis a diabolo ejusque inſtrumentis, ſagis nimirum, ſeductis; *Obſ. 30.* de verme ſternutando e naribus rejecto; *Obſ. 35.* de epilepſia ex utero & vomitu ſupernaturali; *Obſ. 53.* de extremo, poſteriorem ſclopeti partem claudente ferro (Germanice Schwantz-Schraube) improviſo per dextrum oculi canthum immiſſo, & ultra quinque annos in capite detento; *Obſ. 54.* de fluxu hæmorrhoidali cujusdam viri in ſenectute non magis apparente &c. Perpauca etiamnum de Scholiis reſtant monenda, quibus Autor obſervationes ſingulas, ſi *nonageſimam nonam*, compacta-
p. 1165. ta inter Chirurgos ac Balneatores tam Lipſienſes quam Numburgenſes evulgantem, & *centeſimam*, varia de variis affectibus proponen-
p. 1183. tem, excipias, voluit exornare. In his quippe non modo ex Autoribus ea adducuntur, quæ affectibus propoſitis quoad theoriam non minus atque praxin illuſtrandis inſerviunt, ſed & aliquando nova apponuntur exempla, in praxi ab Autore obſervata. Sic in *Scholiis ad Obſ. 2.* de apoplexia forti ex nimia vini Hiſpanici & ſpiritus ardentis ingur-
p. 22. gitatione, poſtquam ex Autoribus de apoplexiæ cauſis, quantum ad dilucidandum caſum præſentem, actum eſt, ſenex non ita pridem apoplexia traditur correptus, quæ, licet in paralyſin ſiniſtri lateris deſierit linguæque uſum ſufflaminaverit, Veneris tamen ardorem concip. 105. tavit maximum. In *Scholiis ad Obſ. 11.* de febre intermittente ex ira cum inflammatione colli periodum nullam obſervante, mira juvenis ardentiſſima febri laborantis reſtitutio exponitur, ab eo mox momento contingens, quo hic præ ira totus contremiſceret, & in ſudorem
p. 530. ſolveretur. E diverſo pleuritis ab ira inducta *in Scholiis ad Obſ. 38.* quæ pleuritidem veram ex materiæ translatione poſt pedum tumorem
p. 1072. pertractat, legitur. In *Scholiis ad Obſ. 87.* de apoſtematis in dextro-

bra-

brachio poſt ulcerum tibiæ ſiniſtræ conſolidationem excitatis, dyſenteria & epilepſia ob ulcera pedum curata notantur &c. Sub calcem denique Scholiorum remedia plerumque cum cautelis practicis affectuum diverſorũ a beato quondam D. Johanne Michaelis in Collegio practico Jonſtoniano dictata & commendata proferuntur; de quibus tamen nihil attinet in præſenti dicere, cum initium *Operum* B. D. *Johannis Michaelis Norimbergæ A. 1688.* editorum conſtituant, Lectorq; cum his Autorem noſtrum conferendo notabilem hinc inde diſcrepantiam obſervare ipſemet queat facillime. Tantum adhuc dolemus, quod Autor morte præventus nec *Tractatum Medico-Juridicum* in *Prodromo hujus A. 1691. Jenæ* divulgato, promiſſum, nec *Obſervationes de Peſte nupera Magdeburgenſi*, quarum tam in Theſauro hactenus perluſtrato, quam in *Problemate Pharmaceutico-Medico, A. 1684. typis Helmſtadienſibus* propoſito, dedit ſpem, valuerit perficere. Quodſi vero Scripto utrique ultimam forſan manum Autor in vivis adhuc exiſtens impoſuit, ut neutrum Hæredes orbi literato invidere velint, publico hic nomine volumus exoratos.

p. 107

p. 41.

M. JOH. SARTORII, GYMNASII THORUN. Prof. Publ. Agoniſtica Fidelium Verba, quibus SS. Martyres, aliique Homines pii ac fideles vita emigraturi inter preces ac ſuſpiria animam Deo commendabant.

Thorunii, ſumptibus Joh. Chriſtiani Laureri, Bibliopolæ. Proſtant & Lipſiæ apud Joh. Frider. Gleditſch. A. cIↃ IcↃ xciii. in 8.

Conſtant 9. plag.

DE Cygnorum cantu non una omnium eſt ſententia, aliis ſcilicet eum affirmantibus, aliis negantibus; niſi quod affirmanti ſententiæ fidem non modicam faciat præclara illa, & ſuſpicienda arteriæ aſperæ in hac ave ſtructura, quæ duplici reflexione tubæ bellicæ, qua quamlibet tonorum varietatem tubicines effingere ſolent, figurã exactiſſime repræſentat. Suum tamen jam non eſſe ait Autor clariſſimus, hic Palæmonem agere, ſed ſufficere ſibi, κύκνειον ἆσμα ſym-

bolica ſignificatione non modo Viros doctos expreſſiſſe, ſed & præterea *ultima*, fidelium imprimis, *morientium verba* haud raro deſignaſſe, quæ acriore ſpiritu excitata aures mentesque audientium mire ſoleant afficere. De quibus dum acturus eſt, omiſſis, quæ vel futura ominari, vel ſuperſtites ad tribunal Dei provocare, vel denique mandata ſuis exequenda ſolent relinquere, ad tres ea potisſimum claſſes reduci poſſe arbitratur: primam quidem Chriſtianam religionem ac orthodoxiam confitentium; ſecundam ſoli voluntati ac diſpoſitioni divinæ ſe & ἀγωνίαν ſuam committentium; tertiam denique beatam ἀνάλυσιν cum πληροφορίᾳ anhelantium, & in ſolius meriti Chriſti apprehenſione exſpirantium. In prima claſſe familiam ducit *Stephanus* Protomartyr, de cujus reliquiis multa notatu non indigna legere eſt, cujusque verba ultima vel ipſe ſacer codex nobis retulit. Hunc excipiunt *Petrus* Apoſtolus, qui moriturus non tantum poſteriorem ſuam ſcripſiſſe Epiſtolam, ſed & cruci jam affixus, quoad ſupervixit, fidem Crucifixi infra ſtantes docuiſſe dicitur: *Andreas* in crucem decuſſatam actus, biduum integrum ex ea Chriſtum prædicans: *Jacobus*, Alphæi filius, de cujus martyrio variæ variorum ſententiæ adducuntur, quas ita conciliari poſſe cenſet Autor, ſi per πτερύγιον, e quo præcipitatus dicitur, non ſummum templi faſtigium, ſed locus ſaltem editus intelligatur, quo primum fuerit dejectus, mox lapidibus obrutus, ac tandem inſtrumento fullonio occiſus: *Paulus*, miniſterii vitæque curriculum gravibus verbis claudens 2. Tim. IV. 7. 8: *Ignatius* Antiochenus, qui aureo illo, ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται, in agone ſe erexiſſe dicitur: *Polycarpus*, prolixa Deum gratiarum actione jam in rogo conſtiturus pro conceſſo martyrii honore celebrans: *Attalus* patria Pergamenus, ignitæ cathedræ impoſitus, egregiam de divina unitate confeſſionem edens: *Sanctus*, inter exquiſitiſſimos cruciatus ſuum illud, *Chriſtianus ſum*, ingeminans; qua cantilena etiam *Blandina*, generoſi ſpiritus fœmina, iisdem in tormentis conſtituta, vitam obſignavit, plane hac in parte ſimilis *Catharinæ*, Iberiæ Reginæ, ſub finem ſuperioris ſeculi indignis ab Abaſo Perſarum Rege modis excarnificatæ. Huc refert Autor eos etiam, qui jam ſuppliciis afficiendi in jubila laxaſſe vocem perhibentur, quemadmodum *Babylas*, Antiochenus Epiſcopus, verba Pſ. CXVI. 17, *Marcus* & *Marcellinus* fratres Pſ. CXXXIII,

alii

Digitized by Google

alii alia, non ſine admiratione circumſtantium, cecinerunt; tum & illos, qui audita mortis ſententia non ſolum gratias judicibus egerunt, ſed & medios inter cruciatus carnifici lictoribusque inſultarunt, e quibus *Lucius* cumprimis, *Cyprianus*, *Laurentius*, *Macedonius*, *Theodulus* & *Tatianus*, *Marcus* Arethuſæ Epiſcopus, ac *Gordius* Centurio Cæſareenſis, ſubinde verba Pſ. LVI. 6. in ore habens, memorantur. Secundæ claſſi accenſentur *Fælix* Thibarenſis in Africa Epiſcopus, *Thelica*, *Dativus*, *Saturninus* Presbyter, *Vitalis*, *Baſilius M. Epictetus* Presbyter, ejusque ſocius *Aſtion*, *Servulus* mendicus & per omnem ætatem paralyſi decumbens, *Paulus* Maximini Imperatoris tempore martyrio coronatus, & alii quamplurimi recentiores, Reges, Imperatores, Principes, Eccleſiæ Doctores, tenuioris etiam ſortis homines, quin adeo & ipſe denique Servator noſter, inſigne patientiæ ac æquanimitatis omnibus imitandæ exemplum. Ad tertiam claſſem referuntur verba ultima *Jacobi*, *Davidis*, *Jobi*, *Simeonis*, ex Scriptura nota; *Eligii* Epiſcopi Noviomenſis, *Remigii* Antiſiodorenſis, *Anshelmi* Cantuarienſis, *Hugonis de S. Victore*, *Bernhardi*, *Arnoldi* Presbyteri & Canonici Reichersbergenſis, *Joh. Gerſonis*, *Nicolai Copernici*, Præpoſiti cujusdam *Afrani* in Miſnia, *Conſalvi Mederii*, *Stanislai Hoſii*, *Ludov. Bloſii*, *Jerem. Drexelii*, qui vel in ipſis tenebris Papalibus in ſolius meriti Chriſti apprehenſione dicuntur exſpiraſſe. Quos ſequuntur plures perſonæ utriusque ſexus illuſtres, viri item alii eruditionis ac pietatis fama clariſſimi, quorum omnium idem fuiſſe votum, idem deſiderium, Autor oſtendit, longeque melius præ illis, qui vel ad Sanctorum merita confugientes, vel ſuis gloriantes, vel omnem denique ſalutis ſpem abjicientes, non ſine horrore hinc aufugerunt; quorum catalogum aliquem Autor texit, & ſaluberrimo ad εὐθανασίαν ſe parandi monito Diſſertationem claudit.

ORIGINES HUNGARIÆ, SEU LIBER, quo vera Nationis Hungaricæ Origo & antiquitas e Veterum monumentis & linguis præcipuis panduntur.

Labore & ſtudio Franciſci Foris Otrokócſi.

Partes II.

Fra-

Franequeræ, ex officina Leonardi Strik, A. 1693. in 8.
2. Alphab. 10½. plag.

OBſervaverat eruditiſſimus Autor, niſhil fere de originibus Hungarorum innotuiſſe hactenus, præterquam iſtud, quod illi Scythæ olim fuerint, ac inter Scythas Hunni, (quicquid tandem eſſet nomen Hunnicum,) quodque a communi non Scytharum modo ſed multorum quoque aliorum parente, Japheto, ortum duxerint. Utrum vero extra Scythiam reperti quidam eorum majores fuerint, de eo vix quenquam cogitaſſe refert, nec magis qui res Hungaricas ſcripſere, *Ranzanum*, *Turoczium*, *Bonfinium*, & recentiſſima ſaltim pertractantem *Iſtuanfium*, de hoc fuiſſe ſolicitos: utrum aliquam habeat lingua Hungarica cum Orientalibus convenientiam? Qua cura penitus neglecta fieri non potuiſſe cenſet, quin iſti ſæpenumero in pandendis hiſce Originibus defecerint.

Ipſe autem hæc expendens paulo accuratius, majorum hujus gentis diverſas in diverſis mundi partibus antiquas ſedes inveſtigat, temporibus remotiſſimis in Armenia, Græcia, Aſia minore, & ad fluvium Thermodonta eas obvias fuiſſe innuens, & occaſionem ſimul exponens, qua eum in locum, ubi jam degunt, ſatis commodum devenerint. Quem in finem multa de Scytharum ortu rebusque geſtis memorat; diutius tamen circa Hunnos detinetur, quorum non diſtinctas modo, quibus deprehenduntur inſigniti, appellationes exponit, ſed & præterea triplicem adventum in Europam ejusque partes, Daciam ac Pannoniam, conſtituit, & eruptiones iſtas a vatibus ethnicis olim prædictas fuiſſe docet, allatis in ejus rei fidem Græcis verſibus, qui circa A.D. 367. in lapide e muris Chalcedonis eruto reperti ſunt, ac apud Ammianum Marcellinum l. 31. c. 1. referuntur, in quibus cum inter alia nominari videamus Ὄυνια Φῦλα, Henricus autem Valeſius pro verbis hiſce potius δῆια Φῦλα, aut μυρία Φῦλα legi debere doceat, priorem illam lectionem a Mariangelo Accurſio ex bibliotheca Vindelicorum Auguſtana primum editam, & Lindenbrogio Gruteroque poſtea probatam, operoſe defendit. Aſt Hungarorum nomen a tertio Hunnorum in Pannoniam adventu, qui neutiquam anno 744, ut plerique arbitrentur, ſed 888 & proximo contigerit, deducit, poſtquam ante vitam moresque & res geſtas

ſtas Attilæ, Priſcum, Rhetorem ac Sophiſtam Græcum, ſecutus prolixe enarraverat.

Quandoquidem vero Hungaricæ linguæ indagationem imprimis in hoc Opere præfixam ſibi Autor clariſſimus habuit, ea, quæ huc usq; recenſuimus, aliquā tantummodo Scripti hujus partem conſtituunt, ſpatiumque multo diffuſius in eo Philologia occupat, dum magno ſtudio paſſim hujus linguæ proxima cum Orientalibꝰ convenientia oſtenditur. Tametſi enim Autor in regulis tradendis valde parcus eſt, ſupellectilem tamen vocabulorum ad ſuos fontes reductorum largiſſimam ex inſtituto ſuo producit, in peculiari de *Amazonibus* diſſertatione finiens, quas fuiſſe ait Heroinas, ſubjectos cives conſilio atque autoritate ſua regentes, & non raro ad bella ipſa procedentes. Sed quod eædem viris caruerint, aut absque his ſolæ adverſus hoſtes pugnaverint, ſuis ductus rationibus inficiatur.

De cætero Eccleſiaſticam inſuper Hungarorum Hiſtoriam ſe compoſuiſſe in Præfatione ad Lectorem indicat, quæ ut libro huic propediem comes adjungatur, Eruditi procul dubio optabunt.

GENESIS, SIVE MOSIS PROPHETÆ Liber primus, ex translatione JOHANNIS CLERICI, cum ejusdem Paraphraſi perpetua, Commentario Philologico, Diſſertationibus Criticis quinque, & Tabulis Chronologicis.

Amſtelodami apud Abrahamum Wolfgangum, & Janſſonio-Waeſebergios, 1693. fol.

Conſtat Alphabetis quatuor, & plag. 4.

OPeris hoc maximi ac difficillimi duntaxat initium eſt, ſed quod, DEO cœptis, ut optamus, favente, brevi ſequentur non tantum Moſis, ſed & Veteris Teſtamenti Libri reliqui: utpote in quos plurima ſe habere parata, in Præfatione ad Lectorem, profitetur Autor doctiſſimus, Hebræarum literarum inter Remonſtrantes Amſtelodamenſes Profeſſor clariſſimus, nobis tum ab annotationibus in Stephani Clerici diatribas (Actor. Tom. IV. f. 232.) tum a Bibliothecæ univerſalis Hiſtoricæ editione (Tom. VI. f. 32.) tum a defenſione judiciorum

quorundam Theologorum Hollandiæ de Richardi Simonis Hiſtoria Critica Vet. Teſtam. (Tom. VI. f. 363.) jam notiſſimus. Cum enim & hoc ad finem vergente, ac præterito potiſſimum ſeculo, ad convertendum & commentariis illuſtrandum Vetus Teſtamentum eruditiſſimi Viri, non ſine meritis laudibus operam ſuam contulerint, idem onus ſubire Noſter, quanquam longe majoribus, præ illis, inſtructus ſubſidiis, non eſt veritus. Ne autem hoc opus ſuum, Areopagi more, ἄνευ προοιμίων Lectoribus evolvendum traderet, in Prologomenis *tres Diſſertationes Criticas* exhibet, quarum prima circa *Linguam Hebraicam* occupata ea duntaxat attingit, ſine quibus Commentarii ejus ſatis intelligi non poſſent, aut quæ iis ſunt affinia; altera *genus interpretandi, quod hic ſecutus eſt, perſequitur*; tertia de *Moſe, autore Pentateuchi, quemque ſibi ſcribendo propoſuit, ſine* tractat.

In diſſertatione Prima eam ſibi teſtatur veriſimillimam videri ſententiam, quæ ſtatuit, neque Hebraicam, neque Chaldaicam, neque Arabicam, aut ullam aliam Orientis, eſſe *primævam illam linguam*, qua uſus ſit Adamus: quippe quæ tractu temporis & diſperſione humani generis in varias dialectos diſtracta, memoratas linguas, aliasque affines ex ſe genuerit: perinde ut veterum Romanorum lingua nec ea ſit, qua utantur Itali, neque Gallorum ſermo, neque Hiſpanorum, ſed tres hasce linguas peperierit, & maxima ſui veſtigia in illis reliquerit. Ad argumenta ex etymologiis petita reſpondet primo, antediluviana plurima fuiſſe non tam nomina propria naſcentibus, ut ab aliis hominibus diſtinguerentur, impoſita, quam cognomina ſerius iis ob ſingularem quendam eventum indita. Sic virorum primum ab Hebræis אדם, a Latinis *hominem* dici ſueviſſe, quod ejus corpus ex אדמה ſive *humo* fictum eſſe conſtaret: filium Adami alterum poſteros vocaſſe הבל h.e. *rem caducam & evanidam*, quia in juventute fratris parricidio extinctus eſt: filium Henochi dictum fuiſſe מתושלח, quod *eo mortuo emiſſio* ſcilicet aquarum facta ſit. Quædam facile mutari potuiſſe in vocabula Hebræa; etiam paranomaſia primævæ linguæ ſervata. Id quod inter alia confirmatur exemplo Moſis, nominis ſui originem ex voce Hebraica derivantis, filiamque Pharaonis Hebraice loquentem inducentis, Exod. II. 10. quæ tamen ſine dubio Ægyptiaca lingua uſa fuerit, in qua Μωϋσῆ dicatur, ex *aqua ſumtus, cum μωὺ aquam, σὴ ſumtum* apud veteres Ægyptios ſonet.

Dari

Dari etiam, quæ æque feliciter ex lingua Chaldaica deduci poſſint, ut nomen חוה, quod non minus apud Chaldæos, quam Hebræos חי *viventem* ſignificet. Aliorum nominum (ut *Tubalkainis* Gen. IV. 22.) originem, nec in Hebraica nec in Chaldaica lingua, ſed in Arabica perſpicuam eſſe. Adhæc voces occurrere, quæ analogice ex Hebraicis radicibo derivari nequeant, quamvis hæ cum illis a Moſe conferantur, v. g. קין Gen. II. 1. ἀπὸ τῦ קין quod eſt *lamentari* in pihel, non a קנה *poſſedit*; & נוח Gen. V. 29. non ex נחם *conſolatus eſt*, ſed a נוח *quievit* analogice deduci poſſe. *Certe*, inquit, *ſi felices etymologiæ oſtendunt linguam antediluvianam Hebraam fuiſſe, parum commode contrarium monſtrabunt.* Quod de conſervatione Linguæ Hebraicæ in una familia *Heberi* poſt diluvium, ortis ad Babylonem diſſidiis, jactatur a Rabbinis, id totum ex eorum cerebro, fabularum feracisſimo, prodiiſſe ſcribit : cum Scriptura nusquam teſtetur, inter eos, qui Babylonicam turrim condiderunt, non fuiſſe Heberum, aut ſubito potentiæ divinæ miraculo coortas eſſe varias linguas; imo vero ex re ipſa ſatis conſtet, poſteros Heberi, reliquorum mortalium fato obnoxios, prout in varias terras diſſeminati ſunt, temporis tractu, cum diſſitæ familiæ aut nulla aut rara inter ſe commercia haberent, variis ſonis animi ſenſa expreſſiſſe. Si quæras ergo, quæ fuerit lingua, qua *Abrahamus*, unus ex poſteris Heberi, uſus ſit, miſſis conjecturis, aut potius commentis Rabbinicis, nihil, reſpondet, videri vero propius, quam *Lingua Chaldaica*, quamdiu trans Euphratem Ure Chaldæorum & Charris in Meſopotamia commoraretur, uſum eſſe. In illis enim locis, ejus & Jacobi nepotis temporibus, ſicuti ſubſequentibus, & ad Septentrionem & ad Auſtrum Meſopotamiæ, nec non Babylone, Chaldaicam viguiſſe linguam, ex Gen. XXXI. 47. II. Reg. XIIX. 26. Jer. V. 15. Dan. I. 4. demonſtrat. De cætero linguam Hebraicam *Chananeam* fuiſſe, eamque Abrahami poſteros inter Jordanem & mare mediterraneum didiciſſe, non eo ex Chaldæa intuliſſe autumat, provocans ad Eſaiæ teſtimonium c. XIX. 18. ubi *Lingua Chanaanis* Hebræorum ſermo diſerte appelletur. Rationibus vero quatuor, a *Sam. Bocharto* Lib. II. Chanaan c. II. pro hac ſententia adductis, quintam addit ex *Ethniciſmi* in lingua Hebræa conſpicui *veſtigiis* depromtam, v. g. quod perinde ut Phœnices, πολυθεότης opinione inquinati, in ſermone ſuo Hebræi frequentius utantur voce plurali אלהים, quam

ſingulari אלה, nunc verba ſingularia eidem adjungentes, ex ſua de uno Deo ſententia; nunc pluralia ex vicinorum loquendi conſuetudine, quanquam unum Deum intelligant; quin & horum imitatione ducti, membra corporea, cum affectibus humanis, Deo ſummo paſſim tribuant, cum tamen illos ab eorum ſententia, qui ἀνθρωποφυεῖς Numen fingebant, ſummopere abhorruiſſe conſtet. Si quis objiciat, *Sanctitatis* titulum, quo Hebraica lingua a Judæis honeſtari ſolet; non ideo ſonos in ſe ſpectatos ſanctiores eſſe, aut linguæ idiomata divinæ majeſtati aptiora evaſiſſe concedit, ſed ob ſanctas a Deo leges ea lingua latas, aliasque ſanctiſſimas revelationes Prophetis factas, hoc admitti poſſe, ait. Ab his ad aliud tranſiens *Clericus*, quod multo majoris ipſi uſus in Librorum ſacrorum interpretatione eſſe videtur, hanc linguam, quoad judicium ex ejus reliquiis modico V.T. volumine comprehenſis ferri poſſit, *inopem, ambiguam, & parum cultam* fuiſſe exiſtimat. *Inopiam* linguæ ex eo conſtare dicit, quod perpetuo eædem tum voces tum locutiones, præſertim in libris hiſtoricis, occurrant; neque in unius ævi Scriptoribus hoc animadvertere liceat, ſed omnes omnium temporum Hiſtorici ita ſtylum ſuum procuderint. Hanc vocum penuriam neceſſario peperiſſe *ſermonis ambiguitatem*, idque tum exemplo vocis ארץ, tum particularum indeclinabilium multiplici ſignificatione, & temporum fere omnium in verbis confuſione, nec non perpetuis enallagis generum, numerorum, & perſonarum demonſtrat. Hæc tamen non ita intelligenda eſſe, quaſi Religionis & Hiſtoriæ Judaicæ ſumma facillime non poſſit ex Libris V. T. hauriri, cum nihil ſit, quod ad ſummam rerum pertineat, in controverſiam vocatum, quamvis circa τὰ περιτὰ, aliaque abſtruſiora, innumeræ vigeant inter Eruditos lites, nulla ingenii luce plane dirimendæ, nulla animi attentione certo dijudicandæ. Ex inopia vero & ambiguitate linguæ patere, eam inter Iſraelitas nunquam fuiſſe magno ſtudio *cultam*, propterea quod Hebræi non modo Grammaticam, artesque ac diſciplinas alias, quarum opera linguæ augentur vocabulis, neglexerint, ſed Rhetoricam, qua eædem expoliuntur, nunquam cognoverint: quo factum, ut omnes Rhetorum canones, etiam eos, qui non ex variante hominum arbitrio pendent, ſed certa & omnibo gentibus communi ratione nituntur, paſſim ſpreverint, v. g. dum in ſimplici narratione, quam *brevitas* & *perſpicuitas* maxime

maxime commendent, ſæpe neceſſaria omittant, & ſuperfluis abundent, quæ niſi ſuppleantur, aut abundare intelligantur, percipi nequeant: ordinis etiam temporum & rerum parvam habeant rationem, quod niſi attendatur, nodos fere inſolubiles necti neceſſe ſit. His ita propoſitis duo Noſter ſubjicit monita: *Primum*, ſe non negare, hic illic egregiis ſententiis ſplendere Hebræorum orationem, & multa etiam eſſe, apud Prophetas potiſſimum, ſublimia, at non ideo cultam linguam dici poſſe, cum nulla ſine Grammaticæ ac Rhetoricæ diligenti ac diuturno per aliquot ſecula ſtudio, ſatis expoliri queat; *Alterum*, ea quæ hactenus dicta ſunt, pertinere ad verba & ſtylum uſu receptum, non ad res ipſas a Deo Hebræorum Prophetis & per eos aliis patefactas: quæ ſummi ſemper momenti, & quandoque ſupra humanas cogitationes ſint poſitæ; ſed eas ita per homines Hebræos nobis patefeciſſe Deum, ut ſtylo ſibi Gentique conſueto uterentur, Spiritu, quo agebantur, ſe mira *συγκαταβάσει* attemperante uſui recepto. Atque ea in re divinam ſummopere elucere ſapientiam, quod apud Gentem, ut Græci loquebantur, barbaram, nullisque literarum ac diſciplinarum ſtudiis expolitam, patefacta ſit & ſervata per plurima ſecula cœleſtis veritas, quæ artibus omnibus excultiſſimas Gentes plane latebat. Tandem, quo in ſtatu lingua Hebraica poſt captivitatem Babylonicam fuerit, quamque tunc geſſerint librorum ſacrorum curam, docet. Nempe temporibus illis & ſequentibus ætatibus ad Maſorethas usque, allegoriarum, rituumque ſtudium, non Grammaticæ, Judæorum ingenia tenuiſſe; unde factum, ut translationem LXX Interpretum, non ductu canonum Grammaticorum, non certa cognitione ſignificatus vocum, ſed conjectura & hariolatione ex difficilibus locis ſe expediuntium, non modo omnibus numeris abſolutam, ſed *θεόπνευστον* habuerint. Quo argumento nullum certius afferri poſſit neglecti iis temporibus veteris Hebraiſmi: cumque Interpretes iſtos valde mendoſo Codice uſos eſſe conſtet, ſatis hinc apparere, Codices ſacros ſub templo ſecundo a librariis ea qua par erat cura non ſemper deſcriptos fuiſſe, prout videamus Codicem venerandæ ſine dubio antiquitatis, quem adhibuerunt Maſorethæ paſſim *ἐν τῷ* כתיב vitia habere, quæ emendentur *ἐν τῷ* קרי, quæque ſæpe a Samaritanorum Codice abſint. Interea nullos putat libros ex ultima antiquitate ad nos perveniſſe æque emendatos, ac ſunt ſacri Hebræo-

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

rum Codices, omnium antiquisſimi, qui Maſorethárum ſcilicet diligentia deſcripti ac poſteris ſint commendati.

In Diſſertatione SECUNDA, quæ eſt *de optimo genere Interpretum S. Scripturæ*, inſtitutum & ratio totius Operis deſcribuntur. Et primo quidem *Clericus* de ſua interpretandi ratione *ſummatim* ſpectata monet, ſe ideo Vetus Teſtamentum integrum vertere aggreſſum non eſſe, quod ſperaret ſolius linguæ Latinæ peritos æque feliciter ſenſa Prophetarum, lecta ſua translatione, aſſecuturos eſſe, ac qui Hebraice ſciunt, & ipſos Prophetas loquentes audire poſſunt, ſed ſibi ſatis fuiſſe ad id accedere, quam proxime per diverſiſſima harum linguarum idiomata licuerit; imo etiam, cum non poſſet ſine nimia licentia Hebraicam phraſin ad Latinæ linguæ ingenium flectere, aut ſi quando ſenſum non ſatis certo aſſequeretur, non raro verbum verbo expreſiſſe. Quia vero Latine tantum ſcientibus phraſes Hebraicæ & ratio narrandi Hebræorum ab omnibus aliis diverſa negotium faceſſant, *Paraphraſin Latiniorem ac pleniorem* adjeciſſe, qua lecta, ſi non ipſa Scriptorum Sacrorum verba aſſequantur, ſaltem ſi Latine eodem ordine narretur, quod illi dixerunt Hebraice, a ſumma rerum nunquam ſint aberraturi. Hoc pacto, quod una verſione non potuerit, addita Paraphraſi ſe conſecutum eſſe, ſperare. Sed ne ſic quidem putaſſe, Lectorum omnium deſiderio ſatisfactum iri, niſi *Commentario* Hebraismos, opiniones, conſuetudines, ritus, alluſiones adiſta, & naturam locorum, quantum cognoſci potuerint, exponeret, totiusque Verſionis ac Paraphraſeos rationem redderet. Sic *Paraphraſi* paucis verbis quid ſentiret, *Commentario* copioſius, quare ita ſentiret, oſtendiſſe. Eſſe tamen in Paraphraſi, quod in Commentario ſemper non inveniatur. Ex ea nimirum totius orationis nexum & ſeriem apparere, qua de re brevitatis cauſa non ſemper egerit in Commentario. Cum autem & propria & aliorum experientia, præſertim in difficilioribus libris, obſervarit, lectis etiam doctiſſimorum Virorum ad ſingula verba annotationibus, perſæpe nexum tamen manſiſſe obſcurum, ut vix poſtquam ſingula verba intellecta fuiſſent, ratiocinationis vis & ordo paterent, huic incommodo Paraphraſi perpetua ſibi obviam eundum cenſuiſſe: quæ ſi non usque adeo neceſſaria in Hiſtoricis videatur rem non ſatis attente expendentibus, ejus ſaltem in Hagiographis, ut vocantur, & Propheticis libris apparituram eſſe utilitatem. In *Commentario*, ſenſum dun-

duntaxat Grammaticum ſive literalem aperire atque illuſtrare ſe conatum eſſe ſcribit: nulla Theologica ſive theoretica ſive practica corſectaria illinc duxiſſe, cum quia operis hujus moles nimium fuiſſet aucta, tum etiam, quia probe intellecto Grammatico ſenſu facillimum ſit, theoreticas aut practicas doctrinas locis, quæ exponuntur, affines deprehendere iis, qui Syſtemata Theologica atque Practicorum ſcripta legerunt: nullas etiam attigiſſe controverſias Theologicas, quippe qui non huic aut illi ſectæ, ſed omnibus Scripturæ S. & veri, quod Chriſtianis commune eſſe debet, amantibus ſcribere voluerit. Deinde quibus in difficultatibus ipſe *potiſſimum* verſatus, & quibus artibus eas ſuperare ſit conatus, oſtendit. Nimirum, cum non exigua difficultas in *idiotiſmis Hebraicis* Latino ſermone induendis conſpiciatur, ne, ſi verbum verbo reddas, inutilis ſit verſio Hebraice neſcientibus, aut eum ſic non intellecturis, aut in alienos ſenſus detorſuris: ſi vero liberius, quam par fuerat, Hebraiſmos transferas, pro ſcriptorum ſacrorum ſententiis tuas conjecturas, præſertim incauto Lectori, obtrudas; ideo ſibi mediam quandam viam propoſuiſſe dicit, quam conſtanter teneret, ut nec nimis obſcura in locis Hebraice dilucidis, præ Hebraiſmis, nec nimium audax, præ Latine loquendi ſtudio, verſio ejus videretur: in paraphraſi tamen liberiore ſententiam, non verba ſervaſſe, ut qui barbarie verſionis non delectantur, vel Hebraiſmos non intelligunt, haberent quod legerent atque intelligerent. Ut autem eam viam per totum opus tenere poſſet, tres ſibi in vertendis Hebraismis leges nunquam violendas poſuit: (1) *Hebraiſmos perſpicuos, & qui commode verti poſſent, vertendos eſſe.* Ita nihil in ſermonibus & dialogiſmis frequentius verbo ויאמר, aut gerundio לאמר, ſed illud Latina voce, *inquit*, hoc vocibus *his verbis* commode & plene exprimi poſſe. Nec infrequens eſt Hebraiſmus in phraſi *vocare nomen alicujus*, pro eo quod eſt nomen imponere. Paſſim narrationum initio το ויהי παρέλκει, quod in translatione plane omittendum, v. g. Gen. VI. 1. *Et fuit, cum cœpit homo multiplicari* i. e. *cum in terris auctus cœpiſſent homines.* Sic & in ordine verborum ipſo ac conſtructione ſe ubique majorem Latinæ linguæ quam Hebraicæ rationem habuiſſe profitetur, idque dilucidat collatione ſuæ Gen. IIX, 15. 16. 17. cum Tigurinorum verſione. (2) *Si qui tamen ægre poſſent Hebraiſmi Latine reddi, iisque aſſueta eſſent aures noſtræ, verbotenus iſtos ex-*

prĕ-

primendos esse. Tales sunt phrases *incedere cum Deo*, Gen. V. 22. 24. *Gratiam invenire apud alterum*, vel *in oculis alterius*, Gen. VI. 8. XIIX. 3. *esse virum justum ac integrum in generationibus suis*, c. VI. 8. *universam terram labii unius eorundemque verborum fuisse*, c. XI. 1. item cum dicitur, *omnis caro* pro omni animali, c. VI. 19. *anima mea* ἀντὶ τοῦ Ego, c. XII. 13. in quibus omnibus vertendis Seb. Castalionis nimiam licentiam arguit. (3) *Obscuros idiotismos Hebraicos omnes esse retinendos.* Igitur c. VI. 14. se vertisse innuit: *Arcam facies* nidis *instructam*, potius quam *mansiunculis*; & c. VI. 4. τὸ *Nephilim*, c. XLIX. 10. τὸ *Schilo*, ut voces ignotæ significationis, retinuisse; quid autem sit *in aliquo benedicere*, Commentario ad cap. XII, 3. indicasse. Et cum multo major fuerit vertendarum *Conjunctionum* atque *Prapositionum* difficultas, ob multiplices, queis in Scriptura occurrunt, sensus, ita ut, si adhibeas conjunctionem aut præpositionem Latinam, quæ Hebraicæ frequentissime respondet, translatio tua Latinis auribus sæpe absona videatur: sin aliam, judicio tuo quod ambiguum est ad certum sensum flectas, & sic non sensum Scriptoris θεοπνεύστου sive clarum sive obscurum, sed tuam conjecturam in versione Lectori exhibeas; se quidem incommodum istud nulla arte in omnibus evitare potuisse fatetur *Clerieus*, studuisse tamen sic vertere, ut, quam rarissime fieri posset, judicium suum interponeret, nec ab usitatissima significatione particulæ, nisi necessitate compulsus, recederet, contra quam fecerit Vir eruditus *Christophorus Noldius* in *Concordantiis particularum* hoc tantum spectans, quæ particula Latina haud incommode vel ἐμ Ῥατικωτέως pro Hebraica usurpari posset. Certum enim sibi esse, Gentes omnes eadem ratione sermonem suum non connectere, nec eodem narrationis filo loquentes inducendas, si earum ingeniū ad amussim exprimere velimus. Quæ porro molestia ex *perpetua illa narrandi ratione* per præterita aut futura, conjunctione *Vav* conjuncta, interpreti nascatur, commemorat. In ea quidem satis apparere nullam esse emphasin, & posse commodissime Latinorum participiis exprimi, aut particulis aliis, quibus orationis partes jungunt Latini: attamen hac in re nimiam etiam vitandam esse licentiam, ne omissa particula, mutatoque aliquatenus orationis circuitu, sensus mutetur, aut etiam oratio obliquior fiat. Tandem, quibus subsidiis ex codice Massorethico, ab Interpretibus veteribus, & recentioribus ex collatione Locorum

Digitized by Google

corum Scripturæ, e Linguis affinibus, ex Etymologiis difficultates interpretandi ſuperare ſtuduerit, oſtendit. In *Codice Maſſorethico*, quem ut emendatiſſimum in translatione ſua expreſſerit, ſæpe quidem τὸ קרי commodiorem lectionem, quam τὸ כתיב præbere viſum eſſe, ſed & hoc altero non raro melius fuiſſe teſtatur: punctationis diligentem, accentuum nullam rationem habuiſſe, ad ſenſum tantum & ſtructuram vocum attendiſſe, cum vel duo prima vocabula Geneſeos omnem illam Rabbinorum doctrinam de accentibus confutent. Verſuum diſtinctionem, a manu Prophetarum non profectam, retinuiſſe quidem propter conſuetudinem, & quod loca citata facilius quæri poſſint; ad ſenſum tamen in interpungendo ſaltim reſpexiſſe. Hinc modo deſinere periodum una cum verſu, modo ulterius porrigi, quandoque etiam in medio verſu incipere aut claudi. Præterea non ſemper Capita in Sectionibus diſtinguendis ſecutum eſſe, ſed argumentum in majores aut minores Sectiones, pro nexu rerum, quæ narrantur, diviſiſſe, ut & una ſerie totum argumentum, & quod in Commentario ad id ſcripſerit, uno ordine legi poſſet. In ſingulis autem Sectionibus plures eſſe, quamvis prolixiores, paragraphos, orationis perſpicuitati ac legentium utilitati inſervientes. In ſcriptione *nominum propriorum* ea tantum, quæ celebriora & frequentiora ſunt, more Chriſtianorum extuliſſe, reliqua vero minus nota & rariora, more Judaico, quia plerumque in Codicibus Græcis & Latinis non ſatis recte ſcripta ſint, poteſtate literarum ea ſemper obſervata, quam alphabethum Hebraicum vetus Jo. Druſii tradidit. Quod ſubſidium *Interpretum* attinet, primum Translationes veteres ac recentiores plurimas in locis difficilioribus diligéter ſe contuliſſe profitetur, ſed ita tamen, ut nullius fidei, recentiorum potiſſimum, cœco aſſenſu crederet: voces omnes & phraſes, ſi quid difficultatis occurreret, haut multo minus penſitaſſe, quam ſi nemo, quem ſequeretur, præviſſet, ideoque earum rationes, quas habuerit perſpectas, expoſuiſſe, ex Veteribus tantum, ubi opus fuerit, teſtimoniis in medium prolatis, iisque inter ſe comparatis. Multorum etiam annotationes & commentarios conſuluiſſe, & longe plurium, qui ſeorſim de rebus ſacris ſcripſerunt, variaque loca Scripturæ perluſtrarunt, libros perlegiſſe, iis tantum in Commentarium ſuum relatis ſententiis, quæ verisimillimæ omnium viderentur, & firmamentis, quibus

nitantur, expositis, omissa aliarum confutatione, nisi perpaucarum in locis difficilioribus, & quæ paucis verbis fieri posset. Ad *Linguarum affinium* auxilium (cujus *Samuel Bochartus* plurima suggerit exempla) progressus Autor, voces & phrases Hebraicas semel tantum in Libris V. T. occurrentes tum demum certe ex Linguis vicinis exponi posse monet, cum eo sensus & circumstantiæ locorum Interpretem necessario deducant: neque enim soni affinitatem eam in rem satis esse posse, ex collatione vocis Gallicæ *exterminer*, i.e. ad internecionem delere, cum voce Latina *exterminare*, i.e. finibus sive terminis ejicere, ostendit. In *Collatione Locorum*, quæ certissima videatur obscurioris vocum significationis eruendæ ratio, eousque progressos non esse testatur recentiores Interpretes, lexicis & concordantiis præ Veteribus instructos, ut suæ industriæ nihil reliquerint: quid autem per totum Opus præstare hocce subsidio conatus sit, ex ejus lectione liquere. A *Vocum Origine*, quando certo cognosci potest, non obscuram sæpe lucem affulgere docet ad verum earum inveniendum significatum: ideoque se, post alios interpretes, omnem lapidem movisse, ut obscurarum dictionum etymologias inveniret, e.g. ostendisse quid significet vox *Pharao*, inventa ejus apud Arabes radice Gen. XII. 15, quinam dicantur חרטמים Gen. XLI. 8, docuisse ex significatu vocum quibus constat: invenisse etiam primum, quænam sint spicæ, quæ צנמורים vocantur, ibid. v. 23; sed hic quoque cavendum, ne vocum affinitas nos decipiat, quod ne fiat, conjungendam esse, ubi licet, cum notatione Historiam: cavendum pariter, ne ex sola etymologia ratiocinationes deducamus. Hisce subsidiis, queis usus fuerit, sic recensitis, priorum temporum Interpretibus duo præcipue obstitisse monet, quo minus posteris diu satisfacere possent. *Unum* est inopia præsidiorum, quibus nunc cincti sumus: posse enim de hoc seculo nostro præfiscini dici, dum labitur, amplius esse laboratum in Philologia Sacra exornanda & expoliendа, quam per duo annorum millia antea factum fuerit. Hinc nata plurima præstantissima opera, quibus ad intelligendos Scriptores Sacros via nobis munita sit. *Alterum* est, quod præterito seculo, ob controversias recens inter Christianos excitatas, omnium ingenia ad Theologica magis quam Grammatica studia conversa, Interpretesque in confutandis erroribus magis, quam in simplici & critica verborum enarratione occupati fuerint.

In

Digitized by Google

In Diſſertatione TERTIA tum Pentateuchum Moſis eſſe opus, evincitur, tum conſilium ejus in eo conſcribendo inveſtigatur: quæ duo magni ſunt ad intelligendos hoſce Libros momenti. Ad prius obtinendum *Clericus* obſervat, tria rerum genera in Pentateucho legi. *Primum* eſt rerum ante Moſen natum aut ſaltim adultum geſtarum, qualis Hiſtoria libro Geneſeos comprehenſa, & initium Exodi. In hiſce nihil eſſe contendit (ſi pauca quædam excipias loca) quod per ſe Moſen ſcriptorem reſpuat; ſaltim inter eruditos diſceptari, *unde hæc hauſerit omnia Moſes?* Cumque nuſpiam iſthæc a Deo ſibi patefacta dicat, nec ipſo tacente alius pro comperto affirmare ſuſtineat, memoria etiam ſola tot nomina, totque annorum ſummas ſervari potuiſſe vix credibile videatur, longe veriſimilius eſſe judicat, Patriarchas vetuſtiores ſcriptis ea conſignaſſe & poſteris etiam commendata reliquiſſe: quo factum, ut cum in Moſis manus perveniſſent, ea deſcribere, & cum ætatis ſuæ hiſtoria connectere aggreſſus ſit. Si quæras, *quæ & qualia fuerint iſta Scripta?* nonnulla carminibus ὁμοιοτελεύτοις concepta fuiſſe conjicit, tum quod apud omnes pæne Gentes, antiquiſſimarum hiſtoriarum fragmenta verſibus continerentur, tum quod apud Hebræos, etiam tempore Moſis, uſitatum fuerit, ut magnarum rerum memoria carminibus celebraretur: idque liquere ex Exod. XV. 1–21. Deut. XXXII. 1–44. Nec mirum videri debere, Poëſeos initia ad tam priſca tempora referri, cum Muſicam, ante diluvium, inventione aliquot inſtrumentorum, excoli cœpiſſe docuerit Moſes Gen. IV. 21. credibile etiam ſit, aſſa voce cœpiſſe homines canere, antequam de inſtrumentis Muſicis cogitarent. *Alterum* genus rerum in Pentateucho comprehenſarum, partim leges, quæ Exodo, Levitico, Numeris, & Deuteronomio continentur, partim res aliæ tempore Moſis in populo Hebræo geſtæ conſtituunt. Legis ſaltim omnia præcepta a Moſe literis eſſe mandata, ex iis locis patere ait, in quibus vel legem Deus Moſen ſcribere juſſerit (Exod. XXXIV. 27.) vel eam ipſe revera ſcripſiſſe dicatur, ut Exod. XXIV. 4. Deut. XXIIX. 58. 61. XXIX, 20. 27. XXXI. 9. 26. Quod autem Hiſtoriam ſui temporis totam literis conſignarit, ex eo colligit *Clericus*, quod partem aliquam Hiſtoriæ, quæ tamen tanti non erat, v. g. bellum in Amalekitas geſtum, Exod. XVII. 14. nec non Iſraelitarum in deſerto manſiones, Num. XXXIII. 2. ſcripſiſſe diſerte legatur. Et ſi quis repetitiones, quæ in his libris occurrunt, & ordinis

in legibus tradendis neglectum animo repetat, facile hunc intellecturum, eos Libros ad nos perveniſſe, quales primum variis temporibus per longam illam in deſerta Arabia moram a Moſe conſcripti ſunt. Si enim ex Moſis Libris, ut nonnulli volunt, refecti eſſent, longe majori ordine, reſectisque tot repetitionibus, digeſtos fuiſſe autumat. Quæ in contrarium afferuntur argumenta ab iis, qui Moſen Pentateuchi ſcriptorem eſſe negarunt, indiciaque recentioris ævi in eo oſtenſuros ſe profeſſi ſunt, vel ex ſtyli varietate, quæ non unum Scriptorem prodat, dum alia ſint breviſſimo ſtylo & ellipſibus pleno, alia laxo & redundante ſcripta; vel ex ſingularibus quibusdam Pentateuchi locis petuntur. Ad rationem de *ſtylo* reſpondet *Clericus*, illam varietatem ubique per quinque volumina ſparſam eſſe, ut potius Hebraicæ linguæ parum culto ingenio, quam diverſitati Scriptorum tribui debeat. Ex *octodecim Locis*, quæ objiciuntur, pleraque aſſerit eſſe dubia, ideoque non ſic poſſe urgeri, quaſi paſſim in Libris Moſis recentioris ævi eſſent argumenta. Admodum vero pauca dari, quæ ab alterius, forte Prophetæ, manu proveniſſe liqueat, & quæ non obſtent, quo minus Moſis opus eſſe hosce libros dicamus: ſicuti, quia varios verſus hic illic Homeri poëmatibus inſertos volunt veteres Grammatici, nemo propterea Iliadem & Odyſſeam ab Homero ſcriptam eſſe negarit. Quod attinet *additamenta illa*, quæ Moſis ævo poſteriora ſunt, & *tertium* rerum genus in Pentateucho abſolvunt, omnibus diligenter expenſis Eruditorum ſententiis, quorum alii Joſuam, alii Eſdram, alii Hebræorum ὑπομνηματογράφους, ſed meris conjecturis ducti, ea conſcripſiſſe volunt; hic aquam ſibi hærere fatetur *Clericus*, nullumque eſſe ſapienti ἐποχῆ tutius ac certius perfugium. Tandem ad inveſtigationem *Conſilii Moſaici* in edendo Pentateucho ſe accingens Noſter, ſatis quidem omnes noſſe dicit, *ſummatim* ſcripſiſſe Moſen, ut Iſraelitas Dei unius cultum edoceret, legesque ab eodem acceptas iisdem traderet, ſed optat præterea, notum nobis eſſe *particulatim*, quibus rationibus adductus certa ſcribendi methodo potius quam alia uſus ſit; ecquid præterea ſpectarit in compendio antiquiſſimæ hiſtoriæ, quod poſteris reliquit. Hinc forte intelligi poſſe, quare, tam multis omiſſis, aliorum minoris, ut nobis videtur, momenti eventuum meminerit; quare certis verbis uſus ſit; quare obiter nonnulla, cætera vero copioſius & ſæpius dixerit;

aliaque

aliaque ſimilia, unde maxima lux plurimis obſcuriſſimis locis oriretur. Diſtinctius interea oſtendere ſatagit, qua via ad metam illam generalem pervenire inſtituerit Moſes, & qui alii ejus fuerint fines particulares. Et (1.) quidem nequaquam ſibi Moſen propoſuiſſe, *totius humani generis Annales* ſcribere ad ſua usque tempora; ſed tantum ea ex Hiſtoria præteritorum ſeculorum ſeligere, quæ cum generali illi fini, tum aliis ſingularibus conducerent. Hinc breviſſimam ejus eſſe hiſtoriam ab initio rerum ad Abrahamum usque, cum undecim primis capitibus, h. e. quinta parte libri Geneſeos abſolvatur. Ex hiſtoria autem generali duorum millium annorum nonnulla tantum attingere voluiſſe, quæ aut ſequentium rerum ſerici ac ordini neceſſaria erant, aut animis Iſraelitarum ad pietatem & probitatem informandis inſervire poterant. Quo factum, ut innumeris prætermiſſis, quæ legentium curioſitas flagitare ſolet, nudam pæne Chronologiam nobis primorum temporum tradiderit. Pauca tamen adſperſiſſe, quibus Iſraelitas ad obſervationem legis facilius adduci poſſe exiſtimarit, v. g. cum potuiſſet (ut alia plurima) primi peccati hiſtoriam contrahere, ac tantum dicere, primos Parentes Deo morigeros non fuiſſe, & hac de cauſa omnia mala, quæ nunc humano generi incumbunt, hominibus ab irato Deo primum eſſe immiſſa; maluiſſe tamen id peccatum copioſius exponere cap. III. quod utile eſſet Iſraelitis, qui animalibus & fructibus variis abſtinere jubebantur, ſcire primum peccatum ab intemperantia ortum eſſe, ut ne ſpecie externa vetitæ carnis, aut interdictorum fructuum, caperentur, eo exemplo cavere diſcerent. Sed (2.) potius animum Moſi fuiſſe, *populi Hebræi hiſtoriam* ſcribere a conditore ejus Abrahamo, quem Deus ex Chaldæa in Chananæam ire juſſerit, ubi Hebrææ Gentis proprie incunabula quærenda. Hinc fieri, ut Moſes ab eo tempore, omnibus aliis Gentibus omiſſis, de Abrahamo ejusque poſteris tantum loquatur; quamvis ſine dubio innumera memoratu digniſſima inter alias Gentes eveniſſent. (3.) Videri Moſen hoc quoque ſpectaſſe, ut mores Iſraelitarum non *apertis* tantum præceptis, ſed *obliquiari* etiam, per narrationes, docendi ratione, quoad poſſet, emendaret, ut exemplo πολυγαμίας appareat Gen. II. 24. IV. 19-24. oblique taxatæ, quam aperte oppugnare non potuiſſet, niſi omnium animos a ſe alienare voluiſſet, Matth. XIX. 4. (4.) Hiſtoria ſua Moſen Iſraelitarum

litarum animos a *vicinorum fabulis*, adeoque *Religionibus*, quæ sæpe iis innitebantur, avertere aggressum esse, v. g. cum pleræque Orientis Gentes, maxime Ægyptii, non modo antiquitatem suam jactarent, sed & Conditores suos summopere laudarent, atque in Deorum numerum referrent; Mosen ostendisse, ortos eos esse a Chamo, Noachi filiorum tertio, qui ne vir quidem bonus haberi potuerit, nedum ut in Deorum numerum referri mereretur. (5.) Ipsum, dum scribit Hebrææ Gentis historiam, non tamen *plenos* concinnare voluisse *Annales*, cum omissa sint ab eo plurima, quæ aliud agendo alibi narrentur, v. g. idololatria Majorum Israelitarum trans Euphratem, de qua Jos. XXIV. 2; ipsorum Israelitarum idololatria in Ægypto, de qua Ezech. XX. 7. 8; genus singulare superstitionis in deserto, de quo Amos c. V. 25. 26. Atque hinc minus mirum videri debere, *ordinem temporis*, qui in pleniori servatur Historia, ab eo fuisse neglectum.

Et hæc e *Prolegomenis* novi hujus vastique Operis excerpenda hac vice duximus, cætera quæ in ipso *Commentario* ad Genesin, ejusque *Appendice* continentur ἀξιομνημόνευτα, futuri mensis laboribus, ne Lectori nimis prolixa recensione tædium creasse videamur, reservantes.

ERICI MAURITII, IMPERIALIS CAMERÆ Assessoris, Consiliorum sive Responsorum Partes II.

Francofurti & Wezlariæ ap. Christophorum Olffen, 1693. in 4. Alphab. 7. Plag. 3.

DE excellentissimi Autoris elogiis multa præfari necessarium haud ducimus, cum eam in orbe erudito scriptis suis edecumatis sibi acquisiverit famam, quæ ipsum a mortalitate facile vindicabit. Inter illa vero haud postremum obtinent locum, quæ jam exhibemus, Consilia, in duas divisa partes, quarum *prior*, testante titulo, Consilia Chilonienſia & Tubingenſia, quæ anno 1669. Chilonii impressa fuerunt, continet; *posterior* autem Responsa hactenus *inedita* seu *postuma* sistit. Priore itaque, cum tam diu inter manus eruditorum sit versata, in medio relicta, posteriorem tanquam nunc demum prodeuntem

untem perluſtrabimus, ejusque argumenta breviter recenſebimus. Comprehendit illa Conſilia ſive Reſponſa ad caſus octo ſpeciales & rariores Amplisſimæ Juridicæ Facultati olim Tubingenſi propoſitos. In quibus in genere Autor ita verſatur, ut præmiſſa initio facti ſpecie, annexis poſtea dubitandi & decidendi ex legibus & Doctoribus petitis rationibus, tandem in illam partem, quo fortiora argumentorum pondera ducunt, confutatis contrariis, inclinet. Quorum Conſilionum collectionem & editionem eo acceptiorem illis fore confidimus, qui, ut loqui amant, caſum in terminis invenire ſatagunt. Speciatim vero Conſ. I. affirmat: legatum nominis, poſtea a teſtatore, urgente ære alieno, alii in ſolutum dati, nihilominus adhuc deberi. p. 1.
Conſ. II. decidit: an exceptiones legati hujus petitioni ab hærede oppoſitæ, ad cognitionem executorum teſtamentariorum pertineant? p. 25.
Conſ. III. tractat legata ex rebus feudalibus, & rebus fideicommiſſo ſubjectis, nec non allodialibus, filiæ relicta, variasque circa illa occurrentes quæſtiones decidit. p. 38.
Conſ. IV. determinat annuorum redituum redimendorum caſum: num pretium ſit reddendum in valore monetæ juxta tempus contractus, an ſolutionis? &: an creditor rem propter reditus hypothecæ ſuppoſitam, poſtea alienatam, prius actione hypothecaria, quam perſonali experiatur, perſequi poſsit? p. 144.
Conſ. V. exhibet de debitis controverſiam, inter viduam illuſtrem, quæ omnia mobilia jure pactorum dotalium percipere, ſed debita nulla exſolvere cupit, & agnatos hæredes feudales, debita modo, quæ cum illorum conſenſu contracta, ſoluturos, ortam. p. 172.
Conſ. VI. proponit utiles circa ſervitia & operas ſubditorum præſtandas quæſtiones, ut ſi determinata ſervitia ſunt, an ſubditi ad majora, ſi domino perquam neceſſaria ſint, cogi poſsint? & quali moderamine utendum? &c. p. 194.
Conſ. VII. explicat varias juris quæſtiones de collatione, veluti, an prædia feudalia, quæ parens filio ceſſit & donavit, conferenda ſint? de æſtimatione rei conferendæ, de impenſis, quæ in eam factæ, detrahendis, de ſucceſſore feudali hæreditatem paternam reſpuente, &c. p. 213.
Conſ. VIII. complectitur filii illuſoriam hæredis inſtitutionem, & inofficioſum teſtamentum in præjudicium feudorum confectum. Inde quæſtiones variæ tanguntur: an feudum, quod filio aſsignatum, revocari, item an turo vendi ac emi poſsit? & an tertius teneatur poſſeſſor? Ubi etiam quædam de re litigioſa interſperguntur. p. 284.

Ent-

Entwurff einiger Tabellen / woraus die Geographia, Chronologia, und Genealogia, desgleichen die vornehmste Historien / Staats-Gebiethe / und daher rührende Controversien Grosser Potentaten überhaupt zu ersehen / ꝛc.

Augspurg / ausgefertigt von Johann Striedbeck / Juniore.

h. e.

Hypotypoſis Tabularum Geographico-Chronologico-Genealogicarum, in quibus ſumma hiſtoriæ civilis & notitia controverſiarum Principum ac Statuum Europæ exhibetur, *delineata*, & tabulis æneis inciſa, autore & ſculptore Johanne Striedbeck, Juniore, Auguſtæ Vindelicorum.

CUm tria inprimis adminicula in hiſtorica lectione neceſſaria ſint, Geographia, Chronologia & Genealogia; ea Autor ſupra nominatus, vir eximius & valde induſtrius, tabulis æneis inciſa ſolerter comprehendit: ut uno velut conſpectu cupidus harum literarum lector iſta noſcere queat. In tabula I. brevem ad legendas hiſtorias inſtructionem exhibet. In tab. II. delineationem Europæ juxta partes a Geographis deſignatas ſubjicit. Hinc in tab. III. typum Imperii Romano-Germanici triplicem, Geographicum, Hydrographicum & Politicum ſiſtit. Inde in tab. IV. ſynopſin Chronologiæ V. & N. Teſtamenti, juxta æras & epochas Chronologorum diverſas ſubjungit, ut ſecundum eas res in orbe geſtæ digeri poſſint. Poſtea in tab. V. indicem Imperatorum Romano-Germanicorum a Carolo M. usque ad Auguſtiſſimum Imperatorem Leopoldum exhibet. Cui tabulam VI. ſubjicit, qua inſtructionem Genealogicam in uſum illiteratorum comprehendit. Tabula VII. eſt progonologica, cui adduntur tabulæ progonologico-Heraldicæ, quibus inſignia Principum ex Scriptoribus Heraldicis juxta areas deſignatas inſeri poſſunt.

His quaſi proœmialibus tabulis ſubjunguntur tabulæ Hiſtorico-Genealogicæ Imperatorum, Regum, Electorum, Principum ac familiarum illuſtrium ſpeciales, inſperſis notis, quæ ad hiſtoriam civilem in compendio noſcendam faciunt.

COURS

COURS D' ARCHITECTURE &c.

i. e.

Curſus Architecturæ, continens Ordines Vignolæ cum commentariis, figuris & deſcriptionibus optimorum ejus & Michaelis Angeli ædificiorum, eorumque omnium, quæ ad Architecturam ſpectant, nec non luculenta artis hujus explicatione: Autore A. C. DAVILER, Architecto.

Pariſiis apud Nicolaum Langlois, 1691. & Amſtelodami apud fratres Hugenanos, 1694. in 4.

Conſtat Alphab. 5. plag. 7. & magno æneārum figurarum numero.

Jacobus Barozius, Vignola vulgo dictus, ab oppido Bononienſis territorii, ubi patre Clemente Mediolanenſi, matre vero Germana anno 1507 natus fuit, in primis juventutis annis Bononiæ arti pingendi addiſcendæ navavit operam. In qua cum, magiſtro ſatis perito deſtitutus, non magnos faceret progreſſus, ad Architecturam vero addiſcendam toto ſe ferri animo perſentiſceret; omnes curas cogitationesque ſuas ad illam convertit, augurio quaſi capto ex deformationibus ædificiorum, quas multorum cum adplauſu perfecerat. Quoniam vero intelligebat optime, ſola delineandi arte, aut lectione Vitruvii, non poſſe perveniri ad illud faſtigium, quo enitebatur; Romam conceſſit, ut antiqua ejus inſpiceret monumenta, ex iisque regulas optimas depromeret. Ubi quidem illi cumprimis hoc commodum evenit, quod ab Academia Architectonica, cujus tum principes erant Marcellus Cervinus, Maffeus & Mazzuolus, adſcitus fuit tum in finem, ut quæ mente illa conceperat, penicillo deſignaret, & ædificia antiqua metiretur & deformaret. Qui labor illi tantum profuit, ut genuinam ædificandi rationem familiariſſimam ſibi redderet, ac plurima deinde ædificia Romæ, Bononiæ, Placentiæ, &c. arte politiſſima exſtrueret, tantamque ſibi compararet nominis famam, ut ab Hiſpaniarum Rege ad Eſcuriale ædificandum evocaretur: quam tamen provinciam ſibi delatam, ætate jam provectus, ſuſcipere noluit,

præcipue cum post Michaelis Angeli obitum, *Basilicæ S. Petri* a Pontifice maximo architectus constitutus fuisset. Tantus igitur artifex circa extremos vitæ annos (obiit enim anno 1573 sexagesimum sextum annum agens, sepultusque fuit in magnifico *D. Mariæ* templo, quod a *rotunditate* nomen habet) ea, quæ cum usu & experientia, tum sedula antiquitatis contemplatione didicerat, in regulas contraxit, quas amicorum adductus precibus, & Cardinalis Farnesii munificentia adjutus, edidit in lucem. Qui libet tanto placuit opere studiosis Architecturæ, ut in omnes pæne cultioris Europæ linguas traductus fuerit. Quamvis enim *Scamozzius* & *Palladius*, postquam scripta sua pererudita cum publico communicarunt, plurimos invenerint assecias, habuit tamen semper quoque *Vignola*, qui rationes ipsius sunt secuti, cum ipsas regulis comprehenderit, quas operæ non difficulter assequuntur. Accedit, quod, judice peritissimo architecto *Augustino Carolo Davilerio*, in orthographiis maxime imitatus fuit antiquitatem, & ubi aliquid de suo admiscuit, non longe recessit ab archetypis. Quæ etiam potissima censeri debet causa, quod hunc præcipue solertissimus ille Vir elegit, quem commentariis illustraret, & accessionibus insignibus, quæ ad artem architectandi pertinent, locupletaret. Gallicam enim versionem sub incudem vocavit, eique schemata adjecit nitidissima, quæque omnes partes distincte oculis exponunt. Vita Vignolæ & generalis de orthographia columnarum tractatio præfationem sequuntur, in qua tyrones de Architecturæ excellentia instruit, eisque viam monstrat, quam tenere debeant ad ejus contendentes culmen. Commendat vero inprimis antiqua Italiæ monumenta, questus, hoc seculo, ducibus Borromino, Petro Beretino de Cortona, Rainaldo, &c. multum deflexisse Italos a genuino veteribusque probato ædificandi modo. Præterea novas quamplurimas addidit figuras & præcepta, quæ attinent ad decorationem, distributionem, materiam & constructionem ædificiorum, artem item lapidariam, tignariam, scriniariam, serariam, horticulturam, & reliqua, quorum notitia ab architecto requiritur; ut non vane *Cursus Architecturæ* titulus fronti hujus libri præfixus videatur. Quoniam autem *Michaelis Angeli*, celeberrimi illius pictoris, statuarii & architecti ædificia conjungi solent cum Vignolæ libro, hæc quoque non solum explanavit, sed etiam vitam recensuit artificis illius, qui nobili familia,

Digitized by Google

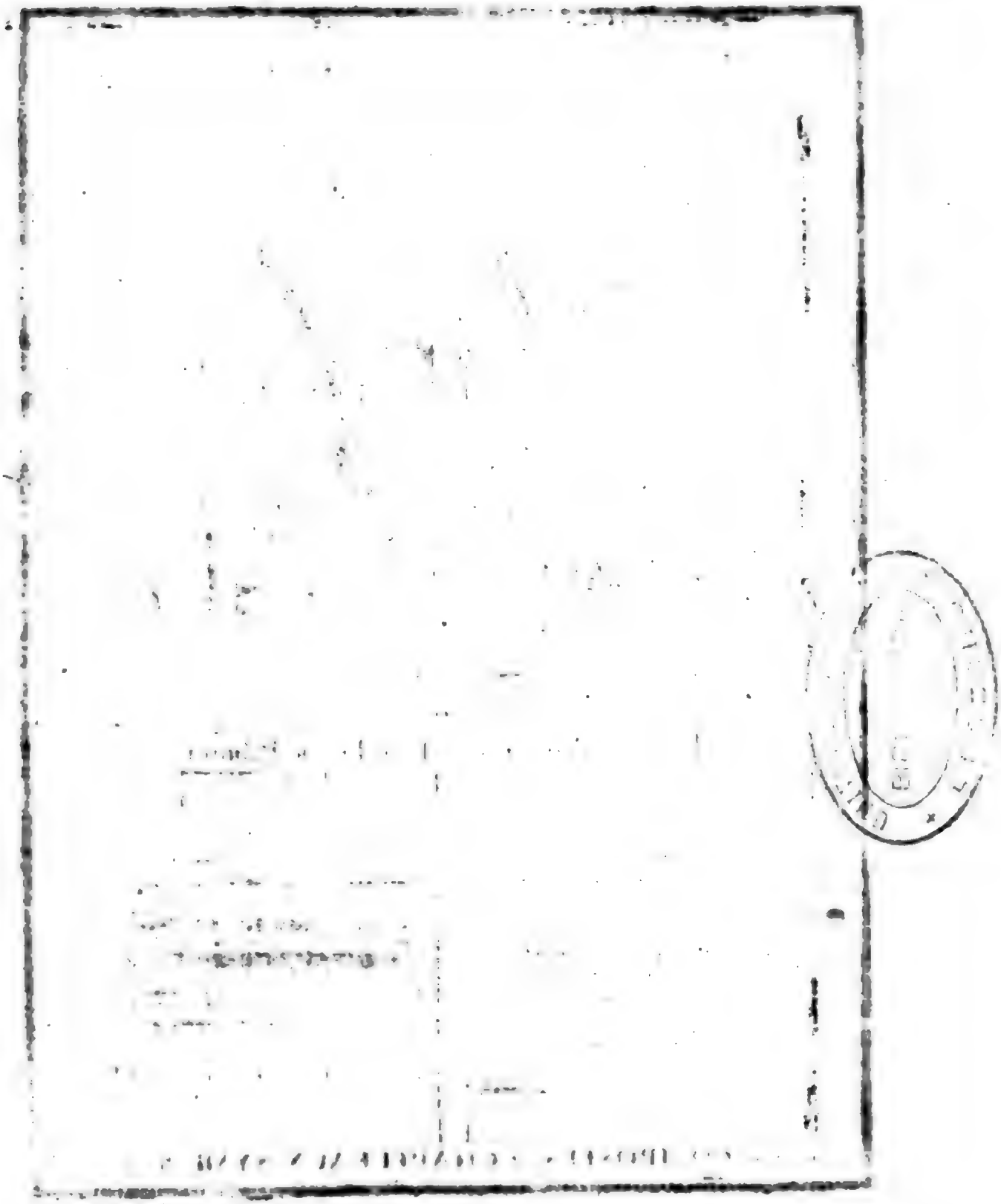

Digitized by Google

TAB. I. *ad A. 1694. pag. 27.*

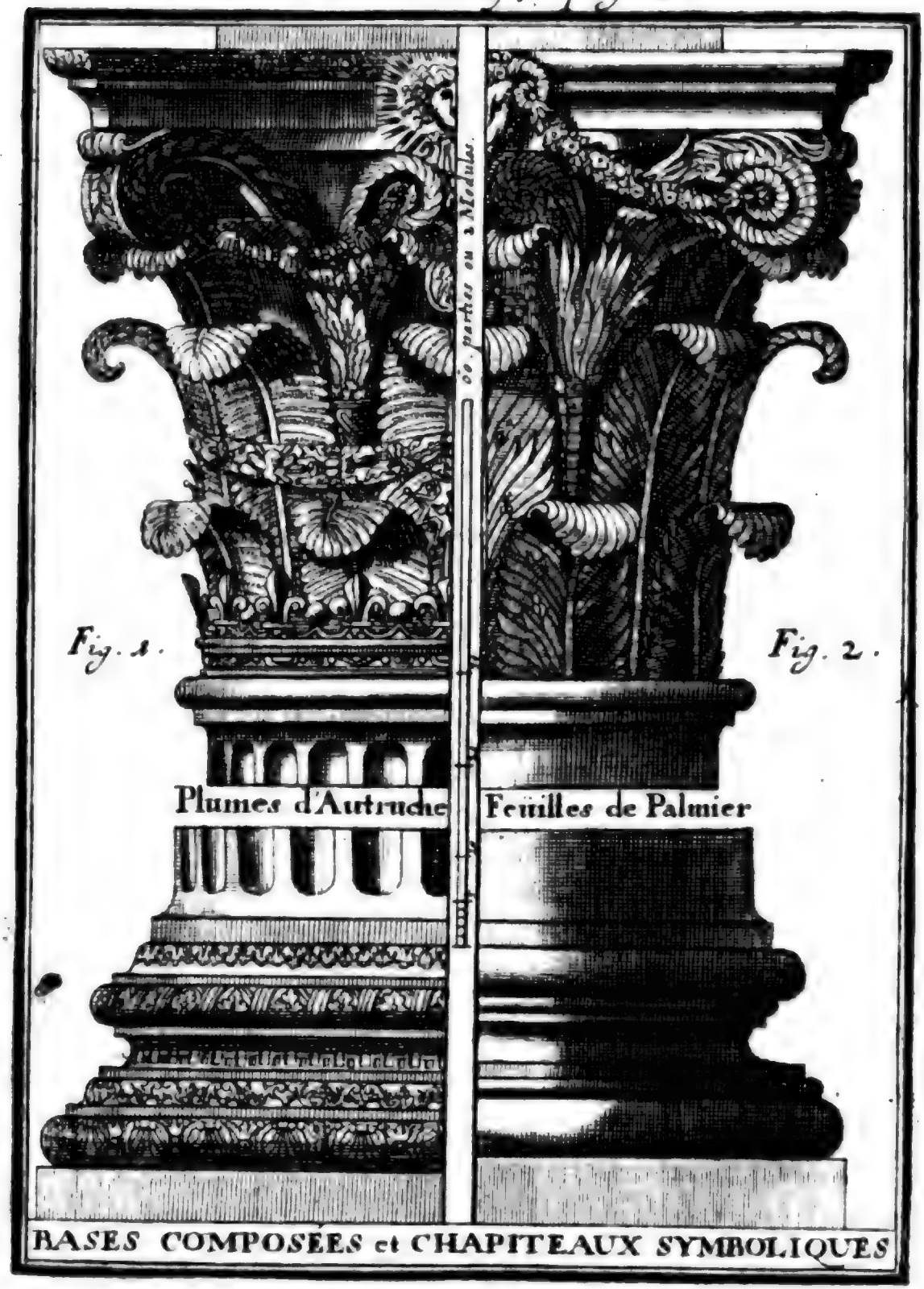

BASES COMPOSÉES et CHAPITEAUX SYMBOLIQUES

Digitized by Google

familia, in Aretino agro, patre Ludovico Simone Bonarotæ, anno 1474 ortus, & naturæ impetu ad pingendi & fingendi artem coelitus dam abreptus, paria fecit cum veteribus, omnesque ſuæ ætatis longo poſt ſe reliquit intervallo; tandem vero, poſtquam templi S. Petri, quod auſpiciis Julii II A. 1508 cœptum erat a Bramante, architectus a Paulo III conſtitutus fuiſſet, variaque uſus eſſet fortuna, Romæ d. 17 Februarii A. 1564 octogenario major deceſſit.

Quoniam autem quævis ars conceptis quibusdam & ſolemnibus verbis res, in quibus verſatur, ſolet exprimere, quæ a communi loquendi more ſunt aliena; illa cum cura quoque collegit *Davilerius* & perſpicue explicavit, ita ut *Lexicon* illud *Architectonicum* dimidiam fere totius libri partem conſtituat.

Ut autem, prout noſtra fert conſuetudo, ſpecimen aliquod afferamus ex hoc Auctore, notum eſt diſceptari inter architectos, utrum novus aliquis ordo columnarum a reliquis diſtinctus excogitari poſſit, nec ne? Ad hoc ergo quod attinet, cenſet Davilerius, cum non qualiscunque, ſed proportionum mutatio ordines immutet, nec concinnior excogitari poſſit diſpoſitio, quam quæ in Corinthiaco obtinet ordine, etiamſi in capitulo quodam foliorum mutetur ſpecies, aut alia quædam varientur ornamenta, nihilominus tamen ipſum ad illum ordinem eſſe referendum; ita tamen ut nihil prohibeat, quo minus peculiare aliquod nomen ab ornamentis illis petitum eidem tribui poſſit. Quod ſi enim (vid. Tab. I. fig. 1.) foliorum locum plumæ occupent ſtruthiocameli ſuccinctæ vittis equitum S. Michaelis & S. Spiritus, galli vero gallinacei plumæ ornent volutas, caput autem ejus vel etiam Solis imago ſit loco floris, & tandem aſtragalo corona innitatur, capitulum tale *Regium* & *Gallicum* dici poſſe exiſtimat. Quodſi autem capitulum (vid. fig. 2.) inſtructum ſit palmæ foliis, & pro flore caput habeat arietis, cujus etiam cornua volutarum vice fungantur, *Sacrum* nominari poſſe arbitratur, & optime convenire Martyrum SS. templis, qui licet, ut arietes olim apud Judæos, aut victimæ, cæſi fuerint, victoriam tamen, cujus palma ſymbolum eſt, reportarint.

Tab. I. fig. 1.

fig. 2.

DELICIÆ QVORVNDAM POETARVM DANORVM, collectæ & in duos tomos diviſæ a Friderico Roſtgaard.

Lugduni Batavorum apud Jord. Luchtmans, 1693. in 12. Plag. 54.

PRæclaram atque utilem iis, qui humaniores literas colunt, cumprimis autem qui poetices ſtudio & carminum amore tenentur, operam præſtitit *Janus Gruterus*, dum plurium gentium poetas Latinos, qui hæc ſacra Muſarum moverant, collegit, & Germanorum, Belgarum, Gallorum ac Italorum poemata, ſive ſuis jam voluminibus edita, ſive per ſchedas ſparſa, diſtinctis faſciculis & quindecim tomis, *Deliciarum* nomine inſignitis, e trajectis literis formatum *Ranutii Gheri* nomen ſibi aſſumens, aſſervavit & poſteritati reliquit. Cujus induſtriam imitatus *Jo. Philippus Pareus*, quatuor Hungaricos poetas anno 1619 junctos edidit; eodemque conſilio *Jo. Scotus Scotovarvatius* ſuæ gentis Scoticæ ſeptem & triginta eximios poetas Amſtelodami A. 1637 excuſis duobus tomis evulgavit. A quo inſtituto nec alienum videtur propoſitum *Balth. Moreti*, qui Antverpiæ A. 1662 typis ſuis ſeptem illuſtrium Italorum poemata publico dedit, a Dan. Elzevirio decem poſt annos recuſa Amſtelodami; & eodem collimare videntur *Lugdunenſes*, qui A. 1688 elegantiſſimorum poetarum, Hoſſchii, Becani & Wallia carmina, *Oxonienſes* item qui ſuperiori 1692 anno Anglicanarum Muſarum analecta dederunt, in iſtius anni Actis p. 83. memorata. Idem ſtudium quum in Danicæ gentis præſtantioribus poetis eorumque ingenioſis monumentis colligendis nemo hactenus poſuiſſet, poſteritati autem eas aſſervari lautitias æquum omnino videretur, quod non magis artibus aliis quam poeticis iſtæc gens excellat; ſex præ cæteris præſtantiores poetas Danos ſimul in conſpectum proferre, iſtorumque cultiſſimorum ingeniorum elegantes fœtus duobus tomis collectos in Belgio nitidis typis evulgare ſategit Frid. Roſtgaardus. Non quod tam exiguo numero abſolvatur poetarum Danorum chorus, quem longe ampliorem exhibet Olaus Borrichius in Diſſertatione de Poetis Danis, libro huic præfixa; ſed quod hi ſex præ cæteris hoc ſeculo carminum copia & numero floruerint.

Primum locum tenere juſſit HENR. ALBERTIVM, cujus poemata, quæ hic recuſa ſunt, octoginta tribus adhinc annis Gieſſæ ſub titulo *Muſæa adoleſcentiæ Veneris* prodierant, ipſaque inſcriptio juvenem admodum Muſis his operatum eſſe auctorem indicat; favore autem & amicitia doctorum iſtius ætatis virorum ipſum floruiſſe, e tertia parte Deliciarum poetarum Belgicorum patet, quam Grute-

Digitized by Google

Gruterus eidem inſcripſit, *elegantiſſimum* eum *poetam* ſalutans, *Germaniæ delicium, cujus mores ac ſtudia ita oppido facta ſint ab Humanitate ad humanitatem, a Muſis ad Gratias, ut ipſum omnes animæ non vulgares a minima ad maximam dilexerint, magni fecerint, amplexæ ſint.* In laudibus Regis & regiorum operum prima pars poematum verſatur, altera anagrammatibus evolvendis, tertia elegiis, quarta epigrammatibus, quinta odis abſolvitur. E quibus, ut ex ungue leo oſtendatur, iſtud apponemus, quo Muſas amore ſe complexum profeſſus eſt, epigr. 217.

Quisquis amat Venerem raro redamatur ab ipſa,
Fit ſociis crebro fabula nota ſuis.
Quisquis amat Muſas Muſis redamatur ab ipſis,
Et ſibi perpetuum nomen in orbe parit.
Qui ſapit, is Veneris Muſæ poſtponit amorem,
Stultus amat Cypron, ac ex Helicone fugit.

Secundo loco exhibentur JO. HOPNERI poemata, cujus vitam, (quæ anno 1675 deſiit, trigeſimum tertium ætatis annum vix ſupergreſſa) per liberalia literarum ſtudia præclare actam, elegantiſſima recitatione proſecutus eſt vir illuſtris Wilhelmus Wormius in elegantiſſimo programmate Rectoris Hafnienſis nomine ſcripto, ortum ejus, educationem, ſtudia, itinera & mortem diſertiſſime enarrans, quod præfixum Poematibus p. 160. legitur, additis duabus inſcriptionibus ſepulcralibus, e quibus munificentia ejus erga academiam Hafnienſem intelligitur. Inter poemata menſuram epici carminis digne implent gloriæ Chriſtiani V. p. 177. 232. 288. nuptiis Caroli Electoris Palatini p. 200. natalibus Friderici Hæredis regii p. 219. laudibus Petri Greiffenfeldi Cancellarii p. 258. ſcripta carmina.

Tertio loco conſpiciuntur CHR. AAGAARDI poemata, qui anno 1616 natus anno 1664 diem obiit, in Sorana primum academia doctoris munere functus, poſtea poeticæ arti tradendæ in academia Hafnienſi præfectus, tandem ſcholæ Ripenſis gubernacula poſtquam tenuiſſet, Paſtoratui eccleſiæ Wedſtedenſis regendo admotus. In ipſius poematibus eminet panegyricus de victoria Chriſtiani IV adverſus claſſem Sueco-Batavam reportata, qui titulum *Lauri Cimbricæ* A. 1644 contextæ gerit, p. 359; epicedium in exequiis ejusdem glorioſiſſimi Regis anno 1648 peractis, ſub elogio *threno-*

rum hyperboreorum evulgatum p. 421; nec non iſtud in funere filii ejus Chriſtiani V. electi Daniæ Regis, anno 1647 defuncti, quod *Manes Cimbricos* inſcripſit p. 402.

Quartum locum occupant, quæ in tomi ſecundi fronte conſpiciuntur VITI BERINGI carmina, venuſtiſſimi poetæ, oratoris & hiſtorici cultiſſimi ingenii fœtus. Vitæ ſuæ hiſtoriam ipſe contexuit, quam programmati academico in funere ejus evulgato inſertam Editor præfixit poematibus. Unde intelligimus, anno 1617 ipſum natum, in prima juventa Tychonis Brahei filiolo primordia literarum tradidiſſe, Tottii inde juvenis moribus ſtudiisque præfectum ejus peregrinationum comitem extitiſſe, & bis Belgium, ter Galliam, ſemel Italiam & Germaniam peragraſſe; Hafniæ poſtea poeſin, Soræ hiſtoriam profeſſum, in Scania rebus Danicis commemorandis operam dediſſe, Hiſtoriographi regii axiomate ornatum; Conſiliariis tandem ærarii regii, & ſupremi Juſtitiæ fori Aſſeſſoribus annumeratum fuiſſe, ac anno 1674 forti & conſtanti animo (quem eleganter exponit Wormius) vitam laudabiliter actam clauſiſſe. Scripta ejus tum typis excuſa, tum in ſcriniis hæredum latentia, recenſentur, & Pauli Vindingii elegans epigramma imagini ejus adſcriptum, duæ item ſepulcrales inſcriptiones marmori inſculptæ, in templo Hafnienſi D. Virginis conſpiciendæ, exhibentur. Poemata ipſa, ſi verum fateri volumus, reliquis cæterorum, quæ in hoc volumine continentur, vatum Danorum carminibus palmam præripiunt, venuſtate & gratia dictionisque elegantia iſtis ſuperiora. E quibus exempli loco iſtud epigramma adſcribemus, quod imagini Sereniſſimi Saxoniæ Electoris Johannis Georgii III, quum is Potentiſſimi Daniæ Regis Friderici III. filiæ Annæ Sophiæ matrimonio jungeretur anno 1667 affixit, apponemus p. 96.

Sic ſanguis Witikinde tuus, ſic Martia proles
Pingitur, & magnos ardua ſpirat avos.
Da dextram, da Saxo fidem, da pignoris arrham;
Quæ te felicem nos quoque cauſſa facit.
Lux eadem affulget geminis, ſors erigit una,
Spesque eadem ſecli pone ſequentis erit.
Oceano coit Albis, & aurea verſat in æquor
Flumina, & unitis fœdera jungit aquis.

Ingre-

Digitized by Google

Ingredere Arctoum auguriis felicibus orbem,
Saxonicæ o potior ſpesque decusque domus;
Quem virtus, quem dia fides, quem pronuba Juno
Nunc noſtrum faciunt, nosque amor eſſe tuos.
Hæc populi, hæc procerum vox eſt: hæc, maxime Princeps,
Quod cernis, cupiunt ipſa metalla loqui.

Quinto loco extant HENR. HARDERI carmina, quorum potiſſima pars epigrammatibus conſtat, tribus libris anno 1679 evulgatis, argutis profecto & terſis, quæque elegantia & ingenio nullis recentium poetarum cedunt; quod e ſequentibus manifeſtum redditur. Lib. I. ep. 62.

Suſanna ad laſcivos ſenes.

Non pudet æterna canos aſpergere labe?
Non pudet hac famam labe notare meam?
Monſtra ſenum! non hic amor eſt, inſana libido eſt,
Quam furor e Stygii ſuſcitat igne rogi.
Hic ut in irriguis ſe mundet & abluat undis,
Non ut commaculet, nuda Suſanna ſedet.
At neque fraude minisve labat mens integra, ſpernam
Tectos nuda, viros fœmina, ſola duos.

Ep. 72. de nomine Jeſu:

Omnia debebam, nec eram ſolvendo futurus:
Hoc nomen nomen me facit eſſe bonum.

Ep. 117. de vita & morte beata:

Vivere diſce, mori qui vis aliquando beatus;
Qui bene vis olim vivere, diſce mori.

Lib. II. ep. 5. de obſidione Hafnienſi ad Regem:

Hoſtis adeſt, ſpectat deſertam mœnibus urbem;
Dum parat ingreſſum, mœnia nata videt.
Dum ſtupet, urget opus noſtri ſolertia Martis,
Eluditque truces vis inopina minas.
Nunc Amphionios ne jactet fama labores,
Aut teſtudineæ mœnia ſtructa fide.
Nam multo breviore mora, Rex magne, tuorum
Tu quoque ſtruxiſti mœnia tanta fide.

Ep. 47.

Digitized by Google

Ep. 47. Scientiæ genealogia:

Filia non temere Thaumantis creditur Iris;
Invenit hic certam fabula ficta fidem.
Quas scimus rerum fuit admiratio mater,
Illa cognitio nata parente fuit.
Nascitur ex ista rursum admiratio doctis,
Mira eadem natæ nata parensque suæ.

Ep. 68. de typographia:

Luce beo multos: doctorum scripta virorum
Quum potuere premi, non potuere premi.

Lib. III. ep. 27. Epitaphium cujusdam avari:

Hic situs est, qui quum per pharmaca vivere posset,
Parceret ut nummis maluit ipse mori.
Nunc reor optaret vitam, si scire liceret,
Impensas tantas funeris esse sui.

Ep. 33. in Lucilium:

Ostendisse novas antiquis vatibus undas
Bellerophontæi dicitur unguis equi.
Hic proprios rodit, quum versum parturit, ungues.
Vix Aganippæas hic dabit unguis aquas.

Ep. 90. in mortem Archimedis Syracusani:

Occidis in tenui dum pingis pulvere, vitæ
Ultima mors vere linea facta tua est.

Nec heroici carminis facultatem ipsi defuisse, sed gravitate non minus epica, quam argutiis epigrammaticis ipsum excelluisse, argumento est insigne & prolixum carmen, quo *Hafniam arctiore obsidione liberatam* anno 1660 decantavit; alterum item quo laudes Petri Greiffenfeldi magni Daniæ Cancellarii, qui gloriæ suæ superstes hodienum, vivit aula pulsus, anno 1675 persecutus est, numeros poeticos argumenti exæquans dignitati.

Agmen claudunt OLAI BORRICHII poemata, viri ut fama, ob eruditionem & exquisitam in liberalioribus disciplinis & arte medica scientiam, maximi, sic ob recentem memoriam jacturæ, quam

Digitized by Google

quam ejus morte (quæ d. 3. Oct. anno 1690. ei contigit) res literaria fecit, deſideratiſſimi, & ob lautiſſima ſtipendia de ſtudiorum cultoribus deque Hafnienſi academia meritiſſimi. Omnes enim, quas amplas admodum honeſte comparaverat, facultates in pauperum ſtudioſorum utilitatem erogavit: cumque a conjugio tota vita abſtinuiſſet, adeoque cælebs moreretur, ex Muſarum filiis (ut inſcriptio ejus tumuli indicat) tot adoptavit liberos, quot in Collegio, *Mediceo* dicto, quod ipſe fundavit, in poſterum ad uberiora ſtudiorum incrementa præſidium ejus beneficio nanciſcentur. Sedecim ſemper ſtudioſis in iſtac magnifice exſtructa domo, quam opportunis cubiculis & exquiſita ſupellectile libraria ac laboratorio chemico inſtruxit, alimenta & hoſpitium, ut præberetur; ſed & aliis egeſtate & imbecilli valetudine oppreſſis ut ſubveniri poſſet, ingenti pecuniæ ſumma, quæ numerum viginti ſex mille & trecentorum Imperialium explet, in teſtamenti tabulis proſpexit, ſtudiorum non magis quam eorundem cultorum ex animo ſe curam geſſiſſe poſteritati oſtendens. In Poematibus ejus eminent tria epica; quorum unum *Amagria vindicata* titulo inſulæ iſtius a Suecis occupatæ liberationem; alterum *Arctos pullata* inſcriptum, exequias Friderici III. Regis; tertium *Arctos reſpirans* inſignitum, Chriſtiani V. inaugurationem eleganter & graviter decantat. Ex epigrammatibus iſtud apponemus, quo editorem ſex horum Poetarum, quos recenſuimus, (nam vivente adhuc Borrichio eorum in Belgio typis excudendorum initium is fieri juſſerat) fuit proſecutus, non minus elegantiæ auctoris quam præſtantiæ hujus inſtituti, præclarum teſtimonium:

Ergone, quæ ſparſis volitarunt carmina membris,
Neſcia fortuna (ſors ita dura) ſuæ,
ROOSTGAARDE, Hafniaci decus & nova gloria Pindi,
Colligis, & fato nobiliore beas?
Macte inſperato, quo nil generoſius, auſu!
Quo patriæ in laudes ſanctius ire nequit.
Hæc pietas, hæc priſca fides, hæc dia voluptas,
Detrahere inſtanti ſemicremata rogo.
Vidiſti Hippolitos variis in curribus actos
In mortem celeres præcipitare rotas;

Vidisti nullum, quæ nostri incuria sæcli est,
Sistere cornipedes, & revocare gradum;
Unum te opponis, ne tantum injuria possit
Temporum, & hæc patriæ lumina obire vetas.
Hoc meritum ROOSTGAARDE tuum est, ut patria reddat
Et sine nube dies, & sine morte decus.

LA PHYSIQUE OCCULTE, OU TRAITÉ de la Baguette divinatoire, &c. par M. L.L. de Vallemont, Prêtre & Docteur en Theologie.

h. e.

Physica occulta seu Tractatus de Virgula divina, & ejus utilitate ad indagandum fontes aquarum, mineras, thesauros absconditos, fures & sicarios profugos; una cum principiis, quæ explicant phænomena naturalia maxime obscura. Auctore L. L. Vallemontio, Sacerdote & Doctore Theologiæ.

Amstelodami apud Adrianum Braakmann, 1693. 12.
Constat plag. 21. cum figuris æneis 24.

PErdifficilis est quæstio, de qua summa jampridem Philosophorum dissensione certatum fuit, sitne vis aliqua virgulæ, quam divinam vocant, a natura insita, ut latentes metallorum venas, aut abditos aquarum fontes commonstrare possit? Ea vero nuper denuo agitari cœpta est in Gallia, cum anno 1692 d. 5 Julii Lugduni œnopola cum uxore in cella vinaria fuisset obtruncatus, & Jacobus Aymarus, Delphinas, agricola non tenuis fortunæ, singulare suæ virgulæ specimen edidisset. Neque enim ostendit duntaxat, inclinari virgam versus illum locum, quo cadavera occisorum erant projecta, sed etiam alia omnia, quæcunque sicarii contigerant, ipsaque illorum vestigia; ita ut, cum illi profugissent, viam, quam institerant, non difficulter indagaret ejus adminiculo, tandemque sceleris socium Belicadri (Beaucaire) in Occitania deprehensum ex fuga retraheret: qui etiam, fassus immane illud facinus, ultimo affectus fuit supplicio. Variæ itaque fuerunt & valde discrepantes doctorum

rum virorum hac de re ſententiæ, quorum nonnulli Aymarum magicæ artis ſuſpectum habuerunt, alii vero illam ſuſpicionem a viro minime malo removentes, rem illam naturæ vires non excedere aſſeruerunt. Quam ſententiam etiam rationibus a vero non abhorrentibus defendendam ſibi ſumſit doctiſſimus Vallemontius, qui, poſtquam Aymarus Pariſios magni Principis juſſu venit, ſingulis diebus integri menſis per aliquot horas cum Aymaro verſatus eſt, ſingulasque circumſtantias ſolicite indagavit & notavit.

Atque hinc natus ipſi fuit de Virgula divina liber, in quo poſtquam de nominibus variis ejusdem, & incerto tempore, quo in uſum vocari cœpit, (fit enim ejus mentio jam in Baſilii Valentini, qui circa A. 1450 floruit, teſtamento) egit, ratus non eſſe improbabile, Ciceronis jam & Varronis tempore illam in uſu fuiſſe, cum hic Satyram, cujus titulus *Virgula divina*, ſcripſerit, Tullius vero lib. I. Officiorum Virgulæ quoque divinæ, qua omnia, quæ ad victum cultumque pertinent, ſuppeditantur, mentionem fecerit; ipſa ejus recenſet phænomena. Nimirum (1) ex ligno quocunque, modo leve & poroſum ſit, v. g. ex lauro, amygdalo, &c. præcipue corylo, fieri poteſt. (2) Parum refert, quocunque anni tempore decidatur ex arbore, modo hæc repleta nimium ſucco non ſit nutritio. (3) Non neceſſe eſt, bifurcata ut ſit, ſed ſimplex ramus quoque ſufficit. (4) Nulli requiruntur peculiares ritus, aut incantationes, ad ejus præparationem aut uſum. (5) Virgula, ſi in æquilibrio ſuſpendatur, non inclinat ſua ſponte in metallum, aut alia corpora. (6) Si autem vel utraque manu comprehendantur ejus ramuli, quando biſulca eſt, vel etiam manui inverſæ imponatur, ut in æquilibrio conſiſtat, vel tandem ſimplex ramus utraque prehenſus manu paululum incurvetur, convertit ſe ad aquam, humum ſuffoſſam, cadavera occiſorum, fontium veſtigia, & quæ illi contrectarunt, nec non magnetis polos. (7) Non a quovis promiſcue detenta virgula ita movetur, ſed certis ſolum hominibus, neque his quidem omni tempore. (8) Homines illi dum loca multis exhalationibus fœta accedunt, interna quadam ſenſatione afficiuntur, languidiori quidem, cum ad loca, ubi metalla aut aquarum venæ latent, accedunt; fortiori, quando in locis, ubi homicidium aliquod commiſſum, verſantur: ita ut ſudore manent, pulſus arteriarum fiat celerior, ipſosque

Digitized by Google

dolor capitis, & cordis palpitatio invadat. (9) Iidem, ut legere possint vestigia profugi homicidæ, necesse est, ut ad locum, ubi facinus est commissum, accedant, & interna illa sensatione primum imbuantur, quæ etiam durat, quamdiu fontium premunt vestigia.

Hæc ergo ut explicet, ex corpusculari philosophia, experimentis Boylei aliorumque munita, confirmat: (1) Effluere continuo ex corporibus particulas admodum exiles, quibus mediantibus in alia corpora a se remota possint operari; præcipue vero ex aquis, humo suffossa, metallis, & hominum corporibus, inprimis vehementi affectu percitorum. (2) Subtilissima illa corpuscula non facile dispergi ab aëre, cui innatant; (3) Retinere quoque, cæteris paribus, determinatam suam naturam, ut idem fere possint operari, ac corpora, ex quibus promanarunt. (4) Naturam agere modis maxime simplicibus, nec majori uti circuitu ad ea efficienda, quæ mira nobis accidunt, quam quæ obvia nobis videntur; atque hinc si phænomeni alicujus causa deprehensa a nobis sit, eam legitime posse transferri ad effectum analogum illustrandum.

Quoniam ergo maxima intercedit affinitas inter inclinationem virgulæ & acus magneticæ, illam ita declarat: (1) A metallis, aquis, cadaveribus, &c. exspiratos halitus, receptari ab hominum corporibus, & cum determinatam illi suam naturam retineant, ea si teneri sint & exquisiti sensus, peculiari ratione afficere, ut homines nonnulli de præsentia corporum, ex quibus vapores multi excitantur, possint esse certissimi, nec, si impressio hæc satis valida sit, ulla egeant virgula divina. (2) Hanc vero, si manibus gestetur, cum porosa admodum sit, facile penetrari ab illis effluviis ex hominis manu emanantibus, atque ita disponi, ut ejusdem generis exhalationes illam promte subire possint; eodem fere modo, quo acus ferrea magnetis admota polo magnetisatur. (3) Hinc ergo virgam solam æquilibratam non moveri, sed cum ab homine tenetur, non quolibet, sed tali corporis textura prædito, quæ ad exspirationes illas rite recipiendas requiritur. (4) Tunc autem deorsum inclinari, quia effluvia ex aquis latentibus, cadaveribus, &c. adscendentia verticaliter, in eum illam situm redigunt, ut fiat parallela lineis verticalibus, quas dum elevantur, describunt; quemadmodum materia magnetica inclinat acum, dum eam parallelam reddit lineis,

in

Digitized by Google

in quibus circa terram movetur. (5) Proinde, cum interna illa ſenſatio admodum debilis eſt, ex inclinatione Virgæ certum capi poſſe de rei, magnam corpuſculorum vim exhalantis, præſentia indicium; ita tamen ut incertum ſit, utrum a metallis aut aquis &c. halitus illi procedant. (6) Homines, ut veſtigia legere poſſint alicujus profugi, in eum ſe debere conferre locum, ubi copioſa admodum ejus ſunt effluvia, ut certa ſenſatione afficiantur, quæ etiam certos ipſos deinde reddat, quamdiu viæ homicidarum inſiſtunt, non aberrare ſe, nec Virgulam ab alio corpore incitari. (7) Tandem cum peculiaris diſpoſitio in hominibus illis requiratur, & infinitæ pæne cauſæ ſint, quæ illam immutare poſſint, hoc quoque experimentum inter ea eſſe referenda, quæ non ſemper ſuccedunt.

Hinc autem porro efficit, Virgulæ motum non pendere ex pacto aliquo implicito cum Cacodæmone, præſertim quia nulli adhibentur ritus ſuperſtitioſi; nec ullum habere commercium cum Rhabdomantia, quam ſacræ execrantur literæ. Contendit contra, inter omnes reliquos modos, quibus latentes aquarum & metallorum venæ indagantur, optimum eſſe illum, in quo Virgula adhibetur, afferens catalogum plurium quam 150 venarum in Gallia detectarum virgulæ adminiculo a Germano quodam, & recenſitarum in libello ad Cardinalem Richelium, jam rariſſimo, cujus titulus, *Reſtitutio Plutonis.* Qui auctor cum ſeptuplex virgarum deſcribat genus, & peculiarem aſtrorum requirat poſitum, ut virgæ ſingulæ certas mineralium ſpecies indicent; ex illo curioſitatis gratia proferuntur cœli themata, quæ requirunt: (1) Virgula lucens, quæ mineralibus Solaribus eſt propria; (2) Cadens, dicata Lunaribus; (3) Saliens, adhibenda Venereis; (4) Feriens, ſeu furcilla, indagans Jovialia; (5) Trepidans vel tremens, Saturnina monſtrans; (6) Cadens ſeu inferior, qua Martialia, & (7) Obvia ſeu ſuperior, qua Mercurialia exquiruntur.

Ultimo loco ſuffragia quamplurima doctorum virorum Vallemontius adducit, qui Virgulæ divinæ uſum valde probarunt, quorum ultimum eſt Abbatis Galleti, Eccleſiæ Carpentoractenſis magni Pœnitentiarii, cui & ipſa Virgula movetur, quique cenſet, ſanguineos & phlegmaticos homines ad uſum ejus eſſe aptiſſimos, quo-

niam cholerici & melancholici (temperamenti quippe ſiccioris) vapores ſe circumſtantes emanatione contraria, h. e. ſicca, diſcutiunt, & motum illorum perpendiculariter adſcendentium interrumpunt. Quam in rem quoque Aymari affert Horoſcopum, nati A. 1662. Septembr. d. 7. h. 12. Elev. Pol. $\frac{0}{45}$.

HENRICI HULSII, THEOLOGI BRANDENBURGICI in Academia Electorali Duisburgenſi, de Vallibus Prophetarum Sacris, Liber unus.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans, 1693. in 4.

Conſtat 2. alphab. 10½. plag.

QUem de Vallibus Prophetarum Sacris a Clar. Autore ſedecim Exercitationibus abſolutum ſummatim recenſere inſtituimus Commentarium, non tam explicandæ vallium naturæ atque ſitui operam impendiſſe, quam potius circa viſa ad easdem Prophetis data & res iis præmonſtratas verſari, quivis, qui eum cum cura inſpexerit, nobiſcum fatebitur.

Id quod abunde ſtatim Exercitatio I. *de valle fluenti Cebbar* demonſtrat, in qua cum indicaſſet, ſe fluvium Cebhar vallibus ideo annumerare, quod flumen per ſe vallis ſit, & ab Ebræis fluvius ac vallis eodem nomine נחר inſigniantur, ſibique commodum videri, fluvium magnum Hiddeckel ſubintelligere, ad oblatum Prophetæ viſum de gloria Dei ſeu Chriſto ſe accingit. Partitur proinde caput I. Ezechielis, in quo illud viſum habetur, in quatuor membra, ac primo quidem ventum procelloſum nubemque vehentem eleganter ait depinxiſſe ea, quæ exitum Iſraelis e captivitate Babylonica promoverunt. Deinceps tam Cherubinorum loci paralleli Ezech. X. nomen, formamque, ac differentiam, qua diſcernebantur ab iis, quibus in Templo Deus inſidebat, evolvit, quam quatuor animalium ſignificationem ad omnes in Eccleſia univerſali ab orbe condito exiſtentes pertinentem inſinuat. Poſtea rotas, quæ Apoſtolos & docentes in Eccleſia reſpiciant; & tandem cum expanſum inſtar cryſtalli formidabilis, quod fideles a ſtatu beatorum ſeparet, tum ſolium, in quo Chriſtus cum igne zeli, iræ, paſſionum, & obedientiæ activæ ſedens conſpiciatur, ordine pertractat. Quibus

ſub-

ſubjungit quatuor parallela, eaque pari ſtudio interpretatur. Primum ex Ezech. X. ait gloriæ Dei, hoc eſt, Chriſti, deſcenſum ſeu exinanitionem, & aſcenſum ſeu exaltationem, deſcribere. Apparere ante deſcenſum virum lino indutum, qui vel ex hominibus Joannes Baptiſta dici queat, vel ipſe Spiritus, qui ſignet in fronte, convertendo & illuminando; ſex viros armis inſtructos denotaſſe Romanos exitium Judæis ultimum afferentes. Dum iſte ignem conjicere in urbem jubetur, Chriſtum denotari, Joannemque & Apoſtolos, qui e ſcriptis Moſis atque Prophetarum ignem quaſi in urbem injecerint. Deſcendere Gloriam & ſedere ad limen in incarnatione & exinanitione, aſcendere eandem peracto munere; animalia cum rotis ſimul elata ſubſiſtere in janua Templi verſus Orientem, & poſt ex Aſia in Europam procedere Evangelii præconium. Secundum Ezech. XXVI, 12.13.14.&c. Tyrum denotare myſticam & papanam. Papam ſiſti menſurantem & definientem in credendis & faciendis. Ornatum eundem eſſe gemmis, quæ notæ Eccleſiæ ſint, quas ſibi tribuat. Verſari inter lapides ignis, qui fideles denotent, & ſubjici ſeſſionem ejus in templo, memorari flagitia, & indicari pœnas. In tertio parallelo Eſ. VI. repeti notat animalia in Seraphim, qui non ſint Angeli, qui corpora impura alis haud tegant, nec clamore Eccleſiam & domum adeo adimpleant, ut inde poſtes commoveantur, nec obeant purificationis & converſionis inter homines miniſterium, quemadmodum Eſaias Propheta per advolantem ad ſe Seraphinum purgatus fuerit. Tempus viſionis, quod ad mortem Uſiæ referri debeat, non tantum hiſtoriæ inſervire, ſed etiam ad id reſpicere, quod Deus extincta Davidis Regis linea e trunco ſucciſo Iſai verum Regem David ſit excitaturus. Dominum ſeu Chriſtum ſedere in throno alto, quo ſimul locus, ſimul dignitas, ſimul poteſtas ſedentis innuatur. Templum eſſe non Hieroſolymitanum materiale, ſed cœlum cum Eccleſia conjunctum. Fimbrias ſedentis Templum complentes, & conjunctionem eam denotare, qua Chriſtus ac cœleſtia Eccleſiam attingunt; & remotionem cathedræ veterum Doctorum ſubinnuere. Seraphim ſedentem in ſolio cingentes eſſe Doctores & Apoſtolos in miniſterio purificationis ſervientes, itemque ad Regnum ſimul evectam & translatam Eccleſiam. Clamore eorum ter ſanctus! ſive hunc ad Trinitatem Perſonarum, ſive ad triplicem ſanctificationem

cationem referre quis velit, Chriſtum laudari, & eum quidem ab iis ad ſe invicem idcirco dirigi, quod veteres Prophetæ atteſtentur novis, & Apoſtoli cuncta ex V. T. confirment. Commoveri poſtes, dum cadant externa umbrarum & ceremoniarum retenta. Domum impleri fumo, qui vel de præconio Evangelii, vel de ſuffitu Sanctorum capiendus ſit. In parallelo quarto Apoc. IV. librum ſigillis clauſum dicit eſſe librum Teſtamenti, quo Pater Filii gloriam quærens primogenitum inter fratres ac Regem ipſum conſtituerit, atque huc ſpectare ſigilla & impedimenta ante regni conſpectum prius deſperante omni Creatura ab ipſo fracta & remota. In throno apparere Patrem, a Filio, qui ad eum ut agnus accedat, & Spiritu ſeptiformi diſtinctum. Viginti quatuor Seniores eſſe capita duodecim tribuum V. T. quibus ob umbræ & ſigni analogiam reſpondeat duodenarius Eccleſiæ novæ, qui conjungendus primo duodenario ſit. A throno exire tonitrua, ſententias, & mandata Dei; mare vitreum ſeu colluviem aquarum eſſe colluviem populorum, quos oporteat coram Deo apparere; quatuor animalia non quatuor Evangeliſtas, ſed Eccleſiam univerſalem exprimere, quæ partim compareat in medio throni, prout in cœlo jam triumphet, partim circa thronum, prout in terra adhucdum militare deprehendatur.

In Exercitatione II. tranſit ad vallem *Gibeon*, Eſ. XXVIII, 21. memoratam, qua Propheta ad hiſtoriam 2. Sam. V, 17. ſeq. itemque 1. Chron. XV, 8. ſeq. conſignatam reſpiciat, eamque Autor ad tempora N. T. transfert. Cum enim fama unctionis Chriſti perveniſſet ad aures Philiſtæorum myſticorum, videlicet Phariſæorum, inſurrexiſſe eos furibundos contra unctum Regem, ſed Chriſtum deſcendentem ſe defendiſſe fortiter ad mandatum Patris, Deum ipſum iis clademintuliſſe, ſecutumque eventum feliciſſimum, quo Judæi diſſipati & eorum elementa mundi ceremonialia captivata fuerint. Concuſſionem mororum in apice eleganter depingere arbitratur ruptum fœdus populorum & ſimultates violentas, quæ inter Præfectos Romanos Proceresque Judaicos interceſſerint. Redintegraſſe prælium Judæos ſub Adriano & Juliano, ſed re infecta diſceſſiſſe. Hoc autem opus excidii Deo alienum & extraneum Eſ. XXVIII. nuncupari, quod nempe a Dei natura, fœdere, œconomia, & directione circa Iſraelem uſitata alienum, nec unquam in illo populo auditum fuerit.

Digitized by Google

fuerit. Poſtquam dein Chriſtus thronum in cœlo occupaſſet, invidiſſe nihilominus hoc incrementum Chriſto Philoſophos, Oratores, Imperatoresque gentiles, qui tamen ſimiliter profligati, & cum operibus ſuis ad incitas redacti cognoſcantur.

Miſſa valle Gibeon, deflectit Exercitatione III. ad campeſtria Moabitidos, ibique vallem *Sittim*, ſeu a multitudine arborum, ſeu a declinatione a Deo ita dictam, apud Joëlem cap. III, 18.19. conſiderat, cumque Propheta ad Num. XXV. alluſerit, res ab Iſraëlitis ibidem geſtas repetit, myſticamque expoſitionem adjungit. Peccaſſe docet Iſraëlitas graviter in Baal Pegnor, qui ab aperiendo & nudando dictus, Priapi, Dei impuriſſimi, formam præ ſe tulerit, & ſimulacrum fuerit Moabitarum, quo Solem coluerint. Inſtruxiſſe eos convivia in ejus cultu, ac turpiter fuiſſe ſcortatos. Scortationem vero myſticam hinc eſſe triplicem, politicam, mundanam, religioſam. Ultimam Apoc. II, 14. ad prima tempora N.T. a Joanne referri, ubi prima myſtica vallis Sittim deprehendatur, quæ & ſcortatione externa & ſpirituali ſeu eccleſiaſtica illuſtris ſit. Hac labe turpitudinis notatos Simonem Magum, Menandrianos, Saturninianos, Gnoſticos, Carpocratianos, Cerinthum, Nazaræos, (qui legis Moſaicæ cerimonias abſolute ad ſalutem neceſſarias crediderint,) Valentinum, eosque imprimis, qui cum Judæis & Gentilibus in ritibus commercium habuerint. Quibus ſi quis Nicolaitas Apoc. II, 6.15. adjungat, ſibi quidem paulo aliter videri, cum Nicolaum aliquem hæreticum non extitiſſe, ſed Nicolaitarum nomine veniſſe eos cenſeat, qui, ſeductione primitivæ Eccleſiæ, ad inſtar Bileami populum ſuperaverint ac ſtraverint, quia plura de Nicolaitis proprie dictis incerta aſſerantur, quod inſuper nomina Antipæ, Jeſabel, aliaque Apoc. II. myſtice veniant, & tandem Nicolaitæ cum Bileamitis ipſis v. 14. 15. aperte convertantur. Internecioni tamen dederunt hos ſcortatores, ex mente Autoris, Pinehaſi myſtici, Apoſtoli, Eccleſia, & Patres, qui vaſa, templa, ac bona Moabitarum gentilium idololatrarum juſto titulo rapuerint. Animadvertit autem, in præſenti Joëlis loco vallem Sittim alio modo ad ultima tempora & inſtaurationem, quæ tum expectabatur, referendam; quod Tyrus myſtica ut diruta exhibeatur, & conjungatur tempori, quo maxima Hieroſolymorum ſanctitas futura ſit. Scortationem, qua ſcortatur ultimi temporis Ec-

cleſia, pro varietate locorum & membrorum variam eſſe docet. Primam committi a Reformatis, imprimis Epiſcopalibus in Anglia, Univerſaliſtis in Gallia, nec minus ab iis, qui imperioſa autoritate dirigant Eccleſiam in Germania. Magis aperte ſcortatorium animum prodere Lutheranos, ſcortantes in regimine, in ritibus retentis, in doctrina, nempe in Electione ex fide prævisa, in Baptiſmo, in Cœna. Accedere ſcortantes Græcos. Quos omnes tanquam vallem Sittim irrigatura ſit aqua ſpiritualis, ut fructus ſuos felicius & copioſius aliquando proferant.

Vallis, in qua de Achano ſupplicium Joſua ſumſit, & quæ ob eam cauſam *Achor* dicta eſt, Joſ. VII, juxta Exercitationem IV, Prophetis myſtice notat locum reatus ſingulariter in exitu ad regna N. T. contracti, locum inſuper turbationis ac impeditionis hinc conſequentis, & anathematis in turbatione ſuſtenti; imprimisque ab Hoſea, c. II, 14. 15. & Eſaia, c. LXV, 9. 10. 11. in iſta cauſa adhibetur. Et cum eandem uterque cubile armenti ac oſtium ſpei futuram dicat, non tantum ad rem, ſed etiam ſignificationem nominis eos exiſtimat alludere; ſiquidem, quando una litera in alteram deflectitur, & ע nominis עכר in cognatam gutturalem א, כ in cognatum ח mutatur, verbum אחר, quod idem eſt, ac expectavit, inde reſultare annotat. Ut vero de locis his duobus conſtet rectius, & præcipue Hoſeanus ille eo, quo par eſt, modo capiatur, obſervandum eſſe monet, quodnam hujus Prophetiæ univerſæ argumentum ſit, & quomodo capita ſe invicem excipiant. Tria priora putat agere de fatis Iſraelitarum generatim; cætera usq; ad finem Prophetiæ de Iſraële myſtico & Chriſtiano gentilibusque jam immixto intelligit. Caput I. Hoſeæ fata mala Iſraëlitarum delineare, trinoque adulteræ filio trinum abjectionis & pœnæ gradum ob oculos conſtitui. Suaviora inſinuare caput II, & III, quæ nempe ſub initium & finem N. T. Iſraëli obventura ſint. Diſtinguere Hoſeam capite II. filios Iſraelis a matre; matrem, cum qua filiis ſit contendendum, eſſe Proceres, Hieroſolymam ipſam, & Judaicam Eccleſiam in genere. Filios vero matris multiplicandos, vocandos filios Dei, congregandos in unum, qui per templa peculiaria alibi extructa, per ritus variantes, per odia acerba, hactenus ſeparati & diviſi a ſe fuerint; aſcenſuros ex terra, omiſſuros cathedram & clivum

Digitized by Google

vum templi, & perrecturos in loca adducendi Gentiliſmi. Cum denuncientur matri pœnæ variæ, exiſtentibus in Gentiliſmo filiis bona meliora concedenda. Deum ad cor eorum verbo non oneroſo jugi, ſed Evangelii, locuturum [illegible] Habituros hos in eo loco vineas, quæ & corporeum alimentum & fructum converſionis gentium affatim ſuppeditaturæ ſint. Vallem futuram oſtium expectationis; ibi in rei veritate implendum, quod in aſcenſu ex Ægypto in typo contigerit, & tunc futuram æternam conjunctionem deſponſationesque & benedictiones maximas, cum reſponderit Spiritus & influxus verbi divini voto cœli & Doctorum, cœlum in larga verbi irrigatione voto terræ, terra irrigata voto muſti ac olei, hoc vero Iſraeli. Non vero Iſraeli ex parte ſolum, ſed & omni, & in fine dierum convertendo, promiſſiones inſignes fieri capite III. Et licet ab initio capitis tanquam diligentes lagenas uvarum, in corde incircumciſo carnali, in terræ ſingulari amore & cupidine, in deſiderio mundani Regis ac Meſſiæ, in Sadducæiſmo futuræ vitæ delicias non quærente, deſcribantur, Deum tamen nihilominus eos amaturum, dum devinciret ſibi emendo populum repudiatum, cuſtodiret in longa rejectione, & in fine dierum gratiam generalis converſionis additurus eſſet. Quæ cum Autor, ut lux valli affulgeret, e contextu paulo adduxiſſet latius, redit e diverticulo in viam, & Judæam progredienti ad regnum Chriſto & Evangelio remoram injicientem conſiderat. Nimis gratam ait accidiſſe terram, populum, cathedram, templum, quibus adeo retenti & affixi Judæi fuerint, ut hinc legitima excuſationis fundamenta quoad neglectum regni cœlorum peti poſſe confidenter autumarent. Qui etiam converſi fuerint ex Judæis, eos adeo reſpexiſſe notat elementa prima egena, ut condeſcendere multum atque infirmis ſe accommodare Chriſtiani neceſſum habuerint. Hoc pacto Judæam fuiſſe vallem impedientem ac retardantem, ſed tamen ſimul factam oſtium apertum expectationis, non tantum negative, ut porro obicem ponere deſtiterit, ſed etiam poſitive, ut per id introitus & admiſſio promota fuerit; id quod magis queat perſpici, ſi quis diſperſionem Judæorum per terras gentium, ſi converſionem maſſæ Iſraeliticæ electæ initio N. T. ſi ſepulturam cerimoniarum in Judæa factam, & denique Judææ per Romanos deſtructionem penſitaverit. Cum Judæa paria in Gentiliſmo

tiliſmo facere Romam ac Babylonem myſticam, quæ ad iſtum modum vallis Achor exiſtat, non tantum impediendo, per ſapientiam fucatam, miraculaque confícta, perſecutiones, fraudes, cum ſub nomine Chriſtiano in ſpeciem recto noceat; ſed etiam, dum immutetur in expectationis vallem, dum perſecutiones Romæ ſuſtentæ, fides ac pietas inſignis plurium, qui ibidem vixere, Principum ac Imperatorum converſio, Magiſtratus ſummi & dignitates Chriſtianis delatæ ſpem propagandi regnum Chriſti dederint. Eundem fere ordinem obſervat Autor, ubi quædam ad citatum ſupra Jeſaiæ locum commentatur. Oſtendit bina ultima Jeſaiæ capita eſſe reſponſiones Dei ad querelam Iſraëlis, ſeu Eccleſiæ Chriſtianæ ultimo tempore emergentis, easque in his conſiſtere: 1) Deum gentes in fœdus aſſumſiſſe, quæ jam Eccleſiam & populum ſuum convenienter promiſſioni conſtituant. 2) ipſum gratia ſua iis neutiquam defuiſſe, ſed 3) ſervaſſe actu ſibi ex abjectis ſemen, cui promiſſio & gratia omnis vere exhibita & præſtita fuerit, & 4) tale quidem eſſe ſemen, quod ſimul elongatos & diſſipatos fratres ad montem Dei & Hieroſolymæ in extremo dierum deducturum ſit. Exprobrari inſuper tria Eccleſiæ externæ peccata inſignia, & notari præ cæteris hypocriſin faſtuoſam & ſuperbientem, c. LXV. 3. 4. 5. innui reatum ſecundum v. 11. quod obliviſcerentur montis ſanctitatis ſuæ, inſtruerent Gad, i.e. ſtellis cœlorum, menſam, & implerent meni (quod de Luna intelligendum eſſe operoſe probat,) crama. Prædicari tandem de hypocritis, quod ſeipſos purificent poſt unum in medio, Eſ. LXVI, 17. quibus ii deſignentur, qui ſeipſos aut a reatu purgent, aut propria ſanctitate exorment, poſt unum in medio, h. e. Chriſtum, verum Sacerdotem, cujus eſt in medio ſtare, & a peccatis plene purgare. Niſi forſan Judæos atque Pontificios intelligas, qui ſuam propriam purificationem procurare allaborant, adhibito ſolum Sacerdote, qui pecude aut Miſſa propitiationem efficiat. Quoniam vero paucos quosdam ab his excipiendos c. LXV, 8. 9. 10. Propheta dicit, & ſimul hanc vallem cubile armenti futuram pronunciat, exponit Autor, quomodo regnum beſtiæ in Occidente, & Turcicum imperium in Oriente in cubilia armenti & Eccleſiæ Dei immutanda ſint.

Progreditur Exercitatione V. ad vallem *Midian*, Eſ. IX. & X. & non tantum, quæ de ea Jud. VI & VII. commemorantur, repetit,

Digitized by Google

tit, ſed etiam Prophetam ad tempora devicti & converſi Gentiliſmi, poſt exantlatas primo tempore moleſtias & perſecutiones acerbas, collimare demonſtrat. Mox typum evolvit, omniaque myſtice ad Eccleſiam ex Judicum libro applicat. Occaſionem pugnæ proponit: Eccleſiam nempe N. T. primam omiſiſſe charitatem, foviſſe diſſidia, eamque ob cauſam Midianitarum manui ſubjectam, furore indomito gentili & agonibus hæreſium fuiſſe obvaſtatam, ut in ea calamitate fuga ſibi conſulere, & Deum implorare coacta fuerit, qui Gideonem, Apoſtolos nimirum & præcones gentium, excitarit. Deinceps ad præparationem pugnæ ped m promovet, & ait, Deum adfuiſſe ſingulari modo Apoſtolis, confirmaſſe miraculis, ut quondam in Gideonis negotio, eorum opera, facta eſſe pugnæ præludia, altare vetus Moſaicum & ceremoniale dirutum, & idololatriam in Gentilismo abrogatam. Tandem ad ipſam pugnam propius accedit, & eam cum victoria plene exhibet. Milites fuiſſe paucos dicit, & eos tantum ad pugnandum aptos habitos, qui fortitudine polluerint, & mundum ejusque delicias contemnere didicerint. Hoſtes vixiſſe ſecure, & Gentiliſmum machinas Chriſti deriſiſſe. Panem hordeaceum a Midianitis in ſomno viſum, quomodo in tentoria devolutus eadem ſubverterit, notare verbum Evangelii, quod in gentilium mundum illapſum omnes ſpirituali modo ſternat & conficiat. Arma, quibus utantur præcones, eſſe tubam, Evangelii nempe prædicationem; lucentes hydras, corpora Confeſſorum & Martyrum, in quibus mentem & ſapientiam divinam gerant; gladium Dei illū, quo procedat Chriſtus; Gideonis, eſſe veritatem. Hoſtes excitatos e ſomno, cum Chriſtianos plane cæſos exiſtimarent; fugiſſe Reges ac ceſſiſſe veritati; ad Midianitarum exemplum mutuo ſe hoſtes ſuſtuliſſe ac confodiſſe, cum mutuo ſe tollerent hæreſes, ac una mania alteram abſorberet. Sequi victoriam, dividi ablata gentilibus ſpolia, & prout renuerit Gideon eſſe Iſraelis Rex ac Princeps, ita tunc nondum ſurrexiſſe Anti-Chriſtum hoc Principis nomen affectantem, tametſi in ſubſequentibus temporibus id non omiſſum fuerit.

Hinc Exercitatione VI. vallem *Gog* apud Ezechielem cap. XXXIX, 11. viſitat, variasque de nominibus Gog, Magog, Meſech, *Thubal*, ſententias recenſet, & Judæorum de Gog & Magog nugas rejicit. Poſtquam autem tres opiniones conſtanti fere cum applau-

ſu receptas, quarum alia ad Syros tempore Maccabæorum devictos, alia ad Turcas, alia ad Anti-Chriſtum magnum reſpicit, notaverat; poſtquam inſuper nonnulla circa mentem Cl. Jurieux, qui inconverſos reliquos tempore millenarii regni ſuppreſſos, ſed ante mundi finem impetum inſignem & ultimum facturos, intelligit, monuerat, ſuam aliquot poſitionibus declarat ſententiam, quarum prima hæc eſt: Non tempus Teſtamenti veteris, ſed tempus Apocalypticum, quod eſt in N. T. Ezechielis Prophetia tangit. Secunda: Interim litera Prophetiæ fuit deſumta a locis & re, quæ tunc, & quidem circa Judæam, extitit & fuit, in terra quadam Magog appellata. Tertia: Non tamen ipſa terra hæc fuit id, ad quod Ezechiel & Johannes in ſenſu vaticinii reſpexerunt, ſed id Gentiliſmus hoſtilis ac vicinus eſt in genere, at ſub Duce & Primario quodam, qui priſci Gogi nomen mereatur, coactus. Quibus præmiſſis, notari dicit hoc: devincendum eſſe penitus Anti-Chriſtum, & dandum eſſe poſt id Regnum decantatum millenarium, quo finito, ſolvendum e carcere Satanam, ut contra urbem dilectam e quatuor terræ angulis cieat Gog & Magog. Hunc quietis turbatorem deſcripturus quinque proponit obſervanda: 1) eductionem in montes Iſraël, cujus tempus, cum populus quiete aget ac habitabit poſt eductam ex Babele Eccleſiam; locum, cum unde veniet, Aquilonem, (quo nomine monarchia adverſaria conſimilis Aſſyriacæ ad Aquilonem ſitæ deſignetur, quæ aut in poteſtate aut fœdere habitura erit gentes in quatuor terræ angulis;) tum, quo ducetur, (ad Eccleſiam e Babele eductam ac liberatam;) occaſionem ſeu ſtatum hujus populi, nempe quietem longam & ſecuram, explicat. 2) Succeſſum progreſſumque inſignem in montibus Iſraëlis; 3) Cladem violentam; 4) Conſequentia cladis, quæ futura ſint: terror univerſalis, cum everſione urbium & regnorum conjunctus; præda & disjectio munimentorum & propugnaculorum hoſtilium; ſepultura Magog, quæ non tantum ſit propria, ſed etiam Politica, quando natio & gens devicta obtegitur ac ſepelitur; Eccleſiaſtica, cum impuritas & idololatria a facie terræ removetur; ſpiritualis, cum concluditur poteſtas tenebrarum; quod denique Deus ab illo tempore nunquam porro faciem ab Iſraële abſconſurus, ſed hæc ultima Eccleſiæ calamitas & pugna extitura ſit. 5) Effecta cladis, quæ pariter in converſionem & adductionem ultimam ſperatam populo-

Digitized by Google

pulorum exeant. Deducta hac ſummaria & generali Prophetiæ expoſitione, ſpeciatim ſibi proponit vallem, in qua ejus copiæ ſepeliendæ ſint. Miſſis autem aliorum ſententiis a Junio commemoratis, non opus eſſe judicat, vallem aliquam profundam, declivem, ac proprie ſic dictam concipere, cum angulus aliquis mundi ſufficiat, in quem illæ depellantur. Iſtum vero locum vallis nomine inſigniri cenſet, tum, quod de ſepultura ſermo ſit, tum, ut ſtatus depreſſus & ſubjugatus, in quo futuri erunt devicti, ſignificetur. Hinc ea, quibus deſcripſit Ezechiel hanc vallem, accuratius inſpicit, expectandumque poſt illud tempus Eccleſiæ ſtatum exhibet. Affert parallelum ex Apoc. XX. 7--10. monſtrataque Ezechielem inter & Johannem harmonia, diſquirit, utrum eadem ad Turcam applicanda ſit? & ut rem omnem ex apocalyptica ſerie decidit, ita de Anti-Chriſti caſu, Satanæ dejectione, regno millenario Eccleſiæ, & reſurrectione prima diſſerit. Atque hic filum abrumpimus, ne ultra modum prolixi videamur; breviores in recenſendis proximo menſe decem, quæ ſuperſunt, Exercitationum argumentis futuri.

NOVA LITERARIA

Excerpta ex Cl. Basnagii Hiſtoria Actorum Eruditorum, menſis Novembr. 1693. p. 120. ſqq.

PRodiit tandem in Gallia Catalogus Bibliothecæ Archiepiſcopi Remenſis, qui cum oblatus Regi fuiſſet, ſuæ quoque is Bibliothecæ Catalogum juſſit adornari, qui nunc viros doctos exercet. Recenſebuntur in eo non libri tantum typis excuſi, ſed manuſcripti quoq; codices, quorum prodigioſus in ea eſt numerus. Dn. *Baudelot* editurus eſt Diſſertationem de Sirenibus, in qua non idem ſentit cum Dn. *Abbate Nicaſio*. Dn. *Paulian*, Nemauſi quondam Verbi Divini Miniſter, volumina duo Conſiderationum Politicarum ſuper converſione rerum in Anglia, prælo ſubjecit. Dn. *De la Faille* tomum ſecundum Annalium Tholoſanorum jam abſolvit, ſed nondum commiſit typographo. Proditura propediem eſt Henrici III. Hiſtoria a Dn. *Varillaſio* compoſita: prodibunt & ſex priores Vitæ illuſtrium virorum Plutarchi, a Dn. *Dacerio* Gallice verſæ, notisque illuſtratæ. Ediderat nonnemo e Societate Jeſu librum: *le Neſtorianiſme renaiſſant;* eoque ex verſione Gallica Homiliarum S. Chryſoſtomi

ſoſtomi in Epiſtolas Paulinas, non ſolum autorem ejus verſionis Dn. *Fontaine*, ſed &, quia hic olim Dn. *Arnoldo* & Dn. *Sacyo* velut a ſecretis fuit, Janſeniſtas generatim Neſtorianiſmi incuſaverat. Dn. *Fontaine* itaque, literis ad Archiepiſcopum Pariſienſem datis, agnovit erratum a ſe hinc inde fuiſſe, quod inter vertendum, non ubique ſatis attentum ſe præbuiſſet: horum vero erratorum neminem, præter ſe unum, inſimulari debere monuit: omnia denique, quæ fraudi eſſe Religioni poſſint, revocata ſe quam ſolenniſſime cupere profeſſus. Dn. *Roux* Fœderatorum Belgii Ordinum Secretarius & linguarum exoticarum Interpres, *Johannis Mariana* Hiſtoriam Hiſpanicam in Gallicum idioma convertere conſtituit, cumque Mariana primum Latino eoque conciſo ſermone Opus illud compoſuerit, poſtea vero & in Hiſpanicum converterit, tumque diffuſiori dicendi genere fuerit uſus, & Hiſtoriam quoque ipſam ulterius produxerit; editiones has, Latinam ac Hiſpanicam, ut Marianæ ſenſum exprimere rectius queat, ſtudioſe collaturus eſt, Conſiderationibus etiã politicis, Notis criticis, Animadverſionibus Geographicis, Hiſtoricis atque Chronologicis, denique Mappa Geographica exactiſſima Opus hoc exornaturus.

LIBRI NOVI.

D. Johannis Sauberti Opera poſthuma, edita a Johanne Fabricio D. ac Prof. Publ. Altdorfii 1694. in 4.

Joh. Marckii Textuales Exercitationes ad 50 ſelecta loca Veteris & Novi Teſtamenti. Amſtel. 1694. in 4.

La Vie de Corneille Tromp. A La Haye, 1694. in 12.

Memoires du Sieur De Pontis, Officier des Armées du Roy. A Amſterd. 1694. in 12.

Traité du Poeme Epique, par le R. P. de Boſſu. A Paris, 1693. in 12.

Hiſtoire de l' Edit de Nantes. Tome II. qui comprend ce qui s' eſt paſsé ſous le regne de Louis XIII. A Delft, 1693. in 4.

A Collection of curious Travels and Voyages, in two tomes; by John Ray, Lond. 1693, in 8.

Synopſis methodica animalium quadrupedum & ſerpentini generis; auctore Joh. Rayo. Lond. 1693. in 8.

De Betoverde Wereld. Het derde en vierde boeck, van Balthaſar Bekker. T' Amſterdam, 1693.

Prodit una cum menſe hoc Januario Sectio III Tomi II Supplementorum.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii, Anno M DC XCIV.

GLANDULA NOVA LACHRYMALIS una cum ductu excretorio in cervis & damis a D. Joh. Jacobo Hardero P. P. Baſileenſi anno proxime elapſo detecta & in binis literis ad --- deſcripta.

TEcum communicare volui, quæ cum ſalivæ ſcrutinio, tum etiam lachrymarum in cervis fonti, ab aliquot annis intento, anatomicæ luſtrationes mihi detexerunt, Actis Veſtris, ſi meruerint, inſerenda. De lachrymis cervinis equidem in Scholiis Obſervat. obiter quædam commemoravi. Ab illo tempore, *Sereniſſimi Principis ac Domini, Domini Friderici Magni*, Marchion. Badenſ. & Hochbergenſ. Domini mei clementiſſimi gratioſiſſima liberalitate, capitibus cervorum cervarumq; compluribus potitus, in haſce ipſas inquiſivi, & aſſervatorium ſeu mavis receptaculum ipſarum examinavi, num forte vel glanduloſæ aut poroſæ texturæ ratione, concurrente vaſorum ſanguiferorum &c. diſſeminatione, taliter eſſet extructum, ut pro fonte primario commodum agnoſci poſſet. Aſt tunc temporis, præter ſubſtantiam denſam & ligamentoſam, diſtinctius nihil deprehendere potui; de qua pariter ac de muſculis in ejus ſeparatione ſatis conſpicuis, erudite jam diſſeruiſſe video, *Helvetiæ* noſtræ *Coum*, Celeberr. *Wepferum Obſ. 118. Ann. 6. Dec. 2. Ephemer. German.* cui incolumem ſenectutem animitus precamur. Inde magis incenſus fui ad fontem dictarum lachrymarum inquirendū: præprimis quod in oculorum cervinorum anatome glandulam reperi inſignem, amplam latamque, & ex pluribus aliis conglomeratam, ſubrubram,

Digitized by Google

(ſecus ac reliquæ oculorum glandulæ) ſubſtantiæ friabilis ac mollicellæ, qua damæ gaudent pariter ac cervi, quæque ſita eſt in interiore orbita oculi, in peculiari cavitate pone muſculum oculi adducentem, occaſione cujus quid animadverterim, paucis addam. Menſe Octobri proximi anni, cum denuo hanc ipſam perveſtigarem, incidi in ductum ex hac ipſa, ſub glandula vulgo, ſed male, dicta lachrymali pergentem, quem cum glandulam verſus perſequerer, ejus inſignes ramificationes, ceu totidem ductus laterales diſtincte commonſtravi, exitum autem & terminationem certo oſtendere non potui. Poſtridie hinc cum ad alterius oculi examen pergerem, ductum eundem e glandula exorientem, ſub prædicta lachrymali glandula (citra ullam cum hac communionem) progredi, & circa initium membranæ, vulgo nictitantis, ſeſe orificio ſatis conſpicuo exonerare deprehendi, ceu etiam adjectæ figuræ docent, evidentibus in confinio poris excretoriis duobus e glandula lachrymali vulgari provenientibus. Cujus rei teſtes ſunt Viri clariſſimi & præſtantiſſimi, D.D.Eman. König, Acad. Cur. Soc.D.D. Stœhelinus, Dn. Köferlin, Dn. Feſſ, Dn. Spieſſius, Dn. Romberg, Dn. Weiſſ aliique Philiatri.

Inſequentibus diebus damæ capite potiti, ductum eundem, immiſſa per orificium ſeta, citra oculi exſectionem, adſtantibus demonſtravimus. Vergit iſtud orificium verſus canthum oculi interiorem, atque animali hoc pronis oculis pabulum quæritante, menſe præprimis Auguſto, quo lachrymæ cervinæ copioſiſſimæ deprehenduntur, commodum lachrymalem lympham ſtillare videtur, quæ mora in ſupra nominato receptaculo, in ejusmodi ceruminoſam materiam concreſcit: quam conjecturam adhuc magis veriſimilem depilis crena, cantho interno proxima, in ſuperiori receptaculi parte, ceu canaliculus ſtudio extructus, efficere poſſet: ipſo vero æſtivo illo tempore, ſi Deus vitam conceſſerit, fontem hunc lachrymalem denuo luſtrabimus. De ductibus quoque ſalivalibus inferioribus aliqua jam addemus. Ductus ſalivales inferiores bini ſunt, quorum alter Warthonianus, a glandula vulgo maxillari inferiori exoritur, alter vero ex ſublinguali glandula oblongiuſcula emergit, (ceu etiam Clariſſ. *Rivinus* veſter pridem notavit) uterque in vitulo peculiari oſtiolo ſive papilla ſeſe oſtendit: hoſce ipſos autem in variis animantibus varie ludere deprehendi. Enimvero circa ſalivæ fontes in cervis occupatus reperi

ductum

ductum ſublinguali glandulæ communiter addictum, cum altero ſocio e glandula Warthoniana exurgente conjungi, unciæ unius circiter diſtantia ab hujus terminatione, ſine papilla ordinaria, atque uno communi oſtio ſatis patulo utrumque ſeſe exonerare: quod ipſum etiam in lupis obſervavi, in quibus ductus e glandula ſublinguali ad radicem linguæ incipiente & ad hujus medium fere pertingente emergit, hocque ipſum emenſus uncias tres circiter a papilla communi diſtantia, ſive oſtio communi, in ductum Warthonianum inſeritur, ſecus ac in cervis, in quibus *glandula ſublingualis* duplex eſſe videtur, una *antica*, *poſtica* altera; ex hac ductus ſuum ſumit exordium, indeque protenſus per glandulæ anticæ uncias tres plus minus longæ medium pergit, modoque ſupra dicto cum altero combinatur, ductulos laterales haud dubie in itinere iſthoc nactus. Cæterum *ductus Warthonianus* amplus eſt, amploque principio e glandula, vulgo maxillari, inſigni prodit, quæ cum parotide conglomerata arcte ſatis eſt connexa, imo prout repetitum in cervis examen me docuit, glandulæ parotidi ſubſternitur, opeque plurimarum intercedentium membranarum nectitur, & verſus aures expandi cernitur; ſicque connexæ hæ glandulæ ductui ſalivali utrique, *ſuperiori* nempe *glandula ſuperior* ſive *parotis conglomerata*, *inferiori* autem *glandula ſubſtrata inferior* ſive *maxillaris* originem præbent.

Obſervationibus autem meis de glandula lachrymali nova in cervis & damis, quas transmiſi, ſequentia adhuc dum addenda habeo. *Glandulam* in dictis animalibus a me inventam, *novam & peculiarem* eſſe, vel hinc quoque eluceſcit, quod de *illa* Authores taceant, quodq; in aliis animantibus, quantum quidem ſcire datum eſt, non reperiatur, imo neque cum *glandula innominata*, neque cum *lachrymali vulgari*, quarum utraque cervi ac damæ gaudent, commercium habeat, ſed in inferiori orbitæ parte ſita, atque copioſa vaſorum ſerie inſtructa, per ductum excretorium proprium, quam ſecrevit lympham, eructet, & quidem eo copioſius, quo dictas binas glandulas magnitudine multum ſuperat. Lympham hanc magna ſui parte materiæ ceruminoſæ, in receptaculis lachrymarum contentæ, natales præbere, per conjecturam veriſimilem & maxime probabilem ſtatui, eo quod alius fons hactenus non fuerit detectus, forte etiam non detegetur. Neque obſtat, quod in ovium genere ſimilia receptacula

ſive ſinus videre liceat, in quibus mucoſam materiam ipſe deprehendi, quæ tamen glandula ejusmodi carent: enimvero ſinus iſti parvuli ſunt & anguſti, neque video, undenam materia hiſce commodius ſuppeditari poſſit, ſi lachrymas per crenam depilem ceu canaliculum illuc ſtillantes exceperis; glanduloſi enim in illis nihil obſervatur, præter foraminula tantillum madentia, quæ autem radices potiſſimum fovere videntur. Quodſi ergo in ſinus dictos in ovium genere lachrymarum portio aliqua extillet, quidni copia longe major in cervis &c. quam peculiaris glandula ſubminiſtrat inſuper in receptaculum amplius & robuſtum? aut aliæ demonſtrandæ erunt viæ.

Tab. II. Fig. 1. Figura I. Glandulam Cervorum & Damarum lachrymalem novam exhibet, ab oculo ſeparatam.

A. A. glandula nova lachrymalis in cervis. b b b. ductus inſignis cum ſuis lateralibus e glandula emergens. c c. ſeta in orificium hujus ductus e tunica nictatoria exiens intruſa. d d. foraminula ad glandulam lachrymalem vulgarem ducentia. e e e. vaſa ſanguifera ad glandulam dictam pergentia.

Fig. 2. Figura II. Glandulam eandem cum Oculi bulbo delineat.

A A. bulbus oculi. b b. ſeta in orificium hujus ductus per tunicam nictatoriam c c c intruſa. d d. glandula lachrymalis vulgo dicta. e e. ductus e glandula nova emergens. f f f. glandula lachrymalis nova ex plurimis aliis conglomerata. g g g. muſculus adducens, quo agente glandula comprimitur. h h. nervus opticus.

JOH. PHILIPPI RINGLERI DE PACTIS Illuſtrium ſucceſſoriis Commentatio Juridica.

Francofurti ac Lipſiæ apud Joh. Jacob. Ehrten, 1693. in 4to. plag. 27.

QUemadmodum illa Jurisprudentiæ pars, quæ de meo & tuo tractat, multis controverſiis ſcatet: ita Succeſſionis ab inteſtato materies litigiorum præ cæteris maxime eſt fœcunda. Illa enim in præſumta defuncti voluntate fundatur; hæ vero præſumtiones incertiores inter eos accidere ſolent, qui nullius plane imperio civili ſubjecti

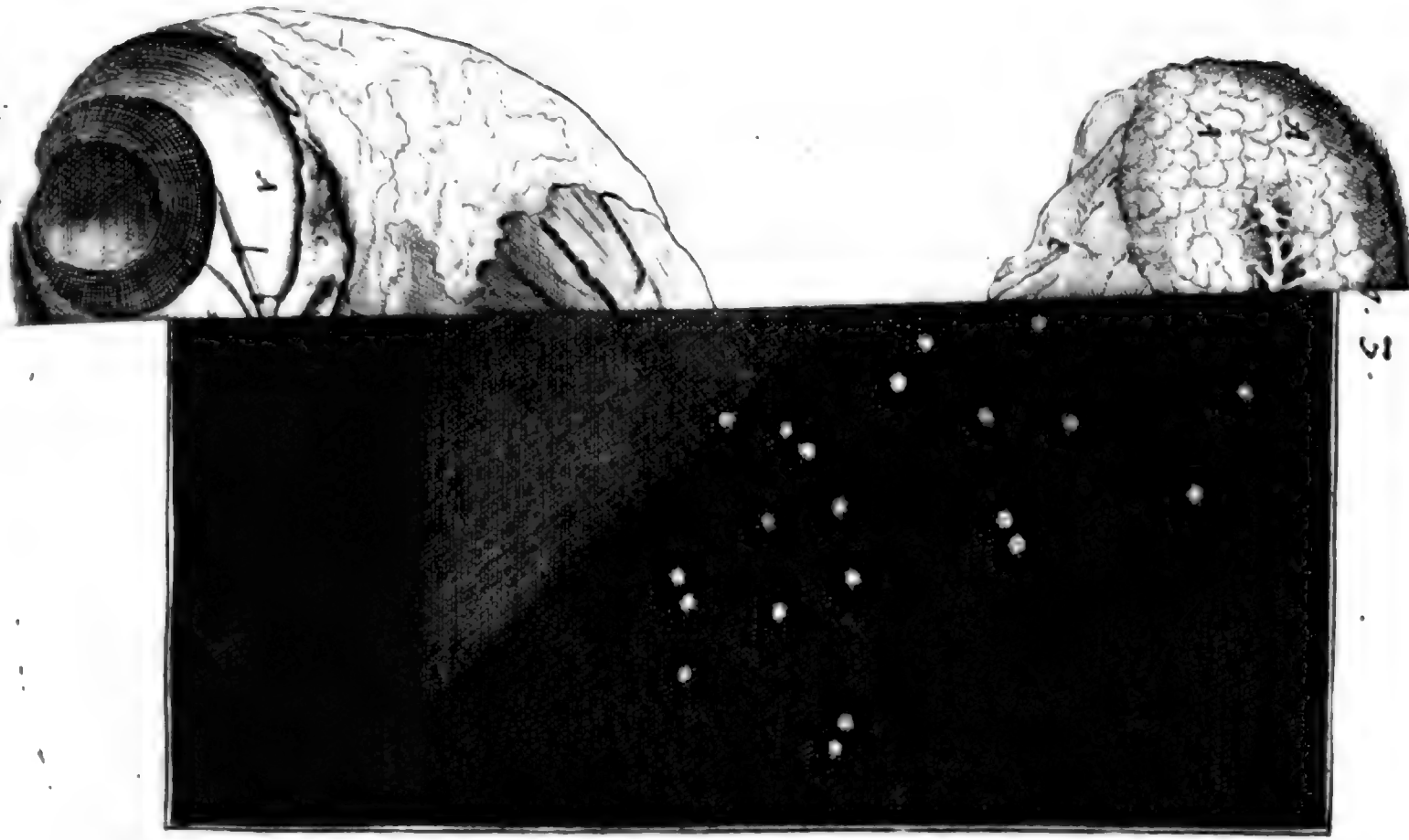

UNIVERSIDAD CENTRAL
SIB.
DERECHO

Digitized by Google

cti degunt; adeo, ut earum determinationem non raro gladii arbitrio committi videamus. Hisce igitur litibus aliquando certis pactionibus occurrere ſtudent, quæ vel de unius ex paciſcentibus propria, vel de tertii cujusdam hæreditate concipiuntur. Circa quas, & potiſſimum poſteriores, cum perſonarum in eminentiori gradu conſtitutarum, & eorum qui vulgi nota cenſentur, jura inſigniter varient, hinc ſpeciale pactorum de ſucceſſione in feudo regali argumentum, propoſitis ab utraque parte dubii pariter ac certi juris rationibus, ſibi ventilandum ſumſit Auctor doctiſſimus. Ante omnia vero ſpeciem facti, cui totam ſuperſtruxit tractationem, præmittere neceſſarium duxit, quæ ſic habet: *Duo fratres, Primus & Secundus, fecerunt juncta pacta ſucceſſoria, de Tertii fratris antea mortui filii impuberis, & in tutela Primi conſtituti hæreditate. Illa poſt mortem Primi, ex utraque ſuperſtitum parte renovata, ac defuncto etiam Secundo, a Primi filio natu majori iterum confirmata ſunt. Hic officia adhibere promiſit omnia ad perſuadendum fratri natu minori, ut pactiones ſucceſſorias de integro approbaret, tametſi ille adverſus repetitam confirmationem proteſtatus eſſet. Mortuo Tertio minorenni, de cujus hæreditate quærebatur, inter Paciſcentes atque Agnatos, de pactorum validitate diverſa dubia ſuborta ſunt.* Et initio quidem illud: an per pactum iſtud ſucceſſio jure feudali & ſimultanea inveſtitura introducta immutari potuerit? negative Cap. I. Auctor reſolvit, exponens p. 2.
ſimul differentiam inter ſucceſſionem allodialem & feudalem, annexis quibusdam de feudorum regalium diviſione. Quanquam vero pacta de futura Tertii viventis, certi, neq; conſentientis ſucceſſione regulariter invalida eſſe, ex jure divino, naturali, gentium, civili, canonico, & Saxonico Cap. II. declaret, in tantum, ut & juramentum tali p. 10.
caſu præſtitum nullum iis robur ſuperaddere valeat; ab ea tamen regula ex moribus Germanorum, ceſſante turpitudinis ratione, merito exceptionem faciendam eſſe putat, quando agnati feudales, & quidem perſonæ illuſtres, conventiones ſuper hæreditate tertii, præſertim juratas & ab Imperatore confirmatas, conficiunt, quibus valorem ſuum tum rationibus, tum exemplis pactorum Confraternitatis, Ganerbinatus, unionis prolis, feudalium, (quæ pro pactis de hæreditate tertii habet,) tum Doctorum auctoritate aſſertum it Auctor Cap. III. Cum autem in propoſito caſu Primi filius natu minor in p. 33.

confirmationem pactorum repetitam consentire nollet, quæstio porro nascitur, num ille tanquam hæres Primi factum ejus quoad pacta successoria præstare teneatur? Et videri quidem poterat, quod non, ex generali potissimum hypothesi Cap. II. adducta, ac si omnia pacta successoria sint invalida, (id quod Autor Cap. IV. persequitur;) cum tamen hæc pacta a regula eximantur, per dicta cap. III, pro affirmativa stare sententia Cap. V. non dubitavit. Porro occasione verborum pactis illis insertorum: **Bey unsern Ehren / oder an geschworner Eydes-Statt /** inquirit: an illa in vim juramenti valeant, & an personæ illustres fidem sub illis datam servare in conscientia obligentur? Quod, refutatis Cap. VI. negantium argumentis, Capite VII. omnino asserit, ubi simul clausulam, *omni meliori modo*, Germ. **In beständigster Form Rechtens /** testamentis, contractibus, & pactis adjectam insignis efficaciæ esse putat. Ulterius protestationis a fratre natu minori contra illa pacta interpositæ in allegata specie facti mentio fit; hinc Auctor ansam nactus est de protestatione tum in genere, ejusdem scilicet usu in causis privatis & publicis, tam primæ quam secundæ instantiæ, tum in specie quoad præsentem casum agendi, quam, utpote de superflua saltem renovatione pactorum, a patre protestantis legitime initorum & ab ipso etiam subscriptorum, factam nullius effectus esse concludit Cap. VIII; quemadmodum etiam horum pactorum essentiæ neutiquam obesse statuit, quod alter fratrum apud alterum officia sua, ut ex integro ratihaberet, adhibere promiserit, idque postea præstare haud potuerit. Tandem cap. IX. coronidis loco de sequestratione & generaliter agit, & in specie ad præsentem casum applicat, quod, partibus super successione agnati minorennis litigantibus, sequestratio quidem voluntaria locum invenire possit; necessaria autem, quod agnati de feudo simultanee investiti sint, adeoque ex hac legitime succedant, plane cesset.

p. 73. p. 84. p. 99. p. 110. p. 126. p. 145.

D. JOANNIS SAUBERTI, THEOLOGI & Antistitis Altdorfini B. M. Opera posthuma, videlicet: I. Selectiorum Scripturæ Sacræ Dictorum solida & accurata Explicatio. II. de Sacerdotibus & sacris Ebræorum Personis Commentarius singularis. Edita a Johanne Fabricio, D. ac P. P.

Alt-

Digitized by Google

Altdorfi, typis & ſumtibus Henrici Meyeri, Acad. Typogr. A. 1694. in 4. Alphab. 2. plag. 4½.

DIem ſuum jam A. 1688. obiit vix quinquagenario major B. Joannes Saubertus, Joannis, Norimbergenſium quondam Paſtoris meritiſſimi celebratiſſimique, Filius, Hebrææ primum linguæ ac poſtmodum Theologiæ apud Helmſtadienſes, tandem vero hujusdem primarius Profeſſor, & Eccleſiæ Antiſtes Altdorfinus, qui ſolidam eruditionem ſuam dudum comprobavit per edita monumenta non una, Scripturæ imprimis Sacræ ſenſum curatius inveſtigantia, quæ cum applauſu neutiquam fuiſſe deſtituta recordaretur plurimum Reverendus Editor, indignum ratus eſt, committere, ut, quæ nunc modo exhibentur, Schediaſmata vel plane intercíderent, vel ita certe poſteris relinquerentur, prout ex incuria deſcribentium (quandoquidem præcipuam harum Obſervationum partem Autor in calamum olim Helmſtadii dictavit,) mendis propemodum innumeris deturpata non ſine tædio repererat.

Et primum quidem ex his ſacrorum utriusque Teſtamenti dictorum apparatum bene numeroſum continet, in quibus transferendis non tantum plurimi Interpretes a genuino fontium Hebraicorum ſcopo abluſerint, ſed noſter etiam præcipue Lutherus humani aliquid perpeſſus fuerit, vel tritis anteceſſorum ſuorum veſtigiis inhærens, vel ſuo iſti principio nimium indulgens, juxta quod puncta Hebræi textus non eadem cum ipſis literis autoritate gaudere, nec e dictamine divino, ſed potius e Rabbinorum beneplacito manaſſe, perſuaſum ſibi habuit. Quæ παραγράμματα dum indicare Noſter, & ex iſtis Bibliorum verſionibus eliminare niſus eſt, præter ea, quæ jam ab aliis in hanc medelam obſervata deprehenduntur, multa quoque abs ſe primum inventa cum Eruditis communicat; ac minus proin dubium videtur, quin hoc illius inſtitutum a curioſis Lectoribus dignum utique encomium haud difficulter impetraturum ſit. Utut autem plura in ejus rei fidem allegari poſſent teſtimonia, malumus tamen, ut hæc ex ipſa Libri inſpectione cognoſcantur plenius, cum vix quenquam abhinc citra jucunditatis haud pœnitendæ ſenſum abire poſſe confidamus. Hoc tamen unum annotare placet, (tametſi a commemorato hactenus Autoris propoſito videri iſtud queat aliquanto remotius,) quod pag. 257. magnum

gnum ſecretum pandere ſe profiteatur, artem videlicet, qua Judæi reſtinguere nitantur incendia, quamque illi Chriſtianis maximopere invideant, & eos ſolicite celent, ipſe vero ex Commentario Hebræo manuſcripto perdidicerit. Ait enim, eos pani, qui nondum cultro ſectus fuerit, creta inſcribere duplicatum triangulum, & ſingulis ſex angulis inſerere vocem אגלא, quam in medio iſtorum angulorum paulo majuſculis literis depingant. Singulas vero literas ſingula denotare vocabula: א ſignificare אתה, tu; ג notare גבור, i.e. potens ſive fortis; ל innuere לעולם, in æternum; denique ſub finali א latere nomen אדני. Unde hic redundet ſenſus: *Tu fortis in æternum, Domine.* Triangulo iſti duplicato eadem creta verſiculum 1. & 2. capitis XI. Numerorum vocibus & literis, prout in fonte habentur, Ebraicis ſubſcribi, panemque ita inſignitum in ignem conjici, & flammam iſto pacto relegari.

Opus alterum, quod ſequitur, in delineando Ebræorum Sacerdotio occupatum, inque duas partes diſtributum eſt, quarum prior ea, quæ generatim iſthuc ſpectant, exhibet, a Sacerdotio ante legem Leviticam inſtituto telam ordiens, ubi Moſis præcipue Pontificatus impugnatur. Poſt ad ipſum Sacerdotium Leviticum progreſſus Autor, Pontificem maximum in ſcenam producit, & quare Annas atque Caiphas Luc. III, 2. ſimul hoc titulo inſigniantur, disquirit; eam ſcilicet ob rationem id factum eſſe arbitratus, quod civilis rerum adminiſtratio a duabus perſonis in Synedrio magno ſuſcepta, alteraque harum Princeps Synedrii, altera Pater appellata fuerit, & quælibet ex his ἀρχιερέως nomen obtinuerit. Hinc de Synedrio magno pariter ac minori, & de triumvirali Judicio nonnihil annotat; quod Regni & Pontificatus conjunctio cœperit Hasmonæorum tandem tempore, declarat; Pro-Pontificem ſeu Pontificis maximi Vicarium, Sacerdotes item minores, ac Levitas ſtricte ita dictos memorat, & ubique curioſa nonnulla inſpergit, eandem operam in Nethinæos, Æditos & Janitores, Cantoresque impendens. Nec omittit Prophetas, & quomodo hi ſua vaticinia ſcripto conſignata ad fores Templi affixerint, obſervat, in quibus cum per dies aliquot patuiſſent, ablata a miniſtris & in theſaurum repoſita fuerint, unde poſt ex iſtis ſchedis in unum collectis libri, quos hodie habemus, confecti ſint, eademque de cauſa Prophetias turbato ſæpius ordine exhibeant.

Samue-

Digitized by Google

Samuelem ultra Prophetæ officium, Maximi etiam Pontificis munus gessisse, penitus inficiatur. Scribas distinguit in sacros & profanos, hosque iterum in superiores sive regios, & inferiores sive plebejos. Istorum autem a Legisperitis differentiam in eo constituit, quod Scribæ magis in theoria & corrigendis Bibliorum codicibus; Legisperiti contra in praxi & practicis quæstionibus versati fuerint. Nasiræos utriusque sexus dum contemplatur, per ἀκρίδες, quod alimenti genus iisdem tribuitur, locustas intelligit, & iis pariter Johannem in cibi locum fuisse usum statuit. Ad Sectas deinde Judæorum properans, Chasidæos, Pharisæos, Gaulonitas sive Galilæos, Sadducæos, Karræos sive Karaitas, & Essæos breviter describit; ac circa Herodianos recedit a Drusio, qui Herodem novam ex Paganismo & Judaismo religionem conflasse existimat. Ipse vero hominum hoc genus deducit a Menachemo quodam, (cujus Act. XIII. 1. fit mentio,) fidei ac doctrinæ Sadducæorum addicto, qui a Præfectura Synedrii magni ad famulitium Herodis Regis, una cum LXXX viris splendide vestitis, & fortiter Herodis Tetrarchatum secum firmaturis, decesserit. Eorum autem dogmata cum fide Sadducæorum conspirasse notat, nisi quod ipsi ad conciliandam Herodi autoritatem, populo insuper persuaserint, quod is pro Messia votis adeo multis expectato agnoscendus sit. Denique priorem Tractatus hujus partem Sacerdotii Judæorum moderni memoria obsignat; & in secunda ipsas veterum Hebræorum personas sacras sigillatim aggreditur, earum primum requisita, natalium videlicet puritatem, corporis habitudinem, ætatem legitimam, animi, vitæque, ac famæ integritatem, indicans. Posthæc ritus initiandi Pontificem & Sacerdotem, vestes utrorumque sacras, tonsuramque Sacerdotalem, singulorum insuper officium, ac tum ipsius Pontificis & Sacerdotum, tum & aliorum in hos non minus atque istum jurisdictionem, reditusque iis destinatos enumerat, ac ultimo tandem, ubi ad eorundem conjugia descendit, latam a Deo legem Lev. XXI, 7. interpretatur, & loco illius, quod in quibusdam versionibus scorto adjungitur *prostibulum*, ex Ebræi textus veritate *profanam* potius legendum monet, quidque vel scorti vel profanæ nomine indigitetur, declarat. De cætero, quod e Rabbinis, qui tam insignem de Sacerdotio Hebræorum sacrisque eorum personis materiam peculiari pertractarit Com-

mentario, unicum Jehuda ben Elai, cujus ſcriptum hac de re vulgo Jus Sacerdotale nuncupent Judæi; e Chriſtianis vero neminem habuerit, conqueritur.

PHÆNOMENON ANNUUM VESPERtinum, detectum Noribergæ a G.C. Eimmarto.

EXhibuimus in Actis Eruditorum A. 1683. pag. 274. Phænomeni cœleſtis a celeberrimo *Caſſino* detecti deſcriptionem. Geminum iſti videri poteſt Phænomenon a nobiliſſimo *Eimmarto* Noribergæ e ſpecula, quam inſtrumentorum apparatu inſtructiſſimam habet, continuatis multorum annorum vigiliis obſervatum, ſed nuperrime demum ſub titulo, *Uraniæ Noricæ Strena ſacra Trianguli cœleſtis*, à M. C. I. Glaſero cum Aſtrophilis communicatum. Nobis digniſſimum hoc quoque viſum fuit, cujus notitia in Actis hiſce noſtris latius per Orbem Eruditum propagaretur; quem in finem & figuram exhibemus, & ipſa Eimmarti verba huc tranſcribimus.

TAB. II. Fig. 3.

Annus jam ſextus vertitur ſupra decimum, quo Uraniæ Noricæ ſacra facientibus apparere ſolet ſpectaculum cœleſte mirandum, paucisſimis cognitum, digniſſimum tamen, ut lux ejus *tandem* aperiatur in luce, *& palam omnibus fiat, quibus opem DEI in ſuperioris Mundi machina incomprehenſibili, non tam ingenti puroque gaudio contuenda, quam ſolerti cura, pro modulo mortalibus conceſſo, perſcrutanda magni æſtimantur.*

Tractus eſt nimirum albicans, ipſis Kalendis Januarii primum conſpicuus, ab Horizonte occiduo oblique aſſurgens, figura plana trianguli ſcaleni, apice ſuo ultra cornua Arietis extenſus, qui langueſcente tandem lumine usque ad Plejades in latitudine paulo Auſtraliori excurrit, latere ſuo verſus Auſtrum, quoad extrema debiliori lucula indiſcriminatim diſſipatus, latere vero ad Boream ſatis candicante nota, a reliquo cœlo ſeparatus, & ſtringit eodem latere exacte duas ſtellas in Pegaſo, Markab & Algenib, cujus Horizontalis puncti ſectio ab Occaſu Æquinoctiali ad Boream, (quando ſtella Markab habet altitudinem circiter 10. gr.) divergit præterpropter 15. gr. ita, ut tunc ferme parallelam idem latus incedat Æquatori. Abhinc figuræ ſuæ latitu-

Digitized by Google

latitudine ad plurimos Horizontis gradus, versus Austrum, ubi tandem vaporibus, ut plurimum eandem plagam in Horizonte nostro instar nebulæ occupantibus, cum termino valde dubio expanditur.

Cessante Crepusculo, duas tresve horas aëre defecato superstes est, nec, nisi cum primo Mobili, iisque fixis, ubi in mucronem obtusiorem desinit, tenaciter adhærescens, occidere solet. Anno 1688, ut & 83, 91, & jam elapso 93, diebus 12 & 14 Febr. serenissimo cœlo, gliscentibus astris innumeris, tanta claritudine Phænomenon hoc illuxit, ut non solum stellæ minutissimæ intra complexum ejus dilucide cernerentur, sed & albore ac pelluciditate sua Galaxiam longe superaret, duravitque in tam saturo luminis vigore, usque ad extremum cuspidis suæ, qua Martem anno 88 includebat, occasum.

Cumprimis autem circa hoc Phænomenon notatu dignum fuit, quod proxime elapso anno, die 29 Martii, Lunæ phasi quarta crescente, & in media tractus hujus albicantis area hærente, tum etiam satis luculenter ac terminate a reliquo Cœlo discernebatur, nec non die 11 Apr. adhuc evidenter cuspis nostri Phænomeni, super arcum Crepusculi prominentis, ad Jovem usque terminabatur. Præter quotidianum, communem sive diurnum occasum, durare solet hoc Phænomenon plerumque tres & amplius menses conspicuum, sicuti præteritis annis 1681 & 82, ut & proxime præcedenti, ad Aprilis usque diem 12, supra convexitatem crepuscularis luminis extantem cuspidem albicantem contueri distincte licuit. Animadversum est autem Phænomenon hoc, nascente mense Februario, ubi circa extrema debiliori radio visui illabitur, & in mucronem evanescit, non semper unum eundemque situm ad vicinas fixas servare, sed latus suum Boreale nonnihil mutando, quasi ad motum Solis dirigeretur, propius ad Plejades, Boream versus convertere, quod subsequentium tam dierum, quam annorum, iteratis sapiuscule observationibus, asseverantius confirmabatur. Namque circa medium Februarium illam ipsam luminis extremitatem, Borealem latitudinem, Plejadum respectu, tantam quidem, quantam prius Australem habuisse, evidenter satis accurate deprehensum fuit.

Hæc est fida Phænomeni nostri cum suis circumstantiis, quot annis similiter semper obviis, testimonio aliquot fide dignissimorum spectatorum corroborata enarratio.

VOYAGE EN DIVERS ETATS d' Europe & d' Aſie.

Hoc eſt,

Peregrinatio per diverſas Europæ Aſiæq; regiones.

Pariſiis apud J. Boudot, 1693. in 12. Conſtat plagulis 16. cum iconiſmis 8.

PRæſentis libelli autor, *Philippus Aprilis*, e Societate Jeſu, a Superioribus ſuis delectus commodiori viæ per mediterranea Aſiæ in Chinam, in qua deinceps Miſſionarii Apoſtolici munere functurus erat, inveſtigandæ; poſtquam voti ſui, Moſcovitis præcipue, per quos viam ad Chinenſes tentabat, obſtantibus, compos fieri non potuit, itineris tamen ſui rationes publico ſcripto reddere conſultum duxit: eum potiſſimum laborum ſuorum fructum carpturus, ut peregrinationis Sinicæ rite inſtituendæ diverſas rationes, a Ruſſis & Tartaris nonnullis, quibuscum conſuetudo & familiaritas ipſi interceſſerat, acceptas Europæis panderet. Cauſæ quærendæ viæ fuere difficultates innumeræ, quibuscum conflictandum fuit Miſſionariis, propagandæ fidei Chriſtianæ identidem eo ablegatis; e quorum ſexcentis, ex ordine ſolum Jeſuitico in Sinam tendentibus, calculum cum fide ſubducente *P. Coupleto*, & ipſo per triginta annos Miſſionario, vix ſexta pars in Sinam pervenit, cæteri variis caſibus medio itineris ſui curſu occubuere: tum etiam prolixa ſpes religionis Chriſtianæ magis magisque proferendæ, ſi frequentior & expeditior eo commeatus eſſet. Huic deſtinato militaturus *Autor*, anno 1685 ex Galliis ſolvit, perque mare mediterraneum vectus, Syriam, Meſopotamiam, Armeniam, Mediamque pervagatus eſt: ſulcato deinde mari Caſpio Aſtracanum petiit, celebratiſſimum Europæ Aſiæque emporium, ratus hinc quam commodiſſimam ſibi occaſionem oblatum iri, cum mercatoribus Ruſſis per Tartaros Usbeccenſes in Chinam porro penetrandi. Atque hic a Tartaro quodam Bocarenſi (eſt autem *Bocara* caput Usbeccorum Tartarorum, prope latus orientale maris Caſpii ad fluvium Oxum ſita, *Aviceunæ* olim patria, hodie Ruſſorum Tartarorumque commerciis inclyta) viam, qua per Bocaram in Si-

Pag. 183. ſqq. 242. ſqq. 263.

3.

86.

nam

nam ingreſſus patet, non adeo difficilem, atque mediterraneæ eo tendentes hactenus creditæ ſunt, edoctus; nuncioque accepto, Moſcoviæ, quæ regia Ruſſorum eſt, numeroſam coire mercatorum Sinenſium catervam, (*Caravanam* nuncupant Aſiatici) venia a Præfecto Aſtracanenſi poſt quatuor menſium moras difficulter impetrata, Moſcoviam, partim adverſo flumine Volga, partim per campeſtria Ruſſiæ traha vectus, non ſine plurimo diſcrimine contendit.

Hæc poſtquam duobus *primis Libris* Autor commemoravit, in ſequenti *tertio* præcipuum operis ſcopum adoritur, viasque ſigillatim delineat, quibus China terreſtri itinere, per Pruſſorum inprimis diti-
ones, adiri poſſit. Conqueritur in limine de veterum Geographorum inani labore in deſcribendo vaſto illo terrarum tractu, qui flumine Obi, mari Tartarico & decantatiſſimo muro Chinarum limitaneo circumcingitur. Eorum enim aliquos nihil omnino protuliſſe aſſerit; cæteros conjecturas ſuas, nullo nixas fundamento, chartis tanquam rem compertam illeviſſe: nec recentiorum induſtriam ulterius progreſſam, quam ut amplisſima illa in mappis ſpatia infinitis tesquis & ſylvis, immanibusve deſertis oppleverit. Enarrat deinde, quomodo regiones illæ tenus fluvium Obi, quæ hodie *Siberiæ* nomine veniunt, a Zaporovienſibus Coſaccis, Ruſſorum, a quibus ſubacti erant, imperium dedignantibus, occupatæ; ſubſecuta vero mox colonorum horum ſpontanea deditione, a Ruſſis novis Dominis, divite pellium Zibellinarum commercio illectis, magis magisque excultæ ſint: donec finibus Imperii Ruſſici ſic ſenſim ad confinia regni Sinenſis prolatis, caſtra hinc inde excitata, & crebræ coloniæ eo deductæ, frequentia & ſecura negotiatoribus Ruſsis commercia in Sinam effecerint. Aſſiduis autem martium Zibellinarum venationibus diverſas vias in Sinam deducentes ſtratas eſſe, *Autor* commemorat; earumque ut & binarum aliarum, quæ præter ditiones Moſcoviticas per mediam Aſiam in Sinam tendunt, pluribusque nationibus hucusque frequentantur, deſcriptiones, (quas ex archivis Cancellariæ Ruſſicæ nactus eſt) commoda, incommoda, collatis ſingularum rationibus, non indiligenter exponit. Optandum vero eſſet, ut eo usque *Autor* apud Ruſſos profeciſſet, ut exactam Ruſſici Imperii, quod hodie ad usque fere murum Sinenſem protenditur, vicinarumque terrarum mappam geographicam publico impertiri potuiſ-

137.

138.

141. ſqq.

Digitized by Google

p. 20. fet; saltim promisi sui non dememinisset, de inserenda Operi huic charta itineraria Russo-Sinensi, quam ex commentariis Nicephori cujusdam, Rusici ad Monarcham Sinensem Legati, auspiciis Regis Poloniæ, apud quem idem postea gemino munere defunctus est, per Ablancurtium adornatam, ex regia indulgentia Noster penes se habuit. Ejusmodi enim beneficio, ingrato quo Geographia adhuc laborat, defectu circa vastissimas illas Orientis provincias quadantenus sublato, Lectori distinctam notitiam præbuisset eorum, quæ ut-ut optima fide ab *Autore* nostro relata, caligine tamen non exigua adhuc involvuntur. Multorum enim oppidorum, fluminum, lacuum, populorum, quorum hic mentio est, nomina, situs, terminos in chartis, quæ hodie extant, frustra quæras; aut certe eo in loco, quem
145. sq. *Aprilis* designat, non invenias. Quod vero gentes attinet, per quas transeundum est viatori, earum recensum ab homine fide digno, ex supra dicta curia Rusica sibi communicatum, idem studiose exhibet: suntque ex maximam partem Tartari, interque illos præcipui Bogdoi, Mongulenses, Calmucci; quorum regimen, status, mores & studia, quatenus iter facientibus incommodant aut prosunt, breviter delineantur.

182. Cæterum quorum summa hactenus capita tantum recensuimus, solicita sibi circumspectione a Rusis haurienda fuisse, vitio gentis omnium suspicacissimæ, *Autor* confitetur: nec tantam sibi forte libertatem in perquirendis iis futuram fuisse, nisi legatio a Magno Russorum Duce ad Regem Galliæ, de ineundo contra Turcas fœ-
183. sq. dere, tunc temporis adornata, Russorum animos Gallo conciliasset. Hæc ipsa vero Legatio prætextui deinde fuit Rusis, ut *Autori* tantopere quæsitum per Siberiam in Chinam transitum denegarent. Quod enim *Idem* cum socio, nullis a Rege Galliæ commendatitiis instructus, instituti itineris causas probare Rusis nequiret, nemini exterorum per ditiones suas, nisi re probe perspecta, liberum commeatum permittentibus: eidem reditum in patriam cum Legato suo persuadere conati sunt, cujus scilicet socia opera a Galliæ Rege tabulas viatorias, & quæ alia instituto ipsius promovendo conducerent, impetrare posset. Retractus sic a cursu itineris *Aprilis*, variis deinceps fatis per Lithuaniam, Poloniam, Moldaviam, Bulgariamque jactatus, nequicquam tentato per literas Regis Galliæ intercessorias, libero apud Russos

Digitized by Google

Ruſſos tranſiit, tandem cum Conſtantinopolin appuliſſet, ſeque itineri per Turciam in Perſiam porroque in Sinam pararet, hæmoptyſi infeſtante, per mare mediterraneum in patriam remeare, medicorum amicorumque conſilio, coactus eſt. Singula itineris momenta variosque caſus enarrare, præter inſtitutum noſtrum eſt; quæ vero ad eruditionem aliquam ſpectant, in gratiam Lectoris compendio referre non pigrabimur.

Pertinent huc, quæ de columbis tabelliferis Aleppi uſitatis: de modo & legibus peregrinandi cum Caravanis: de *Joannis Strauſii* errore, montem Ararat quinquaginta tantum leucis a mari Caſpio collocantis, cum plusquam 150 leucis ab eodem diſtet, eumque a ſe conſcenſum gloriantis, cum penitus ſit inacceſsibilis: de mari Caſpio ſubtus terram in ſinum Perſicum ſe exonerante; cujus argumentum, præter gurgites binos formidabiles prope Kilanum (veterum Hyrcaniam) immani fragore aquas ſorbentes, ſunt folia ſalicis autumnali tempore quotannis ſinui Perſico copioſisſime innatantia, quæ arbor meridionali Perſiæ penitus incognita, Caſpii maris litora Hyrcaniam tenus frequentisſime cingit: de negociis Ruſſos inter Aſtracanenſes & Tartaros Calmuccenſes intercedentibus: de erronea Chinæ longitudine, quam Geographi veteres triginta tribus gradibus orientaliorem fecere, ac hodie eclipſes ſatellitum Jovialium à Jeſuita Gallo ibidem obſervatæ, tum etiam intervalla itineraria viarum ſupra memoratarum evincunt: de Tartarorum Aſiaticorum ſupremo (ut *Autor* appellat) Patriarcha, *Dalaë Lama*, quem ſucceſſorem famoſi illius Presbyteri Johannis eſſe, fruſtra quamplurimis in Abyſſinia quæſiti, operoſe contendit: de itinere ex Moſcovia in Sinam ſpatio duorum menſium commode inſtituendo; ubi de vectura Ruſſicarum traharum, quibus cervus curſorius (Rennthier) cum cane robuſto ſocio jungitur, quæque terra nive, & fluminibus glacie inſtratis, ſecundo vento expanſo velo propelluntur: de mercibus Tartariæ orientalis, inter quas pretioſum ebur animalis amphibii *Behemot:* de origine gentium Americæ ſeptentrionalis, occaſione venationum hujus animalis: de impedimentis commerciorum Ruſſicorum per mare Sinam verſus inſtituendorum: de mercatura pellium pretioſarum, præcipua Ruſſicarum legationum ad exteros Principes cauſa: de herba Lithuaniæ, paris cum opio virtutis, cujus paſtu urſi tota hyeme

Pag. 14. 23. 58. 73. 76. 89. 151. ſqq. 173. 175. 187. 186. 240.

304. me dormire creduntur: de Dardanellarum Turcicarum robore minime formidando, nec impedito per eas in Propontidem ingreſſu. Nec reticendum eſt, *Autori* propoſitum eſſe Hiſtoriam condere Moſcovitici Imperii, eamque ſuo tempore publici juris facere.

322. Juncta eſt libello appendicis loco narratiuncula de Jubilæo ab Alexandro VIII Pontifice anno 1691 publicato, & a Romano-Catholicis in Julfa, quod eſt ſuburbium regiæ Perſarum Iſpahan, ab Armeniis habitatum, celebrato; deque complurium Armeniorum ad ſacra Romanæ Eccleſiæ, ejurata avita religione, tranſitu: ex quo ſpem ſibi Autor facit, totam nationem aut ſectam Armeniorum brevi ad obſequium Romani Pontificis ſe compoſituram.

GEORGII ADAMI STRUVII, JCti, Centuria Deciſionum: Quænam res Feudales, quænam Allodiales? Cui annexa Semi-Centuria Obſervationum de Feudo Hereditario.

Francofurti ad Mœnum, apud G. H. Oehrling. A. 1693. in 4. Plag. 17.

CUm in celeberrimi JCti, cujus obitum in Actis anni ſuperioris pag. 46. indicavimus, ſcriniis Reſponſa quædam, maximam partem ab Illuſtri Facultate Juridica, quæ Jenæ floret, & cujus Præſidem Struvius noſter per tot annos maxima cum laude egerat, data, & quibusdã annotamentis ab illo aucta extarent, quæ ad ſupplementũ quoddam Syntagmatis illius Feudalis facere quidquam poſſe viderentur; publico illa invidere haud voluit, qui hanc Deciſionum Centuriam & Obſervationum Semicenturiam edere ſuſtinuit. In duas vero opuſculum digeſtum eſt partes. Prima Centuriam Deciſionum: quænam res Feudales, quænam Allodiales? continet, ex quibus quædam non ubique obvia excerpemus. Annulus ſignatorius Vaſalli ad hæredes ejus allodiales pertinet, ita tamen, ut inſignia & nomen
p. 7. frangi debeant; Dec. 13. & 14. Immobilia civili æſtimatione talia, qualia ſunt bombardæ & tormenta bellica, ad defendenda caſtra comparata (conf. Dec. 60.) campanæ, calix, crux, ornatus eccleſiaſtici, rotæ & lapides molares, apud ſucceſſores feudales permanent;

Dec.

Digitized by Google

Dec. 16. & 22. Bona, quæ capones loco cenſus dant, pro allodialibus reputantur; Dec. 38. Boves aratorii, item equi (niſi conſuetudine, ut in Marchia, aliud receptum) ad hæredes allodiales ſpectant; Dec. 61. 62. Columbæ pars feudi eſſe cenſentur, Dec. 64. In Ducatu Megapolitano, ſi pater decedit nullo relicto filio, uſusfructus feudi pertinet ad filiam, quæ dicitur eine Erb-Jungfer; (Videatur Obſ. 36.) Dec. 76. Vineæ fructus de Jure Saxonico, ad hæredes allodiales pertinent, quando vaſallus poſt diem Urbani deceſſit; idemque obtinet in provinciis Thuringiæ, nec requiritur ultima cura, (die Ruhre) contra quam B. Carpzovius ſtatuit; Dec. 88. Reliquas quod attinet Deciſiones, illarum nonnullæ confirmant, quæ jam in Juris Feudalis Syntagmate dicta ſunt. Veluti quæ ibidem Cap. 15. Aph. 16. n. 2. ſeqq. de fructibus, & quomodo pro eorum diſtinctione ſint hæredum vel allodialium vel feudalium, afferuntur, latius hic explicantur & præjudiciis firmantur; Dec. 5. 6. 7. 11. 12. 18. 19. 23. 81. 84. usque 96. Circa Cap. 4. Aph. 4. ſqq. quod pecunia ex feudo redacta vel ad illud emendum deſtinata, &c. feudalis non ſit, conferri merentur Dec. 29--38, nec non Dec. 40. & 41. Porro dictis Cap. 6. A. 11. n. 6. & 7. parallelæ ſunt Deciſiones 42. & 43. Circa Cap. 16. A. 11. Dec. 75. Cap. 15. Aph. 18. Dec. 51. &c. Cap. 6. Aph. 12. n. 1. ſq. Dec. 16. & 60. videri poſſunt. Aliæ vero Deciſionum illarum ea,, quæ jam in Obſervationibus Feudalibus ad Syntagma Feud. propoſita ſunt, repetunt; in cujus probationem ſequentes adducere lubet: Sic Dec. 45. habetur Obſ. 7. ad Cap. 15. p. 126. Dec. 58. & 60. Obſ. 8. d. Cap. p. 127. Dec. 82. Obſ. 10. p. 128. Dec. 76. Obſ. 9. p. 71.

p. 8. 9.
p. 27.
p. 28.
p. 34.
p. 44.

Altera hujus libelli pars comprehendit quinquaginta de Feudo hæreditario Obſervationes, quæ tanquam additamenta Cap. 4. Aph. 13. S. J. F. illuſtrantia hic ſubjunguntur. Exponitur vero illic tum quid Feudum hæreditarium non ſit, Obſ. 3.--9, tum quid ſit, Obſ. 9. ſqq. Scilicet Feudum hæreditarium eſt, ubi ſucceditur ſecundum diſpoſitionem juris communis, ita ut etiam fœminæ ſimul cum maſculis admittantur; quo differt a Feudo ex pacto & providentia, ubi norma in ſuccedendo, jure feudali præſcripta, ſervatur. Soli autem defuncti vaſalli hæredes (Obſ. 12.) & quidem ſimul adita hæreditate allodiali (Obſ. 13. & 32.) ſuccedunt, licet non ſimultanee inveſtiti fuerint (Obſ. 14.) Hinc quomodo differat a Feudo proprio

aut cum eodem conveniat, oſtenditur Obſ. 15. Poſt hæc de Feudo emto cum pacto retrovenditionis quædam Præjudicia adducuntur Obſ. 17. & 18. Intermiſſa renovationis inveſtituræ in feudo hæreditario petitione, illud aperiri Reſponſo Scabinatus Lipſ. confirmatur Obſ. 26. De dotalitio, quo ex Feudis proſpicitur fœminis, Reſponſa quædam notatu digna proponuntur Obſ. 27--30. Pecuniam ex feudo vendito reſiduam non pertinere ad uxorem, cui in iſto dotalitium conſtitutum, Obſ. 31: Mulierem ob delictum mariti, qui ab ipſa procurator (Lehnträger) fuit conſtitutus, feudo haud privari, Obſ. 33: illo mortuo debito tempore alium quaſi vaſallum ſive procuratorem (Lehnträger) ſub pœna privationis, domino feudi offerendum, Obſ. 35. docetur.

JOHANNIS SCHARFII MANUALE Logicum novis Annotationibus adornatum a M. Johanne Jacobo Stubelio, Rectore Annamontano.

Lipſiæ & Francofurti apud M. G. Hübnerum, 1694. 12.
Conſtat alphab. 2. plag. 5.

LOcus hic nobis datur memorandi etiam B. JOHANNIS SCHARFII nomen, quod nec exteris ignoratum obliterari oblivione apud nos nunquam ſinent, ut alia opera Philoſophica & Theologica, inque his Anti-Bergiana potiſſimum, Anti-Crociana & Anti-Calixtina, in Memoriis Theologorum p. 1367. & Biologia ad A. 1660. d. VIII. Jan. quo vitam cum morte commutavit, ab Henningo Witten recenſita; ſic inprimis Manuale hoc Logicum, quod poſt Inſtitutiones & Tabulas Logicas a ſe publicatas, in ſcholarum uſum compoſuit, iterum atque iterum typis excuſum, ac in plerisque ſcholis harum ditionum, & illuſtribus illis tribus maxime introductum, nec deponendum temere. Ideoque diſtractis omnibus exemplaribus, ne penuriam eorum quererentur ingenui adoleſcentes, providit Bibliopola Dreſdenſis Martinus Gabriel Hübnerus, & ut nova prodirent, nec ſine nova quadam acceſſione, laudabili ſtudio curavit: uſus ad eam rem conficiendam opera Viri Clariſſimi M. JOH. JACOBI STUBELII, Rectoris Annæmontani, qui Annotationibus undi-

undique congeſtis, induſtriaque convenienti,& ſtylo, ut in his fieri poteſt, minime barbaro adornatis,textum Scharfianum, in uſum docentium pariter ac diſcentium, illuſtravit. Adhibuit autem, præter nobiliſſimos illos agri Logici cultores, quorum in Actis anni 1686 p.268, & Supplem. T.I.Sect.VIII.p. 420 fecimus mentionem, in ſubſidium vocatos, Jacobi Saurii quoque,Antonii Itteri, Jac. Martini,Joh. Cæſarii, Theobaldi Billicani, Philippi du Trieu, Jodoci Willichii, Joh. Heinrici Alſtedii, Jacobi Thomaſii,Titelmanni, Dounæ, Derodonis, Lœberi,Spengleri, Sagittarii,Rudrauffii,Weiſſenbornii,Kœberi, Scherzeri, Weiſſii aliorumq; plurimorum ejus generis probatiſſima ſcripta. Ac ne in his ſolis eum exiſtimes acquieviſſe, libuit etiam quandoque in Ramiſtarum & Carteſianorum limites excurrere, atque ea deprædari, quæ vel Scribonius in Triumpho Rameæ Logicæ, oppoſitusque huic Piſcator, vel Everhardus Svvelingius in Clave Scientiarum, vel Claubergius in Logica Carteſiana,vel Anonymus ille autor de arte cogitandi; quique a præjudiciis ſe liberos profeſſi, Chriſtianus Thomaſius in Philoſophia Aulica,& Tzſchirnhauſius in Medicina mentis,& Caſpar Wyſtius Batavus,& ipſe Pfeifferus Erphordienſis ille, qui Manuale hoc impugnavit, aliique opportuna ſibi habere viſi fuere. Omnia præcepta plurimis exemplis, iisque lectiſſimis, e quibuscunque ſcientiis depromptis, & quæ vel ipſa novitatis gratia Lectorem capere queant, illuſtrata ſunt. Neque hoc diſſimulandum, quod ſpecies omnes Prædicationum,& doctrinas de Statu, Ampliatione ac Suppoſitione, quæque plura Scharfius vel ſicco præterierat pede, vel levi attigerat brachio,inModalibus,Locis Topicis,ipſa Demonſtratione cæterisque,Stübelium, quantum in hac brevitate licuit, diligenter perſecutum. Adjecta eſt opuſculo huic ab alio docto viro Praxis commoda e Matthæi cap. XXII.v.23. ſeqq. & ab ipſo Stübelio ſubnexi ſunt indices L L. Scripturæ, Autorum & Rerum concinni & accurati.

HENRICI HULSII DE VALLIBUS Prophetarum ſacris Liber unus.

Lugd. Batav. 1693. in 4.

SEdecim Exercitationes Opus hoc complectitur, quarum ſex prio-

res proximo menſe Januario recenſuimus, reliquas decem nunc perluſtrabimus.

Exercitatione VII. de Valle *montium æneorum*, locum Zach. VI. 1–8. clariſſimus Autor illuſtrat, & hac occaſione ea, quæ capite præcedenti V. de Epha habentur, exponit. Poſtea ad egreſſum legis Chriſti & veritatis e Sion in præſenti Pericopa explicandum ſe accingit, quem varium eſſe notat ad Judæos æque ac ad gentes inſtitutum, alium plane dereliquiſſe Judæam, alium eſſe pœnalem, alium fugæ ex Judæa. Circa ipſam dein viſionem in ventos, currus & equos Dei & Chriſti inquirit, qui, ſi una ſumantur, Angelos, Apoſtolos, & Evangeliſtas cum miniſterio Evangelii typice exprimant, quorum progreſſum Deus variis modis promoveat: ſi vero ſigillatim, currus ad verbum Dei ejusque miniſterium; trahentes equos ad Apoſtolos; ventos ad Spiritum S. accommodat. Exponit porro binos montes æneos, e quorum medio ad curſum equi prodeant, quo ſub emblemate Judæa lateat, quæ montoſa admodum, & duobus famoſis montibus, Sinai nempe & Sionis, celebrata imprimis fuerit. Nec incommode eos quoque trahi poſſe arbitratur vel ad regnum Judæ & Iſraelis, unde Apoſtolici Viri iverint; vel ad templa, Hieroſolymitanum & Samaritanum; vocari æneos, ut duratio & firmitas montium indicetur. Ex illis proceedere currus ad varia loca, ad aquilonem, ubi ſita Babylonia; ad meridiem, ubi Ægyptus; & ad ipſam Judæorum & Iſraelis terram, quam equi primo ſoli peragraverint, poſtea deflexerint ad loca diſperſionis, & tandem ſe ad gentes toti converterint. Illos equos ornatos eſſe verbo, ſancta vita, Spiritu miraculorum, ſignisque variis, & ſua peregrinatione effeciſſe, ut Spiritum in locis, ad quæ exiverunt, fecerint quieſcere.

Ab hac diſcedit Exercitatio VIII. ad vallem *Bacha*, & Pſalmi LXXXIV. v. 7. illuſtrat. Cum enim Deus priſcis temporibus peculiari modo habitaverit in Canaan, notat eum nunc dici habitare in Eccleſia N. T., quod neutiquam fiat habitatione externa, ut in monte Moriah, nec ut ſit domus, in qua publicus cultus ipſi debeat exhiberi, ſed beatiſſima ſedes Eccleſiæ N. T. Ad hanc ſedem referri vallem Bacha, quæ locum perplexitatibus, ſpinis atque dumis obſitum ſignificet. Quorſum tranſitus cum ſit, non eſſe eum hujus vitæ monet, aut iter ad feſtum Hieroſolymitanum, ſed viam, qua ad mundum

Digitized by Google

dum occupandum, & ſedem in eo figendam ibatur in N. T. Gentiliſmum ſimul eſſe Bacha, & hinc de eo tria prædicari: 1) quod incultus ac ſpinis horrens locus ſit. 2) quod impedimenta & perplexitates remorantes transeuntibus exhibeat. 3) quod moleſtiam & punctionem ſpinoſam faceſſat. Tranſire hanc vallem Bacha & paſſionem Duces primos Chriſti, & qui Evangelium tunc in mundo prædicabant, eumque tranſitum notare mutationem loci & receſſionem præconum ex Judæa ad gentiles; functionem ipſam Apoſtolorum, quoad illi fixam ſedem non invenere, ſed mundum hinc inde peragrare neceſſum habuerunt; haud præpeditam obſtaculorum quorumvis ſuperationem; & denique felicem transeuntium egreſſum. Hunc non ſolum in Pſ. XXIX. prædictum, ſed etiam in itinere Iſraëlitarum per deſerta præfiguratum aſſerit, variosque transeuntium effectus in præſenti Textu notatos examinat, quorum primus ſit conſtitutio fontium, Apoſtolorum, Academiarum, Eccleſiarum; ſecundus piſcinæ per pluviam oppletio, quæ piſcinæ Eccleſias Spiritu copioſius dato & multis bonis in N.T. repletas deſignent; tertius proceſſus a robore ad robur, cui præmittantur miracula, ſubſequatur hæc doctrina & vita, & finem tandem imponat martyrium.

Pergit Autor in Exercitatione IX. ad vallem *Zalmavæt* e Pſal. XXIII. 4. &, poſtquam docuerat, totum Pſalmum ad tempora N. T. ſpectare, illa vero, quæ v. 4. de Zalmavæt proponantur, tempora Anti-Chriſti tangere, cum terra viventium Eccleſiam, & mortui Pſeudo-Eccleſiam Anti-Chriſti denotent; propius ad vallem ipſam luſtrandam accedit, judicatque, ſatis intelligi, cur Babel appelletur vallis, ſi quis Eſ. XIV. 13. cum cura inſpiciat, & attendat, umbram eſſe id, quod tenebras offundit, & lucem moratur, ut adeo regnum Pſeudo-Eccleſiæ regnum tenebrarum & umbræ ſit. Quamvis autem oves Chriſti longo temporis intervallo in hoc verſari, multas calamitates perpeti, & mortem non raro ſubire coactæ fuerint, ut ex Hiſtoria luculenter conſtet; ipſis tamen Deum ſpirituali ſceptro pedoque adfuiſſe, Epiſcopos dediſſe optimos, teſtes veritatis, martyres, confeſſores; excitaſſe Imperatores, & alios a partibus fidelium non abhorrentes; extitiſſe opuſcula variorum Doctorum, cantiones, prophetias, liturgias, & formulas conſolatorias. Unde nunc ſit evidens, quod merito faceſſat quæſtio, ubinam Eccleſia vera ante Wicleſum, Luthe-

rum, Calvinumque fuerit, cum certe inter medios barbaros & gentes, in Oriente inter Græcos, in cœtu & ecclesia Waldensium, & apud Parentes nostros in medio Papatu extiterit.

Exercitatione X. vallem *Azal* Zach. XIV, 5. ad tempora ultima extendit. Neque enim heic Judæos admittit, qui hanc Prophetiam ad pugnam extremam cum Messia ben David, qua Armillus confodietur, referant; nec Pontificios, qui de Anti-Christo in fine dierum in monte oliveti trucidando explicent; nec alios, qui promiscue de statu N. T. adumbrato typis V. T. interpretentur: sed Israëlem spiritualem & Christianos esse respiciendos. Ubi frustra objiciatur, Prophetam, cum ad sui temporis homines loqueretur, ad ævum tam remotum vix fuisse respecturum; cum certe Deus hoc pacto magis commendet verbum suum, & gloria Israëlis inde dispalescat, quod adeo longe post futura prænoverit. Ut autem melius expendi præsens locus possit, non modo Capitum XI. XII. & XIII. argumenta enarrat, verum etiam in hujus Capitis scopum præcipue inquirit, in quo Propheta calamitates quidem haud exiguas, quæ ultimo tempore Ecclesiam prement, recenseat, sed insimul tamen viam sternat ad ingentes ejus felicitates & promissiones ordine edisserendas. Ubi non negligit calamitatem illam triplicem, quarum prima exhibetur v. 1. 2. 3. 4, secunda v. 5. ad 13, tertia, v. 14. usque ad finem, & harum unamquamque ex Historia Ecclesiastica illustrare nititur. Hinc observat, vallem ipsam auxilium Dei ostendere, & de autore vallis, qui Deus ad auxilium & prælium veniens; de loco, in quo vallis, monte oliveti ad Hierosolymæ Orientem; de præparatione vallis ipsa, per fissionem hujus montis in partes duas, longitudine & latitudine pergente ab oriente ad occidentē ad Azal usque; effectis fisionis ac vallis, metu ac fuga consimili illi fugæ, quæ in terræ motu diebus Usiæ contigit; de auxilio venientis Dei consequente fisionem ac vallem, disquirit.

In Exercitatione XI. illustrat vallem *Jesreel*, totamque Prophetiam Hos. I. 3--11, & evolvit, quænam sit inter Judæam atque Jesreel convenientia, quæ cædes ibi pariter atque heic perpetratæ fuerint, & tandem Judæam ultimi temporis per Jesreel denotari affirmat. Observandos proponit tres scortatricis partus, cum quoad literalem tum quoad mysticum sensum, sortem posthac Judæ & filiorum Jesreel in die Jesreel qua pœnas ac præmia futuram suo more examinans. Cum autem

autem tota Malachiæ Prophetia nonniſi catena quædam litium in valle Jeſreel diſceptandarum nuncupari mereatur, non abs re putat, illius ſeriem breviter ſubjicere. Tractari ibidem teſtatur octo controverſias, quarum I. agat de impletione promiſſionis ac ſpei in Meſſia præſente, cap. I, 1–5. II. de fundamento vero ſatisfactionis, juſtitiæ, & expiationis coram Deo, cap. I, 6–9. III. de ceſſatione ſacrificiorum & cultus ceremonialis, cap. eod. v. 10–14. & c. II, 1–4. IV. de cathedræ ac fœderis cum Levi ac Iſraëlitis initi æternitate, c. II, 5–9. V. de duplici Judæorum perfidia, & ratione Sancti Jehovæ, quod profanarint, & ratione mulierum repudiatarum, cap. II. 10–15. VI. de peccati impunitate, c. II, 17. & III, 1–6. VII. de converſione, c. III, 7–12. VIII. de iſta accuſatione, quod dicat tacite Epicuræorum & Sadducæorum hæreſis, fruſtra Deo ſerviri, cum idem juſto & injuſto obtingat, c. III. a verſ. 13. usque ad finem Prophetiæ.

Vallem Jeſreel in Exercitatione XII. excipit vallis *Harmageddon*, Apocal. XVI, 12–16. Zachar. XII, 10–14. 2. Chron. XXXV, 20–25. de cujus appellatione, ſitu, & ſignificatione ubi quædam adduxit Autor, monet, quomodo Johannes ea, quæ 2. Chron. XXXV. leguntur, ad ſuum inſtitutum accommodet. Quandoquidem vero imprimis loco huic Apocalyptico lucem affundere laborat, qui in ſexta phiala vallis hujus mentionem injicit, ideo phialarum omnium ſignificationem ſimul inveſtigat. Sed ſpeciatim circa ſextam hanc de Euphrate fluvio exſiccato, ſeu de Babelis potentia non uno modo imminuenda aut imminuta diſſerit, ſubjicitque effectus hujus exſiccationis, quod via paretur Regibus ab Oriente, via nempe ad regnum beſtiæ deſtruendum, via ad propiorem conjunctionem, via ad converſionem in montibus Iſrael procurandam. Explicat porro, quomodo eos, qui in regno beſtiæ exiſtunt, in timorem exſiccatio hæc poſitura ſit, & quomodo ſint ſubſecuturi Spiritus ſeu Pſeudo-Prophetæ draconis, potentiam draconis in faciendis ſignis & miraculis ſecum conjunctam habentes. Quomodo facturi ſigna & mirabilia, ſecundum fraudem mendaciumque & deceptionem Mirabiliariorum Pontificiorum; quomodo exituri ſint ad Reges terræ, liberos ubique aditus in aulas Principum & Magnatum, tyrannicamque in eorum conſcientias dominationem obtinentes, &c. donec adveniat dies magna Omnipotentis, dies nempe illa judicii, quo beſtia tolletur usque ad internecionem. Quod autem præcedentis belli locus appel-

letur

letur Harmageddon, id factum eapropter cenſet, quod ultimis temporibus idem circa Babelem eventurum ſit, quod olim accidit in clade Joſiæ in valle Harmageddon. De cætero, ne penitus omittat vallem Megiddo apud Zachariam, plura affert de excitato ibi planctu ſuper Joſia, eumque ad planctum ſuper Chriſto crucifixo inſtitutum accommodat.

Conjicit in Exercitatione XIII. oculos in vallem *viſionis*, Eſ. XXII, 1. qua Hieroſolyma notetur, & ut Sebna Præfectus alios Præfectos, Eliakim alios Eliakim præfiguret, ita & vallis viſionis ex illius mente non ſolum ad vaſtationem Babylonicam, ſed & ad ultimam, & hanc quidem imprimis, extendenda eſt. Speciatim deinde præcipua hujus Capitis enarrat, explicatque primo pœnas, autorem earum conſtituens Elam, eumque non tam Perſam, quam in genere Monarchiam tempori & ſtatui, de quo loquatur Propheta, accommodam, aut militem ſtrenuum, & ſagittarum abunde peritum. Fugere afflictos ait præ metu in tecta, h.e. ad Romanam potentiam & loca extra Judæam ſita; ſponte venientes conſtrictos eſſe, cum imploraverint Romanorum auxilium; dies eſſe tumultus, quo ſeditiones notentur; muros effodiendos, eosque e medio tollendos, qui munitionem præbeant; ſurgere clamorem, quo vociferentur ad montem, hoc eſt, gentile aliquod regnum, equites cubaturos in electis vallibus, cum urbs obſidione cingenda; ad quæ tandem varia mala ſubſecutura ſint. Deinceps de peccato, cauſa horum malorum, addit, quod noluerint incolæ reſpicere ad eum, qui iſta e longinquo pararit ac formarit, ulteriusque annectit alia, quæ converſionem & extirpationem totalem oſtendant, cum ne quidem ullus Præfectus in Politia Judaica relinquendus ſit. Tandemque finem Exercitationi imponit, poſtquam demonſtraverat, quod Eliakim Chriſtum cum clavibus ſcientiæ & cognitionis; vaſa a clavo ſuſpenſa fideles in Chriſto ſubſiſtentes, ac ſpeciatim Miniſtros verbi, deſignent.

In Exercitatione XIV. perambulat vallem *Apadno*, Dan. XI, 45. & iſtud Danielis Caput illuſtrare ſuſcipit. Subjectum conſtituit ipſum Anti-Chriſtum, iis uſus rationibus, quod ille nuncupandus ſit inſignis vaſtator Eccleſiæ & terræ ſanctæ, quod ſingularia ei epitheta & formalia adſcribantur, quod terminus durationis huic Regi præfixus c. XII, 7. ſq. cum termino & duratione regni beſtiæ Apoc. XII & XVII. coincidat. Eapropter improbat Judæorum, Calvini, & Occolam-

lampadii ſententias, & quæ apud Danielem de Anti-Chriſto dicuntur, uberius examinat. Cenſet enim, quod ſtet in ſede prioris, dum Romam incolat, & ſimul imperium exerceat in Reges terræ; quod ſit ſpretus, quia profeſſione Epiſcopus inermis, homo plebejus e fæce populi; quod irrepſerit per blanditias in pace, dum vicerit per doctrinam & obtentum pietatis ac religionis, & venerit pedetentim; quod brachia inundationis inundata coram facie ejus & fracta ſint, cum Reges barbari Italiam devaſtantes in converſione ipſi ſe ſubjecerint, & ab hoc de ſolio turbati fuerint; quod Princeps fœderis coram eo fractus, cum Imperatoris Romani potentiam Anti-Chriſtus per ſecula plura multum imminuerit; quod cum eo Principe fecerit fraudem, cum Papa poſt initam ſocietatem ſemper privato commodo magis ſtuduerit. Quantum dein ad incrementum attinet, commemorat, quomodo cum pauxillo gentis, nempe Clero, venerit in optimas provincias Europæ; quomodo contra morem anteceſſorum diſiparit potentiam, autoritatem, & majeſtatem imperantium, imperium, provincias, nervumque ac opes; quomodo contra munitiones artes excogitarit, quæ ſint miſſiones in terram ſanctam, arcanæ commotiones, poteſtatis clavium abuſus. Quorſum referendæ pariter illius expeditiones, quarum prima verſus Auſtrum facta usque adeo fortunata fuerit, ut Rex Auſtri non ſtaret coram illo, cum Godofredus Bullionæus Solimannum in aditu Aſiæ vicerit. Deſeruiſſe in hac expeditione Regem Auſtri eos, qui panem ejus comedebant, cum non reſiſteret Calipha Ægyptius, ſed pacem peteret. Sediſſe duos Reges ad menſam unam, & locutos fuiſſe fraudem; quibus verbis ſignificentur rectæ ſimultates inter Sultanos ſeu Baſſas & Turcarum Imperium intercedentes. Interea, poſtquam ex hac victoria valde ditatus domum rediiſſet Pontifex, aliam eum expeditionem contra fœdus ſanctum paraſſe, & inchoaſſe perſecutionem Waldenſium affirmat. Tempore præſtituto, Reformationis puta, denuo ipſum invaſiſſe Auſtrum ſub Carolo V, ſed neutiquam pari cum ſucceſſu. Veniſſe tunc adverſus eum Chittæas naves, Eccleſias nempe Proteſtantes in Reformatione, & Reſpublicas hactenus ei ſubjectas, ut hebetaretur, & vires ejus rurſus inciderentur. Brachia ipſius, hoc eſt, poteſtatem eccleſiaſticam, in Concilio Tridentino omne fundamentum ſalutis abrogantem; & politicam, Eccleſias Reformatas & Proteſtantium ubique

deſtruentem, ſtare ſupra ſanctum fœdus; facere eum, ut improbe ſe gerentes erga fœdus hypocriſi utantur: id quod duplicis generis hominibus conveniat, non his videlicet ſolum, qui rectiora his intelligentes ob dignitates & bona ſacra maneant in Papatu, ſed iis etiam, qui egreſſi ſemel e Babele, ob hæc commoda externa corpore, non animo, ad eam reverti minus dubitent. Sed aliter ſe gerere orthodoxos Deum cognoſcentes, qui confirmabuntur & rem perficient, ut prudentes in eo populo Deum cognoſcentes plures doceant, inſtituendo Academias cœtusque publicos, in quibus ſacra rite celebrari queant. Et qui ita confirmantur, eos quidem ait corruere in perſecutione per dies multos, ſed hanc utilitatem inde conſequi, ut magis magisque purgentur, conflentur, atque explorentur. Poſt expeditiones Anti-Chriſti dicit Danielem deſcribere propius formale illud characteriſticum, quod eum conſtituat intime & ab alio diſtinguat. Facere enim Anti-Chriſtum non perſecutionem, non hæreſin, ſed ejus proprium velut quarti modi eſſe hoc, quod ſe extollat ſuper omne, & in impotentiſſimo ſuo faſtu ſuper Magiſtratus, cathedram veterem, Angelos Elohim, & Deum vivum ac verum cœli terræque Creatorem ſeſe evehat. Loqui eum magna & blaſphema contra Deum in titulis ſibi arrogatis ac adſcriptis, in doctrinis nefariis, in diſpenſationibus, in poteſtatis & clavium exercitiis. Non habere deſiderium mulierum; per quod haud intelligatur cœlibatus Papanus, ſed Chriſtus, deſideratum illud ſemen ex muliere ſola oriundum, quod ſatis pateat, tum ex conjunctis Diis meris, in quorum medio deſiderium hoc ut ſimul non curatum conſtituatur; tum ex eo, quod deſiderium mulierum non curatum ad ſuperbam exaltationem & blaſphemiam referatur. Eum ex adverſo honoraturum Deum Magnuſſim, Deum roborum, quo denotetur divinitas ſeu monſtrum potius omnipotentiæ Papalis, qua & in temporalibus & ſpiritualibus ſe pro Deo venditet. Eum diſtribuere munimentis roborum, h.e. potentiæ ſuæ acribus propugnatoribus, præmii loco terras, provincias, dignitates, reditus. Nec ſilentio involvit finem & exitum Anti-Chriſti, quem etiam ex Daniele profert. Cum enim arietaverit cum ipſo Rex Auſtri & Aquilonis, (quod nomen ad Turcam Autor applicat) ipſum invaſurū ait provincias Auſtri proprie dictas, & venturum in terram decoris & ſanctam, quæ Palæſtina, exceptis Edom, Ammon, Moab,

Digitized by Google

ab, ſeu, quod hæc loca montoſa acceſſuque difficilia, ſeu, quod vaſtata, operæque pretium non penſantia ſint. Occupaturum eum Ægyptum, venturum ad deſiderabilia Lybiæ & Cuſch, atque ita ipſi ex voto ſucceſſuram ſubjectionem transmarinam. Ibi eum conſternandum rumoribus ex Oriente & Aquilone, Imperio nempe Turcico, profectis. Tandem indicat, quæ loca tempore præfixo ad finem decurrente inhabitaturus ſit Anti-Chriſtus, quorum primus ſit mons decoris ſanctitatis, quo ſignificentur Hieroſolymæ cum monte Palæſtinæ, deinceps Eccleſiæ Græcæ & Chriſtianæ, quæ ſint in Oriente, ac tandem ipſa loca Evangelicorum. Per duo autem maria, ad quæ confugere poſt hæc dicatur, iſtud intimari, quod miſſo loco ſancto ordinario, vel in locis gentilium, vel inter diverſarum Religionum congregationes & populos ſedem fixurus ſit, poſtquam Spiritus immundi ſcortationem perſuaſerint Proteſtantibus. Tertiam ſedem facit tentoria Apadno, quæ vox ab aphad, Hebræis: *amicivit, circumcinxit, aperuit*; Arabibus *feſtinavit*, derivetur, & nihil notet aliud, quam diſtinctionem a loco ordinario & ſede fixa, itemque tentoria feſtina itineris ad habendum tegmen & operimentum. Poſt quæ omnia tandem interitus Anti-Chriſti totalis ſperandus ſit.

Properat dehinc ad vallem *Tophet*, Eſ. XXX, 30 – 33. quam Exercitatione XV. illuſtrat, & ad myſtica accommodat. Solicitus eſt primo omnium de temporibus, ad quæ hæc Prophetia ſpectet, & per Regem in Tophet ardentem Aſſurem ac Turcam intelligendum cenſet. Poſtmodum ſe confert ad argumentum hujus Capitis, & Deum ab initio illius ad verſum usque 8. proponere arbitratur peccatum Proteſtantium, qui adhuc deſcendant & abeant variis modis in Ægyptum ſpiritualem ſeu Papatum; dehinc usque ad v. 18. pœnas Iſraëlis; poſt hæc ad v. 26. promiſſiones ingentes; & tandem a v. 27. usque ad finem Judicium iſtud haberi, quod Deus populis ac Aſſuri Regi in fine paraturus ſit. Et quia ad hanc ultimam partem præſens Prophetæ locus ſpectet, nunc ordine de eo diſſerit, ac deſcribit iram Dei venientem, nec minus finem ejus inſinuat, una cum ſubjectis quatuor lætitiæ cauſis, in quarum ultima cum doceat, tamdiu futura eſſe agitationis prælia, donec in Tophet ſulphuris injiciatur Aſſur, inde ex Hiſtoria, quidnam Tophet ſit, declarat, & loci qualitatem effeciſſe ait, ut modo graviſſimum ac po-

tentisſimum ſupplicium, modo damnatorum locum, modo pœnas hoſtium Eccleſiæ, vox hæc ſignificet, quæ h. l. accipienda ſit cum Sanctio pro gravibus tormentis; & valli huic tribui profunditatem, quæ depreſſionem altam ac difficultatem ex ea emergendi notet, itemque latitudinem, quæ referenda ſit ad eorum copiam, qui hoc barathro abſorbendi ſint. Abundantiam ſulphuris & lignorum in Tophet quidem infernali eſſe infinitatem reatus, indefinens peccatum, rationem & conditionem carceris; heic vero pabulum indefinens ardoris, cum in hoſtibus maneat invidia ac ſtudium fruſtraneum res ſuas reſtaurandi; accreſcere enim in Eccleſia florentem vigorem, qui ſtimulos invidiæ altiſſime renovet, halitum Jehovæ Tophet accendere, dum provehat indies Eccleſiam ad majus incrementum, conſerveteque eam Deus in ſtatu hoc felici perpetim, hoſtesque in ignem convictionis, deſperationis, perpetuæ cupidinis & famis, æmulationisque indefinentis ac invidiæ conjiciat. Appendicis loco annectit Autor reſolutionem Prophetiæ Nahum, quæ iſthæc fata Aſſuris decantet & exhibeat. Capite I. verſibus 6. prioribus laudari Deum ait in anteceſſum, a juſta ſanctaque indignatione & vindicta ſua; v. 7. & 8. proponi moderationem iræ, quoad pios; v. 9--15. ipſam conſummationem exſcindentem prædicari. Capite II. 1. 2. proponi generaliter pœnam Ninive in bonum Eccleſiæ inflictam; v. 1. 3. 4. 5. narrari expeditionem atque pugnam ipſam; a v. 6. usque ad finem Capitis, infelicem pugnæ cataſtrophen. Capite III, 1.--7. proponi mixtim peccata, tanquam cauſas, cum pœnis, tanquam eorum effectis; v. 8--11. poni ob oculos poſſibilitatem hujus pœnæ, inſtituta collatione & comparatione ad pœnam, qua No Amon interierit; & v. 12. ad fin. ſubjici interitum ipſum, modosque, quibus ille promoveatur. Atque hactenus dictis nonnulla de facili Turciſmi & potentiæ Mahumedanæ caſu ex Itinerario Stochovei ſubjungit.

Obſignat hunc Tractatum Exercitatio XVI. de valle *Joſaphat*, ex Joël. III. eodem modo, ut priores, conſcripta. Et affert Autor ante omnia, quid de hac valle Judæi, Pontificii, & JCti ſentiant, tum de ſitu hujus vallis diſquirit, & dicit, generatim heic ſignificari locum, in quo Deus ſingulari modo judicia ſua exerceat; ſpeciatim vero talem, in quo ſimile quid illi accidat, quod 2. Chron. XX. in valle Joſaphat contigiſſe legitur. Cumque judicium in ea valle habendum ſit, declarat

Digitized by Google

clarat aliquot Positionibus, quid sibi de eo videatur: 1) dicit, quod non certum, sed universale judicium N. T. sit, quod heic in valle Josaphat exhibeatur. 2) Apparere hinc, quod nec primi temporis judicia, quæ proxime post Spiritus fusionem & captivitatis reductionem contigerunt, intelligenda sint. Inde 3) sponte sua consequi, non locum unum & certū per vallem designari in Pericopa, ubi judicium hoc omne a Deo exercitum sit. Notandum 4) non ad judiciū unum similiter hæc referenda esse; ac proponi 5) distincte hæc judicia varia in serie justa & ordine successivo, non temere, indistincte, ac confuse; non tamen judicandos 6) quasi citatos & pulsos ad vallē isthanc Josaphat, sed sponte accurrentes ad eam, cum intentione pugnandi contra Hierosolymam, & eam delendi. Post clarius de hostibus ibi judicandis, eorumque peccatis, disserit; ac primo Judæos trium criminum accusatos sistit; deinceps huc trahit gentiles, & pœnas, quibus subjiciendi sint, examinat. Tum, quinam hostes sub emblemate Zor & Philistæorum occurrant, disputat; quod Tyrus regnum bestiæ existat, quod ea peccatorum gravissimorum postulata sit, quod de ejus judicio & planctu apud Prophetas & Johannem in Apocalypsi plura legantur, ostendit, sensum ubique prolixe satis investigans. Tandem locum designat, in quo vallis Josapha, tquoad regnum bestiæ, pro pœnarum diversitate collocanda sit, & explanat, quomodo copiæ & turmæ omnes gentium sint judicandæ, ac ea, quæ de valle Josaphat in Chronicorum libris leguntur, ad judicia abs se eum cura hactenus evoluta sub finem applicat.

HENRICI HULSII VERBA ITHIEL, Ucbal, & Lemoel, seu in ultima Paræmiastæ Salomonis Commentarius Propheticus.

Lugduni Batavorum apud Jord. Luchtmans, 1693. in 4. Alphab. 1. plag. 11.

INstitutum quod Auctor in oraculis Scripturæ explicandis tenuit, ex Opere de sacris vallibus, cujus recensione, & ea quidem prolixe satis, defuncti jam sumus, Benevolus Lector abunde dubio procul cognovit. Neque aliam rationem in præsenti libro, quo postrema

duo Parœmiaſtæ Salomonis capita Commentario Prophetico illuſtranda ſuſcepit, ſecutus eſt. Quamvis enim in Præfatione ad Lectorem haud inficietur, ſe a pluribus novitatis affectatæ reum conſtitui, ſuo tamen ſcopo hanc accuſationem fraudi non futuram exiſtimat: ſe enim firmiter apud animum ſuum conſtituiſſe, ſcriptis nunquam pertentare, niſi ea, quæ adhuc nondum tentata ab aliis, aut infeliciter tentata fuerint. Eum vero ſcopum quomodo in præſenti Opere conſecutus ſit, ex ipſa ejus perluſtratione a Benevolo Lectore malumus cognoſci. Compendio enim ſingula ita complecti, ut obſcuritas evitetur, perdifficile fuerit. Itaque id ſolum innuimus, ultima illa Parœmiaſtæ verba Auctorem de Chriſto & Eccleſia ſic exponere, ut ſententiam ſuam ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis illuſtret, & magnum ubique pro Reformata religione zelum prodat, non Papiſtis ſolum, ſed & Lutheranis paſſim haud leviter infenſus.

TRAITE' DES MOYENS DE RENDRE les Rivieres navigables &c.

Hoc eſt,

Tractatus de mediis, quibus fluvii navigabiles reddi poſſunt &c.

Pariſiis apud Stephan. Michallet, 1693. in 8.

Conſtat plag. 7. cum 12. tabul. æn.

QUamvis Architecturam, civilem pariter atque militarem, ad ſummum perfectionis apicem in Gallia perductam, doctiſſimisque ſcriptis explicatam cenſeat Auctor hujus libelli anonymus, neglectam tamen eam queritur doctrinæ partem, quæ modum tradit aggeribus mare coercendi, amnes reddendi navigabiles, obices aquarios, & id genus alia exſtruendi, quamque proinde *Architecturam hydraulicam* novo nomine adpellat. Ea vero cum latiſſime pateat, & unius non ſit hominis eam tradere; tanti vero momenti, ut ab Hollandis maximo ſuo cum emolumento ita ſit exculta, ut ad certa eam præcepta revocaverint: hanc præcipue partem, quæ amnes ad comportanda, quæ uſui ſunt, opportunos efficit, ex auctoribus Batavis

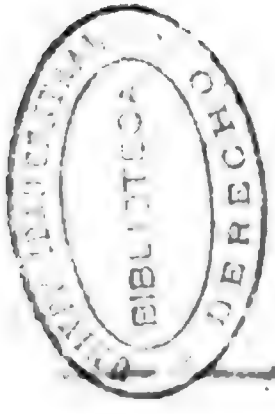

Digitized by Google

Fig. 1.

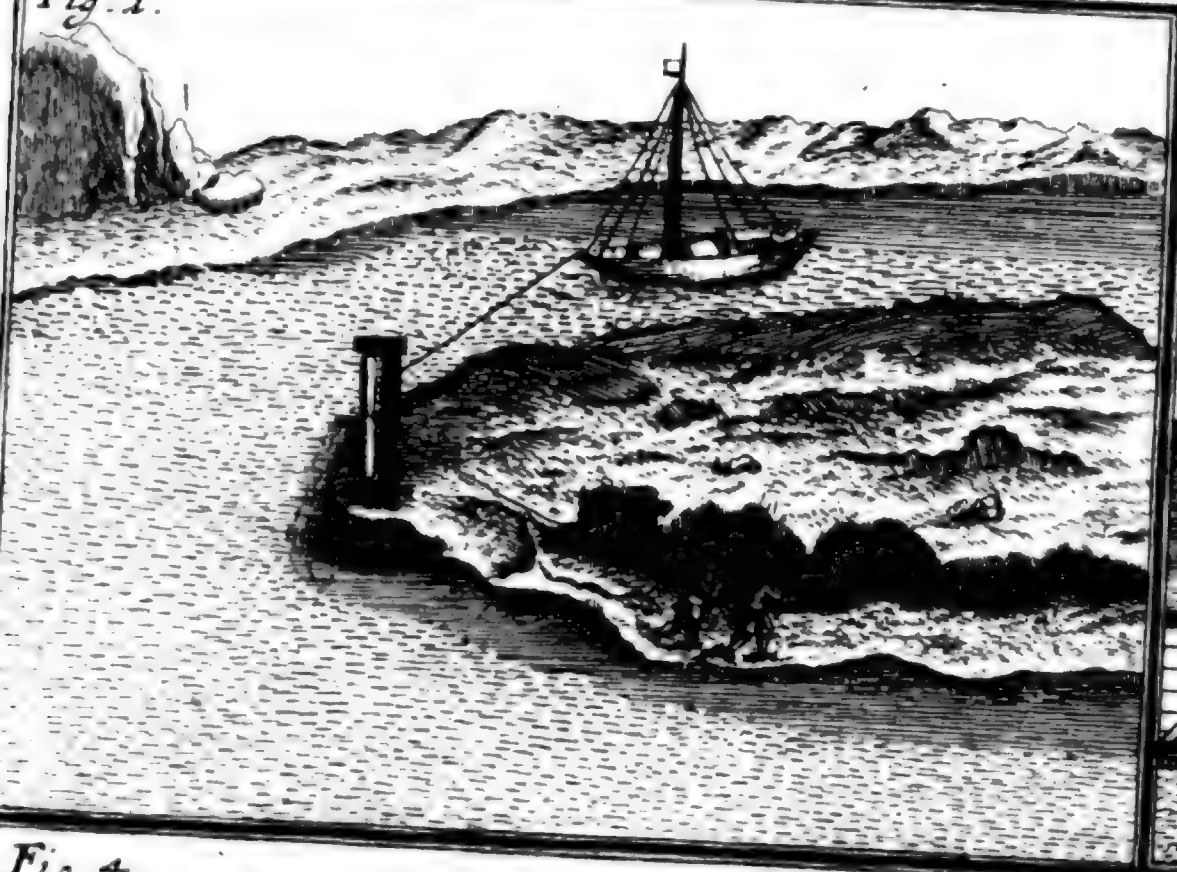

Fig.

Fig. 4.

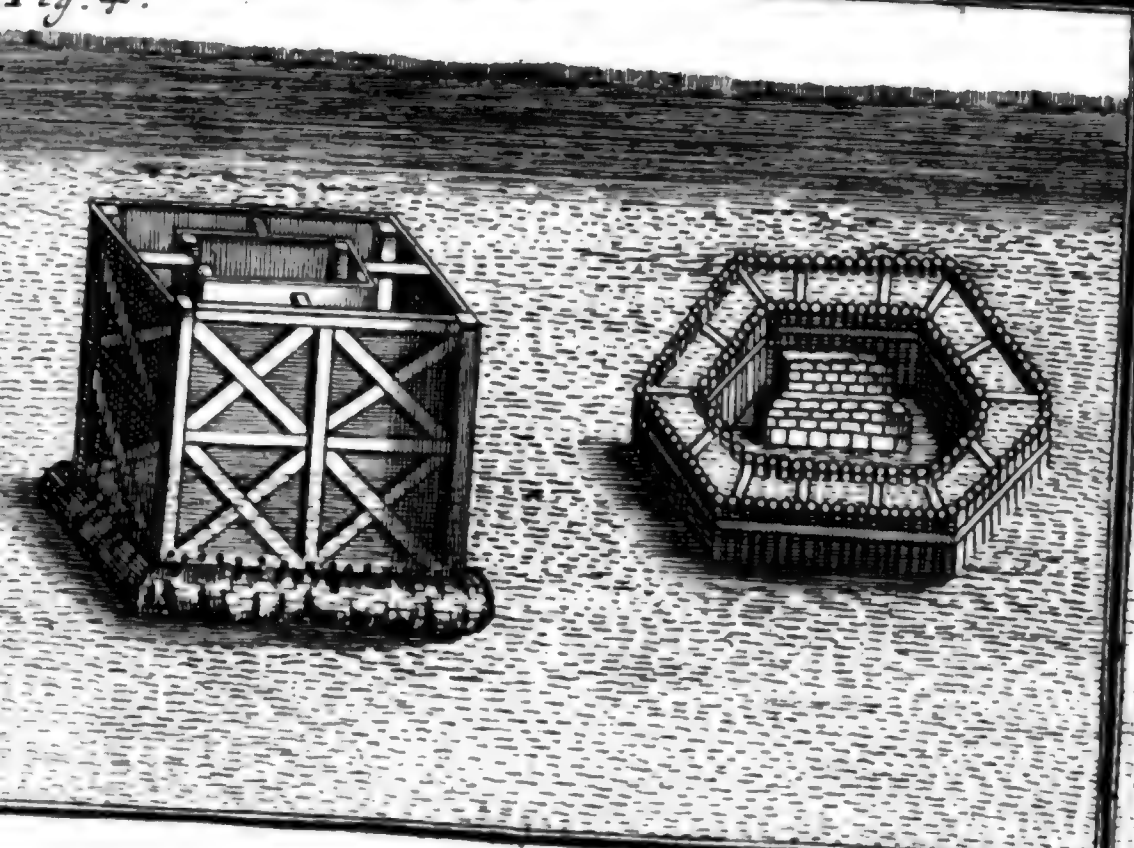

Fig. 5

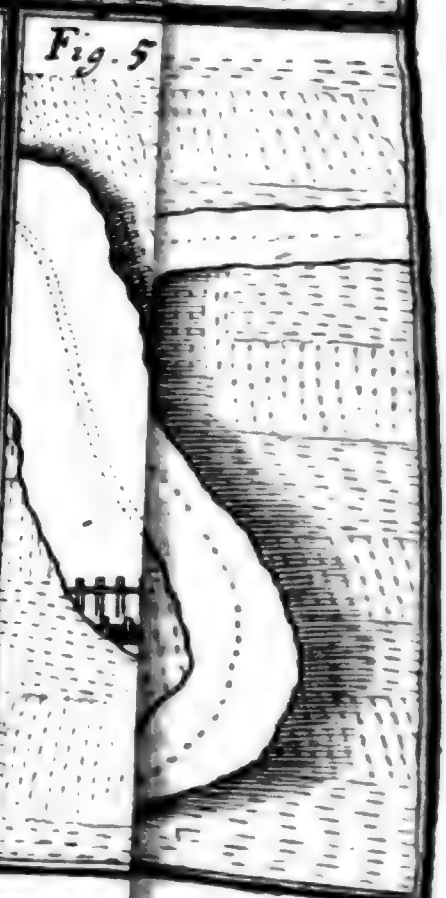

vis explicandam ſibi ſumſit, machinas quoque proponens non vane confictas, ſed ipſo uſu in Belgio alibique comprobatas. Principio ergo *impedimenta*, quæ navigationi obſiſtunt, duplicia eſſe monet; quippe cum vel *in ipſo alveo fluminis*, vel *extra eundem* occurrant. *Hæc* a mala riparum diſpoſitione plerumque oriuntur, quæ inæquales aut angustæ nimis, arboribus aliisque rebus impeditæ, aut ſectæ foſſis & rivulis, ut homines aut equi navigia trahentes procedere ubivis libere non poſſint. *Illa* contra varii ſunt generis, v.g. latitudo alvei nimia minuens aquarum altitudinem, præceps fluvii ex alto lapſus, ſcopuli cœci oppilantes alveum, pali moletrinarum gratia in fundum depacti, eroſio riparum, exundatio, moles arenariæ, ſimiliaque accidentia. Quibus autem modis hæc obſtacula ſuperanda ſint, porro edocet doctiſſimus Auctor, & cum facile admodum ſit tollere, quæ extra fluminis alveum morantur navigantes, cædendo nimirum arbores, complanando viam, dilatando anguſtias, & foſſas rivulosque pontibus jungendo; reliqua, majorem quæ requirunt operam, ſigillatim perſequitur, poſtquam monuit, ſi *littus in angulum nimis acutum excurrat*, in apice ipſius conſtituendam eſſe pilam cylindro verſatili inſtructam, cui funem tractorium aptare poſſis, atque ita cavere, ne ad littus navis allidatur. (Vid. *Fig. 1.*) Exponit enim luculenter, quomodo molibus adjectis *alvei tollenda latitudo*, & aquæ curſus inter anguſtiores coercendus terminos, duplici palorum ſerie in terram adacta, quibus rami arborum intertexuntur, ſpatio intermedio virgultorum faſciculis & lapidibus oppleto; deſcribens etiam machinas, quibus pali depangi ſolent in terram. *Alvei inæqualitati* & *cataractis* medelæ loco adhibet vel pontem, flumini aut navi, cujus carina plana eſt, inædificatum, & palangis teretibus ad naves provolvendas inſtructum, (Vid. *Fig. 2.*) vel ſi nimia ſit declivitas alvei, aquarū receptacula portis munita ligneis, quibus aqua modo cohibetur, modo emittitur, Batavis *Sluyſen*, Gallis *Ecluſes* dicta; præcipue cum tales machinæ alios uſus non contemnendos habeant, ſi modo ad latus profluentis conſtituātur, ne a rapido ejus curſu noxam concipiant. (Vid. *Fig. 3.*) Si *rudem* pontium aut *ſcopuli* faceſſant negotium, ſpatium hexagonum aut quadratum illa comprehendens, ab aquæ affluxu defendendum eſt machinis extructis, quas ciſtas (coffres) operarii vocare ſolent, ut poſt exantlatam aquam exſcindi ac remo-

TAB. III. Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3.

veri

TAB. III. veri poſſint; (Vid. *Fig. 4.*) aut ſi *pali* obſtent, ſunt evellendi. Cum
Fig. 4. autem *littora exedit amnis*, ad quæ alliditur ſuo flexu, extruere jubet alas in flumen procurrentes, quæ impetum ejus excipiant, efficiantque, ut ad latus oppoſitum aquæ profluant, & ſabulum ibidem collectum ſecum abripiant, aut ipſa littora ſepimento ex palis firmiter
Fig. 5. infixis vallare; (Vid. *Fig. 5.*) vel tandem *novum effodere alveum*, in quo, circuitu omiſſo, majori cum impetu aqua profluat. Qua quidem in re architecti peritia vel maxime ſpectari poteſt, qui non ichnographia ſolum fluminis & littorum, ſed orthographia quoque, ſeu profilis aliquot inſtructus eſſe debet, ſolique quod perfodiendum eſt, naturam habere perſpectam, ſedulamque dare operam, ut utrumque oſtium canalis novi rite diſponatur; & illud quidem, per quod immittendum eſt flumen, eo in loco fiat, quo directe ac vi maxima pulſat littora, alterum vero, per quod emittendum eſt in alveum veterem, ita aperiatur, ut directe poſſit aqua in profluentem emanare,
Fig. 6. nec contra littora feratur. (Vid. *fig. 6.*) Ejusdem quoque eſt curare, ut ſi terra ſaxis abundet, novus alveus ad eam ſtatim altitudinem, quam requirit, inſtrumento, quod vel aratrum vomere inſtructum, vel etiam raſtrum navi affixum refert, excavetur. Porro de *inundationibus* agit Auctor, & ſi ventus a mari ſpirans eas concitaverit, receptacula a lateribus fluminis exſtructa, in quæ exonerare ſe poſſint aquæ, unicum innuit eſſe remedium; ſi vero ab aliis cauſis oriantur, tollenda eſſe cenſet, quæ curſum aquarum ſufflaminare poſſunt; præcipue vero efficiendum, ut ſi plures adſint pontes, aperturæ, per quas decurrendum amni, in ſingulis ſint æquales, arcusque ſatis alti, ut licet intumeſcat aqua, non tamen in anguſtius cogatur ſpatium, ac ſuper ripas effundatur. Præterea media quoque ſuggerit *expurgandi portus*, eosque reddendi profundiores, dum vel fluminum marisque aquæ obicibus retentæ, & præcipiti curſu, quando claræ ſunt, emiſſæ avehunt ſecum arenam collectam; vel (cum portus ſunt in fluminum oſtiis) non ſolum auferuntur omnia, quæ celeritatem perfluentis minuunt, ſed alveus quoque ſepe ex palis coagmentata in arctum cogitur prope oſtium, majori ut amnis proruat impetu, nec multum limi deponat; vel tandem (quando novus canalis ad oſtii latus effoſſus eſt) ala objecta flumini, qualis circa ingreſſum portus Trajani conſpicitur, plus aquæ cogit deflectere in canalem, per eundemque celerius

rius prolabi, quam alias fieret. Cæterum quia ſucceſſu temporis ſemper aliquid limi ſubſidit, ac per vices tolli debet, ne portum corrumpat; hinc *machinas* deſcribit Batavis hunc in finem uſitatas, iisque tres alias conjungit, quarum prima ad exoneranda navigia conducit; ſecundæ ope trajici poſſunt ſine remis velisque fluvii rapidiſſimi; tertia vero mediante, etiam ſine remis velisque, adverſo flumine tuto navigatur. Tandem coronidis loco modus deſcribitur *demerſas attollendi naves*, aut ſi id quidem alto in mari nimis ſit difficile, *extrahendi merces* quibus navis onuſta, paſſim quidem jam notus. In campana enim cuprea vir deſcendit, cadum pyrio repletum pulvere ſecum deferens, cui inſertus tubus eodem fartus pulvere, ſed altero ſui extremo ope dolii vacui extra aquam prominens, quem ita diſponit, ut accenſus navigii tabulatum excutiat, ipſeque denuo deſcendens ea, quæ extrahenda ſunt, funibus demiſſis poſſit alligare.

HISTOIRE DE L' EDIT DE NANTES &c,

i. e.

Hiſtoria Edicti Nannetenſis, res memoratu maxime dignas, quæ in Gallia ante & poſt illius publicationem, usque ad ejusdem abrogationem contigerunt, complexa.

Tomus I.

Delfis, apud Adrianum Beman, 1693. in 4. maj.

Alph. 3. pl. 14.

VAſtum hoc Opus, cujus nonniſi primum tomum nunc ſiſtimus, tribus partibus abſolvitur, quarum *prima* Edicti Nannetenſis ab Henrico IV conditi, *altera* ejusdem ſub Ludovico XIII variis modis infracti, *tertia* Edicti illius ſub Ludovico XIV omnino abrogati Hiſtoria ſic enarratur, ut ſimul ſatis ampla exhibeatur Apologia pro Reformatis in Gallia, adverſus adverſariorum criminationes. In Præfatione generali univerſo Operi præmiſſa, dignaque ut ab omnibus legatur, Auctor luculenter exponit tum cauſas, quibus ad componendam juſto ſtudio maximi momenti Hiſtoriam impulſus fuerit, tum rationem modumque, quem fuerit in ea elaboranda ſectatus. Præfatio-

fationem hanc generalem alia excipit, quæ ſpeciatim ad primum tomum pertinet, & præcipue Reformatorum Henrico IV regnante facta, tum quoad Reformatæ religioni fuit addictus, tum poſtquam ad Romano-Catholicam ille religionem tranſiiſſet, tum poſt conditum Nannetenſe Edictum, a cenſuris & animadverſionibus adverſariorum vindicat. Hiſtoria ipſa primo hoc tomo comprehenſa, a primo reformationis in Gallia exortu natisque inde bellis civilibus, ad Henrici IV usque obitum pertexitur; quod ad rectum de Edicti Nannetenſis juſticia & robore ferendum judicium, & turbarum inteſtinarum originem ac progreſſum paulo altius repeti, & iſtorum inprimis temporum, quibus Edictum ſub incude quaſi fuit, ſtatum, quæque partium vires, ac animorum qui motus fuerint, accuratius noſſe, neceſſarium Auctor arbitraretur. Nobis ire per ſingula, amplisſimamque hiſtoriam compendio exhibere, tantamque rerum varietatem paucas intra pagellas, nullo Lectoris fructu, coercere non lubet. Quin potius in arcem totius rei ingrediemur, cumque præcipua proximis abhinc annis de eo contentio fuerit, & hodieque agitetur, num Nannetenſe Edictum ab hodierno Galliarum Rege revocari jure potuerit, ex Obſervationibus politicis, ab Auctore libro VII tomi hujus primi propoſitis & Hiſtoriæ ſuæ ſuperſtructis, quædam delibabimus, quæ circa gravisſimam hanc quæſtionem haud perfunctorie expendi merentur.

Tria evincenda doctisſimus Auctor ſuſcipit, Edicti Nannetenſis utilitatem, juſticiam, irrevocabilitatem. Quantum ad UTILITATEM, conſiderari jubet tum miſerandum Galliæ ſtatum & calamitates extremas, ex quibus per Edictum hoc fuerit erepta, tum proſperitatem omnigenam, qua gaviſa ſit, quamdiu Edicto qualiscunque conſtitit auctoritas. Civilium ait bellorum mala nemini ignorari: ea autem longe maxima atque atrocisſima Galliam expertam fuiſſe, continuatis tanto tempore inteſtinis concertationibus, & quorum immune nullum mortalium genus, imo neque Clerus, neque Reges ipſi expertes fuerint, regno jam exitio ſuo proxime admoto. Vicisſim poſtquam per Edictum Nannetenſe pax & tranquillitas reſtituta eſſet, dici non poſſe, quam brevi ſpatio cuncta meliorem faciem induerint, refloruerintque Gallia; ut magis ſalutaris Regno lex a nullo unquam Regum fuerit conſtituta. Equidem non deeſſe, qui

qui clamitent, ſublato malo uno, natum fuiſſe per conceſſam Reformatis religionis libertatem aliud, idque forte majus; diverſitate enim religionis mire deformari rempublicam & immortalibus exponi factionibus: ſed adverſus hos facile evinci, nihil exinde ſocietati civili metuendum, modo tolerantia mutua legibus publicis & jure cuiq; parti æqualiter conſtituto muniatur; quemadmodum paterfamilias liberos ſervosque ſuos, etſi ingenio & temperamenti indole, vitæque inſtituto multum diverſos, legum œconomicarum prudenter ſancitarum autoritate facile in officio contineat. Galliæ ipſi intra annos quinquaginta, quibus utcunque Reformati fuerint tolerati, non obſtitiſſe religionum diverſitatem, quominus & domi tranquillitate frueretur, & ad formidandam toti Europæ potentiam aſſurgeret. Quod ſi in admittendis religionibus diverſis circumſpecte agendum, Reformatam certe ſine periculo admitti poſſe, cum, ſi vel maxime non agnoſcatur ex omni parte pura, citra calumniam tamen nec dogmata ejus ullius impietatis, nec diſciplina ſeditionis queat argui.

Ad JUSTICIAM Edicti comprobandam progreſſus Auctor, juſtum utique contendit fuiſſe, ut peſtes iſtæ humani generis, crudelitas & perfidia, quibus Catholici tanto tempore oppreſſum Reformatos quo jure quave injuria, incaſſum tamen, iverint, tandem aliquando deponerentur, ſuccederentque amor & ſincera fides; utque conſcientiæ ſuæ ductum ſequi permitteretur iis, qui ſub alienæ obſequium redigi tantis moliminibus non potuerant. Juſtum fuiſſe, ut Reformati, cum longe utiliſſimam operam Regno præſtitiſſent, & Henrico quidem III Regi legitimo adverſus maximam rebellium Catholicorum ſubditorum partem ſuppetias bona fide tuliſſent, Henrico autem IV coronam ipſam, everſis Hiſpanicæ factionis & ſacræ, quam vocabant, Ligæ molitionibus, aſſeruiſſent, horum ſuorum meritorum capeſſerent præmia; ea minimum, quæ æquo eosdem cum Catholicis jure, parique ſecuritate frui paterentur. Quod ſi enim Principes fidorum ſervorum operam iis remunerari beneficiis ſoleant, quæ ſubditis promiſcue non debentur: multo magis juſtum fuiſſe, ut Reformatorum ſervitiis ea tribuerentur, quæ ſubditorum negabantur nemini. Utique tantum abeſſe, ut Reformatis prærogativa quædam præ aliis Regni incolis acceſſerit, ut ea potius, quæ conceſſa ſunt, ſuis fuerint limitibus circumſcripta, & ſi verum dicendum

dum eſt, non tam donata, quam relicta & ſervata, ipſo nimirum nativitatis jure acquiſita. Multo minus quicquam detractum Catholicis fuiſſe; quin ita potius eorum proſpectum juribus, ut juſtam conquerendi cauſam plane nullam habuerint.

Utilitate & juſticia Edicti hunc in modum aſſerta, IRREVOCABILITATEM quidem ejus ultro conſequi Auctor exiſtimat. Ad eam tamen liquidius evincendam, provocat porro ad *Edictum ipſum*, quod diſertis verbis *perpetuum* ac *irrevocabile* vocetur, cumque nihil injuſti, inhumani aut inhoneſti in ſinu foveat, nec a mera Principis gratia fuerit profectum, ſed poſt multorum annorum maturam deliberationem & negotiationes utrinque inſtituras ſolenniſſime ſanctum, revera perpetuum & irrevocabile cenſeri debeat. Provocat ad Edicti *materiam*, ſeu libertatem conſcientiæ, ſeu ſecuritatem publicam, de quibus duobus inprimis cautum in eo Reformatis deprehenditur, reſpexeris. Conſcientiæ libertate nihil naturæ ipſi convenientius: a ſolo eam Numine Divino pendere, neque cogi ulla vi humana poſſe: ab iis, qui conſcientiæ vim inferunt, nihil effici aliud, quam ut vel innocuos homines diris cruciatibus affligant atque enecent, vel ut ad hypocriſin eos adigant, oreque compellant profiteri, quod toto pectore abominantur. Securitatem vero ſubditis præſtari, eo magis æquum eſſe, quia ejus cauſa in ſocietates civiles coire, communique imperio ſe ſubjicere homines ſuſtinuerunt. Provocat denique Auctor ad Edicti *formam*, quæ omnino proprie ſic dictæ conventionis characterem contineat. Generatim monet Edicta, quibus imperantes ſubditis protectionem pollicentur, pactorum inſtar obtinere, cum nonniſi repetitionem ac inſtaurationem originalis illius & fundamentalis, ſeu expreſſi, ſeu taciti pacti contineant, quo homines protectionem ac ſecuritatem ſtipulati, ſe ac opes ſuas ſummo Magiſtratui ſubjiciant, & ex quo omnis imperantium poteſtas reſultet. Speciatim Nannetenſe Edictum pro transactione reputandum, quod omnia ei inſint, quæ ad pacti proprie dicti ſubſtantiam pertinent, tametſi ſub Edicti titulo fuerit promulgatum. Ipſos Adverſarios fateri, aliquot annorum negotiationes & tractatus interceſſiſſe, antequam fuerit conventum. Hiſtoriam omnem deſignare partes diverſa prætendentes, per legatos utrinque miſſos de rebus arduis

arduis conferentes, diſceptantes, tandemque poſt juſtam deliberationem, bona fide, procul fraude ac violentia, tranſigentes.

Cum vero in hoc totius controverſiæ cardo velut verſetur, diſtinctius procedi, & pactionem hanc duplici reſpectu expendi Auctor cupit: tum prout inter Regem Henricum IV & ſubditos ejus Reformatam religionem profeſſos; tum prout inter Catholicos & Reformatos Regni incolas, diſſidia ſua Rege arbitro componentes, intercesſit. Priori reſpectu monet 1) Reformatos per viginti fere annos fortunas vitamque ſuam pro Rege adverſus hoſtes ejus expoſuiſſe. 2) armatos eosdem fuiſſe pro conſervatione ſui contra factionem, a qua tam longo tempore inique & crudeliter fuerint habiti. Itaque pactione iſta Regem partim remuneratum fuiſſe fida Reformatorum ſervitia; partim adverſus implacabiles hoſtes præſtitiſſe ſecuritatem, ſed quam ipſimet armis ſibi ac fortitudine ſua præſtare potuiſſent: ut adeo Reformati quodammodo arma ſua in manus regias depoſuerint, cum vicisſim Rex ad defendendos eos fidem ſuam obſtrinxiſſet. Si objicias, non dici poſſe Reformatos arma exuiſſe, qui tot urbes operibus ac præſidio munitas in poteſtate retinuerint; reſpondet Auctor, eas non niſi pignoris ſuo tempore reſtituendi rationem habuiſſe, quale paciſci ſibi Reformati ſummo jure potuerint, nondum ita firmata Regis auctoritate, quin metuendum eſſet, ne a factioſis, in quorum velut poteſtate fuerit, vel invitus ad vim novam Reformatis inferendam compelleretur. Id unum forte ſpecioſius opponi poſſe, quod pacta inter Regem & ſubditos iniri nequeant: ſeu quod imperantium erga ſibi ſubjectos obligatio non niſi ab eorum gratia vim nanciſcatur; ſeu quod ipſa inter eos inæqualitas conventionibus locum non concedat, quarum æqualis ſit ex utraque parte obligatio. Sed utrumque falſum eſſe Auctor contendit, ejusque generis dogmata non niſi iis probari, qui politicam auctoritatem in tyrannidem ament convertere. Deum ipſum, cujus in his terris imaginem referant imperantes, ſed cujus in hoc univerſum poteſtas infinitis modis major ſit, quam imperantium etiam in rebuspublicis mere deſpoticis in ſubditos, non dedignari pacta cum mortalibus, neque unquam ea ſub eminentiæ prætextu eludere. Tanto minus Principum dignitatem prohibere, quin paciſci cum inferioribus poſſint, aut ad ſervanda pacta obſtringantur. Quin & ſupereſſe in-

ter imperantes & ſubditos æqualitatem quandam, eam minimum, quæ ad pacti validitatem ſufficiat, juſticiæ nimirum, æquitatis ac bonæ fidei debitum, quo utrique tenentur. In civilibus motibus rebelles ipſos, quorum arma injuſta ſint, capaces cenſeri tractatuum cum ſuperioribus ſuis ineundorum: itaque facultatem illam fidis ſubditis minime negandam. Quod ſi unquam ſubjectis fas fuerit per transactionem quicquam ab imperantibus impetrandi: utique Reformatos, quæcunque indulta iis in Edicto Nannetenſi fuere, ſummo jure fuiſſe conſecutos. Quod poſtquam uberius ex illorum temporum hiſtoria Auctor comprobaſſet, concludit tandem, transegiſſe per Edictum Nannetenſe Henricum IV cum Reformatis, partim tanquam caput alterius in Regno factionis, Catholicorum puta, quorum partes cum religione ipſa ſuſceperat, partim tanquam Regem. Priori reſpectu, quin pactum verum validumque cenſeri debeat, dubitari non poſſe: poſteriori reſpectu potuiſſe Henricum diſſidiis inter ſubditos ita moderari, ut partem unam ab altera opprimi non pateretur, ſed controverſias, cum cognitione cauſæ, tanquam judex & arbiter legitimus deciderot, latamque ſententiam auctoritate ſua tueretur.

Atque ita ad alterum caput Auctor delabitur, quo Edictum rationem habuit conventionis inter Catholicos & Reformatos initæ, Rege judicis perſonam ſuſtinente. Partium utique loco Catholicos & Reformatos fuiſſe, quorum diſſidia ſopita per Edictum fuerint. Regem ut judicem ſpectandum, cujus auctoritate fuerint compoſita. Factam vero deciſionem cum cognitione cauſæ, quod utriusque partis prætenſiones probe ſibi cognitas diligenti ſtudio Rex expenderit. Nec difficulter partium conſenſum, quodque Regis ſe arbitrio ſubmiſerint, ex Hiſtoria evinci poſſe. De Reformatis non dubitandum, qui pro executione Edicti maximopere laborarint: nec minus conſenſiſſe tandem Catholicos, tametſi poſtulatis adverſæ partis multum diuque obſtiterint. Religioni Catholicæ conſultum hos iviſſe, ejusque in certis locis inſtaurationem petiiſſe: exercitium Reformatæ religionis non ſublatum, ſed limitatum voluiſſe. Neque vero judicem competentem alium, præter Regem, in Regno fuiſſe, qui Edicto concordiam inter ſubditos ſtabiliverit, eique auctoritate ſua inviolabilitatem conciliaverit.

Itaque de Henrico IV quidem, quod revocare Edictum non po-

Digitized by Google

potuerit, facile habiturus Auctor est consentientes quam plurimos. Sed altioris indaginis quæstio supereſt, annon aboleri potuerit a ſucceſſoribus, mutata rerum facie, & temporum circumſtantiarumque aliarum ratione diverſum ſuadente. Eam vero alibi a ſe diſcutiendam Auctor monet, in anteceſſum tamen obiterque obſervans, ſucceſſores ubi prædeceſſorum facta rata habent, pari cum iis obligatione teneri: neque mutatum rerum ſtatum cenſeri debere, ubi eadem durat humanitatis & juſticiæ ratio; ubi utilitas eadem perſiſtit; ubi partes, quibus conſultum fuerat, exſtinctæ non ſunt, nec acquiſito jure per delictum exciderunt.

Poſtremo objectionibus, quibus oppugnari Edictum ab adverſariis conſuevit, breviter Auctor occurrit, quæ huc fere redeunt: Catholicorum præcipuos vocatos non fuiſſe; non auditum ſupremum Regni Senatum, quem Parlamentum vocant; Clero jura ſua, ut par erat, repræſentare non fuiſſe integrum; denique Pontificis Romani conſenſu Edictum non fuiſſe munitum. Reſpondet Auctor, ſi vera hæc omnia eſſe concedatur, nullius ea tamen futura momenti, cum ſolennitatū defectus contractibus juſticia & neceſſitate ipſa ſubnixis præjudicio eſſe non debeat. Geſta omnia in Europæ conſpectu fuiſſe: multo minus Clerum aut Parlamentum latere potuiſſe, quæ in Gallia publice cum Reformatis fuere actitata. Itaque ſi non interceſſerint, affectatæ id negligentiæ & ignorantiæ malæ fidei tribuendum. Sed & falſa eſſe, quæ objiciuntur. Parlamentum enim omnino interceſſiſſe, re adhuc integra, & antequam Edictum vim judicati nactum eſſet: interceſſiſſe per Delegatos a Rege benigne & ſufficienter auditos: diſcuſſas juſto ſtudio ejus oppoſitiones: quin & ad ejus inſtantiam mutata haud pauca in Edicti formula fuiſſe, antequam in tabulas publicas referretur. Interceſſiſſe autem Clerum etiam, & præter exemptiones & gratias quamplurimas, obtinuiſſe, ut articuli quidam Edicti immutarentur; tametſi non omnibus poſtulatis ſuis Regem habuerit annuentem. Pontificem ipſum conſenſum præbuiſſe, qualis quidem requiri ab eo potuerit. Perſpectam certe eum habuiſſe totius negotiationis ſeriem, nec Regem cum in Eccleſiæ Catholicæ gremium recipi deſideraret, ad evertendos Reformatos obſtrinxiſſe, multo minus poſtulaſſe unquam (tametſi Concilii Tridentini decretorum publicationem in Gallia, & Jeſuitarum reſtitutionem omnibus modis procuratam cuperet) ut Nannetenſe Edictum abrogaretur. *MAR-*

MARCELLI CALÆ, JCTI NEAPOLITANI, de Articulandi & Probandi Modo, de Privilegiis item variandi & eligendi forum Tractatus.

Francof. & Lipsiæ apud Joh. Christoph. Weidnerum, 1693. in 4. Alph. 3. pl. 3.

SEculum fere lapsum est, ex quo Opus hoc Germaniæ jam innotuit, Francofurti nimirum ad Mœnum & Spiræ Nemetum anno 1598 editum. Itaque cum tanto tempore versatum fuerit Eruditorum manibus, non nisi nova hæc illius editio indicanda fuit, in eorum gratiam, qui ætatis illius JCtorum lucubrationes non dedignantur, & quantum ad argumentum ipsum attinet, in compendio legere cupiunt, quæ a *Mascardo* fusius traduntur, adornata. Sed de hoc legenda, quæ novæ huic editioni accesit, *Jo. Henrici Bergeri*, JCti & in illustri Academia Vitembergensi Pandectarum Professoris celeberrimi, doctissima Præfatio.

JACOBI DÖPLERI, Gräfl. Schwartzburgischen Hoff- und Cammer-Raths/Schauplatz derer Leibes- und Lebens-Straffen / welche vor alters und heute zu tage gebräuchlich ꝛc.

id est,

Jacobi Döpleri, Consiliarii Schvvarzburgici, Theatrum pœnarum, suppliciorum & executionum criminalium, apud varias æque olim gentes usitatarum, ac hodienum per universum terrarum orbem receptarum.

Sondershusæ, sumtibus Auctoris, 1693. in 4.
Constat alph. 6. plag. 12.

IN irrogatione pœnarum, earumque justitia, præcipuam & difficillimam studii juridici partem consistere, majoremque in criminali quam civili processu circumspectionem & prudentiam adhibendam esse, vel inde apparet, quod corporis & vitæ major quam fortunarum habeatur ratio, ac perditas opes aliunde quis iterum acqui-

acquirere, vitam autem amiſſam nemo recuperare queat, indeque nullam de vita hominis deliberationem & cunctationem nimis longam eſſe Juvenalis exiſtimet. Quorum igitur arbitrio capita hominum commiſſa ſunt, & qui de vita eorum ſententias pronunciant, recte agunt, ſi vel in condendo jure, vel reſpondendo, aliarum ſimul gentiū mores in conſiliū adhibent, & qua ratione delicta eæ plectant, expendunt. Quo nomine utilis labor eſt Auctoris, qui omniū populorum pœnas, delictis quas irrogarunt, ex veteribus & novis ſcriptoribus excerpſit, univerſum inquiſitorium proceſſum, jucunda hiſtoriarum adſperſione diſtinctum, judiciorumque ordinem apud varias gentes uſitatum, deſcripſit, reſponſa etiam dicaſteriorum criminalia haud vulgaria adjecit; ita ut ii, qui jurisdictioni exercendæ præfecti ſunt, actuarii item & ad tribunalia pertinentes alii, diſcere poſſint, quod exuſu ſit ipſis, & aliis gentibus uſu vel olim venerit, vel adhuc veniat. Nam & veterum Græcorum Romanorumque leges & ritus attulit; & barbararum gentium, Aſiaticarum & Americanarum, in pœnis irrogandis conſuetudines & decreta expoſuit, jucunda non minus lectu quam utilia. Cum autem pœnæ aliæ corpus modo vel exiſtimationem affligant, aliæ vita ipſa hominem privent; de iſtis modo in volumine hoc egit, mortem inferentes in alio expoſiturus. Ergo poſtquam de judiciis & eorum conſtitutione, præfectis, ſcabinis, actuariis, miniſtris, executoribus, *ſex* prioribus capitibus diſſeruiſſet; de ſuppliciorum locis, carceribus, latomiis & ergaſtulis *ſeptem* ſequentibus multa tradit. *Novem* autem & *quadraginta* capita variis ſuppliciorum generibus deſcribendis impendit: quorum quædā ignominiam ſaltem aut modicam corporis afflictionem inferunt; ut aulicæ illæ in culinis caſtigationes, Hiſpanici pallii, quod vocant, injectiones, ridicularum galearum impoſitiones, venatorio cultro quæ peraguntur caſtigationes, in cataſtis quæ fiunt fuſtigationes, collocationes in lapidem quem vituperii vocant, corollæ ſtramineæ geſtationes, deductiones cum tympano, furca, confinatio, exilium, deportatio in inſulam, detruſio in monaſterium, interdictio aquæ & ignis, damnatio ad triremes, catamidiatio, mitræ impoſitio, ad corbem & ad ſpeculū adactio, nominis ad patibulum vel tabulam atratam, inve librum nigrum aut rubrum inſcriptio, pileorum viridium flavorumque, aut ejus qui Sambenito Italis appellatur geſtatio, equitatio ſuper aſinum

verſo ad caudam vultu, palinodia, oris proprii percuſſio, expoſitio ad palum aut in numellis, ſub jugum miſſio, clavium in ſepulcrum impoſitio, temporaria vel perpetua relegatio: quædam corpori dolorem graviorem inferunt, ut fuſtigatio, tratto di corda, ſtigmatis inuſtio: quædam parte corporis ſontes privant, ut oculorum privatio, narium, aurium, labiorum, linguæ, mammarum, digitorum, pollicum, manuum, teſticulorum, genitalium, pedum, capillorum barbæque reſectio, dentium excuſſio & malarum fractio, lumbifragium, ῥαφανίδωσις & παρατιλμὸς, crurifragium, plantarum in pedibus inciſio. De κυνοφορίᾳ etiam nonnulla addit, & degradatione eorum, qui extremo ſupplicio afficiuntur, ex ſcriptoribus variis depromta, inque ſua capita haud inconcinno ordine digeſta, ut non magis juridici quam hiſtorici operis nomen hic liber mereri cenſendus ſit, & optandum, ut alter tomus, qui ſupremorum ſuppliciorum notitiam tradet, publicam quoque lucem adſpiciat.

DISQUISITIO MODESTA AC PLACIda de Efficacia & Utilitate Baptiſmi in electis fœdemtorum infantibus, autore Hermanno Witſio, Profeſſore Theologo & Eccleſiaſte Ultrajectino.

Ultrajecti, apud Guil. van de Water, A. 1693. in 12. plag. 6.

NOn infrequens eſt eruditiſſimi Witſii in Actis hisce noſtris mentio, variaque paſſim ingenii ipſius monumenta jamtum exhibuimus. Hoc autem, quod jam recenſemus, opuſculum ea occaſione ab ipſo conſcriptum eſt, quod ex ſuæ religionis ſociis quosdam emerſiſſe cognoſceret, qui Baptiſmi efficaciam, contra doctrinam Reformatis alias probatam, extendere multum ac augere allaboraverint. Hinc ut priſcam Eccleſiarum ſuarum profeſſionem vindicet, ita procedit in quæſtione hac excutienda, ut ante omnia evincat, quod ſit hæc inſignis prærogativa infantium ex iis parentibus prognatorum, quos ſalutaris fœderis ſui communione ſupremum Numen dignatum fuerit, ut eos omnes tanquam electos invueri poſſimus, donec provectiores facti contrariis ſe indiciis prodiderint; id quod e dicto Apoſtoli

ſtoli 1. Cor. VII, 14. declarat. Atque hanc fœderalem ſanctitatem ſufficere ait parentibus, ut infantes ſuos ad ſacrum Baptiſmi lavacrum offerant; ſufficere eam non minus ephoris Eccleſiæ, ut eosdem oblatos myſtici fontis aqua tingant, tametſi omnis efficacia omnisque utilitas ſalutaris Pædobaptiſmi in electis ſolum poſtea quærenda ſit. Quamobrem prolixius impugnat ſententiam, quæ omnibus rite baptizatis regenerationem & juſtificationem ſignificari, obſignari, imo & conferri ſtatuit. Propius vero ad id, quod rei caput eſt, accedens, cum ex ipſius mente Baptiſmi efficacia generatim in bonorum fœderalium ſignificatione & obſignatione ſita ſit, inquirit primum in bona, quibus obſignandis inſervire dicatur Baptiſmus, & ea in communione cum Chriſto, in peccati ablutione, in regeneratione, tandemque in felici emerſione ex omnibus hujus vitæ calamitatibus, & ipſa adeo glorioſa reſurrectione abſolvi aſſerit. Iſtorum præterea ad Baptiſmum ordinem hunc conſtituendum ſibimet videri affirmat, ut, quæ de ſuperandis calamitatibus & de beata reſurrectione dixerat, in futurum ibi obſignentur, ipſa vero communio cum Chriſto in electis infantibus Baptiſmum antecedat, eique ut fundamentum ſubſtruatur, id quod non minus etiam de remiſſione peccati originalis ad hunc modum pronunciandum veniat. Quod vero ad regenerationem attinet, Deo non modo liberum eſſe ait regenerationis gratiam conferre electis infantibus ante Baptiſmi uſum, ſed & credibile, quod ordinarie id ita præſtet. Aliorum contra opinionem, quod infantes in futuram ſanctificationem baptizentur, refellit, ac præcipue Amyraldi hanc defendentis rationes examinat, quem, quod infantes præſentis regenerationis incapaces dixiſſet, exemplo Johannis Baptiſtæ in utero matris jam ſanctificati redarguit. Inde iis, qui in ipſa Baptiſmi adminiſtratione infantibus concedi regenerationem ſtatuunt, multum adverſatur, & diſtinctionem format inter geminam regenerationem ac juſtificationem, quarum alteram realem, alteram ſacramentalem nuncupat. Illam in ipſis electorum animis locum habere, hanc autem iſtius modo declarationem obſignationemque & profeſſionem in uſu Sacramenti eſſe dicit; quæ ſi accurate obſerventur, omnibus iis ſatisfaciant, qui ex ejusmodi Scripturæ dictis, in quibus Baptiſmo ſervari, ablui, & a peccatis mundari dicamur, ex iis item nominibus, quibus Baptiſmus ipſe vocetur lavacrum regenerationis

ac renovationis Spiritus Sancti, ſententiâ adverſam roborare annitantur, cum ubique non prior illa, ſed poſterior, intelligenda ſit; prout & nonnullos e Patribus, ſpeciatim Chryſoſtomum ac Baſilium M. Baptiſmum regenerationis typum ac ſymbolum nuncupaſſe notat; nec obſtare Liturgiam Gallicanam, cujus mentem ex Petri Molinæi & Jo. Calvini circa hoc negotium dogmatibus, & ipſo Liturgiæ contextu clariorem efficere conatur. Tandem confirmationis efficaciam non realem atque phyſicam, ſed moralem eo tantum ſenſu facit, quod gratiam minime producat aut efficiat, ſed ſolum obſignet ac ſignificet; tametſi negandum haud ſit, hanc aliquam rei ſignificatæ exhibitionem in ſe complecti, verum nonniſi talem, quæ cum Sacramentorum natura conveniat, nec uſu, quem ſimul exponit, deſtituatur. Utut igitur Lutherani ſecus doceant, & ab his parum hac in parte recedat Ludovicus le Blanc & Petrus Jurius, ipſe tamen in hoc poſtremo potiſſimum oppugnando pergit, & dicta Epheſ. V, 25. 26. Tit. III, 5. 1. Pet. III, 21. &c. ad quæ Jurius provocat, in ſuam mentem explicare ſtudet. Patres ad iſtum modum ſcribentes aut erroris ingenue infimulandos, aut benigna interpretatione juvandos eſſe cenſet. Jurio Burmannum opponit. Praxin Eccleſiæ, quæ Baptiſmum ad certa tempora alligarit, multum huc facere opinatur, cum, ſi ea tantam Baptiſmi credidiſſet efficaciam, non certe circa ſtatos dies in Sacramenti hujus adminiſtratione obſervandos decretum iſtiusmodi conditura fuiſſet, quod hoc pacto durum valde & iniquum, quinimo tyrannicum impiumque ac ſacrilegum dici mereretur, quandoquidem apud infantes non paucos cum extremo privationis periculo conjunctum videri poſſet. Sed & plura, quibus hæc opinio laboret, incommoda commemorat, hisque omnibus hac ratione deductis ſolicite monet, cum ita in modo ſaltim operandi atque tempore diſſenſus aliquis obveniat, non eſſe illum tanti momenti, ut ea propter parti alteri hæreſeos dica impingi, vel Eccleſiæ pax turbari queat. Pontificiis autem non ſuppetere, quod propter iſthanc diſcrepantiam in damnum Reformatorum urgeant, cum ipſi certe quoad præſentem quæſtionem multo inter ſe magis diſſidere deprehendantur. Tandem de conſenſu theſium ſuarum cum celeberrimi Claudii epiſtola, quæ eſt in poſthumis illius decima ſeptima, impenſe ſibi gratulatur.

ADAMI

Digitized by Google

ADAMI RECHENBERGI, IN ACAD. Lipſ. P.P. Lineamenta Philoſophiæ Civilis.

Lipſiæ, apud Jo. Heinichen Hæredes, 1693. in 12.
Conſtant plag. 12.

CUm Civilis Philoſophiæ duæ præcipue partes ſint, quarum *una* de vita honeſte tranſigenda, *altera* de ſtatu reipublicæ agit; Autor hujus libelli clariſſimus in prima ejus parte, cum varios ante modos tractandi moralem diſciplinam expoſuiſſet, ſummam Ariſtotelis Ethicæ primum, deinde Stoicorum tradit; ſimul doctrinam de affectibus, quos circa inprimis in ſuis decretis & præceptis Stoici occupantur, paulo fuſius exſequens. Hinc vero *officia hominum*, juxta triplex obligationis humanæ objectum, illuſtrem Pufendorfium ſecutus, ex lege naturæ ſuccincte deſcribit; iisque traditis, de *decoro* in converſatione ſociali ſervando, capite peculiari agit. Hujus tractationis ſuæ cauſam in præfatione ipſe reddit. Inde ad *alterum* libelli *partem* digreſſus, *doctrinam politicam* in duas partes ſcindit: in *priori*, de origine, indole civitatis, itemque diverſis formis ac juribus imperii, nec non officio tam imperantium, quam parentium in univerſum tractat. In *altera parte Politices*, quippe *ſpeciali*, ſtatum Imperii Romano-Germanici inde ab origine delineat, ea, quæ vulgo Juris publici nomine veniunt, in epitomen redigens, ut tirones civilis prudentiæ habeant, unde ad altiora, ſine confuſione, in hoc diſciplinæ genere proficere poſſint.

GODOFREDI KIRCHII CALENDARIUM cæleſte novum.

NOn ſemel ſagaciſſimi hujus Aſtronomi ſolertiæ in Actis hiſce cum laude meminimus. Nec reticenda nobis impræſentiarum eſt ejus opera, quam in concinnanda nova Calendarii forma, ab hactenus uſitatarum, Julianæ & Gregorianæ, defectibus immuni, & motibus luminarium exacte conſentiente, quam diligentiſſime collocavit. Cum enim orbe Chriſtiano indignum reputaret, temporum computum Judæis, circa res Aſtronomicas tantopere alias caligantibus,

bus, exactius constare, atque nobis, in tanta sideralis scientiæ luce hodie versantibus: studiose consultis luminarium motibus, & anni civilis rationibus ad eosdem dextre accommodatis, *Novum Calendarium Astronomicum* adornavit, quod cœlo examussim conveniret, nec ulla posterorum temporum correctione indigeret. Calendarium vero hoc suum a cyclorum involueris (quibus negotium hoc pro eo ac decet perfici non posse, ipsi eorum autores confessi sunt,) ad calculum Astronomicum revocavit, eumque difficultatibus, quibus juxta receptas methodos involvitur, compendiis a se excogitatis ita expedivit, ut ad consummationem ejus nihil sibi videatur reliqui. Nec dubitavit ejus aliquem gustum anno 1678 & 1693 in Calendariis Christiano-Judæo-Turcicis, qualia quotannis edit, publico præbere, eorumque, quorum hæc scire interest, vel accendere cupiditatem, vel judicium provocare. Anni ratio longe *Autori* facilior, & intercalatio commodior, ac quæcunque alia hucusque proposita. Hujus enim periodus perpetua est 128 annorum, inter quos Bisextiles sunt 31; intercalatione octava, 16ta, 24ta & 31ma in quintum a priori annum incidente, cæteris quarto quoque iteratis. Paschalis autem computi rationem, tum tabulis ad eundem necessariis, tum propositis aliquibus exemplis, in memoratorum Calendariorum posteriore exposuit. Speramusque eum, ubi laborem studiumque suum, præsertim Eruditis, acceptum deprehenderit, non gravate accuratam hujus inventi sui descriptionem propediem publicaturum.

LE DICTIONNAIRE CHRETIEN,

i. e.

Lexicon Christianum.

Parisiis apud E. Iosset, & Bruxellis apud L. Marchand,
A. 1693. in 8. Alph. 2. plag. 9.

NIhil est in rebus creatis, quod non meditationum sacrarum materiam præbeat, seu in Divini Numinis notitiam deduci, seu de moribus Christiano homine dignis instrui cupiamus. Quod cum reputaret animo præsentis libri Autor, rerum naturalium sat magnum, & ordine quidem alphabetico (unde Lexici titulus) contexuit catalogum,

logum, & quomodo illæ tum Spiritui S. in ſacris literis, tum ſanctis Patribus, ad ſalutaria dogmata per emblemata & figuras lectorum animis inſtillanda inſervierint, declaravit. Quod Opus uti commendari omnibus meretur; ita inprimis uſui eſſe iis poterit, qui ad populum verba facturi norunt, quantam in commovendis auditorum animis vim habeant ſimilia & parabolæ rite & cum judicio adhibitæ.

SCHAT-KAMMER DER ZINNE-BEELDEN en Voor-beelden.

i. e.

Hieroglyphicorum & Emblematum ſacrorum Theſaurus, ordine alphabetico adornatus ab Henrico Grœnevvegen.

Hagæ Comitum, apud Meinardum Uytvverf, 1693. in 4.

Alph. 1. pl. 22.

QUod operoſe ſatis ac ſtudioſe admodum Gallico idiomate præſtitit recenſiti jamjam Operis Auctor: idem Belgico idiomate, nec infeliciter tentavit *Henricus Grœnevvegen*, Verbi Divini apud Enckhuſanos in Hollandia Miniſter non incelebris. Cum enim optari a multis intellexiſſet, ut Syſtema aliquod Emblematicum, ſeu Lexicon Hieroglyphicum extaret, in quo typorum & dictionum metaphoricarum ratio exponeretur, tali adornando impigre ſe accinxit. Sed hic quidem opus imperfectum reliquit, nonniſi ad literam Alphabeti F perductum, facili tamen negotio ex altero illo Gallico continuandum ac ſupplendum. Primum enim, cum *Balthaſaris Beckeri* decantatiſſimum illud Opus, quod ſub *Mundi Faſcinati* titulo editum tantas in Belgio turbas dedit, in lucem prodiiſſet, ſuarum quoque partium duxit, orthodoxam de Spiritibus eorumque vi doctrinam adverſus paradoxa dogmata Beckeri aſſerere, adeoque ſepoſito tantisper Lexico ſuo Emblematico, opus aliud Beckero oppoſitum, ſub titulo: *Pneumatica, of te Leere van de Geeſten*, i. e. *Doctrina de Spiritibus*, compoſuit. Tametſi vero, poſtquam abſolviſſet hoc & publicaſſet, priſtinum in Lexico illo adornando laborem reſumpſerit, quo-

quominus tamen ad umbilicum perduceret, morte interveniente fuit præpeditus.

HISTOIRE DE HENRI II, ET DE FRANçois II. &c.

i. e.

Hiſtoria Henrici II & Franciſci II Franciæ Regum, auctore Varillaſio.

Amſtelod. apud Abr. Wolfgang, 1693. 12. Alph. 2.

VArillaſii, Hiſtoriographi Gallici celeberrimi, frequens in Actis hiſce mentio occurrit, ut repeti hoc loco neceſſe non ſit, quæ vel ad laudem ejus ſpectant, vel in commentariis ejus hiſtoricis deſiderata a multis fuere. Morem priſtinum in præſenti quoque Opere eum tenuiſſe Lector facile deprehendet, cujus etiam judicio relinquere malumus quam definire ipſi, num in omnibus fidem mereatur, ingentibus licet manuſcriptorum monumentorum, ad quæ in Commonitione Hiſtoriæ ipſi præfixa provocat, voluminibus inſtructus. Hiſtoria etiam rerum, quæ in Regum horum tempora inciderunt, tam ampla eſt, ut in compendium redigi non queat. Unum eſt quod diſſimulare non poſſumus, iniquiorem ſe Varillaſium præbuiſſe, quam par erat, *Mauricio* Electori ac Duci Saxoniæ, cujus actiones acerbe perſtringit. Sed tanti Herois vindicias, facillimo quidem negotio adornandas, aliis relinquimus. Non exactam tamen rerum Germanicarum notitiam Auctori fuiſſe, vel hinc patet, quod in Commonitione (*Avertiſſement*) ſupra dicta, Mauricium ſummæ ingratitudinis accuſaturus memorat, apanagio eum gaviſum fuiſſe ab Electore Johanne Friderico liberaliter conſtituto, (*il avoit tiré de lui les moins de ſubſiſter en Cadet de Maiſon Souveraine;*) item quod Villacum, quo Carolus V Imperator a Mauricio tantum non oppreſſus Oeniponte fugit, urbem vocat Venetis ſubjectam. Nam Mauricius ditiones ſuas a Majoribus acceptas, proprio nomine, & pleno, quam vocant, ſuperioritatis territorialis jure adminiſtravit. Villacum vero urbs eſt Carinthiæ, non Venetis, ſed Epiſcopo Bambergenſi, ſub Domus Auſtriacæ ſeu protectione, ſeu ſuprematu ſubjecta.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Martii, Anno M DC XCIV.

GENESIS, EX TRANSLATIONE JOH. CLERICI, cum ejusdem Paraphrasi & Commentario Philologico &c.

Amstelodami 1693. in fol.

OPeris totius, quod ad omnes Scripturæ V.T. libros se extendet, Prolegomenis mense Januario exhibitis, nostri nunc promissi memores, ex ipso *in Genesin Commentario*, qui solus hactenus lucem publicam adspexit, nonnulla saltim quoad priora tria capita (quis enim integri exhauriat latifundia?) unde de reliquis sibi quid promittere debeat, judicium facile ferre possit curiosus lector, excerpemus: deinde *Appendicis* brevem annectemus summam. Nimirum Cap. I. v. 3. verum quidem illos tueri dogma dicit, qui materiam mundi ex nihilo creatam ajunt, sed non ideo id hoc in loco doceri, aut ex nativa significatione verbi בָּרָא posse deduci. Hebræos enim veteres, dum hocce uterentur vocabulo, non cogitasse de creatione e nihilo, sed idem cogitasse, quod animo Latine aut Græce loquentium obversatur, ubi utuntur vocibus κτίζειν & *condere*: quæ verba modo formationem rei, quæcunque tandem sit; modo, ubi de regione aut urbe agitur, coloniæ deductionem aut quiddam simile denotent. Sic Ezech. c. XXIIX. 13. de urbe Tyriorum legi: *Delicia tua in te parata fuerunt, die qua creata es,* (הִבָּרְאֵךְ) h. e. ab ea die, qua exstructa & civibus impleta es. Hoc forte sensu vocem בָּרָא exponendam primo Geneseos commate, ut Moses terram vacuam ac desertam fuisse innuat, priusquam a Deo parata colonis excipiendis, iisque instructa esset. f. 3.

Ib. v. 2. Vocibus תֹהוּ וָבֹהוּ significari putat hiatum illum cæcum & immensum, qui globo terraqueo superincumbebat primo creationis f. 4.

ationis die, seu inanitatem aeris tenebricosi, terræ omni ornatu destitutæ incubantis. Idque confirmat ex Job. XXVI. 7. ubi Deus *Aquilonem extendisse* dicitur עַל תֹּהוּ, & *suspendisse terram super nihilo*, i. e. aeris terram ambientis inanitate.

f. 5. Ib. v. 3. observat, apud veteres Hebræos, ob nexum cogitationum & verborum, qui tantus est, ut etiam taciti cogitationes, quas animo versamus, verbis vestiamus, sæpe *animi consilia*, sermone licet nequaquam indicata, voce אמר exprimi; v. g. 2. Sam. XXI. 16. ויאמר *Et dicebat* (LXX. καὶ διενοεῖτο) i. e. *cogitabat*, seu *volebat percutere Davidem*. Mosen igitur in hoc capite toties repetito suo ויאמר nihil aliud velle, quam Deum de creandis operibus consilia agitasse, & statim, ac voluit, hæc prodiisse.

f. 6. Ib. v. 5. diem primum immensa nocte, quæ lucem antecesserat, & luce duodecim horarum conflatum fuisse censet, quod in nocte illa quantumvis longa, nulla cujusquam rei vicissitudo fuerit, qua in certas dividi potuerit partes. Et hinc *vespenum*, quod prior extitisset, a Mose & Hebræis, in dierum numeratione, præpositam fuisse, arguit: quin & *unum* dictum esse diem illum, non *primum*, ob noctis, quæ mundi creationem antecesit, prolixitatem, in qua non plurium dierum, sed infinitarum myriadum annorum intervalla quærere quis potuisset, sed quæ instar unius noctis, in quatuor vigilias trium horarum dividendæ, habita fuerit, quod nulla esset mensura, qua in plures dies, nedum annos, divideretur.

7. Ib. v. 6. voce רָקִיעַ (quam LXX. Interpp. constanter vertunt στερέωμα, *fundamentum*, a radice רקע, apud Syros *firmavit*, *compressit*,) id intervallum aeris hic appellari scribit, quod a telluris superficie ad nubes extenditur, hoc enim interstitio separari *aquas inferiores* maris, lacuum, fluminum, & fontium, ab *aquis superioribus* nubium, quæ cum superficiem terræ lamberent, ac æterna quasi nebula velarent, calore aliquo (forte lucis primo die creatæ) ad nutum Dei fuerint evectæ, quo serenior aer terræ incumberet. Sed comm. 14. voce hac multo remotiorem partem, eamque vastiorem spatii, nos undequaque circumdantis, significari, cum in *firmamento* non Luna modo & Sol, sed etiam stellæ remotissimæ collocentur. Cum vero hoc *Firmamentum* ab altero peculiari non distinguatur nomine, quasi unum, cujus duæ sint partes, inferior & superior, spectari. Igitur

tur *Firmamentum*, perinde ut *Cœlum*, vocari immenſum illud ſpatium, quod undequaque terram noſtram cingit, & ad ſtellas fixas porrigitur. Rationem appellationis veteres Hebræos deſumſiſſe credit a ſyſtemate mundi, quale ab Orientalibus, maxime Chaldæis, intelligebatur, terram exiſtimantibus in medio mundo eſſe, quo in loco contineretur, vi incumbentium undequaque cœlorum. Hisce quaſi veris ſuppoſitis, merito cœlum στερέωμα dici, quandoquidem, ut terreſtria ſint στερεὰ, *firma* & *ſolida*, efficiat.

Cap. II. v. 4. obſervat hic primum occurrere vocem eam, quæ Dei Iſraelis proprium nomen eſt, juxta Exod. III. 15. Hoc jungere Moſen voci יהוה per *appoſitionem*, ut intelligat lector, eum Deum, quem *mundi Creatorem* deſcripſerat, eundem eſſe, quem Iſraelitæ colerent. Monet inſuper, ſe hic & alibi ſemper uſum fuiſſe voce *Jehovah*, non quod veram hanc eſſe vocis pronunciationem exiſtimaret; ſed quia, cum non ſatis nota ſit, commodius eſſet voce uti fictitia, nec veris vocalibus inſtructa, quam voce *Dominus*, quæ ambigua eſt, aut alia quapiam. f. 16.

Ib. v. 8. De ſitu Paradiſi, qui *Hortus in Hedene* dicitur, ſententiam ſuam contra P. D. Huetii diſſertationem Gallicam adſtructurus, poſtquam tractum in *Syria* eo nomine dictum, ex 2. Reg. XIX. 12. Eſa. XXXVII. 12. probavit, ne quis forte dubitet, eundem fuiſſe, qui hic memoratur, ſequentibus argumentis oſtendit. Primo ait locum Hedenis, in quo Adam collocatus, non procul ab Euphrate fuiſſe, uti nec eum populum, cujus Eſaias l. c. Ezech. XXVII. 23. XXIIX. 13. XXXI. 9. XXXVI. 35. & Amoſius c. I. 5. meminere, quippe qui in Syria fuerit. Secundo, ut prima ſedes Adami in amœno nemore: ita eam regionem conſitam fuiſſe arboribus in fertiliſſimo tractu, quod manifeſto appareat ex Ezech. XXI. 16. 18. Tertio, inde factum, ut is locus vel terrarum tractus a Prophetis dicatur Paradiſus Dei, Eſa. LI. 3. Ezech. XXXI. 8. 9. Joel. II. 3. Quarto, ne hi Prophetæ meris alluſionibus ad locum hunc Geneſeos uti, aut regionem ipſorum tempore amœnam & florentem reſpicere videantur, præter allata teſtimonia, obſtare etiam ſcribit veteres Ethnicorum Geographos, Strabonem L. XVI. Ptolemeum L. V. c. 15. Plinium L. V. c. 23. inter urbes Syriæ *Paradiſum* recenſentes. Si quis cum aliis, qui primi hominis ſedes in Babylonia collocatas malunt, objiciat, Moſen poſtea Euphratis & f. 17.

Tigridis, quaſi fluviorum Hedenis meminiſſe, quod Syriæ non conveniat, quæ ad Euphratem tantum porrigatur; facile ſolvi eam objectionem ait, ſi reputemus, etiamſi Hedenis & Paradiſi nomina ad loca quædam haut ampla Syriæ poſteris ſeculis pertinerent, antiquiſſimis tamen temporibus ea potuiſſe vaſtas regiones complecti, ut quæ a Syriaco mari ad Tigrin vergunt, præſertim initio rerum, quo incultis regionibus nulla erant nomina. Ex nomine alicujus partis ſæpe patentiſſimas appellari regiones, quæ aliis poſtea nominibus veniant, ut priſcum exiguæ tantum parti nomen hæreat. Deinde non poſſe quenquam a ſe poſtulare, ut Paradiſi, qualis erat Adami ævo, ſitum, cum fluminum, qualis poſtea fuit, curſu conciliet; cum nemo neſciat, *Euphratem* & *Tigrin*, poſtquam juncti ſunt, alveum communem in quatuor non dividere ramos, & reliquos duos fluvios, qui ex eodem alveo erumpentes regiones *Chus* & *Havila* permeabant, nusquam certo inveniri poſſe. Adhæc eluvionibus & motibus terrarum, fluviorum curſus ſæpe mutatos fuiſſe.

f. 19. Ib. v. 11. fluvii *Phiſchon*, flexuoſo curſu alluentis totam regionem Chavilæ, putat veſtigium aliquod in *Chryſorroa* inveniri poſſe, qui, teſte Geographorum tum veterum tum recentiorum choro, incipiens ab urbe & regione Damaſcenorum, in varios ramos ſcindatur, inque rivos fere conſumatur, tantamque ſuggerat Damaſci aquæ copiam, ut unicuique domui cum intra ædificium, tum in horto, ſuus ſit fons. Hæc autem optime convenire ait cum nomine Hebraico פישון, quod deducatur a radice פשה *diffuſus fuit*. Græce dici hunc fluvium χρυσορρόας, quia ramenta auri, quod præſtantiſſimum in regione Chavila fuiſſe nos docet Moſes, ſecum devehebat. De cætero Chavilæ ſitum alium, quam hodie creditur, ſaltim Moſis tempore fuiſſe exiſtimat, viciniorem nempe Judææ, non procul a Cœlo-Syria. Probat hoc ex 1. Sam. XV. 7. ubi Saul dicitur ferro & igne vaſtaſſe Amalekitas *ab Chavila, donec venias Sur*, quod eſt e regione Ægypti. Igitur *Sur* & *Chavilam* fuiſſe quidem Amalekitarum fines colligit, ſed ita ut *Sur* ad Auſtrum, *Chavila* ad Septentrionem fuerit. Deinde Veteres docet, non procul Libano aut Anti-Libano, ſedes *Chablaſiis* aut *Chaulotheis*, quæ nomina ἀπὸ τῆ *Chavila*, vel *Chavilath* in regimine, haut multum abludant, attribuiſſe inter *Nabathæos* & *Agræos*. Agræos autem ſeu Agarenos coluiſſe regionem ad Orientem Galaadi

Digitized by Google

laadi ſitam, 1. Paralip. V. 10. Nabathæos vero Ægypto propiores fuiſſe.

Ib. v. 13. Quemadmodum ex ſitu terræ Chavilæ, veluti palpando, τῦ Phiſchon fugientia quæſivit veſtigia: ita hic ex ſitu terræ *Chus* inveſtigandum eſſe cenſet flumen *Gihhon*. Credit autem nominis *Chus* veſtigia eſſe in duplici *Caſio* aut *Caſſio* monte, quorum unus in Madianitide ad mare rubrum, alter in *Caſſiotide* Syriæ regione fuerit. Atque hoc in loco non *Chuſanitidem* ad mare rubrum ſpectari, ſed Caſſiotidem Syriæ, & Orontem quidem fluvium, ut poſtea dictus eſt *Gihhon*, deſignari. Caſſiotidem enim totam alluere Orontem, juxta Strabonem & inſpectas Ptolemei Tabulas. Favere etiam conjecturæ ſuæ priſcum nomen Orontis, qui prius, ut Græci narrant, vocatus fuerit Ῥηξαυβρος, quod magno impetu erumpat, cum e fontibus, tum e terra, ſub qua aliquandiu elapſus iterum emergat; quod optime exprimatur voce גיחן מן גחח *cum impetu erupit, effuſus eſt*. f. 20.

Ib. v. 19. in animalium denominatione locum habere ſcribit Rabbinorum axioma: *Loquitur Lex, ut Filii hominum*. Deum enim Adami nomenclatione non indiguiſſe. Forte etiam hæc uno die abſoluta non eſſe, ſi ſaltim omne genus animalium luſtrarit Adamus; ſed nec credibile eſſe, omnes non modo piſces, ſed etiam feras terreſtres, quæ in omnibus terris viſuntur, ad Adamum fuiſſe adductas. Americanas certe feras & aves, quibus in Aſia nullæ ſimiles ſunt, non videri ad Adamum, ut nomina acciperent, iviſſe: uti nec quisquam omnes piſces majores ac minores ſe ei obtuliſſe dixerit. Vocem *omnis* ad certas ſæpe ſpecies, non omnia genera ſignificandas adhiberi. Frequentiora ergo in Syria animalia & mitiora videri, Hevæ conſenſu (nec enim ſermone Adamum ſolum eguiſſe) certis nominibus ipſum appellaſſe. Videri itaque hic ordinem, ut paſſim, neglectum: & quæ paucis verbis narrentur, ideo intra paucas horas facta fuiſſe cenſeri non debere. Igitur non opus eſſe cum nonnullis Interpretibus eo devenire, ut dicamus divina potentia, extra ordinem naturæ, omnia animalia, quibus Adamus nomen impoſuit, agmine facto ad illum, ut nomina nanciſcerentur, iviſſe. Paulatim forte vocabula inventa, & prout primis Parentibus obverſabantur animalia, aut de iis ipſi colloquebantur, impoſita eſſe. Forte ſubinnuere hic voluiſſe f. 22.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DERECHO

Digitized by Google

Moſen linguæ, qua uterentur primi homines, inventionem, inter primas primorum Parentum fuiſſe curas; vix enim quidquam magis uſui initio illo eſſe potuiſſe. Fortaſſe etiam ſimul imperium hominis in bruta nomenclatione iſta deſcribi.

f. 23. Ib. v. 23. ut in plerisque rerum vocabulis, quorum nullus erat Protoplaſtis uſus, linguam non niſi ſenſim inventam exiſtimat Clericus; ita in ſumme neceſſariis non putat Deum linguam iis maxima cum moleſtia inveniendam reliquiſſe; ſed cum adulti uterque eſſent creati, creatum ſimul in illis loquendi habitum, ſaltem in præcipuis; quod haud multo aliter eveniſſe credit, quam cum Apoſtoli linguis, quas antea ignoraverant, loqui cœperunt. Eum linguam dici callere, qui animi ſenſa verbis ea lingua uſitatis efferre poteſt, quod longo uſu ſoleat adquiri: ſed Apoſtolos in ſe id ſubito divinitus inveniſſe, quod non niſi tempore alii homines conſequantur; quo pacto etiam Adamus & Heva creati ſint cum eodem loquendi habitu, quem nos aliquot annis contrahamus. Qui ergo mentem humanam & mirabile corporis opificium formare potuit, eundem, cum probe ſciret, quid requireretur, ut ſermones inter eos haberi poſſent, quod uſus in aliis creat, primis parentibus ſine mora dediſſe. Ac ſane absque hoc dono Deum ipſos alloquentem intelligere non potuiſſe, nec reos fuiſſe ſpreti divini moniti, quod non magis quam bruta intelligendo potuiſſent aſſequi.

f. 26. Cap. III. 1–6. de modo ſeductionis Protoplaſtorum per ſerpentem, ſex recenſitis diverſorum interpretum ſententiis, nullam quidem earum damnare ſuſtinet, in re tamen obſcura tutiſſima ſibi videtur ingenua ignorantiæ confeſſio, modo ſumma rei teneatur iſta: primos ſcilicet humani generis Parentes initium feciſſe peccandi, unde innumera mala ipſis eorumque poſteris incubuerint. Conſtare certe, humanum genus nunc & a multis ſeculis corruptiſſimum fuiſſe; nec initium ejus labis ullum infra orbis originem deprehendi poſſe. At quomodo peccatum in orbem ingreſſum ſit, adeo ut primi peccati circumſtantias perſpicue & ſine ulla dubitandi ratione intelligere poſſimus, indicare eorum eſſe, qui rei interfuerunt, ſi reviviſcerent.

f. 29. Ib. v. 7. qui hic *nudum* proprio interpretantur ſenſu, eos ſe inextricabilibus induere nodis monet. Cum enim ſoli eſſent Adamus

&

Heva, non magis potuiſſe eos nuditatis ſuæ pudere, aut eam non ante animadverſam deprehendere, quam priusquam peccatum admiſiſſent. Si dicas, arboris illicitæ fructum eos ad Venerem concitaſſe, motusque indecoros in eorum corpore feciſſe; Reſpondet, primo inanem hanc eſſe conjecturam. Deinde quoad collectiones hinc inſtituendas quærit: an is ſit vitioſus viri erga uxorem appetitus, quem ipſa natura animalibus ingeneravit? An potuerit eos magis pudere, quod nudi poſt peccatum eum ſentirent appetitum, quam antea? Cum terrarum orbem ſoli incolerent, eundem ipſis thalamum eſſe potuiſſe æque pudicum, ſtellis apertum, ac tecto, muris, laquearibus & aulæis abſconditum. Certe eos ejus rei pudere non potuiſſe, propter quam erant non minus ac reliqua animalia creati. Neque nos hodie ejus rei, niſi coram teſtibus, propter incommoda, quæ inde evenirent, pudere. *Nudum* ergo hic dici oſtendit ſenſu figurato, qui violati præcepti divini reus, adeoque iræ divinæ obnoxius eſt. Perinde, ut qui nudus cernitur, pudore ſuffunditur, ſic etiam qui pudenda facit, *nudum* aut *retectum* videri. Ita Moſen narrari, poſt conflatum & conſecratum vitulum aureum, *vidiſſe populum nudum* (פרע) *quia eum nudavenat Aaron inter hoſtes ſuos.* Sed & in N. Fœderis Libris γυμνὸν paſſim pro *peccatore* ſumi, ut Apoc. III. 17. XVI. 15. XVII. 16. Juxta hæc, verba *ſe nudos eſſe cognoverunt*, ita exponit: *ſe peccaſſe animadverterunt.* Item verſ. 10. *quia nudus ſum, timui;* i.e. *quia te offendi, timui iram tuam.* Nec non verſ. 11. *quis nudum eſſe te*, i.e. me tibi iratum eſſe, *tibi dixit?* ſeu, *te in eo ſtatu eſſe, in quo iram meam pertimeſcas.* In eadem ſermonis figura pergere Moſen ſcribit verſ. 7. & quia modo dixerat, Protoplaſtos deprehendiſſe ſe eſſe nudos, mox eos inducere quaſi zonas ex arborum foliis ſibi facientes, cum propter rationes modo allatas veſtibus non magis, rei facti, quam innocentes, indiguerint. Credibile igitur eſſe, ſub hiſce veſtibus ſeu cingulis aliquid aliud latere, nimirum *ſcenam* quampiam foliis & ramis ficulneis tectam, in quam ſe abdiderint. Ac ſane חגרות poſſe æque ac *cingulum*, quod corpori ſuperinjicitur, quidvis aliud ſignificare, quo circumdamur, quale eſt *ſeptum* aut *tectum.* Hinc ficum electam eſſe ad tegendam *ſcenam*, propter foliorum latitudinem & umbram. Siquidem hanc arborem Theophraſtus Hiſt. Plant. Lib. IV. c. V. dicat

γίνεσθαι

γίνεσθαι καθάπερ σκηνὴν, ὑφ' ἣ καὶ εἰώθασι διατρίβειν, *fieri inſtar tabernaculi, ſub quo & ſolent degere.* Nec miram videri debere deſcriptionem ſcenæ ſub imagine veſtis, ſi meminerimus Paulum 2. Cor. V. corpore, quod vocat σκῆνος, ἐνδύσασθαι indui nos dicere. Durius certe non eſſe, cingula ficulnea vocare ſcenas ficulneas, quam corpus humanum dicere *ſcenam* eſſe, qua ſumus induti. Si quæras: quare tam dura phraſi uſus ſit Moſes, cum non deeſſet facilis & commoda, ſi pro חנרות dixiſſet סכות? Reſpondet, quia de nuditate locutus eſt, metaphora, licet duriore, ex re, cujus cogitatio eſt cum nuditate conjuncta, veſtibus ſcilicet, petita uſum eſſe. Sic multa occurrere captatæ durioris, ex occaſione ſuperiorum ſermonum, metaphoræ exempla in Evangeliis, v.g. Joh. VI. 32. coll. 53.

f. 32. Ib. v. 15. in verſione LXX Int. αὐτός σε τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτῷ πτέρναν, *ipſe ſervabit caput tuum, tu autem ſervabis ejus calcaneum*, rejicit emendationem Iſ. Voſſii, non dubitantis, quin prius ſcriptum fuerit τρήσει & τρήσεις *perforabit* & *perfombis*, ab inuſitato τρέω. Nam primo hanc emendationem contra omnium Codicum autoritatem eſſe ait. Deinde ne quidem neceſſariam videri, cum, ut recte obſervarit F. Caſtellus, hæc radix in Arabica lingua *obſervare, ſpectare*, ſignificet, ad quam ſignificationem reſpicere potuerint LXX. Sic etiam Pſ. LVI. 2. 3. verbum שאף, quod huic affine ſit, non inepte a D. Kimchio exponi הביט *ſpectavit, obſervavit*, ſi qua nocendi detur occaſio. Nec ſpernendum eſſe ſenſum, ſi meminerimus τηρεῖν interdum eſſe *occaſionem captare, obſervare quippiam attente.* Ita ex LXX. Int. ſententia hanc divinorum verborum mentem fuiſſe: *Illud capiti tuo, tu vero ejus calcaneo inſidiaberis: Vos invicem obſervabitis; illud, ut conterat tibi caput; tu, ut talum, quo te conculcabit, mordeas.*

f. 33. Verſ. 16. Hebræum תשוקתך a radice שקק quod eſt *currere* aut *curſitare* derivans exponit: *curſus tuus ſc.* ad Virum tuum: metaphora a ſervis circa heros concurſantibus ducta. Nimirum, ut ſervi circa heros pro horum imperiis curſitant, ſic obedientiam eorum, qui aliis ſubjecti ſunt, nomine *curſus* exprimi ſcribit, & *curſus ad eos* eſſe dici, quibus obſequium ſeu ſpontaneum, ſeu ex lege, exhibetur. Hunc horum verborum ſenſum eſſe, oſtendere πρόθεσιν ἐπεξηγητικὴν, quæ ſequitur, *& dominabitur tibi.*

Verſ.

v. 21. Quemadmodum *pericomata ficulnea* ſupra tabernaculum interpretatus eſt, ita hic non veſtes, ſed tabernaculum pellibus contectum intelligendum ſuſpicatur. In agro Babylonico, ubi tepidiores hyemes, non indiguiſſe veſtibus pelliceis, quæ calidiores ſunt, primos Parentes : tecti alicujus, quo ardorem Solis ac pluvias arcerent, uſum potiorem fuiſſe, quod præſtare ſat commode potuerit tabernaculum pellibus tectum. כתנות etiam *tunicas* ſignificare, ſed antea ſe rationes attuliſſe, ob quas primas mortalium domos veſtium nomine deſcribat Moſes: atque ut apud Romanos *veſtis* quemlibet pannum; ita forte apud Hebræos כתנת velum quodvis, quamvis exempla nunc deſint, ſignificaſſe. f. 34.

Innumera hujus generis alia in ſubſequentium capitum Exegeſi induſtrio lectori ſeſe offerent, quæ omnia ſi huc transferre annitere-mur, non unius ſed plurium menſium pagellas excerpta noſtra ſibi vendicarent. Interea hæc pro inſtituti ratione, ad pernoſcendam hujus Commentarii rationem ſufficere poſſe arbitramur. Progrediemur nunc ad APPENDICEM, quæ præter *Diſſertationes duas*, unam de *Sodomæ finitimarumque urbium ſubverſione*, alteram de *ſtatua ſalis*, complectitur *Tabulas Chronologicas in Hiſtoriam Libri Geneſeos*.

In *prima* Diſſertatione, priusquam de clade ipſa agit, Sodomæ vicinarumque urbium ſitum paucis conſiderat, quippe qui non parum conferat, ut qua ratione pulcherrimæ regioni infelix ſucceſſerit lacus, intelligi poſſit. Præmiſſa igitur deſcriptione Moſaica ex Gen. XIII. 10. primum hinc colligit, eas urbes ad Jordanem fuiſſe hinc inde ſitas, in maxima planitie, quam LXX Interpretes τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, alii μέγα πεδίον magnum campum, nec non αὐλῶνα *vallem* dixerint. Deinde obſervat, hanc Aulonis oram meridionalem totam, ſeu infimam planitiei Jordanis partem, qua Tſoharem itur, inſtar Paradiſi Jehovæ, aut Ægyptiæ terræ, *irriguum* fuiſſe: dum æquæ Jordani influentes, propter montes perpetuos, quibus coercetur ab ortu & occaſu, nulla ex parte effluere potuerint, ſed cum ejus aquis in meridianam plagam delatæ fuerint. Tertio animadvertit ex Gen. XIV. 10. etiam antequam lacus Aſphaltites enaſceretur, bitumen ex ejus ſoli puteis erupiſſe, & hauriri illinc ſolitum. His rebus factum eſſe ſcribit, ut poſtquam juſtitia divina conſceleratis moribus permota aliquot urbes in extrema Jordanis planitie ſitas omnino delere, & impios in-

colas παναλεθρία delere decreviſſet, tractus iſte Aſphalto ſeu bitumine plenus, cum facile flammam conciperet, fulmine cœlitus delapſo accenſus, flammaque non modo in terræ ſuperficie conſpecta fuerit, ſed etiam ſubterraneas ſulphuris & bituminis venas ita pervaſerit, ut abſumta ea materia, terra ſubſiderit, alveumque influentibus illuc aquis præbuerit. Deum nempe *depluiſſe ſulphur & ignem*, quæ ſit circumlocutio *fulminis*, ut videre eſt Pſal. XI. 6. Ezech. XXXIIX. 22. Fulmen autem dici *ſulphur & ignem*, quaſi ſulphur ignitum vel accenſum. Et quamvis Moſes non adjiciat, qua ratione fulmen devotarum urbium agros ſubverterit, tamen cum fulminis meminerit, vix aliter rem intelligi poſſe, quam ut fulmine in puteos bituminis magna copia delapſo accenſæ ſint ejus materiæ venæ, incendiumque in intima bituminoſi ſoli viſcera penetrarit, tremoreque & ſolo ſubſidente ſceleratas urbes ſubruerit. Agris Jordani vicinis ea ratione ſubſidentibus, neceſſe fuiſſe, ut aquæ illuc influentes tanta copia ex paludoſis antea locis, una cum bituminis laticibus, qui ſemel e terra eruperint, aut aquæ ſeſe miſcuerint, efficerent lacum Aſphaltitem, æternum cladis monumentum. Si forte jam quærat aliquis, miraculone an ſolitis duntaxat naturæ viis incenſum & ſubrutum eſſe id ſolum cenſeat Clericus? reſpondet, rem quidem ipſam ſeorſim a circumſtantiis conſideratam, ſolitas naturæ vires ſuperare non videri, id quod variis motuum terræ exemplis, maxime illius, qui menſe Januario anni ſuperioris 1693 totam Siciliam mirum ac miſerabilem in modum concuſſit, oſtendere ſatagit. Poſſe ſcilicet in bituminoſo ſolo concuti, quicquid ſuperimpoſitum eſt, & ſubito hiatu abſorberi. Poſſe cadere fulmina, quibus ſulphuris & bituminis incendantur venæ, quæ poſtea erumpentes aquisque admixtæ in valle ſubſidente lacum Aſphalto turgentem conficiant. Sed ſi hæc facta ſint in præſenti clade, nondum ſatis ad effectum edendum diſpoſitis naturæ cauſis, nec tunc eventura fuiſſent, niſi extraordinaria Dei aut Angelorum acceſſiſſet opera, *miraculum* iſta haberi debere non minus, ac ſi ſeorſim ſpectata plane ſolitum naturæ ordinem excederent. Atque hoc modo rem accidiſſe, duos Angelos a Deo miſſos eorumque ſermones ſuadere. Videri etiam hoc indicaſſe iſtum Angelum, qui antequam res fieret, Abrahamo eam prænunciavit Gen. XIIX.

In Diſſertatione *ſecunda* primo originem opinionis de Lothi uxore

uxore in ſtatuam ſalis converſa a Judæis deducit. Deinde verbis Moſaicis, Gen. XIX. 26. paulo altius expenſis, vulgarem inde ſententiam colligi non poſſe oſtendit, cum duæ hic ſint voces ambiguæ, quæ perperam intellectæ errorem pepererint, נציב & מלח. *Illam* non modo *ſtatuam* aut *columnam*, ſed & tralatitio ſenſu *immotum* quidpiam & *durum*, columnæ & ſtatuæ inſtar, ſignare; hanc autem, præter ordinariam *ſalis* ſignificationem, interdum etiam *tempus diurnum* notare. Mox ejus opinionis abſurditatem vel inde patere ſcribit, quod, ubi ſimile quiddam in Sacris literis narretur, (v.g. de virga Moſis in ſerpentem mutata) rationes adſint certæ, ob quas ejusmodi miracula, non alia, edantur; hic autem nihil tanto miraculo dignum reperiatur. Satis fuiſſe, uxorem Lothi cunctationis ſuæ pœnas morte dediſſe; nec aliud quidpiam minatum fuiſſe Angelum v. 17. neque ut occideretur, ullo miraculo opus fuiſſe. Cumque alii alios tradant hujus metamorphoſeos modos, multis eos abſurdis aliis laborare oſtendit. Quando autem opponitur veterum ſive Judæorum ſive Chriſtianorum auctoritas, ejus rationibus deſtitutæ nullum eſſe pondus ait: poſſeque Joſephi, & aliorum teſtium oculatorum omnium teſtimonia hoc uno reſponſo confutari, ſi dixeris, omnes, qui ſe vidiſſe ſtatuam ſalis ſcripſerunt, a locorum incolis falli potuiſſe, qui aut lapidem, aut ſimile quid oſtenderint, quod ſtatuam eſſe uxoris Lothi narrarent. Unde enim, ſibi verum narrari, potuiſſent cognoſcere? Itaque multo prudentius iſtos acturos fuiſſe, ſi ſcripſiſſent, ſe vidiſſe columnam, ſtatuam, aut ſimile quidpiam, quod ab incolis *ſtatua ſalis* diceretur, ſed verene eſſet, ſe neſcire. Longe cordatiores & veri amantiores eſſe Chriſtophorum Furerum, Petrum Belonium, Nicolaum Melchiorem Thevenotium, & Nicolaum Chriſtophorum Radzivilium, qui nihil quicquam hac de re in Itinerariis ſuis jactitarint. His addere non veretur Hieronymum, qui tot annis in Palæſtina vixerit, & ejusmodi rerum non modicus fuerit jactitator, nec tamē usquam ſtatuæ ſalinæ meminerit, quamvis de Sodomæ ſubverſione, Lotho, imo etiam ejus Uxore verba fecerit. Hinc multo veroſimilius eſſe judicat, mulierem, cum patria cœli & terræ ignibus arderet, cœlum fulminibus concuteretur, fragore horrendo tremeret ſub veſtigiis humus, & oculis ſuorum omnium, marito duntaxat & filiabus exceptis, obverſaretur calamitas, metu diriguiſſe, & cum nemo ſuppetias ferret, præ dolore ani-

animam efflaſſe: aut, dum non tantum oculos ad patrium ſolum retorſiſſet, ſed etiam, Angelis abeuntibus, rediiſſet, ut propius incendium ſpectaret, vapore ſulphuris aut bituminis ſuffocatam fuiſſe. Hoc poſterius non abſurde colligi poſſe ſcribit ex verbis Chriſti Luc. XIIX. 32. ubi, poſtquam dixiſſet: *nemo retrorſum revertatur*, Hieroſolyma nimirum, inſtante obſidione, egreſſus, illico ſubdat: *mementote uxoris Lothi*, ſcilicet regreſſæ, forte ut videret, an ex ſupellectilibus aliquid præterea auferre poſſet. Nec videri Angelos vetuiſſe Lothum, ne reſpiceret, quaſi retortorum duntaxat oculorum pœnas, ſubita morte, Deo daturus eſſet; ſed ne moraretur, ut faciunt, qui præ deſiderio loci, quem relinquunt, ſæpe reſpiciunt, aut qui volunt, urbe peritura, quid futurum ſit propius videre. Sequentia enim verba, *neque in tota planitie conſiſte*, videri ἐπεξηγήσεως ἕνεκα addita eſſe. Angelos ergo *feſtinarent* monuiſſe, quia malo ſerpente poterant, ſi vel ſpectandi, nedum opum auferendarum cauſa, quod facere forte conata ſit Lothi uxor, morarentur, cum cæteris abſumi. Cum autem eo, in quem collapſa eſt, loco in perpetuum manſerit, ipſam inſtar *ſtatuæ* in illo *falſo* loco dici *fuiſſe*. Nec eſſe, quod ἔμφασιν quisquam urgeat, cum de re minori ſimilis occurrat locutio, 1. Sam. XXV. 37. ubi de Nabale: *Et mortuum eſt cor ejus in illo* (והוא היה לאבן) *& ille fuit in lapidem*. Cum ſcilicet Abigail uxor ei narraſſet periculum, quod evaſerat munere oblato, virum ſtolidum ſeu metu, ſeu avaritia ita ſtupefactum fuiſſe, ut *lapis* videretur, & intra decem dies obierit. Ut ergo propterea, quod Nabal dicatur *lapis factus*, nemo dixerit hominem in lapidem μεταμορφωθῆναι: ita nec uxorem Lothi cenſendam eſſe ſtatuam ſalinam evaſiſſe, quod dicatur *fuiſſe ſtatua ſalis* vel *in ſale*. Sic etiam locutos in ſummi ſtuporis expreſſione Latinos Poetas.

Tabulas Chronologicas quod attinet, ipſe Clericus *Notulis in eas dem* monet, ſibi non animum eſſe, quæcunque ad libri Geneſeos Chronologiam pertinent, poſt tot de hisce Virorum doctiſſimorum Labores excutere, quippe cui perſuaſum ſit, nihil pene niſi conjecturas aliorum inventis addi poſſe, præterquam quod hic alterum volumen denuo ſibi conſcribendum eſſet, ſi rem ſubtiliter perſequi aggrederetur: ea duntaxat, ſine quibus Moſes, aut annotata ſua, ſatis intelligi non poſſent, aut quæ alioqui ſingulari attentione digna videantur, huc congeſſiſſe. Ante omnia neceſſario obſervandum, *annos* in tota,

Digitized by Google

ta hac Moſis Chronologia intelligendos videri *Ægyptiacos*, & quales quidem tempore hujus Scriptoris erant: neque enim unam fuiſſe ſemper anni Ægyptiaci rationem, nec iſtiusmodi ſupputationem aliunde addiſcere potuiſſe Moſen niſi ab Ægyptiis. Nam qui Abrahamum rerum Aſtronomicarum peritum faciant, & Ægyptiorum ipſorum Magiſtrum, poſt Joſephum, eos nimis facile jactationibus Judaicis credere. Ex hiſtoria autem diluvii apparere, Noachum in arca non 365, ut vulgaris computus habet, ſed 370. diebus manſiſſe. Atque hoc veriſimilius videri, cum a 17. ſecundi menſis anni 1656, quo arcam ingreſſus eſt, ad 27. ejusdem menſis anni ſequentis 1657, quo exiit, ſint exacte 370 dies, ſi ſingulos menſes, ut in priſco anno Ægyptiaco, 30 dierum ſtatuamus. Quod ſi Ægyptiaci anni formam ſecutus ſit Moſes, in alia tempora initium & finem diluvii, quam a doctis fieri ſolet, eſſe rejicienda. Initium Chronologiæ, h. e. Mundi, quod attinet, cum alii vere, alii autumno circa æquinoctia illum creatum eſſe velint, Ægyptios 12. Julii, cum ſignum Leonis ingreditur Sol, mundi natalem conſtituiſſe, & hanc ſententiam æque veriſimilibus argumentis, ac alias, defendi poſſe docet. Cum LXX. Interpretes ſtatim in anno Adami, quo Sethum genuit, numeros Hebraicos augere incipiant, pro centeſimo trigeſimo habentes τριάκοντα καὶ διακοσία ἔτη: ſimiliter quatuor ſequentibus, & Henocho ſeptimo, centum annos addant; hæc omnino Clerico, Samariticorum codicum conſenſum cum Hebræis hic ſpectanti, videtur eſſe Græcorum Interpretum emendatio, quidquid dicant, qui contra ſentiunt. Quando autem pro 35. anno, quo in Hebraicis Codd. Arphachſadus genuiſſe dicitur, in Samariticis & Græcis codicibus ſint 135. & annis etiam, quibus ſequentes Patriarchæ genuiſſe produntur, ad Serugum usque, addatur in utrisque ſeculum; credit Noſter, & Græcos Interpretes & Samaritas Criticos judicaſſe, ex Hebraici codicis calculo nimis breve eſſe ſpatium a diluvio ad generis humani per omnes terras diviſionem: neque enim tantillo tempore potuiſſe tot hominum progenerari ad amplisſimam urbem atque altisſimam turrim condendas. Verum duo ſimul hic animadvertenda eſſe monet, primum, ut rationem allatam producendi hujus intervalli habuerint Samaritæ & Græci; contra Judæis, ejus contrahendi nullam fuiſſe. Nam quæ de differendo Meſſiæ adventu, contractis prioribus temporibus, nuper ſunt a Viris doctis excogitata, ea prorſus

inania esse, alios ostendisse. Alterum, multitudinem Babelem condentium magnam, & urbem amplam *pro temporibus* fuisse: itaque non esse animo concipiendam hic tantam multitudinem aut tantam urbem, quantæ nunc *Magnæ* dicerentur. Adhæc dispersionem per omnes terras non illico factam esse, sed eo tempore cœpisse, ac paullatim per terras humanum genus sparsum esse. Plura hic reperiuntur, quæ Lectori curioso salivam movere possunt, sed quia nostrum non est huc omnia transcribere, propriæ cujusvis industriæ in ipsius Autoris inspectione adhibendæ relinquimus, & nunc quoque *manum de tabula* (chronologica) retrahimus.

G. G. L. DE PRIMÆ PHILOSOPHIÆ Emendatione, & de Notione Substantiæ.

VIdeo plerosque, qui Mathematicis doctrinis delectantur, a Metaphysicis abhorrere, quod in illis lucem, in his tenebras animadvertant. Cujus rei potissimam causam esse arbitror, quod notiones generales, & quæ maxime omnibus notæ creduntur, humana negligentia atque inconstantia cogitandi ambiguæ atque obscuræ sunt factæ; & quæ vulgo afferuntur definitiones, ne nominales sunt quidem, adeo nihil explicant. Nec dubium est in cæteras disciplinas influxisse malum, quæ primæ illi atque architectonicæ subordinantur. Ita pro definitionibus lucidis natæ nobis sunt distinctiunculæ, pro axiomatibus vere universalibus, regulæ topicæ, quæ sæpe pluribus franguntur instantiis, quam juvantur exemplis. Et tamen passim homines Metaphysicas voces necessitate quadam adhibent, & sibi blandientes, intelligere credunt, quæ loqui didicere. Nec vero substantiæ tantum, sed & causæ, & actionis, & relationis, & similitudinis, & plerorumque aliorum terminorum generalium notiones veras & fœcundas vulgo latere manifestum est. Unde nemo mirari debet, scientiam illam principem, quæ Primæ Philosophiæ nomine venit, & Aristoteli dicta est desiderata seu quæsita (ζητουμένη) adhuc inter quærenda mansisse. Equidem Plato passim in Dialogis vim notionum vestigat; idem facit Aristoteles in libris qui vulgo Metaphysici vocantur; multum tamen profeciisse non apparet. Platonici posteriores

Digitized by Google

riores ad loquendi portenta ſunt lapſi; Ariſtotelicis, præſertim Scholaſticis, movere magis quæſtiones curæ fuit, quam finire. Noſtris temporibus viri quidam inſignes etiam ad Primam Philoſophiam animum adjecere, non magno tamen hactenus ſucceſſu. Carteſium attuliſſe aliqua egregia negari non poteſt, & recte inprimis Platonis ſtudium revocaſſe abducendi mentem a ſenſibus, & Academicas dubitationes utiliter ſubinde adhibuiſſe; ſed mox inconſtantia quadam vel affirmandi licentia ſcopo excidiſſe, nec certum ab incerto diſtinxiſſe, & proinde ſubſtantiæ corporeæ naturam in extenſione præpoſtere collocaſſe, nec de unione animæ & corporis probas comprehenſiones habuiſſe; quorum cauſa fuit, non intellecta ſubſtantiæ natura in univerſum. Nam ſaltu quodam ad graviſſimas quæſtiones ſolvendas proceſſerat, notionibus ingredientibus non explicatis. Unde quantum abſint a certitudine Meditationes ejus Metaphyſicæ, non aliunde magis apparet, quam ex ſcripto ipſius, in quo, hortatu Merſenni & aliorum, Mathematico eas habitu veſtire voluerat fruſtra. Video & alios viros acumine præſtantes attigiſſe Metaphyſica, & nonnulla profunde cogitaſſe; ſed ita involviſſe tenebris, ut divinare magis appareat, quam demonſtrare. Mihi vero in his magis quam in ipſis Mathematicis, luce & certitudine opus videtur, quia res Mathematicæ ſua examina & comprobationes ſecum ferunt, quæ cauſa eſt potiſſima ſucceſſus; ſed in Metaphyſicis hoc commodo caremus. Itaque peculiaris quædam proponendi ratio neceſſaria eſt, & velut filum in Labyrintho, cujus ope non minus quam Euclidea methodo ad calculi inſtar quæſtiones reſolvantur; ſervata nihilominus claritate, quæ nec popularibus ſermonibus quicquam concedat.

Quanti autem iſta ſint momenti, inprimis apparebit ex *notione ſubſtantiæ*, quam ego aſſigno, quæ tam fœcunda eſt, ut inde veritates primariæ, etiam circa Deum & mentes, & naturam corporum, eæque partim cognitæ, ſed parum demonſtratæ, partim hactenus ignotæ, ſed maximi per cæteras ſcientias uſus futuræ, conſequantur. Cujus rei ut aliquem guſtum dem, dicam interim, notionem *virium* ſeu virtutis, (quam Germani vocant Krafft / Galli *la force*) cui ego explicandæ peculiarem *Dynamices* ſcientiam deſtinavi, plurimum lucis afferre ad veram *notionem ſubſtantiæ* intelligendam. Differt enim vis activa a potentia nuda vulgo ſcholis cognita, quod potentia

tia activa Scholasticorum, seu facultas, nihil aliud est quam propinqua agendi possibilitas, quæ tamen aliena excitatione, & velut stimulo indiget, ut in actum transferatur. Sed vis activa actum quendam sive ἐντελέχειαν continet, atque inter facultatem agendi actionemque ipsam media est, & conatum involvit; atque ita per se ipsam in operationem fertur; nec auxiliis indiget, sed sola sublatione impedimenti. Quod exemplis gravis suspensi funem sustinentem intendentis, aut arcus tensi, illustrari potest. Etsi enim gravitas aut vis elastica mechanice explicari possint debeantque ex ætheris motu; ultima tamen ratio motus in materia, est vis in creatione impressa, quæ in unoquoque corpore inest, sed ipso conflictu corporum varie in natura limitatur & coërcetur. Et hanc agendi virtutem omni substantiæ inesse ajo, semperque aliquam ex ea actionem nasci; adeoque nec ipsam substantiam corpoream, (non magis quam spiritualem) ab agendo cessare unquam; quod illi non satis percepisse videntur, qui essentiam ejus in sola extensione, vel etiam impenetrabilitate collocaverunt, & corpus omnimode quiescens concipere sibi sunt visi. Apparebit etiam ex nostris meditationibus, substantiam creatam ab alia substantia creata non ipsam vim agendi, sed præexistentis jam nisus sui, sive virtutis agendi, limites tantummodo ac determinationem accipere; ut alia nunc taceam, ad solvendum illud problema difficile, de substantiarum operatione in se invicem, profutura.

INVESTIGATIO MOMENTORUM, quibus gravia tendunt deorsum, autore Jo. Franc. Vannio e Soc. Jesu, &c.

Romæ apud D. A. Herculem, 1693. in 8. Plag. 7.

AUtor Clarissimus librum suum Illustrissimo Viro, *Johanni Ciampino* dedicans, inter cætera ejus in rem literariam & publicam merita memorat, quod Ephemerides Literatorum primus Romæ publici juris fecerit; & quod mox Præsulis dignitate ac pluribus muneribus auctus Academiam apud Collegium Urbanum de propaganda fide, in qua de rebus ecclesiasticis accuratissime disseratur, alteramque in ædibus suis, quæ Physico-Mathematica nominetur, condiderit. Additque in hac suam hanc de momentis philosophiam audientia facta

Digitized by Google

facta vitali aura ac ſpiritu ſui cœpiſſe. Cæterum quod materiam libri attinet, notum eſt dudum vel ex Actis noſtris, Autorem ſcriptis quibusdam editis impugnaſſe receptam doctrinam de momentis gravium præſertim in planis inclinatis, ingenioſisque in eam inſtantiis uſum. Adverſarios vero nactus eſt aliquot Viros doctos, qui juſtis ſcriptis doctrinam communem defenderunt, atque illuſtrare ac promovere ſunt niſi, quibus hic reſpondetur; nimirum Viris clariſſimis, Profeſſoribus Matheſeos publicis, Vitali Jordano Romæ, Alexandro Marchetto Piſis, & Franciſco Spoleto Patavii. Et Jordano quidem ac Marchetto paſſim, Spoleto vero p. 91. Quin & p. 94. reſpondetur iis, quæ R. P. Adamus Adamandus Kochanskius in noſtris Actis objecerat: paſſim etiam diſputatur contra Galilæum, & ſpeciatim p. 108 contra quædam ejus dicta in libro de inſidentibus humido. Sed & a Stevini p. 105, & Torricellii p. 72. argumentis ſe expedire conatur; quam feliciter, nos nobis judicium non ſumimus. Ex propria etiam Societate (ne Adamandum repetamus) impugnat Zuchium p. 40, Eſchinardum p. 42 & alias, & Caſatum p. 99. Phraſibus ſibi peculiaribus ſubinde utitur, videturque quædam profunde in hoc argumento meditatus, ut optandum ſit ad ſcientiæ pomœria proferenda ingenium ejus porro converti. Pappi propoſitionem 9. libri octavi culpat, eamque, licet a Guidone Ubaldo de Monte in Mechan. prop. 2. de cochlea admiſſam, tamen a P. Nic. Cabeo lib. 4. Philoſ. Magneticæ c. 10. ad abſurdum fuiſſe deductam; quin & aſſumtum Pappi a Galilæo reprehendi in lib. de Scientia Mechanica monet. Cæterum proportionem momentorum, quæ gravia exercent in planis inclinatis, cum Cardano metitur angulis planorum ad horizontem, non vero angulorum ſinubus cum Tartalea, cui jam præiverat Jordanus ſuo ævo celebris Mathematicus, Stevinusque ac Galilæus & plerique omnes ſunt ſecuti. Argumentum in his Actis oppoſitum, (quo etiam Torricellius jam uſus hîc refertur) quod gravia tunc cenſenda ſint eſſe in æquilibrio, cum commune eorum centrum gravitatis deſcendere non poteſt, eo effugere ſatagit Vannius, quod duo gravia, filo connexa & in duobus diverſis planis deſcendere conantia, communi gravitatis centro (ut ipſe arbitratur) careant.

GUILIELMI GROTII ISAGOGE AD Praxin Fori Batavici, illuſtrata Paraphraſi ac Supplemento, auctore ABRAHAMO DE PAPE, JCto.

Lugd. Batav. apud Corn. Bouteſteyn, 1694. in 4.
Conſtat alphab. 2. plag. 2.

DUæ Jurisprudentiæ judicialis ſunt partes, una quæ interpretari leges docet, altera qua easdem ad facta obvenientia applicare diſcimus. Quemadmodum vero leges civiles pro varietate rerumpublicarum & provinciarum maxime variant, ita applicatio earum non eſt eadem, ſed quilibet fere populus peculiarem hic procedendi rationem ſequitur. Hinc non defuerunt JCti magni nominis, qui hanc Jurisprudentiæ partem præcipue ſibi excolendam ſumſerunt, & quænam fori praxis obtineat in provincia, in qua degebant, ſcriptis tradiderunt, inter quos Guilielmus Grotius haud poſtremo loco nominandus eſt. Quod enim Germanis Carpzovius, Italis Maranta, Gallis Imbertus, Brabandis Chriſtinæus, id Batavis præſtitit Guilielmus Grotius, vel ex Enchiridio, quo principia Juris naturalis conſignavit, ſatis clarus, & cui ſingularis ille contigit honor, quod magnum illud eruditorum ſidus, Hugonem Grotium, fratrem ciere potuerit. Tametſi vero hicce Grotii fœtus ante non paucos annos lucem viderit, adeoque curatius, quid in ſinu foveat, exponere noſtri ratio inſtituti prohibeat; cum tamen novo jam indutus habitu prodeat, eruditorum eundem conſpectui ſubducere noluimus. Scilicet cum, docente Præfatione, vir clariſſ. Abrahamus de Pape aliorum hac de re ſcripta ad cujusque tantum loci mores accommodata, ac ſibi concivibusque parum utilia, plurima vero a Grotio vel prætermiſſa, vel levi ſaltem brachio tractata animadvertiſſet, conſilium cepit, operi huic admovere manum, & non tantum quæ deerant, addere, ſed & nondum expoſita ex ipſis Juris civilis fontibus explicare, inſimulque ea, quæ & olim & hodie in uſu, addere operæ pretium duxit. Omnia vero ſolidis & perſpicuis confirmare rationibus, ſe laboraſſe dicit, cum illud, Αυτος ἔφα, in religione, non autem in artibus & ſcientiis locum habeat. Et cum multa juris capita absque antiquitatis ſubſidio rite intelligi haud queant, illa

illa quoque ex hiſtoria Romana illuſtravit, in gratiam antiquitatis Romanæ ſtudioſorum, non, ut ait, pragmaticorum & forenſium rabularum, quibus humaniores literæ frivolæ videantur, quique omnem ſcientiam in clamore & multarum legum non intellectarum interpretumque allegatione putent eſſe poſitam. Hæc ſunt, quæ Auctor circa hanc Grotii praxin ſe præſtitiſſe profitetur, quibus etiam merito acquieſcimus, & in ſpecialiora deſcendere ſuperſedemus.

BENNO EPISCOPUS OLIM MISE-nenſis Redivivus, ſeu Vita Bennonis, ex probatæ fidei monumentis & codicibus MSCtis erutæ, autore M. Martino Heidenreich, Leiſnic. P. L. C. & Eccleſ. Thalheim. Paſtore.

Dresdæ & Lipſiæ, impenſis Chriſtoph. Hekelii.

A. 1694. in 8. plag. 13.

INter Hiſtoricos, qui ſeculo poſt Chriſtum natum undecimo floruerunt, non ignotum adeo nomen eſt *Bennonis*, Eccleſiæ Romanæ Archi-Presbyteri & Cardinalis, qui vitam ac res geſtas Hildebrandi ſeu Gregorii VII Papæ duobus libris conſignatas reliquit, quos non ſeorſim modo anno 1581 Francofurti ad Viadrum, ſed apud Orthuinum quoque Gratium in Rerum expetendarum Faſciculo, itemque apud Illyricum in Catalogo teſtium veritatis, ac inter varia opuſcula Anti-Gregoriana a Melchiore Goldaſto collecta, editos habemus. Ejusdem cum hoc nominis ætatisque ac nationis, (ambo enim e Germania originem traxerunt,) ſed ingenii longe diſparis fuiſſe conſtat Miſenenſem hunc Epiſcopum, quem in præſenti tractatu doctiſſimus Autor velut redivivum exhibet. Ut enim ille erga Hildebrandum ſeu Gregorium VII Pontificem ſe geſſit infenſiſſimum; ita hic e contra in odium Henrici IV Imperatoris Papalem auctoritatem acriter tueri eſt anniſus. De cætero, quantum ad noſtrum hunc attinet, notari merentur diverſa hominum & contraria de eo judicia. A Romano-Catholicis enim inter Sanctos colitur, in quorum numerum ab Adriano VI Pontifice ſolenni canonizatione A. 1523 fuit relatus. Ab aliis autem pro portento potius ſeculi ſui, quam ornamento ſacri quo fungebatur muneris fuit habitus; ut beatus etiam Lutherus noſter,

ſter, cum canonizationem ab Adriano VI decretam cognoviſſet, non dubitaverit invectivam adverſus eum, velut *novum idolum & veterem Dæmonem Miſnenſem*, Germanico idiomate publicare. Neque adeo mirandum, quod, quem a ſanctimonia inſigniter quondam commendavit Hieronymus Emſerus, Autor noſter magicarum artium inſimulet. Et Emſerus quidem integrum vitæ ab ipſo transactæ curſum exigui libelli jam A. 1512. apud nos expreſſi, & Georgio Duci Saxoniæ nuncupati, ſpatiis incluſit: in quo, licet alia quoque non tam Miſnenſibus quam Germanis omnibus decora & immortalem paritura gloriam contineri dicat titulus, ipſa tamen lectio edocet, quod præter varias de ipſius ſanctitate & miraculis traditiones non multum ſolidi ibidem reperiatur. Autor vero noſter in repetita hac Epiſcopi hujus delineatione, fraudes ejus pro ſtatu illorū temporum apud rudem plebeculam ſucceſſu non deſtitutas detexiſſe ſibi viſus eſt, a prima Bennonis nativitate, quæ in A. 1010. incidit, exorſus, narrationisq; filum usque ad illius obitum, qui ad A. 1106. refertur, protrahens. Ulti vero Noſter res ab ipſo, dum viveret, peractas ſtudioſe enarrat, &, quæ vulgo ipſi adſcribuntur miracula, veluti quod ſicco pede Albim tranſierit, quod ranis ſilentium impoſuerit, quod aquam in vinum commutaverit &c. vel ficta eſſe vel ludicra demonſtrare nititur: ita imprimis, quibus gradibus inter Sanctos relatus fuerit, prolixe deſcribit. Mantiſſæ loco miraculorum, quæ ipſo jam defuncto non ad ejus modo tumulum Miſenæ, ſed etiam ad exuvias Monachium tandem deportatas patrata perhibentur, amplum ſatis ſyllabum adjungit; ſuæ interim narrationi quasdam hinc inde notulas ſubnectens, in quibus ad ea, quæ uteunque inſtitutum præcipuum attingere videbantur, excurrit.

LUDOVICI VVOLSOGENII APOLOGIA Parentalis, auctore Petro Yſarnio, Amſtelodamenſis Eccleſiæ Gallo-Belgicæ Paſtore.

Amſtelodami, apud Abrahamum Wolfgang. A. 1693. in 8. plag. 4.

PRodierunt jam anno 1692 Amſtelodami tres epiſtolæ idiomate Gallico conſcriptæ, Ludovici Wolzogenii, Eccleſiæ Gallo-Belgi-

cæ

cæ apud Amſtelodamenſes Paſtoris, & illuſtris ibidem ſcholæ Profeſſoris, vitam pariter ac mortem, motas item ſuper ipſius libro de *Interprete Scripturarum* controverſias fuſe ſatis exhibentes, plurium Theologorum Eccleſiæ Reformatæ literis, quæ ad orthodoxiam Wolzogenii comprobandam faciunt, ſimul inſperſis. Earum tunc auctorem editoremque fuiſſe ipſum hunc Yſarnium, haud obſcure ex Apologia præſenti cognoſcimus, quandoquidem heic non ſolum ad ea, quæ ibi abs ſe ſcripta ſint, provocavit aliquoties, ſed etiam reſpondit Melchiori Leidekkero, qui in Præfatione aphoriſmis Theologicis Ludovici de Dieu præfixa nonnihil in contrarium obverterat. Magis tamen in ſeipſo defendendo Noſter occupatus eſt, cum a Leidekkero ſuum imprimis peti jugulum, ſibique imputari vidiſſet, ac ſi monſtri aliquid in eo aleret, quod efficaciam Baptiſmi infantibus conferendi usque ad ætatem cognitionis ſuſpenderit. Ut itaque iſthanc incuſationem a ſe removeat, & quo ſenſu hoc affirmarit, clare demonſtret, ſuam de Baptiſmi efficacia doctrinam uberius exponit, utpote quæ ſummatim eo tendat: infantes fœderatos, electos habitos, baptizari in ſignificationem regenerationis jam collatæ in ſemine, & in obſignationem univerſæ ſanctificationis, quando per ætatem licuerit illis eam conſequi. Quod ipſum cum haud ita pridem etiam Witſius in Diſſertatione peculiari (a nobis proximo menſe p. 90. commemorata,) adverſus Jurium ſtatuminare laboraverit, idcirco ad ejus autoritatem ſæpe provocat, nihil fere agens aliud, quam ut ipſius mentem pariter ac verba recitet, ſeque cum ipſo per omnia facere teſtetur. Quemadmodum ergo nos ad ea, quæ Wolzogenium concernunt, parum nunc reſpicimus, ita Lectori haud ingratam fore opinamur hanc Reformati Galli mentionem, qui ſuum cum doctrina a Witſio noviſſime explicata conſenſum hoc pacto declarare voluit.

CALENDRIER HISTORIQUE, AVEC un Traité hiſtorique de la Sphere, par J. DE BRISBAR M. D. S. E.

h. e.

Calendarium hiſtoricum, nec non Tractatus hiſtoricus de Sphæra.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring. 1694. in 8.
plag. 26.

RUdimenta Chronologica conſcripturus Auctor noſter, operæ facturus pretium ſibi viſus eſt, ſi quid per horas, dies, hebdomades, menſes, annos, cyclos, æras & epochas intelligatur, explicans, non ſolum ſollicite vocum illarum etyma indagaret, ſed ad detergendum tædium, quod lectoribus oriri poſſet, totam operam diſtingueret obſervationibus hiſtoricis, ex Græcis Latinisque auctoribus maximam partem decerptis, & in Gallicum converſis idioma; ob eamque cauſam titulum Calendarii hiſtorici libro indidit. Ita v. g. de die agens, Latinorum, Græcorum & Hebræorum nominum, quibus deſignatur, etymologias adfert, notatque in Scriptura S. notitiam ſalutarem diei nomine denotari, nec non diem quandoque lucem vocari, cujus vocis varias adducit ſignificationes. Quærit etiam, cur a lucis productione inchoarit Deus creationis opus, & Chriſtus luci comparetur. Hinc recenſet luminis inuſitati adparitionem, quæ contigit Hieroſolymis, paulo ante quam Judæa exardeſceret bello, quod ultimum ipſi exitium attulit; nec non Conſtantinopoli, pridie quam a Mohammede ſecundo caperetur: & ex Thevenotio refert, Indos quosdam Deum colere, Ram dictum, quem vulgus ex luce prognatum fabuletur. Tandem addit, emblema diei fuiſſe olim gallum gallinaceum, Apollinis pugno inſiſtentem.

Eandem viam rationemque ſecutus eſt in libello altero, in quo non ſolum terminos, qui in doctrina ſphærica occurrunt, explicat, ſed adpendicis loco Copernicanum pariter ac Tychonicum ſyſtema exponit, prolatisque argumentis, quibus utrumque vel oppugnari vel defendi ſolet, liberum cuivis relinquit judicium. Nam ubi de umbra agit, affert primum præcipua loca Scripturæ S. in quibus umbræ fit mentio, phraſesque nonnullas huc ſpectantes ex interpretibus illuſtrat: deinde agit de Leonida cum Perſis conflicturo, qui dicenti cuidam, præ jaculis Barbarorum nec Solem viſum iri, in umbra, reſpondit, pugnabimus; de fabuloſa lite, de umbra aſini; de ſciopodibus umbram ſibi ſuis facientibus pedibus; de lapide ſynochitide, quo umbræ ab inferis evocantur; de umbra hyænæ, quæ facit ut canes obmuteſcant; de Bucephalo ab umbra ſua efferato; de umbris conviviorum; de menſura umbræ columnæ Pompeji, quæ Alexandriæ adhuc

Digitized by Google

huc durat; de umbra navium Caligulæ vineis arboribusque inſtructarum; de umbra, quam Hiſpanæ mulieres capitis quodam ornamento ſibi olim procurabant; denique de umbra manuum & icuncularum (marionettes) quam in Turcia geſticulatores Judæi in alba tela expanſa ſpectandam exhibent.

JOHANNIS GUILIELMI BAIERI, SS. Theol. D. & PP. Collatio Doctrinæ Quakerorum & Proteſtantium, una cum Harmonia Errorum Quakerorum & Heterodoxorum aliorum, atque Obſervationibus neceſſariis, in materiam Lectionum & Diſputationum Academicarum conſignata.

Jenæ apud Tobiam Oehrling, 1694. in 4.
Alphab. I. plag. 16.

INter eos, qui adverſus Enthuſiaſtas recentiores, quos Quakeros appellant, calamum ſtrinxerunt, celebre nomen gerit graviſſimus Jenenſium Theologus, *Joh. Guilielmus Baierus*, qui ante plures jam annos Synopſin & Examen Theologiæ Enthuſiaſtarum recentiorum, quos Quakeros vocant, publicis Diſſertationibus ſiſtere cœpit. In quibus non ſolum quæ ad ſtatum controverſiæ pertinent, accuratiſſime evolvit, ſed palmaria etiam ipſorum argumenta ea ſoliditate ac moderatione examinavit, ut ab adverſario etiam *G. Keitho* ſingularem laudem hoc nomine ſit conſecutus. Etſi vero Diſſertationum harum non niſi quinque, & quæ ultra doctrinam de Principio Theologiæ & Scriptura S. haud porriguntur, videre hactenus licuerit, bene tamen eſt, quod operam iſtam interruptam potius, quam abruptam audiamus; & interea placuerit Auctori hanc *Collationem* nobis dare accuratam, & eleganti methodo maxime conſpicuam. Videre quippe hic licet ſententiam utriusque partis non ſolum ſuccincta theſi atque antitheſi comprehenſam, & in parallelo ſibi oppoſitam, verum etiam ipſismet utriusque confeſſionis Scriptorum verbis concinne explicatam atque illuſtratam. Subjungitur his porro ad ſingulas fere theſes Harmonia Quakerorum & Heterodoxorum aliorum, in qua corruptorum dogmatum fontes inveſtigantur, & quomodo in iſtis

vel

vel cum hæreticis primorum seculorum, vel cum aliis fanaticis conspirent, aut affines ipsis sint, erudite ostenditur. Scilicet, sicut solenne est huic sectæ, ut vana persuasione de resplendescente in suo cœtu cœlesti veritate, quæ a Christi temporibus usque ad ipsorum tempora spissis tenebris involuta quasi jacuerit, sibi blandiantur; ita procul dubio Harmonia hac doctissimus Auctor vanam istam jactantiam castigare voluit. Quandoquidem ita facile apparebit, quicquid veri habent isti homines, id ipsis cum Evangelicis commune esse, & quicquid peculiare præter ista sibi vindicant, illud minime Deo aut jactato lumini divino, sed hæreticis ac fanaticis principiis deberi. Denique vero, cum in brevibus thesibus non adeo aperte cuivis semper appareat, quis sit genuinus controversiæ status, aut theseos quandoque vel antitheseos ratio, placuit Auctori & hac in parte discentibus consulere Observationibus, quæ itidem ad singulas fere theses Harmoniam memoratam excipiunt: in quibus pro re nata, aut nostratium aut adversariorum mentem circa ζήτημα explicat, quid in quæstione sit indicat, & omni ambiguitati dextre occurrit.

Addimus quædam de Programmate, quo Disputationes ad hanc Collationem instituendæ indicuntur. In hoc Auctor methodo medica tum Enthusiastici morbi originem seu causas, ejusque incrementa investigat, tum etiam quæ remedia contra ipsum suppetant, in medium consulit. Originem seu causam morbi præcipuam esse judicat, Φιλαυτίαν & δοκησισοφίαν post lapsum humano generi connatam, qua ab externo verbo abducti spiritualitates proprias homines sectari amant. Hanc autem admodum fovere & incrementum ei addere, inanem credulitatem, qua homines scintillam istam luminis, post lapsum in se residuam, sæpius pro divino afflatu amplectantur. Sic Enthusiasmum sanctum piumque judicari, atque aliis etiam persuaderi facile, quod commendet sese externa honestate veræ etiam sanctitatis æmula, Scripturarum æstimio, evitatis rixosis in religionis negotio disputationibus, immunitate a ceremoniis ecclesiasticis, credendi libertate, & similibus.

Remedia autem contra hunc morbum suppeditaturus Auctor celeberrimus, Gamalielis illud Act. V. 38. 39. non temere in imitationem trahendum: armata vero manu opprimere patronos errorum atque asseclas, quietos tamen & conscientiam prætexentes, neque rectius infor-

Digitized by Google

informatos aut convictos, alienum esse a praxi Christi & Apostolorum, peculiaribus a se Dissertationibus ostensum monet. Disputationes adversus hodiernos Enthusiastas subterfugiendas non esse censet, postquam inter eos viri etiam literarum minime rudes, sed doctrinæ apparatu non contemnendo instructi, velut *Robertus Barclajus*, *Wilhelmus Penn*, *Georgius Keithus*, surrexere. Cavenda vero domestica & offendiculi plena disidia sic esse ait, ut polemicæ tamen theologiæ cultura & exercitium modestum minime abjiciatur. Muniendos esse animos nostrorum, & monendos τὰς ἐξ ἐναντίας, ne aliam sibi victoriam de mundo polliceantur, quam per fidem in Jesum Christum, ex qua sola contemtus vanitatum hujus seculi Christianis proprius proficiscatur. In adiaphoris justum observandum esse moderamen, nec monitores ullos spernendos plane, si quid a nobis contra Christianos mores admissum fuerit. Scripturam S. pro adæquato atque unico principio omnis Theologiæ devote æstimandam. In incremento Enthusiasmi justa Dei judicia verenda esse. In affectata adversariorum immunitate a ceremoniis, horrori nobis esse debere, quod Sacramenta etiam a Christo ipso instituta vilipendant, quorum efficaciam spiritualem multo certius, quam illi luminis sui interni & immediati virtutem experiamur. De disciplina ecclesiastica restituenda communicatis consiliis cogitandum. Libertatem credendi ad verbum Scripturæ restringendam, ac de cætero recordari nos debere, Ecclesiam esse in Republica; Ministerium sacrum ad certum hominum ordinem in ecclesia constituta delatum; personarum nævos & vitia muneri non derogare; omnia denique κατὰ τάξιν καὶ εὐχημοσύνην fieri debere.

DE VITA ET MORIBUS EPICURI,
AUCTORE JACOBO RONDELLO.

Amstelodami, apud Henricum Desbordes, A. 1693. in 12.

Constat plag. 6.

Libelli præsentis mentio in Actis hisce nostris duabus jam vicibus injecta est, semel quidem A. 1686. p. 385, ubi ex Autoris ipsiusmet promisso alteram & auctiorem illius editionem intimavimus; & deinceps iterum p. 483. ejusdem anni, quo ipso ea Hagæ Comitum

impressa fuerat. Nuspiam tamen contenta illius strictim nos persecutos fuisse recordamur, adeoque post repetitam denuo Latinitatique donatam editionem hanc, non dividiæ futurum arbitrati sumus, si, quæ hactenus omissa fuere, hoc in loco resarciremus.

Quemadmodum vero a clarissimo Rondello breviter exhiberi singula, quæ prolixius apud Laërtium, Gassendum, & alios, de Epicuro extent, jam olim diximus; ita nunc rursum non ad vitæ solum & morum Epicuri descriptionem, sed dogmatum quoque e schola ipsius prognatorum examen flectendi erunt oculi. Ad priora illa quod attinet, annum Olympiados 109. tertium ipsi natalem constituit, patriumque solum facit Gargettum, Atticæ oppidum, educationis vero palæstram Athenas, quorsum parentes, seu pertæsi vitam rusticam, seu pauperiem pati minus dociles, commigraverint. Religioni ipsum a primis incunabulis assuefactum, ejusque per omnem vitam observantissimum fuisse, ex sacrificiis & votis, quæ Numinibus persæpe obtulerit, cultu item Deorum reliquo nunquam ab eodem posthaberi solito, passim demonstrare nititur. Amicitias eum frequenter ac constanter cum aliis coluisse monet, & quo sensu apud Laërtium dixisse perhibeatur, Φίλον τε ἕδεσθαι κ]ήσεσθαι, inquirit, loco ultimi hujus vocabuli legendum ἀχθήσεσθαι arbitratus, ut adeo neminem amicum gravare potius voluerit, quam eorum curam penitus abjicere; quandoquidem & hanc satis declararit, cum, exorta aliquando fame gravissima, eorundem copiosum satis numerum fabarum indies suppeditatarum certo modio sustentaverit; id vero alias semper agens solicite, ut ne a futuri spe penderet, aut in egestatem se penitus detruderet. E suis autem reculis cum amicos pro facultate sua nunquam non relevarit, neminem horum fuisse dicit, qui non imaginem illius in tabulis, in poculis, in annulis habuerit, quique ad verbum ejus sententias non edidicisset; prout & illi amorem Epicuri ad posteros ita propagarint, ut annis 350. post ejus obitum, sectatores ipsius adhucdum ei sacrificaverint. Bonum insuper civem & in aliis se exhibuisse eum hinc patere docet, quod patriam relinquere, variis licet calamitatibus oppressam, noluerit; quod æquo animo contumelias Demetrii Phaleræi, atrocitates Lacharis, & arrogantiam regis Demetrii pertulerit: erga iracundos nempe magistratus patiens ac docilis erga bonos gratus & obsequiosus. Dum polenta & aqua vitam

Digitized by Google

tam utplurimum sustentaverit, exinde cognosci frugalitatem ejus annotat. Castum eum fuisse, non ex Chrysippi solum, inimici licet ac invidi, testimonio, sed etiam ex ejus de amoris vanitate loquelis sapientissime conceptis, ac universa vivendi ratione probat. Et quamvis nemo fere non e veteribus impudicitiæ dicam Epicuro impegerit, non aliunde tamen id enatum esse censet, quam quod ex more illorum temporum, fœminæ lectionibus ipsius interfuerint, Leontium imprimis, quæ item postea Metrodoro, Epicuri discipulo & convictori, in concubinam data fuerit; cum tamen & prius illud impune tum spectatum noverimus, & posterius exin non parum defendi possit, quod rem omnem fusius exequente Athenæo, vix ullus etiam philosophorum aliorum celebretur, cujus non memorari concubinam aliquam legamus. Nec umbraticum modo doctorem, sed civem insuper ejusmodi fuisse dicit, qui, si in forum aliquando venisset, non se ideo in alium terrarum orbem delatum putaverit, quinimo & togatos pariter ac bellatores strenuos ex asseclarum suorum numero in Reipublicæ commodū produxerit. Vivendi deniq; finem anno secundo Olympiados 127. fecisse Epicurum affirmat, debilitatum antea ex urinæ retentione, acutissimisque calculi doloribus, quos nequaquam per stolidum medicinæ contemtum lethales effecerit, quandoquidem hujusce artis ambages, isto seculo admodum frequentatæ, mœstitiam in ejus animo, non odium, excitaverint. Ipsum de cætero morti vicinum multa legasse amicis eorumque liberis, ac manumisisse cunctos servos, post quæ, cum nihil in terris superesse videret, quod ageret, oculos decenti cum gestu clauserit, immoto penitus animo supremam horam præstolatus.

Atque hæc & alia istius generis per universum hoc opusculum varie dispersa sunt, at majorem ejus partem doctrinarum, quas propugnarit Epicurus, consideratio adimplet, Autorque in eo totus est, ut ostendat, plurimas earum, tametsi laudem minime promereantur per omnia, censura tamen mitiori tractandas, & ipsi multo æquius, ac cæteris e numero gentilium Philosophorum suas, condonandas videri. Usum eum fuisse dicit præceptoribus, Pamphilo primum, Platonico, & Nausiphane, Pythagorico; verum adhæsisse magis scriptis Anaxagoræ, Democriti, & Archelai, quondam Socratis magistri, & miros adeo in studiis fecisse progressus, ut meminisse potius quam di-

Digitized by Google

ſcere putaretur, auctusque fuerit ſuperbo ἀυτοδιδάκτῳ cognomento. Licet autem ab initio Democriteum ſe profiteretur, tandem tamen inſtituiſſe eum ſectam peculiarem & a Democrito non parum diverſam, cujus discrepantiæ non rationes modo, ſed indolem etiam, curatius examinat. Methodus autem philoſophandi ab ipſo uſurpata, & intra modeſtiæ amœnitatisque (cum nonniſi in horto doceret,) limites concluſa, cum plures ad ipſum aſſeclas attraheret, atque ideo valde displiceret reliquis philoſophis, præſertim Stoicis, qui ſe in ſcholis fere ſolos relictos viderint, Diotimum ante omnia rogatum fuiſſe, ut contra Epicurū ſcriberet; unde illico quinquaginta laſcivæ epiſtolæ proruperint, innocuusque Epicurus, tanquam nequitiarum arbiter, voluptatis præceptor, ignaviæ protector, & impietatis magiſter traductus, & ludibrio quamplurium expoſitus fuerit. Eum vero, ut vana falſaque oſtenderet hæc omnia, opera ſua edidiſſe in lucem, inter quæ primum Hegeſianax, ſeu de ſanctitate, & Charidemus, ſeu de natura Deorum liber, prodierit, quorum licet σωζόμενα tantum in ruderibus antiquitatis extent, poſſe tamen exin ſatis colligi, quod Epicurus & Deum eſſe aſſeruerit, & providentiam penitus in dubium haud vocaverit. Ac licet ex communi religionis Ethnicæ malo figmentis quibusdam januam polluerit, non defuiſſe tamen in receſſu ædificii præclara quædam adyta, dum v. g. eam ex animis hominum ſententiam extirpare niſus ſit, quod omnia ignoſcantur a Diis, modo thus quacunque ratione adoleatur: ipſum contra docuiſſe, ad hoc, ut rite litetur, pectus honeſtate imbutum maxime requiri: dum item ſimplicitate æterna gaudere Numen dixerit, quod nec alterari poſſit, nec corrumpi, verum ex dignitate cuncta perficiat, puniat vel remuneretur, prout homines ipſi ſint ſeu ſimiles, ſeu ab eo discrepantes, hoc eſt, ſeu probi, ſeu maligni, &c. Statuiſſe quidem Epicurum, Deos non curare tempeſtatum ſerenitatisque vices, generationes meteororum & corruptiones, aliaque Phyſices innumera, quippe qui mundo ſatis virium ac roboris ad ſemet ſuſtentandum ineſſe credideriit. Non deberi tamen eum ideo tantopere vituperari, cum & inter ipſos Chriſtianos effati hujus propugnatores nonnullos invenias, e quibus heic præcipue Theologum quendam non poſtremi nominis, nec pœnitendæ eruditionis nominat, qui Deum ſua duntaxat uti providentia in rebus moralibus ac theologicis, mundumque adeo concinne

concinne formatum esse docuerit, ut ex semetipso tenorem suum servet. Quinimo exhibitam Diis ab Epicuro reverentiam non permittere, ut de ipsius pietate dubitemus: quemadmodum id etiam generatim observare liceat, Stoicos operibus negasse, quod dictis statuebant de providentia; Epicureos vicissim confirmasse operibus, quod dogmatis negare credebantur. Invocatos ab his Deos fuisse, quod eosdem habuerint pro animabus immortalibus, ac tantum non homines referentibus, quod eos suas habere intra mœnia mundi περιποιήσεις sibi persuaserint; neminem fore in solitudine felicem, ac proinde bonum communicari, & isto pacto crescere debere, statuentes. Naturam a nonnullis Epicureorum vocitatam fuisse fortunam, in qua certe opinione Plato ipse ac Aristoteles versati deprehendantur. Tametsi Epicurus fortunam negaverit esse Deam, non tamen nisi istam plebejam & vulgivagam eum sustulisse, utpote cui cum Mente summa, quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit, quæ rebus causas dedit, easque perpetuo abditissima ratione propagat, non convenire, quilibet cordatiorum intelligat. Per doctrinam ipsius de voluptate, quam in eo quæsierit, ut quis nec corpore doleat, nec animo perturbetur, socordiam aliquam aut iners otium introduci negat, sed placidam quietamque in mente constantiam, quam Democritus εὐθυμίαν καὶ εὐεςῶ nuncupaverit. Videlicet noluisse Epicurum, vitam sapientis esse quasi torrentem rapidumve flumen; at nec idcirco aquæ restagnanti & mortuæ, sed fluvio tacite labenti eam assimilasse. Istud tandem præceptum: λάθε βιώσας, occultus vive; non Epicuri esse, sed Neoclis, ipsius fratris, aut potius Pythagoreorum, qui vitam ingloriam & obscuram imprimis deperierint. Equidem dixisse Epicurum, neminem sapientem accessurum ad Rempublicam, nec gesturum Principatum. Sed hæc intelligi de Sapiente, cujus vivere is fecerit cogitare. Iis vero, qui suapte natura ambitiosi gloriæque appetentes sint, non esse quiescendum, e propria ipsiusmet sententia abunde posse colligi. Quæ singula ad hunc modum se habere posteaquam Autor docuit, nihil amœnius Epicuri scriptis, nihil ingeniosius, nihil elegantius reperiri existimat, suamque hanc sententiam ipso Senecæ, Quintiliani, Virgilii, testimonio comprobat, additque, occurrere in ejus scriptis nonnulla, quæ hominem plane inspiratum arguant ac Numine plenum, qui & Christo subparia hæc pronunciaverit:

rit: dare beneficium jucundius esse, quam accipere; eum ad crastinum suavissime accessurum, qui minimum egens appetensque crastini sit. Unde merito illius dogmata non mediocri cum ardore explanata fuerint, & ex quo eadem Gassendus ornarit atque illustrarit, florem constantissimum sibi polliceri valeant.

ABBATIARUM ITALIÆ BREVIS NOtitia, autore R. P. Augustino Lubin, Ordin.

Eremitar. S. Augustini Assistente Generali & Galliarum Regis Geographo Ordinario.

Romæ, typis Jo. Jac. Komarek Boëmi, 1693. in 4.

Constat Alphab. 2. plag. 11.

ABbatiarum jam olim iste fuit per Italiam imprimis numerus, ut aliquando, anno nempe 1494. in exequiis Ferdinandi Regis Neapolitani, Abbates circiter mille comparuerint. Quod ipsum uti ab Autore nostro in sua ad opus hoc præfatione memoratur, ita procul dubio ansam suppeditavit præsenti ejus scripto, in quo Catalogum earum studiosissime abs se confectum exhibet. Postquam enim ab Eminentissimo Cardinali Colloredo (cui consecravit istas paginas,) fuisset excitatus, ut, quæ vel propter locorum obscuritatem, vel propter situs ignorantiam cum oblivione hominum prope luctarentur, Abbatias cum cæteris sat cognitis paulo annotaret diligentius, subsidiis ad hoc propositum perficiendum necessariis ab eodem instructus; laborem a muneris sui ratione haud alienum aggressus est, & non earum modo, quæ olim extitere, sed reliquarum etiam, quæ adhuc dum florent, Abbatiarum situs, titulos, fundationes, ordines, diœceses, mutationes, & alia istuc pertinentia recensuit, allegatis ubique autoribus, qui singula subministrarint, quorum indicem operi etiam ipsi præfixerat. Abbatum insuper, qui uni atque alteri ex his præfuerint, interdum quidem meminit, sed parce admodum, & nihil fere præter eorundem nomina ex isthoc genere adducit. Minus tamen urbium agrorumque per hanc occasionem nominatorum, & præcipue obscuriorum alias, descriptionem instituto suo accommodam desiderari passus est. Cumque Abbatias has secundum alphabeti ordinem disposuerit, vel ipsarummet proprias vel sedium nativarum commu-

Digitized by Google

communes appellationes inſecutus, inde vicem alicujus Lexici hic liber ſuſtinebit, quod Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cultoribus in negotio non uno ſubſervire poterit.

PIETAS EX NUMMIS ANTIQUIS

delineata a JOH. WEIDNERO, Auguſtano.

Jenæ, apud Joh. Bielkium, 1694. in 4. plag. 15.

HOc cumprimis ſæculo extiterunt viri clariſſimi, qui, cum alias feliciter excolerent literas, jucundiſſimam quoque earum partem, quæ circa nummos antiquos eorundemque explicationem occupatur, ſunt aggreſſi. Nosque ipſi inter Acta hæc collegimus plures. Eſt tamen poſt illos nunc nominandus etiam *Joh. Weidnerus*, qui hos ſibi præ aliis nummos, qui *pietatem* exprimunt, & a variis jamdudum, & a ſemetipſo, tum in muſeis Jenenſibus Boſio-Sagittariano & Wedeliano, tum & Auguſtæ Vindelicorum in Thomaniano, viſos illuſtratosque ſelegit. Ita vero ex numiſmatis ſiſtitur (1) Pietas, uti *Dea* repræſentata. (2) Pietas ſive *affectus* ſeu *religio hominum erga Deum*; quam præ aliis ſpectandam exhibet in nummo Hadriani Imperatoris argenteo, ex muſeo Boſiano, in quo ille apparet barbatus, qualem raro dari ſtatuit; dicitque iſtam pietatem erga Deum patere tum ex vaſis pontificalibus, tum ex augurum notis, tum ex ara aut Mercurii ſigno. (3) Pietas *erga homines*, ſed *mortuos* ſive *divos*; eamque pietatem ait oſtenſam eſſe ratione non una, plerumque tamen effigie pateram tenente; templo; ara, ſuper quam ignis ardens, aut fulmen repoſitum; ſuggeſtu, in quo imago cerea mortui conſecrandi; aquila, eaque vel ſola, vel fulmen aut globum tenente, aut aræ inſidente &c. (4) Pietas *civium erga patriam*. (5) Pietas *inferiorum erga ſuperiores*. (6) Pietas *liberorum erga parentes*: ubi Autor negotium ſibi facesſit in nummo, qui plumbeus extat in Boſiano, argenteus autem in Wedeliano muſeo, referente parte antica caput Æneæ cum inſcriptione: AINEIOT; poſtica vero ipſum Æneam, uti Troja Anchiſen patrem, qui dextra vaſculum aliquod tenet, cervicibus ipſius incubantem, exportat, præeunte filio Iulo, cum ſubſcriptione: EYSEBEIA. (7) Pietas *parentum erga liberos*. (8) Pietas ſive *affectus æqualium invicem*. Tandem & de iis beneficio nummorum dicit

p. 3. p. 8. p. 20. 24. 32. 34. 37. p. 39. 51. 56. 73. 79.

dicit quædam, qui ſe *Pios* appellari paſſi ſunt; factumque id ait mo-
84. do ex adulatione Senatus aliorumque adverſus Cæſares, quos *Pios* &
Felices ſolebant vocare; modo ut ipſi Cæſares ſuam demonſtrarent
88. publice vel pietatem erga Deum, quod feciſſe obſervatur M. Com-
modus Antoninus Pius, vel erga patriam, veluti Pertinax. Id vero
92. *Pii* nomen cum datum ſit non viris ſolum, ſed & uxoribus Cæſarum,
ea occaſione differit de ornatu mulierum in nummis antiquis ob-
97. ſervando, explicatque inſimul inſtitutum Antonini Imperatoris, qui
velut in cognomentum, *Pii* vocem aſcivit. Singulos autem nummos,
98. quos allegat Autor, ſic pertractat, ut de iis, quæ ad ipſos recte intel-
ligendos pertinere videntur, dicat ex antiquitate, illuſtretque ſubin-
104. de eosdem nummis vel in Gallia vel in Saxonicorum Principum
12.38.51.56. memoriam cuſis, in quibus ad priſcorum morem *Pietatis* vocabu-
106. lum extat.

JOH. FRIDERICI BÖCKELMANNI JCti Tractatus poſtumus de Differentiis Juris Civilis, Canonici, Hodierni.

Trajecti ad Rhenum, apud A. Schouten, 1694. in 8.
Plag. 12.

MAgnum fuit inter Jureconſultos Germaniæ noſtri temporis *Böckelmanni* nomen, in Academia primum Heidelbergenſi, poſt in Lugduno-Batava Anteceſſoris de ſtudioſa legum juventute præclare meriti, paucosque ante annos defuncti. Conſueverat is auditoribus ſuis deſcribendas dare, latiusque dein explicare, quas nunc publici omnium juris *Cornelius van Eck*, Jureconſultus Ultrajectinus haud incelebris fecit, Juris Civilis, Canonici & Hodierni Differentias: opuſculum apprime utile iis, qui in jurisprudentiæ ſtudio verſari cum fructu cupiunt. Præmittuntur generalia quædam de jure canonico, ut ad ejus præcipue notitiam manuducere diſcipulos ſuos voluiſſe Auctor videatur: inde in quibus tum quoad jus publicum, tum quoad jus privatum, civiles canonicæque ſanctiones, moresque hodierni diſſentiant, ſuccincte traditur. Præfatione adauxit opuſculum Editor doctiſſimus, qua juris canonici ſtudium in Proteſtantium etiam academiis minime negligendum perſuadet,

Digitized by Google

ſuadet, tum quod indecens ſit eos, qui utriusque, civilis nempe & canonici juris Doctores renuntiari aliquando deſiderant, Juris Canonici eſſe imperitos; tum quod non modo Pontificii, ſed & qui puriori religioni nomen dederunt, vix alium agendi modum in tritura forenſi obſervent, quam qui Canonibus præſcriptus eſt; tum quod cauſæ quamplurimæ, velut de Decimis, de Jure Patronatus, argumentisque aliis, inter Pontificios ſemper, inter Proteſtantes plerumque ex jure canonico ſoleant decidi. Tametſi ita in commendando Canonico jure verſatur, ut primas tamen Civili deferat, atque ſtudioſis noſtratibus in Corpore Juris Civilis habitandum, in Corpore Canonici Juris peregrinandum moneat.

JOH. VVOLFG. TEXTORIS, JCti., Deciſiones Electorales Palatinæ, cum Tractatu Synoptico de Judiciis.

Francof. apud Frider. Knoch, 1693. 4. alph. 3. plag. 3.

COllectionem definitionum cauſarum forenſium ſive rerum judicatarum, quæ Deciſionum nomine vulgo veniunt, rem eſſe utiliſſimam, nemo facile in dubium vocaverit. Ex illis enim non modo quid in ipſis rerum argumentis uſu obtineat, perſpicimus, ſed & habemus, quod in ſimilibus controverſiis, tanquam cynoſuram poſtea ſequamur. Sua igitur laude merito mactandus eſt Conſultiſſimus harum Editor, qui poſteaquam tot jam eruditis orbem beavit ſcriptis, & huic operi admovit manum, atque res in ſuprema Curia Juſtitiæ inferioris Palatinatus, quæ Heidelbergæ fuit, judicatas Reipubl. literariæ invidere nefas duxit. Tametſi enim, ut in Præfatione ipſe declarat, ampliſſima jamjam tot rerumpublicarum ac variarum gentium Rotarum ac Deciſionum meſis ſuppetat, nec copia rerum in illuſtribus Germaniæ Judiciis deciſarum deſit; facile tamen veniam ſe impetraturum confidit, quod Deciſiones has Electorales, typis hactenus nondum impreſſas, publicum voluerit eſſe teſtimonium juſtitiæ, & antea, & ſuo tempore in ea provincia legitime adminiſtratæ. Ea autem methodo in illis potiſſimum uſus eſt, ut ubique relationem facti, ex qua ſtatum cauſæ totamque litis ſeriem compendioſe percipere integrum

ſit, paucis præmiſerit, rationes deinde decidendi ſubjecerit, ac notabilia denique practica, ex ipſis textibus & rationibus legum ac conſtitutionum Imperii, ad meliorem in foro verſantium uſum addiderit. Omnium vero Deciſionum, quarum tres ſupra centum dantur, argumenta hic recenſere, noſtri quidem inſtituti ratio haud patitur; licebit tamen quarundam extantiorum & in ſummam contractarum ſpecimen exhibere, ex quo de cæteris facile poſtmodum erit judicium. Dec. 3. Ille, qui prædia emit a domino, eadem a tertio poſſeſſore de facta ſibi prædiorum quæſtionis anteriore venditione per conſortem actoris, quem antea a domino emiſſe bona iſthæc dicebat, excipiente, vindicare poteſt. Dec. 5. Venditio hæreditatis tertii, in quam venditori nullum jus competit, licet ſub pacto de non præſtanda evictione facta, ob præſumtum iſtius dolum nulla eſt. Dec. 6. Legatarius, cui legatum ab hærede teſtamentario ſolutum eſt, & qui in ejus quieta poſſeſſione ultra 30. annos fuit, hæreditatis petitione conventus ab inſtantia abſolvitur. Dec. 7. Venditor, re ita vendita ſi emtor intra certum tempus animum deſuper declaraſſet, & hoc per unum teſtem declarationem ſaltem non vero tempus probante, abſolutus eſt ab impletione contractus, præſtito prius purgationis juramento. Dec. 9. Actor, qui inſtrumento cenſitico deperdito, debitum probat ex ſolutione cenſus per longum tempus, confeſſione item unius ex conſortibus debitorum hæreditariorum, tum libro rationum defuncti creditoris, nec non ex inventario & rationibus tutelaribus, ad juramenti ſuppletorii præſtationem fuit admiſſus. (conf. Dec. 17.) Dec. 15. Corpus opificum prædium, a præpoſito magiſtro, quem Zunfftmeiſter vocant, ſine conſenſu cæterorum conſortium, & absq; conſueta in loco rei ſitæ contractus inſinuatione alienatum, cum emtor in bona fide & diutina poſſeſſione fuerit, factaque belli tempore inſinuatione apud ſuperiorem, non poteſt vindicare. Dec. 16. Transactio de bonis maternis inter patrem & filium, ob metum reverentialem, & enormem læſionem non probatã, haud reſcinditur; (ubi in Notabilibus deducitur, quomodo Cameræ Imperialis ſtylus in Judiciis Statuũ Imperii pro norma obſervandus ſit.) Dec. 25. Teſtamentum a muliere apoplectica, ſanæ tamen mentis, præſente loci ſculteto & convicanis quibusdam ſcabinis ad interrogationem confectum, ſtatuto Palatino validum eſt. Dec. 27. Venditor, qui domum cum area adjacente 10. pedum longitudinis &

50.

50. latitudinis vendidit, ſi emtor poſtea ædificare volens 5. pedes latitudinis relinquere a magiſtratu jubeatur, probare debet, conſtitutionem de relinquendo verſus munimentum ſpatio, contractum emtionis antecesſiſſe. Dec. 30. Documentorum, quæ quidam detinebat & hæredibus ejus, ad quem pertinebant, probabilibus reſtituere detrectabat, ex eo quod illa documenta apud ſe depoſita, & hæredes extranei eſſent, hiſce conſentientibus ſequeſtratio placuit. Dec. 31. Adminiſtratores Eccleſiæ dimidiam partem molendini, quam in præjudicium pauperum aliorumque creditorum alienatam eſſe dicunt, non poſſunt revocare ab eo, in quem per donationem remuneratoriam translata eſt, quia tempore donationis re ipſa fraudatos eſſe creditores non conſtabat. Dec. 33. Annuum legatum ſcholæ ex libro ſalariorum, quem dicunt das Competentz-Buch, accedente duorum teſtium depoſitione, probatur. Dec. 34. Legatum piis locis in teſtamento ſolennitatibus deſtituto relictum, invalidum judicatum eſt. Dec. 43. Doctor Medicinæ convenit pharmacopolam actione injuriarum, ob verba injurioſa, quaſi argentum vivum infanti cuidam ægrotanti, cujus mors ſecuta ſit, dediſſet, item ſe illum infamem reddere poſſe, ſi velit &c. reo pleraque, quæ infamiam præ ſe ferebant, a ſe dicta eſſe negante, actore vero per teſtes ſingulares, integræ tamen fidei probante, reus, cum juramentum purgationis ſibi injunctum non præſtitiſſet, ad deprecationem & literas reverſales actori extradendas, nec non in mulctam centum florenorum cum refuſione expenſarum condemnatus eſt. Dec. 44. Ab actione injuriarum communitatis, reus qui aliquos ſaltem adminiſtratores ſub incerto nomine ſtudio boni publici indignos dixit, qui libros cenſuales in manibus haberent, actoribus non probantibus abſolvitur. Dec. 54. Fideicommiſſum familiæ & quidem filiis ea lege relictum, ut ſi quis illorum decederet ſine prole maſculina, ad proximos agnatos maſculos illud devolvatur, ab ultimo in familia libere alienari, nec a deſcendentibus ex filiabus, quia ad has ex diſpoſitione haud ſpectabat, ſed iis aliunde ſatisfactum erat, revocari poteſt. Dec. 55. Ille, qui in literis poſſeſſionem caſtri ultro ceſſiſſe, nec ullam prætenſionem reliquam habere profeſſus eſt, licet ſimulationem & poſſeſſionem re judicata ſibi addictam aſſerat, in poſſeſſorio ſuccumbit. Dec. 56. Contra dominos feudi, a quibus ſubditi variis modis ſe gravatos eſſe dicunt, licet illi Nobiles Imperii immediati ſint,

neque jura, de quorum exercitio controvertebatur, ab Electore Palatino in feudum recognoſcant, alias tamen vaſalli Palatini ſunt, & caſus eſt depoſiti miſerabilis, a ſupremo Dicaſterio Electorali mandatum reſtitutorium & inhibitorium datum eſt. Dec. 57. Ille, in cujus ædibus incendium ipſius culpa exortum, & per quod vicina domus abſumta eſt, ad refuſionem damni vicino dari condemnatus fuit, quia de ipſius culpa tum per præſumtiones, tum per teſtes conſtabat, quod ſolus habitaverit, nec miniſterio eo tempore ad rem cereviſiariam uſus fuerit, & præterea inſignem negligentiam circa fornacem hordeorum roſtricem, tum ex brevi ſtructura ejus periculis obnoxia, tum ex lignis proximis & adpendentibus herbis nicotianis commiſerit. Dec. 58. Abſolutus eſt reus ab intentione actoris, refuſionem damni, quod ille ex intermiſſa profeſſione vini aduſti alio transvehendi & hac de cauſa confiſcati dederit, poſcentis, ideo quod vector non teneatur ad exſolutionem vectigalis pro mercibus, nec ulla rei culpa præceſſerit, ſed potius conventum fuerit, quod nihil negotii cum ſolutione gabellæ habere debeat, præterea culpa omiſſionis non præſumenda & in caſu dubio culpæ reus abſolvendus ſit. Dec. 63. Actio ad privationem hæreditatis ex jure Electorali Palatino ob non ſoluta intra trimeſtre ſpatium legata, non habet locum contra hæredes hæredis defuncti, quia nulla judicialis admonitio illum in mora conſtituit, & actio illa tanquam mere pœnalis contra hæredes non datur. Dec. 64. Utili Legis Aquiliæ actione ob corruptionem alterius oculi conventus, primum in 50, poſtea 150 florenos fuit condemnatus. Dec. 68. Vidua Judæi actrix, quæ cum mercatore quodam de creditis defuncto marito mercibus controvertebat, & ideo libellum ſupplicem exhibebat, creditore librum ſuum mercatorium producente, condemnatoriam obtinuit; quæ ſententia etiam in Appellationis inſtantia ob mortem creditoris ſubſecutam aliaque adminicula, ſed ſine encomio fuit confirmata. Dec. 74. Adminiſtratores communitatis, cum nonnulli de communitate nomine ipſius trecentos florenos pro cenſu annuo quindecim florenorum accepiſſent, tametſi in obligatione expreſſum, pecuniam in rem communitatis verſam & penſiones per multos annos ſolutæ eſſent, quia tamen hoc æs alienum non conſenſu communitatis contractum, nec conſenſu Electoris Palatini obfirmatum, nec de verſione in rem revera facta conſtabat, ab actione abſoluti, & actor in

recon-

Digitized by Google

reconventione ad reſtituendas indebite ſolutas penſiones condemnatus eſt. Dec. 82. Reus ſolutionem debiti apochis, quæ non ſunt formæ probantis ſed ſubleſtæ fidei, item manuali ſuſpecto, nec non bacillis ſine conſenſu utriusque partis inciſis atque incertis, probans ad exſolutionem ejusdem fuit condemnatus. Dec. 84. Hæres, ſi legata a teſtatore per aliam ſcripturam poſtea tertio relicta ſolvendi terminos petiit, quod eadem agnoviſſe videatur, illa non obſtante juris ignorantia præſtare tenetur. Dec. 88. Sponſo poſt concubitum & ſecutum ex eo partum in ſponſalibus clandeſtinis ad conſummationem agente, quod vitium clandeſtinitatis ſponſaliorum concubitu ſublatum ſit, & favor partus per matrimonium legitimandi verſetur, deflorata ſponſa abnuens illi nubere ab intentione actoris abſolvitur ideo, quod ſponſaliorum absque conſenſu parentum contractorum nullitas non tollatur concubitu, nulla id cavente lege, ſed jure Palatino approbante, ceſſante hic inſuper ratione commiſerationis perſonæ impregnatæ, quæ ipſa contradixerit conſummationi, & quod legitimatio aliunde peti poſſit. Dec. 100. Reus, qui alterum diffamaverat, quaſi equum magicis artibus interemerit, & propterea actione injuriarum, tum ad pœnam arbitrariam, tum injuriæ æſtimationem & ad palinodiam conveniebatur, quamvis alieno ore & ex præſagio artis magicæ iſta verba protuliſſe exceperit, quia tamen illa ab ipſo dicta ſcriptaque eſſe probabantur, ad certam pœnam pecuniariam & palinodiam, æſtimatione injuriarum inſuper habita, condemnatus eſt; quæ ſententia etiam ſub declaratione, ut reo recantanti fama reſervaretur, in Appellationis inſtantia confirmata fuit.

Appendicis locum occupat tractatus de Judiciis ſynopticus, quorum deſcriptione & partibus §. 1. ut & objecto §. 2. expoſitis, de Proceſſu in contumaciam, tum reſpectu actoris, §. 3. tum rei, & quidem vel ante litis conteſtationem §. 4. vel poſt eandem formando, §. 5. Autor agit. Porro de recuſatione ſuſpecti Judicis §. 6. nec non de effectibus judicii tam pendentis §. 7. quam finiti, vel per ſententiam §. 8. vel per tranſactionem §. 9. tandem de officio Judiciis §. 10. ſuccincte & legaliter tractat.

EDMUNDI RICHERII OBSTETRIX Animorum, ſeu prudens docendi & diſcendi Methodus, cum clarorum Virorum opuſculis non diſſimilis argumenti, & præfatione ADAMI RECHENBERGI, *P. P. Lipſ.*

Lipſiæ & Luneburgi, ap. Joh. Georg. Lipper, 1693. in 4.

NOn equidem novus hic liber eſt, quippe ſub initium hujus ſeculi in Gallia, & Ambergæ in Germania a. 1608. impreſſus; dignus tamen *Morhofio*, ſummo polyhiſtori viſus eſt, qui in gratiam docentium ac diſcentium in ſcholis recuderetur. Quanta enim autoris ejus cum in ſacris, tum in profanis fuerit eruditio, libri ejus a clariſſimo *Wittenio* in *Diario Biogmphico* commemorati, & ex parte a nobis in Actis Eruditorum A. 1683. p. 494. & A. 1684. p. 103. ſeq. recenſiti teſtantur. In hoc certe libro rationem docendi juventutem ſcholaſticam egregie oſtendit, vitiaque vulgo in ſcholis regnantia detexit, *ματαιοτεχνίαν*, quam Græci vocant, perſtringendo. Quapropter clariſſimus *Rechenbergius* noſter, Morhofii ſecutus conſilium, denuo Richerii illud Opus edidit, inſuperque *Ulrici Huberi*, viri celeberrimi, *Orationem de Pædantiſmo*, nec non opuſcula non diſſimilis argumenti alia, puta *Ger. Jo. Voſſii de Studiorum Ratione*, *Franciſci Junii Paræneſin*, *Aug. Buchneri Conſilium de ſtudiis recte inſtituendis* & *Jo. Gl. Ph. cl. Artem ratione recte utendi*, h. e. novam Logicam ſtudioſis Juris imprimis utilem adjecit: ut in hac arte etiam adoleſcentes mature, quæ utilia ſint ab inutilibus diſcernere addiſcerent.

JOHANNIS LOMEIERI, ZUTPHANIENſis, Dierum Genialium, ſive Diſſertationum Philologicarum, Decas Prima.

Daventriæ, apud Albertum Fronten, 1694. in 8.
Alphab. 1. plag. 4.

LIber hic, quem Genialium Dierum titulo inſignire, Alexandrum ab Alexandro imitatus, non incongruum exiſtimavit Cl. Lomeierus, Paſtor

Paſtor & Profeſſor Zutphanienſis non incelebris, (cujus de *veterum Gentilium luſtrationibus* Syntagma in Actis noſtris A. 1682. p. 253. exhibitum a nobis eſt,) Diſſertationum Philologicarum priorem Decadem complectitur, quam altera poſthac excipiet, ſi, quod in Præfatione ad Lectorem dedit, promiſſo ex votis ſtare ipſi conceſſum fuerit. Præſentium vero meletematum jucunda non minus ac utilia argumenta ſunt, eorumque proin ſummam breviter nunc delibabimus.

Ac Diſſertatio quidem prima *veterum Scytharum Philoſophiam* examinat. Licet enim vulgo inter barbaros omni ævo barbariſſimi putati fuerint, non obtuſa tamen adeo pectora eos omnes geſtaſſe Noſter aſſerit, & ab eorum Doctoribus, qui ſapientiæ laude præ cæteris celebrentur, exorſus, adducit e reliquis Promethéum, cui Philoſophiæ inventionem Græci ipſi tribuant; Deucalionem ejus filium; Zamolxin, de quo dubium eſſe dicit, utrum ante Pythagoram multis annis extiterit, ceu viſum fuit Herodoto, ni duos forſan ejus nominis vixiſſe ſtatuas; Zeutam, quem pro Ægyptiorum Mercurio agnoſcit; Abarem, proverbio ex ſagitta, quam ipſe nihil comedens circumtulerit, celebratum; Diceneum & Comoſicum, quos ex Jornande deſcribit; maximeque Orpheum, qui & Deorum cultum inſtituerit, & Philoſophiam didicerit in Ægypto, & vitam adeo frugalem duxerit, ut & ipſa in proverbium abierit. Eum tamen a magiæ ſuſpicione minus liberat, quidque per lyram Orphei in Lesbiam, ut narrat Lucianus, translatam ſignificetur, exponit; atque hactenus enumeratis Anacharſin, Bionem, Heraclidem, Cotyn, Toxarim, Pliſtos, aſſociat. Progreſſus deinceps ad Scytharum religionem, inter Deos ab iis Martem præcipue fuiſſe cultum refert; quæque de ejus gladio a paſtore quodam invento, & ad Attilam allato, fabulętur ex Priſciano Jornandes, recenſet. Apollinem inſuper in magno apud eos honore habitum commemorat, tametſi Scythas hyperboreos ei aſinos immolaſſe neget, cum intima aquilonis inacceſſa his animalibus eſſe notum ſit; nec obſtet Ezechielis locus c. XXVII, 14. quandoquidem Thogarma minime deſignet Scythiam, ſed Trogmorum in Galatia regionem, ubi aſini & muli præſtantiſſimi reperti fuerint. Dianam humano ſanguine inter eos cultam non diſſimulat, nec Cererem, Jovem, Veſtam, Bacchum, Saturnum, ex Numinum, quæ adorarint ipſi, claſſe removet. Quantum hinc concernit ſapientiam, & eam quidem theoreticam,

immor-

immortalitatem animarum eos credidiſſe, nec a μεϑεμψυχώσεως dogmate abhorruiſſe ſtatuit. In naturali Philoſophia quo progreſſi fuerint, patere putat ex Juſtini libro II. c. 1. ubi ex Philoſophorum inter ſe de rerum principiis altercantium hypotheſibus argute diſſerant. Duos tantum ventos, ſed triplex divinationis genus, ῥαβδομαντείαν, extiſpicium, & augurium, eos agnoviſſe, Muſicamque exercuiſſe docet. E practica ipſorum Philoſophia, doctrinam de ſummo hominis bono neutiquam in voluptatibus collocando; virtutes item, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, juſtitiamque, ab iis multum æſtimari ſolitas; ex Oeconomica, tuendæ augendæque familiæ rationes, & communionem uxorum inter eos receptam; e Politica libertatis uſum, & ortum ex ſpontanea fidei rectique obſervantia legum defectum, ipſamque vitiorum, quæ iis haud parum profuerit, ignorationem in medium producit. De cætero Epiphanium, quod poſt Barbariſmum ante diluvium regnantem, inſecutum fuiſſe ſtatuat Scythiſmum, refellit, quæque Scythis de morum feritate, ἀνθρωποφαγία, & aliis inhumanitatis aſperitatibus objiciantur, de omnibus capi debere penitus inficiatur.

Secundæ Diſſertationis locum occupat Oratio, quam ipſe anno 1686. in illuſtris Scholæ Zutphanienſis inauguratione recitavit, eaque ſententiam de *quatuor Monarchiis*, a vulgari Theologorum Hiſtoricorumque ac Chronologorum opinione longius recedentem complectitur. Poſtquam enim eos, qui ex Daniele & Zacharia quaternarium earum numerum ſtabilire conantur, non firmo adeo talo niti oſtendere ſategit, alias quoque Monarchias ante iſtas quatuor fuiſſe, & alias eodem cum iis tempore floruiſſe, alias denique easdem inſecutas fuiſſe docet, & Monarchiam per ſummum imperium, cæteris dignitate ac potentia præſtans, definit. Sed & ante omnia eos caſtigat, qui Aſſyriacum regnum cum Babylonico imperite confundant, & iſtud multo ante periiſſe, vel e ſolis Ezechielis cap. XXXI. & ſequenti, conſtare aſſerit. Magnas interim Ægyptiorum, Arabum, Palæſtinorum, Tyriorum, Æthiopum, Syrorum, qui omnes ante Nabuchodonoſorem floruerint, opes potentiamque memorari, nec Hebræos ipſos ſub Regibus ſuis longe lateque dominantes excludi debere. Stantibus porro ac vigentibus his quatuor Monarchiis, multas alias inferiores apud Arabes, Parthos, Scythas, Indos, Germanos, & alios floruiſſe.

Digitized by Google

fuiſſe. Iſtud vero omnes abſurditatis ſuperare numeros, quod Imperium Romanum ad finem uſque mundi extendatur, cum certe jam olim extinctum fuerit, ultimo Romanorum Imperatorum exiſtente Auguſtulo, circa A.C. 475 ab Odoacro Rugio devicto, cunctisque regionibus avulſis; unde poſtmodum plurimas Monarchias enatas dicit, quarum quælibet propriam ſibi præ aliis ὑπεροχὴν arrogare deprehendatur, idque exemplo Galliæ Hiſpaniæque Regum comprobat. Nec aquilas illas, quibus hodie pro inſignibus utantur Germaniæ Imperatores, Romanorum inſignia, ſed Germanorũ eſſe dicit, monumenta ſcilicet ingentis illius ac decantatiſſimæ Varianæ cladis; prout neq; aquila biceps, ut quidem imperitum vulgus perſuadere ſibi ſoleat, ſed potius duæ ſimul aquilæ pinganṭur, quarum altera alterã expanſis alis obtegat. In illa enim victoria, quam Arminius de Quintilio Varo ejusque legionibus obtinuerit, raptas fuiſſe tres Romanas aquilas; unam evulſiſſe ſigniferum, priusquam in manus hoſtium veniret, duas autem abſtuliſſe easque adhuc dum poſſidere Germanos innuit.

Diſſertatio tertia occupatur circa imagunculam *Harpocratis*, quam Jo. Smetium in ſuo aſſervare muſeo memorat. Ea vero puerum exhibet, totum fere nudum, niſi quod pectoris pars veletur veſte, quæ in humero dextro ſubſtringitur. In capite geſtatur flos loti, & aliud inſigne Numinum Ægyptiorum. A tergo habet ille alas & pharetram. Manus dextræ digitis primoribus premit vocem, & ſilentia ſuadet. Brachio appendet ſitula. Circa ſiniſtrum lacertum ſerpens volvitur; manu tenet clavam Herculeam, cui anſer appendet, quamque ramulus ambit. A dextro pede ſedet cuniculus ſive lepus, a ſiniſtro accipiter vel avis forſan alia. Hanc imaginem jamtum erudita explicatione illuſtravit Gisbertus Cuperus, docuitque, Harpocratem, ſilentii Deum, hac ipſa ob oculos proponi, eumque ex veterum Gentilium Theologia nullum eſſe alium, quam Solem, ad quem pleraque ſua Numina referre illi conſueverint. Sed Autor noſter eam in Philoſophiæ Practicæ uſum traduxit, & omni illius apparatu ad ejusdem Dei officium, ſilentium videlicet, non quovis tamen, ſed tempeſtivum, & ſapiente dignum, nos manu duci per partes ſingulas uberius probavit.

Diſſertatio quarta *variantes* aliquot in Novi Teſtamenti te-

xtu Græco *lectiones* colligit, quæ Stephani Curcellæi diligentiam effugerunt, quasque ideo se in medium produxisse fatetur, ut, si aliquando typographi Novi Testamenti Curcellæani editionem repeterent, eas reliquis valerent adjicere. Illud interea notatu dignum est, quod Amstelodami apud Gasparem Fernandum Vegam, Judæum, se vidisse dicit Biblia Hebraica elegantissimis characteribus membranæ inscripta, addita ad marginem Masora, cujus verba minutissimis nec minus concinnis literis omne genus hominum, animalium, plantarum, arborum, &c. artificiosissime retulerint. Hæc scripta fuisse in urbe Hispaniæ Servera a Samuele Bar-Abraham, A.C. 1399 & 1400, Vegamque confirmasse, quod pro isto Codice ter mille & sexcentos florenos a Rege Hispaniarum offerri sibi compererit, ipsum autem, cum longe pluris eum æstimaret, vendere thesaurum tantum noluisse, quippe imprimis veritum, ne ideo divinam indignationem in semetipsum æque ac in posteros concitaret.

Quinta *Marcum Evangelistam* cum *Johanne* conciliat, & quo sensu ille ad *horam tertiam*, hic vero ad *sextam* crucifixionis mentionem injiciat, disquirit. Ubi quidem non solum eos rejicit, qui difficultatem hanc insuperabilem pronuncient, sed istos etiam, qui librarios oscitantiæ accusent. Nec tamen adstipulatur iis, qui Marci locū de crucifixionis initio a clamore populi derivando, dictum autem Johanneum de ipsa sceleris perpetratione & in crucem actione capiant; aut his, qui aliter a Judæis, aliter a Romanis horas fuisse distinctas judicent; quinimo ne diei quidem in certos quadrantes divisionem huc aliquid conferre putat. Sed potius, vestigiis Dan. Heinsii insistens, verba Marci: ἦν τὸ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, ita exponenda esse censet: Erat autem tunc hora tertia, *postquam* (seu a quo) eum crucifixerant. Ut adeo divisio vestium & alia ejusmodi per trihorium, per quod Christus ab hora diei sexta a Johanne memorata cruci affixus pependit, interim suscepta videantur. Horam vero a crucifixione tertiam cum nona diei coincidere, & isto pacto scrupulum omnem penitus auferri posse, si Marci horam tertiam non ad horam diurnam, sed ad tertiam a crucifixione referamus, prout econtra Johannes per horam sextam meridiei tempus designarit.

Sexta *Terentiorum* nomen apud Romanos celeberrimum consiserat,

Digitized by Google

ſiderat, iſtudque derivari a quibusdam refert e lingua Sabinorum, quibus *terenum* idem ſit, ac molle, tametſi aliis magis placeat deducere id a *Terento*, qui locus fuerit in campo Martio, unde etiam Terentina tribus originem nominis indepta ſit. His autem in medio relictis, eos potius Autor introducit, qui nomine iſto inſigniti ex utroque ſexu legantur. Et e ſequiori quidem Terentiam, Ciceronis uxorem, & aliam Mæcenati nuptam, Albiam item Terentiam Imperatoris M. Salvii Othonis matrem, & tandem Terentillam ſcortillum e Suetonii Auguſto memorat. Inter Viros primum locum tribuit M. Terentio Varroni, qui ad Conſulatus dignitatem poſtea pervenit; huic adjungit Q. Terentium Culleonem, & reliquos, quorum apud Livium, Dionem, Plinium, autoresque alios injecta mentio conſpicitur; quemadmodum nec eos omittit, qui aut e literatis aut ex plebe iſthoc nomine apud Hiſtoricos paſim celebrantur. Et ut maxima eorum pars ſuperſtitioni profanæ fuit addictiſſima, ita e Chriſtianis nonniſi tres Terentios producit, unum ex Theodoreto, qui ſub Imp. Valente vixerit; alterum quendam Tomeorum Epiſcopum, inter defenſores fidei Nicenæ apud Cpolin in Synodo repetitæ numeratum a Sozomeno; & tertium martyrio coronatum, de cujus reliquiis Theodorus Lector Lib. II. Collectaneorum nonnihil annotet.

In Diſſertatione ſeptima iſtum *Matthæi* locum perpendit, in quo Apoſtoli *ſal terræ* nuncupantur, c. V. 13. Et per terram quidem non orbem univerſum, ſed Judæam heic intelligit, cui primo omnium doctrina Evangelii oblata fuerit. Ejus vero incolas effeciſſe, ut ſal, ſeu verbum ab Apoſtolis annunciatum, inſipidum factum fuerit, non ſui quidem ipſius mutatione aut corruptione, ſed in Judæis, induratis Evangelii auditoribus. Quamobrem iis denunciari pœnam, non modo καθ' ἅρσιν, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; quo ſalietur, ſcil. terra? ſed & inſuper κατὰ θέσιν, εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, ad nil valet amplius, niſi ut ejiciatur, non ſal, ſed ipſa iterum terra, ſeu Judæi potius eam inhabitantes.

In Diſſertatione octava, circa *ſeptem Græciæ Sapientes*, non ſolum nominat divortia autorum, qui numerum iſtum imminuere allaborarint, ſed & in ipſam eorum ſapientiam inquirit, ac nomina hæc ante omnia ſuo loco & dignitati reſtituit, cum ea multi e Sapientum catalogo expunxerint. Philoſophiam dein Poëticam, Sophiſticam,

Scepticam, Mythicamque iis adjudicat. Sigillatim vero, quod Thales Physicæ imprimis studuerit, reliqui sex practicorum titulum obtinere queant, ostendit, & apophtegmatum iis tribui solitorum cum Scriptura Sacra convenientiam declarat. Interim nequaquam sibi persuadet, quod ab iis hæ sententiæ primum profectæ fuerint, prout nec illa, quæ Catoni vulgo tribuantur, Districha; nec carmina Pythagoræ, Orphei, & Empedoclis; nec fabellæ, quæ sub Æsopi nomine circumferantur, ab his autoribus originem acceperint. Eas tamen sententias aut similes frequenter a Sapientibus his usurpatas credit, methodumque philosophandi per gnomas istiusmodi pro inconveniente habendam non admittit.

Nona Dissertatio *precationum diversa genera* a Paulo Phil. IV, 6. & 1. Tim. II, 1. denominata contemplatur. Ubi istud quidem ex communi Interpretum opinione Noster retinet, quod εὐχαριστία gratiarum actionem designet; in eo tamen ab hac alienus est, quod δέησιν non solam malorum deprecationem, sed simpliciter alicujus rei indigentiam petitionemque inde ortam; nec προσευχὴν petitionem tantummodo bonorum, sed etiam malorum deprecationem; nec ἐντεύξεις præcise solam intercessionem, sed potius orationem frequentem & qualibet occasione data fusam denotare asserit.

Agmen tandem claudit decima de *osculis*, quæ, licet inter cæteras prolixissima appareat, nobis tamen eo majus otium indulget, cum passim alibi hæc materia jamtum abunde pertractata reperiatur, ipseque Autor non dissimulet, se saltim aliorum hac de re aut latius dicta contraxisse, aut contractiora extendisse, tametsi quædam omissa aut minus observata addere haud neglexerit; quæ qualia sint, versata in veteribus monumentis Lectorum industria facili negotio dijudicabit.

TRAITE DE LA FORTIFICATION &c.

h. e.

Tractatus de muniendi ratione, continens methodos antiquas & recentes construendi & defendendi munimenta, nec non modum illa invadendi, auctore Dn. Ozanam Professore Mathematum.

Juxta

Digitized by Google

Juxta exemplar Pariſienſe ap. Joh. Jombert, 1694. in 8.

Conſtat plag. 17. tabul. æn. 44.

QUi integrum Curſum Mathematum celeberrimi *Dn. Ozanami*, haud ita pridem Pariſiis in lucem editum, typis recudendum curat Bibliopola Batavus!, tempori ſerviendum ratus initium cepit ab hoc de militari architectura libro, in *ſex* omnino *partes* ab auctore ſuo diviſo, quibus explicationem terminorum & axiomata quædam præmiſit. In his præter vulgo nota inculcat, *angulum propugnaculi* non minorem eſſe debere 70 gradibus; *alam ſecundariam* inconſulte repudiari a recentioribus, cum tamen ea neglecta, in polygonis multorū laterum angulus propugnaculi nimis obtuſus fiat, contra vero ab ala ſecundaria hoſtis in ruinam in facie propugnaculi factam enitens a latere peti poſſit; *alam primariam* partem aliquam *auricula* tectam habere debere; *alam* nec ad *chordam*, nec *faciem*, nec *lineam defenſionis* conſtituendam perpendicularem, ſed ut medium aliquod teneatur, ex centro polygoni eſſe educendam. Hæc enim ratio Autori peculiaris eſt, quam etiam ſequitur in quatuor muniendi modis a ſe propoſitis, quorum primum in *parte prima*, quæ de *munitione regulari* agit, præcipue explicat, dum non ſolum *ichnographiam* ſed & orthographiā munimentorum edocet, ſupputationemque Trigonometricam linearum & angulorum demonſtrat. Tribuit autem *lateri interiori* cujusvis polygoni 120 hexapodas, *collo* vero *dimidio* tot, quot polygonum habet latera additis 20, donec tandem in Decagono fiat 30 hexap. quæ longitudo in ſequentibus quoque polygonis retinetur. *Alæ* numerum hexapodarum quadruplum numeri laterum polygoni aſſignat, uſque dum in Decagono fiat 40 hexap. retinenda quoque in polygonis laterum plurium. *Secunda pars externorum operum* conſtructionem tradit; *in tertia* vero *diverſi muniendi modi*, *Erhardi* nimirum, *Pagani*, *Bombelli*, *Blondelli*, *Vaubani*, *Sardi*, *Villei*, *Maroloiſii*, *Hiſpanorum*, nec non *ordo* quoque *corrobatus* ita recenſentur, ut & conſtructio & calculus eorum Trigonometricus afferatur, ac de nonnullis quoque feratur judicium. Proponuntur quoque hic *reliquæ Auctoris methodi*, in quarum *ſecunda*, *polygoni interioris* & *colli dimidii* longitudo eadem eſt quæ in prima, *alæ* vero numerum hexap. æqualem numero qui oritur ſi duplo laterum polygoni addas 10, usque ad Decagonum

gonum habet, in quo & sequentibus longitudo 80 hexap. retinetur. Quandoquidem autem *angulus defensus* in Octogono obtusus fieri incipit, super lineam summas *alas* jungentem semicirculo descripto *angulus propugnaculi* rectus efficiendus est, ut hoc pacto *ala* quoque *secundaria* acquiratur. In *tertia* factis reliquis, ut in præcedenti, Auctor *capitalem lineam collo integro* facit æqualem, ut *angulus propugnaculi* acutus fiat, & *ala secundaria* major reddatur: in *quarta* ex centro polygoni ad ejus latus perpendicularem demittit, in tot partes quot habet polygonum latera dividendam, harumque partium duas *dimidio* assignat *collo*, tres vero *capitali*. *Quarta pars* in *munitione irregulari* docenda versatur, in eaque, ut omittamus pervulgata, quadruplex affertur ab Auctore ratio muniendi figuras, quarum latera nec deficiunt a mensura 100 hexap. nec 150 hexap. excedunt, angulique recto non sunt minores. Nam *primo* circa tres figuræ datæ angulos maxime a se invicem remotos circulum describit, & ex centro educit radios ad angularia omnia puncta; deinde quantitatem *angulorum centralium* hoc modo factorum explorat, & lateri opposito eam constructionem adplicat, quæ propria est polygono, ad cujus *angulum centri* quantitas inventa proxime accedit; ita tamen, ut cum angulus propugnaculi obtusus evadit, eum in rectum commutet, cujus latera producta *lineas defensionis* vel *radentes* vel *figentes* constituant. *Secundo* bina semper assumit latera figuræ, si par sit laterum numerus, quæritque centrum circuli per tres angulos, ad quos constituendos illa concurrunt, describendi, & post inventos *angulos centrales* duos, *colla* dimidia & *alas* determinat, ut in modo præcedente: quando autem laterum numerus impar est, pro ultimo centrum quærit bisecando angulos, quos cum vicinis lateribus constituit, perinde ut in *modo tertio*, ubi centra semper definiuntur ab intersectionibus linearum, quæ angulos figuræ bisecant. *Quarto* tam angulos figuræ quam latera bifariam dividit, & puncta concursus linearum sectricium pro centris assumit, angulos vero quos constituunt pro dimidiis centralibus, atque ex hisce datis reliqua definit, ut supra. *Quinta pars offensivam munitionem* complexa, constructionem *munimentorum campestrium, circumvallationū, adductuum, suggestuum tormentorum, vinearum, cuniculorumque* describit: *sextaque* tandem quoad *munitionem defensivam*, paucis exponit, quomodo obsessi hostem *accessibus, cuniculis & suggestibus contrariis* factis repellere, nec non *regressuum* ædificatione impetum ejus retardare possint.

CHRO-

Digitized by Google

CHRONICON BALDUINI AVENnenſis, Toparchæ Bellimontis,

ſive

Hiſtoria Genealogica Comitum Hanoniæ aliorumque Principum, primum nunc edita & notis hiſtoricis illuſtrata, ſtudio Jacobi Baronis le Roy & S. R. I. Domini Sancti Lamberti.

Antverpiæ, ex typographia Henrici Thieullier, 1693. fol.

Conſtat plag. 19.

QUod per quadringentos annos MStum hactenus delituit, Balduni Avennenſis Chronicon, paſſim interea ab eruditis, ac inter hos Miræo in Auctario de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Valerio Andreæ in Bibliotheca Belgica, & Andrea Du Chesne in Hiſtoria Genealogica Domus Luxemburgicæ celebratum eſt. Et olim quidem Gallice pariter ac Latine extitit Pariſiis apud Andream Quercetanum, & Bruxellis apud Chifletios, quorum exemplar, una cum Chronico Alberici, Monachi trium-fontium, multo & vetuſtiori & majori, nec ſimiliter unquam hactenus vulgato, Illuſtriſſimus Editor obtinuit, qui prius id Latine ſcriptum, ſed poſtea in Gallicam linguam converſum fuiſſe opinatur. Complectitur autem, ut ipſe jamjam indicavit titulus, Genealogiam Comitum Hannoniæ, exordio ſumto a temporibus Caroli Ducis Lotharingiæ, qui frater fuit Lotharii Regis Francorum, & ſeculo adeo decimo, a quo fere usque ad decimi tertii decurſum ſuæ narrationis filum Autor protraxit, qui ſub anno 1185 aut 1289 ſcriptionem hanc ſuſcepiſſe creditur. Neque Comitum modo dictorum, ſed cognatorum quoque Principum ſtemmata ſimul exhibet; ſiquidem ex ipſo hoc opere jam pridem Engueramus Magnus, Dominus de Coucy, Oiſy, & Montmirel, Genealogiam familiæ de Coucy & Dreux deſumi, & usque ad A. 1303. extendi mandavit, ſub titulo: *le Lignage de Coucy & Dreux.* Ut ſuam adeo operam Illuſtriſſimus Editor in Scriptore hoc e tenebris eruendo optime collocarit; qui etiam notas easque nec paucas nec ineruditas margini adjunxit, & ſingulis præterea periodis ſubjecit, in iis non Autoris modo dicta ſubinde magis ex Hiſtoriarum monumentis illu-

luſtrans, & nomina Gallica Latinitati ab Auctore donata ad ſuam originem deducens, antiquatamque pronunciationem cum recentiori componens, ſed errores quoque pro re nata paſſim corrigens. Seriem deinceps Comitum Hannoniæ ex Stemmatibus Principum Belgii ab Aub. Miræo concinnatis addidit, Tabulamque Geographicam, quæ Comitatuum Hannoniæ & Namurci deſignationem accuratiorem ſiſtit, inſeruit.

LIBRI NOVI.

Memorie Hiſtoriche della Congregatione dell' Oratorio, raccolte da Giovanni Marciano. In Napoli 1693. fol.

Luca Tozzi Neapolitani in Hippocratis Aphoriſmos Commentaria. Neapol. 1693. in 4.

Memorie de' Veſcovi di Biſeglia, ricercate dal Veſcovo Pompeo Sarnelli. In Napoli, 1693. in 4.

L' Abuſo degli Aſtri, ovvero L' Umana Felicità Oroſcopata da Dio e dalla prudenza; dell' Abbate D. Bonav. Tondi. In Venezia 1693. in 8.

Lettere memorabili, Iſtoriche, Politiche ed Erudite, raccolte da Antonio Bulifon. In Pozzuoli 1693. in 12.

Remarques ſur la piece antique de bronze: avec une Deſcription de la chambre des raretez de l' Auteur, par Nicolas Chevalier. A Amſterd. 1694. in 12.

Le Caractere de la Reine Elizabet & de ſes Miniſtres d' Etat; par le Sr. Bohun. Traduit de l' Anglois. A la Haye 1694. in 12.

Wapen-buys der Geſontheyd, door Nic. Heinſius. Tot Utrecht, 1694. in 8.

Sam. Dale Pharmacologia ſeu Manuductio ad Materiam Medicam. Lond. 1693. in 8.

Synopſis Methodica Animalium quadrupedum & Serpentini generis: auctore Jo. Rajo. Londini 1693. in 8.

La Pratique des Acouchemens, par Mr. Feu. A Paris, 1694. in 8.

Jo. Dougtei de Calicibus Euchariſticis veterum Chriſtianorum liber, cum mantiſſa Jo. Faes. Bremæ 1694. in 8.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCIV.

HISTOIRE DU CARDINAL XIMENES.

i. e.

Hiſtoria Cardin. Ximenes, auctore Dn. FLECHERIO, Epiſcopo Nemauſenſi.

Amſtel. apud H. Desbordes, 1693. 12. Alph. 1. plag. 16.

VIrtus excellens Ximenis, rerumque ab eo geſtarum magnitudo, impulit Auctorem doctiſſimum, ut vitam ejus literarum monumentis & ipſe conſecraret. Nec temere profecto hocce munus in ſe ſuscepit. Acceperat a Franciſcani Ordinis Monacho Commentarios manuſcriptos, vitam Ximenis referentes. Hos conſuluit quidem; nec tamen neglexit ceteros, qui jam ante vitam hujus Præſulis, ad poſteros memoriam ejus transmiſſuri, literis mandaverant. Familiam inter hosce ducit Alvarus Gomezius de Caſtro. Huic cum nihil defuerit eorum, quæ fidem dictis conciliare poſſunt, ſcribentemque & commentantem adjuvare, magni ejus facit auctoritatem. Nimirum Johannes Vergara, atque Dieghus Lopezius Ayala, quorum ille Ximeni a ſecretioribus literis, hic autem in domo ejus educatus, & ad omnem honeſtatem formatus fuit, omnem vitæ rationem quam Cardinalis tenuit, ipſa etiam arcana, graviſſimorumque negotiorum cauſas & momenta, Gomezium edocuere. Commentationes quoque Valleji, & Floriani Ocampi, eundem erudivere. Sed & Academia Alcalenſis omnem navavit operam, ut ſpartam hancce rite ornare poſſet. Quandoque tamen & alios, qui poſt Gomezium, in hoc campo ingenii exercuere vires, præſertim Eugenium de Robles, & Ferdinandum de Pulgar, in ſubſidium vocavit noſter. Illos itidem conſuluit, qui Ferdinandi & Iſabellæ, Philippi item atque Caroli, res geſtas commemorarunt. Conſiliorum enim, quibus hi Principes regni

Hiſpanici diſpenſavere fata, ut plurimum aut particeps aut auctor Ximenes fuit. Junxit hisce locupletem teſtem, Petrum Martyrem, hominem fide dignum, rerumque Hiſpanicarum conſultiſſimum: qui res ſui temporis, epiſtolis docte gnaviterque elaboratis, poſteros edocere voluit. Acceſſerunt denique monumenta quædam, typis hactenus nondum mandata, ex Bibliotheca Cardinalis Granvellani: quæ a Johanne Baptiſta Boiſot ſecum fuiſſe communicata, ingenue libenterque profitetur. Quæ cum ita ſint, ut a Viro diſertiſſimo, totque documentis exquiſitis ac luculentis inſtructo, præclara quævis ſperemus, par eſt. Sed per ſumma rerum decurrendo faſtigia, opus ipſum perluſtrabimus.

Lib. I. Protulit Ximenem Cardinalem Tordelagura, urbs non adeo magna Hiſpaniæ, A. 1459. rerum ſummam tenente Johanne II. Patre natus eſt Alphonſo Ximene de Ciſneros. Gentis natales a Roderico Comite de Ciſneros, cujus fortiſſima dextra, præſenti vitæ periculo, in prælio contra Mauros, Alphonſum VI. eripuit, quidam arceſſunt: in quo ſibi alios refragantes habent. Interim inter nobiles illuſtresque Hiſpaniæ familias, Ximeniorum quoque ſuum obtinebat locum: quæ Alphonſum de Cisneros dedit. Hujus cum fortunæ exiguæ eſſent, colligendis in Hiſpania decimis a Pontifice præfectus eſt. Duxit in matrimonium Marinam de la Torre, generis antiquitate & claritate præſtantem virginem. Turris quippe, in obſidione Madritenſis urbis, a familiæ conditore fortiter expugnata, & offenſi Regis Ramiri ira, hoc facinore placata, genti nomen & inſignia dedit. Hisce igitur parentibus vitam debet noſter Ximenes: qui, cum Franciſcanorum ordini adſcriberetur, Franciſci nomen ſumſit. Quamprimum per ætatem licuit, ad literarum ſtudia animum adjecit: iisque, præſertim Themidos ſacris, Alcalæ & Salamancæ adeo non infeliciter operatus eſt, ut mox traderet aliis, quæ hauſerat ipſe. Nec minus Theologiam ſummo ſtudio atque cura didicit, præeunte ei Roa, Doctore celeberrimo. Voti compos, domum revertitur: ſed mox Romam adeundi conſilium capit. Et adiit ſane urbem, poſtquam bis in itinere ſpoliatum nudatumque rebus omnibus adjuverat liberalitas fidesque Bruneti. Jam Advocati Conſiſtorialis munere Romæ fungebatur, cum mortem Parentis edoctus, in patriam remigrare conſultum ducit. Sed de-

creto

creto Pontificis auctus rediit, quo sacrum illi in patria destinabatur munus. Vix salutaverat natale solum, cum Archipresbyter Ucedensis vitam cum morte commutaret. Occupat munus administratore suo destitutum Ximenes, fretus auctoritate Pontificis, indignante licet & reclamante Alphonso Carillo Archiepiscopo Toletano. Nec minis nec blanditiis ab instituto dimovetur Ximenes; hinc jussu Archiepiscopi in turrim conjectus, constantiæ suæ cunctis demonstrandæ occasionem adeptus est. Tandem iram Archiepiscopi lenivere preces Comitissæ de Buedia. Sed Ximenes munus tot laboribus molestiisque partum, cum præfectura sacelli, in Ecclesia Seguntina sibi demandata permutat. Hic ita se gessit, ut prudentia singulari, moribusque honestissimis, multorum animos, præcipue Johannis Lopezii de Medina, sibi conciliaret, cui etiam, ut Seguntiæ bonarum artium excitaret sedem, auctor suasorque extitit. Ut vero omnibus bonis, ita & Petro Gonsalvo de Mendoza Seguntino Episcopo & Romanæ Ecclesiæ Cardinali, tam præclara sese probabat virtus. Dignum itaque judicavit, qui suis fungeretur vicibus. Quo ipso effecit, ut probitas Ximenis magis magisque se proferret. Quæ quo erat excellentior, eo magis a seculi abhorrebat strepitu. Latebras quæsivit & ignorari voluit. Hinc in cœnobium aliquod urbis Toletanæ se recepit: agre hunc secessum ferente Mendoza. Sed dum latere voluit tanta virtus, clarius effulsit. Vitæ austeritas, morumq; sanctitas, omnes trahebat in admirationem. Videre omnes & consulere hunc virum gestiebant. Hinc jam vitæ suæ instituto se turbari sentiens, in aliud cœnobium, ab hominum consortio magis remotum, Castagnar sese contulit. Hic Petri Sanchezii cujusdam somnium de futuris honoribus, eundem certiorem reddidit: quorum & in turri detentus, augurium omenque acceperat. Sed fugientem honores seculique commercium, prodire tandem ex secessibus Isabella jussit, quæ a Mendoza mores ejus virtutemque edocta, a confessionibus ministeriisque sacris eum sibi esse volebat. Multis tandem precibus adductus, hoc sibi munus imponi passus est. Ast supremam Franciscani Ordinis per Hispaniam dignitatem non invitus suscepit, ut honestiori titulo aulæ delicias fugeret. Hunc in finem in Africam quoque, ad barbaras gentes Christianorum sacris imbuendas, iter meditabatur: sed Numinis divini voluntatem, a Virgine quadam, edo-

edoctus, consilium mutavit. Tum vero nihil magis se decere arbitratus est, quam ut euntem indies in pejus Monachorum restauraret disciplinam. In quo ignavorum hominum fraudes, multum illi facessebant negotii. Interim moritur Mendoza, inter cujus saluberrima monita, quibus Isabellam moribundus instruxerat, & hoc fuit, ut Toletanæ sedi præficeretur, cujus probitas & eruditio major esset, quam potentia. Referre Regum Hispanicorum, ne metuenda sibi sit horum Præsulum auctoritas. Præcepti memor Isabella, nec Alfonsi Arragonii, nec Sevilienſis Archiepiscopi Dieghi Hurtadi ullam habuit rationem. Recusabat hanc dignitatem, senectutis obtentu, Oropesa JCtus. Solus Ximenes supererat, qui ex voto, & præscripto Mendozæ, præesse huic muneri poterat. Hic vero de consilio Reginæ certior factus, fuga sibi consulit. Serio quippe omnes honorum respuebat titulos. Tandem Romani Pontificis non obsequi jussis, nefas ducit. Eadem vero constantia qua recusaverat, susceptum tuebatur munus. Cujus hoc primum documentum fuit, quod nec auctoritate nec precibus Reginæ Isabellæ adduci potuerit, ut Petro Hurtado de Mendoza Casorlæ præfecturam conerederet. Sola tandem virtus Mendozæ ad hoc eum impulit. In summo honoris culmine constitutus, nihilo secius tenui victu cultuque adeo delectabatur, ut hoc nomine etiam Romanus eum increpuerit Pontifex: cujus quidem mandato obtemperavit, non deliciarum cupiditate, sed religione ductus; ast hoc ipso illi evenit, ut luxuriam ejus carperent alii. Ipsi Franciscani inde eum levitatis, aliorumque criminum, apud Reginam arguere nulli dubitabant. Hoc tandem eventu, ut, perfidis illorum machinationibus deprehensis, existimationi Ximenis haud leve momentum accederet. Parum quoque abfuit, quin fratris sui perierit manibus; hic enim ob varia crimina castigatus, sed tamen Archiepiscopo reconciliatus, ægrotantem & in lecto decumbentem aggreditur, injecto ori pulvinari, eundem suffocaturus. Nondum dimiserat animam, cum mortuum eum credens profligatissimus homo, timore perculsus, latebras quærit: & ita præter spem sibi redditur Ximenes. Hisce periculis defunctum excepere machinationes, quas Ecclesiæ Toletanæ Canonici, ægre ferentes tam acriter a Ximene Clericorum mores emendari, illi struxerunt, infelici adeo successu, ut ipse Romanus Pontifex, ad quem provocaverant,

rant, tandem meliora edoctus, approbaverit labores ejus laudaveritque. Eodem tempore Ximenis prudentia, ab intolerabili tributa exigendi ratione se liberatam Hispania vidit. Mox renitentes Arragoniæ aliarumque provinciarum Hispanicarum Proceres adhortationibus & auctoritate sua permovit, ut tandem, quod unice cupiebat Isabella, Emanueli Lusitaniæ Regi ejusque conjugi Isabellæ filiæ Regiæ fidelitatis juramento sese obstringerent. Sed hæc de successione consilia irrita fecit inevitabile fatum, quod Emanuelis hanc conjugem Isabellam, filiumque ejus recens in lucem editum, rebus mortalium eripuit. Interea Alcalæ novam Academiam excitaturus, ædium fundamenta jacit, in quibus erudiri juventus posset: in quo dum versatur, jussu Regis Granatam petiit, ut Mauros, urbis hujus incolas, fide in Christum salutarique illius imbueret cognitione. Ubi quoque industriam ejus felicissimus comprobavit successus, ut brevi tempore pauci supererent, qui non exuerint superstitionem. Libros eorum combussit, præter eos, qui Medicæ artis præcepta complectebantur: quosdam donis allexit, alios vi coëgit, nihil quidem non recte suscipi autumans, ut miserorum saluti consulatur. Granatensi tamen Episcopo non suffragatus est, qui sacras literas in eorum vernaculam transferri voluit; sufficere illorum usibus contendens libros, qui doctrinæ cœlestis summam eos edocerent. Indorum quoque saluti, missis ad eos, qui cœlestis doctrinæ arcana illis panderent, prospexit; seduloque cavit, ne impune Hispanis in hosce populos sævire liceret. Interim Mauri frena mordent: hinc intempestivum Ximenis zelum reducendi occasio quibusdam est enata. Horum conatibus suppressis, cum morbo illi fuit colluctandum, qui cum Medicorum artem eluderet, fœminæ cujusdam ope sanitati est restitutus. Hinc Comitiis interest, in quibus ad Philippum Austriacum, atq; Johannam, Ferdinandi & Isabellæ filiam, successionem pertinere decernebatur. Ubi cum partibus suis probe functus esset, opus illud aggressus est, quod vel solum immortale decus ei conciliare potuisset. Utriusq; enim Fœderis libros, in lingua originali, additis præcipuis quibusdam versionibus, suis impensis imprimi curavit. Ejusdem ope & alii prodierunt libri, quibus res literaria & Christiana adjuvari poterat. Pluribus hoc Auctor edisserit, qui & istud addit, quod Officium, quod vocant, Mozarabicum Ximenes in usum revocaverit.

Lib. II. Mortua Isabella, haud leviter in Hispania rerum mutata est facies. Philippum Austriacum ad Castiliæ habenas capessendas nonnulli instigabant, cujus tamen administratio ex lege testamenti penes Ferdinandum erat. Hinc dissensiones, quas privatæ Johannæ & Philippi lites augebant. Ximene tandem auctore pax concordiaque fuit conciliata: quæ tamen quod non diuturna fuerit, penes illum non stetit. Occurrebant Philippo in Hispaniam venienti Castiliæ Proceres, quorum magnopere referebat, rerum non potiri Ferdinandum. Varia ad irritandū Philippi animum illis præsto erant argumenta; præsertim connubium Ferdinandi & Germanæ de Foix eo spectare contendebant, ut connivente aut adjuvante Galliæ Rege, Castiliæ regno privaretur Philippus. Jam ne dissimulabat quidem odium suum Philippus: sed annitente Ximene, in concordiam reducti sunt Reges. Castilia Philippo cessit: in cujus regni administratione, quæ ei aut facienda aut fugienda essent, libere Ximenes edisserit: simulque Emanuelis cujusdam, qui favore Regis fretus quadrata miscebat rotundis, fraudes criminaque eum ignorare noluit. Dum itaque meliora Castilia sperat, morte opprimitur Philippus. Non satis sibi constabant Proceres, cui parere vellent; interim, ut rerum summa penes Ximenem esset, illis placebat. Quidā Ferdinando, alii Maximiliano Imperatori tradi regnum cupiebant. Johannam excludebat animi debilitas. Corpori defuncti mariti attonita, rerumque suarum immemor, assidebat. Tandem Ferdinando plerique nomina dederunt sua: Is vero tum temporis regni Neapolitani res componebat. Motus, quos excitabant secus sentientes, masculo prudenterque Ximenes comprimebat: donec Rex ipse adferre medelam rebus afflictis posset. Sane Ximenis ope servatum sibi Castiliæ regnum intellexit haud obscure Ferdinandus. Sed jam ante ejus in se, atque Hispaniam, ipsamque Ecclesiam merita habebat explorata, quæ ut pensaret, a Romano Pontifice impetravit, Cardinalitia ut ornaretur dignitate. Et hæc quidem solenni ritu illi collata fuit. Simul vero Inquisitionis tribunali eum præesse Rex voluit.

Lib. III. Dum Ferdinandus imperium suum firmat, alia cura occupat Ximenem. Nimirum quam Alcalæ instituerat bonæ mentis sedem, hanc ornat augetque. Annitebatur etiam, ne fœdus, quod quidam Christiani Principes pro recuperanda Palæstina inierant, dissolveretur: sed irrito conatu. Felicius procedebat Africana expeditio, ejus con-

Digitized by Google

consilio susceptа, qua urbs Mazarquivir Hispanorum adjecta est imperio. Hinc majora rei Christianæ incrementa sperans, ipse cum exercitu in Africam trajicit. Id quod non omnibus probabatur. Erant qui ambitionem, temeritatem inconsultam, animique levitatem illi exprobrabant. Rex ipse ex infelici belli hujus eventu, auctoritatem Cardinalis imminutum iri sperabat. Certe se invito hoc Ximenem facere, haud obscure verbis factisque innuebat. Sed nihil eum retardare poterat. Magnum glorioſumque facinus paucis eloquar: vidit Africam Ximenes, Mauros fugavit vicitque, & urbem Oranum expugnavit. Ceterum insolentius se gerebat Petrus Navarrus, qui bellici Ducis munere jussu Cardinalis fungebatur. Hinc lites & contentiones. Duci suffragabatur Ferdinandus, Cardinalemque ex Africa revocabat, auctam insigni accessione ejus gloriam periniquo patiens animo. Voti compos rediit Ximenes: exercitu ejus interea victricia arma per Africam circumferente. Ferdinandi autem haud obscuris signis se prodebat indignatio. Namque & sumptus, a Cardinali in bellum Africanum impensos, vix ac ne vix quidem reddidit. Cum hisce colluctantem malis, aliæ difficultates excipiunt. Orani Episcopatum sibi vendicabat quidam Ludovicus Guilielmus, quem hoc titulo condecoraverat Pontifex, gemente adhuc sub Mauris urbe. Contra Ximenes urbem a se occupatam, quæ nunquam etiam, ut Africanæ Ecclesiæ Annales docent, proprios habuerat Antistites, sedi Toletanæ subjiciendam contendit, tandemque superior ex hoc certamine discessit. Plus negotii ei facessebat Dux de l' Infantade, ob sponsalia, inter Gonsalvum de Mendoza & Johannam de Cisnero inita, sed iterum a Cardinali rupta. Intellexerat Ximenes, ideo hæc fœdera cum Johanna a florentissima familia iniri, ut fratris Mendozæ possessiones rapere Dux ad se posset. Iniquitate hominis ergo commotus, Johannam Bernardino Comiti de Corunna matrimoniali fœdere junxit. Interea Ferdinandus religionis obtentu, in Navarræ Regem arma stringit. Hic vero regnandi cupiditas zeli ac sanctitatis nomen palam induebat. Nec latebat hoc Ximenem: cujus tamen monitis aurem non præbuit Ferdinandus. Rex rebus feliciter gestis, medicata potione reddere senili corpori vires, ad sobolis procreationem sufficturas, secum constituit: quo ipso morbum sibi attraxit, quo tandem est extinctus. Carolus de-

de morbo avi certior redditus, mittit in Hiſpaniam Hadrianum Ultrajectinum, titulo Legati, qui ſtatim ſignificaret, quæ in hoc rerum ſtatu ſine mora ſcire, ſua referebat. Neque vero iſtud fugere Ferdinandum poterat, qui ingraveſcentis morbi vim diſſimulaturus, continuatis itineribus, plures provincias peragrat. Tandem in urbe Madrigalexo expiravit: Fato inevitabili vaticinium, quo cavere hujus nominis urbem jubebatur, ſic comprobante. Paucis ante mortem horis irritum fecerat teſtamentum, quo Ferdinandum nepotem Hiſpanici regni cernere hæreditatem voluerat. Ximeni autem, vim quaſi reluctanti voluntati moribundi Regis ſumma Viri virtute inferente, rerum ſummam tamdiu concredidit, donec per ætatem regno præeſſe Carolus ipſe poſſet.

Lib. IV. Nec ſuccubuit oneri Ximenes, ſed imperii clavum fortiter prenſans, Madriti regiminis eſſe ſedem voluit, ut eo promptius omnibus Hiſpaniæ partibus adeſſe poſſet. Primum in ordinem redigendus fuit Petrus Portocarrerus, qui pro ſupremo Ordinis S. Jacobi Magiſtro, propria ſeſe geſſerat auctoritate. Conſultum duxerat Ferdinandus, ut penes Reges ipſos hæc dignitas eſſet, ne privatorum potentiæ nimium inde accreſceret. Ne Ferdinando quidem nepoti ſuo eandem detulerat. Quo ergo periculoſior hic Portocarreri conatus fuit, eo ſeveriorem promeruit animadverſionem. Hinc annitente Ximene & Caſtiliæ Proceres demulcente, Regis titulum, vivente licet Johanna matre, Carolus ſumpſit. In quo regni hujus mores legesque migravit. Nemo facile felicius feroces Caſtellanorum animos, quam Ximenes, tractare poterat: quos & deinceps, inſtituto novo militiæ genere, in obſequio continuit. Ubique prudentiæ & fortitudinis documenta dedit, ut prolixius Auctor ediſſerit. Namque & Navarræ regnum fortiter defendit ſervavitque: Malagæ urbis rebellionem feliciter compeſcuit: Comitemque de Cuellar aliosque docuit, quam non impune Regum reluctari decretis liceat. Juſſerat quippe Carolus, ut Ferdinandi viduæ ex Hiſpaniæ quibusdam civitatibus ſubminiſtrarentur, quibus ali poterat: ex regno enim Neapolitano ut ea perciperet, non conſultum duxit, Gallorum machinationes metuens. Hinc urbs Arevalum etiam tradi Reginæ debebat: Id quod inconſulto conatu impedire Comes voluit. De Johanna quoque mentis parum compote, bene mereri Ximenes voluit. Solerter enim multa excogitavit

Digitized by Google

gitavit, quæ vigorem reddere menti, triſtitiamque tanti mali cauſam pellere poſſent. Ad regni negotia cum rediiſſet, privatorum poſſeſſiones, quas Regum Hiſpanicorum profuſioni debebant, Carolo reſtituit: ipſumque, eo quod ingentem pecuniæ ſummam paucis menſibus profuderat, adhortatus eſt, ut ab opum ejusmodi prodigentia ſibi temperaret. Tum vero ad arma eum vocavit incurſio Barbaroſſæ, nobiliſſimi piratæ. Hic enim occupatis quibusdam Africæ urbibus Regulisque debellatis, jam laceſſere Hiſpaniam audebat. Exercitum illi oppoſuit Ximenes: quem non tam vicit Barbaroſſa, quam penitus delevit. Non tamen fregit iſta clades Ximenis animum, ſed erexit impulitque ad ferociam barbaræ gentis acrius coercendam. Cum Genuenſibus etiam ei interceſſere lites: quæ mox, cum iram ejus placaſſent, fuere compoſitæ. Carolo vero potentiam ſuam contra Gallos firmaturo ſuadet, ut Procerum Neapolitanorum animos, collatis in eos honoribus, ſibi conciliaret: firmiſſimum contra Gallos præſidium, ex horum benevolentia eſſe petendum. Eidem tamen, judicium Inquiſitionis aut ſublaturo aut mitigaturo, non ſuffragatus, preces pecuniamque Judæorum fortiter ſpernere docuit: atque adeo auctoritati hujus tribunalis conſuluit. Ceterum ut motibus, quibus Hiſpania ſubinde conturbabatur, ſupprimendis par eſſet Ximenes, tandem abſolutam ex arbitrio cuncta diſpenſandi & conſtituendi poteſtatem illi concedit Carolus, ita ut & merita præſtantium Virorum remunerare amplisſimis dignitatibus potuerit.

Tandem Carolus, invidorum conſiliis abreptus, occulta quadam ratione imminuere auctoritatem Ximenis, ſecum decrevit. Intererat quidem conſiliis publicis Hadrianus Ultrajectinus, quippe qui juſſu Caroli in regiminis conſortium erat aſſumptus; ſed cuncta tamen ex ſententia Ximenis gerebantur. Carolus hæc edoctus, Laxaum [La Chaux) quoque rerum ſummæ in Hiſpania admovet, ſperans fore, ut quæ juncta opera Hadrianus & Laxaus agerent, vel invito Cardinali prævalerent. Ximenes, ut ſueverat, ſocios hosce parum curans, ea agebat, quæ regni requirebat ſalus: indeque ejus auctoritas adeo parum imminuta eſt, ut incrementa etiam ſumpſerit novasque vires. Eodem ſucceſſu & Amerſtorfius in Hiſpaniam venit: ipſo Carolo tandem prudentiam Ximenis laudante, ejusque geſta probante. Interim Ximenes ſedulo adhortabatur Carolum, ut tandem rerum habenas Lib. V.

benas capeſſeret ipſe. Fruſtra hactenus eum expectaverant Hiſpani: hinc illudi ſibi credebant, & peregrinorum, præcipue Belgarum avaritiæ, parum curante Rege Hiſpanos, ſe exponi, indignabundi conquerebantur. Hisce malis per Comitia mederi alii volebant, alii alias inibant rationes: parumque res aberat a ſeditione. Ximenes demulcet irritatos animos, Regem excuſat, Comitia denique, ut aliis fieret ſatis, ſed in tale demum tempus indicit, ut adeſſe Rex ipſe prius poſſet, quam convenirent Proceres. Nec omnes placare potuit: hinc a quibusdam libellis famoſis in ipſum Cardinalem ſævitum eſt: ipſo palam profitente, ſe non invito dolorem ſuum ita lenire miſeros mortalium. Palam vero hoſtilem in eum animum induebant Dux Infantatus (de l'Infantade) Comes de Urenna, & Dux Albanus, qui tandem & ipſi inſolentiæ ſuæ pœnas gravisſimas dederunt. Jam in eo erat Ximenes, ut pararet ea, quæ ad Carolum rite excipiendum requirebantur, cum venenum ſibi datum ſentiret. Sane poſtquam in vico Bos-Eguillas cibo ſe refecerat, a Franciſcano id edocetur Monacho, cui neſcio quis perſonatus eques accurrerat, & de veneno Cardinali præbito eundem fecerat certiorem. Hæc referenti Monacho reſpondet Ximenes, non ſemel ſe ejusmodi periculis fuiſſe expoſitum; Deum, qui ſemper ſaluti ſuæ proſpexiſſet, nunc quoque eidem conſulturum. Nondum morbus vires ejus plane fregerat, cum juſſu Caroli improbos illorum conatus, qui Ferdinando fratri ejus a conſiliis & miniſteriis erant, evertit. Spem enim conceperat iſte Princeps, quæ in privatam non cadebat ſortem; non tam ambitione ductus, quam pravis ſuorum conſiliis & adulationibus abreptus. Hosce ergo ſcelerum architectos ab eo amovere, illorumque vices ejusmodi hominibus demandare, quorum explorata in Carolum erat fides, omnes conſultum ducebant. Inique hoc adeo tulit Ferdinandus, ut gravis Ximenis eum vix demulcere potuerit oratio; qui & ſolerter cuncta ita diſpenſavit, ne turbare iſta res Hiſpaniam, aut res novas moliendi anſam ſeditioſis præbere poſſet. Tandem Hiſpania vidit Carolum, quem nec videret Ximenes, eumque rerum ſtatum edoceret, multorum intererat. Inde itineris rationes ita temperabant, ut nulli dubitarent, morte, quæ jam haud dubie Cardinali imminebat, eundem præventum iri. Carolus autem de morbi gravitate nondum certior redditus, literas ad Ximenem dedit, quibus Hiſpaniæ ponere regimen jubebatur

Digitized by Google

batur: jam enim, ut poſt tot labores ſibi redderetur, poſtulare æquitatem. Hac enim humanitatis ſpecie tecta invidia in ſcenam prodibat. Videritne Ximenes hasce literas, incertum eſt, nec Auctor ipſe definit. Mortuum vero tradit d.8. Nov. A.1517.

Ultimus denique liber ſpecialia quædam virtutis documenta laudesque Ximenis promiſcue complectitur. In quibus & iſta memoratu non indigna ſunt, quæ de virginis cujusdam Hiſpanicæ viſionibus refert p.766. ſeqq. & de miraculis quæ Ximeni tribuuntur, p.846.ſeqq. Reliqua eo pertinent, ut omnibus inde conſtet, qualē erga Deum, erga pauperes, itemq; cognatos ſuos, & inimicos, ceterosq; homines ſe geſſerit Ximenes: quæ in expediendis negotiis ejus fuerit conſtantia & ſolertia; quam denique nihil unquam indecori admiſerit. Sobrietatem quoque ejus, temperantiam, animumque voluptatum contemptorem, & admirabile ſeveritatis comitatisque temperamentum Auctor deprædicat, exemplisque comprobat. Quibus virtutibus promeruiſſe Auctori videtur, ut Sanctorum Ordini, ex conſuetudine Eccleſiæ Romanæ, adſcriberetur. Hunc certe honorem omnes prope Hiſpani ſua ſponte illi detulerunt: & ut ſolenni ritu illi decerneretur, id quidem precibus ſuis a Romano Pontifice impetrare Philippus IV. Hiſpaniæ Rex ſtuduit. Ceterum Auctor diſertiſſimus varias ſubinde digreſſiones non ſane injucundas, operi elegantiſſimo inſperſit. Vitam moresque Iſabellæ exhibet liber primus p. 41. ſeqq. in quo & de cruce, quæ Archiepiſcopis Toletanis præferri ſolet, plura tradit p. 109. ſeqq. De regno Maurorum, ejusque in Hiſpania ortu & interitu, diſſerit p. 119. ſeqq. ut & de Officio Mozarabico p. 182. ſeqq. Philippi I. indolem atque mores ſecundus liber ſiſtit p. 261. ſeqq: Ferdinandi Catholici tertius p. 493. ſeqq. Quæ omnia, ut & cetera, legiſſe neminem pœnitebit. Lib. VI.

MENAGIANA, OU BONS MOTS; rencontres agreables, penſées judicieuſes, & obſervations curieuſes de Mr. Menage.

i. e.

Menagiana, ſive Facetiæ, argute dicta, ſententiæ ingenioſæ & curioſæ obſervationes Æg. Menagii.

Amſtelodami apud Adrian. Braakman, 1693. in 12.

Conſtant plag. 22.

VIx diem ſuum obierat Ægidius Menagius, clariſſimum inter eruditos non Galliæ ſolum ſed Europæ politioris nomen, & cujus toties honorifica pro meritis a nobis facta eſt mentio, cum apud Batavos recuderetur, quem nunc allegavimus, liber, Pariſiis primum anno ſuperiori editus. In eo plurima referuntur, vel a Menagio quondam ipſo, vel ab aliis dicta ſcite jocoſeque, aut excogitata pulchre, & facetiæ ſalesque docti: quorum quin artifex fuerit Menagius, iſthoc ſpecimen dubitandi nullum relinquit locum. Proinde ut guſtum capiat Lector, quædam tantum inde excerpemus, ex quibus, quid de reliquis ſit ſperandum, haud difficulter queat judicari. Pag. 8. Cujacius cum prælegeret publice, tam diſtincta uſus fuiſſe dicitur oratione, ut auditores, quorum plures quam octingentos ſæpenumero habebat, ac Germani præſertim, verba ſingula exciperent calamis, ac deinceps traderent typographis edenda. P. 15. Mommorius in Capellani poema de Puella Aurelianenſi, poſt longas expectationes tandem prodiens, hoc luſit diſticho:

Illa Capellani dudum expectata puella,
Poſt longa in lucem tempora prodit anus.

Pag. 19. cum Pontanus ænigma de foramine, ſolo iſthoc verſu propoſuiſſet:

Dic mihi, quid majus fiat, quo plurima demas?

ſtatim reſpondit Scriverius:

Pontano demas carmina, major erit.

Pag. 28. quæ de Heinſio dicuntur, ac ſi valvis auditorii hæc verba inſcripſerit aliquando: *Daniel Heinſius non leget hodie, propter heſternam crapulam*; neutiquam ad ſummum hunc virum, temperantiæ non minus quam reliquarum virtutum laudibus illuſtrem, ſed Dominicum Baudium forte pertinent. Pag. 46. verſum iſtum: *Alterius non ſit, qui ſuus eſſe poteſt*; non eſſe Ovidii annotatur, tametſi plerumque ſub ejus nomine citetur, ſed incerti parentis; quales dentur haud pauci, quemadmodum pag. 54. & iſte: *& ſequitur leviter filia matris iter.* Pag. 76. Bigotium bibliothecam quadrageſies mille francorum æſtimatam reliquiſſe traditur, ipſumque tanti fuiſſe habitum a Batavis, ut literas ejus veluti oracula expectarint. Pag. 78. obſcuritatem

Ter-

Tertulliani cum nigredine ebeni ligni comparavit Balzacius, quæ multum de ſe tamen ſplendoris ſpargit. Pag. 96. Huetius veluti Poetarum hodie Galliæ princeps laudatur, optaturque ejus Poëmatum collectionem peculiarem fieri: quam clariſſimus Grævius jam dedit, ut in Actis menſis ſequentis memorabitur. Pag. 113. de Salmaſio ita ſolitum fuiſſe loqui Balzacium narratur: *Non homini, ſed ſcientiæ deeſt, quod neſcivit Salmaſius.* Pag. 115. de ſe narrat Menagius, quod anno 1633 Lutetiam veniens, agendisque cauſis dans operam, Advocatis Parlamenti ſe quoque curaverit adjungi. Pag. 139. coram Sirmondo cum quæreret aliquis, quoties liceret bibere, ipſum confeſtim reſpondiſſe fertur:

Si bene commemini, cauſæ ſunt quinque bibendi:
Hoſpitis adventus, præſens ſitis, atque futura,
Et vini bonitas, & qualibet altera cauſa.

Pag. 150. de Menagii *Originibus linguæ Gallicæ & Italicæ*, ita dixiſſe Chriſtinam Sueciæ Reginam memoratur: eum non ſcire ſolum velle, unde veniant vocabula, ſed etiam quorſum ea vadant. Pag. 168. judicium de Morhofii Patavinitate Liviana tale fert Menagius, ut & plenum eruditione, & mille curioſis rebus librum dicat refertum. Pag. 204. Medico hoc quiſpiam poſuiſſe Epitaphium fertur: *Jacet hic, per quem jacent alii.* Pag. 218. Petavii ſymbolum: *Nova quærant alii, nil niſi priſca peto;* Pithœi: τοῖς νόμοις πείθω; & Menagii: *Rien ne me reuſſit*, id eſt, *nulla res mihi cedit feliciter*, afferuntur. Pag. 223. cum ſpoliaretur muſeum Archiepiſcopi cujusdam Tarentini, Monachus, ablato jam Breviario, adhuc animadvertens relictam Crucifixi imaginem magni pretii, manicæ ſuæ illam inſeruiſſe narratur & dixiſſe: *Crucifixus etiam pro nobis.* Pag. 260. refertur, unam ex neptibus Peireſcii demortui combuſſiſſe ingentem epiſtolarum ad eum ab eruditis ſcriptarum cumulum, ut ſibi excitaret calorem. Pag. 313. 314. in plexum capite Thuanum hoc diſtichon Grotii profertur:

O! legum ſubtile nefas! quibus inter amicos
Nolle fidem fruſtra prodere, proditio eſt.

Pag. 360. non inutile fore putat Menagius, ſi quis curioſo libro colligere velit rarius obſervata, ſub titulo: περὶ τῶν ἅπαξ εἰρημένων, id eſt, *de iis quæ ſemel tantum dicta ſunt.* Pag. 366. Ryerium ait, perinde ut Xylandrum, fami magis quam famæ, vertendo Gallice aliorum li-

bros, inſerviiſſe. Pag. 377. in Nicolaum Borbonium Poëtam celebrem & plerumque lucubrantem, hæc ſcripta recitat Epitaphia:

Pervigilis tandem laxatus carcere vitæ
Borbonius, campos ceſſit ad Elyſios.
Illic populea ſtertit ſecurus in umbra,
Poſthabitis vatum luſibus atque jocis.
Vos, Orpheu, Muſæque viro ne rumpite ſomnum,
Hunc oculis nunquam viderat ante ſuis.

Itemque:

Traxit in anguſta qui tot quinquennia cella,
Pervigil infirmo corpore Borbonius,
Extremum media guſtans in morte ſoporem,
O! bene, ait, tandem dormio; Vita, vale!

Pag. 396. hoc Epigrammate egregio Anagrammatiſtarum ineptiis illuſiſſe Valeſius perhibetur:

Quicunque nervis ingeni parum ſiſus
Doctumque carmen facere deſperans
Eviſceratis verba quærit in verbis,
Anagramma verſu claudat ut ſalebroſo,
Laborioſis occupatus in nugis,
Non hic meretur usquequaque damnari:
Nam ſe ipſe noſcit; & vetus probat verbum:
Citharœdus eſſe qui nequit, ſit aulœdus;
Anagrammatiſta, qui Poëta non ſperat.

Pag. 399. Corbinum Advocatum, decimo quarto ætatis anno cauſas in foro agentem, hoc quispiam perſtrinxiſſe narratur diſticho:

Vidimus attonito puerum gannire Senatu;
Bis, puerum, pueri, qui ſtupuere, ſenes.

Pag. 407. memoriam arboris, in Collegio Jeſuitarum Pariſienſi, ſub cujus umbra ſæpius delectari conſueverant quondam Sirmondus aliique Patres, ſed exciſæ deinceps, ſequenti venuſto epigrammate coluiſſe dicitur Gabriel Coſſartius:

Tot Patribus dilectam olim quæ præbuit umbram,
Quæ Sirmonde tibi, quæ Saliane tibi,
Heu! nimium ingratis inviſa nepotibus arbos,
Icta gemit ferro, tractaque fune cadit.

Veſtram

Veſtram ſæcla fidem! o! mores! o! tempora! quantum
Deficimus! Patrum ne manet umbra quidem.

Pag. 417. Oppiani verſionem, a Rittershuſio adornatam, non magno in pretio habuiſſe Bigotius memoratur, ideo quod affectarit ille verba obſcura, quaſi noluiſſet intelligi.

Poſt præfationem exhibetur recenſio ſcriptorum Menagii, tum eorum, quæ jam, repetita ſubinde, prodierunt, tum eorum quæ ille poſt ſe reliquit. Suntque ex poſterioribus iſthæc: *Hiſtoria Sablenſis Pars ſecunda: In Marcum Aurelium Antoninum Notæ: Linguæ Græcæ Origines & Idiotiſmi: Linguæ Græcæ Dialecti: Veterum Jurisconſultorum Hiſtoria: Notæ in Obſervationes Cujacii: Veterum Medicorum Hiſtoria: Hiſtoria Eoanica: Notæ in Anacreontem: Obſervations ſur Rabelais: Oſſervazioni ſopra le Proſe e le Rime di Monſignor della Caſa: Nuove Oſſervazioni ſopra l'Aminta del Taſſo: Variæ ad eruditos Viros Epiſtolæ.* Quorum cultiſſimorum operum edendorum curam eos ſumere, ad quos ea pervenerunt, fas omnino fuerit.

SORBERIANA, OU BONS MOTS, rencontres agreables, penſées judicieſes, & obſervations curieuſes, de Mr. Sorbiere.

i. e.

Facetiæ, argute dicta, ſententiæ ingenioſæ, & obſervationes curioſæ Samuelis Sorberii.

Pariſiis 1694. in 12. plag. 13.

QUi Excerpta ex ore doctorum virorum publicæ luci donant, illi quidem melius de literis merentur, quam de ipſis auctoribus, quorum judicia ſermonesque ſatius fuerat ſæpe prorſus reticuiſſe. Nec eſt fere dubium, quin ægre admodum laturi eſſent Scaliger, Thuanus, Perronius, Borbonius, Pithœus, Naudæus, Grotius, Melanchthon, Menagius denique, ac etiam Sorberius ipſe, ſi in vitam reduces intuerentur coram iſtos ſermones, quos cum familiaribus miſcuerant quondam, nunc omnium manibus teri. Tametſi id non eſt negandum, præter quædam merito rejicienda, extare adhuc in ejusmodi libellis, quorum notitia non parum illuſtrandis illis, quæ obſcura erant alias, con-

conferre queat, & vel hoc nomine non omnino nullæ debeantur talium editoribus gratiæ. Nuper autem, & post *Menagiana*, prodierunt etiam *Sorberiana*. Ex quibus nunc aliqua seligemus, memoratu forte cæteris digniora.

Sorberianorum horum editor est ex Manuscripto, quod acceperat, qui Dedicationi ad Polissonium, non ita pridem Parisiis mortuum, nomen subscripsit, *G. L. Colomyez*, adeoque alius, nisi fallimur forte, ab celebri illo *Paulo Colomesio*. Præfigitur autem, ut eo rectius intelligi possint omnia, enarratio de vita scriptisque non *Sorberii* solum, sed & *Joban. Baptistæ Cotelerii*, a Graverolo Nemausensi anno 1687 concinnata; quam non erit inutile a nobis hic redigi in compendium, quoniam non temere aliunde de utroque tam accurate constat.

Nimirum *Samuel Sorbiere* natus sub hujus seculi initium, & ex filii, quem unicum reliquit, fide, d. 17. Febr. a. 1615. in oppido S. Ambrosii, in Diœcesi d' Uzés, parentibus Protestantiū Religioni addictis, Stephano Sorbiere, & Ludovica Petit, sorore celeberrimi illius Theologi Nemausensis Samuelis Petiti; cujus observationes MS. in Josephum, Bibliothecæ Oxonienſi illatas, pretio centum quinquaginta Ludovicorum aureorum (Louis d' or) venditas a se esse Dn. de Clarendon, Cancellario quondam Angliæ, affirmat Graverolus. A Petito igitur avunculo cum esset aliquandiu, post parentis utriusque mortem, educatus Sorberius, concessit anno 1639 Lutetiam, medicæque ibi rei navavit operam. Inde abiit ad Batavos anno 1642, ubi sub falso *Guthberti Higlandi* nomine defendit Andream Rivetum, evulgata Epistola adversus Milleterii *Crurifragium Prodromi Rivetiani*. Tum & porro sociam operam tulit, post *Salabertum*, Virum Ecclesiasticum, versioni Angliæ Cambdeni, Atlanti majori inserendæ, traduxitque Th. Mori Utopiam. Redux autem in Gallias anno 1645, & inde revertens post annum ad Batavos, connubio Hagæ Comitum sibi junxit *Juditham Raynaldam*, suam concivem, cum qua, ut Medicinam faceret loco fixo, abiit Leydam, inibique *Discursum* non modo *Scepticum de Chylo*, sed & *Politicam Hobbesii* a se versam, una cum *versionis Apologetico* edidit, ut &, antequam abiret in Galliam rursus, suppresso nomine, Epistolam mercatoris cujusdam Brasilienſis ad amicum quendam Amstelodamensem (*Lettre d' un Marchand du Brasil à un*

à un de ſes amis d' Amſterdam; in qua Statibus Hollandiæ commendare ſuſtinuit Societatem Indiæ Orientalis. In Galliam igitur redux, factus eſt Arauſione Primus Medici Collegii anno 1650, ibique curavit imprimi ſua lingua *Epiſtolam Nobilis Galli ad Amicum Amſtelodamenſem de conſiliis Cromvvelli.* Circa finem vero anni 1653, ſuaſu Joſephi Mariæ Suareſii Epiſcopi Vaſionenſis, Reformatam cum Pontificia religionem commutavit, aſſumto *Joſephi* nomine; editaque Pariſiis, quorſum conceſſerat, anno 1654. mutatæ fidei ratione, accepit penſionem abs Clero Gallicano 400, & abs Cardinale Mazarinio 300 librarum. Pariſiis Romam profectus eſt, & inde rurſus Lutetiam, ubi & contra Riolanum de *venis lacteis* ad Pecquetum (cujus etiam illa eſt inſerta operibus) & ad Lignerium de *vitanda in ſcribendo acerbitate*, anno 1657. ſub *Sebaſtiani Aletophili* nomine, Epiſtolas publice ſcripſit. Fecit etiam *Præfationem ad Opera Gaſſendi*, editionis Lugdunenſis ſex voluminum in folio, & aliam ad ejusdem *Gaſſendi* Syntagma Philoſophiæ Epicureæ, editionis ſecundæ 1659. Quo anno etiam *Epiſtolas* & *Diſcurſum de diverſis argumentis curioſis* Gallice edidit, non confundendas tamen cum *Relations, Lettres, & Diſcours ſur diverſes matieres curieuſes*, quibus iter ſuum ad Batavos, & *Meditationem de Amicitia* inſeruit. In his vero Epiſtolis animi ſui characterem, avaritiam & pecuniæ cupiditatem, ut & alibi, clare ſatis aperuit. Edidit porro A. 1664 *Epiſtolam de quorundam difficultate in ſubſcribenda formula quinque Janſenii propoſitiones concernente*, & anno 1665 *Meditamenta de Cometa* eo tempore viſo, a quo excitatos apud plerosque terrores valde extenuavit. In Angliam poſt id tum abiiſſet, *Itineris* iſtius *Deſcriptionem* evulgavit, ſed ſuo damno, quandoquidem juſſus eſt in exilium ire in urbem Nannetum, ex qua tamen paulo poſt fuit revocatus. Cauſam exilii ſunt qui referunt in Regem Daniæ, qui apud Galliæ Regem queſtus fuerit, quod ille de Ulefeldio Comite nimis libere quædam inibi ſcripſiſſet. Poſt mortem Alexandri VII Pontificis, in laudem Cardinalis *Roſpigliosi*, cum quo literarum habebat commercia, Poematum collectionem publicavit, Romamque delatus anno 1667 *Clementis IX Iconem* delineavit, & Romæ etiam adhuc *Diſcurſum de transfuſione ſanguinis ex bruto in hominem.* Spe ſua vero valde deluſus, reverſus Lutetiam, *Volumen Epiſtolarum illuſtrium & eruditorum Virorum*

excudi fecit, in quibus potisſimum & illas Cardinalis quondam Roſpighioſi exhibuit. Mortem anno 1670. d. 9. April. obiit, quam ex duplici hydrope cum animadverteret appropinquare, quatuor laudani grana ſumſit, ut ſenſus omnes ad ſufferendos agonis angores ſtupidos redderet. Manuſcripta Sorberius reliquit filio *Henrico* plurima, ex quibus ille quædam typis exſcribi curavit. *Sorberiana* vero, quæ concinnavit etiam hic, ad *emulationem* Excerptorum ex ore Scaligeri, Perronii, Thuanique, latuerunt huc usque, nunc tamen lucem aſpicientia publicam. Poſſent *Epiſtolarum* ejusdem duo volumina in folio absque negotio etiam confici, præter varios Tractatus de rebus Theologicis, Medicis, Chronologicis, Rhetoricis & Grammaticis, quos posſidet ille adhuc. Aliquot ante mortem annis cœperat vertere librum *Crellii* Sociniani, quem magni æſtimabat, *de cauſis mortis Chriſti*, & cœperat quoque *Hiſtoriam Eruditorum* ſcribere. Sed deſtitit propoſito; quemadmodum etiam neſcitur, quorſum devenerit Tractatulus ejusdem *de pace & concordia inter Chriſtianos conciliandâ*, ut & verſio libri anno 1637. impreſſi, ſub titulo: *Junii Bruti Poloni Vindiciæ pro Religionis libertate*; cujus autor tantum abeſt ut ſit *Hubertus Languetus*, ut ſit potius continuatio Tractatus *de Libertate Eccleſiaſtica* anno 1607. excuſi, cujus autor extra controverſiam omnem eſt *Caſaubonus*, ipſomet teſte *Epiſtolarum* ſuarum 539. editionis Hagenſis. Cæterum & alii eruditorum labores ut ederentur, proſpexit Sorberius, æſtimatus cohoneſtatusque plurimorum dedicationibus, ac notus doctis in Gallia, Anglia, Italia Germaniaque viris. Multa eum didiciſſe ex Curcellæo & Salmaſio, cujus vicinus fuerat Leydæ, Auctor obſervat. Præ aliis autem eruditis magni feciſſe ait Gaſſendum (cujus quoque vitam decreverat literis conſignare) Charronem & Montanum, & ex antiquis denique Galenum.

Brevior eſt Graverolus in vita *Johannis Baptiſtæ Cotelerii* recenſenda. Doctor hic erat Theologus, Sorboniſta, & Regius Græcæ Linguæ Profeſſor, vir profundæ eruditionis ſanctæque vitæ. Anno 1661. edidit quatuor *Joh. Chryſoſtomi*, velut ipſe putavit diverſa ab aliis ſentiens, *Homilias in Pſalmos* & *Explicationem Prophetiæ Danielis*, quæ ex manuſcripto Bibliothecæ Eſcurialis in Hiſpania, in quo Homiliarum 27. extant, translatæ ab *Gabriele de S. Hieronymo*, ſed negligenter, prodierant. Anno 1672 *Sanctorum Patrum*, qui Apoſtolico

ſecu-

ſeculo floruerunt, *Opera* duobus in folio tomis excudi fecit, quorum magna pars, incenſis poſt id bibliopolæ Petiti ædibus, perierunt. Anno 1677 primum, anno 1681 alterum, & anno 1686 tertium Tomum *Monumentorum Eccleſiæ* Græcæ edidit. Fato eſt functus anno 1686. d. 12. Aug. ætatis 58. Vitam deſcripturus eſt doctiſſimus Baluzius; quem tamen ignoraturum putat Graverolus, Cotelerium, ſæviente in urbe Nemauſenſi peſte, mortuaque nutrice, lactatum interim fuiſſe abs capra; unde arbitratur etiam eſſe, quod valetudine nunquam bona, & temperamento ad melancholiam propenſiore fuerit uſus. Maxima ejus manuſcriptorum pars illata eſt Bibliothecæ Regiæ, eaque inter IX volumina in fol. Item Excerpta ex Patribus & Scriptoribus Eccleſiaſticis, in locos communes cum annotationibus redacta, quales adornavit etiam in integrum S. Baſilium & Euſebium. Tum exſtat quoque ingens Notarum volumen in Concilia generalia & particularia, & præter has adhuc Obſervationes ſacræ magna cura elaboratæ; & porro ſcripta quædam, quæ parabat inſerere *Tomo* Monumentorum *quarto*. Ac denique volumen parvum continens *varias lectiones* & reſtitutiones *Homiliarum S. Chryſoſtomi in S. Paulum*, quod repererat Cotelerius in Bibliotheca Tuſani.

Cæterum ex *Sorberianis*, quæ præ manibus nunc habemus, in quibus ſermo Gallicus Latino miſcetur, hæc præ cæteris viſa nobis fuerunt ἀξιομνημόνευτα. Pag. 3. agitur de Academia *Æmulatorum* in urbe *Avenione*, cui ipſe fuerit addictus Sorberius. Pag. 29. 30. *Joh. Beverovicii* epiſtolica quæſtio de vitæ termino fatali, indigniſima lectu judicatur, quemadmodum & p. 32. ſeq. ſtylum *Balſacii* exiſtimat Sorberius nemini prodeſſe, niſi ei, qui ſit Balſacio ſimilis. Pag. 40. refertur, *Barlæo* Elogium Cardinali Richelio ſcriptum quinque florenorum millibus repenſum fuiſſe, ſed eundem tamen habuiſſe intervalla quædam minus lucida, nec abfuiſſe conjecturam oculorum, qui non bene ſanam cerebri particulam indicaverint. Pag. 48. allegantur *Calvini* verba, quæ extent in epiſtola nondum edita, ſed cujus autographum Lutetiæ viderit Hugo Grotius: *Audio Servetum huc venturum, ut mecum conferat; ego, ſi quid apud Magiſtratum poſſum, faciam, ut nunquam vivus abeat.* Pag. 57. in *Campanellæ* libro, cui titulus, *Atheiſmus triumphatus*, legendo omnem ſe male operam perdidiſſe dolet, & unum id didiciſſe, nullum alium ejus autoris librum

unquam ſibi legendum, ſi tempori velit parcere. Nec æquius ſentit p.61.62. de *Joh. Amos Comenio.* Pag. 87. Eraſmi fide narratur, a *Panaceo* Medico celeberrimi nominis Phylarium quendam ſanatum, qui ex vermibus in novum maniæ genus incidens, in morbo probe *Teutonice* fuerit loquutus, cum tamen ſibi redditus nec loqui potuerit Teutonice, nec intelligere. Pag. 99. de animæ ortu in homine ſuam his verbis ſententiam aperit Sorberius: *Fortaſſe abſurdum non ſit, ſemini vitam tribuere. Certe & ego alias ſomniaveram, animulam geniti nihil eſſe aliud, quam portiunculam animæ ſui genitoris: tametſi ſemper rationalem excipiebam animam, utpote fide ſacra dictante illam non traduci, ſed a Deo ſolo ex nihilo ductam infundi in corpus.* Pag. 101. dicitur, autorem Tractatus anonymi: *Les nouvelles penſées de Galilée,* anno 1639 impreſſi, eſſe P. *Merſennum*, e Minimis. Pag. 125. ridicula *Manaſſis Ben Iſrael* cautio allegatur, quod cum aliquando ab Epiſcopio in diebus præparationis ad ſuperius Paſcha invitaretur cyatho vini, excuſaverit ſe propter cyathum cereviſiæ propinandæ inſervire ſolitum, in quo reſidua poſſet eſſe atomus quædam fermenti. Pag. 189. Scaligeriana Hagæ Comitum anno 1668 edita putat opus non eſſe fratrum Puteanorum, quippe qui cum Scaligero, jam fatis functo, cum illi venirent in Hollandiam, verſati non ſint; potius ea credit compilata vel a Puteanorum patre, vel a *Johanne Vaſſano a S. Paulo*, Monacho Fulienſi. Pag. 199. prolixe arguitur *Salmaſius*, quaſi convitiorum in eruditos jactator importunus, & pag. 210. optatur, ut quis vitam *Scarronii* Poëtæ Gallici memorabilem prorſus velit literis mandare; ac refertur tandem pag. 229. *Voſſium* patrem Bibliothecam 24000. librarum habuiſſe.

In *appendice* annexa eſt anno 1690. menſe Novembri conſignata abs memorato ſupra Graverolo Commentatio in *Epulas feriales*, ſive Fragmentum Nemauſenſe.

EXPLANATIO VITÆ S. GUILIELMI Magni, conſcriptæ olim per B. Albertum, ejus Diſcipulum. Auctore R. P. Guilielmo de Waha, Melreuſio, e Societate JEſu.

Leodii, apud Guilielmum Henricum Streel.
Anno 1693. in 12. plag. 19½.

Ex Mar-

Digitized by Google

EX Martyrologii Romani præſcripto ad decimum Februarii diem annuis honoribus afficitur quidam Guilielmus, cognomento Magnus, qui e Pictavis oriundus, ex bellatore factus anachoreta loricatus, vitæ deinceps ſanctimonia, miraculis, ac incepto religioſo Ordine eximium nomen adeptus fuiſſe, ſeculoque duodecimo mortem obiviſſe commemoratur. Hunc Aquitaniæ Ducem Guilielmi nomine ultimum conſtitui communiter obſervat Auctor, qui paulo curatius ejus vitam ſibi expendendam ſumſit; uſus hanc in rem libello ſimilis argumenti, quem ab Alberto, Guilielmi diſcipulo, elaboratum, & a ſe primum e MSto productum affirmat. Ipſe vero in quinque libros digeſſit, quæcunque ad hunc Sanctum pertinere ratus eſt. Ac *primum* quidem ſtatim auſpicatur ab expoſitione Hiſtoriæ illuſtris illius controverſiæ: an S. Guilielmus Magnus, anachoreta & Ordinis Guilielmitarum conditor, fuerit ille Guilielmus, Aquitaniæ Dux & Pictavienſis Comes, quem S. Bernardus a ſchismate ad Eccleſiæ obedientiam revocarit? Affirmativæ autem ſententiæ propugnatorem præcipuum facit Theobaldum, quem Jo. Molanus ſanctitate & doctrina conſpicuum, & Laur. Surius Epiſcopum appellet, ſectandumque ſibi in hoc negotio ſtatuerit Baronius; qui poſtea tamen de ipſius auctoritate valde dubitarit, cum Francofurti A. 1606. prodiiſſet Hiſtoria Ludovici VI Francorum Regis, a ſcriptore, Guilielmo Duci coævo, Sugerio, S. Dionyſii Abbate, confecta, & in aliam longe opinionem Lectorem deducens. Ulterius dehinc diſputationem extendiſſe Franc. Ducheſnium & Johannem Beslyum, quorum ille Theobaldo, hic Sugerio adhæſerit. Nec defuiſſe notat utrique ſententiæ alios aſſeclas, quos itidem enumerat, ſecula a duodecimo ſingula perluſtrans, &, quæ unusquisque in ſuam ſententiam allegarit argumenta, exponens; ubi imprimis motæ contra Theobaldi antiquitatem objectiones referuntur. Libro *ſecundo* ea recenſet, quæ de Guilielmo Duce tradiderunt Hiſtorici, qui eum anno 1137. mortuum dicant, aut certe ſupervixiſſe poſtea, & vel anachoretam vel ſanctū fuiſſe, non meminerint. Poſtquam enim undecim Guilielmos, Aquitaniæ Duces, nominavit, ultimi illius vitam integram delineat, & poſt plura alia eo pertinentia iſtud etiam commemorat, quod exſurgentibus Innocentio II & Anacleto Anti-Papis, ab initio a partibus prioris ille ſteterit, ſed non multo poſt ſuaſu Girardi, Epiſcopi Engoliſmen-

ſis, eum deſeruerit. Laboraſſe autem imprimis Bernardum Clarævallenſem, ut eum ad obedientiam Innocentio præſtandam tempeſtive revocaret; ipſum tamen, licet ſemel pœnitentiam egiſſet, ad mentem priorem redñſſe. Motum denique de ipſius obitu, qui ei in Hiſpania contigerit, rumorem adducit, in medio adhuc relinquens, utrum vanus ille tum an maxime fundatus fuerit. Interim Libro *tertio* vitam Divi Guilielmi, prout ea ab Alberto, ejus diſcipulo, deſcripta ſit, ad eum modum inſerit, ut ad ſingulas ferme periodos oſtendat, quid vel Theobaldus, vel antiqua Auguſtinianorum quæ vocant Officia exinde ſumſerint. Hinc progreditur ulterius, & Libro *quarto* ea recenſet, quæ Theobaldus operi Albertino in ſua Hiſtoria e collectaneis aliorum priorum vitæ ejusdem Scriptorum addidit; ubi, quomodo hæc cum ſuperioribus a ſe Libro II. allatis conveniant, aut iis adverſentur, ſubinde monet, & omnium prolixiſſime traditam Guilielmi Magni ad vitam anachoreticam converſionem enarrat, nec ea omittit, quæ poſt eandem innotuiſſe credantur, ſanctitatis ejus monumenta ſingularia, atque Ordinis præcipue Guilielmitarum inſtitutionem ab eo profectam fuſius delineat, & hæc, quæ ab aliis de Guilielmo Duce, ab aliis de Guilielmo Magno memorentur, ita ſibi neutiquam adverſari ſtatuit, ut in unum hominem quadrare nequeant. Quemadmodum itaque hoc pacto Theobaldi ſententiam haud obſcure amplectitur, ita latius ſimul exponit, quare ipſi illi Auctores, qui Theobaldum ſecuti, Guilielmum Ducem Aquitaniæ pro eodem cum Magno habeant, nihilominus tamen multa ab iſtius narratione prorſus aliena ſcriptis ſuis immiſcuerint? Et tandem Libro *quinto* iſtam primum controverſiam: cui Ordini addictus Guilielmus fuerit? examinat: ubi eum nec Auguſtinianum, nec Benedictinum, ſed nulli omnino regulæ adſtrictum fuiſſe monet; quippe qui omnem regulam morum gravitate & vitæ puritate ſupergredi ſtuduerit. Mox Theobaldum a motis contra eum Sugerianorum objectionibus vindicat, & hanc imprimis, quod is Guilielmum Ducem poſt Compoſtellanam peregrinationem ſupervixiſſe, contra Hiſtoricorum coævorum auctoritatem pronunciarit, enervare annititur. Atque ita in repetito de controverſia primaria judicio, Theobaldinis palmam tribuendam videri aſſerit, uſque dum Sugeriani hodierni abs ſe hactenus allata ſolide diſcuſſerint.

TOBIÆ

Digitized by Google

TOBIÆ PFANNERI OBSERVATIONES Eccleſiaſticæ.

Jenæ apud Joh. Bielkium, 1694. in 12. Alph. 1.

TRactatum nobiliſſimi hujus Autoris *de Catechumenis* in Actis noſtris Cal. Jun. A. 1688. retulimus. Nunc ejusdem *Obſervationes Eccleſiaſticas*, inſigni eruditionis ſacræ & profanæ apparatu inſtructas recenſebimus.

Primum illarum caput de *idolothytis, ſanguine & ſuffocato* agit, quorum uſum decreto Apoſtolico Chriſtianis interdictum Lucas Act. XV, 29. memorat. Occaſionem illius decreti dum celeberrimus Autor exponit, nonnulla de jure Noachidarum, & Proſelytis, ex Seldeno adducit. Poſtea varia idololatriæ & ſacrificiorum genera, nec non morem e ſacrificiis veſcendi, partem aliquam pecudis mactatæ Diis conſecrandi, epulas ſacras nunc domi, nunc in ipſis idoleis celebrandi, exta rebus divinis in templo perpetratis domum deferendi, vel in privatis ædibus decerpendi & in focum porriciendi, aliosque ritus enarrat. Cum vero Apoſtolorum præceptum de idolothytis vitandis generale ſit, & juxta JCtos lege non diſtinguente nobis quoque diſtinguere integrum non ſit; hinc nullum idolothytorum genus eſſe judicat, quod Apoſtolica illa conſtitutione Chriſtianis permiſſum fuerit. Et hanc ab omnibus idolothytis abſtinentiam, ad vitandam Judæorum offenſionem, neceſſariam fuiſſe notat, cum ne vinum quidem cum Gentilibus bibere Judæis licitum, ſed ne forte idolorum cultores Diis illud libaverint, verendum fuerit. Porro hanc ab idolothytis abſtinentiam, in Apoſtolico concilio ſancitam, etiam poſt Apoſtolorum ætatem in uſu eccleſiis fuiſſe, Tertulliani, Minutii Felicis aliorumque teſtimoniis confirmat. Cæterum, cum Apoſtolus Paulus 1. Cor. X, 19. ſq. ſacra, quæ Gentiles Diis ſuis faciebant, Dæmonibus fieri pronunciet, ideoque eos, qui idolothytis fruuntur, nefandæ cum Dæmonibus communionis arguat, & tamen paulo poſt v. 23. ſq. idolothytorum uſum non ſimpliciter illicitum dicat, & 1. Cor. VIII, 7. & ſq. peccatum eorum, qui de idolothytis participant, vel ex dubia participantium conſcientia, vel imprimis ex aliorum, qui viderint, offenſa metiatur; quæſtio oritur, num idolothyta ex ſe & natura ſua, an tantum ſcandali ratione ſint illicita? Com-

Commodiſſima autem ratio hoc dubium, quo animum ſuum aliquando in varias partes agitatum non diſſimulat, ſuperandi clariſſimo Autori hæc videtur, ſi dicamus, dapes a Gentilibus conſecratas, ſeu potius profanatas, ad ſuam naturam munerisque divinitus conceſſi conditionem rediiſſe, quando, iis veſcentes, animum a ſacrificio averſum ita teſtarentur, ut neque Gentilibus hanc idolothytorum comeſtionem a Chriſtiano factam in Deorum ſuorum honorem obſequiumque trahere liceret, neque ab offenſa aliorum periculum metuendum eſſet: ſiquidem legis Apoſtolicæ ratio unice ferme in eo poſita fuerit, ne Chriſtianæ libertatis abuſus cuiquam ſcandalo eſſet; ideoque hac ratione ceſſante, legem ipſam ceſſaſſe, & eccleſiæ praxis & Apoſtolus Paulus docuerit. Imprimis autem idolothyta periculo caruiſſe notat, quoties in privatis ædibus convivia inſtruerentur, & Chriſtiani ad illa acciti, nihil de ſacrificio & libatione ſciſcitantes, epulis velut puris & nulla ſuperſtitione temeratis fruerentur; qua cautione obſervata, etiam carnes quascunque ex macello emere, emptasque Chriſtianis, ſine ulla impii cultus ſuſpicione aut offenſæ metu, edere licuit; cum per ſacrificia Gentilium carnes bonitatem ſuam non ita perdidiſſe exiſtimari debeat, ut ad uſum a Conditore conceſſum adhiberi amplius non potuerint, dummodo animis eorum, qui cibis illis fruebantur, omnis impii cultus approbatio, & eorum, qui comedentibus aderant, omnis ſiniſtra opinio evulſa fuerit. Ab idolothytis Autor ad ſanguinem & ſuffocatum progreſſus inquirit, cur ſtatim poſt diluvium hominibus abſtinentia a carnibus adhuc in ſanguine viventibus injuncta fuerit, cum homines, ſi pauci animo & guſtu pariter corrupti excipiantur, a carnibus adhuc in ſanguine ſuo fluitantibus ſponte ſe contineant, adeoque hoc præcepto minus opus fuiſſe videatur? Variis autem de ratione hujus interdicti ſententiis adductis, eorum conjecturam probat, qui avertendæ & coercendæ humanæ cædis cauſa hanc legem a Deo latam opinantur; cum haud difficulter æſtimare liceat, quanto in pretio humanus ſanguis apud Deum habeatur, qui pecuini etiam ſanguinis rationem habuit. Quamvis autem Moſes proſelytis domicilii Deut. XIV, 21. ſuffocatorum & morticinorum uſum permiſerit, quem Iſraelitis & proſelytis juſtitiæ interdictum voluit, Apoſtolos tamen in decreto ſuo ſuffocatum non minus quam ſanguinem prohibere animadvertit

madvertit, idque decretum per multa ſecula in eccleſia obſervatum probat, & Græcos ſive Apoſtolici decreti autoritate, ſive legis a Leone Imperatore latæ ſeveritate, ſive conſuetudinis priſtinæ amore, ſive odio in Romanam eccleſiam tales cibos admittentem ſtimulatos, ne nunc quidem ſanguinem & ſuffocatum averſari deſiiſſe docet. Eo autem imprimis conſilio hanc legem conditam obſervat, ut Gentiles in eccleſiam cooptati eo facilius cum Judæis coaleſcerent; ideoque mutata jam rerum atque temporum facie, laxiorem & infrequentiorem edicti illius uſum eſſe, quamvis ne nunc quidem Chriſtiano liceat fratrem cæleſtium munerum participem, quem qualicunque abſtinentia a ſcandalo ſervare poterat, inconſulta gulæ intemperantia perdere, ſed toties legi Apoſtolicæ autoritas ſua conſtet, quoties rationi cui illa innititur, locus relinquatur. Sub finem hujus obſervationis non minus eos improbat, qui pro botulis ac farciminibus tanquam pro aris & focis pugnant, & libertatis Chriſtianæ periculum, ipſiusque eccleſiæ ruinam minitantur, niſi quemlibet ſanguine & ſuffocato impleri permittatur, quam eos, qui cibos a ſe improbatos aliis quoque interdicere non verentur. Hos enim dum ex judicii ſui fragilitate cæteros metiuntur, omnium rectius ſentientium irriſu merito damnari judicat.

Secunda obſervatio de *Sacrificatis* & *Libellaticis* agit, nec non de illis, qui perſecutionem aut pretio aut fuga evaſerunt. Hanc obſervationem ab illorum recenſione auſpicatur, qui fidem Numini ſalvam præſtari poſſe cenſuerunt, etſi ore avertendi periculi cauſa abnegetur, modo animo illibata ſervetur; e quorum numero producit Simonianos, Menandrianos, Baſilidianos, Helceſaitas, & univerſam Gnoſticorum colluviem, nec non Priſcillianiſtas, Henricum Nicolai, Valentinum Weigelium, Filliucium & Hobbeſium. Non ipſum latuit, etiam Vigilantio hanc ſententiam ab Hieronymo impingi; verum noverat, Hieronymum non aliam ob cauſam Vigilantio hunc errorem tribuere, quam quia homines glorioſa morte defunctos Deorum fere in morem venerari detrectaret; ideoque Vigilantio facilius fuiſſe judicat, hanc conſequentiam declinare, quam Hieronymo affectibus ſuis indulgenti, & cauſas cumulandæ in adverſarium invidiæ conquirenti, ſe a ſuſpicione calumniæ tueri. Hinc ad lapſos primitivæ eccleſiæ progreſſus, parcius de Sacrificatis,

paulo fusius de Libellaticis disserit, tandemque hos illis levius peccasse cum notasset, eos, qui sæviente persecutionis tempestate vel nummorum pretio securitatem a tormentis sibi compararunt, vel fuga salvti suæ consuluerunt, perperam a Tertulliano violatæ fidei argui probat, etsi aliquando fugam flagitiosam & defectioni proximam esse non dissimulet.

Tertia observatio circa *Traditores* versatur, qui tempore persecutionis sacra vasa & ipsos S. Scripturæ codices magistratui gentili dira minitanti comburendos tradiderunt. Hac occasione Autor canonem quendam concilii Arelatensis de traditoribus agentem explicat, & cum canon ille contra Donatistas conditus fuerit, historiam originis Donatistarum breviter exponit. Postremo inquirit, tantine criminis loco habendum fuerit, ut vitam redimas, vasa sacra aut libros etiam sacros tradere? Et vasa quidem sacrò cultui destinata vitæ posthabenda, nemini forte incongruum videbitur. De libris sacris difficilius videtur judicium. Neque tamen Pfannerus noster Optato Milevitano astipulatur, qui traditionem sacrorum codicum adeo detestatus est, ut æternæ vitæ damno incertæ lucis moras lucratos dicat, qui facinus tale perpetrarunt. Observat enim, Optatum vel non ex animi sententia hæc dixisse, vel saltem postea in mitiorem sententiam transiisse, cum alibi talem Traditorum fuisse culpam scribat, quæ veniam potius & clementiam, quam severitatis rigorem mereatur. Unde etiam justo acerbius fuisse censet Lutheri judicium, qui tom. 2. Jen. Germanic. Evangelicos in Misnia, Bavaria & Marchia Brandenburgensi, ne Tyrannis, quos vocat, novi fœderis codices præfectis offerre jubentibus, obsequium præstarent, monuit, & æterna supplicia iis, qui contra facerent, comminatus est, non minoris illos parricidii reos existimans, quam si Christum Herodi occidendum tradidissent. Hominum autem traditores, qui vel sponte, vel quæsiti alios proditione sua in certissimum discrimen adducunt, scelere minime carere asserit. Cujus rei gratia exempla quorundam Gentilium adducit, qui vitæ periculum subire, quam tali perfidia conscientiam suam & famam polluere maluerunt, neque dubitat plerosque veterum Christianorum sanctius amicitiam coluisse, quam ut sanguinem suum alterius exitio redimendum judicaverint.

Observatione *quarta coronas* olim Christianis prohibitas docet

cet, cauſas, cur Chriſtiani capita ſua coronis inſignire detrectaverint, recenſet, easque ſolido fundamento deſtitui animadvertit, & tandem ab iſto prioris ævi rigore ſequentium ſeculorum Chriſtianos deflexiſſe notat. Cum autem inter præcipuas cauſas, ob quas Chriſtiani veteres oculos & nares florum ſuavitate paſcere contenti, coronis capitum abſtinuerint, illa fuerit, quod coronæ apud Gentiles frequentes fuerint, & e Gentiliſmo ortum traxerint, hinc de vario coronarum apud Gentiles uſu, ac eo imprimis, qui in Deorum cultu, funeribus & comeſſationibus adhibitus eſt, nec non de ritu Φυλλοβολίας, quo vivis amorem ſuum teſtari ſolebant, nonnulla diſſerit.

Quintæ diſſertationis argumentum in *unguentis* occupatur, quorum uſum Chriſtianis olim prohibitum doctiſſimus Autor calculo ſuo approbare non poteſt. Non diffitetur, Gentiles unguentis ad luxuriam, potum aliaque mala abuſos; qua occaſione etiam ritum lapides regendis & diſtinguendis finibus poſitos ungendi, unguentisque delibutos colendi tangit, quem morem prava imitatione ex Jacobi exemplo hauſtum cum Bocharto aliisque ſtatuit. Quamvis vero etiam Eſſæi apud Judæos & apud Gentiles Lacedæmonii unguentorum uſum proſcripſerint, neque quisquam fere apud Ethnicos ſcriptores unguentis delibutus occurrat, præter molles & impuris voluptatibus addictos, ſimpliciter tamen unguentorum uſum prohibere Chriſtianos non debuiſſe monet, cum Reges, Sacerdotes & Prophetas unctione ad officium ſuum inaugurari Deus ipſe juſſerit; & Chriſtus etiam inter jejuniorum auſteritatem faciem ungi, & hac ratione ad quandam hilaritatis ſpeciem componi præceperit, & piæ quædam fœminæ Chriſti menſæ accumbentis caput & pedes unxerint. Miratur, veteres quosdam ſcriptores tantam auſteritatis diſciplinæ libidinem invaſiſſe, ut manifeſtaScripturæ dicta & exempla ſententiæ ſuæ adverſa cavillando eludere, quam unguenta Chriſtianis permittere maluerint. Quorſum refert illud Clementis Alexandrini, qui mulierem illam, quæ Chriſti pedibus non unguentum modo, ſed & lacrimas affudit, verbi nondum participem, ſed adhuc peccatricem fuiſſe reſpondet.

Cum autem flores & unguenta Chriſtianis ſorduerint, miratur Autor in obſervatione *ſexta*, quod a *balneis* & *lotionibus* non abſtinuerint, quibus Gentiles ad ſuperſtitionem, luxuriam & molli-

tiem abusos abunde constat. Varia autem lotionum genera apud Christianos viguisse notat. Incipit a ritu pedes hospitum lavandi, quem pluribus veterum testimoniis confirmat. Observat, publica sponsione hoc officium baptizandos promisisse; imprimis monachos in lavandis hospitum pedibus sedulos fuisse; succesu temporis, caritatis & humilitatis studio indies tepescente, plerosque Christianos, imprimis lautioris fortunæ, fastidium tam vilis operæ subiisse, & præterea officium, quod hactenus, quavis occasione data, præstitum fuerat, ad certum tempus restrictum, & imprimis diem Viridium huic solennitati destinatum fuisse, eoque tandem hunc ritum deveniisse, ut fere a Regibus tantum ac Principibus, aliisque qui parem his fortunam æmulantur, hodie usurpetur. Nec silentio prætereundum existimat, quod olim in ecclesiis nonnullis pedum lotio cum baptismo conjuncta fuerit, hodieque Mennonitæ priscam sanctimoniam affectantes pedum lotionem Sacramenti ferme loco habeant. Quæ de religione illotis manibus neque preces fundendi, neque Eucharistiam accipiendi, neque evangelia contrectandi, nec non de lotione post concubitum referuntur, brevitatis studio omittimus, ut ad *septimam* eamque ultimam observationem accedere liceat.

In ea *ludos* Christianis merito prohibitos probaturus, quanta infamia, quotquot Scenicis, Circensibus aliisque hujusmodi ludis exercendis operam suam addixerant, apud ipsos Gentiles laboraverint, ostendit. Deinde quam exosi & invisi Gentilium ludi eorumque actores Christianis fuerint, exponit, veterumque ea de re testimonia ætati nostræ commendanda existimat, quæ ludorum, & eorum imprimis qui Operarum nomine vulgo gaudent, tanta cupidine agitatur, ut eos salutis suæ negligens, etiam calamitate publica Germaniam nostram urgente, non omittat. Post adducta contra ludos plurima & Patrum dicta & Conciliorum decreta, argumenta, quæ pro ludorum spectandorum licentia proferri solent, Tertulliani imprimis ductu refutat; quo prætextu sub Imperatoribus Christianis licentia ista concessa, & quam graviter a Gregorio Nazianzeno, Chrysostomo, Salviano aliisque objurgata fuerit, commemorat, illamque Patrum contra ludos severitatem eo minus mirandam esse notat, cum ne choreas quidem & saltationum licentiam permittere suis voluerint; quod Patrum nonnullorum autoritate probat, observans quod in-

nupti-

UNIVERSIDAD DE CHILE
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

TI. CAESARI
AVGVSTI F.
IVLI N. AVGV
PONTIF. MAXIMO
IMP. VIII TRIB. POTES
AVGVSTA
RESPVB
RESTI

nuptiarum ſolennibus etiam apud Chriſtianos ſcorta publica & ad omnem licentiam venalia inducta fuerint, cum honeſtæ virgines a ſaltandi laſcivia abſtinuerint. Quem ritum Germanorum proverbio illuſtrat, qui, ubi virgines deſunt, cum meretricibus ſaltandum eſſe dicunt. Publicis quoque eccleſiæ legibus ſaltationes Chriſtianis interdictas fuiſſe, ex Laodiceno, Antiſiodorenſi & Agathenſi concilio probat. Et quamvis noverit plures noſtratium Theologorum, & ipſum Lutherum rigorem iſtum improbaſſe, minime tamen ab eorum ſententia diſcedere veretur, & tandem choreas Eſſenorum a Philone in libro de vita contemplativa deſcriptas Chriſtianis commendat.

RAGIONAMENTO INTORNO D' UN' Antico Marmo diſcoverto nella città di Pozzuoli.

Hoc eſt:

Diſquiſitio circa antiquum marmor, quod repertum nuper eſt Puteolis; Auctore ANTONIO BULIFONIO.

Neapoli typis Joſ. Roſelli, 1694. in 12. pl. 3.

Cum menſe Decembri anni proxime elapſi 1693, a fratribus familiæ Migliarenſis, Puteolis ad adornandam ſuo in ædificio cellam oleo conſervando idoneam ſolum excavaretur, referebatur eminentiſſimo Archiepiſcopo Neapolitano, pulcherrimum marmor repertum fuiſſe, cum multis ſtatuis in eodem expreſſis. Qua occaſione factum eſt, ut Vir curioſiſſimus pariter atque diligentiſſimus ANTONIUS BULIFONIUS, cujus Memorabilium Literarum partem ſecundam atque tertiam proxime recenſituri ſumus, Puteolos ſe conferret, rem ipſam ſuis perluſtraturus oculis; quod cum ſecunda vice feciſſet, aſſumſiſſe ſecum memorat pictorem præſtantiſſimum *Jacobum Padanum*, ut exactiſſime marmor iſtud delinearet; quam effigiem nunc ipſe Bulifonius, ſed docta explicatione elucidatam, cum orbe erudito communicavit.

Marmor hoc dicit habere figuram, quam Mathematici vocant TAB. IV.

parallelopipedam, longitudine palm. 7. & latitudine æquali altitudini palm. 4. & unciarum $7\frac{1}{2}$.

A facie priore, quam offert, hanc inſcriptionem continet:

TI. CÆSARI DIVI
AVGVSTI F. DIVI
JVLI N. AVGVSTO
PONTIF. MAXIMO COS. IV.
IMP. IIX. TRIB. POTESTAT. XXXII.
AVGVSTALES
RESPVBLICA
RESTITVIT.

Circa Inſcriptionem iſtam obſervantur ſtatuæ numero quatuordecim uno cum puerulo. Licet vero diuturnitate temporis male admodum habitæ videantur, ſatis tamen adhuc oſtendunt, ipſas a peritiſſimo artifice eſſe fabrefactas. Unaquæque iſtarum ſuum nomen gerit ad pedes, ſignumque aliquod aut hieroglyphicum; quamvis qualia ipſa ſint, diſcerni non ſemper poſſit. Ubi non opus eſſe putamus, ut omnium, quæ in delineatione marmoris hujus occurrunt (quod a *Diſquiſitionis* ipſius Auctore factum eſt) recenſum inſtituamus; cum quæ *Bulifonii* hac de re ſententia ſit, ipſe pro ſua in rebus antiquis perſpicientia in effigie ipſa ſub ſtatuis, ubi res poſtulat, addiderit. Potius erit, occaſionem, qua marmor hoc erectum ſit, & quid ſibi velit *Inſcriptio*, ex mente Auctoris ediſſerere. Exiſtimat igitur *Bulifonius*, Romam ipſam erexiſſe hoc marmor in honorem Tiberii Imperatoris, ut monumentum poneret ingentis beneficii, quod ipſe multis Aſiæ minoris civitatibus horrendo terræ motu concuſſis atque labefactatis exhibuerat; cum non tantum easdem a tributis in quinque annos levaſſet, ſed & propriis ſumtibus easdem, fœde ſeſe habentes, reſtituiſſet, miſſo M. Aleto e Prætoriis, qui reſtaurationi invigilaret. Cumque hoc tempore ipſe Imperator in Campania eſſet, Romam ipſius in honorem ludos Auguſtales, hactenus intermiſſos, reſtituiſſe. Neque dubitari hac de explicatione poſſe, tum quod *Roma* tum temporis nomen adhuc *Reipublicæ* gereret, licet in Principatum redacta fuerit; tum quod ingens *terræ motus* revera circa iſtud tempus, quod in inſcriptione exprimitur, contigerit, teſtantibus id Auctoribus variis, *Tacito* imprimis atque *Strabone*; tum quod *Statuarum*

nomina

Digitized by Google

nomina civitatibus oppressis conveniant; tum denique, quod *Roma* ipsa hoc beneficium non tantum decantaverit, cusa etiam moneta, cum verbis: CIVITATIBVS ASIÆ RESTITVTIS, sed & *Augustales ludos* in honorem *Tiberii* per *Campaniam* tunc *absentis* restauraverit; quæ omnia citatis in rem Auctoribus idoneis ulteribus confirmat.

LA VIE DE PIERRE DU BOSC,

hoc est.

Vita PETRI BOSCHII, Sancti Evangelii Ministri; cum subjunctis Literis, Orationibus, Dissertationibus aliisque majoris momenti opusculis, ad Sanctam Theologiam & Ecclesiam Reformatam in Gallia spectantibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1694. in 8.

Constat Alphabeto uno & plag. 16.

Virorum de Ecclesia optime meritorum sancta semper atque æterna in animis hominum vigere debet memoria, non tantum, ut post suprema etiam fata gravissimorum laborum, quos pro communi salute vivi susceperant, præmium ferant; sed ut posteri etiam habeant, quos de Ecclesia bene merituri intueantur, ac in exemplum sibi proponant. Cum itaque de Ecclesia Reformata in Galliis, quamdiu res ejus in regno ampliſſimo stetere adhuc, præclarissime post Claudios, Allixios, Basnagios meritus sit PETRUS BOSCHIUS, Ecclesiæ Cadomensis Minister, bonum opus administravit Vir doctissimus *P. Le Gendre*, BOSCHII gener, quum post mortem soceri egregii, quæ paucis abhinc annis contigit, ejus memoriam Vitæ BOSCHIANÆ Descriptione consecraret veluti, & ad posteros transmitteret; neque nos facere possumus, quin rerum duntaxat summam secuti, pauca quædam ex libro præclaro Actis his literariis inseramus.

Ergo in *Vita BOSCHIANÆ Descriptione* refertur, BOSCHIUM in urbe Bajocassina provinciæ Normanniæ lucem adspexisse d. 21. Febr. anno 1623. patre *Guilielmo Boschio*, in Parlamento Rothomagensi.

gensi Advocato editum. Succedentibus annis cum animum ad studia sectanda applicuisset, eum Montalbani & Salmurii per aliquot annos egisse, cumque mature præclarissimæ indolis ostentasset ingiculos, anno 1645. d.17. Decembr. ad munus ecclesiasticum anno ætatis vigesimo tertio Cadomi electum atque ordinatum, magnoque illi *Samueli Bocharto* Collegam datum fuisse. Cum vero Ecclesia Cadomensis in toto regno una fuerit ex præcipuis, non deesse potuisse occasionem *BOSCHIO*, qua hominum illustrium & maximorum favorem sibi conciliaret; cum non in suggestu sacro tantum, sed & in quocunque negotio opera ejus fuerit adhibita, se dederit felicissime. Et quod primum quidem Ecclesiæ suæ nomine ipsi injunctum fuerit, ad Longavillæam pertinuisse, ad quam oratione excipiendam cum missus fuisset, tam decore hoc munere perfunctum esse, ut Ducem ipsum allocutione istac clementissimum sibi reddiderit. Postmodum, cum ad perfecti oratoris sacri laudem adspiravisset, eum anno jam 1658 Charentonum vocatum, sed tanto amore suam ecclesiam prosecutum fuisse, ut ab ea abstrahi nullus plane potuerit, quamvis ipse Marescallus Turennius aliique viri principes, ac imprimis Pelissonius, partibus Reformatorum adhuc tum addictus, scriptis ad eum literis, id ut faceret, auctores ei fuerint. Quod & deinceps semel atque iterum factum sit, Duce Schombergio, Jo. Claudio aliisque viris illustribus mutationem hanc ipsi suadentibus, quamvis hæc omnia effectum speratum sontica ex causa, quam diximus, non habuerint. Cum A. 1660 Carolus II. Angliæ Monarcha in regnum restitutus fuisset, BOSCHIUM & in hujus gaudii societatem venisse, scriptis etiam ad *Brevintum* Regis Capellanum literis, hic ab Auctore Vitæ hujus allegatis, in quibus, quæ sibi de Episcopis sedeat sententia, declaraverit; de qua tamen Presbyteriani conquesti fuerint. Cæterum tantas BOSCHII virtutes clerum Romanum tolerare æquo animo non potuisse, indeque anno 1664. d. 2. April. Cabillonum in exilium proficisci eum ab Aula jussum esse, quasi qui de confessione auriculari contemtim paulo locutus fuisset. Sed has falsissimas fuisse calumnias, ipsum BOSCHIUM, per Parisios iter habentem, *Tellerio* Regis Cancellario abunde demonstrasse, & Ministros reliquos, quin & Regem ipsum demum agnovisse. Nihilominus usque in mensem Octobrem exulare ab Ecclesia sua coactum fuisse, usque dum precibus

multo-

Digitized by Google

multorum Principum interpoſitis, cum & inſuper morbo correptus fuiſſet, d. 15. Octobr. regiis literis liberam redeundi poteſtatem accepiſſet, ubi maximo cum gaudio Cadomi fuerit exceptus; ſed ne tum quidem quieto ipſi eſſe licuiſſe, Jeſuitis inſidioſis captiunculis ipſum involvere tentantibus, atq; conſilia ejus & actiones omnes ſolerter, ſed fruſtra, obſidentibus. Cum vero porro perſecutiones in Gallia Eccleſiæ Reformatæ invaluiſſent, BOSCHIUM imprimis fuiſſe repertum, quem Lutetiam mitterent, cauſam afflictæ atque perturbatæ Eccleſiæ peroraturum, quam licet ſollicite ſemper atque prudentiſſime egerit, a Miniſtris tamen ultra verba fere nihil eum reportaſſe. Atq; hic memorabile eſt illud alloquium, quo anno 1668. d. 27. Novembr. BOSCHIO res ſuæ Eccleſiæ Regi ipſi exponere permiſſum, quod tam diſerte tantaque cum eloquentiæ vi atque gratia præſtiterit, ut Rex non tantum per longum temporis ſpatium calamitatẽ Eccleſiæ ſuæ facunde miſerantem clementiſſime audiverit, *pollicitus, ſe hac de re cogitaturum*, ſed & eundem poſtea valde laudaverit, affirmaveritque, *hominem ſe hodie audiviſſe, qui omnium elegantiſſime in toto regno ſuo verba facere poſſit, verumque eſſe, nunquam ſe hominem melius dicentem auſcultaviſſe.* Objectas ipſi aliquando lautiſſimas conditiones a *Caſtelnovo* eſſe, ſi mutata religione Pontificiis accederet; fore enim, ut Rex ipſe hoc caſu ſingulari tangeretur gaudio, nec fore in toto regno munus, quod ſperare ipſi non liceret; ejus quoque liberos ex voto evectum iri, & univerſam familiam in re ſplendidiſſima victuram, omniaque adfutura, quæ modo mente poſſit concipere; laudibus etiam eundem oneratum, & veluti cum Viro illuſtri cum eodem actum: ſed hæc omnia BOSCHIUM magna animi conſtantia repudiaſſe; cumque ſubjeciſſet *Caſtelnovus*, ſe 400000 aureos ſecum habere, quibus damna, quæ Pontificiam religionem amplexi adirent, ſarcirentur, quique Miniſtris ſe convertentibus in donum cederent, BOSCHIUM repoſuiſſe, non niſi ignobile & imperitum vulgus illecebris atque blanditmentis iſtis ineſcari poſſe; id quod & ſatis eventus probaverit. Demum, cum quicquid Reformati ad Edicti Nannetenſis obſervantiam inviolabiliter retinendam ſtuderent, nihil valuiſſet, perſecutionem illam inauditam, omnium memoriæ adhuc inhærentem cœpiſſe, ut quicunque modo potuerit, relicta patria aliorſum ſe contulerit. BOSCHIUM, ut idem faceret, edicto regio, quamvis nondum adhuc abrogatio Edicti Nan-

netenſis promulgata eſſet, compulſum fuiſſe. Sed ſtatim Sereniſſimam Daniæ Reginam regiam ſuam clementiam prolixiſſime ipſi obtuliſſe, eumque ad Eccleſiam Reformatam in Dania doctrina paſcendam evocaſſe; ſed BOSCHIUM elegiſſe potius Hollandiam, ut gregi ſuo propior eſſet, & propterea Roterodamum menſe Auguſto A. 1685. conceſſiſſe, cum ipſi beneficii loco poteſtas facta fuiſſet de rebus & facultatibus ſuis ex arbitrio diſponendi. Huc cum acceſſiſſet, paulo poſt *Wilhelmo* potentiſſimo nunc Britanniæ Regi, ejusque Sereniſſimæ conjugi BOSCHIUM ſe ſtitiſſe, ſicuti & mox d. 7. Decembr. coram tanto Principe verba fecerit. Quæ concio una cum aliis ejus *Sermonibus in duos Tomos diſtributis, Roterodami A. 1692.* ſecunda vice publicata fuit; fatendumque eſt, eloquentiæ in iisdem genus ubique floridum, devotionem ſanctiſſimam, ac profundam eruditionem elucere. Tandem BOSCHIUM, cum vitæ glorioſe transactæ curſum usque ad annum ætatis ſexageſimum nonum perduxiſſet, A. 1692. placide extinctum eſſe.

Vitæ huic BOSCHIANÆ Deſcriptioni ſubjunctæ ſunt aliquot *Appendices*, in quarum *prima* varia exhibentur ſcripta, nomine Eccleſiæ Reformatæ publico diverſis temporibus a BOSCHIO concepta, quorum ſummam hic referre nihil magnopere attinet. In *altera* ſiſtuntur variæ non tantum orationes a BOSCHIO habitæ, in quibus monſtrat ſane, quam ingentes oris facundi poſſederit theſauros; ſed & literæ, ad diverſas easque ſæpe illuſtriſſimas perſonas, Tellerium, Vrillerium, Turennium, Montauſerium, Ruvignium, Forceum, Schombergium, integrasque Synodos ſcriptæ; inter quas illa imprimis memorabilis eſt, quam ad Turennii conjugem exaravit, ac in qua conqueritur de proprio in ſanctificationis ſtudio torpore, confeſſus multo minoris operæ eſſe, reddere ſe Theologum eruditum, quam virum probum atque ſanctum, cum ad comparandam eruditionis atque ſcientiæ copiam, facultates afferamus naturales, ſed in acquirenda pietate vires noſtræ nihil valeant; & quod accedit, exiguum quamvis intervallum magno continuo cedat præjudicio. Et eſſe profecto haud exiguam tentationem, qua cum ſibi conflictandū ſit, literarum ſcilicet amorem, qui fere ſanctitatis ſtudium ad ſingulas horas ſoleat interrumpere, viderique ſibi, reddi ſe ad munus ſuum recte obeundum ineptum, niſi ex Græcis & Latinis auctoribus quippiā legat; unde cum per variorum

Digitized by Google

rum labores circumvolutetur, lectioni ſe tempus dare, quod alias majori cum fructu impendere potuiſſet; cui tamen Turenniæ epiſtola graviſſimis verbis reſpondet. Non minus memoratu dignæ ſunt literæ ad illuſtriſſimam Principem *de la Suſe*, quæ adhortata ipſum fuerat, ut aliis viam ad ſanctitatem vitæ ſcripto aliquo edito commonſtraret. Reponit enim BOSCHIUS, ſi vel maxime in ipſa pietatis adyta ſe penetraſſet, nihil ſe tamen de argumento hoc literis mandaturum eſſe; quum difficile ſit admodum, in hoc ſcriptionis genere ſuæ non ſervire atque ſtudere gloriæ, quæ vanitas ultimum ſit idolum, cui renuntiandum aliquis habeat; quamvis negare non velit, plurimos eſſe potuiſſe, qui optime ſibi conſcii, ſuam circa hanc materiam inſumpſerint operam. Quin & libros ejusmodi parum vel nihil ad ſanctimoniæ ſtudium conferre; vix enim ullum eſſe, qui non ſatis ad vitam bene ducendam inſtructus ſit, nec requiri aliquid amplius, quam ut ea, quæ facienda ſibi eſſe novit, in uſu habeat.

In *tertia Appendice Diſſertationes* aliquot annectuntur in diverſa Scripturæ loca, quæ obſcuriſſima alias & difficillima eſſe videntur. Sic cum verba *Joh. I, 32.* multos interpretes torſerint, BOSCHIUS noſter prolixa Diſſertatione a Viro doctiſſimo *Conrardo* provocatus, eadem explicatiora reddere nititur. Cum enim Nathanael gaudio veluti abreptus, quod Chriſtus ipſum ſub ficu vidiſſet, exclamaſſet: *Rabbi, Tu es ille Filius Dei, Tu es ille Rex Iſrael*; Chriſtus reſpondebat: *quia dixi Tibi, vidi te ſub ficu, credis, majora iſtis videbis*; ſcilicet res, quæ clarius atque magnificentius, me revera eſſe Filium Dei & Regem Iſrael, probaturæ ſunt. Addebat ergo, Nathanaelem & adſtantes pariter allocutus: *ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei adſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.* Qui quidem locus *duas* parit inſignes *difficultates: unam*, quando viderint cœlum apertum ſuper Chriſtum? neque enim poſt baptiſmum Chriſti iſtius rei exemplum in promtu eſt; iſte vero jam præterierat, cum Chriſtus loquatur de re adhuc futura: *Alteram*, quomodo iſta cœli apertio, ſi revera facta fuiſſet, quomodo illa Angelorum adſcenſio atque deſcenſio probare potuerint, Jeſum Chriſtum eſſe Filium Dei, Regem Iſraelis, quod Nathanael erat confeſſus? Ad levandas illas difficultates, obſervat BOSCHIUS, *duobus* Chriſtum a Nathanaele fuiſſe inſignitum *titulis*, uno *Filii Dei* & altero *Regis Iſraelis*; iſtos igitur ut ſibi aſ-

ſereret, & illuſtriori, quam quod ipſum ſub ficu viderat, ratione adſtrueret, *duo* allegat *miracula*, quæ ejus rei factura fidem ſint. *Unum*, quod viſuri ſint cœlum apertum, atque hoc probaturum mirabiliter prorſus, Chriſtum eſſe Filium Dei: *alterum*, quod viſuri ſint adſcendentes ſuper ipſius perſonam Angelos, quod probaturum ſit, ipſum eſſe Regem. Quod jam *ad apertionem cœli* ſpectat, non probat Auctor noſter illos, qui ad allegoriam in loco hoc interpretando confugiunt, neque illos, qui nimis ſtricte inhærent literæ; ſed aliam plane ingreſſus viam, intelligit aperturam cœli in ſignis, miraculis & auguſtis teſtimoniis, quaſi dicere Chriſtus voluiſſet: duxi quidem vitam hucusque privatam atque obſcuram, latens quaſi atque abſconditus exiguis Joſephi atque Mariæ tectis; neque cœlum, niſi in baptiſmo, ullum mihi perhibuit teſtimonium. Sed poſt deinceps videbitis cœlum apertum in ſignis, teſtimoniis, atque miraculis illuſtribus, quæ coram mundo teſtimonium mihi dicent, *me eſſe Filium Dei*. Nam ſic & evangelicam docere hiſtoriam, e cœlo admirabilia de Chriſto teſtimonia emiſſa eſſe. Matth. III, 16. I. Pet. I. 18. Joh. XII, 28. Idem conſtare de ſignis & miraculis, Matth. III, 16. XVII, 3. XXVII, 45. 53. & huc pertinere miracula, quæ per totam vitam patraverit; ſic enim ipſum miraculorum feciſſe mentionem, quaſi quæ de cœlo venirent, Matth. XVI, 11. Neq; phraſeos hujus interpretationem novam alicui videri poſſe, ſi locum conſideraverit Luc. IV, 35. Pſ. LXXIIX, 23. Secundum miraculum in eo conſiſtit, quod *viſuri ſint Angelos adſcendentes & deſcendentes ſuper Filium hominis*, quæ verba allegaverit Chriſtus ad aſſerendum ſibi titulum Regis Iſraelis. Ubi Chriſtus ſe appellitet *Filium hominis*, quod nominis reſpondeat titulo *Regis Iſraelis*, cum deſumptum ſit ex Dan. VII, 14. Unde cum Nathanael confeſſus ſit, ipſum eſſe Regem Iſrael, Jeſum hic ſignificare velle, iſtum ſe eſſe revera, quoniam ſit Filius hominis, cui Deus apud Danielem regnum dat atque imperium. Hæc ut oſtendat Chriſtus probatione viſibili atque certa, affirmat, ipſos viſuros eſſe *Angelos Dei adſcendentes atque deſcendentes*. Id quod Auctori non placet ad ſcalam Jacobi referre, quod ex æquo fere ab interpretibus fiat, cum nihil hæc res ad locum præſentem faciat; ſed ad ipſum locum Danielis cap. VII, 10. quaſi dicere voluiſſet Chriſtus: poſthac appariturus ſum pro Filio hominis, Rege illo admirabili, de quo vaticinatus eſt Daniel; quod quidem ex eo ſatis manifeſtum

ſtum

ſtum fiet, quod illi ipſi Angeli, quos Daniel circa Filium hominis conſpicatus fuerit, me circumſtabunt, veluti miniſtri, ituri redituſque, & in conſpectu totius mundi mihi inſervituri; quod quidem & poſtea in paſſione, in ſepulcro, ad ſepulcrum, ac in adſcenſione Chriſti factum fuiſſe conſtat.

Ad locum Rom. XI, 32, obſervat ante omnia, ἀπείθειαν ſeu inobedientiam illam, non ſignificare hoc loco rebellionem illam in genere, ſub qua omnes Adami poſteri continentur; ſed inobedientiam incredulitatis, qua fœdus DEI proterve rejiciunt homines. Id quod ait ex v. 30. & 31. manifeſtum fieri: v. 30. enim Paulum Romanis objicere, *quod & ipſi olim inobedientes fuerint DEO*, ſcilicet ante converſionem. Quod ſi enim inobedientiam illam generalem intellexiſſet, non additurus erat illud τότε, quum in omnibus inobedientia illa perinde ſit; & eodem ſenſu v. 31. ſumi. Unde facile colligi ait, Apoſtolum, quando dicit, *Deum omnes ſub incredulitate concluſiſſe*, per vocem *omnes* non communiter omnes & ſingulos homines, omnes Adami liberos intelligere, cum omnes homines non fuerint ſub hac incredulitate. Ergo Judæos & Gentiles intelligi; innuere enim velle Apoſtolum, Gentiles olim fuiſſe DEO inobedientes, cum verſarentur in incredulitate; nunc Judæos rebelles eſſe, incredulitatem illam blaſphemam foventes. Primum ergo *omnes* Gentiles ſignificare atque Judæos, in rebellione atque inobedientia ambulantes; ita vero & ſecundum illud *omnes* rem ſignificare eandem, quæ obſervatio locum omnibus expediat difficultatibus. Apoſtoli enim ſenſum eſſe, Deum concluſiſſe Gentiles atque Judæos ſub inobedientiam, ut utrorumque miſereretur. Fuiſſe tempus, ubi Deus non niſi Judæis miſericordem ſe exhibuerit, rejectis Gentilibus; tum itaque miſericordiam Dei non niſi ad aliquos pertinuiſſe: hodie Deum non niſi erga Gentiles miſericordiam ſuam demonſtrare, excluſis Judæis, in ſenſum reprobum datis; ſic itaque adhuc miſericordiam Dei pro aliquibus eſſe. Sed tempus venturum, quo Deus & Gentilium & Judæorum miſerturus, eosque ſine diſcrimine ad communionem ſui & Eccleſiam vocaturus ſit; & tum miſericordiam ejus comprehenſura m omnes. Atque hoc modo patere jam ſcopum, cur Paulus iſta verba protulerit; ipſa enim ad Rom. XI, 11. referenda eſſe, ubi quærit Doctor ille Gentium, *an impegerunt, ut corruerent*? Videri enim poterat Deus,

abominando Judæorum DEIcidio irritatus reprobaſſe eosdem, ac fœdere ſuo penitus excluſiſſe; ſed Paulum affirmare contra, non plane atque in æternum Judæos rejectos eſſe, ſed tempus inſtare, quo & ipſi ad communionem Filii DEI ſint invitandi. Permiſiſſe Deum, ut caderent, *verum non ut perderet eos, ſed ut eorum miſereretur, quamvis ſuo ordine*; ut egerat cum Gentilibus, quos ad tempus aliquod ſua gratia etiam privaverat. Sed cum iſtud ſolatium Gentilibus incutere poſſet terrorem, quibus in mentem venire poterat, fore hac ratione, ut illo in caſu ſimili incredulitate ipſi perirent; illis proinde ſolatio aliquo ſuccurrendum fuiſſe. Et profecto v. 30. & 31. evidenter teſtari, hanc beati Apoſtoli mentem extitiſſe, quod & adhuc magis ex v. 12. eluceſcat.

* In explicatione 1. Tim. II, 4. præſupponit ante omnia, vocem *omnes* nequaquam eo in ſenſu poſſe accipi, quo capiebatur in loco antecedente; neque de omnibus ſolum hominum generibus, aut omnium conditionum hominibus exaudiri poſſe, ita ut hoc in ſenſu mens acquieſcat. Ut vero objectionem evadat, ſi DEUS vult omnes homines ſalvos fieri, qui fiat, quod non omnes ſalvet? diſtinguere nos jubet inter trium generum creaturas, *Electos*, *Reprobos*, *atque Diabolos*: & quidem, quod velit Deus ſalutem Electorum, apud omnes in confeſſo eſſe; non minus conſtare, eum Diabolorum velle damnationem; de ſecundis vero illis, Reprobis, moveri dubium. Apoſtolum enim dicere, Deum velle omnes homines ſalvos fieri, cui tamen repugnet eventus atque experientia. Hic rejectis, quæ vulgo afferri ſolent, diſtinctionibus, inter voluntatem Dei antecedentem & conſequentem, inter voluntatem ſigni & beneplaciti, ſuæ illi, quam ſuperius ſuppeditaverat, inſiſtit. Si enim reprobi conferantur cum electis, ad quæſtionem, cur Deus non velit omnium hominum ſalutem? reſponſionem patere, quia non omnes prædeſtinet, non omnes efficaciter vocet, & ſic porro: ſi vero reprobi conferantur cum Diabolis, patere non minus, velle Deum, ut ipſi ſalventur; neque enim cum reprobis æque ac cum Diabolis agere Deum. Ipſum enim omnibus in univerſum hominibus dediſſe Redemptorem pro iisdem ſatisfacientem pleniſſime, ad omnes pertinere ac verbum Dei, omnibus divinam offerri gratiam, & ſic ulterius; & horum certe nihil ad Diabolos ſpectare. Ergo Deum reprobos

probos ſalvos fieri voluiſſe. Cur autem Deus, cum velit omnium hominum ſalutem, non ſalvet etiam omnes homines hic? fatetur BOSCHIUS, eſſe aliquam in voluntate Dei reſpectu Electorum & Reproborum inæqualitatem, quæ tamen non impediat, quo minus ipſe velit, omnes homines ſalvos fieri. Duo vero eſſe impedimenta, quæ ſaluti repugnent hominum, & in cauſa ſint, cur homines ſalvari non poſſint: a parte Dei, ejus juſtitiam; a parte vero hominum, eorum malitiam. Quod ex parte Dei erat, Deum ſuſtuliſſe, miſſo in mundum Filio, pro omnibus ſatisfaciente: quod ex noſtra parte eſt impedimentum, id eſſe ejusmodi, ut ſi non ſalvemur, id nemini nos, niſi nobis, poſſimus adſcribere. Sed cum prævideret, objici ſibi poſſe, nos non poſſe per nos ipſos credere, obedire & amplecti promiſſiones divinas; reſpondet, hanc impotentiam nequaquam a Deo eſſe, qui eandem in nobis inveniat; quam ut emendet, Deum non eſſe obligatum, cum unusquisque re ſua pro arbitrio uti poſſit.

Ad Galatos III, 20. ingenioſa ſunt, quæ commentatus eſt. Licet enim verba, prout jacent a contextu avulſa, *Mediator vero non eſt unius, DEUS vero unus eſt*, nihil quicquam difficultatis habere videantur; ſi tamen ad antecedentia referantur, difficultates oriri vix ſuperabiles; neſcientibus interpretibus, quomodo verba inter ſe cohæreant: unde tot enatæ in hunc locum ſententiæ ſint, minime omnium BOSCHIO ſatisfacientes. Ipſe igitur duo veluti membra locum habere ait, quorum unumquodque ſua prematur difficultate; illa igitur ſeparatim excutienda eſſe, cum de intelligentia prioris dependeat intelligentia poſterioris In priore membro difficultatem hærere in voce *unius*, & intelligi facile non poſſe, quo in ſenſu dixerit Apoſtolus, *Mediatorem* unius *non eſſe*. Jam vero non melius ſenſum vocis agnoſci poſſe, quam ex ipſo argumento, de quo agere conſtituerat Apoſtolus. Duabus vero vicibus verbum *unius* in hoc capite occurrere; verſu nimirum 16. atque 28. Ex priore loco patere, Apoſtolum animadvertere, promiſſiones factas eſſe Abrahamo ejusque ſemini in ſingulari, non ſeminibus in plurali, quaſi ageretur de pluribus, ſed *de uno*. Quare hoc? & quid eſt ſemen illud unum? Nempe intelligere Apoſtolum omnes ex univerſa terra credentes, ex quacunque etiam ſint gente, quod luculenter ex v. 8. conſtet; ut adeo Apoſtolus omnes veluti Abrahami infantes confundere voluerit

luerit; neque aliam promiſſionem Judæis, aliam Gentilibus aſſignaverit. Unum ergo eſſe ſemen benedictum, non in oppoſitione ad alios, qui ab eo diſtincti ſint, ſed propter aggregationem plurium, qui quaſi in unum conflati ſint; id quod luce clarius ex v. 28. pateſcat. Hoc itaque jam ſemen reſpicere Paulum, cum dicit, *Mediatorem non eſſe unius*, hoc eſt, non eſſe unius hujus ſeminis, de quo paulo ante locutus erat. Neque enim Moſen mediatorem eſſe ſeminis, quod Judæos & Gentiles in unum coadunat, & de omnibus populis non niſi unum facit. Sed quinam alterius membri emerget ſenſus? Non minus ex ſententia Auctoris noſtri pulcherrimus, ſcopoque Apoſtoli convenientiſſimus; nam juxta phraſin Apoſtoli, *eſſe unum Deum*, eſt Deum eſſe omnium, ita quidem, ut omnes ſint in ipſo unum; qualia exempla plura ſuppeditet ipſe Paulus 1. Tim. II. 5. Rom. III, 28. 29. Sic itaque & in hoc loco Paulum dicere, *Deum unum eſſe*, hoc eſt, omnium; & id quidem hoc fine, ut legem opponeret fidei: namque ſub antiquo fœdere Deum non fuiſſe unum, hoc eſt, gratiam ejus non pertinuiſſe ad unum ſemen, quod ad omnes populos ſe extendat; ſed ſub œconomia fidei Deum *unum* eſſe adverſus omnes, cum omnes indifferenter populos in ſuum fœdus recipiat; quo quidem ſenſu & verſio Æthiopica verba ultima accepiſſe videatur, cum ita reddidit: *eſt unus Deus amborum* populorum, ex circumciſione & præputio. Hanc expoſitionē ſcopo Apoſtoli accommodatiſſimam eſſe, cui propoſitum ſit, legem fidei opponere; convenire & optime interrogationi, quam deinceps profert: *Eſtne lex* contra promiſſiones Dei? Nam Moſes revera non erat Mediator unius ſeminis, omnes populos complectentis. Contra, cum Deus, qui Abrahamo promiſſiones dederat de benedictione ac gratia, omnium hominum eſſet, lex ad certam nationem reſtricta, gratiæ Dei, ad omnes homines pertinenti, contraria eſſe videri poterat. Ut ſenſus dicti jam ſit breviter iſte: Apoſtolus, cum dixiſſet, legem datam eſſe per miniſterium Mediatoris, ut intelligeretur, de quo Mediatore hoc velit intelligere, verſum hunc adjicit, cujus iſte ſenſus eſt: *Mediator hujus legis non eſt iſtius ſeminis, quod unum vocavimus, quia ipſum omnes in terra populos unit atque conjungit: munere primi Mediatoris non niſi Judæos reſpiciente: ſed Deus, qui Abrahamo promiſſiones dedit, unus Deus eſt omnium, gratia ipſius inter credentes nullum diſcrimen ſtatuente.*

Die

Die neu-eröffnete Ottomanniſche Pforte/

Sive

Noviſſime recluſa Porta Ottomannica.

Auguſtæ Vindelicorum apud Laurentium Kroniger, & heredes Göbelianos, 1694. in fol. Alph. 8. pl. 13.

QUanquam Eccleſiæ Dei & Chriſti hoſtes immaniſſimi ſint Turcæ, nec tantum religionis veræ ac pietatis, verum & omnis omnino honeſtatis ac pacis everſores; non male tamen de Chriſtianorum rebuspublicis merentur, qui curam ſuam & laborem eo conferunt, ut conſtitutionem regiminis, quam barbara gens amplectitur, rerumque ab ea geſtarum memoriam nitide & integre deſcriptam habeamus, quod hinc cumprimis cauſæ cognoſcantur & adminicula, quibus imperium ad tantam amplitudinem & potentiam eſt perductum. Privandus itaque laude ſua non eſt Autor, qui ex duobus rerum harum peritiſſimis ſcriptoribus, Anglico uno & altero Veneto, ſplendidum hoc Volumen concinnare, figurisque æri affabre inciſis exornatum paſim, publici juris facere conſtituit.

Duabus vero partibus integrum abſolvitur, quarum prima quidem gubernationis formam & conditionem, ſi quam habent, religionis: altera res Turcarum geſtas complectitur. Regiminis deſcriptio præter imperii potentiam, axiomata regni politica exhibet, eorumve cum ſuperſtitione Muhammedana congruentiam: præterea omnis generis officiales, quibus & in aula imperatoria, & in re militari, & in tribunalibus ſuis Turcæ ſolent uti. Hinc provincias cum ſuis gubernatoribus enumerat, annuosque earum reditus & tributa: tum in ſervitutẽ abductæ juventutis educationem exponit, ſtructuram totius palatii, ut & ſexus ſequioris, in aulico gynæceo degentis vivendi rationem, ejusque diſciplinam & famulitium. Forma reipublicæ deſcripta, doctrinæ quoque Muſulmannicæ præcipuæ partes proponuntur, ita quidem, ut ſimul oſtendatur, quomodo ſub hujus involucro artes politiæ ſuæ ſervientes tegant & occultent: recenſentur diverſa templorum genera cum ſuis reditibus & miniſtris; præcipuæ in precibus, circumciſione, conjugio, divortio, & concubinatu ceremoniæ; feſtorum, eleemoſynarum, & proceſſionum

num ratio, quæque inter ipsos vigent cum novæ tum antiquæ sectæ & ordines. Ultimo loco, qui explicationi rei militaris tribuitur, descriptum habes universum Turcarum apparatum bellicum, ejusque non solum prærogativas, verum & defectus, una cum gravi Autoris judicio, in quonam totius imperii robur maxime & infirmitas consistat, decernente. Atque hæc desumta & in idioma vernaculum translata esse profitetur Autor ex celebris Domini Ricautii libro, qui Anglicana primum lingua est conscriptus, Gallico postmodum idiomate iteratis vicibus expressus. Textui hujus partis eruditæ simul observationes Domini Pespierii, in historiis linguisque orientalibus versatissimi, serie continua subjiciuntur.

Posterior Voluminis pars, in libros quindecim digesta, exactam historiam complectitur rerum ab omnibus Turcarū monarchis gestarum, inde a prima gentis origine, usque ad nostra fere tempora. Quam rursus descriptioni Italicæ Johannis Sagredi, Senatoris Veneti, nec non laudato jam Ricautio acceptam Autor ferre nullus dubitat. Celerrimum ea nobis patefacit potentiæ Ottomannicæ incrementum, aperta tyrannidis specimina, miserrimam tot regnorum & urbium desolationem, cruenta bella, vigilantiam gentis incredibilem, & miram astutiam, quæ distractos Christianorum animos in suum vertere novit commodum. Cæterum gravi ubique & urbano sermonis genere Autor usus est, ac res Turcarum ita persequitur, ut Heroum quoque ac Principum Christianæ fidei addictorum res gloriose gestas, susceptas expeditiones, & victorias ex hoste crudelissimo partas, cum utilissimis observationibus politicis haurire non minus inde & addiscere liceat. Ut vero librorum & capitum singulorum argumenta, cum indiculo autorum, qui allegati partim, partim illustrati & emendati hic fuerunt, præmittuntur operi; sic in ejusdem fine copiosum habes rerum atque nominum indicem.

RERUM AMOR FORTIARUM SCRIPTORES duo inediti. Produxit, notisque & observationibus illustravit Antonius Matthæus, Juris in illustri Academia Lugduno-Batava Antecessor.

Lugduni Batav. apud Fridericum Haaringh. A. 1693 in 4. Alphab. 2. plag. $11\frac{1}{2}$.

Ve-

VEtusta satis est ac nota urbs in diœcesi Ultrajectina, quæ Amorfortia, itemque Amerfurtum, nec infrequenter Amisfurtum dicitur, cujus historiam duo hi, qui a Clar. Editore primum nunc in lucem publicam protracti sunt, scriptores texuere, instituto quidem ac diligentia aliquantum dissimili, sed adhibita tamen utrinque opera ejusmodi, quæ forsan non ingrata penitus curiosis harum rerum æstimatoribus eveniet.

Alter horum Theodorus Verhœven, Gymnasiarcha Gravensis, dicitur, cujus valde commendatur diligentia, ingeniumque ac judicium, prout etiam ex ipsa ejus, quæ exhibetur, brevi ac succincta rerum Amorfortiarum descriptione id cognosci poterit; in qua ab urbis antiquitate exorsus, illius postea situm, etymologiam, mores civium, terminorum amplificationem, pluraque eo pertinentia commemorat. Mox Viros clarissimos Amisfurto oriundos nominat, ac brevem vitæ singulorum descriptionem adjungit, e Theologis imprimis Nicolaum Zœsium, & Michaelem ab Isselt; e JCtis Joann. Vonckium, Paulum Busium, Joannem & Eliam, fratres ab Oldenbarneveldt; e Medicis Stephanum Laurenbergium; e Literatoribus Godefridum Stegium, Joannem Cornelium Gesselium, &c. commendans. Inde urbis regimen contemplatur, vetera ipsius jura ac privilegia enumerat, & ingruentes subinde calamitates, ac inter has præcipue bella cum Gelris, Hollandis, Ultrajectensibus, & aliis, interto sæpe Marte depugnata deplorat. Obsidionem præsertim a Cæsareanis ductu Comitis de Montecuculi institutam, factamque iis deditionem describit, & in urbis D. D. Ordinibus tandem redditæ historia, annoque adeo circiter 1629, filum abrumpit.

Alterius, quem postremo loco collocare Editori libuit, paulo quidem major ætas est, sed nomen ignoratur, quemadmodum & is breviores in enarratione sua duxit lineas, ab ipsis tamen urbis initiis notatu digniora per singulos annos usque ad millesimum quingentesimum septuagesimum tertium annotans.

Utrique notas atque observationes Cl. Matthæus addidit, ita tamen eas dispertitus, ut priori paucas saltim & fere marginem tantum occupantes subjiciat, nisi quod post caput primum additamentum satis prolixum exhibuerit, in quo genealogiam vetustissimæ gentis Dominorum de Amersfoort diligenter concinnatam deprehendimus.

mus. Operam vero majorem addixit posteriori, qui cum privilegia Amerfortiis concessa suo quæque tempore annotarit, & ad monumenta maxime genuina provocaverit, verbis tamen eorundem ut plurimum omissis, ideo defectum hunc supplere ipse voluit, é tabulis apographisque probatissimis hæc ad singulas Historiæ partes solicite producens. Haurire exin poteris post plura alia haud superficiariam controversiarum de episcopatu Trajectensi quondam agitatarum notitiam, quæ ad mentionem Rudolphi Diepholdensis, Suederi, Gisberti Brederodii, & Davidis Burgundi, suppeditata est. Ipsas autem urbis immunitates, & inita cum sociis diversis fœdera, ac quæ sunt insuper istius generis, ad eum modum excussit, quem institutum primarium, ad quod cuncta isthæc pertinent, postulare omnino videbatur. Quandoquidem & ipse nihil eorum omisit, quæ ad ornandam Amisfurti dignitatem quicquam conferunt, sicuti & in operis totius inscriptione ad inclytum illius urbis Senatum non minus antiquitatem ejus ac præstantiam multo cum verborum apparatu celebrat. De cætero cum Autor iste incertus in anno supra memorato desierit, Noster interim annales Amorfortienses e Chronico quodam cœnobii Agathensis, quod olim ibi sedem habuit, manuscripto usque ad annum 1632 utcunque continuat.

JO. DOUGHTEI, THEOLOGI ET PHILOLOGI Anglo-Britanni celeberrimi, de Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum Liber, cum JOANNIS FAES Præfatione, Marginalibus, & Mantissa, e MS. primo in Germania editus.

Bremæ, sumtibus Philippi Godofredi Saurmanni. A. 1694. in 8. plag. 19.

DUm promissam a' celeberrimo Ciampino de *sacris profanisque calicibus* commentationem Orbis eruditus adhuc expectat, præsens interim opusculum in lucem protrahitur, quod Auctorem agnoscit Joh. Doughtejum, cujus in scriptis secularibus versata admodum industria jam satis innotuit ex *Analectis sacris*, sive *excursionibus philologicis super diversis Scripturæ locis*, quæ ab illo pridem vul-

vulgatæ ſunt. Nec mediocrem is eccleſiaſticarum antiquitatum notitiam in hac ſcriptione Lectoribus curioſis approbat, maximæque proin Plurimum Reverendo Editori gratiæ debentur, quod eandem tam opportune ab interitu vindicare voluerit.

Quemadmodum vero ſolos calices Chriſtianorum euchariſticos Autor eruditiſſimus conſiderandos elegit, ita nec in etymologica vocis generalis evolutione diutius, quam ferat propoſitum, occupatur, nec adeo prolixum ſeſe gerit in delineandis calicibus, qui vocantur, baptismalibus, tametſi horum uſum e monumentis fide dignis aſſerere neutiquam omittat. Iſtorum de cætero originem paulo altius dum repetit, ad eam controverſiam delabitur: quid de quaternario poculorum numero a Judæis in cœna Paſchali conſtituto ſentiendum veniat? Ubi non calicum modo illorum nomina, ſed etiam ſignificationem examinat, &, poſtquam hoc inventum a vetuſtioribus Judæis minus derivari poſſe docuit, a Chriſto in ultima cœna nonniſi unicum fuiſſe adhibitum demonſtrare nititur, plusculis abhinc de patrefamilias, illius poſſeſſore, diſputans, nominis tamen determinationem non minus ac inſecutam ipſiusmet calicis ad alios translationem in medio relinquens. Eorum vero calicum, quorum uſurpatio ſuam ex hoc originem in Eccleſia Chriſtiana traxit, materiam primum accurate perpendit, a ligneis, tanquam vilioribus, ſermonem auſpicatus, quibus ſtatim vitreos adjungit, mox ad fictiles marmoreosque progreditur, poſtea metallinos, æneos nimirum & ſtanneos, nec minus corneos, conſiderat, aureos etiam & argenteos, eos itidem, qui ex cryſtallo & onyche confecti fuiſſe legantur, producit, allegatis ubique conſtitutionibus eccleſiaſticis, quæ ſingulorum uſum aut introductum aut rurſus abolitum manifeſto edoceant. In determinanda eorum quantitate variam pro temporum varietate amplitudinem commemorat, ea occaſione nonnihil differens de calicibus miniſterialibus, quos a poculis, quæ hodie a Pontificiis vocitentur, ablutionis longe facit diverſiſſimos, utpote cum illi miniſterio ipſius ſacroſanctæ Euchariſtiæ in magna populi communicaturi frequentia inſervierint, longe autem alia ſit ratio poculorum ablutionis, quæ ortum quoque ſuum nonniſi ad Remigium, & ſeculum adeo nonum, referant. Circa formam anſulas iis plerumque additas, gemmas inſuper inibi conſpicuas, ob oculos proponit. E figuris, quibus exor-

nari hi calices eucharistici consueverint, crucis præcipue & crucifixi Salvatoris imaginem commemorat, nec eam silentio involvit, quæ pastorem humeris oviculam portantem repræsentet, prout & eorum inscriptiones pari diligentia enumerat. Sed cum sanctissimo hoc Sacramento multi temere abutantur, ideo calicum quoque eucharisticorum abusus taxat, eosque tam antiquiores, illorum nempe a collo suspensionem, super pectus Sacerdotis vita defuncti collocationem, ad certa sortilegii genera destinationem, &c. quam recentiores, & inter hos morem illum, quo in consignandis adversus hæreticos edictis, vel in aliis gravioribus negotiis describendis, calamos in iis velut atramentariis intinxerint: quinimo & poculum ablutionis antea nominatum, & schedulas votivas electionis Pontificum calici injectas abusibus pariter annumerat, ac loco tandem ultimo de calicum eucharisticorum fractione quædam notatu haud indigna subjicit. Et cuncta hæc ad istum modum explicantur, ut ex Historicis profanis æqualia instituta & similem poculorum fabricam subinde referri videamus.

Sed quod ad operam a Reverendo Editore huic Tractatui navatam attinet, neminem omnino sua spe frustratum iri confidimus, quandoquidem is præter Auctores alios, qui pertractatam in textu ipso materiam dilucidius prolixiusque excusserint, in margine passim adjectos, Mantissæ loco notas quasdam non ineruditas superaddidit, e quibus insigniores istæ sunt, ubi agit de poculis vitreis, quibus cum Judæi tum Græci in actu copulæ neonymphorum uti, quæque ad lapidem collisa frangere consueverint; ubi, quid per ναὸς ἀργυροῦς Act. XIX, 24. nominatos, intelligendum sit? disquirit, & vocabula hæc de ædicula ad formam templi Dianæ expressa, imagunculam ejus Deæ in se continente ac monstrante, accipit; ubi verba facit de Eucharistia mortuis olim data, particulisque ejus cum ipsis sepultis; de Henrico VII. Victore II. & III. aliisque per venenatum calicem Eucharisticum interfectis: ut alios istius generis excursus, quos ille pro sua industria instituit, hac vice taceamus.

LIBRI NOVI.

Memorials of the most Reverend Father in God Thomas Cranmer, sometime Lord Archbishop of Canterbury: collected by John Strype. London 1694. fol.

Origo

Digitized by Google

Origo Legum: or a Treatiſe of the Origin of Lavvs and their obliging Pouver: by George Davvſon. London 1694. fol.

Nouveaux Elemens des Mathematiques, par Jean Preſtet. A Paris 1694. in 4.

Juſtini Hiſtoria Philippica, ex recenſione Joannis Georgii Gravii, cum ejusdem Caſtigationibus. Amſtel. 1694. 12.

Hiſtoire univerſelle de Juſtin. Traduction nouvelle avec des Remarques. A Paris 1694. 12.

Nouveau Voyage du Levant. A la Haye 1694. 12.

Memoires pour ſervir à l' Hiſtoire Eccleſiaſtique des ſix premiers Siecles. Tome I. A Bruxelles 1694. 12.

Hiſtoire du Triumvirat de Jules Ceſar, Pompée & Craſſus. A Paris 1694. 12.

Hiſtoire de la Papeſſe Jeanne, fidelement tirée de la Diſſertation Latine de Mr. de Spanheim. A Cologne 1694. 12.

Les Oeuvres de Mr. Sanſin. A Paris 1694. 12.

Sermons du Pere Cheminais, Predicateur du Roy. A Paris 1694. in 12.

Chriſtiani Wormii Wilh. F. De Corruptis Antiquitatum Hebraearum apud Tacitum & Martialem veſtigiis Liber II. Hafniæ 1694. in 4.

Johannis van Muyden Compendioſa Inſtitutionum Juſtiniani Tractatio. Trajecti ad Rhenum 1694. in 8.

Cornelii Van Eck Theſes Juris controverſi. Trajecti ad Rhenum 1694. in 8.

Ejusdem Principia Juris Civilis ſecundum ordinem Digeſtorum. Trajecti ad Rhenum, 1694. in 8.

Moderna Theologia Judaica delineata per Johannem à Leut. Herborna 1694. in 8.

Praxeos Medicæ Idea noviſſima, auctore Joh. Bernh. Gladbachio. Herborna 1694. in 8.

Numiſmata Imperatorum Romanorum præſtantiora, a Julio Ceſare ad Poſtumum & Tyrannos. Per Johannem Vaillant. Pariſiis 1694. in 4.

Hiſtoire de la Guerre de Guienne, commencée ſur la fin du mois de Septembre 1651 & continuée juſqu' à l' année 1653. A Cologne, 1694. 12.

Les

Les Stratagemes & les Ruſes de guerre. A Paris 1694. 12.

Le Negoce d' Amſterdam, ou Traité de ſa Banque, par le Sr. le Moine de Lespine. A Amſterd. 1694.

Methode pour guerir toute ſorte de Fievres, ſans rien faire prendre par la bouche; par le Sr. Helvetius. A Paris 1694. 12.

Promptuarium Praxeos Medicæ, ſeu Methodus medendi præſcriptis Medicorum Londinenſium concinnata & in ordinem Alphabeticum digeſta a Joh. Pechey. Amſtel. 1694. 12.

Arliquiniana, ou les bons mots recueillies des Converſations d' Arlequin. A Paris 1694. 12.

T. Burnetii Theoria ſacra Telluris, & Archæologiæ Philoſophicæ. Amſtel. 1694. in 4.

Andreæ van de Wiele Epigrammata ſacra. Lugd. Bat. 1694. 8.

Eliæ Camerarii Diſſertationes tres, exhibentes 1. Spiritum animalium ſtatum naturalem & p. n. occaſione experimenti Bellino-Bohniani. 2. Spiritum D. Boylii fumantem. 3. Uſum & abuſum potuum Thee & Caffe. Tubingæ 1694. 8.

H. L. Spiegels Hertſpiegel en andere Schriften, meeſt noyit voor dezen gedrukt. t' Amſterdam 1694. in 8.

Petri Danielis Huetii Poëmata Latina & Græca, quotquot colligi potuerunt. Ultrajecti 1694. in 8.

Th. I. ab Almeloveen Amœnitates Theologico-Philologicæ. Amſtel. 1694. in 8.

De Huys-houding Gods in ſyn Kerke na de Sund-vloed tot aan de geboorte van Iſaak; door P. van Stavere. Tot Leyden, 1694. 12.

Het Vervolg van het vergift van de Carteſiaanſche Philoſophie: door Jacobus Kœlman. Tot Utrecht 1694. in 8.

Tractatus Hiſtorico-Canonicus exhibens Scholia in omnes Canones Conciliorum. Leodii 1693. in 4.

Joh. Henr. Maji Examen Hiſtoriæ Criticæ textus Novi Teſt. Simonis. Gieſſæ 1694. in 4.

Jacobi Baſnage Diſſertationes Hiſtorico-Theologicæ. Roterod. 1694. in 8.

Baconis de Verulamio Opera omnia. Lipſiæ 1694. fol.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCIV.

DN. MARCHIONIS HOSPITALII SOlutio problematis Geometrici nuper in Actis Eruditorum, (Anno 1693. p. 235.) quæ Lipſiæ eduntur, propoſiti.

Translata ex Commentariis Mathemat. Phyſic. Pariſienſibus. Anno 1693. 30. Jun.

QUamvis Illuſtriſſimi Marchionis Hoſpitalii ſolutio ſtrictim jam propoſita fuerit in Actis Anno 1693. non tamen poſſumus quin eam, prout in Commentariis extat Mathematico-phyſicis Pariſienſibus fuſius expoſita, denuo afferamus, ut vis objectionum, quas anonymus Analyſta contra eam direxit, eo melius poſsit percipi.

Analyſeos uſitatæ non vulgarem defectum eſſe, quod ad Mechanicas non extenditur lineas, quæ tamen proprietates habent obſervatu digniſſimas, plurimi doctorum Geometrarum cenſuerunt. Id quod occaſionem dedit Dn. Leibnitio novum inveniendi genus calculi, quem adpellat differentialem, cujus regulas in *Actis Eruditorum Lipſ. Anni 1684. Octobri menſe* propoſuit. Atque hujus quidem adminiculo facile tangentes curvarum tam geometricarum quam mechanicarum; maximæ minimæque adplicatæ (quorſum reducuntur quæſtiones omnes de *maximis* & *minimis*;) puncta inflexionis; evolutæ Hugenianæ, & cauſticæ Tſchirnhauſianæ inveniri poſſunt.

Id tamen, quod eſt difficillimum, adhuc abſolvendum reſtat, inverſa ſcilicet hujus calculi, ſeu methodus generalis deſcribendi curvas, ſi tangentium proprietas data fuerit. Dependent enim hinc proble-

mata Geometriæ maxime curiosa, qualia sunt quadraturæ indefinitæ spatiorum, dimensiones solidorum eorumque superficierum, rectificationes linearum curvarum, centra gravitatis & oscillationis, & plurimæ quæstiones physicæ; ita ut optandum sit, ad inveniendam methodum tam utilem docti curas suas ut conferant. Dominus Bernoullius, medicus, qui in ejus inquisitione plurimum progressus est, ut vel ex inventis, quibus non raro Acta Eruditorum, quæ Lipsiæ publicantur, auget, nuper ejus generis problema valde curiosum in illis proposuit. Cujus jam damus solutionem a *Dn. Marchione Hospitalio* inventam, quæ generalissima & forte simplicissima est illarum omnium, quæ inveniri possunt.

TAB. V. Fig. I.

Problema.

Curva CMM hanc habet proprietatem, ut tangens quacunque MT sit ad CT partem axis terminatam origine C & occursu tangentis T, in ratione p ad q. Quæritur hujus lineæ natura & modus illam describendi.

Solutio.

Casus primus. Quando ratio p ad q est numeri ad numerum, & CP dicta fuerit y; PM, x; adhibendæ sunt formulæ generales:

$$y = \frac{z\frac{q-p}{q}}{\frac{}{}-z} \quad \text{vel:} \quad y = \frac{z\frac{q+p}{q}}{\frac{}{}-z} \quad \& \quad x = \frac{zzy + qqy - ppy}{2pz}$$

$$zz\dagger q\dagger p \qquad zz \dagger q - p$$

& postquam sublata est incognita z, formanda est æquatio exprimens naturam Curvæ CMM quæsitæ.

Eligemus autem in casu proposito pro y formulam simplicissimam, neque enim offerunt reliquæ nisi curvas ejusdem speciei. Sit ergo e. g. p dupla q; erit $y = \frac{a^4}{z^3 + 2aaz}$, vel etiam $y = \frac{z^3}{zz + aa}$ (a est recta pro subitu assumta, ut observetur lex homogeneorum,) & $x = \frac{zzy - 3aay}{4az}$, ex quibus formabuntur, efficiendo ut z evanescat, duæ Æquationes:

Fig: 5

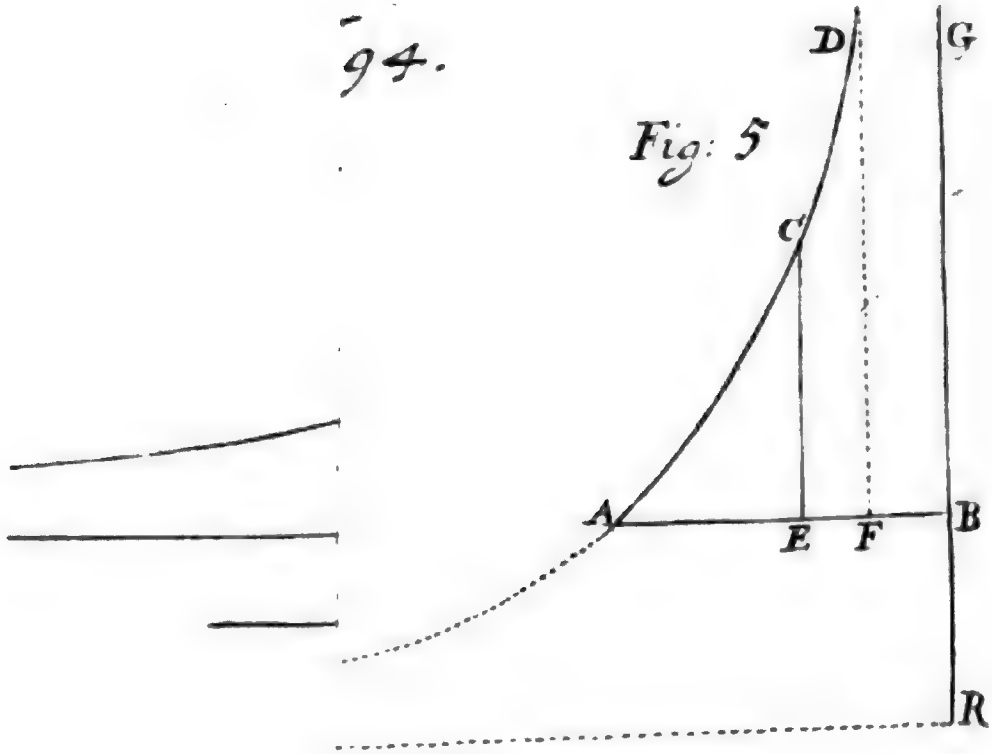

Fig: 3.

Fig. 4.

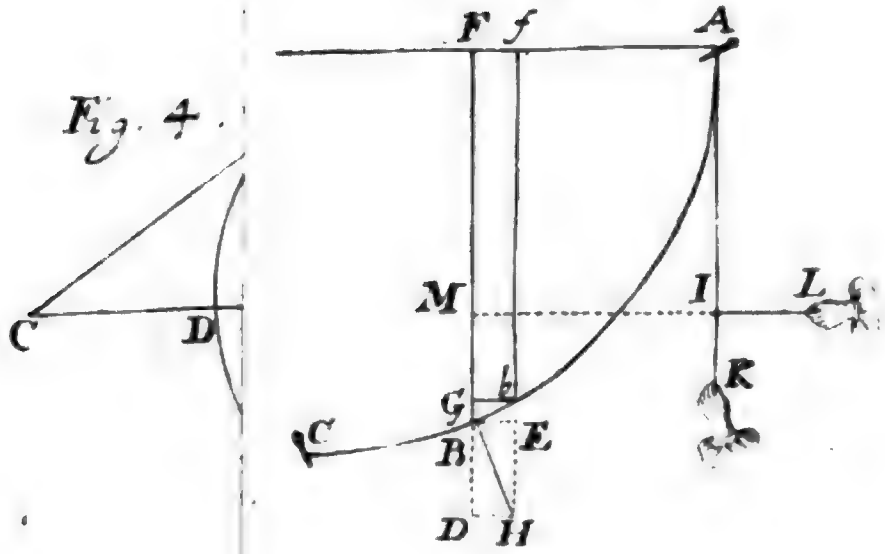

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

$432y^4 + 432xxyy + 72axyy + 64ax^2 = 27ayy$
& $16y^4 + 16xxyy - 72axyy - 64ax^3 = 27ayy$
quæ ſingulæ exprimunt naturam curvæ *C M M*, cujus tangentes *MT* ſunt duplæ partium axis *CT*. Si ponatur in priori $a = 108b$, & deinde fiat diviſio per 432; in poſteriori autem $a = 4b$ & dividatur per 16, utraque Æquatio reducetur ad eandem $y^4 + xxyy \mp 18bxyy \mp 16bx^3 = 27bbyy$; ubi notandum eſt, ſignorum variationem ante terminos $18bxyy$ & $16bx^3$ non variare curvæ naturam, ſed ejus tantum poſitionem.

Caſus ſecundus. Quando ratio p ad q non eſt numeri ad numerum, Curva ſatisfaciens eſt mechanica & conſtruitur ſupponendo quadraturam hyperbolæ: id quod hoc in genere ſimpliciſſimum eſt.

Ductis ſcilicet rectis infinitis *AB*, *DE* normaliter ſe in puncto *C* ſecantibus, deſcribatur inter aſymptotos *CA*, *CD* hyperbola quæcunque *KOQ* & facta pro lubitu *AK* parallela *CD*, occurrenti hyperbolæ in *K*, & *EF* parallela *CB* ita ut rectangulum *CEF* ſit ad rectangulum *CAK*, ut differentia linearum p & q eſt ad lineam q; conſtruatur alia hyperbola *FH* per punctum *F* tranſiens. Deinde ducatur libere *GH* parallela *CB* & ſumta *CB*, æquali $p + q$ fiat, ut quadratum *BG* eſt ad quadratum *BE*, ita *CA* eſt ad *CL*, per quam ducatur *LO* parallela *CD*. Tandem capiatur ſpatium hyperbolicum *LPQO* (verſus eandem partem ſpatii *ALOK* reſpectu *CD*, quando p excedit q, verſus oppoſitam autem, quando p minor eſt q) æquale ſpatio hyperbolico *EGHF* & ponendo $CP = y$; $CG = x$, producatur *PQ* in *M*, ita ut ſit $MP = \frac{zzy + qqy - ppy}{2pz}$. Dico punctum *M* eſſe in curva quæſita *CMM*.

Vel etiam, ductis rectis indefinitis *AB*, *DE*, ſe interſecantibus normaliter in puncto *C*, deſcribatur inter aſymptotos *CA*, *CD*, hyperbola quæcunque *KOQ*; & facta pro lubitu *AK* parallela *CD*, occurrente hyperbolæ in *K*; & *EF* parallela *CB*, ita ut rectangulum *CEF* ſit ad rectangulum *CAK* ut $p + q$ eſt ad q; deſcribatur per *F* inter aſymptotos *CB*, *CE* alia hyperbola *FH*. Porro ducatur libere *GH* parallela *CB*, & ſumta *CB* æquali differentiæ linearum p & q, fiat, ut quadratum *BG* eſt ad quadratum *BE*; ita *CA* eſt ad *CL*, per

quam ducatur LO parallela CD. Tandem capiatur ſpatium hyperbolicum $LPQO$ (verſus partem oppoſitam ſpatii $ALOK$ reſpectu CD) æquale ſpatio hyperbolico $EGHF$ & vocando $CP = y$, $CG = z$, prolongetur PQ in M, ita ut $PM = \frac{zzy + qqy - ppy}{2pz}$. Dico punctum M eſſe in curva quæſita CMM.

Dominus Marchio Hoſpitalius alia quadam occaſione dabit analyſin, quæ illum ad hanc ſolutionem manuduxit; quoniam dependet ex quibusdam principiis parum notis, quæ nimis longum foret hic explicare.

DIFFICULTAS SUPER SOLUTIONE Problematis Bernoulliani, quæ habetur in Commentariis Mathematico-phyſicis Pariſienſibus Anno 1693. d. 30. Junii, ab Analyſta anonymo propoſita, & ex Gallico in Latinum idioma converſa.

QUi non minus Geometriæ quam Medicinæ excellit ſcientia, & ſubinde egregiis mathematicis inventis, (quæ non poſtremam eorum, quæ in hoc genere curioſa complectuntur Acta Eruditorum Lipſienſia, partem conſtituunt) rempublicam litterariam locupletat *Joh. Bernoullius*, ſequenti problemate Mathematicis propoſito, Viro & genere & ſcientia illuſtri ſolutionem ipſius quærendi occaſionem ſuppeditavit. Comparuit illa ante quosdam menſes in Commentariis Mathematico-phyſicis, defumtis ex adverſariis Academiæ ſcientiarum Regiæ, in eaque, ſi examinetur, non vulgaris analyſeos ratio obſervatur. Quandoquidem vero ipſius Auctor eam ex principiis parum vulgo cognitis dependere aſſerit, nemini mirum accidere debet, quod in cujusdam eam perlegentis animo ſuborta ſit difficultas, cujus expoſcit declarationem, quam ipſi non denegaturus videtur ſolutionis Auctor; præſertim cum is, qui publice quæſtionem reſolvendam ſuſcepit, ejusdem explicationem, quæ ab aliis poſtulatur, non defugere poſſe videatur.

TAB. V. Fig. 2. Problema hoc eſt: *Curva CMm hanc habet proprietatem, ut quavis tangentium MT ſit ad partem axis CT, ſumtam inter C originem*

ginem ſuam & occurſum T tangentis, in ratione data p ad q. Quæritur natura curvæ & modus eam deſcribendi.

In ſolutione duo diſtinguantur caſus, quorum prior eſt, quando p ad q eſt ut numerus ad numerum, vocataque ordinata MN, æqualis ſuæ parallelæ CP, y, abſciſſa vero NC, aut diſtantia ab origine æquali ſuæ parallelæ PM, x, certæ formulæ generales proponuntur, ex quibus exempli gratia deducitur Æquatio:
$y^4 + xxyy \mp 18bxyy \mp 16bx^3 = 27bby$, quæ dicitur exprimere naturam curvæ CMm, cujus tangentes MT ſunt duplæ partium axis CT, quas occurſu ſuo definiunt, h. e. $p = 2q$. Reſolutio hæc nullam additam habet demonſtrationem, cum alii reſervetur occaſioni analyſis, quæ illam probare poſſit.

Ad difficultatem autem quod attinet, quæ eſt argumentum noſtræ animadverſionis, nititur ea principiis maxime vulgaribus analyſeos ordinariæ, requiritque ſolum, ut ſequatur quis calculum cum attentione modica.

Sint ergo, uti dictum, $MN = y$ & $NC = x$. nec non $NT = t$ & $TM = f$: TC erit $x - t$, & in triangulo rectangulo TNM, cujus hypotenuſa eſt TM, erit æqualitas inter ff & $tt + yy$. Jam vero per proprietatem, quam Dominus Bernoulli attribuit tangenti curvæ CMm hæc orietur analogia:
$f.x - t :: p.q$. & conſequenter $f = \frac{px - pt}{q}$; Ergo $ff = tt + yy = \frac{ppxx - 2ppxt + ppt}{qq}$; hinc $tt = \frac{2ppxt - ppxx + qqyy}{pp - qq}$ & tandem $t = \frac{ppx \pm \sqrt{pp\,qq\,xx + pp\,qq\,yy - qqyy}}{pp - qq}$, quam ſuppoſitio $p = 2q$ reducit ad expreſſionem ſimpliciorem $\frac{4}{3}x \pm \frac{1}{3}\sqrt{4xx + 3yy}$ pro exemplo Auctoris hujus ſolutionis. Jam vero hoc exemplum eſt Æquatio $y_4 + xxyy$ &c. certi loci Geometrici, & ſecundum methodum Tangentium explicatam in 32. Diario Eruditorum Pariſienſi 1692. p. 375, nulla datur talis Æquatio, ex qua immediate non poſſit deduci expreſſio ſubtangentialis, in reſpectu ad ordinatas & abſciſſas ſuper axe aut diametro. Qua-

propter NT vel s hic est $2y4 + xxyy \mp 18bxyy - 27bbyy$ quoniam
$\overline{\pm 24bbxx \pm 9byy - xyy}$
puncta curvæ, de qua agitur, referuntur ad axem CTN per rectas y respondentes rectis $+$: Insuper ex circumstantiis Problematis necessario sequitur, quod etiam sit: $\frac{4}{3}x \pm \frac{1}{3}\sqrt{4xx + 3yy}$, quemadmodum notatum est secundum suppositionem nostri auctoris. Æquentur ergo illi duo valores inter se, & invenietur (multiplicando per crucem & relinquendo solam in uno membro partem incommensurabilem producti) alia Æquatio localis: $6y4 + 7xxyy \mp 96bx^3 \pm 90bxyy - 81bbyy = \pm 24bxx \pm 9byy - xyy \sqrt{4xx - 3yy}$, quæ diversa est a proposita $y_4 + xxyy$ &c. Inutile autem foret illas elevare ad altiorem gradum quadrate multiplicando membra singularum, neque enim id faceret evanescere illarum differentias. Evidens quoque differentia reperiretur, si asymmetria unius sublata per multiplicationem quadratam, factis ambobus membris æqualibus nihilo per transpositionem, (unde resultat $4y^8 + 9xxy^6 \mp 144bxy6 - 132bby^6 + 5x^4y^4 + 729b^4y^4 \mp 244bx^3y^4 + 594bbxxy^4 = 1620b^3xy^4 \mp 128bx^5y^2 + 1536bbx^4y^2 \pm 1728b^3x^3y2 + 768bbx6 = 0$) & duplo alterius positæ æqualis nihilo quadrate multiplicato, (unde fit $4y^8 + 8xxy6 \mp 144bxy6 - 216bby^6 + 4x^4y4 + 2916b^4y^4 \mp 272bx^3y4 + 1080bbxxy^4 \pm 3888b^3xy^4 \mp 128bx^5y^2 + 2304bbx^4y^2 \pm 3456b^3x^3y^2 + 1024bbx^6 = 0$) si, inquam, æquationum h.m. ortarum singuli termini inter se comparentur. Denique si quis subire vellet laborem dividendi utramque Æquationem localium quarti gradus per quantitatem $y^4 + xxy^2 \mp 18bxy^2 - 27bby^2 \mp 16bx^3$ datam in loco Geometrico propositi, prior deprimeretur ad $y^4 + \frac{5}{4}xxy^2 \mp \frac{42}{4}bxy2 - \frac{27}{4}bby^2 \mp 12bx^3 = 0$, altera vero ad $y^4 + xxy^2 \mp 18bxy^2 - 27bbyy^2 \mp 16bx^3 = 0$, qui sunt duo loci Geometrici differentes, cum tamen secundum problematis naturam, solum provenire deberet locus propositus. Solutio ergo talis primo intuitu videtur priori in casu, ut x & y non sint amplius indeterminatæ, atque ita solum

ſolum puncta nonnulla *M* exhibeat, loco lineæ curvæ integræ *CMm*. Ex quo poſſet concludi; quia omnis Æquatio localis exprimit certæ curvæ naturam, tangentes curvæ Geometricæ, de qua quæritur, non habere proprietatem ſuppoſitam. Malo tamen ſuspendere meum judicium, donec ſolutionis Auctor, quid de hac difficultate ſentiat, aperuerit. Interim veritas hujus propoſitionis, quod *Æqualitas duarum diverſarum expreſſionum ejusdem ſubtangentialis ſemper reſtituat Æquationem loci geometrici*, firma manet & extra dubitationis aleam poſita, omnisque in analyſi Geometrica verſatus certiorem ſe de ipſa reddere poteſt, factis, quotcunque lubet, periculis circa omne exemplorum genus. Ex quibus nonnulla faciliora dabo: Æquatio loci infiniti ad Parabolas omnium generum eſt $y^{\frac{p}{q}} = a^{\frac{p-q}{q}} x$: diverſæ vero expreſſiones ſubtangentialis ſunt $\frac{px^{\frac{p}{q}}}{q}$; $\frac{py}{p-q}$; $\frac{pa^{\frac{p-q}{q}} x^{\frac{q+1}{q}}}{q^{\frac{q-1}{q}} \sqrt[q]{p^p}}$. Harum expreſſionum binas ſibi invicem æquales pono, atque ita tres habeo combinationes, in quibus omnibus divido per p & multiplico per q: in prima porro multiplico per $a^{\frac{p-q}{q}} x^{\frac{q-1}{q}}$; in ſecunda poſt factam multiplicationem per $y^{\frac{p}{q}}$, divido per $x^{\frac{p}{q}}$; in tertia facta multiplicatione per crucem per $a^{\frac{p-q}{q}} x^{\frac{q-1}{q}}$ & per $y^{\frac{p}{q}}$, radicem extraho quadratam: omnesque illæ reductiones, quæ admodum breves ſunt, exacte reſtituunt eandem Æquationem infinite generalem loci dati. Idem accidit, ſi locus denuo inventus fuerit mediante ſubtangentiali, & alia quadam conditione data, ut in exemplo ſequenti. Sit locus $ddx = zdyy - xyy$ ad certam curvam, quæ eſt Quadratrix circularis Dn. Leibnitii, ut facile demonſtrari poteſt, nec non expreſſio $v - \frac{dx}{q}$ ſubtangentialis t alterius curvæ, cujus locus inveniendus eſt. Hunc in finem ponatur $y = v - t = \frac{dx}{q}$: Ergo $yy = \frac{ddxx}{qq}$

cujus

cujus ſubſtitutione facta loco yy in æquatione data oritur (poſtquam per vv multiplicatio & per ddx utrinque diviſio facta eſt) $vv = 2dx - xx$ pro loco quæſito, cujus ordinata eſt x & abſciſſa v, quique eſt ad circulum, in quo ſinus rectus eſt æqualis & parallelus v, ſinus autem verſus lineæ x. Jam vero quæritur, utrum ſubtangentialis ſuppoſita $v - \frac{dx}{6}$ eidem competat. Generaliſſimum & maxime ſecurum medium id experiundi eſt, ſi ex hoc loco deducatur expreſſio ſubtangentialis per calculum, de quo in antecedentibus ſum locutus, & alteri ponatur æqualis. Nam vel plane ſecundum ſingulos terminos inter ſe æquales erunt, vel ipſarum æqualitas locum ad circulum reſtituet. Et omnino ex $\frac{2dx - 2xx}{2\,6} = v - \frac{dx}{6}$ provenit manifeſte $2dx - xx = vv$ locus inventus. Poſſem hoc argumentum proferre ulterius, niſi jam ſatis prolixus fuiſſem in hac animadverſione.

DE MOTU MUSCULORUM MEDITATIONES Mathematicæ, communicatæ a Joh. Bernoullio Baſil. Med. Doctore.

SUppono (1) fibras motrices muſculorum, quæ ſine fibrillis transverſalibus cylindrum excavatum repræſentarent, per illas dividi in multa ſpatiola, quorum tamen cavitates per totam longitudinem fibræ motricis inter ſe communicant, ob laxam ligaturam fibrillarum transverſarum. (2) Cum anima vult ut corporis aliquod membrum moveatur, fieri agitationem quandam ſpirituum animalium in cerebro, ita ut vellicando principium alicujus nervi, concutiant per totam longitudinem ſuccum ſpirituoſum intra contentum, atque ab illa irritatione principii nervi guttula extrema ſucci nervoſi ex altero oſculo levi vibratione ejiciatur, quæ ſine actuali concuſſione non excideret, quia ſubſtantia ſpongioſa nervorum ei loco valvularum inſervit. (3) Quando hoc modo innumeræ guttulæ per totam muſculi molem, quæ inſtar ſpongiæ perpetuo ſanguine humectata eſt, ſimul ejiciuntur ex orificiis nervulorum particulas earum ſpirituoſas

Digitized by Google

ſas ſpiculis ſuis ſubtiliſſimis impingendo in particulas ſanguineas tenuiores easdem diffringere, & inſito aëri condenſato exitum præbere, qui ſeſe expandendo ebullitionem & ſubſequentem inde muſculorum inflationem cauſatur. His ita poſitis, ſi quæratur 1. *de natura curvæ ſecundum quam fibra motrix expanditur*, hæc ita poterit determinari:

Sit ABC fibra, vel ſi mavis filum perfecte flexile in extremitatibus A & C affixum, quod in omnibus ſuis punctis B trahitur vel pellitur perpendiculariter ad ſuam curvaturam potentia æquali & indefinite parva, quæ hic denotatur per lineolam B H; ſitque abſciſſa A F = *x*, ejus differentialis Ff = *dx*, applicata FB = *y*, ejus diff. GB = *dy*, Curva AB = *ſ*, ejus diff. GB = *dſ*, B H (potentia pellens & multiplex ipſius B *b*) = *ndſ*. Quia nunc quælibet potentia pellens B H dividi poteſt in duas laterales, horizontalem BE & verticalem BD, quæ rectangulum DE conſtituunt, cujus diagonius eſt ipſa B H: erunt ob ſimilitudinem triangulorum B G *b* & BDH, BE = *ndy* & BD = *ndx*. Quoniam autem potentia ſuſtinens in A ſemper eadem & conſtans manet, ubicunque etiam filum præter in C figatur, ceu cuilibet attendenti patebit, ponatur illa = *a*, ſed ex mechanicis conſtat, eam tantã eſſe, quanta foret, ſi loco fili curvi AB ſubſtituerentur duo alia recta tangentia & alligata in punctis A & B, quæ traherentur in puncto cõcurſus I a duabus potentiis L & K, una horizontali LI, & altera verticali KI, quarum illa omnibus potentiis horizontalibus BE, hæc autẽ omnibus verticalibus BD ſimul ſumtis æquivaleret: verum omnes BE æquantur integr. *ndy*, quod eſt = *ny*, & omnes BD = integr. *ndx* quod eſt = *nx*: ideoque potentia L = *ny*, & potentia K = *nx*. Igitur ad inveniendam potentiam partialem in A, quæ nimirum requiritur ad ſuſtinendam ſolummodo potentiam L, faciendum eſt, ceu docet Dn. *Varignon* in ſua propoſitione fundamentali ponderum ſuſpenſorum, ut ſinus anguli A I B, vel ejus complementi, ad duos rectos K I B, ad ſinum ang. M I B, i.e. ut I M ad MG, ſeu ut *b*G ad GB, i.e. ut *dx* ad *dy*, ita potentia L ſeu *ny* ad potentiam partialem in A, quæ itaque invenitur = $\frac{nydy}{dx}$. Quia nunc directio potentiæ K eſt ipſa tangens K I, ſuſtinebitur hæc tota a puncto A, ideoque potentiæ partiali inven-

TAB. V. Fig. 3.

BIBLIOTHECA

tæ $\frac{nydy}{dx}$ addenda eſt potentia K ſeu nx, ad habendam potentiam totalem & conſtantem in A, quam poſuimus $= a$; & ſic eliciemus hanc æquationem differentialem $\frac{nydy}{dx} + nx = a$, quæ multiplicata per dx dat $nydy + nxdx = adx$, ſumtisque integralibus habebitur $\frac{1}{2}nyy + \frac{1}{2}nxx = ax$ ſeu $yy + xx = \frac{2ax}{n}$; quæ æquatio oſtendit curvam quæſitam ABC eſſe circularem, cujus radius vel ſemidiameter $= \frac{1}{n}a$. Q.E.I. Si ergo muſculus nullam reſiſtentiam ſuperandam haberet, machinulæ in perfectos & integros circellos expanderentur; ſed quia muſculus ſemper pondera & reſiſtentias, ſi non forinſecus advenientes, ſaltem ſui ipſius & oſſium ſubmovere debet, fit ut machinulæ muſculares, quas ut planas conſideramus, non integram adipiſcantur figuram circularem, ſed ex duobus ſegmentis æqualibus ejusdem circuli compoſitam. Per eandem propoſ. Varignonii potentia ſuſtinens in B, ſeu vis firmitatis, quæ requiritur ne filum rumpatur, reperitur ubique æqualis potentiæ ſuſtinenti in A.

2. *Si in rationem inter vires inflantes & vires ſuſtinentes ſeu firmitatem fibræ requiſitam inquiratur*, h. e. ſi creſcentibus aut decreſcentibus n aut BH, determinare libeat, in qua ratione creſcant vel decreſcant potentiæ ſuſtinentes in A vel B, manentibus interim radiis circulorum æqualibus, ponatur $BH = mds$ & potentia ſuſtinens in A vel B $= b$, & habebitur hæc æquatio $yy + xx = \frac{abx}{m}$; quia autem radii ponuntur æquales, erit $\frac{b}{m} = \frac{a}{n}$, ideoque $n.m :: a.b$. h. e. vires ſuſtinentes vel firmitates requiſitæ ſunt in ratione virium inflantium; id quod etiam Frater meus ita invenit, ut videre licet in regulis, quas publicavit pro determinatione curvaturæ veli, in *Act. Lipſ.* 1692. menſ. Majo.

3. His ita ſe habentibus, ſupputare licebit *rationem inter vim dilatantem & reſiſtentias*, ſeu quanta requiratur elaſticitas auræ motivæ pro ſingulis ſublevationibus reſiſtentiarum ſemper æqualium? cujus

cujus rei gratia fere totum Opus Borellianum confectum eſt. Sit itaque machinula muſcularis BEAD compoſita ex duobus ſegmentis circularibus BDA & BEA, & C centrum arcus AEB, ductisque radiis CA, CE, illo ad extremitatem, hoc per medietatem machinulæ, ita ut DE ſit latitudo maxima, quam bifariam ſecat in R longitudo maxima AB, ſeu chorda arcus AEB vel ADB: quoniam nunc ang. EAC ⩭ recto ⩭ RAC + ACR, erit ang. EAR ⩭ ACR, ideoque arcus AE eſt menſura anguli EAR, vel duplus BEA menſura dupli EAD. Hinc datis ſemilongitudine lateris machinulæ, i. e. arcus AE in partibus æqualibus 100000, & ſemiangulo dilatationis EAR, inveniri poteſt ſublevatio reſiſtentiæ *Z*, quæ nempe eſt æqualis exceſſui, quo arcus AEB ſuperat ſuum ſinum rectum AR, quod ita peragitur: Fiat ut peripheria circuli ad radium, i.e. ut 44 ad 7, ita numerus graduum peripheriæ 360 ad quartum $57\frac{3}{11}$, qui erit æqualis longitudini radii in gradibus: facto nunc ut numerus graduum ang. EAR vel arcus EA ad $57\frac{3}{11}$, ita numerus partium æqualium 100000 longitudinis arcus EA, ad quartum, qui erit æqualis numero partium æqualium radii AC, qualium arcus EA continet 100000; habebitur tandem longitudo ipſius AR, nimirum faciendo, ut ſinus totus ad ſinum ang. EAR vel arcus EA, ita numerus inventus partium radii AC ad quartum, qui erit æqualis numero partium æqualium ipſius AR, qualium arcus EA continet 100000; duplus itaque exceſſus arcus AE ſupra ſinum AR inventum, erit ſublevatio reſiſtentiæ Z quæſita. Q. E. I. TAB. V. Fig. 4.

4. Poſtquam ſublevationes ſic inventæ ſunt, *vires dilatrices reſpectivas* pro ſingulis ita determinabimus. Supra n. 1. poſuimus potentiam curvam in quolibet puncto, vel potius in qualibet differentiali curvæ, perpendiculariter prementem ⩭ *nds*: vis itaque dilatans, vel elaſticitatis auræ motivæ abſoluta, qua latera machinulæ dilatantur, exprimitur per *n*, ſed ibidem invenimus ponendo vim ſuſtinentem vel firmitatis in quolibet fili puncto requiſitæ ⩭ *a*, radium arcus circuli, in quem filum incurvatur, fore ⩭ $\frac{1}{n}a$. Quia vero, per citatam Dn. Varignonii propoſitionem, reſiſtentia *Z* eſt ad vim ſuſtinentem in B, cujus utique directio eſt ipſa tangens BF, ut ſinus anguli EBD ad ſinum anguli EBR, erit a ⩭ $\frac{2M \text{ ſin. EBR}}{\text{ſin. EBD}}$,

& ſic ſubſtituto in quantitate $\frac{1}{n}a$ loco a ejus valore, habebitur radius (per modum ſuperiorem inventus, quem itaque vocemus r) $= \frac{z\,M\,ſin.\,EBR}{n\,M\,ſin.\,EBD}$, ideoque vis elaſticitatis abſoluta auræ motivæ $n = \frac{z\,M\,ſin.\,EBR}{r\,M\,ſin.\,EBD}$: & conſequenter vis, qua premitur ſemilatus machinulæ, id eſt n AE erit $= \frac{100000\,z\,M\,ſin.\,EBR.}{r\,M\,ſin.\,EBD.}$ Calculi hujus beneficio conſtruximus tabellam quandam, ad imitationem illius, quam Borellus pro ſua hypotheſi confecit; quæ ſi conferatur cum noſtra, videbitur ingens diſcrimen, tum quoad vires motivas, tum quoad ſublevationes: ubique enim illas aut juſto majores, aut juſto minores facit.

Ex hac autem tabula liquet, veſiculam muſcularem AEBD integram circularem figuram nunquam adipiſci poſſe, quia nempe vis abſoluta elaſticitatis eo in caſu infinities ſuperare deberet reſiſtentiam, id quod impoſſibile eſt; & quia maxima machinulæ contractio ſeu reſiſtentiæ ſublevatio *ad quam non* eſt æqualis 71728 partibus earum qualium ſemilongitudo lateris continet 100000: clarum quoque eſt, quamvis machinulam in maxima ſua diſtenſione ad partem circiter ſui tertiam non contrahi; id quod etiam de ipſo muſculo cenſendum. Conſtat etiam hinc, quoniam ab initio intionis, cum angulus ſemidilatationis EAR valde acutus eſt, reſiſtentia permagnam habet rationem ad vim abſolutam elaſticitatis auræ motivæ, (ſiquidem angulo EAR exiſtente 30 min. reſiſtentia eſt ad vim elaſticitatis ut 22900000 ad 1) debili admodum ebullitione opus eſſe in muſculis ad immenſam, imo incredibilem energiam muſculorum efficiendam; imo minimam inflationem muſculorum datam quamvis reſiſtentiam ſuperare, & proinde tenerrimum infantem quantamcunque molem elevare poſſe. Sed quanto reſiſtentia major eſt vi motiva elaſticitatis, tanto ſublevatio minus ſenſibilis evadit.

4. *Quantitates ſpirituum animalium, quæ manente ſublevatione reſiſtentiarum ſemper eadem pro ſingulis reſiſtentiis impenduntur*, h.m. inveniuntur.

Vires inflantes i. e. vires abſolutæ elaſticitatum auræ motivæ in æquali-

æqualibus circulis ſunt viribus ſuſtinentibus proportionales per *n. 2*: quoniam autem, manente ſublevatione reſiſtentiæ vel angulo EBD ſemper eodem vires ſuſtinentes (ceu patet ex prop. Dn. Varignonii) ſunt in ratione reſiſtentiarum *Z*, oportet ut etiam reſiſtentiæ elaſticitatibus ſint proportionales. Pro conceſſo etiam aſſumimus, quantitates auræ motivæ, i.e. denſitates ejusdem voluminis auræ motivæ, & quantitates ſpirituum animalium vel ſucci nervoſi, eandem ſemper ſervare rationem, h.e. duplam, triplam, quadruplam copiam, ſucci ſpirituoſi excitare duplo, triplo, quadruplo denſiorem auram motivam. Res itaque expedita foret, ſi conſtaret, quomodo creſcentibus denſitatibus creſcant elaſticitates. Id quod h. m. indagatur. TAB. V. Fig. 5. In dato volumine *a* concipio particulas aëris vel auræ elaſticæ occupare ſpatium *b*, & materiam ſubtilem reſiduum voluminis ſpatium *a — b*; nunc in æquali volumine *a* aliam quantitatem auræ elaſticæ *c* concipio, ita ut reliquum ſpatium materiæ ſubtilis ſit *a — c*; ideoque ex iis, quæ demonſtravit Frater in *Diſſert. de Gravit. Æth. p. 97. ſſ.* elaſticitas aëris primi voluminis eſt ad elaſticitatem ſecundi, in ratione compoſita ex reciproca ſpatiorum a materia ſubtili occupatorũ & directa aëreorum, nempe ut *ab — bc* ad *ac — bc*. Sed denſitas primi eſt ad denſitatem ſecundi in ratione directa ſpatiorum aereorum, nempe ut *b* ad *c*. Si itaque conſtruatur curva ACD ad axem AF, ejus naturæ, ut ſumta in axe AB ∺ *a*, & ductis adplicatis DF, CE, rectangulum ſub BE & AF ſit ad rectangulum ſub BF & AE, ut DF ad CE, ſumanturque abſciſſæ AE, AF pro denſitatibus aëris in volumine per cõſtantem lineam AB deſignato contenti, erunt adplicatæ DF, CE, ejusdem elaſticitates. Si more Algebraico quæratur æquatio naturam curvæ ACD exprimens, invenietur poſitis conſtante AB ∺ *a*, & alia ad libitũ aſſumta BF ∺ *f*, DF ∺ *g*, abſciſſa AE ∺ *x*, & adplicata EC ∺ *y*, hæc æquatio: $fgx \sqcong aay - afy - axy + fxy$, quæ indicat curvam quæſitam eſſe hyperbolam, & adplicatam BG in B fore infinitam adeoque aſymptoton hyperbolæ; cujus centrum habetur producendo aſymptoton GB in R, ita ut BR ſit quarta proportionalis ad AF, FD & BF; ſemiaxis transverſus eſt æqualis mediæ proportionali inter BR & duplam AB. Ex quibus perſpicuum eſt, elaſticitates præſertim in aere multum condenſato in longe majori ratione creſcere, quam ipſæ denſitates: elaſticitas etenim tandem abit in infi-

nitum, quando denſitas ſuum quidem maximum, ſed non niſi finitum gradum attingit.

Quandoquidem igitur denſitates auræ motivæ ejusdem voluminis quantitatibus ſpirituum animalium impenſorum, qui illum efferveſcendo cum ſanguine produxerunt, proportionales eſſe ſumſimus, elaſticitates vero ſunt proportionales reſiſtentiis, hinc colligimus, ipſam etiam hyperbolam ACD determinare relationem reſiſtentiarum ad quantitates ſpirituum abſumtorum, i.e. ſi CE, DF notent reſiſtentias, denotabunt AE, AF quantitates ſpirituum abſumtorum. Sit jam volumen machinulæ muſcularis, vel quod etiam valet, omnium muſculi machinularum ſimul ſumtarum, quod exprimitur per AB, 10 partium, BF ſeu $f = 1$, FD ſeu $g = 100000$; ſi nunc quantitas ſpirituum animalium, i. e. AE ſeu x ſit partium

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

per æquationem curvæ reperietur CE ſeu y i. e. pondus elevandum partium 1234. 2778. 4762. 7407. IIII. 16666. 25926. 44444. 100000. *infinit.* Hinc etiam ratio petenda eſt, cur magna pondera (viribus noſtris proportionata) non multo majori cum difficultate eleventur ad eandem altitudinem, quam exigua. Omnis enim difficultas in motionibus animalibus peragendis unice, ut credo, provenit a diſpendio ſpirituum animalium; verum ſpiritus in longe minori ratione abſumuntur quam ſunt pondera elevanda; ita ut, ſi e. g. elevandum ſit pondus duplum, non ideo requirantur etiam duplo plures ſpiritus animales, ceu ſatis clarum eſt ex laterculo iſto, ubi reperitur quod ope quantitatis ſpirituum animalium, quæ ſit ut 8, elevetur pondus quadruplo majus, quam alia quantitate, quæ ſit ut 5, licet jactura ſpirituum illo in caſu ne quidem duplo major ſit, quam jactura in hoc, utpote quæ ſe habent ut 8 & 5. In hac igitur ratione etiam ſe habebunt difficultates, quæ ſentiuntur in attollendis ponderibus.

AL SERENISSIMO PRINCIPE DI Toſcana, Formazione e Miſura di tutti i Cieli, con la ſtruttura e quadratura eſatta dell' intero, e delle parti di un nuovo Cielo ammirabile, e di uno degli antichi delle Volte regolari degli Architetti. Curioſa Eſercitazione Matematica di V. V. ultimo Scolare del Galileo, Accademico Fiorentino, il Rinvigorito Accademico della Cruſca.

h. e.

Digitized by Google

h. e.

Vincentii Viviani Exercitatio curioſa Mathematica, de formatione & menſura fornicum &c. dedicata Sereniſſimo Hetruriæ Principi.

Florentiæ, typis P. Matini, 1692. in 4. Plag. 6.

QUi problema Florentinum, cujus ſolutionem tum Leibnitius, tum Bernoullius calculo Leibnitiano uſus, in Actis noſtris A. 1692. p. 274. 370. & A. 1693. p. 42. dederunt, propoſuit, *Vincentius* eſt *Vivianus*, Magni Ducis Hetruriæ Mathematicus & operum publicorum Director, Mathematicorumque noſtri temporis per Italiam facile princeps, genuinus quippe magni Galilæi ſucceſſor ſolusque ex ipſius diſcipulis ſuperſtes. Id quod ipſe quoque nomine *D. Pio Liſci Puſillo Geometra*, quod transpoſitione literarum facta mutatur in *poſtremo Galilæi Diſcipulo*, innuere voluit. Editurus autem ſolutionem problematis commemorati, non ab re ſe facturum putavit, ſi de aliis quoque fornicum generibus quædam adderet, ſimulque doceret, quomodo non torno ſolum elaboranda, ſed ad menſuram quoque ſint revocanda, exactam quidem illa, quæ quadrari poſſunt, veræ propinquam autem, quæ quadraturam reſpuunt. Nam ex ſex fornicum generibus quæ adferuntur, tertium ſolum quod ſcaphiforme Romanum dicas (*Volta a ſcbiſo alla Romana*) & ſextum ſeu veliforme Florentinum, (*Volta a vela alla Florentina*) de quo problemate I agitur, eſt quadrabile. Id vero hac ratione conſtruitur: Sit ſphæra cujus circulus maximus verticalis eſt ACBD, diameter Horizontalis AB, centrum E, radii EA, EB. Biſecentur radii in F & G, & fiat trepanum, cujus acies ſecans ſit æqualis radiis AE, EB. Perforetur hoc inſtrumento globus ita, ut axis trepani ſemper ſit perpendicularis plano ACBD in punctis F & G, & ex illo auferat duos circellos AHEL, & EIBM ſe tangentes in E. Erunt h. m. ablata ex ſuperficie cujusvis hemiſphærii quatuor ſpatia æqualia, quæ feneſtrarum vices gerunt, ita ut, quod in quavis ſuperficie hemiſphærica reſtat, ſit æquale quadrato axis ſphæræ, vel duplo quadrati ACBD inſcripti circulo maximo: tota autem ſuperficies ſphærica, demtis feneſtris quatuor circularibus, quadrupla quadrati illius, perinde ut integra ſuperficies ſphæræ quadrupla eſt circuli maximi, ac tandem quævis fe-

TAB. V. Fig. 6.

ne-

neſtra circularis quadrupla ſegmenti ARC vel CSB. Quæ ſolutio tantopere probata fuit Leibnitio noſtro, cujus ingenium Auctor pro humanitate ſua ſingulari, & candida in aliorum laboribus cenſendis æquitate, ſummis laudibus effert, ejusque quadraturam circuli arithmeticam, in *Actis anni 82. menſe Febr.* olim publicatam, admirandam judicat, ut ipſi viſa ſit propria elegantior. Cæterum quamvis celeberrimus Vivianus præclaro de Maximis & Minimis opere, aliisque egregiis ſcriptis dudum ſibi immortalitatem pararit, ut ad gloriam partam accedere vix quidquam poſſit; Reipublicæ tamen intereſt edi adhuc præclara multa, quæ premit: ex quibus opus de locis ſolidis jam perfectum, ſed nondum publicatum, eſſe intelleximus. Et cum circa motus aquarum, aliaque ad publica commoda pertinentia, multa eum præclara & ſeculis profutura obſervaſſe audiamus; optamus perſuaderi ipſi poſſe, ne perire theſauros illos patiatur.

DESCRIPTION DE L' AIMANT, QUI s' eſt formé à la pointe du Clocher neuf de N. Dame de Chartres: par M. L. L. de Vallemont, Pretre & Docteur en Theologie.

h. e.

Deſcriptio Magnetis geniti in faſtigio novæ turris campanariæ B. Virginis Carnutenſis, auctore L.L. Vallemontio, Presbytero & Doctore Theologiæ.

Pariſiis apud Laur. d' Houry, 1692. 12. plag. 9½.

QUæ circa principium Octobris anni 1690. impetuoſa furebat, in Belſia præcipue, procella, non aliis ſolum ædificiis damnum attulit, ſed novum quoque campanile B. Virginis Carnutenſis ita concuſſit & afflixit, ut collapſurum videretur. Cum ergo, ne ſuo lapſu noceret vicinis, æſtate ſequenti diueretur, in faſtigio ipſius circa ferrum, quo jungebantur lapides, reperta fuit denſa quædam rubigo, aut cruſta ferruginea, cujus pars inter lapides latens optimi magnetis naturam habet, ut primus deprehendiſſe dicitur Caſſegrain Chirurgus

gus Carnutenſis. Cum autem ſingularis plane ſit magnetis extra terræ gremium geneſis, & ferri in lapidem magneticum mutatio, digna non ſolum viſa fuit Academicis Regiis Pariſienſibus, ut eam ſcrutarentur, ſed Vallemontio quoque, qui nactus particulas quasdam hujus Rubiginis, eas variis ſubjecit tentaminibus, illasque, quæ ferrum attrahunt, magneti ex terra erui ſolito tam eſſe ſimiles, ut ovum ovo, proprietatesque magnetis omnes habere comperit. Affudit etiam aquam fortem, ſpiritum nitri, nec non vitrioli, qui in ferrum promte agunt, ſed magnetis nativi nigram partem intactam relinquunt, Rubigini Carnutenſi magneticæ, eique nullam mutationem accidere obſervavit, ſecus atque contigit in partibus reliquis, quæ virtute magnetica ſunt deſtitutæ. Quandoquidem autem cogitationes, quas de ortu magnetis hujus amicis expoſuit, non parum diſcrepare deprehendit ab illis, quas Dominus de la Hire in Ephemeridibus Eruditorum Pariſienſibus recenſuit, ſuaſu illorum eas præſenti libello comprehenſas edidit in publicum. Atque primum quidem non plane novam hanc rem eſſe, ſed jam pridem a Gaſſendo Aquis ſextiis A. 1634, nec non Mantuæ a Philippo Coſta obſervatam oſtendit. Ipſum autem magnetem Carnutenſem genitum ſuſpicatur, dum ferrum, quod, ubi repertus fuit magnes, maxima ex parte exeſum fuit, ſulphur; lapides, ſal vel nitrum; pluvia vero limum quendam & humiditatem, qua in motum & fermentationem reliqua excitata fuerint, tanquam ſymbolas, contulerint; & materia magnetica circa terram perpetuos gyros deſcribens, in molli adhuc materia tales ſibi efformaverit poros, quales in magnete alias reperiuntur. Quod vero reliquæ partes illius cruſtæ aeri nimis expoſitæ virtutem magneticam non acquiſiverint, hinc factum putat, quod in formatione citius, quam par erat, ab aere exſiccatæ induruerint, ut materia ſubtilis magnetica conformationem interiorem requiſitam ipſis dare non potuerit. Omnia autem ſtrictim hic expoſita fuſius ex philoſophia magnetica illuſtrat clariſſimus Auctor, & quæ in Domini de la Hire ſententia requirat, commemorat.

CHRISTIANI VVORMII, VVILH. Filii, de corruptis Antiquitatum Hebraarum apud Tacitum & Martialem Veſtigiis.

Liber Secundus.

Hafniæ, proſtat apud J. M. Liebe, A. 1694. in 4.
1. Alph. 6. plag.

QUæ ſit inſtituti a Clariſſimo Auctore in opere hoc ſuſcepti ratio, jamtum in Actis anni ſuperioris p. 443. ſeq. indicavimus, cum Libri primi contenta recenſeremus. Sed qui ſecundum hunc inſequentur, nonniſi poſt annos aliquot in lucem publicam emittere is conſtituit, qui diligentiam ſuam in notis ad R. Sabathai Strimeri Bibliothecam Rabbinicam שפתי ישנים inſcriptam, ac Latinitate abs ſe donatam, interea collocaturus eſt. Prout autem in poſtremis libri præcedentis capitibus diverſas de Judæorum origine ſententias apud Tacitum commemoratas examinare occœpit, ita telam hanc ulterius pertexere nunc allaborat.

Cap. 1. Ad tertiam enim, quæ inibi refertur, opinionem ſeſe conferens, num Judæi ortum ducant ab Æthiopibus? diſquirit. Ubi fabuloſa quidem plurima de gente Æthiopum narrari in anteceſſum monet, (quo etiam iſtud trahit, quod de hominum nonniſi uno in fronte oculo inſtructorum grege abs ſe in Æthiopia viſo Auguſtinus obſervet;) ſtatimque opinionem illorum allegat, qui ab Æthiopibus Ægyptios ſuam deduxiſſe coloniam affirment, velut iſtos etiam pro populis omnium primis multi venditent; ac licet e contra paſſim extremi hominum appellentur, non alio tamen ſenſu id capiendum eſſe docet, quam quod communiter accolæ maris, quales & illi fuerint, iſtam olim appellationem geſſiſſe deprehendantur. Quod autem Tacitus

c. 2. non adeo incredibilem duxerit hanc Judæorum ex Æthiopibus originem, non aliunde eſſe arbitratur, quam quod notiſſima fuerit inter gentes fabula de Moſe per quadraginta annos Æthiopibus imperante, & filiam Regis in matrimonio habente, cujus quidem natales potiſſimum accerſendi ſint ex hoc, quod per communem errorem uxor Moſis pro Æthiopiſſa fuerit agnita, cum tamen vox כושית de ea potius exponi debeat, quæ ex Arabia oriunda eſt, prout etiam alibi patria ejus Madian in Arabia & maris rubri littore conſtituatur. Pro Regis filia eam inde haberi, quod Jethro, Moſis ſocer, in Scripturis appelletur כהן, e qua voce gentiles Principem eum fuiſſe exſculpſerint. De cætero Moſen pro omnium Judæorum patre fuiſſe agnitum, argumentis paulo pluribus evincere conatur. Et primum quidem ab eo petitum eſt, quod is a Græcis alpha dici ſoleat, hoc autem nomine ab

anti-

antiquis eum, qui primus fuerat aut artis alicujus inventor aut populi Pater, vocitatum asserit. Atque ita speciatim Mosen audivisse censet, quoniam Græci ex voce אלוף, Dux, quam ei frequentissime tribui cognoverint, suum ἄλφα derivasse videantur. Accedere post alia & hoc, quod gentiles ipsum Judæ coævum, imo hujus avunculum crediderint; quemadmodum corruptioni quoque ansam præbere potuerit Judæorum mystica cum Æthiopibus comparatio in illorum scriptis haud inconsueta, e qua gentiles literalem interpretationem hauserint. Imo magnum Judæorum numerum olim pariter ac hodie inter Æthiopes repertum depravandæ antiquitati viam stravisse superaddit. His ita deductis, methodi suæ in præcedentibus jam usurpatæ memor, manifestum reddere studet, Æthiopiam non saltim nomen, sed & omnes fere incolas, Palæstinæ debere, quam ob rem nominis αἰθιοψ originem nequaquam ab αἴθω, quod sit καίω, & ὄψ, sed ab Hebræorum אתיופי vel terminatione Syriaca אתיופי, apud Joppen, derivat, & affinitatem inter Æthiopiam & Joppen pluribus, quam heic referre liceat, ostendit. Istud autem imprimis annotari meretur, quod fabulam de Andromeda Ceto exposita nihil exhibere censet aliud, quam corrupta eorum vestigia, quæ Jonæ quondam circa Joppen accidisse referantur. Licet enim sexus notionem obstare asserto huic dixeris, facilem tamen fuisse hanc detorsionem regerit, cum terminatio nominis יונה fœminina Mythologos, ut fœminam eum facerent, commoverit, ac postmodum, quanta inter utriusque facti descriptionem, apud ethnicos & in Scriptura Sacra obviam, similitudo interveniat, declarat. Insuper, ut amplius demonstret, Æthiopes Hebræis sua incunabula debere, isto argumento utitur, quod eorum cum Phœnicibus congruentia e Veterum monumentis abunde dispalescat, prout & Cerne insula Æthiopica ob commercia cum Phœnicibus instituta passim celebretur; Phœnices autem origine Hebræos esse, primo jamtum libro indigitavit. Quinimo Æthiopes cum Chaldæis ab antiquis fuisse confusos, ex eo clarum esse vult, quod isti sæpius dicantur Cephenes, quæ appellatio majori jure Chaldæis debeatur. Ac ne sic quidem desinit confirmare arctissimum cognationis vinculum inter Phœnices ac Æthiopes; in insulam quippe Cyprum proficiscitur, Cypriosque Phœnices facit, ac inter Cyprios Æthiopes ostendit; ad Cretenses item exspatiatur, & istos recte haberi

c. 3.
c. 4.
c. 5.
c. 6.
c. 7.
c. 8.

c. 9. pro Phœnicibus declarat, ſed & maximam partem Æthiopes conſtituit. Deinceps vero ad horum ſacra delabitur, atque ex eorum Diis Mithram primo ſeligit, & ſub hoc nomine prius apud Æthiopes quam Perſas Numen aliquod pro Jove pluvio cultum fuiſſe docet. Huic Iſidem adjungit, cujus fabulam ex hiſtoria de prima viventium matre, Eva, conſarcinatam opinatur. Mox Pana cum ſociis ſuis Silenis, Satyris, & Sylvanis, nonniſi Hebraismo originem debere aſſerit. Et cum ſpeciatim Panis geſta cum Moſaicis contulerit Huetius, nihil de his porro ſuperaddere cenſet neceſſarium; nomen ſaltim ex Hebraico ſermone depromit, eumque dictum putat quaſi Deum פן terrentem, ſeu פאן, terrorem, conſternationem, vel quia Moſes populis finitimis terrorem nimium incuſſerit, vel quia Pan ipſe terroris Deus ab antiquis creditus legatur. Herculem a radice parum uſitata רחל, mutare ſedes, nomen ſortitum, & in majorem emphaſin ה adjectum fuiſſe autumat, nec eo quenquam denotari præter Joſuam, qui ſedes ſuas revera commutarit, novas tam ſibi quam Iſraelitis quæſiturus. Satyros vocari quaſi סתורים, i. e. latentes, vel quia in ſpeluncis & abditis locis ſacra iis peragere Romani conſueverint, vel quia in ſylvis degiſſe & latibulis potius quam habitaculis ſe delectaſſe perhibeantur. Silenum ſeu Sylvanum a vocabulo סלוי, quod ſpinas denotet, deſcendere. Per Satyros intelligi Iſraelitas, tamdiu in ſylvis delitescentes, quandoquidem & ii vitam paſtoritiam egerint, & præter armenta nullas fere divitias habuerint. Sileno autem quæ attribuantur, ad Moſen ſimiliter ſpectare. Mercurium Maja credi genitum, ac reſpici ad Moſen, qui e מים ſive aquis extractus fuerit. Ab

c. 13. his Numinibus inter Æthiopes quondam divino cultu affectis ad alia eorum inſtituta progreditur, a circumciſione auſpicatus, quam minime ab iis primum inventam, ſed ab Hebræis ad eos traductam contra Spencerum probat; tametſi inter obſervationem utrinque occurrentem, ſeu intentionem ſpectes, ſeu ipſum opus conſideres, differentiam

c. 14. inſignem deprehendere omnino liceat. Qua occaſione, cur Judæis a Martiali & Perſio recutitorum cognomen tribuatur? diſpicit, & ab initio haud omnes Judæos, ſed illos ſaltim, qui a religione defecerint, & quaſi cutem reaſſumſerint, ita dictos; poſtea vero, cum forſan ob nimiam tyrannorum ſævitiam repræputiationem plerique Judæorum, ſaltem Romæ degentium, admiſerint, hanc appellationem in-

con-

consuetudinem abiisse reputat. Talem vero repræputiationem utique posse fieri, testimoniorum copia ex ipsis scriptoribus Judaicis aliisque producta demonstrat. c. 15.
Locustas Hebræis in deliciis, & Israelitarum in deserto cibum fuisse præsupponit, ac simile quid apud Æthiopes obtinuisse superaddit.

Sed missa nunc tertia apud Tacitum sententia, ad quartam c. 16.
properat, & in hac istud ante omnia breviter reprehendit, quod Judæos terras proprias coluisse scripserit, cum tamen eos Cananitis omnes agros vi eripuisse notissimum sit. Hujus autem erroris hic fons ab ipso constituitur: Judæos dictos ab antiquis Phœnices, Cananæos autem esse Phœnices, atque ita Tacitum Judæos Phœnices, i. e. Cananæos, credidisse. Verum majoris esse momenti ait quæstionis illius excussionem: cur Assyrios convenas Judæos nuncuparit Tacitus? & ad c. 17.
eam dum respondet, frequenter admodum apud antiquos Syriam, Phœniciamque confundi, & id ex depravato Tyri, urbis Phœniciæ, nomine צור manasse probat. Suum vero istud placitum hic repetit, quod Cyprii origine Phœnices sint, ac insuper hospites hujus insulæ Assyrii quoque appellati fuerint. Cumque ibi præcipue Ve- c. 18. 19.
nerem divino honore cultam noverimus, Tyro ei incunabula suppeditante, inde hanc Deam ethnicis eandem esse, quam Hebræis Saram, conjecturis quibusdam roborare nititur. E quibus satis queat perspici, hoc in loco per Assyrios non intelligendos esse alios, quam Phœnices. Istos de cætero aliqua hujus generis servare instituta, quæ c. 20.
eorum cum Hebræis cognationem eloquantur, perhibet. Nobis autem plura jam referre non vacat, præter isthoc unicum, quod de cultu columbarum apud eos celebrato adducit, & hunc quidem exinde ortum profitetur: Nomen nempe divinum יהוה olim raptissime pronunciatum fuisse Jhova. Hoc cum Cananæi audirent, pro Jhova forte יונה columbam eos intellexisse, præsertim cum pro Israelitis vixdum natis בני יונה filios columbæ offerri compererint, atque hoc pacto ad superstitionem singularem fuerint provocati.

Tandem, cum Tacitus alios Judæorum initia scribere testetur a c. 21.
Solymis, gente carminibus Homeri celebrata, conditæ urbi Hierosolymæ nomen e suo faciente, multos præterea sententiam hanc cum Tacito communem habuisse annotat, quod inde natum videatur, quoniam urbs Hierosolyma sæpius in Scriptura S. Jebus & Salem nun-

nuncupetur, e quibus vocibus conglutinatis, non magna adeo inter ב & ר quoad ſcriptionem differentia accedente, Jeruſalem quaſi Jebuſalem dictam exiſtimarint; & quia Jebus terram aridam ac ſæpe montanam denotet, Salem vero proxime ad Solymos accedat, ortum hinc figmentum Taciti & Stephani περὶ πόλεων, Hieroſolyma dicta quaſi Oroſolyma ἀπὸ τῶν ὀρέων Σολύμων. Ipſemet autem Joſephus ab hac opinione non alienus eſt, ac proinde verba quædam ejus hac de re Auctor examinat, & vel duplici de cauſa eadem falſi arguit, ſemel, quod Judæos ſub Xerxe militaſſe aſſerant, & iterum, quod ex allegato Chœrili Poëtæ teſtimonio τροχοκύφιδες hi Solymi appellentur, quo titulo ſi quis Judæos inſigniret, illum ne lotis quidem manibus ad ſacra ipſorum adſpicienda accesſiſſe dicendum. E contra Solymorum olim nomine veniſſe Pamphilios, Cilic. 22. ces, Lycios, Piſidas, gentes a Judæis longe alienisſimas. Rhodios tamen, inſulæ Lyciorum Dominæ habitatores, Phœnices eſſe probat, & apud hos a Judæis mutuatam videri legem de coma apud certos homines peculiari voto obſtrictos non radenda; de mortis reo extra portas urbis ejecto; de bobus ad imitationem Salomonis in Templo Jovis Atabyrii conſtitutis; lucum item quadratum in memoriam Paradiſi e quolibet angulo ad irrigandam terram certum flumen emittentis; variaque ſacra ad recolendam Moſis, Joſuæ, & Calebi memoriam inſtituta; ut Phœnicum linguam Rhodiis uſitatam, aliaque huc facientia, ſilentio prætereamus, nec multum exponamus, quibus argumentis neceſsitudinem inter Solymos ac Rhodios evincere ſtuduerit. c. 23. Populos vero modo dictos Solymorum nomine, quod idem ac montanos denotet, a regionum ſitu appellari credit, iterumque Solymos hos origine Phœnices eſſe rationibus quibusdam probatum dare ſatagit.

LA SCIENCE DES MEDAILLES &c.

i. e.

Cognitio Rei Numariæ, ad erudiendos eos, qui Numorum Veterum & Novorum intelligentiam ſtudere incipiunt.

Lutetiæ apud viduam Marbre Cramoiſy.
1693. in 12.

Scitus

Digitized by Google

SCitus hic atque elegans Libellus eſt, arguta ac erudita ſimul brevitate complectens omnia, quæ quoquo modo illos, qui animum ad Rei Numariæ ſtudium applicant, ſcire convenit : nec poterat in hoc genere fingi quid elegantius. Dolendum, Autorem nomen ſuum nos ignorare, nec inire gratiam voluiſſe, quam publicitus promeruit. Marius Gratidianus, Cicerone & Plinio teſtibus, cum primus artem reperiſſet, Denarios probandi, multitudini apud Romanos tam charus fuit, ut omnibus vicis ſtatuas, & ad eas thus & cereos illi dicarent. His paria facere, cum diſciplina temporum non permittat, nec ſi permitteret, *Ἀνδρὶ ἀγνώστῳ* ea præſtari queant, habendus igitur in pretio magno liber eſt, geſtandusque in ſinu. Cæterum, cum nihil temere, nihil fruſtra in eo dicatur, difficilis illius evadit in brevem recenſionem coarctatio, & ab archetypo labi neceſſe eſt. Summam tamen rerum quas Auctor inculcat, & plurimum rationibus ac exemplis corroborat, indicabimus, ut ipſius libelli legendi ſalivam moveamus.

In Præfatiuncula dicit Autor, nolle ſe poſt tot tantosque, qui in laudando Rei Numariæ ſtudio, ingenium & induſtriam exercuerunt, aliquid in commendationem ejus afferre, præter ſolum illud, quod non minus, quam Hiſtoriarum cognitio, ingenuos animos deceat; quodque harum veritas, haud firmiore, quam ex Numis petito præſidio, nitatur. Cæterum, cum multi illis, qui Notitiæ in re Numaria parandæ cauſa, Veterum Monetam colligunt, imponant, & turpi quæſtu, malos Numos pro bonis obtrudant, pollicetur, ſe oſtenſurum modos, quibus quis, ne decipiatur, cavere debeat. Affert autem, hac occaſione, cætera quoque, in tota Re Numaria notatu digna, XII. Præceptionibus ea includens.

Præceptio I. De Ætate Numorum & de Tempore, quod pretium illorum adauget.

Veteres mortales res invicem permutabant, & difficultas cudendorum metallorum, diu prohibuit, ne Numi ex ipſis effingerentur. Quin & hodienum integræ Nationes reperiuntur, quæ Numis carent. Etiam, ex quo metalla, pro rerum emtarum pretio adhiberi cœperunt, per longum tempus ponderabantur, priusquam Numorum figuram acciperent.

Numi, *Generatim*, ſunt vel Veteres, vel Recentes. *Veteres*, quibus-

busdam dicuntur, qui usque ad IX a Christo nato Seculum, fuere procusi. Satius autem fuerit, eos cum Seculo IV. & Theodosio Imperatore finire. *Recentes* vocamus, qui intra proximos hos trecentos annos, prodiere in lucem.

Veteres Numi, quatenus Antiquariorum Numismatothecas componunt, dividuntur in Græcos & Latinos. *Græci Numi* Romanos, uti ætate, ita artificio quoque, in figurarum habitudine exprimenda, longissime antecedunt: ac sunt in his illi, quos Civitates procuderunt, a Regibus cusis antiquiores.

Latini Numi haud ulli *Consularibus* sunt vetustiores. Primi enim Reges, saltem Numos Aureos Argenteosque nullos dederunt. *Familiarum* ergo recensio, primum antiquitatis locum tenet in Numis Romanis. *Imperatorii Numi* sunt vel Veteris, vel Declinantis Imperii Romani. *Illud* a Julio Cæsare, vel Augusto incipiens, ad XXX. Tyrannos usque sese porrigit. *Hoc* inde, ad captam usque a Turcis Constantinopolin, extendere licet.

Recentium Numorum congeries, ubicunque gentium effictos admittit. Ac per hos, Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Civitatum, & privatorum quoque illustrium hominum, fit ostensio. Ad hæc figurant nobis Prælia terra marique depugnata, Coronationes Regum, Funera, Hymenæos, & cæteras Res Sacras ac Profanas omnes. Habent hoc boni, quod illorum intellectus, ob recentem memoriam, facilior est; quod temporum epochas signant; quod minor in iis, quam antiquis, adulatio; quod immunes a fraude, cum quid fusum, quidve cusum sit, levi negotio in iis distinguatur, ac nulli adulterini adhuc efficti sint, ad verorum imitationem. *Pontificum Romanorum* seriem, per annos 250, hoc est a *Martino V.* usque ex Numis integram dari conceditur. Sed eorum, qui *Julium II.* præcessere, novi sunt typi, Alexandro VII. sedente, Bidoti cura, & Franciſci Barberini Cardinalis auspiciis, efficti. Antiquiorum Pontificum successio, tantum per sigilla plumbea, Bullis eorundem appensa, deducitur. Hæc autem, sola illorum Nomina, cum Petri & Pauli Apostolorum imaginibus referunt, ac primus *Sixtus IV.* vultu suo Numos notavit. *Imperatorum sequioris ævi Successionem Numariam*, monetalem pecuniam eorundem in subsidium vocando, inde a Carolo M. sistere possumus, quod & Strada fecit ad Matthiam usque Cæsa-

Digitized by Google

Cæſarem, ſed Numis magna ex parte ſuppoſititiis. *Numorum Memorialium*, qui hos Imperatores autores habent, verus ordo, a Friderico II. (legendum III.) repetitur, cui addi ſolent *Numi Regum Hiſpaniæ*, qui Philippum I. Caroli V. Imp. patrem, non excedunt. *Francia Regum Seriem Numariam*, nulla alia, cujuscunque in Orbe imperii, æquaverit, quæ inde a Clodovæo, per annos 1200. integra habetur. Sed, ſi Bidotum ſequimur, nemo ante Carolum VII. Monetæ ſuam imaginem impreſſit. Venerabilis Meneſtrerius, *novo invento*, Ludovici XIV. qui ſceptra tenet, Regis, vitæ totius hiſtoriam perpetuam, inde a primis incunabulis, per Numos elegantiſſime concinnavit.

Præceptio II. De Varietate Metallorum, quæ Numis præbuere materiem.

Pretii Numorum haud præcipue ex materia fit æſtimatio. Quippe Numus Æreus, raro ſe offerens, ejusdem commatis aureo, cujus copia habetur, eſt longe carior. Nempe ſic Otho æreus, majoris moduli, taxationem exſuperat: Aureum ementes, Ducatos octo, Argenteum, non totum Vallenſem, metalli æſtimio ſuperaddunt. Vel Numæ Regis as ſcorteus ſicubi ſeſe offerret, quantivis pararetur, ducendo inter Numos Romanos agmini.

Numi diverſorum metallorum, in eadem ſerie non ſunt permiſcendi, niſi quod quandoque Aureos, in Argenteorum, qui defecere, locum, ſubſtituere permittitur; id vocant, *ſtipe aliqua ſeriem ditare.*

Aurum in Numis Romanis eſt vel ſumme purum rutilansque, vel generis ſequioris, quod Alexandri Severi permiſſu invaluit, & quinta ſui parte eſt degener; quanquam ipſius Severi, & Imperatorum qui illum exceperunt, Numi Aurei bonitate nihil concedunt iis, qui Auguſti ævo fuere cuſi: vel eſt magis adhuc depravatum, & pallens, quale in Gothicis quibusdam deprehenditur. Eſt quoque *Aurum in veteribus Græcis Numis*, bonitatis eximiæ, & illi par, quod in antiquo Romano Imperio adhibitum, Caratiorum videlicet 23. & Granorum 16. Memori mente tenendum, Romanos, nullos Aureos Numos procudiſſe ante A.V.C. 546. Quod ſi ergo in primorum Regum aut Conſulum Numos Aureos quis incidat, tanquam falſi ſpernendi.

Argentea Monetæ initium, apud Romanos incidit in A. V. C.

484. Argento autem fere ſemper ad eam rem uſi ſunt ignobiliore, maxime poſt Septimium Severum. A Gallieni tempore, in quibusdam Numis argentum penitus æroſum, & a Poſtumorum ætate, *æreos argentatos* offendas. Sunt & *Bracteati* aliqui, in quibus æs tenui argenti bractea obducitur: quæ fraus ingenioſa, jam in Auguſti Triumviratu coepit, & antiquitatis in Numo nota eſt certiſſima.

Æs in Numis modo eſt rubrum, modo luteum, modo coloris communis. Extant aliqui, quibus *Æs Corinthium* materiem præbuiſſe creditur, etſi non deſunt, qui negant, ullos ex Corinthio ære Numos fuiſſe procuſos; quia, diſſolvendo eos, qui tales exiſtimabantur, haud unquam vel minimum auri granum ſe prodidit. At Corinthium æs, ex variorum, cum Corinthus conflagraret, metallorum confuſione, prognatum eſſe dicitur.

Reperiuntur etiam, contra multorum opinionem, veteres *Plumbei Numi* genuini, rarenter tamen.

Ridendi, qui Æreos Numos antiquos *inaurant*. Ex puro puto *Ferro* effictos, nullos offendas.

E triplici Metallo, *tres* adornantur vulgo Numorum *Conſtructiones*. Una *Aureorum*, quæ mille & ducentorum numerum, in Imperatoriis non excedit. Altera *Argenteorum*, quæ trium millium numerum in Imperatoriis ſuperat. Tertia *Æneorum*, quæ ad millia ſex aut ſeptem poteſt produci.

Præceptio III. De diverſa Magnitudine, quæ diverſas, in Aureis, Argenteis, & Æreis Numis efformat Series.

Apud Veteres, tantæ magnitudinis ac craſſitiei Numi, quales nunc interdum conflant, minime effingebantur. Antiquorum enim diameter ſumma eſt quatuor pollicum, quæ granditas, ad quartam usque pollicis partem, patitur imminutionem.

Metalliones vocantus Numos prægrandes, qui Monetæ uſum neutiquam præſtabant, ſed in Ludis publicis, aut Triumphis jactabantur in vulgus, aut quibus Legati, & peregrini Principes donabantur, Romanis *Miſſilia* dictos. Quia haud magna illorum ſuppetit copia, nec conſtat quenquam unquam ultra quadringentos aut quingentos poſſediſſe, in Numismatothecis primo loco poni ſolent.

Metal-

Metalliones Conturniati vocantur, quos limbus depresſior ambit, & in quibus figuræ, longe minus, quam in veris Metallionibus protuberant. Origo a Græcis, & Ludorum ſolemnium brabeis petenda videtur, ac ſua opinione decipi eos, qui ante Theodoſium nullos tales cuſos fuiſſe contendunt, ſuadet ratio.

Argenteorum Metallionum, non quidem quoad Imperatores, Reges tamen aliquos, ac Civitates, inſtruere licet ſeriem, idque circa Syriæ Reges Vaillantius præſtitit. *Aurei Metalliones*, ob infrequentiam ad id tantum conferunt, ut reliquorum Aureorum vel Argenteorum ſint velut Anteambulones.

Ærei Numi diſtinguuntur in Maximæ, Mediocris, & Minimæ quantitatis: ac cuique ſua debetur laus. Sed *Maximorum* haud interrupta ſeries, in Poſtumis deſinit. Vel ſic tamen, numerus bis mille amplior eſt.

Mediocrium Numorum, non ſolum ultra Poſtumos, verum & in Occidentali Imperio Romano, ad ejus usque lapſum, in Orientali, ad Palæologos poteſt fieri extenſio. *Minimorum Numorum*, ab eo, quod Poſtumos excipit ævo, magna ubertas: ante illud, non item. Cum vero haud ullius quantitatis, omnibus numeris perfecta & abſoluta ordinatio inſtitui poſſit, fas eſt ad complendum ſeriem, minimos & mediocres interdum ſociare.

Poſt III. a Nato Chriſto Seculum, in Numis mera, quoad habitudinem, literas, icones, & verba ipſa, barbaries; nec refloruit Ars Monetaria, niſi cum Pictura, ſub Seculi XIV. initium.

Præceptio IV. De diverſis Numorum Vultibus, quatenus ex iis Sequelæ fieri poſſunt.

In quibusque Numis perfectis, duo conſideranda veniunt, Vultus, & Pars averſa, Vultus continuat ſeriem; atq; Vultus nomine nobis venit, etiam res alia præter faciem, uti Nomen aliquod, aut Monumentum publicum, modo locum perſonæ teneat, & in averſa parte Inſcriptionem habeat adjectam. Videas interdum Numos, averſa icone deſtitutos, quod, niſi *Incuſi*, vel potius *Semicuſi* illi ſint, plurimum novitatem eorum prodit.

Pro Vultuum varietate, *Quinque evadunt Numorum Coagmentationes.* Una Regum; Altera Civitatum; Tertia Familiarum Romanarum; Quarta Cæſarum & Imperatorum; Quinta Numinum.

Regiorum Numorum, pulchra & numerosa coagmentatio fieri potest, si e diversis metallis fabrefacti commisceantur. *Syriæ Regum*, a Seleuco I. Nicatore, usque ad Antiochum XIII, cui Epiphanes, Philopator, Callinicus, cognomina, hoc est, Regum universorum XXVII. qui per annos 250. potestatem administrarunt, seriem, nobis dedit Vaillantius, communicaturus mox nobiscum *Regum* quoque *Ægypti* seriem. *Macedoniæ Regum* Numi extant elegantissimi, quibus si jungantur, quos ex *Ponti*, *Bithyniæ*, *Cappadociæ*, *Parthiæ*, *Numidiæ*, & *Judæorum* Regibus tenemus, pulchrum, & ad Historiam multum conferens, prodiret systema. Supersunt *Gothicorum Regum* Numismata aliqua egregia, non ex argento tantum, verum & auro, quamvis supra modum pallido. Feruntur alia iis accepta, quorum monstrosi Vultus, neutiquam humanam figuram referunt; literæ haud magis, quam Punicæ & Hispanicæ priscæ, sunt legibiles. *Francia Regum* antiquorum, maxime VI. Seculi, Numos habemus, notatos Vultibus Imperatorum Orientalium, quorum indulgentia, jure cudendæ Monetæ illi fruebantur.

Coagmentatio Numorum, quos Civitates procuderunt, insignis evadit; atque solis Græcanicis urbibus editorum, 200. amplius tentemus. Goltzius in his exercuit suam industriam, cujus, non minus ac Plinii in rerum naturalium historia, fidem multi nequicquam solicitant. Geographiæ studiosi, *Numos Coloniarum Romanarum* separatim ut instruant, licet. Multum circa Numos ejusmodi, debemus Harduino, & Vaillantio: atque notandum, Vultus Urbicorum Numorum, plerunque Genium cujusque Civitatis componere.

Consularium Numorum Coagmentatio, ad ducentos, aut quingentos, supra millenarium assurgit. Antiquis, ante Reipublicæ lapsum, nihil valde memorabile, sive quoad Inscriptiones, sive quoad Icones, inest; vix enim aliud prorsi quam Romæ caput galeatum, aut Numinis cujusdam caput, aversi vix aliud quam Currum Victorialem, quem duo aut quatuor equi agunt, exhibent. Seculo VI. Urbis Romæ, ea Monetarii usi sunt libertate, ut suarum Familiarum Illustrium Virorum memoriam, vel in ipsorum, vel in Dei tutelaris imagine consecrarent, donec, cum suis fatis jam urgeretur Respublica, Julii Cæsaris, ejus Percussorum, & qui postea potestatem usurparunt, Triumvirorum, vultibus, Numi signabantur. Ante id tempus, nemini

Digitized by Google

mini permiſſum fuit, ſuum caput Monetæ indere. Conſulares Numi, etſi omnes fere Argentei ſunt, reperiuntur tamen aliqui Aurei, & Ærei etiam, atque Ærei quidem quantitatis cujusque. *Familiarum Deſignatio*, aut ſecundum Alphabeti literarum ordinem, cum Urſino, aut ad Goltzii imitationem, ſecundum Faſtos Conſulares fieri poteſt; atque poſterius inſtitutum, præ priore magis bellum eſt, magisque ingenioſum, modo effectum dari queat, ſed quod vix ac ne vix quidem poſſibile evadit. Cavendum enim, ne quis cum tyronibus in Re Monetaria opinetur, Conſulares Numos ſic dici, quia a cujusque anni Conſulibus fuere procuſi: nam id nominis tantum gerunt, quoniam ea tempeſtate, qua Conſules Romanam Rempubl. regebant, prodiere. Familiarum in iis expreſſa nomina, a Monetariis proveniunt.

Quarta Coagmentatio eſt Numorum Imperatoriorum, quæ ſe porrigit ad præſens usque tempus. Sed in his eorum, qui vetus, intra Julii Cæſaris, & XXX. Tyrannorum ætatem, reſtrictum Imperium ſpectant, præcipua laus; etſi poſteriorum quoque, ad Conſtantinum usque Imperatorem Numi aliqui, a venuſtate, & raritate, commendationem accipiunt. In Imperatoriis antiquis repræſentandis, Occo, quem Mezzabarba adauxit, & Patinus, operam navarunt.

Quinta, quæ eſt Numinum, Coagmentatio, facit, ut cum ſenſu, & voluptate, illorum Appellationes, Symbola, Templa, Aras, & iis devotas Provincias, cognoſcamus: quam efformant, tum Ærei Numi Urbium Græcarum, tum Familiarum Argentei.

Poſſet quoque *Sexta parari Coagmentatio, ex Numis, qui ætatem tulere, Hominum Celebrium*, uti Fundatorum Rerumpublicarum, Reginarum, Legislatorum, aliorumque quos fama prædicat.

Noviſſime tenendum, Numo, qui plures uno Vultus, ſive ex adverſo ſe mutuo contuentes, ſive occipite junctos, commonſtrant, haud ita eſſe obvios.

Præceptio V. De Paginis averſis, quæ Numos magis aut minus pulchros ſcitosque reddunt.

Numi antiquiſſimi Romanorum, nil erant niſi rude æs, non figuris tantum, ſed & notis deſtitutum, primusque Servius Tullius Monetæ Bovis aut Vervecis imaginem impreſſit: inde *Pecunia* dicta, a *pecude*. Ferunt *Janum* Regem, ſeptingentis annis ante Romam conditam, Numos in Italia ſignaſſe, ac Monetæ eſſe repertorem;

quod inventum tamen alii *Saturno*, quem Janus hoſpitio exceperit, tribuere malunt. In his autem Numis, adverſa pars, Jani capŭt, aut Jani, Saturnique capita, occipitibus cohærentia; pars averſa, navis proram exhibebat. Talis Numorum erat conditio, quoad Romani Italiam univerſam ſui juris fecere, hoc eſt uſque ad A. V. C. 484. & C. Fabium Pictorem, ac Q. Ogulnium Gallum Coſſ. quo primum Argentei Numi fuere cusi, eosque Aurei, 62. annis poſt, fuere ſequuti. Atque tum primum utraque Numorum pagina, cultum & elegantiam accepit. Videlicet, ſucceſſit in adverſa parte Jani vultui, vultus Romæ, aut alicujus Numinis; averſa pars Caſtorem & Pollucem, equis inſidentes, aut Victoriam, bigam vel quadrigam agentem, monſtrabat; unde *Victoriatorum Bigatorum, & Quadrigatorum* appellatio invaluit, cum priores Numi, *Ratiti*, a *rate*, vocarentur. Mox *Monetarii* ſua nomina, & Familiarum ſuarum decora in Numis expreſſere. *C. Julius Cæſar*, cum nomine Dictatoris Perpetui, totam Rempub. Romanam ſub imperium accepiſſet, tributa ei quoque poteſtas ſignandi Numos vultu ſuo, & figuras in averſa parte addendi ex ſententia. Atque deinceps quicquid Imperantium ambitio flagitare, quicquid aſſentatio iisdem concedere poterat, Numi referunt, &, cum interdum defectum Hiſtoriæ ſuppleant, viciſſim ex ea explicationem depoſcunt.

Ut averſarum paginarum venuſtas & pretium recte cognoſcatur, ſciendum, eas eſſe varii generis. Jam enim figuras quasdam, aut perſonas, jam monumenta publica in iis conſpicimus: interdum nuda ſe offert Inſcriptio, quam cum literis oram ambientibus, quas vulgo *Legendam* vocamus, confundere non oportet. Significat autem *Inſcriptio* ſubinde Epochas temporum, facta illuſtria, elogia Principum, meritam gratiam, & alia hujus generis, ſed ſemper arguta brevitate. Siquidem recens eſt, Germanis ac Batavis frequentata conſuetudo, Numos prolixis onerare Inſcriptionibus.

Numi, qui *Figuras*, aut *Perſonas* exhibent, ex numero, & habitudine illarum æſtimationem accipiunt. Quippe, Virtutem tantum aliquam, aut Numen referentes, cum nihil ad Hiſtoriam faciens contineant, communibus annumerandi. Huc autem minime pertinent Numi, *vultu aliquo in utraque pagina notati*; nam iſti inter rariores locum ſibi vindicant.

Nomu-

Monumenta, eventus aliquis in literas relatus; *Animalium figuras*, earum peregrinitas commendat.

Ordo in digerendis Numis, quoad aversam partem, vel communis est, quando omnes ejusdem Imperatoris, seriatim locantur; vel eruditior, ubi cum Occone secundum Annos, quorum Consulatus & Tribunitia potestas indicium faciunt, digestio instituitur. Oiselius magis concinnam ordinationem reperit, primo loco vultus Imperatorios in serie haud interrupta locando, deinde faciendo structuras separatas, ex Numis qui ad Geographiam, icones Numinum, pacis bellique opera, Religionem, & Ædificia attinent.

Sequuntur apud Autorem, de Romanorum & Græcorum Epochis Numariis, de literis S.C. & Δ-E. de Notis Monetariorum, & valoris in pecunia, eruditæ Observationes, quæ, ne quid iis deteratur, apud illum legi debent.

Præceptio VI. De epigraphis Numorum, quæ Legendæ appellantur.

Verba quæ eram Numi ambiunt, Legendam vocamus. Est igitur in quoque Numo Legenda duplex. Una, adversæ partis, quæ notificat personam, ex proprio nomine, officiis, & cognominibus ob virtutem inditis. Altera, in aversa pagina, indicium facit virtutum, & præclararum actionum, quibus personæ, sibi gloriam, Reip. salutem pararunt. Interdum tamen expressio Officiorum, imo & ipsius proprii nominis, aversam etiam Numi partem occupat. Familiarum Numi, sæpe minorum quorundam Reipublicæ Officiorum significationem habent, sed Numi Imperatorii, summa tantum Munera, qualia Auguratus, Tribunitia potestas, Consulatus, & Proconsulatus erant, memorant. At vero honorum Auguratus, & Pontificatus, post Gratianum, hoc est, illud tempus quo Pagana religio penitus fuit abolita; Consulatus, sive a Cæsaribus, sive ab aliis gesti, post Justinianum nulla amplius professio. In Urbium, & Provinciarum Numis, quia adversa pagina, plurimum Genium, vel Patrium Numen Urbis aut Provinciæ alicujus ostendit, hinc Legendæ quoque vicem, Urbis, Provinciæ, aut Numinis nomen subit. In pagina aversa, Symbola Urbium, vel sine Legenda, vel cum Nominibus earundem conspiciuntur. *Præclaras actiones*, tum ipsæ illarum icones, tum symbola exhibent: atque

typis

typis Numorum Veteris Romani Imperii, ratio ſemper ſubeſt. Ii, quos habent Numi Imperii declivis, fere a ſola conſuetudine provenere.

Quæ ſic generatim monuerat Autor, prolixe deinde per Exempla Latina & Græca, confirmat: ſimul, quis *Votivorum Numorum*, qui in Theodoſio finem habuerunt, modus fuerit, quid in Comnenorum Numis ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟC, quid in Latinis literæ REST. notent, & alia præclara, de elogiis, *Senior*, *Nobilis Cæſar*, *Princeps Juventutis*, de prænomine *Flavius*, de mox neglecta in Numis adoptionis mentione, ediſſerit.

Poſitum Legendæ, poſt Nervam, ſemper ea eſt, ut a ſiniſtra verſus dextram lectio inſtituenda ſit. In XII. autem priorum Cæſarum Numis, ſæpe a dextra verſus ſiniſtram legendo progredi oportet: notandumque, eſſe, cum in Græcis Numis, verba eam lectionem deſiderant, qualem Hebrææ voces requirunt.

Reperiuntur Numi quidam, *Legendis privi*, non Conſulares tantum, ſed & Imperatorii. In aliquibus, alterutra pagina, Legenda deſtituitur. His accenſendi, qui nudum tantum nomen Monetarii, aut ſolas literas S. C. referunt, cum iſta ad typi explicationem nihil quicquam conferant.

Præceptio VIII. De variis Linguis, quæ Inſcriptiones & Legendas Numorum, ſecundum Provinciarum, in quibus cuſi fuere, diverſitatem, componunt.

Supponendum hoc loco, *Linguam Numariam, non ſemper idiomati in ea provincia, ubi cuſus Numus fuit, recepto, eſſe conformem.* Sic enim Latini multi ex Græcia & Gallia exiverunt. Nempe, exercuit *Latina lingua* ſemper dominatum in illis Provinciis, quas Romani occuparunt, atque, etſi una cum Monarchia eorum exſpiravit, tamen adhuc ab omnibus Chriſtianis Principibus, in publicis monumentis, & Numis inſignioribus, adhibetur.

Poſt Latinam *Græca Lingua*, Numorum reſpectu, primas fert, quam intelligendi, & in qua verba faciendi, Romanis cura fuit. Unde nec graviter tulerunt, quod non tantum iis ſubjectæ Orientis, ſed & in quibus Græci habitabant, Occidentis Provinciæ, Sicilia puta, Gallia Narbonenſis, & inprimis Magna Græcia, hac in Numis utebantur.

Obiter,

Obiter de *Hebraicis Numis* tenendum, omnes, qui Moſis, aut alterius hominis, imo & Chriſti Servatoris, imaginem referunt, adulterinos novosque eſſe. Nunquam Judæi, etiam a Romanis Cæſaribus ſubacti, vultu eorum Numos ſignarunt, nec etiam, florente illorum Republica, Aurum Numis videtur præbuiſſe materiem. Solos Argenteos Æreosque procudebant, quorum aliqui etiamnum extant, & Legendam uniformem, nempe in uno latere, verba *Schekel Iſrael*, in altero, *Jeruſchalaim Hakedoſcha*, habent. Typus, hinc *Aaronis Virgam*, inde, *Vas fumigans*, (quod quidam falſo *Mannam reſervantem Urnulam* interpretati ſunt,) demonſtrat, nec occurrunt Ærei alii, quam Samaritano charactere notati. Cavendum, ne *Amuleta Numaria*, & *Sigilla Planetarum*, quibus plurimum verba Hebraica inſcribuntur, cum antiquis genuinis Numis confundantur, inter τὰ παρέργα referenda, quæ primi Chriſtiani flammis addixerunt.

Arabici Numi multi circumferuntur, ſed quos nemo, tum quia novi & rudes ſunt, & raro Vultu aliquo figurantur, tum &, quia Arabica lingua paucis cognita eſt, magnopere æſtimat.

Numos, qui *Lingua & Literis Punicis* notati creduntur, Saracenos Hiſpaniæ & Africæ autores habere, veriſimile fit, & jure dubitet quis, num eæ literæ, quoniam tantopere ab Hebraicis diſtant, Pœnis quondam uſitatæ fuerint, quorum lingua Hebraicæ tam affinis erat.

Informes alii, & quoad legendam typumque barbari, qui ſe offerunt, Numi, *Gothici* vocari ſolent, quanquam immerito. Superſunt enim Gothicorum Regum Numi, quibus Linguæ Majeſtatisque Romanæ ineſt ſimulacrum.

Jam ut ad *Græcam Linguam*, quæ longe ante Romanam, in Numis adhibita, fiat acceſſio, ſciendum, Characteres illos, quos nos Majuſculos appellamus, in Numis ſemper ſervatos eſſe, ita tamen, ut in ipſis literis, facta ſit interdum ἀλλοίωσις quædam. Eſt quoque, cum Græcarum, & Latinarum literarum, fit mixtura. Venuſtas ſuæ conſtat utcunque Characteri, ad Gallienum usque. Poſt id tempus, minus rotundus, magisque gracilis conſpicitur, imprimis in Numis Ægyptiacis. Porro, a Conſtantino inde, usque ad Michaelem Rhangabem, per annos 500. ſola Latina Lingua comparet in Numis, etiam iis, qui Conſtantinopoli fuere cuſi. At Michaelis Numis

Græca lingua reddita est, sed ad Palæologos usq;, & quoad Characterem, & quoad verba, indies magis depravata.

Latinus Character, ad Decium usque pulcher est. Dehinc, per aliquod tempus, elegantia & rotunditas detrimentum passæ sunt: quæ tamen postliminio redditæ, donec ad Justinianum perventum est, post quem sensim, uti rebus cæteris, ita Numis quoque, barbaries incubuit. Cavendum, ne orthographica vitia quis esse arbitretur, cum V pro B, aut O pro V, scribuntur. Item, cum secunda & tertia Vocalis geminatæ se sistunt.

Pleræque Europæ Gentes, Galli, Angli, Germani, Batavi, Suecі, Poloni, aliæque Nationes, nobis non Monetas tantum, sed & Memoriales Numos, ad Historiam utiles, suppeditant; cujus rei specimen luculentissimum Cl. Bizorus in Hollandica Historia perfecit. Numi hi, Latinas habent Epigraphas; nec enim alia lingua Monumentorum publicorum titulis aptior. Sed Character subinde, æque ac in libris, est Gothicus.

Præceptio VIII. De Integritate Numorum, quæ maxime eorum speciem & pretium constituit.

Vetustas sola in Numo haudquaquam æstimatur, nisi integer is sit, figuras in utraque pagina habeat conspicuas, & epigraphas facilis lectionis. Equidem, nimia perfectio Numum interdum novitatis suspectum reddit, ut Paduani & Parmesani opus videatur. Sed habemus ex omni metallo, & cujusque quantitatis, Numos vetustos veros, in quibus nihil desideres, quos vulgo Cufores *florem* appellitant.

Adauget Numorum pretium, ex conditione soli iis adhærens *Ærugo*, cyanea interdum, aut coccinea, interdum hyacinthina, quam nulla industria imitari potest; sale armoniaco, & aceto parabilem longe vincens, tenuis, ductibusque etiam delicatissimis, citra obliterationem, & encausto melius, se insinuans. Inest solis Æreis Numis; nam Argento applicitus viror & rubigo, illud corrumpit, ac eam ob causam aceto, aut succo malorum citreorum effricari debet.

Numi, quibus aliquid eorum, quæ ad integritatem requiri diximus, deest, *Frustati* vocantur, haud digni qui asserventur, sed in æris argentique fabrorum officinas ablegandi, nisi aut Vultus aut Legendæ summa raritas, iis parcere jubeat.

Nu-

Digitized by Google

Numos, quos cuſoris impetus *tenui rima diffidit*, rejicere non oportet; ea enim fiſſura & vetuſtatis, & probitatis magnum argumentum præbet.

Pari ratione, nec ſpernendi Numi ſunt, *qui onus habent denticulatum*; quando & ipſum hoc ingenuitatis nota eſt, talesque, proprio nomine, *Numiſmata Serrata* vocantur. Sic compoſiti Conſulares, usque ad Auguſtum, frequenter ſe offerunt, nam poſt ejus ævum, nullos amplius videas. Offerunt ſe Regum Syriæ Denticulati quoque Ærei Numi, ſed in quibus, ornatus cauſa ambitus ſic effictus. In Romanis, remedium hoc adhibitum, detegendæ fraudi eorum, qui æs argentea lamina incruſtabant, cujus generis Numiſmata, *Pelliculata* dicta ſunt. Labente Romani Imperii ævo, aliter Monetam ſic adulterantium nequitiæ occurrebatur; tam exiles enim tenuesque fiebant Numi, ut argentum induci non poſſet.

Monetariorum negligentia, interdum vultum duplicem pro uno, & gemellam epigraphen, ſimplicis loco, Numis impreſſit, notabili vitio. Eidem incuriæ adſcribendum, quod interdum in Numis altera pagina deficit, quales *Incuſorum* nomen habent; aut quod aliqui eundem typum, & in adverſa, & in averſa parte, ſed ſemel protuberantem, iterum cavum, exhibent.

Notandum, conſpici interdum in Numis *Notas quibus pretium eorum mutatum fuiſſe ſignificatur*.

Præceptio IX. De Notitia Ornamentorum, & Symbolorum quibus Numi onerantur.

Ecujus Vultum Numus commonſtret, facile Legenda indicat; ſed Ornamenta quæ iis accedunt, & Symbola in averſa pagina expreſſa, ſæpe mera ſunt ænigmata.

Quantum igitur ad *Vultus* attinet, interdum ſola Capita, in collum deſinentia, interdum thoracidæ, hoc eſt, humeris brachiisque inſtructæ figuræ, nonnunquam dimidiati corporis ſimulacra exhibentur.

Sola Capita, vel nuda ſunt, vel amicta. Sed de Principum Capitibus tantum ſermo eſt: nam *diverſa Vittarum genera*, quæ Auguſtarum aliarumque Fœminarum Capita contegunt, propriis appellationibus nemo diſtinguat. Has oculis uſurpare, & deinde pro

convenientia, quam cum noſtrarum mulierum calyptris & reticulis habent, ex arbitrio nominare convenit.

In Imperatoriis Numis, *Caput plane nudum*, plerumque filii Imperatoris, ſive veri, ſive adoptivi, aut alia quacunque ratione heredis, indicium facit.

Amicta quæ ſunt Capita, ea Diadema, Corona, Caſſis, Calantica peregrina, aut Velum operit.

Diadema, præ Corona, vetuſtior ornatus eſt, Regum proprius, quem collabentis Imperii Cæſares ſibi ſumſere. Faſcia textilis fuit, nunc latior, alias anguſtior, cujus innodatæ tæniæ, in collum propendent. Poſt Conſtantinum demum, Cæſares Diadema uſurparunt, idque ſerie una aut duplici unionum vel gemmarum oneratum, idemque Conjugibus ſuis conceſſere, cum veterum Auguſtarum nulla diademate honorata conſpiciatur.

Coronæ Imperatorum, plurimum ſunt laureæ. Primus Juſtinianus, genus quoddam Coronæ clauſæ, cui Crux impoſita, & quam limbus margaritatus ambit, adhibuit. Ea Cl. Cangio dicitur *Camelaucium*. *Radiatæ Coronæ*, Divinitatem arguunt, qualem, novo exemplo, Nero vivus geſtavit. Offerunt ſe in Numis Coronæ quoque Roſtratæ, Murales, Civicæ, & aliæ.

Caſſides quædam Græcam, nonnullæ Romanam habent figurationem: iisque interdum Alæ, interdum Cornua annectuntur.

Ad *Calanticas peregrinas* referimus, Mitram Regum Armeniæ, & Syriæ; Tiaram Perſarum, & Phrygum κεκρύφαλον. Quidam Græci Reges, Herculem imitaturi, capita exuviis leonis condebant, quod nonnulli Cæſares quoque fecerunt.

Velum, Sacerdotale Officium, aut Apotheoſin patefacit, quam (Autoris quidem opinione: ſed exemplum videre geſtit animus; nam Conſtantini M. a Baronio & Patino allegatum, alia omnia probare, in Hiſtoria Univerſali argumentis probat Cl. noſtras Wagenſeilius) etiam Chriſtiani Imperatores coacti in Numis tolerarunt, ſed ut, quamprimum licebat, pro ea, *manum e nubibus prodeuntem, & coronam ipſis imponentem*, ſubſtituerent: profitentes hoc ipſo, Deo ſe Imperium ferre acceptum. Neque culpandum, quod quidam lucidum globum, quo Sanctorum vultus cinguntur, quique *Nimbus* vocari ſolet, admiſere. Veteres Imperii Cæſares aliqui, *Solis radios* vultui circumpoſuerunt.

Oſten-

Digitized by Google

Oſtendit dehinc Autor Ornamenta, quibus *Deorum Vultus* ſe conſpiciendos præbent, quæ interdum ſunt congeries ſymbolorum diverſis Numinibus convenientium, atque iſta *Pantheon* dicitur.

Thoracida, in Metallionibus, in Numis item cadentis Imperii, pro re nata, manibus tenent Globum, Sceptrum, Spiculum, Ferulam, Labarum, quin & oblongum quiddam, nondum Eruditorum oculis agnitum.

Dimidiata Corpora Metallionum, aut Numorum majoris æris, præter Scutum & Haſtam, etiam equum aliquando additum habent.

Averſa pars Numorum, propria Symbolorum ſedes eſt, eaque modo figuris adhærent, modo ſeparatim locantur: nonnunquam ipſæ figuræ ſymbolorum vicem ſuſtinent. Hanc doctrinam porro Autor, ad finem usque Præceptionis, cum cura perſequitur, docetque, quid Symbola, quæ Hominibus, Diis, Provinciisque addi ſolent, proprie innuant.

Præceptio X. De Numis Adulterinis: modis quibus ad Verorum ſpeciem confiunt, & qua ratione falſitas deprehendatur.

Modi, falſos pro veris Numis ſupponendi, varii ſunt. *Primus* eſt rudis & agreſtis, cum Numi efformantur, quales nunquam extitere, aut ſaltem averſa illorum pars eſt inſolens. In his, fuſio, metallum, ipſa figurarum expreſſio, ultro novitatem facile produnt.

II. Modus eſt, cum formæ antiquæ Numi novi funduntur. In his cavernulæ, quæ hinc inde in utraque pagina ſe offerunt, oræ inæqualitas, literarum hebetudo, lineamenta obtuſa, imminutum pondus, fraudis indicium præbent. Medentur quidam ingenioſe nequam cavernulis, quas fuſio in Numis poſt ſe relinquit, æruginem iis allinendo, aut politura: ſed illius, mollities, hujus, nimia lævitas facit oſtenſionem.

III. Modus eſt, cum Numi antiqui fruſtati, & obliterati, cælo, addito etiam interdum ſignino, quod ærugine incruſtatur, reparantur, & perficiuntur. In talibus vero, admotum ſcalprum, campus modo elatior, modo depreſſior, & cælaturæ infelix ſucceſſus, conamina latere non ſinunt.

IV. Modus eſt, cum typi parantur, ad Numos novos, veterum figura excudendos; in qua arte, ii, qui Paduani, Parmenſis, & Hol-

landi cognominibus noſcuntur, magiſtri fuere. Horum deceptioni occurritur tamen, conſiderando probe figurarum antiqua ſeveritate deſtitutam tenuitatem, & metallum ipſum, quod nec colorem, nec pondus veteris refert. Adde, quod nimia integritas, in ejusmodi Numis, ipſos ſuſpectos reddit.

V. Modus eſt, cum Numi veteres detriti, typis novis recuduntur; qua fraude nulla ad ſeducendos homines aptior, quia haud aliæque recondita, ac abſtruſa. Exerit ſe nihilo ſecius, per cælaturæ novitatem, & oræ ſenium.

VI. Modus eſt, cum in averſa pagina, communi antiquæ figurationi, nova rarior ſubſtituitur, aut quando unius Numi veteris adverſæ, & alterius averſæ paginæ fit conglutinatio. In his cælaturam difformem eſſe, & oram alicubi pauxillum hiare contingit.

VII. Modus eſt, cum in Legenda, unum nomen pro altero, quo cum literis fere convenit, ſubſtituitur. Numorum, qui ſic comparati ſunt, fidem, literarum inæqualitas ſuſpectam reddit.

VIII. Fraus committitur, Æruginis, ope defoſſionis in terram, ſalis armoniaci, aceti, aut favillarum chartæ combuſtæ, affrictu. At novam Æruginem, veterem tantum mentiri, hujus poſterioris color, fulgor, lubricitas, & durities eviucunt.

IX. Quia Fiſſura in Numo, pro certo ejus ingenuitatis indicio habetur, ideo hanc quoque plani Numis ſuis conciliant, ſed non ſatis profundam, nec in inſenſili exitu denique deficientem.

Superſunt *duo falſorum Numorum Criteria*, *unum* pervulgatum, cum ex duobus Numis unius ejusdemque typi, alteruter, niſi ambo id fuerint, falſus judicatur; ſed cujus, recepti cæteroquin aſſerti veritatem, Baudelotius nuper ſolicitare cœpit: *alterum*, Patini, qui omnes Romanos Numos, degeneris auri, confictos pronunciat.

Præceptio XI. Axiomata aliqua, quæ Numorum Veterum curioſi pro veris venditant, quæque Rei Numariæ Notitiam facilem reddunt, complectens.

Omnino in Rei Numariæ cognitione, uti in rebus cæteris, *optimis artium Magiſtris concedendum eſt*, & niſi contrarium evidens reddi queat, poſitiones illorum pro veris habendæ. Tales ſunt eæ, quæ ſequuntur, quæque locum commodum in hactenus traditis non reperiebant.

De

Digitized by Google

De Numis Generatim.

I. Numi æſtimatio, nec a materie, nec a quantitate, ſed unice a Vultus, aut paginæ averſæ, aut denique Legendæ raritate dependet.

II. Numi aliqui, non niſi in genere certo rari ſunt, in alio haud item. Quidam in quoque genere infrequenter ſe offerunt.

III. Numi, qui definitum pretium excedunt, a ſolo affectu, & facultatibus emtorum, æſtimationem porro accipiunt.

IV. Numi *μοναδικοὶ* ſunt inæſtimabiles: quales dicuntur, quos etiam in Principum Numismatothecis Antiquarii non deprehenderunt.

V. Nihilo ſecius Numos, quorum Antiquarii nullam unquam fecere mentionem, ſuſpectos habere, cauteque tractare oportet.

De Metallionibus.

I. Metalliones Monetæ uſum minime præbuiſſe, ſummum illorum artificium, & magnitudo arguunt.

II. Invaluit opinio, Senatum, ad Hadrianum usque, jus cudendi Metalliones habuiſſe, ob notam S.C. quæ in iis comparet: Hadrianum autem, ut Monumentis his publicis venerationem adderet, ſibi ſoli illorum effictionem reſervaſſe. Obiter ſe ingerit hic difficultas, plane inſolubilis. Si enim omnino res ita ſe habet, ut vulgo credimus, Senatui conceſſam fuiſſe facultatem omnes æreos Numos cudendi, iisque notam S. C. imprimendi, unde tandem fit, quod ea in nullis Numis minoris moduli comparet? *ἄδηλον*.

III. Metallionum Veteris Romani Imperii indicia, craſſitudo, porrectio, cælatura, & capitum granditas habentur. In labente Imperio, omnes Numi, qui mediocres Æreos excedunt, Metallionibus accenſentur.

IV. Argentei Metalliones, quos Itali procuderunt, raro drachmas 4. pondere excedunt. Græcis frequens fuit, Metalliones hujus generis, Civitatum, Regum, & Imperatorum dedicare memoriæ.

V. Coloniarum Metalliones nullos, æreos majoris moduli Numos, usque ad Septimium Severum perpaucos poſſidemus.

De Numis Coloniarum.

I. Omnes Numi Coloniarum rari ſunt, reſpectu Numorum communium, atque pretium illis accedit, quando ad Geographiæ, aut Magiſtratuum faciunt illuſtrationem.

II. Cum

II. Cum aversa pagina bovem unum, aut boves duos, cum Sacerdote aratrum agente, aut Signa militaria tantum exhibet, Numum in communium censum referimus.

III. Coloniæ, illorum, qui eas fundaverunt, aut a quibus robur ac reparationem acceperunt, gerunt nomina.

IV. Etsi erant in Italia quoque Coloniæ, nulla tamen earum Caput Principis in Numis expresit.

V. Græci Numi, sæpe mutuum fœdus Urbium quarundam, voce OMONOIA commemorant.

VI. Romanarum & Latinarum Coloniarum discrimen, Numi in lucem proferunt.

VII. Post Caligulam, nulli amplius Numi Coloniarum Hispanicarum conspiciendos se præbent, quorum magna copia sub Augusto & Tiberio se ingerit.

VIII. Post Gallienum, vix ulli Numi Imperatorii se offerunt, ab Urbibus Græcis, aut Coloniis procusi.

IX. Non Urbes tantum, sed & Provinciæ integræ, honori Imperatorum Numos suos dicare solebant.

De Numis quibusdam Particularibus, sive Præcipuis.

I. Nemo sibi persuadeat, Numos haud alios, quam ad rariorum aut cariorum similitudinem effictos, supponi.

II. Sola Metalli qualitas, aut quantitas Numi, interdum sufficiunt, ad faciendum de ingenuitate judicium.

III. Idem Numus, in una regione creberrime, in alia insolenter se offert.

IV. Primo Julio Cæsari concessum, ut Vultu suo Numos signaret, qui in æreis majoris moduli non reperitur.

V. Solus Agrippa, permissu Senatus, ac ideo literis S. C. notatos Numos, cum nec Augustus, nec Cæsar esset, procudit.

VI. Cavendum, ne cui Numi mediocris æris, in Othones transformati, imponant, nec etiam pro falsis illico habendi, in quibus galericulum non dignoscitur.

VII. Vaillantius contendit *Lucillam*, Ælii Conjugem, nec Numos nobis dedisse, nec Augustam vocatam esse.

VIII. Ad Numos diversorum Antoninorum, præcipue Caracallæ

Digitized by Google

callæ & Heliogabali, quorum uterque *M. Aur. Antoninus* vocatur, discernendos, judicio opus eſt.

IX. Repertus modus eſt, transfigurandi Gordiani III. in Gordiani Africani Numos, ex PIUS faciendo AFR. & mento barbam affingendo.

X. Dubio nunc caret, *Etruſcillam* fuiſſe Trajani Decii, minime vero Voluſiani, Conjugem.

XI. Valerianorum, quorum unus Gallieni & Saloninæ filius fuit, dictus *Cornelius Saloninus*, alter Valeriano & Mariniana genitus eſt, ac Gallieni avunculus erat, Liciniusque vocabatur, Numos, a ſe invicem ſolicite ſegregare convenit.

XII. Æmiliani ærei majoris moduli cum care emantur, repertus modus eſt, quo Philipporum, in Æmilianos, ob convenientiam vultuum, fit metamorphoſis.

XIII. Non continuo, tanquam falſi contemnendi ſunt, Numi, in quibus averſa pagina, ad prorſam haud ſatis quadrat.

Præceptio XII. De ratione quam is tenere debet, qui animum ad ſtudium Rei Numariæ transfert, & Numiſmatothecam adornare inſtituit.

Ad Numos cognoſcendos, animum in Hiſtoria Græca & Latina, Geographia veteri & nova, Chronologia inſuper, ac Mythologia & Theologia Gentilium probe ſubactum afferre oportet. Illuſtris Spanhemii incomparabilis liber, *De Præſtantia & Uſu Numiſmatum*, dignitatem & utilitatem hujus ſtudii commendabit. Numos Græcarum Urbium Goltzius, Familiarum Romanarum Fulvius Urſinus, Imperatorum Occo & Patinus recenſuerunt; nec contemnenda ſunt, quæ in hoc genere Gevartius, & Oiſelius præſtiterunt. Speciatim, ad intelligentiam Aureorum & Argenteorum Numorum Hemelarius ac Vaillantius, ad labentis Imperii Cangius, ad rariorum Triſtanus cum Baudelotio, multum auxiliantur: a Cl. Morello autem (in cujus ſummis laudibus id unum deeſſe alibi dixerat Autor, quod Eccleſiæ Romanæ nondum mancipatus eſt) plura exſpectamus, quam quisquam, in hoc genere eruditionis, præſtitit. Interim æquum eſt, ad ſedulam quoque lectionem libri, quem Harduinus, *Numi antiqui Populorum & Urbium Illuſtrati*, inſcripſit, Dialogorum Antonii Auguſtini, & Theſauri Goltziani, facere hortationem.

Pretium Numorum definiri non poteſt, cum id ſolum Venditoris ac Emtoris arbitrium ſtatuat.

Novorum Numorum Notitia, quæ minime contemnenda, ſi quem capit, Lukium, Typotium, & Galliam Metallicam, (ſed hanc poſteriorem non ſine circumſpectione) conſuluiſſe juvabit.

Poſtremis verbis, bene Libello ſuo ominatur Autor. Euge!

—— Dii noſtra incepta ſecundent,
Augurinmque ſuum.

JOANNIS MARCKII TEXTUALES
Exercitationes ad quinquaginta ſelecta loca Veteris & Novi Teſtamenti.

Amſtelædami, excudit Gerardus Borſtius, A. 1694. in 4.
Conſtant Alphab. 2. plag. 20.

CUm e ſtudio Theologiæ exegeticæ haud mediocrem voluptatem Clariſſimus Auctor ſemper ceperit, hinc in eodem excolendo diligenter admodum verſatus eſt, ac ſuas, quibus Oracula Scripturæ diverſa explicantur, meditationes luci ſubinde expoſuit; quandoquidem & nos in Actis hiſce Anno 1687. p. 377. ſeq. *Exercitationes* ejus, quas vocat, *juveniles* ſex & viginti, ad locorum aliquot Scripturæ ſenſum indagandum facientes, recenſuimus. Præter has *Analyſin* quoque *exegeticam capitu LIII. Jeſaiæ*, una cum *Mantiſſa obſervationum textualium ad quindecim illuſtria loca V. & N. T. Exercitationes* item *miſcellaneas*, quibus plures quam viginti textus difficiles enodantur & *Commentarium* denique *in Apocalypſin* evulgaſſe ipſum conſtat: quemadmodum e Prophetis minoribus, quos ultra mediam partem publicis in prælectionibus illuſtravit, *Hoſeam* cum Diſputationibus quibusdam continuatis, tum ad *Zachariæ* quædam, tum de *ducenda ab Hoſea uxore ſcortationum*, proxime ſe daturum pollicetur. Interim exercitiis Academicis dicta hactenus ex utroque Teſtamento bene multa deſtinavit, quæ verborum ac rerum gravitate imprimis ſe commendant, ipſeque in id ſedulo incubuit, ut ad ſingula genuinum ſenſum perſpicue proponeret, ac ritus veteres, ſicubi in his aliqui occurrunt, minime relinqueret intactos. Atque inde præſens hoc Volumen natum fuit, quod quinquaginta textuum ſacrorum examen con-

Digitized by Google

continet, & iſtud quidem quale ſit, e ſpeciminum hinc decerptorum numero exiguo Lectori judicandum relinquemus.

Exercitatione III. *de ſcelere Iſmaelis in Iſaacum*, Gen. XXI, 9. memorato, conjecturam aperit, & verbo צחק apud Moſen neque laſcivam libidinem neque idololatriam, ſed tentatam ab Iſmaele quaſi per luſum Iſaaci cædem, ac diſceptationem jocoſam ſimul & ſeriam inter fratres admodum impares, intelligi debere aſſerit; iſtaque ratione manifeſto conſtare arbitratur, quo ſenſu Paulus Gal. IV, 29. dixerit, *ἐδίωκε*, perſecutus eſt, quæ vox proprie vim intentatam exprimat: unde non incommode cum hac Iſaaci perſecutione conferatur altera, quam Judæi carnales non nudo certe peccatorum exemplo, aut vili contemtu, ſed ſuppliciis potius duriſſimis, in Chriſtianos moverint.

Exerc. VIII. *veſtes Iſraelitarum in deſerto minime detritas* ad miraculum refert, longiusque recedit ab iis, qui hæc ita exponere conantur, quaſi veſtes & calcei nunquam Iſraelitis ſic defuerint, quin prioribus detritis abunde ſuppeditata ſit materia, unde nova corporis & pedum tegumenta pararentur. Licet vero priorem ſententiam iſto pacto amplectatur, veſtium tamen cum corpore incrementum non autumat fuiſſe neceſſarium, cum nempe grandiores veſtimenta adultorum paſſim per deſertum morientium, & iſtorum porro indumenta minores accipere potuerint.

Exerc. X. *ducentos ſiclos*, quibus 2. Sam. XIV, 26. ponderatum dicitur *Abſalomi capillitium*, non ad ipſos capillos, ſed ad eorum divenditorum pretium, omnium optime referri judicat.

Exercit. XIV. *fractionem capitis ſuper terra ampla* Pſ. CX, 6. Meſſiæ tributam, non de certo aliquo Principe, ſed hoſtium in univerſum omnium capitibus exponit, ut iſte adeo ſenſus emergat: hoſtes plane eſſe ſubigendos cum opprobrio & excidio tali, ut nulla vi vel fraude reſurgant. Eos non tantum cadaverum inſtar fore proſtratos, ſed & capita eorum conterenda, per terram amplisſimam, quæ vel campum latum, vel diſſitas regiones plures denotet.

Exerc. XXVI. Chriſtum ob *ædificata Prophetarum monumenta* Phariſæos, tanquam *conſentientes Patribus, qui Prophetas occiderant*, Matth. XXIII, 29--32. ideo redarguiſſe cenſet, quod trophæa crudelitatis erexerint, quod magna cum lætitia ſtructuræ huic incubuerint, quod pauperum numos eam in rem corraſerint, fidem atque imitatio-

nem decentem neglexerint, & mundo inani pompa Sanctos similes reddiderint.

Exercitatio XXIX. præ cæteris prolixa valde est, communemque Christianorum fidem vendicat, quæ *Dæmoniacos*, in quibus curandis Christus & Apostoli benignitatem suam exercuerunt, *vere ab infernalibus Spiritibus obsessos* fuisse perhibet. Ubi simul ii, qui *vel* nomina Dæmonum & Spirituum de morbis usurpari; *vel* Scripturam ex perversa Gentilium & Judæorum opinione, non rei ipsius veritate, loqui; *vel* denique Diabolum, quatenus ab ipsius prima seductione, sit peccatum, adeoque & pœna seu calamitas omnis, hgic nominari statuant, ex instituto refutantur.

Πορνείαν, a qua abstinere gentes decreto suo jubent Apostoli, Act. XV, 29. Exercit. XXXVI. præcipue exponit de *cibo meretricio*, non eo quidem, qui præcise mercede meretricia emtus sit, vel formicandi causa porrigatur, sed qui sumatur apud scorta, & sic ad scortationem facillime ducat, ejusque suspicionem injiciat. Hunc cibum in se non utique pollutum, sed tamen ob dictas modo rationes juxta idolothyta merito vitandum fuisse, cum ex Israelis esu cum Moabitarũ filiabus populi olim fluxerit scortatio & idololatria, imo & externum ejusmodi cum scortis, tanquam impuris, consortium Judæi damnaverint, unde hoc decretum quodammodo videatur illustrari posse ex asserto Pauli: *ἔγραψα ὑμῖν -- μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις. Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἦν πόρνος -- τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.* 1. Cor. V, 9. 11.

Exerc. XXXIX. *vitam mortalibus fidelium corporibus per inhabitantem Spiritum tribuendam* ex Rom. VIII, 10. 11. non pro beatitate animæ & corporis post resurrectionem, sed pro vita gratiæ ac ejus incremento accipit.

Exerc. XLII. ita inquirit in differentiam vocum *δεήσεως, προσευχῆς, ἐντεύξεως*, & *εὐχαριστίας* ex 1. Tim. II, 1. ut amplectatur sententiam, quæ apud Eucherium aliosque antiquiores legitur, & apud recentiores vulgo recepta est, dum *obsecrationes* fieri dicantur pro peccatis præteritis & præsentibus; (sub quibus tanquam causis merito mala insequentia omnia intelligere liceat;) *orationes* pro adipiscendis iis, quæ speramus; *postulationes*, cum pro aliis intervenimus; *gratiarum actiones*, cum pro Dei beneficiis gratias laudesque referimus.

Erudita

Erudita quoque non minus ac jucunda lectu ſunt, quæ de *uxoris ad ſororem ejus accipiendæ interdicto ad Polygamiam trahendo* Exerc. V; de *ſemine Molocho neutiquam ſola luſtratione per ignem, ſed ipſa omnino combuſtione conſecrato* Exerc. VI; de *ſolenni Regum Iſraeliticorum unctione* Exerc. IX; de *deſpecta Meſſiæ ſuper aſino & pullo ſeſſione* Exerc. XXIV; de *unctione familiari tam vivorum quam mortuorum apud Judæos uſitata* Exerc. XXVII; *de unctione invalidorum a Papiſtarum aque ac Seldeni expoſitione vindicata* Exerc. XLV; deque argumentis aliis, quæ ſunt ex iſto genere, Auctor commentatus eſt, & ob quæ librum hunc ſacrarum literarum ſtudioſi procul dubio ſibi quam commendatiſſimum habebunt.

De cætero, cum Nicolaus Mulerius, verbi divini in Eccleſia Hardervicena, dum viveret, Miniſter, in ſuis, quibus Apocalypſin illuſtravit, Exercitationibus, quædam ex Auctoris noſtri in eundem librum commentario ſub examen revocarit, nonnullas hic vindicias eorum, quæ inibi docuerat, ſubjungit, *non unam integram & ab initio uſque ad finem continuatam viſionem* in Apocalypſi haberi denuo oſtendens, ac inſuper ea, quæ de *equo nigro & illius ſeſſore*, itemque de *beſtia, quæ erat, & non eſt*, olim ſcripto conſignaverat, adverſus objectiones Mulerianas defendens.

Duplicem tandem appendicem annectit, & in *priori* de cenſura, qua Vir celeberrimus, Guil. Cave, in Hiſtoria ſua Literaria ſententiam ejus, quod Sibyllina carmina hæreticis, Montaniſtico præcipue ſpiritu correptis, originem debeant, inſequi voluerit, conqueritur; *poſterior* inauguralem Orationem de debita Scripturarum veneratione abs ſe anno 1689 Lugduni Batavorum recitatam exhibet.

D. CASP. LOESCHERI SS. THEOlogiæ Nucleus.

Wittebergæ, apud Chriſtianum Schrödterum. A. 1694. in 8.
Conſtat plagul. 16.

CUm libellorum methodicorum, qui totius doctrinæ ſacræ ſummam exhibent, haud mediocrem in Theologia utilitatem perpenderet maxime Reverendus D. Lœſcherus, Profeſſor apud Wittebergenſes Theologus, & Circuli Electoralis Saxonici Superintendens Ge-

neralis, non male de ſtudioſa, cui præeſt, Juventute mereri ſe poſſe cenſuit, ſi & ipſe in concinnando Scripto aliquo iſtius generis ſuam collocaret operam. Quamobrem non intra privatos modo parietes ea, quæ circa fidei articulos prolixe alias executus fuerat, in nucleo quaſi repetiit ſuisque auditoribus inculcavit, ſed nunc etiam præcipua Eccleſiarum orthodoxarum dogmata ad ſuccinctæ iſtius methodi regulas propoſita in lucem publicam emiſit. Et ita quidem in hoc negotio verſatur, ut theſes principaliores verbis perſpicuis conceptas e quolibet fidei capite primum eruat, ſingulas dehinc dictis Scripturæ maxime ſtringentibus roboret, poſtmodum Eccleſiarum noſtrarum doctrinam ubivis dilucide explanet, tandemque motas adverſus eandem ab adverſariis objectiones accurate diſcutiat. Ut adeo non incipientes ſolum, ſed proficientes quoque in Theologiæ ſtudio, qua theſin qua antitheſin, ea quæ forſan alibi vel ob diffuſiorem verborum prolixitatem non ita diſtincte concepiſſent, vel ob materiarū tractationem hinc inde diſperſam non ſtatim habuiſſent obvia, heic veluti ſub unum conſpectum relata, gratisſimaque, ſed minus tamen ſterili, brevitate indicata deprehendant.

AD DECISIONES ROTÆ MARCHIÆ D. Stephani Gratiani Scholia D. Caroli Antonii de Luca.

Neapoli ex typographia Franciſci Mollo, 1692. in fol. Conſtant alphabetis 4.

CLarum eſt inter Italiæ Jureconſultos *Gratiani* nomen, interque alia ejus induſtriæ juridicæ monumenta *Deciſiones Rotæ Marchiæ* magnis laudibus feruntur, multo legum peritorum in Italia uſu celebratæ. Omnia autem cum non exhauſerit Gratianus, quæ quidem ad materias pertinent in Deciſionibus pertractatas; eo non minor fama nominis & juridicis ſtudiis *Carolus Antonius de Luca* inſignibus acceſſionibus iſtas auxit, & quæ Stephanus omiſerat adjecit, brevibus additiunculis ſeu ſcholiis ad *Diſceptationes* ejus ſubnexis: in quibus ſubinde ad ſua antea edita Opera, quorum non exiguum eſſe numerū veroſimile eſt, provocat. Foro autem potisſimum opus hoc inſervire videtur, maxime quoad Appellationis, Poſſeſſionis & Hypotheca-

thecarum materias, in quibus multa pragmatico forenſi uſui inſervientia ſuppeditat: quæ recenſere prolixum foret. In Appendice, nonnulla, quæ in ſcholiis tradiderat, obſervatione fori hodierna comprobare ſatagit; & de amortizatione & retributione manus mortuæ domino directo facta, pauca quædam ſubjicit.

RECUEIL DES TRAITES DE MAthematique, qui peuvent être neceſſaires à un Gentilhomme, pour ſervir par mer ou par terre: par le Pere P. Hoſte, de la Compagnie de Jeſus, Profeſſeur Royal des Mathematiques à Toulon.

h. e.

Synopſis Tractatuum Mathematicorum, qui neceſſarii eſſe poſſunt Nobilibus terra marive operam militiæ daturis; auctore Patre P. Hoſto, Soc. Jeſ. Profeſſore Regio Mathematum Telonenſi.

Pariſiis apud J. Aniſſon, 1692. in 12. Plag. 26. Tab. æn. 67.

QUum officii ratio Auctorem doctiſſimum compuliſſet conquirere media, quibus facile poſſent imbui neceſſaria matheſeos cognitione terra marive militantes; illud non poſtremum eſſe cenſuit, ſi conſcriberet ſynopſin quandam, in qua ipſi, quæcunque ſcitu eſſent neceſſaria, poſſent legere, vel etiam repetere ſine moleſtia, quæ jam didicerunt. Brevis ergo eſſe ſtuduit, veritus ne prolixitate deterreret ſciendi cupidos, & decem tractatus Mathematicos tribus non adeo magnis Tomis complexus eſt, quorum in primo elementa Euclidea, Arithmeticam & Trigonometriam, in ſecundo Geometriam practicam, Sphæricam, Mechanicam, Fortificatoriam, & Baliſticam; in tertio artem navigandi, navesque dirigendi explicavit. Ac principio quidem operam dedit, ſingula ut illuſtraret ac demonſtraret; in ſequentibus vero Lectoris induſtriæ faciliora nonnulla ſupplenda reliquit. Neque etiam anxie ſecutus eſt ſemper eandem demonſtrandi rationem, ſed ubi plures ſuppetebant unius propoſitionis demonſtrationes, illam potius quæ facilior, quam quæ exactior erat, elegit.

PETRI

PETRI DANIELIS HUETII POEMATA Latina, quotquot colligi potuerunt.

Trajecti ad Rhenum ex officina Guilielmi Broedelet. Anno 1694. in 8. Conſtant plag. 6.

PETRUS DANIEL HUETIUS, Epiſcopus nunc Abrincenſis, ut vir eſt ſummi ingenii diffuſiſſimæque eruditionis; quemadmodum, quæ ſæpe in Actis noſtris recenſuimus, ſufficientiſſime ejus teſtantur Opera: ita non minori carminis pangendi facultate præſtare cenſendus eſt. Id quod vel ex iſtis poematibus jam pridem conſtitit Orbi erudito, quæ ætate adhuc viridi applaudentibus Camœnis omnibus elegantiſſima cultiſſimaque compoſuit. Quapropter haud tralatitie de Muſarum cultoribus, magnum deliciis ejusmodi pretium ponentibus, meritus eſt, quos alias multis nominibus ſibi jam tenet obſtrictiſſimos, Vir celeberrimus, JO. GEORG. GRÆVIUS, quod cum in poemata Huetiana apud extorrem Galliæ bona quadam fortuna incidiſſet, tantum theſaurum Reipublicæ literariæ non invidere, ſed typorum potius beneficio communem facere voluerit. Nam id ſane bona cum omnium amœniores illas literas amantium voluntate factum eſſe, vel propterea dubitari nequit, quoniam quæ jam antea lucem publicam adſpexerant, omnibus, qui de ſtudiorum hoc genere rectiſſime exiſtimare poterant, ſeſe approbaverunt. Non poterit non harum rerum ſtudioſum mirifice delectare illius lectio Idyllii, quod de morbo, quem in ætatis flore contraxerat HUETIUS graviſſimum, deque illius remediis ſcripſit; quippe in quo, quorſum nemo adhuc alias adſpiraverat, Lucretiani carminis genium imitatione felici aſſecutus eſt atque expreſſit. Sic legere juvabit, quæ EIDEM, cum maximo illo Bocharto in Sueciam iter capeſſenti, in via evenerunt, quæ carmine perpetuo comprehenſa ſub *Itineris Suecici* nomine hoc in loco leguntur. Dignæ etiam Huetiano ingenio ſunt lacrymæ, quibus magni illius Claudii Salmaſii funus, pathetico admodum atque ſcitiſſimo carminis genere, proſequitur. Quin gratiſſima erit omnibus Elegia lepidiſſima, quam *Theæ* inſcripſit, qui potu ex herba iſta confecto delectantur. Ut nihil de Epigrammatibus dicamus, quæ egregium Viri acumen ubique produnt. Ut optandum omnino ſit, reliqua ut etiam Huetiana carmina, quæ pangere ſolitus olim eſt præclariſſimus Auctor, quæq; latitare apud amicos dicuntur, quamprimum in vulgus edantur.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCIV.

DER BETOVERDE VVEERELD, HET Derde Boek. VVaar in de Leere van de Geeſten, derſelver Vermogens en VVerkingen, en besonderlik des Duivels, uit de natuurlike Reden en de H. Schriften ondersocht word.

En het vierde Boek.

VVaar in 't Bewijs, dat uit d' Ervarentheid genomen word, ten gronde toe word onderſocht &c.

h. e.

Mundi Faſcinati Liber tertius & quartus.

In quorum priori Doctrina de Spiritibus eorumque poteſtate & operationibus, ſpeciatim vero de Geniis malignis, ex lumine tam Naturæ quam Scripturæ exponitur. In altero vero argumenta pro vulgari ſententia ab experientia petita ad juſtum examen revocantur.

Autore BALTHASARE BEKKERO, S. T. D. & V. D. apud Amſtelædamenſes Miniſtro.

Amſtelæd. apud Dan. van den Dalen, 1693. in 4. plag. 65.

NOn adeo videtur eſſe mirandum, paucos admodum in noſtris regionibus eſſe, quibus de controverſiis Cl. Autori noſtro, circa ſuam de Geniis eorumque operationibus opinionem, motis exacte conſtet. Ipſo enim in Præfat. dicente, vix

te, vix quisquam in Belgio, ubi maxima animorum contentione agitatæ fuerunt, invenitur, qui si modeste agere velit, plus quam olim Ahimaazus (2. Sam. 18, 29.) *magnum*, inquiens, *videbam tumultum, quid tamen ille sibi velit, nescio*, dicere possit. Erunt igitur fortasse Lectores, qui haud inviti copiosiori duorum librorum istorum recensioni (priores enim jam olim in Actis hisce A. 1692. p. 19. & seqq. habent enarratos) aliquot paginas impendi patientur.

Cum vero ipse Doctiss. Autor, ut eo rectius de mente ejus orbi constaret, aliquot foliis totius Operis œconomiam atque intentionem explicaverit, non magis fideles nos exhibere poterimus, quam si ejus ductum secuti, quanta tamen fieri potest brevitate, ipsius tantum non verbis, Lectorum animis eam propinaverimus, simul vero speciminis quasi loco, ut de methodo & ingenio ejus rectius constare queat, ejus observationes nonnullas admisceamus.

Communem itaque, quæ plerorumque animis hæret, de Satanæ, eorumque qui pacto ipsi creduntur alligati, potestate opinionem, magis magisque sibi jam olim redditam fuisse suspectam affirmat, prælucente tam Naturæ, quam, quo istud perficitur, Scripturarum lumine. Nec id solum ægre animum suum habuisse, quod veritati satis consentanea non videretur vulgi opinio, sed hoc potissimum, quod Religionis sinceritatem ea adulterari sibi persuaserit. Exegisse nihilominus officii rationem quotidianos fere de hoc negotio sermones, quod ipsum acriorem adhuc ipsi addiderit stimulum, ut primam hujus erroris originem investigaret. Quod etiam in prima Operis sui parte olim præstiterit, utpote in qua, post explicatas variarum Gentium de hoc negotio sententias, expositamque ipsarum Protestantium Ecclesiarum opinionem, ejusque cum reliquis institutam collationem, quanam potissimum re se in eam induci passæ fuerint, & quare in ea hodieq; persistant, ostenderit, sub finem vero demum primi libri ad causæ statum descenderit. Quo rite formato, in sequentibus demum libris communem sententiam evertere conatum se dicit, ita ut in secundo libro ipsorum Geniorum istorum naturæ non convenire, quæ de illis vulgo jactantur, ostenderit; in tertio vero de eorum qui pacto Satanæ alligati dicuntur conditione, subruere eandem susceperit; argumentis quæ ab experientia ad stabiliendam eam desumi plerumque solent, in quarto, quo fieri potuit studio, examina-

tis

tis. Nos cum, ut diximus, qualemcunque primi & secundi libri jam olim dederimus recensionem, plura de iis hic non addimus, presius Cl. Autorem in tertii & quarti libri, quos novos nunc habemus, Epitome secuturi.

Data autem opera præmittimus præliminarem quasi Discursum, quem antequam ad secundum & tertium Librum accedat, de usu rationis in rebus Theologicis, jubentibus ita adversariis, qui rationem Scripturæ magistram ab ipso constitui ægre tulerant, instituit. Quod quamvis se fecisse neget, non tamen displicere sibi dissimulat mutuatam a Philone Judæo, Saræ & Hagaris historiam allegorice interpretandi pruriente libidine, sententiam, qua rationem Scripturæ famulari pronuntiaverit. Præcedit enim omnino (si ipse audiendus est) Scripturam ratio, imo hanc illa præsupponit, mysteria illi sua revelans, divinitatisque suæ contra ab ipsa expectans testimonium. Postea vero non tanquam dominam ancilla, sed tanquam domina, majoris dignitatis sublimiorisque prosapiæ dominam Scripturam, ratio comitatur. Nec obstant ex Autoris mente, quæ Scriptura de ratione obedientiæ fidei submittenda docet: spectant namque ista ad rationem, qua nunc utimur, corruptam & rerum in Scripturis revelatarum incapacem. Sed quicquid denique sit, ex ratione Libro primo nonnisi contra Gentiles, quibus aliud lumen non affulsit, sese egisse ait, sepositio omni ejus, simulatque ad Scripturæ veritatem pervenerit, respectu; non tamen quatenus Scripturæ sensus indagandi est medium, sed quatenus normæ & regulæ dignitatem affectat. Indeque eos potius, qui ipsum hujus criminis postulant, ejusdem reos peragendos esse putat, qui ne quidem secundum rationem, sed secundum præconceptas suas opiniones, divina Oracula interpretentur, & plane frustra, quasi ipse illa ad id, quod sibi sumsit, *in corpora* scilicet *substantias materiæ expertes operari non posse*, invita licet trahat, clamitent. Tantum enim abesse ait, ut huic principio Scripturas accommodare conetur, ut pro suo ne quidem id agnoscat, atque illud stare, vel cadere, salva sua sententia posse existimet. Quod vero positionis isti contrariæ, quam adversarii tuentur, rationem efflagitaverit, non ideo se fecisse dicit, quod fulcrum suæ sententiæ istud supponere voluerit, sed quod isti, si quam exigit rationem dare non possint, causa cecidisse manifeste appareant.

Sed ad rem ipſam accedamus. Librum itaque Tertium quod attinet, in prioribus ejus XIIX Capitibus omnia conquirit Autor, quæ ex Scripturis pro Magia & Diabolicis artibus tuendis vulgo afferri ſolent, ut in quinque ultimis demum, quantum ad id, quod probare debebant, ſuſtinendum efficiant, oſtendat. Proponit itaque primo ſtatim capite cauſæ ſtatum, non incantamenta & ſuperſtitioſas Magorum ut vulgo vocantur præſtigias, multo minus ipſorum malorum Spirituum exiſtentiam, ſed an malorum Geniorum auxilio illæ exerceantur, ſe in dubium vocare affirmans. Capite inde II. an rationi conſentanea ſit ejuſmodi hominum cum malignis Spiritibus conventio, qua unus per alterum operationes ſuas efficiat, inquirit, id quod variis argumentis negat, & Capite III. negationis ſuæ contra Anglum haud incelebrem Joſ. Glanvillum rationes reddit. Sequentibus vero XIV. capitibus omnia Scripturæ loca, quæ receptæ favere opinioni creduntur, ad examen revocat: ita quidem, ut Cap. IV. nominum, quæ in ſacris literis huic hominum generi tribuuntur, expendat ſignificatus; Capitibus vero V. VI. & VII. iſta potiſſimum Scripturæ loca conſideret, quibus Magi hujuſmodi & Striges earumque actiones deſcribuntur: qualia ſunt quæ de Magis agunt Moſi in Ægypto obſiſtentibus, de Bileamo, de Sacerdotibus Palæſtinorum, de Saga Endorienſi, de Magis quorundam Iſraelis Regum ſeductoribus, de Magis in aula Babylonica, de Ancilla Pythonem habente apud Philippenſes, de ſeptem fratribus Exorciſtis, &c. Quorum geſta, prout in Sacris nobis exponuntur, peſſimum quidem hominum genus iſtud fuiſſe oſtendunt; cum ipſo Satana vero aliquid ipſis fuiſſe familiaris commercii, nullo modo, ex ejus ſententia, evincere poſſunt. Videamus ex omnibus iſtis ea ſaltem, quæ de Saga Endorienſi, de qua 1. Sam. 28. agitur, ipſi in mentem venerint. Vocatur mulier illa dicto loco בעלת־אוב. Poſt varias, quas in diverſis locis adduxit hujus nominis interpretationes, ipſe tandem אוב *utrem coriaceum* notare ait; per Metaphoram vero de *ventre* etiam uſurpari, ex Jobi XXXII, 18. 19. probat, adeo ut בעלת־אוב nihil ſit aliud, quam *ventriloqua*, id eſt talis mulier, quæ arte edocta clauſo ore ita formare voces ſciat, ut ex ventre eas forte a Spiritu quodam formatas prodire, auditores decepti ſibi perſuadeant. Μαγείας vero ejus quod attinet, ſive ipſum Samuelem, ſive malignum aliquem Genium facie ejus indutum a fœmina iſta productum fuiſſe,

ex

ex Scripturis probari poſſe negat. De Saulo enim, quod Samuelem viderit, Scripturam non affirmare, ſed eum potius a fœmina, Samuelis ſpeciem in Iſraele ſatis notam ſe videre mentiente, deceptum procidiſſe in faciem, & vocem, quam artificioſe illa ita componebat, ut ab ea illam edi ſuſpicari non poſſet, pro Samuelis voce fuiſſe veneratum. Conſimili ratione reliqua quoque ex Scripturis prolata exempla poſtquam eliſiſſet, Capite IIX & IX iſtorum Scripturæ S. locorum ſubjungit examen, quæ leges atque ſtatuta contra iſtud hominum genus a Deo ſancita nobis exhibent, quarum nullam aliam rationem quam idololatriam populoque Dei indecorum fallendi ſtudium reddi poſſe ſibi perſuadet. Ut vero in hiſce etiam quomodo procedat Lectores videant, quid in ſuculentam iſtam de Incantationibus legem, Deuter. XIIX, 10-14. obſervaverit, age conſideremus; quem locum præ reliquis eo magis duximus eligendum, quod haud pauca quaſi per ſummam complectatur, quæ in præcedentibus prolixe notata fuerant. Monet igitur ante omnia, totius hujus legis ſcopum eſſe, Iſraelem a conſulendis omnibus doctoribus, quos in rebus arduis & difficilibus Gentilium adire ſolebat ſuperſtitio, dehortari atque avertere. Rationes hujus legis duas nobis aperuit Moſes: primam, quod non deceat populum Dei iſtas Cananæorum imitari abominationes (v. 9. 12. 14:) alteram, quod commodis eorum minime tale quid ſit conducturum, cum eis ipſis Deus ad decernendam Cananæorum exciſionem fuerit permotus (v. 12.) Pſeudo-Prophetas autem & præſtigiatores ſolum hic eſſe intelligendos, ex facta in v. 15. magni noſtri Prophetæ oppoſitione, clarius adhuc confici exiſtimat, nec non ex v. 20. in quo pœnæ & characteres falſorum hujusmodi Prophetarum indicantur. His ita præmonitis, ipſas quæ illis tribuuntur, denominationes examinat. Mentio autem primo fit מעביר בני ובתו באש *tranſire facientis filium filiamve ſuam per ignem*, quo ipſo eos cum plerisque eruditorum ſignificari ſtatuit, qui per luſtrationem igne factam, liberos ſuos a variis periculis tutos præſtare cupiebant: qua in re nihil Diabolicæ erat artis, quamvis præſtigiarum nonnihil adfuerit; dum ſcilicet, ut Jacobus Altingius obſervavit, poſt hujusmodi luſtrationem, divinam per ſomnum illuminationem expectabant; quod ipſum etiam in cauſa eſt, cur alia ſomniatorum mentio, inter præſtigiatorum in hac lege enarratas ſpecies non occurrat. Succedit alia hujusmodi hominum ſpecies, titulo

קסמים קסם insignita. Sumitur in bonam partem vocabulum קסם Prov. XVI, 10. Jos. II, 2. & passim, alibi vero in mala etiam accipitur, quo hic quoque procul dubio venit. Qua vero in re malitia isto nomine significata consistat, id inquirendum. Sane nullum hic malis Spiritibus esse locum, tum ex inductione cæterorum Scripturæ locorũ omnium, ubi vox ista occurrit, Autor probat, tum imprimis ex Ezech. XXI. patere putat, ubi קסמים Regis Babyloniæ nulla alia in re fuisse dicuntur occupati, quam in telis ad bellum parandis, in intestinis bestiarum Diis cæsarum inspiciendis, & in Teraphinis denique consulendis, ut nullum adeo hic Diaboli superfit vestigium. Qui enim de Teraphinis forte nonnullos male habere posset scrupulus, eum jam supra Autor exemit, ubi suam de iis sententiam, Theologi cujusdam a Drusio, suppresso tamen nomine, allegati verbis in hunc modum exposuit: *Teraphini vocantur imagines falsorũ Deorũ, quibus nulla quidem oracula edendi erat facultas, nisi Deo hominum superstitionem punituro justo id permittente judicio. Alii imagunculas fuisse putant, quas gentes vanitate deceptæ, antequam aliquod aggrederentur negotium, inspiciebant, & ex earum habitu & conditione de suscepti negotii successu conjecturam faciebant. Cujusmodi figuras inepti quidam Astrologi sub certis, ut loqui amant, constellationibus, quibus recipiendis astrorum virtutibus & influxui aptæ reddantur, solent conficere.* Aliud prohibitarum præstigiarum genus in textu nostro vox מעונן indicat, de qua jam antea c. IV. §. 7. & c. IIX. §. 7. ex R. Salomone, auctore Pesichtæ, Haskuni & R. Levi varia adnotaverat, utpote quorum primus vocem hanc ab ענן *nubes* derivatam, *conjectorem ex nubibus* reddiderat, secundus *præstigiatorem*, tertius & quartus *dierum observatorem*. Hic ex Goodvvino illud tantum addit, observasse hosce מעוננים facie a Orientem obversa nubium motus atque colorem, earumque itidem cum planetarum motu harmoniam, ex qua rerum eventus prædicere ausi fuerint. Ex quo hominum istorum in hoc negotio positu, Hebræi quoque Orientem קדים i. e. partem *anteriorem*, Occidentem אחור seu *posteriorem*, Meridiem ימין seu *dextram*, Septentrionem vero שמאל seu *sinistram* appellaverunt. Ex quibus omnibus hic etiam loco, quem vulgi opinio Diabolo dedit, ei cedendum esse, patere existimat.

Sequi-

Digitized by Google

Sequitur in textu vox מנחש, quam nihil aliud nisi augurem notare c.IV & VI Autor ostendit; hic vero ex Goodvvino & Kimchio addit, istos quoque, qui ominibus attentos sese præbebant, ea denotari, sive ad suscipienda sive ad omittenda negotia iis impelli sese patientes. ut adeo hic quoque Diabolo opus non habeamus.

Quæ nunc succedit vox מכשף, præstigiatorem, aruspicem vel veneficum notat, ut supra ex variis autoribus probaverat ante; ita ut illa quoque adversariorum causam parum juvare queat.

Vox porro חובר a radice חבר descendens in significatu maxime proprio concionatorem seu cœtus alicujus coactorē notat; unde etiam Bodinus hoc nomen ob solennes quos agere solent conventus, alii vero ob pactum & conventionem cum Satana, Magis datum esse existimant. Noster vero Autor ista voce superstitiosam verborum & incantationum adornationem, quæ tamen nihil cum Diabolo involvat commercii, indicari existimat, qua in re assentientem habere se ait Maimonidem Doctoris Perplex. c. XI. Sect.X.

שואל אוב quid significet, intelligitur ex parte ex illis, quæ paulo ante ex Autore memoravimus: addit tamen istud, quod cum שואל hoc loco nominetur, adeoque interrogans distinguatur ab interrogato, per אוב Spiritum intelligi facile largiri possit, ita tamen ut vulgi captui Spiritum S. hic sese accommodasse dicat. Deinde etiam ne quidem ut eo confugiat opus esse ait, cum per שואל ille significari possit, qui hujusmodi præstigiatorem consulit.

Duo restant in textu hoc Mosaico nomina. Prius est ידעני, in quo parum præsidii adversariis vel ipsam vocis analogiam relinquere putat, quæ nullum alium quam *scioli* seu προγνώστου significatum illi tribuere sinat. Alterum est דרש אל המתים. Hoc quale sit hominum genus, ex Maimonide de Idolol. c. 12. §. 15. ostendit; qui eos post longum satis jejunium in cœmeteria sese conferre, ibique somno se dedere ait, ut cui loqui cupiunt defunctus sui per somnum ipsis copiam faciat: id quod corruptæ imaginationis virtute eos quoque obtinere, Reisius & Goodvvinus existimant; nec mirum ait Noster, ipsis per somnum offerri, quæ vigilantibus tanta cum animi intentione obversabatur, speciem.

Sed satis superque in hisce allegandis sumus versati. Sequitur apud Autorem tertium locorum Scripturæ, hinc inde sc. dispersorum

& huc

& huc utcunque collimantium genus, quæ caput IX complectitur, utpote in quo in eis quoque communi sententiæ parum esse præsidii, ostenditur. XI vero & XII capite nuspiam in tota Scriptura, (quæ passim tamen fœderum contra Deum, cum peccato, ad malum &c. mentionem faciat) pacti cum Diabolo vel leviſſimum inveniri vestigium contendit; cui nullum etiam locum esse posse, ex fœderis divini natura evinci posse sibi persuadet.

Ex Scriptura postquam hac ratione se ostendisse putat Cl. Autor, id in ea, quod vulgo creditur de Magis & Strigibus, haud dici, quid de illis ex sententia ejus in ea revera doceatur declarat, eorumque personas non tantum, sed artes quoque & præstigias, quibus homines deceperunt, quidque de iis Scriptura præeunte judicandum sit, monstrat. Quo facto ad eos denique transit, qui vulgo vel mente perpetuum contra Satanam bellum gerere continuis vexati tentationibus creduntur, vel in corpore etiam vim ejus experiri, uti obsessi, existimantur.

His omnibus vero peractis, quid homini Christiano rebus sic stantibus faciendum sit, ostendit, ita ut doceat primo, quid de toto hoc negotio judicare conveniat, id quod κατ' ἀναστευὴν c. XIX. XX. & XXI. præstat, κα]αστευαστικῶς idem postremis capitibus ostensurus. Capite itaque XIX. speciatim, infirma esse fundamenta, quibus innituntur primi etiam Doctorum contradicentium, contendit, quorum contrariantes opiniones ex Voetio velut in compendio sistit. Reformatæ vero Ecclesiæ Symbola cum sua sententia non egregie tantum consspirare, sed etiam secum adversus oppositæ partis patronos fortiter pugnare, capite XX. ostendere conatur. XXI autem capite ab eadem adversæ partis sententia pietatis studium reddi languidum, gloriæ Dei plurimum derogari, fidem & charitatem everti, Religionem infidelibus prostitui, preces denique pollui & profanari non sine zelo contendit. Et ita demum, quid in hac sententia & ob quas causas repudiandum sit, postquam ostendit; quid admittendum sit XXII & XXIII capite docet; quorum ultimo, quid de omnibus homini Christiano sit statuendum, nec non de obsessionibus magorum procuratis incantamentis, & quæ demum in orbe vel admittenda vel neganda sit Magia, speciatim declarat. Et postremo denique, qua adversus Deum reverentia, qua erga proximum charitate atque modestia, quo denique

Digitized by Google

nique ad proficiendum in vera pietate ſtudio, doctrina hac, quam veritatem eſſe credit, dignos nos gerere debeamus, poſtquam monuiſſet, tertio huic libro colophonem imponit.

Nos vero antequam ab eo diſcedentes ad quartum Librum faciamus acceſſum, non meminiſſe non poſſumus Manuſcripti cujusdam, celeberrimi & de ſacra Lingua optime meriti viri Joannis Druſii, quod in manibus ſuis eſſe clariſſimus Autor data ſibi capite quinto occaſione memorat. Fuerat ille aliquot ante Synodum Dordracenam annos ab Illuſtribus Belgii Fœderati Ordinibus annuo conductus ſtipendio, ut præcipuorum tam veterum quam recentiorum S. Codicis interpretum collationem inſtitueret, quo felicius hoc labore adjuti poſſent procedere, quos novæ procudendæ Belgicæ verſioni, quam jam tum meditabantur, eſſent deſtinaturi. Immortuo vero huic labori Druſio, Manuſcriptū iſtud cum cæteris illius libris ad ejus in Profeſſorio munere ſucceſſorem Sixtinum Amamam devenit, a cujus hæredibus non modico argento iſtud noſter redemit Autor. Optandum igitur eſſet, ut quam morte doctiſſimi Druſii paſſus fuit orbis eruditus hujus fœtus jacturam, Reverendus Bekkerus edito, quantum ex iſto labore ad illum pervenit, reſarcire vellet; quod ut faciat, publico nomine eum non orare non poſſumus, & ut exorari ſe patiatur etiam atque etiam merito rogamus. Noſtri interea Lectores ut aliquod fœtus hujus Druſiani habeant ſpecimen, quæ ille in Geneſ. XLI. 8. annotavit, verbum verbo reddentes hic apponemus. חרטמי מצרים LXX reddunt τὰς ἐξηγητὰς Αἰγύπτου, Hieron. *Conjectores*, Aquila κρυφιαστὰς quod a κρυφιάζω eſt, cujus derivativum eſt ἐγκρυφιάζειν h.e. *involvere, occultare.* Videtur Aquila hac voce ſomniorum & aliarum rerum reconditarum revelatores indicare, qui apud Romanos *occultorum cognitores* vulgo dicebantur. Symmachus Μάγους vertit, quem ſequitur Santes Pagninus. Id quod Ariæ Montano diſplicuit, qui *Genethliacos* ponendum putavit. Si mihi credendum, rectius *Magos* vertitur; id quod iſtorum חרטמים operationes indicant: Genethliaci enim baculum in ſerpentem convertere non eſt, aut ranas producere. Onkeloſius & Jonathan חרשי מצרים ſunt interpretati, חרש vero idem quod Magus notat, qui apud Hebræos quoque מכשף vocatur, a qua a voce חרשא deſcendit, quo vocabulo μαγείας Act.

XIIX. 11. interpretatus est Syrus. R. Salomon חרטמים esse ait, qui ex ossibus demortuorum flammam instruunt, ut ita responsa iis extorqueant, quod hominum genus νεκρομάντας Græcis audiebat. Cui si standum esset sententiæ, compositum vocabulum חרטמים esset ex Rad. חרה *inflammatus fuit* & טימי quod ossa apud Syros notat. Aben-Esra ait, חרטם radicem quadriliteram Syriacam vel Ægyptiacam esse, & *Naturæ peritum* seu *Physicum* denotare. Sed ex Dan. II. apparet, aliquid inter חרטם & המכשף intercedere discriminis, cum utraque harum vocum ibi occurrat; id quod R. David observavit, quando non gente quidem sed arte tamen eos ab invicem differre ait. Quem hac in re sequi mallem quam R. Levi, qui unum utriusque vocis significatum statuit, quamvis idem quoque faciat Chaldæus.

Nunc denique ad Librum Quartum est accedendum, in quo argumenta ab experientia pro recepta ab Ecclesiis sententia petiti solita examinat Autor. Distincte vero agit de iis primo, quæ se ipsum esse expertum sibi persuadere unus vel alter possit, primis scilicet XI. capitibus; postmodum vero XXII. sequentibus de illis etiam tractat, quæ aliorum debemus relationi: quibus omnibus duo postrema capita coronidis quasi loco imponit.

In unaquaque harum Tractationis suæ partium, monita primo nonnulla proponit, quibus omne excludatur fallendi periculum; id quod in prioris partis primis quinque capitibus facit: deinde vero quamplurimis exemplis confirmat, quod sequentium VI capitum materiam ipsi suppeditavit, ita tamen ut & monitis nonnunquam exempla, & exemplis passim monita, exigente id instituti ratione adsperserit.

Monita in prima parte ab eo proposita ista potissimum sunt: quod paucos inter nos invenire detur, qui sano de rebus hujusmodi judicio ferendo sint idonei. Quin destitui etiam plerosque, si non omnes, opportunitate, qua ad eorum, quæ ad hujus rei pleniorem requiruntur cognitionem, notitiam pervenire queant. Prioris defectus culpam in præconceptas nostras opiniones, nec non in terrorem, qui offerentibus sese hujusmodi casibus, nos occupare solet, capite I. rejicit, quibus tertiam cap. II. causam addit, nostram naturæ ejusque virium ignorantiam, quæ tamen quamplurima vulgo ignota tum revera,

Digitized by Google

vera, ut capite modo citato, tum ut appareant, quod capite III oſtendit, efficere queat. Imo quartam etiam cauſam cap. IV. hujus rei allegat, noſtram in deprehendendis hominum fraudibus inadvertentiam, cujus varia ſpecimina a ſeipſo obſervata adducit. Quo facto ad id, quod ſecundo loco ſibi propoſuerat, capite V procedit, ut opportunitatem nimirum plerisque deeſſe oſtendat, quo minus ad hujusmodi naturæ artisve ſecretorum notitiam pertingere valeant. Eodemque capite V. examinis eorum, quæ ex ſpectrorum hiſtoria afferri ſueverunt, facit initium, poſteaque de obſeſſis & faſcinatis diſſerere inſtituit, imprimisque in celebrem de pſittaco obſeſſo hiſtoriam inquirit. A corporum faſcinatione ad mentium ligationem pergit, de qua permulta, quibus ipſe Franequeræ interfuerit, quæq; ſuis adſpexerit oculis, capite VIII. & IX refert. Quibus fraudes circa quendam apud Rampenſes faſcinatum detectas capite X, ipſa eorum qui negotio iſti interfuerunt inſerta relatione, ſubnectit. Capite XI. vero hiſtoriam fraudum, in pervulgatis illis Urſulinarum apud Lodunenſes in Gallia incantamentis, exhibendam exiſtimavit.

Monita ſecundæ partis, ex prioribus facile deducenda, cap. XII. breviter proponit, eorumque pariter, ac omnium reliquorum, quæ in priori dederat parte, tam monitorum quam exemplorum lumine prælucente, ad illa, quibus præcipue fides habita nunquam non fuit, exempla examinanda progreditur. Facit vero ab iis auſpicium, quæ in libro primo abs ſe ipſo adducta ſunt, & primo quidem quæ ex gentilismo veteri adducuntur cap. XIII. Succedunt illis, quæ in gentiliſmo recentiori quotidie fere fieri dicuntur c. XIV. Judæorum vero & Mahumetanorum ſcrinia cap. XV. excutiuntur. Tandemque agmen ſuperſtitioſæ Pontificiorum fabulæ cap. XVI. claudunt.

Sequentibus XVI. capitibus Autor univerſum pervagatur orbem, exempla conquirens ea omnia, quibus fidē, & ad id, quod adverſarii credunt, probandum robur ineſſe, creditum hactenus fuit. Inter ea quoque iſta c. XXII. examinat, quæ ante annos non adeo multos in noſtris regionibus Annæbergæ geſta, & a Reverendo iſtius oppidi Paſtore Dn. Elia Zobelio literis conſignata fuere. Apparebat nimirum in illius ædibus ſpectrum aliquod, quod lapidum projectionibus, aliisque tumultuationibus, frigidis itidem attrectationibus, hominibus fœminei imprimis ſexus eſſet moleſtum. Varias ſuper iſta re

meditationes publico Zobelius communicavit. Quid in earū nonnullas obſervet Bekkerus noſter, ut de ingenio & methodo ejus eo rectius conſtet, age videamus. Suſpicio Zobelio eſt, Spiritum iſtum ad libidinem nonnihil habere propenſionis, eo quod ancillæ præcipue laſcivia & petulantia ſua fuerit moleſtus: conſentit Noſter, qui ancillam melius forte, quam ullum alium, hujus Spiritus noviſſe naturam exiſtimat. Sagas iſtius negotii ſuis incantamentis extitiſſe autores Ille exiſtimat, eo forte fine, ut tum terrorem ſibi ſuisque incuterent, tum vero ut domum ſuam forte deprædarentur: id quod eum ſibi largiri Noſter iterum lætatur, contentus homines harum turbarum eſſe autores ſibi concedi; quæ Diaboli in illis fuerint partes, ſtatim viſurus. Spectrum hoc homines virilis imprimis ſexus atque ætatis veritum fuiſſe Zobelius obſervat, nec ipſum ſeſe iſtud unquam vel vidiſſe vel audiviſſe teſtatur, niſi quod unica vice lapidem decidere non adeo longo a ſe ſpatio viderit: quod ſuæ cauſæ admodum favere Autor noſter contendit. Magis vero adhuc iſtud Bekkero noſtro placet, quod annotatum fuerit, quandam in proximo pago habitantem mulierem, cum in urbe forte fortuna eſſet, neſcio quam mulierculam circa meridiem ad domum Zobelii accedere, lapidesque in eam conjicere vidiſſe. Nec iſtud etiam diſplicet, quod multos ad ædes iſtas accesſiſſe memoret, qui audire videreque ſpectrum iſtud cuperent, quo haberent quæ de eo narrare poſſent mirabilia: non mirum enim eſſe ait, eos qui videre ſpectrum volebant, facile ſe iſtud vidiſſe ſibi paſſos fuiſſe perſuaderi. Sed de iſtis ſatis; ad alia enim nobis pergendum.

Non prætermittenda vero etiam putamus, quæ XXIV. capite de judiciali cum ſagis proceſſu noſter Autor obſervavit. Sequitur in ejus deſcriptione atque examine libellum quendam, quem commendatum admodum cupit, Belgica & Latina lingua editum titulo: *Waarborg om geen quaad Hulsgeregbt te doen.* Movetur in libello iſto inter alia quæſtio, quænam ratio & ordo in Sagarum proceſſu hodie ſoleat obſervari? Reſpondetur huic quæſtioni poſitionibus XLVI, quas ad numerum quindecim ita noſter Autor haud incommode reduci poſſe exiſtimat.

1) Ex vulgi opinione omnes fere, quas Deus immittit, pœnæ Sagarum inepte tribuuntur incantamentis. Quam ob cauſam

ſam 2) judicia publica importune haud raro, ut in homines hujusmodi inquirant, provocantur. Quo impetrato 3) prima haud dubie familiaris cum Diabolo commercii accuſabitur, quæ viliori utens fortuna uni vel alteri qualemcunque movit ſuſpicionem, vel in aliis rebus non bene audit. De hujusmodi hominibus tali dilemmate plerique utuntur mortalium: ſi vita non optima publicam reprehenſionem incurrunt, fundamento non caret ſuſpicio; ſi nullo eximio ſcelere ſunt inſignes, luporum pectora agnorum velleribus tegi certum eſt. Si 4) accuſata parum commoveri ſe patiatur, pro Diabolicæ indurationis indicio iſta habetur conſtantia. Si vero ut tormenta vitet exceſſerit, proverbio qui fugit male ſibi eſſe conſcius judicatur. Facile vero 5) qui male alicui volunt, in vita ejus aliquid reprehenſione dignum inveniunt, quod de prohibitis artibus ſuſpicioni alimenta præbere queat. Id quod 6) inquiſitionem exacuit atque maturat, ita ut ipſo illo, quo in judicium adducitur homo ejusmodi, die, haud raro ad rogum ſoleat condemnari; nec advocatus ipſi facile permittitur, nec ſi permittatur, facile invenitur, cum non ſoleat hominum iſtud genus in patrocinio huic reorum generi offerendo promtum admodum eſſe. 7) Poſt primum examen, ſive fateatur rea ſive minus, vinculis conſtringitur, & quo appoſite magis cauſam ſuam tuetur, eo diligentior eſſe Satanas in ſuppeditandis, quæ ad abſolutionem promovendam faciant, eſſe creditur: excuſare vero ſeſe non valens, habetur pro ſaga. Judices porro 8) ut criminis extorqueant confeſſionem, minantur tormenta, veſtibus totum corpus nudant, iſtudque fœmineum licet viris contrectandum permittunt, ne ſcilicet aliquid ad μαγείας ſuas exercendas idoneum ſecum occultent perveſtigandũ. 9) Tormentorum vi confiteri coacta ad rogum ablegatur; 10) invicta vero perſiſtens pervicax eſſe dicitur, majoreque ſemper tormentorum vi, donec quod volunt fateatur, affligitur. Si neget amotis tormentis, quæ iis perferendis impar antea fatebatur, pervicaciæ accuſatur, fidemque quæ affirmanti facile adeo habetur, negans impetrare non poteſt. 11) Si circumſpiciat paulo liberius, Diabolum amaſiũ ſuum oculis quærere putatur; dejiciens oculos tormentis exanimata, dormire, Satana a tormentorum ſenſu eam præſtante immunem, creditur. 12) Si ad mortem usque excruciata fuerit, moriens a Diabolo occiſa dicitur, ſepulcrumque ſub furca invenit. 13) Si vero

nec vita, nec confessio tormentis ipsi extorqueri potest, carceris diuturnitate fatigatur; adhibitis interea 14) Clericis, qui spiritualia quoque tormenta admoveant, æternæ damnationis periculis negantem terrentes. Quod vero seipsos nonnulli in judiciis, tanquam Magicis artibus pollutos, ad pœnam offerant, id morbis humoribusque eorum corruptis tribuendum esse, quamplurimis exemplis Autor docet.

Sed ut finem faciamus tandem, c. XXXIII. omnia pro sententia sua argumenta summatim proponit; c. XXXIV. vero male eos facere, qui communi sententiæ alimenta quasi præbent, ostendit, multoque majorem hac in parte Theologorum, quam Magistratuum culpam esse ait; qui proinde etiam, ut huic malo occurrant, eo magis obstrictos sese existimare debeant. Capite ultimo denique omnia ista ad promovendum pietatis studium a se prolata testatur: si vero qui sint, qui sua doctrina ad Libertinismum abutantur, ab iis Scripturas quoque ad pessimas suas trahi opiniones ait; se nihilominus jamdudum fructus operis sui Ministro Evangelii dignos vidisse, & plures etiam non fallenda expectatione erecto vultu sibi promittere.

Cæterum Lectores nostri hujusmodi rerum studiosi, accuratius rem totam cognoscere poterunt, postquam non Gallica tantum, sed & Germanica libri Bekkeriani prodiit versio, cujus etiam Latinam translationem cum tempore proditurum cognovimus.

DE BETOOVERDE VVEERELD VAN D. Balthasar Bekker, onderzocht en vvederlegt door Jo. van der VVayen.

h. e.

Mundus fascinatus D. Balthasaris Bekkeri, examinatus, & refutatus a Jo. van der Wayen.

Franequeræ apud Leonh. Shick & Jac. Horreum 1693. in 4.
Constat plag. 82.

ISta cujus titulum modo posuimus libri Bekkeriani Refutatio, a Viro Reverendo, & aliis scriptis de orbe literato jam dudum bene merito susceptа, principem inter cæteras, quarum haud unæ prodierunt, locum suo quodam jure sibi vindicare posse videntur.

Com-

Digitized by Google

Communicavit eam, antequam typis publicis exſcriberetur, adverſario ſuo, tum quod cum illo amicitiam haud paucos annos coluiſſet, tum quod eo quo fieri poterat candore agere cuperet, ſi minus recte forte in quibusdam mentem ejus percepiſſet, explicandi ſeſe & de ea monendi ſpatium ipſi largiens. Quod eo Bekkerum etiam compulit, ut ignorationem quidem elenchi & principii petitionem committi monuerit, cætera vero ſibi plane perſuaſum eſſe, veritatis amore iſta Autorem noſtrum moliri, publico etiam ſcripto fuerit teſtatus. Sed mutatus ſubito, ut Noſter queritur, Bekkeri animus, neſcio qua amarulentia illum repente fuit aggreſſus; id quod ex cauſa diffidentia profectum ſibi perſuadet. Quæcunque autem cauſa ſit animi utrinque nonnihil commotioris, noſtra parum refert, qui rem ipſam potius, quantum fieri poteſt, Lectorum oculis exponere noſtrum eſſe putamus.

Ita vero Autor noſter ſe gerit, ut totum adverſarii ſui opus, vel priores potius duos ejus libros (poſteriores enim duo, cum iſte ſcriberet, editi nondum erant) percurrat, eorumque, quos in iis inveniri putat, varii generis errorum examen inſtituat, tum vero ad rem perveniat de qua præcipua inter ipſos verſatur contentio. Ut adeo in duas partes totum hoc opus abeat, quarum priori variorum Bekkeri errorum cæditur ſylva, poſteriori vero ſpeciatim doctrina de Spiritibus eorumque operationibus pertractatur.

Ut quales ſint illi errores Bekkeriani appareat, quosdam eorum hic recenſuiſſe juvabit. Dixerat ille inter alia, communem de Geniis & eorum operationibus doctrinam omnia religionis Chriſtianæ dogmata infirma reddere, imo opportuna Atheis contra eandem arma ſubminiſtrare. Ægre illa fert Autor noſter, Bekkerum hac ratione omnem Eccleſiarum fidem evertere exiſtimans; quam ut aſſertum eat, præcipua religionis capita de Chriſto, de Deo, de Scriptura Sacra, nullum cum hac doctrina nexum habere oſtendit, ita ut recepta Eccleſiarum ſententia nihil ſolidæ eorum demonſtrationi detrahere poſſit. Iſta vero Clariſſimi Viri opera an ii qui Bekkero favent, ad oſtendendum ejus opiniones in ſe conſideratas fidei fundamentum non attingere, adeoque paulo quam par eſt aſperius tractari, abuti nequeant, aliorum & alterius loci eſt examinare.

Aliud errorum genus eſt, quod eo fine in Bekkero notat Autor 53.

noſter,

noſter, ne forte nonnulli opinione de ejus eruditione occœcati, ab eo ſeduci ſe patiantur. Tales ſunt, cum Romanos in rebus religionem concernentibus leges devictis a ſe gentibus condidiſſe affirmat; cum
58. eosdem cum Romanorum Jove & Plutone Perſarum facit Oromasden & Arimanium; cum Parmenidem Pythagoræum, qualem hominem
61. nunquam extitiſſe Noſter arbitratur, allegat; cum Apulejum Plutarcho multo facit antiquiorem; cum vulgarem de Spiritibus & Angelis
66. opinionem, Synagogam pariter ac Eccleſiam Gentiliſmo debere ait, quod adeo falſum eſſe Noſter ſibi perſuadet, ut contra potius omnia, quæ Plato & ejus in Academia ſucceſſores de Dæmonibus & Heroibus tradiderunt, ex Hebræorum ſcholis profluxiſſe, vel ipſa nomina propriaque Platonis confeſſio, cujus loca prolixe interpretatur, faciant manifeſtum. *Dæmonum* enim appellationem Hebraicæ voci יֵרֵעַ debere originem, jam Voſſio & aliis fuit obſervatum. Heroum vero nomen vel ab Hebr. עֵר quod vigilem notat, & a LXX. ἄγγελ© vertitur, vel a voce יָרַשׁ *hæreditare* (cum primogeniti adeoquo hæredes heroes fuerint) vel denique a voce יוֹרְדִין quam ἔρχοντες LXX. reddunt, deſcendere Autor ſibi perſuadet. Quin *Manium* quoque nomen Hebraicæ originis eſſe, ex Huetio notat, quos tamen, nemine antiquorum præeunte, a verbo *manere* nomen eſſe ſortitos Bekkerus putet, qui potius cum Macrobio & Feſto *Manes* idem eſſe ac *Bonos* ſcriptum reliquerint.

119. Plures alios hujusmodi in Bekkeri libro errores obſervavit: perperam enim eundem Præpetes & Oſcines definiviſſe putat; perperam itidem Indis tribuere, quaſi Diabolum ignorent, eo argumento niſum, quod adorationis cultu eŭ proſequantur, quo honore, ſi ut malum cognoviſſent, neutiquam affecturos exiſtimat. Sed obſervatur Noſtro, ut malum genium omnino Diabolum Indos adorare; ideo ſcilicet, ne iram ejus neglecto hoc cultu nimis gravem ſentire cogantur. Alios hujusmodi Bekkeri errores ab Autore notatos prætermittimus, ne errorum ejus catalogum hic texere velle videamur, præcipue cum haud pauci eorum excuſationem aliquam adhuc videantur admittere.

Paſim quoque ſibi ipſi Bekkerum non ſatis conſtare Noſter oſtendit. Exempli loco adduxiſſe ſufficiat, quæ ad illa notavit, quibus oſtenderat, quid Scriptura, quidque Philoſophia ad erroneas de Spiritibus opiniones formandas contulerit. Scripturam occaſionem de-

dediſſe dixerat, ut nonnulli ex igne & ſubtiliſſimo æthere Angelorum eſſentiam compoſitam eſſe crederent; id quod cum eo non ſatis conciliari poſſe Noſter dicit, quod alibi de origine & natura Angelorum nihil fere in Scripturis haberi affirmavit, item quod alio rurſus loco Scripturæ tribuit, quod carnea ſubſtantia Angelis a quibusdam adſcripta fuerit.

Et hujus quidem generis ſunt pleraque, quæ in primo Bekkeriani o- 157.
peris libro Noſter obſervavit. In Examinis libri ſecundi ſtatim limine notat, Bekkerum in eo non ſuæ ſententiæ argumentis confirmandæ, ſed oppoſitæ per varias ſtrophas evertendæ operam navaſſe. Si tamen forte aliquid hinc inde occurrat, quod argumenti loco ejus ſententiæ inſervire queat, id omne ex natura Angelorum deſumi; quam ita fingat eſſe comparatam, ut in alia, ſive corpora ſive ſpiritus, Angelus operari non valeat. Expreſſis enim verbis Bekkerum dicere ait: *ſe adhuc dum expectare, ut argumentis iſtud probetur, ſeque ob hanc ſolam cauſam, quod argumentis id probari nequeat, communi opinioni bellum indixiſſe.* Verum iſtud pro principio ſuo Bekkerum non agnoſcere, jam in enarratione duorum poſtremorum ejus librorum a nobis obſervatum fuit. Reprehendit porro Autor quas- 165.
dam Bekkeri poſitiones & phraſes, quas minus aptas eſſe judicat. Tales ſunt, cum naturam docere ait, differre inter ſeſe corpus & ſpiritum adeo usque, *ut ne minimam* quidem *invicem cognationem habeant*; cum naturam nihil de ſpirituum ſtatu nobis tradere affirmat; 176.
cum nullam totius orbis linguam hominum eruditorum inventioni deberi ſtatuit. Gravi quoque cenſura in id Noſter animadvertit, quod ſatis Bekkerus non perceperit, quæ Carteſius & ejus ſchola de loco Spirituum tradiderunt. Statuunt illi, ibi eſſe Spiritum, ubi operatur; quod ita accepit Bekkerus, quaſi ille, v. g. anima hominis, ſit ſemper loco præſens, quem cogitationibus ſuis attingit: unde illud enaſci inconveniens Noſter ſibi perſuadet, quod anima poſt centum forte annos a ſua e corpore emigratione elapſos iſtud conſiderans, ei adeſſe ſit ſtatuenda.

Dixiſſe iſta de prima hujus operis parte ſufficiat; ad alteram enim etiam eſt accedendum. In quinque iſta abit capita, quorum primo poſitiones quædam & præſuppoſita proponuntur; in ſecundo ſtatus cauſæ rite formatur; in tertio argumentis variis communis

Proteſtantium ſententia confirmatur; quarto omnes Bekkeri ſtrophæ oſtenduntur & profligantur; quinto denique eorum argumentorum inſtituitur ſpicilegium, quæ a Bekkero, prout merentur, penſitata nondum fuerant.

Præſuppoſitorum, quæ primo capite proponuntur, quædam ita ſunt comparata, ut ne a Bekkero ipſo in dubium vocari queant, v. g. *Deum eſſe*, *Deum eſſe Spiritum*, ab eo tamen per alias quasdam poſitiones vel obſcurantur vel infirmantur. Sic illam de ſpirituali Dei
245. eſſentia poſitionem eo obſcuram reddi Noſter exiſtimat, quod nullam plane divinæ cum creaturarum ſpiritualium eſſentia convenientiam admittit, adeoque diſtinctionem inter increatum creatosque ſpiritus in univerſum tollit: qua quidem in re antiquorum Patrum doctrinam ex parte ſecutus, utcunque forte Bekkerus excuſari poſſet.
254. Sed longe adhuc periculoſius eum ſentire putat, cum humanum noſtrum intellectum non tam quid ſit Deus, quam quid non ſit, comprehendere affirmat: hanc enim poſitionem, tanquam omnium, quæ in toto libro Bekkeriano continentur, maxime noxiam accuſat, utpote quia omnem veram Dei cognitionem abnegare videatur. Illi enim neque an ſit, neque an eſſe poſſit Deus, certo innoteſcere Noſter ſtatuit, cui de eo nihil, niſi quid Deus non ſit, pateat: imo ne quidem, quid non ſit Deus, dicere poſſe eum, qui quid ſit Deus ignorare ſeſe profiteatur. Atheiſmo itaque viam poſitione iſta ſterni exiſtimat, quæ eo ſit periculoſior, quod fictitia Dei reverentia velata incedat. Vigeſimum quartum inter Præſuppoſita ſua locum Autor noſter dedit iſti: quod Filius Dei Angeli perſona indutus, vice plus una ante ſuum in carnem adventum, Patriarchis aliisque Dei viris apparuerit. Autor noſter hic licet a partibus ſuis habeat totam Eccleſiaſticam antiquitatem, Scripturæ tamen potiſſimum teſtimoniis contra Bekkerum illud evincere ſtudet. Inter illa non poſtremum locum occupat hi-
238. ſtoria Geneſ. XIIX. & XIX. deſcripta. Nullum in illa Filio Dei eſſe locum Bekkerus, qui peculiari capite de eo egerat, inter alia ex Hebr. XIII. evincere fuerat conatus, ubi Angelorum ſolum mentionem ad hunc locum reſpiciens Apoſtolus faciat, cui longe fortius argumentum ad hoſpitalitatem perſuadendam Perſonæ divinæ ſuppeditaſſet majeſtas, ſi quæ in hiſtoria, loco Geneſeos allegato enarrata, partes ſuas haberet. Verum negat Noſter, Apoſtolum ad apparitionem

Abra-

Abrahamo factam mentem intendisse, quem potius ad historiam Rahab, exploratores a Josua missos comiter excipientis, respexisse existimat. Sane Jacobi II. 25. ἀγγέλους Viros illos dici certum est, quemadmodum & Jos. VI. 17. מלאכים nomine appellantur. Nec minus de eo quoque constat, hospitio eos a Rahab fuisse exceptos, antequam nosset, eos in tanti momenti causa legatorum munere fungi. Isto beneficio vero suo, quod insciа illis contulerat, se ipsam quasi cum universa familia sua in secuturo mox periculo occultavit, ut tuta lateret. Apostolus itaque hospitalitatem commendaturus, quam insigni fructu ea quondam exercita fuerit ostendit, ἔλαθόν, inquiens, τινες ξενίσαντες ἀγγέλους, i. e. *latuerunt* vel *tuti fuerunt* quidam, Legatos illos Josuæ hospitio excipientes. Favet huic interpretationi barbarismi hic perperam a nonnemine accusatus Interpres vulgatus, a Tena & Salmerone jam olim defensus, & præter eum typicus, quem ingeniose Noster hic latere monet, sensus, aptissimaque Josuæ populum in terram promissam mox introducturi legatorumque ejus, cum Christo vero Josua ejusque Apostolis & Legatis convenientia: quibus, veris quippe angelis pacis, quicunque in cordibus domibusque suis locum erant concessuri, latituri & ab omnibus iræ Dei infernarumque potestatum insultibus tuti erant futuri. Sed nullum etiam licet locum inveniat ista verborum Pauli interpretatio, nihil tamen Bekkerum iis juvari, ea repetens, quæ contra Socinianos locum hunc vindicaturi nostrates afferre solent, ostendit. Isti vero etiam inprimis Bekkeri argumento satisfeciisse videntur, quo sanctos Dei Spiritus in isto Geneseos loco per Angelos non esse intelligendos evicturus, certitudinem resurrectionis Christi periclitari dixerat, si Spiritus Angeli isti fuissent. Veritatem enim resurrectionis suæ persuasurus discipulis Christus, carnem & ossa monstrabat, cibosque præsentibus ipsis sumebat. At vero fecit hoc Christus, monente Nostro, non tam ut de invicta resurrectionis suæ certitudine eos edoceret, quam ut sedaret eos nonnihil atque pacatos redderet. Neque enim hæsitare desinebant discipuli, vidissent licet edentem bibentemque magistrum, sed tum demum plenam fidem adhibebant, cum intellectu eorū illuminato Scripturas iis aperiret, Luc. XXIV. 45. Unde Petrus etiam Act. X. 13. resurrectionis Christi veritatem auditoribus persuasurus, ad solas Scripturas provocat, non vero

ad id quod edentem bibentemque Dominum viderit; id quod non nisi incidenter antea, & ut de suo Apostolatu constaret, commemorasse videtur.

Postquam prolixe satis ab Autore nostro Præsupposita illa pertractata fuere, capite II. statum causæ hunc esse ait: an Spiritus creati voluntate divina tali sint præditi virtute, ut in alios sive spiritus, sive corpora ipsis ea ratione, qua anima corpori humano, non unita, & quidem efficaciter. ita ut aliquis operationis illius compareat effectus, operari queant. Genuinum hunc esse controversiæ statum, prolixe ex Bekkeri libro probat, capitibus vero sequentibus eum, prout decet, tractare aggreditur.

Impendit igitur totum caput III. argumentis quæstionem affirmandam esse evincentibus, quæ tamen ita disponit, ut suæ communisque Protestantium sententiæ primo possibilitatem & probabilitatem, indeque ejusdem certitudinem ostendat.

342. Possibilitatem & probabilitatem communis sententiæ inde manifestam facit, quod Deo æque facile fuerit, istam reliquis Spiritibus in corpora concedere facultatem, quam animæ humanæ in corpus suum dedit; quod nullius rerum creatarum naturam ista facultas, si admittatur, evertat, nec nova creatione opus habeat; quod denique ipse Bekkerus possibilitatem hujus rei impugnare non ausus, Scripturam primo intuitu ei favere fuerit fassus. Pugnat inde Scripturæ testimoniis pro sententiæ hujus probabilitate. Talia sunt; quando Angelum secundam Divinitatis personam S. Literæ appellant, quæ plane inepta esset appellatio secundum Autorem nostrum, nisi darentur sancti hujusmodi Spiritus, quorum naturam & officium Christus in missione sua aliqua ratione exprimeret; quemadmodum frustra idem sive Sacerdos sive Rex nuncuparetur, si quibusdam beneficiis atque actionibus suis hujus hominum generis characterem non videretur referre. Idem fere argumentandi genus est, quod paulo post a Ministrorum Ecclesiæ appellatione, qui itidem in sacris Angeli vocantur desumit; cui succedunt petitæ ex Angelorum apparitionibus Hagari, Mosi, Bileamo &c. factis rationes, nec non ex Angelorum quorundam nominibus, *Cherubinorum* v.g. quod nomen figuras Angelorum animalibus certis similes, quibus ratio Angelici circa Ecclesiam ministerii indicatur, significat. Sic *Exercituum*, sic alias quoque Angelo-

gelorum appellationes exponit, indeque probabilitatem ſuæ ſententiæ conciliat.

Ad ejus certitudinem vero oſtendendam ubi inſequenti capite pervenit, nomina quæ Angelis lapſis ſacra Oracula tribuunt, eorumque qualitates, operationes & proprietates prolixe exponit, fundamentum ſimul indicans, cur homines quoque eorum haud raro appellentur nominibus. Prolixus vero imprimis hic eſt in vindicanda lapſus humani hiſtoria, ad quam occaſione appellationis illius, qua *Serpens* in ſacris malus genius appellatur, delatus, ſolida pro certitudine ſententiæ communis argumenta ab ea ſuppeditari oſtendit.

Cavillationes, quas putat, & exceptiones Bekkerianas toto capite IV, quod unum eſt ex totius operis maxime prolixis, ad examen revocat, ex quibus pauca ſpecimînis loco adhuc erunt adducenda. Dixerat Bekkerus Lib. II. c. X. operis ſui, quando Angelis piorum tribuitur cuſtodia, id aliter accipiendum non eſſe, quam cum edere vel bibere perhibentur, aut cum Manna panis אבירים dicitur. Interrogat 391.
noſter Bekkerum, quid ipſi perſuaſerit, per אבירים Angelos eſſe intelligendos? Sane per אבירים vel cum AbenEſra & aliis Heroes fortesque in populo Dei viros indicari, vel ipſas Sanctæ Trinitatis perſonas, vero longe convenientius Noſtro videtur. Has enim pari modo Hoſ. XII. 1. קרושים & alibi האלהים האדירים vocari certum eſt. Aptiſſime vero Filium Dei panem אבירים id eſt *Dei* appellari ideo putat, quod ſicut ſine cibo mortales vivere, adeoque homines eſſe nequeant, ita Deus peccatorum Deus evadere volens, Deus eſſe non potuiſſet, niſi interveniente morte filii ſui, hoc eſt ſe ipſum, absque illa peccatoris Deum ſe faciens, abnegaſſet. Chriſti vero ita conſiderati typus erat Manna; omnes ex illo edebant, tanquam figura cibi omnium credentium, qui ejus virtute vivebant, & ipſius Dei, cujus quo diximus ſenſu cibus unigenitus ejus Filius dici potuit. Nulla quidem ſolida ratione contradici huic explicationi poſſe ſibi Noſter perſuadet, de quo diſpiciant Theologi. Interea concedatur licet, per אבירים Angelos in loco iſto eſſe intelligendos, ſolidum tamen argumentum pro Bekkero inde non poſſe fabricari oſtendit Autor: quid mirum enim ſi Poeta ſacer figura uſus eſt? Imo ne eo quidem forſan recurrere opus, cum proprio quoque ſenſu *panis Angelorum* Manna dici forte queat, quod peculiari miniſterio miniſtrantes illi Spiritus circa illud fuerint verſati. Fit:

Fit in Hiſtoria Sacra 1. Sam. XVI. mentio רוח אלהים רעה Bekkerus verba illa de *Spiritu valde malo* accipienda putat, quemadmodum alibi in ſacris הרים אלהים montes vaſtos atque ingentes ſignificare dicunt. Noſter vero Autor, tum reverentiæ nominis divini adverſum eſſe exiſtimans, ſi adhibeatur ut rem malam inſigniter malam reddat, tum conſtructionem illum ſenſum non pati putans, ita potius locum illum exponi jubet: quod Spiritus Dei, qui efficaci voluntate ſua Heroicas cogitationes in mente Sauli produxerat antea, easdem Davidi inſpirare nunc cœperit, contraque mentem Sauli tenebricoſis cogitationibus perturbari obfuſcarique permiſerit. Variam vero iſtam animæ Sauli conditionem, ei moderante increato Spiritu collatam, fundamentum eſſe phraſeos, qua Spiritus malus Domini in eum irruiſſe dicitur, qui ab eo receſſerit Davide fidibus canente, id eſt illas mentis tenebras diſpellente & meliores cogitationes muſica illa melodia conſervante.

In Epilogo denique Autor monet, ſe priori libri Bekkeriani editione uſum fuiſſe, adeoque veniam ſibi dari merito poſtulat, ſi, quæ mutavit in altera editione Bekkerus, non obſervaverit. Ad examen tamen revocat caput VII. Bekkeri, quod in nova editione Libro ejus II. recens acceſſit, rationem, qua reliqui Spiritus, cum anima hominis comparati, ſive in eam ſive in corpora operentur, inquirens.

Oppoſita jam fuit a quibusdam Bekkeri, uti titulus credere jubet, diſcipulis prolixa ſatis huic Autoris noſtri operi Reſponſio, in qua reliquorum etiam, qui Bekkerum oppugnarunt, argumentis ſimul reſpondetur. Ejus enarrationem, ne Lectori tædium moveamus, alii tempori judicavimus eſſe reſervandam.

JAC. B. CURVATURA LAMINÆ ELAſticæ. Ejus Identitas cum Curvatura Lintei a pondere incluſi fluidi expanſi. Radii Circulorum Oſculantium in terminis ſimplicisſimis exhibiti, una cum novis quibusdam Theorematis huc pertinentibus, &c.

POſt triennale ſilentium promiſſi tandem fidem libero, ſed ita, ut moram, quam Lector alias inique ferre poſſet, nonnullo fœnore com-

Digitized by Google

compenſem, dum Elaterum curvaturam non in una ſola, (ut initio fueram pollicitus,) ſed generaliter in quacunque Extenſionum hypotheſi conſtructam exhibeo; quod primus ni fallor exequor, poſtquam a multis inutiliter tentatum Problema fuiſſet. Extitit enim jam inde a *Galilæi* quoque temporibus celebre, qui Curvam hanc, perinde ut Funicularium, Parabolam eſſe *ſuſpicatus* erat. Eandem deinde ſententiam tuitus eſt Pater *Gaſto Pardies* Gallus, in exiguo tractatu *de ſtaticis*, ubi tamen in rem præſentem nil niſi paralogiſmos meros conſuit. Et nuper adeo ejusdem Societatis Vir, *Franciſcus Tertius de Lanis*, in prolixo ſuo opere *Magiſterii naturæ & artis, Tom. 2. lib. 7.* (ubi multa huc facientia & lectu digna habet) idem evincere conatur, ſed ratiocinio plane præpoſtero: ut vel hinc non ſine voluptate percipere liceat, quantopere Prædeceſſores noſtri, interioris Geometriæ cognitione deſtituti, ſe torſerint, pro inveſtiganda re, quam in illa caligine absque ejus adminiculo ſcire non poterant. Dixeram in *Actis Erudit.* 1691. p. 289. problema hocce plus difficultatis habere *Funiculario*; nec ſine ratione. Ut enim alia taceam, notandum, duas præſto eſſe claves in *Catenarii* inveſtigatione, quæ ad duas differentes æquationes viam ſternunt, quarum una naturam Curvæ per relationem ipſius met ad coordinatas ejus, altera per relationem fili evolventis ad easdem exprimit; cum ad Curvæ Elaſticæ naturam indagandam poſteriore tantum clave aditus pateat: hinc enim manifeſto ſequitur, fieri bene poſſe, ut quispiam prioris Problematis difficultates ſuperet, nec tamen protinus alterius quoque victor evadat; deſtitutus nimirum clavium altera, quæ dictam relationem fili evolventis ſeu radii circuli oſculatoris (non quomodocunque, ut factum in *Act. Lipſ. Menſ. Jan.* 1691, p. 22. ſed) in terminis ſimpliciſſimis & pure differentialibus exhibeat. Hæc nobis jam eo tempore, quo ſpeculationi funis vacabamus, innotuerat, eamque mox nonnullis inter peregrinandum communicavit *Frater*; interea dum immenſa inventi utilitas in reſolvenda *Velaria*, & hac quam præ manibus habemus *Elaterum Curvatura*, aliisque ſuo limioribus, quotidie magis magisque ſeſe mihi explicuit, effecitque tandem, ut non poſſim publico aureum Theorema diutius invidere; præſertim cum hoc unum adhuc Geometris defuiſſe videatur, quo minus æque feliciter in recenſitis Problematis, atque in altero illo, verſati fuerint.

Prius-

TAB. VI. Fig. I.

Priusquam itaque ad inſtitutum pergo, ſunto in fig. I, portiunculæ Curvæ cujuspiam infinite parvæ ab, bc, quibus perpendiculariter inſiſtant radii circuli oſculatoris af, bf, concurrentes in puncto Evolutæ f, facientesque angulum a f b æqualem angulo gbc, quem producta portio ab cum altera bc efficit; tum abſcindatur bh = bc, ductæque intelligantur parallelæ al, bu, co, nec non bl, hom, gcn; quarum illæ abſciſſarum, hæ applicatarum elementa (ſive dx, dy, ddx, &c.) indigitent. Dico,

α. Quod poſitis Curvæ elementis ab, bc, hoc eſt, ipſis ds æqualibus, radius circuli oſculatoris ſeu longitudo fili evolventis af, nempe $z = \frac{dx\,ds}{ddy}$, item $z = \frac{dy\,ds}{ddx}$: Nam ho. bc :: ho. hc + hc. bc :: (ob ſimilitud. Δrum bmh, hoc, item hcb, abf) bm. bh + ab. bf :: al. ab + ab bf :: al. bf :: $dx.z$. Sed ho = hm — nc = bl — nc = ddy, & bc = ds; quare $ddy.ds :: dx.z$. Eodem modo oſtendetur $ddx.ds :: dy.z$. Q. E. D. *Coroll.* In omni Curva, poſitis ejus elementis æqualibus, differentiæ ſecundæ coordinatarum primis reciproce proportionantur: cum enim $\frac{dxds}{ddy} = z = \frac{dyds}{ddx}$, erit $dxddx = dyddy$, adeoque $ddx.ddy :: dy.dx$; quod ipſum quoque ex ſola ſimilitudine Δrum bmh, hoc, liquet; ubi co ſeu ddx eſt ad oh ſeu ddy, ut hm ad bm, vel bl, ad al, ſeu dy ad dx.

β. Poſitis vero abſciſſæ elementis al, bn, hoc eſt, ipſis dx æqualibus, erit radius oſculantis circuli af ſeu $z = \frac{ds^3}{dxddy}$. Quoniam gc. bc :: gc. hc + hc. bc :: (ob ſimilit. Δrum bng, chg, nec non hcb, abf) bg. bn + ab. bf :: ab. al + ab. bf :: $ds.dx + ds.z :: dsq.zdx$: atque gc = gn — nc = bl — nc = ddy, & bc = ds; erit $ddy.ds :: dsq.zdx$. Q. E. D. Haud abſimiliter oſtenderur, quod poſitis dy æqualibus, futurum eſt $z = \frac{ds^3}{dyddx}$.

His addo nova, de quibus nec *Fratri* adhuc conſtat, Theorema-

ta

Linea aquabilis

Accessus & Recessus dato.

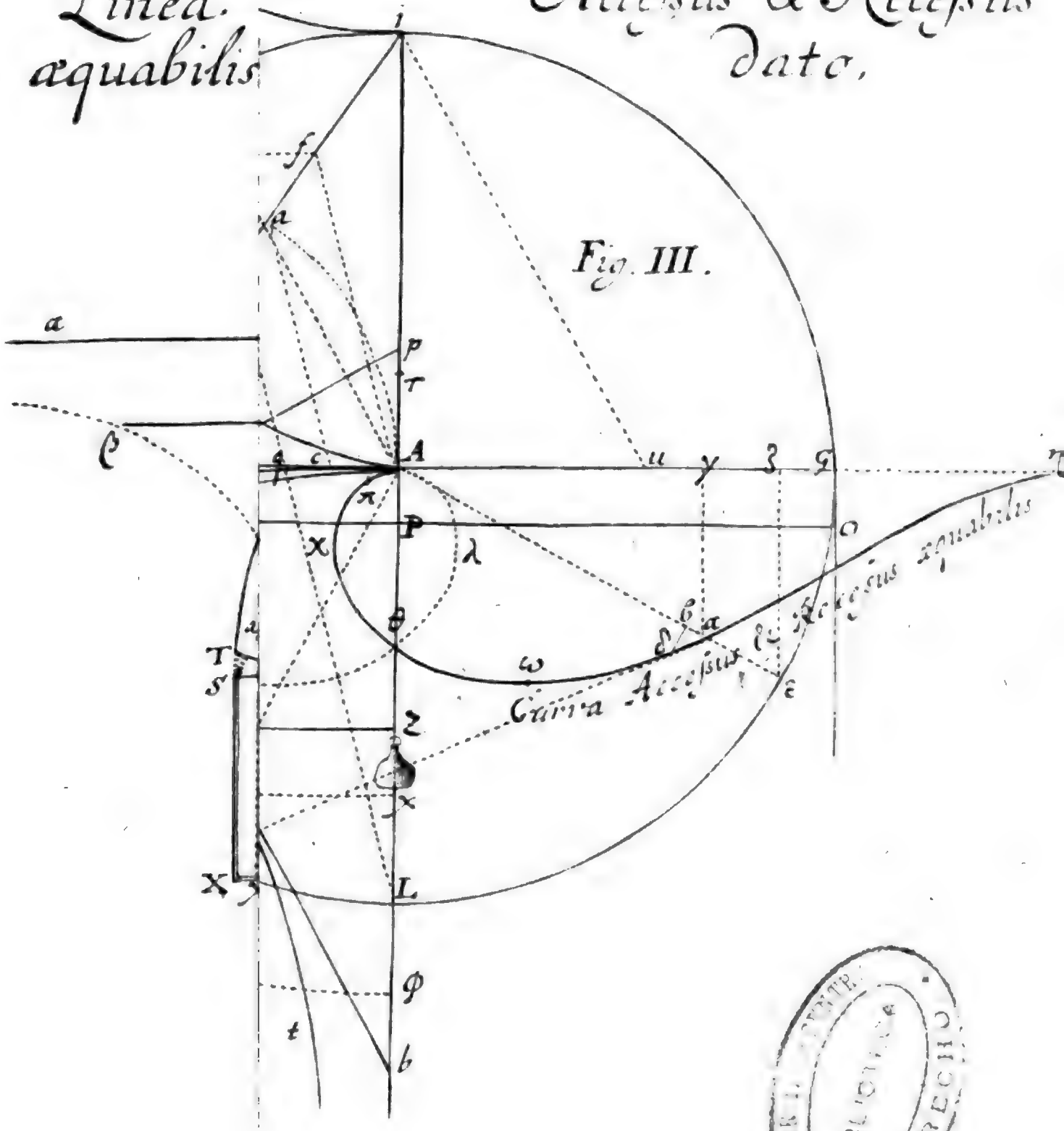

UNIVERS. CENTR. BIBLIOTECA DERECHO

Digitized by Google

ta pro Curvis, quarum applicatæ non ſunt parallelæ, ſed in communi puncto coëunt: poſito namque radio circuli ſuper polo ſeu umbilico hoc deſcripti a, abſciſſa peripheriæ ejus x, & intercepta inter polum & datam Curvam y, erit radius oſculantis circuli $z = \frac{ady\,ds}{2dxdy + yddx - \frac{ady\,ds^3}{dxdq}}$, vel $\frac{aydx\,ds}{ydxq - aaddy}$, ſi elementa Curvæ ds: & $z = \frac{dxdsq + dxdyq - ydxddy}{ads^3}$, ſi ipſa dx: & denique $z = \frac{dxdsq + dxdyq + ydyddx}{ads^3}$, ſi ipſa dy æqualia intelliguntur. Eſt vero in ejusmodi Curvis $ds = \frac{\sqrt{yydxq + aadyq}}{a}$. Hac via duce cognovi, radium circuli ſpiralem *Archimedæam* oſculantis ubique quartam eſſe proportionalem, ad peripheriam circuli primæ revolutionis, radium ejus, & quantitatem $\frac{xx + aa\sqrt{xx + aa}}{xx + 2aa}$.

Sed miſſis & præmiſſis iſtis, redeo in orbitam propoſiti noſtri Problematis, conſtruendo Curvam Elaſticam, ut ſequitur:

I. Generaliter: Eſto Spatium rectilineum ſive curvilineum quodvis ABC, *fig. 2* (cujus abſciſſæ AE vires tendentes, ordinatæ EF tenſiones repræſentent) eique ponatur æquale □tum AD, intra quod deſcriptus ſit ſuper A circuli quadrans GKL. Statuatur etiam, indefinitæ portioni ſpatii AEF æquale ▭lum AH, ducta recta HI ſecante quadrantem circuli in K, & junctæ AK fiat parallela GM, ipſique AM in ordinata EF (ſi opus ſit) producta capiatur æqualis EN. Erit punctum N ad curvam quandam AN talem, ut ſi ſpatio AEN pergas ſtatuere æquale ▭lum AO, rectasque OP, FE producas ad communem occurſum in Q, exiſtat punctum Q in curva optata AQR. Nimirum, ſi aſſerculus quidam oblongior, tigillum, virga, pertica aut lamina quæcunque flexilis, elaſtica & gravitatis expers AQRSyVA, uniformis ubique latitudinis & craſſitiei RS, AV, longitu- TAB. VI. Fig. 2.

gitudinis vero RQA, firmetur una extremitate in RS ad perpendiculum, alterique AV potentia applicetur, ſive pondus appendatur Z, quantum ſufficit ad laminam incurvandam, donec ipſa ejusve tangens in A, puta AB, directioni ponderis AZ normalis fiat, acquiret concava laminæ ſuperficies RQA curvaturam quam conſtruximus; cui convexa SyV parallela eſt, & evolutione curvæ ejusdem mnt *condeſcribitur*. Quantum autem ad hoc præſtandum requiratur ponderis, ſic cognoſces: Ponatur vectis SRZ, cujus fulcrum R, brachium longius RZ = BA, brevius æquale craſſitiei laminæ RS, cui affixa ſit portio quæpiam datæ laminæ SY, firmata in XY; quo facto ſi longiori vectis extremitati adjiciatur pondus Z, quod extendere poſſit dictam portionem per Triangulum RST, fibram ſcil. XS per ST, xs per st, reliquasque proportionaliter, ita quidem ut ST ſit ad BC, ſicut SY ▭lum ſub longitudine & craſſitie portionis laminæ ad ſpatium ABC, erit id ipſum quoque pondus quæſitum.

Schol. & Coroll. 1. Si Lamina inflexa RQA loco puncti R firmetur alicubi in Q, reſecta portione RQ, ſervabit reliqua ab eadem potentia inflexa eandem curvaturam AQ.

2. Quin & ſi Curva RQA, rotata circa RZ, genuerit a parte oppoſita aliam Rq ſimilem & eandem ſecum, ſed inverſe poſitam, & lamina cogitatione producta ac loco puncti R in q firmata fuerit, retinebit aucta & eadem potentia compreſſa eandem curvaturam AQRq.

3. Porro ſi ſegmentum quodvis curvæ AQ rotatum circa rectam Qn ipſi normalem in Q, producat in parte oppoſita ſimile & æquale ſegmentum Qa, formabunt ambo ſegmenta AQa *Arcum* proprie dictum, qui poſito retinaculo in Q tenditur a duabus potentiis, extremitati utrique ad rectos applicatis, & ſingulis ipſi Z æqualibus. Idem intellige de Arcubus formatis rotatione Curvæ integræ AQR, vel auctæ portione Rq, circa rectam eidem in R vel q normalem; unde triplex habetur Arcus: Diminutus, Plenus, Auctus. *Diminutus*, quem formant duo ſegmenta minora Curva AQR: *Plenus*, quem æqualia: *Auctus*, quem majora; & hoc diſcrimine cognoſcuntur, quod rectæ tangentes utramque extremitatem arcus diminuti ad partes ejus convexas, aucti ad concavas, pleni ad neutras inclinant, ſed ſibi mutuo parallelæ ſunt.

4. Ea-

Digitized by Google

4. Eadem quoque curvatura AQa gaudere conſentaneum eſt *Aſſulas* illas, ex quibus Dolia conſiunt: unde ſequitur, neminem Doliorum capacitatem, quæ vulgo pro Sphæroidibus Ellipticis habentur, rite menſuraſſe; cum nulla ratione aſſeratur, aſſeres hoſce curvari in Ellipſes.

5. Si directio ponderis vel cujusvis potentiæ inflectentis, ad Laminam, ejusve tangentem in puncto appenſionis ſit obliqua, naſcetur Curva paululum diverſa ab AQR, quam tamen eadem facilitate determinare poſſum. Sed nolo nimium evagari.

6. Rectangulum ſub radio circuli oſculantis Laminam Qn, & reſpondente applicata EF, æquatur conſtanti ſpatio ABC = AD. Hinc dicti radii reſpectivis applicatis reciproce proportionantur; & cum iidem quoque linearum curvedines reciproce menſurent, erunt curvedines inflexæ laminæ AQR reſpectivis EF directe proportionales: quapropter in A puncto applicatæ potentiæ curvedo nulla eſt (quod alias in puncto Flexus contrarii fieri conſuevit,) hinc eo major, quo remotior unaquæque portio laminæ a linea directionis potentiæ: maxima eſt in R, unde iterum verſus q decreſcit, &c: ſaltem ſi cum viribus tendentibus AE ſimul quoque creſcant tenſiones EF; quo quidem nihil univerſalius verum exiſtit.

7. Idcirco data lege tenſionum, invenire Curvam Elaſticam, in abſtracta Geometria aliud nihil eſt, quam data Curva AFC reperire aliam AQR, in qua radii circulorum oſculantium reciproce proportionentur reſpectivis applicatis alterius. Facillima autem eſt converſa hujus: Data Curva Elaſtica una cum radiis circulorum eam oſculantium, invenire legem tenſionum, quam natura in ejus productione obſervat: utpote ad quem effectum tantum requiritur, ut tertia proportionalis ad radium Qn, & conſtantem quandam AG axi AB reſpective applicetur, ad habendam ſtatim EF.

Conſectantur hinc Theoremata quædam univerſalia prorſus nova. Nam

8. In omni Curva AQR, ſumma tertiarum proportionalium ad radios circulorum oſculantium & conſtantem quandam rectam AG, applicatarum ad axem Curvæ AB, efficit ſpatium quodpiam ABC = □lo ſub una applicatarum EF & reſpectivo circuli oſculantis radio Qn = □to A G. Quod ipſum quoque per initio demonſtra-

tum Theorema evincitur: Sit enim AE = x, EQ = y, AQ = s, AG = a; erit per memoratum Theorema Qn = $\frac{dxds}{ddy}$, tertia proportionalis ad hanc & AG, nempe EF = $\frac{aaddy}{dxds}$, quæ ducta in ds gignit differentiale ſpatii ABC $\frac{aaddy}{ds}$, cujus proin integrale $\frac{aady}{ds}$ efficit indefinite ſpatium AEF; eſt vero pro ſpatio toto ABC, $\frac{aady}{ds}$ = (ob $dy = ds$ in extremitate R) aa = EF in Qn.

9. Sed & ſpatium quodvis intermedium FEef, duabus applicatis EF, ef, interceptum, æquale □lo ſub AG ceu ſinu toto, & differentia ſinuum duorum angulorum, quos tangentes rectæ Q p, rd, in punctis Curvæ Q & r, ad axem AB conſtituunt.

10. Iisdem poſitis quæ prius, Tangens Q p eſt ad ſubtangentem pP, ut ſpatium ABC ad ſpatium AEF; cum enim ſpatium AEF repertum ſit $\frac{aady}{ds}$, erit ds ad dy, h.e. Q p ad pP, ſicut aa, h. e. ABC ad AEF.

11. Quin etiam Q p, pP, PQ, proportionales ſunt ipſis AK, AI, IK, vel MG, MA, AG; ſimiliaque ſunt △la Q pP, KAI & GMA.

12. Quod ſi dictæ tertiæ proportionales ad radios circulorum oſculantium & conſtantem AG, applicentur ad axem alterum curvæ AZ, naſcetur ſpatium AγcZA = ABCFA = AD. Sed AEF. APγ :: ut pP, ad differentiam reliquorum laterum △li Q p P.

13. Si punctum h ſit in Cauſtica Elaſticæ ex radiis ipſi P Q vel AB parallelis, producaturque radius circuli oſculatoris Qn in b, ad occurſum ipſi AZ; erit Qn ad Q b :: ut Spat. AEF ad circumſcriptum □lum :: ut Qh ad $\frac{1}{2}$ QP.

14. Ut radius AG, ad arcum circuli GK: ſic laminæ craſſities RS vel AV ad exceſſum longitudinis convexæ yV ſupra concavam QA: unde exceſſus iſte arcui GK proportionalis.

15. Quo-

Digitized by Google

15. Quoties Curva Elaſtica AQR eſt ex numero Geometricarum, h. e. Algebraicarum (ſic enim illas poſthac appellabo in honorem *Viri Celeberrimi*, qui hoc nomine deſignatas cupit,) Curva quoque Tenſionum AFC eſt Algebraica, & ſimul ſpatium ABC quadrabile: ſed non viciſſim.

16. Si Curva Tenſionum AFC eſt Algebraica, & ſpatium ABC quadrabile, Elaſtica AQR nunc eſt Algebraica, & ſpatium ABC quadrabile, Elaſtica AQR nunc eſt Algebraica, nunc Mechanica. Algebraica, ſi inſuper curvilineum AEN quadrabile: Mechanica, ſi ſecus. Quod ſi Curva AFC ſit quidem Algebraica, at non contineat ſpatium quadrabile, altera AQR non alia eſt, quam Mechanica ſecundi generis, h.e. quæ ad ſui conſtructionem ſupponit quadraturam ſpatii mechanici primi generis (niſi forte quadraturæ ſpatiorum AEF & AEN a ſe mutuo dependeant, quo caſu Elaſtica non niſi primi generis Mechanica eſt.)

II. *Specialius:* Si Curva Tenſionum AFC ſit Paraboloides cujusvis gradus, h.e. ſi Tenſiones EF ſint in quacunque ratione multiplicata ſeu ſubmultiplicata virium tendentium AE (pro cujus rationis indice pono m) conſtructio Curvæ Elaſticæ ſic contrahetur: Facto ſuper A quadrante Circuli ABi, capiatur in ejus radio Ag, quæ ſit ad AB & AE eo ordine proportionalis, quem indicat numerus $m+2$, indeque excitata perpendiculari gl, junctaque lA eique facta parallela iu, applicetur in E recta EN = Au; ſic naſcitur curvilineum AEN, cui ſi fiat æquale ▭lum AO (poſtquam AG æqualis ſumpta fuerit ipſi AB) productis OP, FE, habebitur in optata curva punctum Q. Quod pondus Z ſpectat, cujus ope Laminæ Elaſticæ hæc curvatura inducatur, tantum in A appendendum eſt, quantum poſſit in diſtantia RZ vel AB extendere fruſtum Laminæ SY per Triangulum RST, quousque ſcil. Rectangulum ſub RZ & ST ad Rectangulum SY ſiat, ſicut $m+1$ ad unitatem.

Schol. & Coroll. 1. Tangens Qp eſt ad ſubtangentem pP, ſicut recta AB ad nuper acceptam Ag.

2. Recta Qb Curvæ perpendicularis, quarta eſt proportionalis ad tres Ag, AE, & AB.

3. Radius oſculantis circuli Qn ad totam perpendicularem Qb (& proinde quoque Rm ad RZ) eſt, ſicut 1 ad $m+1$.

4. Et radius reflexus Qh ad incidentem PQ, ut 1 ad $2m+2$.

5. Si sit Curva interminata Rβ, talis, ut applicata ei rectæ βQP ubique sit tertia proportionalis ad AE & AB, erit curvilineum AZRβαA ad quadrantem ABi, ut & pars APβαA ad sectorem Ali; sicut 2 ad $m+1$.

6. Radius quadrantis Ai ad arcum il est, sicut Laminæ crassities RS vel AV ad excessum, quo convexa ejus longitudo yV superat concavam QA.

7. Ex infinitis Paraboloidibus (qualium AFC hic una fingitur, quæque pro curva tensionum possunt accipi,) una sola est, quæ curvam Laminæ AQR reddit Algebraicam: una sola, quæ spatium ejus efficit quadrabile: quamvis nec hæ ipsæ proprie Paraboloidum nomen mereantur. Nam 1. si $m=0$, sive, si tensiones sint in ratione, ut sic dicam, nulliplicata virium tendentium; h. e. si EF, BC sint æquales, & Paraboloides ABC degeneret in Parallelogrammum, Curva Laminæ abibit in Circulum; prout evidens admodum est, cum ob tensionum æqualitatem nulla ratio sit, cur majorem minoremve curvedinem in una, quam in altera parte induat. 2. si $m=-\frac{1}{2}$, id est, ob indicem negativum, si tensiones ponantur in ratione subduplicatæ reciproca virium tendentium (quo casu Curva AFC verius est hyperboloides) nascetur Curva Laminæ rectificabilis; tota quippe AQR dupla rectæ AB, sicut portio ejus RQ dupla mediæ proportionalis inter AB & BE. At talis hypothesis, qua crescente vi tendente minuatur tensio, & decrescente augeatur, naturæ legibus & consuetudini ubique adversatur. 3. si denique $m=1$, quæ vulgo recepta est hypothesis, h. e. si tensiones sint in simplici ratione virium (quo casu curvilineum ABC abit in Δlum) complectetur sic curvata Lamina spatium quadrabile. De hoc verò nunc fusius.

III. *Specialissime:* Vulgaris (ut modo dixi) est hypothesis, *extensiones viribus tendentibus proportionales esse:* qua & usus olim Celeberrimus Dn. *Leibnitius* in acutissima sua lucubratione de *Resistentia solidorum*; & ipsemet ego in præsente materia, priusquam generalem Problematis constructionem adinvenissem. Quapropter operæ pretium existimo, naturam & proprietates Curvæ nostræ in hac hypothesi paulo specialius exponere: quanquam pro ipsa hypotheseos hujus, sicut & pro cujusvis alterius, veritate multum militare nolim,

per-

Digitized by Google

perſuaſum potius habens, nullam conſtantem tenſionum legem in natura obſervari, ſed eam pro diverſa corporum textura diverſam exiſtere; id quod experimenta tum noſtra tum aliorum abunde confirmare videntur, quorum plurima prælaudatus *Author* induſtrius *Magiſterii naturæ & artis, loco cit.* recenſet.

Conſtr. Per punctum E ſumptum ubivis in radio AB circuli BIGL agantur recta EI & radio perpendicularis EF, e qua producta (ſi opus) abſcindatur EN, quæ ſit ad AB; ſicut □tum AE ad ▭lum FEI (quod fieri poteſt per generalem conſtructionem, ſumendo Ag tertiam proportionalem ad AB & AE, & ducendo gI, AI & huic parallelam iu: vel ſi videatur commodius, ducendo Ff parallelam AB & ſecantem EI in f, junctæque fA agendo parallelam ac, abſcindentem ex EI partem Ea = EA; utrovis enim modo repertæ Au vel Ec ſumenda æqualis EN) ſic erit punctum N ad curvam AN claudentem ſpatium AEN; cui ſi porro ad radium AG conſtituatur æquale ▭lum AO, & producantur NE, OP, ad mutuum occurſum in Q, erit punctum Q in curvatura optata AQR; ad quam inducendam Laminæ tantum ei in A pondus appendendum, quanto poſſit (in fig. 2) extendi SY donec ▭RZ, ST, fuerit duplum ▭li SY. Sic ut pateat, eam non ſecus atque catenariam tranſcendentem eſſe, & ad ſui conſtructionem quadraturam ſpatii curvilinei requirere: Celeberrimus Dn. *Leibnitius* ingenioſiſſimum modum præſcribit, conſtruendi Catenariam ope ſolius Logarithmicæ abſque ſuppoſitione quadraturarum, eoq; ſane perfectiſſimum in Tranſcendentibus conſtruendi genus exhibet: dolendum tantum quod non ſit univerſale; nec enim ſuccedit in iis curvis, quæ ad ſui conſtructionem Circuli quadraturam requirunt; plurimæque dantur aliæ, quæ mechanicæ cum ſint, nec tamen a Circuli nec ab Hyperbolæ tetragoniſmo (h. e. a Logarithmicæ deſcriptione) dependent; Poteſt vero certo charactere cognoſci, utrum Curva aliqua Mechanica ope Logarithmicæ conſtrui poſſit, necne. Poſita enim Æquatione differentiali curvæ $ady = tdx$ (ubi dx & dy elementa coordinatarum deſignant, a quantitatem conſtantem, t quantitatem aliam quamcunque, quam ex indeterminatis ſola x ingrediatur) dico, ſi qua arte reperiri poſſit Curva Algebraica, cujus x abſciſſam denotet, cujusq; ſubtangens tertia ſit proportionalis ad t & a, certo ſecuturum, curvam optatam ope Logarithmicæ conſtrui-

TAB. VI. Fig. III.

ſtruibilem eſſe; cum ad hoc præſtandum nihil aliud requiratur, quam ut ſingulis applicatis curvæ Algebraicæ ſumantur æquales applicatæ in Logarithmica (cujus ſubtangens ſit $= a$), & ex iis (productis, ſi opus) reſecentur ſingulæ abſciſſæ, ad habendum totidem puncta, per quæ optata Curva tranſire debet: quod ſi vero nulla detur Curva ex Algebraicarum numero, cujus ſubtangens dictam tertiam proportionalem æquet, fruſtra quoque quis conſtructionem imperatam ſolius ope Logarithmicæ molietur. Quocirca ſi in noſtra Curva (cujus Æquatio differentialis eſt $dy = \frac{xxdx}{\sqrt{aa-xx}}$) præſtandum eſſet, quod *acutiſſimus Geometra* præſtitit in Funicularia, indagandum prius foret, num Curva quædam detur Algebraica, quæ ſubtangentem habeat $= \frac{a\sqrt{aa-xx}}{xx}$: quod aliis indagandum relinquo, ut leve habeant ſpecimen, quo univerſales ſuas, quas jactant, tangentium methodos inverſas explorent. Ego ob graves cauſas ſuſpicor, Curvæ noſtræ conſtructionem, a nullius Sectionis Conicæ ſeu quadratura ſeu rectificatione dependere. Sed pergo ad ejus præcipuas affectiones:

1. Ducta Tangente Qp, erit ſubtangens Pp quarta proportionalis ad AB, AE & EN. Ipſa vero EN 4ta proport. ad AB, AE & tangentem Qp: ideoque

2. Inter Tangentem Qp & ſubtangentem Pp media eſt proportionalis EN. Hinc Pp. Qq :: AEq (QPp) ABq :: Ag. AB. Et hæc eſt proprietas characteriſtica Curvæ, quam texi involucro *m. Jun.* 1691, cujus ſenſus hic eſt: *Portio axis applicatam inter & tangentem eſt ad ipſam tangentem, ſicut quadratum applicatæ ad conſtans quoddam ſpatium.* Logogriphi tunc adhibiti ratio conſiſtit in tribus alphabetis vicariis, ex quibus literæ alternatim deſumtæ ſunt: eadem vero ad alphabetum naturale ita referuntur, ut hujus literæ a, reſpondeat vicarii primi b, ſecundi d, tertii g; cæteris elementis ordine continuo ſuccedentibus. Id quod ipſum Logogriphum tentanti ex retecta, quam involvit, propoſitione, obſcurum eſſe non poteſt.

3. Spatium Elaſticum RQPZ æquale ſemiſſi ▭li FEI, idemque proportionale rectæ gl: totum ergo ſpatium AQRZA æquatur ſemiquadrato ex AB.

4. Cur-

Digitized by Google

4. Curvedines inflexæ Laminæ in R, Q, ſunt proportionales applicatis RZ, QP.

5. Recta Qb curvæ perpendicularis tertia eſt proportionalis ad AE & AB.

6. Ejusque ſemiſis eſt radius oſculantis circuli Qn. Ambæ ergo ad AB applicatæ Hyperbolas efficiunt.

7. Recta Rm ſumpta ad principium usque curvæ mn, e cujus evolutione principalis deſcribitur, æquatur ſemiſſi ipſius RZ vel AB.

8. Ipſa vero curva mn quarta eſt proportionalis ad AE, EB & ſemiſſem AB.

9. Si ex radio reflexo incidentis QP abſcindatur Qh, quarta pars ipſius QP, erit punctum h in Cauſtica ex radiis ipſi AB parallelis; ſic ut cauſtica Ah æquetur $\frac{5}{4}$ AE.

10. Spatium quoque Cauſticum AhrZA amittit quadraturam; quippe æquale $\frac{7}{8}$ ſpatii Elaſtici AQRZA, h. e. $\frac{7}{16}$ quadrati ex AB.

11. Spatium vero ab Evoluta mn comprehenſum a quadratura hyperbolæ dependet. Poſito enim ABq = 8, applicataque nx, quæ ſit ad mZ, ſicut 2 ad $\sqrt{5}$, exprimetur ſpatium mnxZ per ſeriem (alias ſpatium hyperbolicum, ut vulgo notum, deſignantem) $\frac{1}{1} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4} + \frac{1}{5} - \frac{1}{6}$. &c. diminutam $\frac{3}{5}$ unitatis. Nota, ſpatium ntbx infinitum eſſe.

12. Omnes portiunculæ Curvæ AQ ductæ in reſpectivas applicatas QP, vel AE, aut (quod unum idemque) omnes hujus particulæ in tangentes reſpectivas Q p, ſpatium conficiunt quod Sectori Circuli Ali æquatur: nimirum, ſi radius circuli AB ſit 1, ejusque portio Aq intercepta centro A ductaque recta lL dicatur t, utrum libet ſpatium exprimetur per ſeriem: $t - \frac{1}{3}t3 + \frac{1}{5}t5 - \frac{1}{7}t7 + \frac{1}{9}t9$, &c.

13. Hinc Sector Ali ad Curvam AQ adplicatus, producit diſtantiam Centri gravitatis Curvæ ab axe AP. Et ſuperficies Conoidis geniti rotatione curvæ AQ circa axem AP, ad Sectorem Ali ſe habet, ut circumferentia circuli ad radium, h.e. æquatur arcui li ducto in ſemiperipheriam iGL.

14. Diſtantia Centri, ex gr. ſpatii Elaſtici AQP, ab axe AB invenitur; ſi triens cubi rectæ AE, mulctatus ſolido ſub tribus EF, Ei & AP comprehenſo, adplicetur ad quadratum AB, truncatum rectangulo FE i.

Ejusdem vero distantia ab AP habetur, si triens solidi sub curva AQ & □to AB, mulctatus solido sub tribus EF, Ei, EA comprehenso, adplicetur ut ante. Idcirco totius spatii AQRZA centrum ex.gr. ab axe AB distat triente rectæ AB; & ab AZ triente curvæ AQR. Hinc mensurantur solida nata ex conversione figuræ tam circa rectam AB quam AZ.

15. Ipsa vero Curva AQ reperitur, si descripta hyperbola æquilatera ids, cujus centrum A, & semilatus transversum Ai, Triplum solidum quod fit ex ductu frusti hyperbolici AidE in segmentum circuli Ai FE, multatum solido comprehenso sub tribus EF, Ed vel Ei, & EA, adplicari intelligitur ad duplum □tum ex AB.

16. Series etiam nostræ inventionis utiliter adhiberi possunt, cum aliæ difficulter hic locum inveniant: Sic posita AB ejusve quadrato 1, exprimi potest quantitas spatii sBAN, rectæve AZ vel BR per seriem

$$\frac{1}{3} + \frac{1}{2,7} + \frac{1.3}{2.4,11} + \frac{1.3.5}{2.4.6,15} + \frac{1.3.5.7}{2.4.6.8,19} + \frac{1.3.5.7.9}{2.4.6.8.10,23} + \text{&c.}$$

quantitas vero Curvæ AQR per hanc

$$1 + \frac{1}{2,5} + \frac{1.3}{2.4,9} + \frac{1.3.5}{2.4.6,13} + \frac{1.3.5.7}{2.4.6.8,17} + \frac{1.3.5.7.9}{2.4.6.8.10,21} + \text{&c.}$$

quarum illam invenio > quam 0.598, & < quam 0. 601: hanc > quam 1. 308, & < quam 1. 316; sic ut tres istæ lineæ RZ, AZ, AQR, proxime se habeant ut 10. 6. 13. Hujusmodi autem series, quæ diversæ paulo sunt naturæ ab ils, quas Celeb. Geometra *Leibnitius* hinc inde in *Actis* prodidit, & constructu sunt facillimæ, & ad exprimendas quasvis promiscue quantitates, rationales, irrationales & transcendentes pariter accommodæ. Pro reliquis *Vir eximius* superiori anno methodum ingeniosissimam profecto & Auctore suo dignissimam præscripsit, ut nihil in hoc genere excellentius excogitari posse existimem.

17. Figura Elastica ARZ mota in fluido secundum directionem AZ, præcedente nunc vertice A, nunc base RZ, resistentias patitur quæ ad se invicem sunt ut 4 & 5: sed mota juxta directionem RZ, præeunte jam vertice R, jam base AZ, resistentias subit se habentes ut 3 & 5;

ideoque

ideoque reſiſtentiæ, quas figura patitur mota ſucceſſive juxta utramque directionem, præeunte utrobique vertice, ſe habent ut quadrupla RZ & tripla AZ.

18. Supereſt una ex palmariis proprietatibus Curvæ noſtræ tertiæ conſtructionis, quam antehac ſupremis tantum labris tetigi, quæ eſt quod eadem una repræſentet Curvaturam Lintei a pondere infuſi liquoris expanſi: Nimirum, erecto verticaliter ſuper BR plano ARΦ, rectaque AΦ horizontaliter conſtituta, ſi Lamina elaſtica AQR (continuata, ſi vis, ab altera parte usque in Φ) ſenſim derigeſcere, & in omnibus ſuis partibus flexilis fieri intelligatur ad inſtar Corii, Linteive, quod affixum hinc inde in punctis A & Φ, intra ſe velut culeum contineat liquorem aliquem, qui totam ejus cavitatem ARΦ repleat: dico futurum, ut linteum pondere fluidi expanſum eandem curvaturam AQR retineat, aut ſi non habeat, acquirat; cujus aſſerti veritatem etiam non conſiderata in ſpecie natura curvæ AQR facile demonſtrare poſſem. Sed ſuffecerit attigiſſe ſequentia: α. Si loco rectæ RZ concipiatur firmus paries, qui affixam habeat unam lintei extremitatem in R, portioque lintei RQ a pariete & portione reliqua ſubito abrumpi intelligatur, excutietur hæc portio a pondere incluſi fluidi juxta eam directionem, quæ cum pariete RZ angulum faciat, cujus tangens ſit ad ſinum totum, ſicut EF eſt ad Ei. Hinc totum linteum, diſruptis ſubito in A & R vinculis, excutitur juxta angulum ſemirectum. β. Si ex AB abſcindatur Aσ, quæ ad AB ſit ut 1 ad ϒϒ2, & applicetur σϱ, erit per ϱ ducta recta ſemirectum cum pariete angulum conſtituens, & curvæ perpendicularis, & linea directionis totius lintei, & ſimul axis æquilibrii impulſionum: at non tranſibit per concurſum rectarum AB, RB, lintei extremitates A & R tangentium; uti nec in Velaria id contingere exiſtimandum eſt, (cum ſecus Curvæ hæ ex Algebraicarum deberent eſſe numero, ut attendenti ſatis patet) quanquam hoc olim incogitanti mihi & certis tum de cauſis feſtinanti inter alias Regulas, quas biennio abhinc de Curvatura veli dedi, exciderit. Quocirca rogandus Lector ut Regulam 15 deleat, lacunamque ſi velit impleat alio modo facillimo, axem æquilibrii in Velaria inveniendi, np. faciendo BD (vid. fig. 2, ibid.) æqualem & parallelam ipſi CH, ducendoque DF parallelem HB, quæ erit quæſitus æquilibrii axis, fietque ſponte BG = BD vel CH. γ. Vis ponderis impellens lin-

teum AQR juxta dictam directionem, ad pondus ejus absolutum se habet ut $\sqrt{2}$ ad 1. δ. Vis lintei sustinens seu firmitas ejus requisita ne rumpatur, in omnibus ejus punctis eadem est, & tanta, quanta requiritur in A ad sustinendum linteum ne labatur; atque æquatur ipsi absoluto ponderi liquoris inclusi; linteum igitur æquabilis texturæ æqualiter resistit prementi fluido, secus ac lamina inflexa, quæ in partibus ipsi R propinquioribus debilior est quam in cæteris. ε. Tandem & hoc addamus, quod inter omnes figuras isoperimetras, eidem rectæ AΦ insistentes, Elastica ARΦ illa est, quæ habet centrum suum gravitatis longissime remotum ab AΦ: sicuti Funicularia est illa, in qua centrum gravitatis ipsius curvæ ab eadem maxime distat. Notare igitur hic convenit affinitatem miram, quæ ab una parte Funiculariæ & Velariæ, ab altera Elasticæ & Curvæ Lintei ab incluso liquore expansi intercedit.

Supereſſet nunc, ut retenta vulgari extensionum hypothesi speculationes nostras promoveremus ulterius, indagando quales Curvæ prodeant, si Lamina Elastica proprio pondere absque appenso onere flectatur: Si flectatur ab utroque simul: Si non sit uniformis crassitiei aut latitudinis, sed ex. gr. triangularis aut alterius cujusvis figuræ; & vis flectens applicata tum in cuspide tum in basi ejus: nec non qualem Lamina curvaturam habere debeat, ut ab appenso onere, vel proprio pondere, vel ab utroque simul in rectam extendatur (quod usui veniret in attemperandis brachiis bilancium & staterarum, ubi requiritur ut centra motus & appensionum jaceant in directum:) item, qualis figura danda laminæ, ut per inflexionem acquirat datam curvaturam; & mille ejusmodi alia. Quarum Curvarum omnium proprietates characteristicas, & aliquarum etiam constructiones exhibere possum, quas secundi tertiive generis Mechanicas esse deprehendo. Sed pleraque nondum digessi, nec uni vacat agere omnia. Præterea & Lectorum nostrorum industriæ quædam relinquenda videntur, quibus hinc ampla occasio inventum nostrum perficiendi suppeditatur.

JAC. B. SOLUTIO PROBLEMATIS LEIBnitiani de Curva Accessus & Recessus æquabilis a puncto dato, mediante rectificatione Curvæ Elasticæ.

Feli-

Digitized by Google

FElicitatem inventi præcedentis commendare poteſt ſolutio elegantiſſimi Problematis *Leibnitiani*, de invenienda *Linea, per quam deſcendens grave æqualiter æqualibus temporibus a dato puncto recedat, vel ad illud accedat:* quod laudatiſſimo ſuo Auctori ita placuit, ut non tantum ad ejus tentamen Amicos pariter & Adverſarios aliquoties in *Actis* provocarit (vid. *Anno 1689, Apr. p. 198, & 1690. Maj. p. 229, & Jul. p. 360.*) ſed & ipſe quoque ſtrenue in illo deſudarit, teſtibus nonnullis Curvæ proprietatibus, quas *Gallorum Diario* inſeri curavit, ut ex relatione *Fratris* habeo, qui tamen illas nominare mihi non potuit. Multus etiam in eodem fuit ipſe *Frater*, dum Pariſiis ageret, ſed omni ſua methodo Tangentium inverſa aliud nil effecit, quam ut Problema ad hanc æquationem differentialem reduceret: $\overline{xdx+ydy} \vee y = xdy - ydx \vee a$, ad quam tamen etiam nullo labore pervenitur. Plenariam vero illius ſolutionem, ſive conſtructionem, nec ipſe nec quisquam alius dare potuit. Nuper cum præcedens Schediaſma pararem Lipſiam, partemque inventi cum figuris ipſis jamjam chartæ conſignaſſem, ſcrutinium hujus Lineæ ſuſcepi occaſione novorum Theorematum, quæ ibi dedi pro Radiis circulorum oſculantium in Spiralibus (quorum tamen inveſtigatio & ipſa incidenter tantum fiebat; præcipua enim inventi capita ſub calamo demum mihi naſcebantur) mox etiam poſt pauca conamina optatum finem conſecutus ſum; ubi hoc perquam ſingulare mihi accidit, ut abſoluta analyſi animadverterem, Curvam Elaſticam, quæ qualemcunque tantum occaſionem huic tentamini dederat, illam ipſam eſſe, cujus rectificatione altera poſſet conſtrui. Nam quanquam idem liceat exequi mediante quadratura ſpatii alicujus Algebraici, alterum tamen conſtruendi modum præferendum cenſeo, tum quod generaliter facilius in praxi rectificentur curvæ, quam quadrentur ſpatia, tum præſertim quod ipſa natura (ſi quidem convenientem tenſionis legem obſervet) illum præſcripſiſſe videatur.

Conſtr. Deſcripta itaque Curva Elaſtica tertiæ conſtructionis (Fig. 3) cæterisque poſitis ut prius, applicetur in utroque quadrante circuli BL, LG, recta Eζ æqualis ipſi Ag ſeu tertiæ proportionali ad AB & AE (hic in dextro tantum quadrante ducta apparet, ut linearum confuſio vitetur) & ex ducta Aε (productaque ſi ſit opus) abſcindatur Aα æqualis tertiæ proportionali ad rectam AB & portio-

nem Curvæ AQ in ſiniſtro, vel ΦRQ in dextro quadrante; eritque punctum α in Curva quadam Axωη, ita comparata, ut grave per illam latum (ſi prius ex altitudine iA deciderit) æqualibus temporibus æqualiter ad punctum A accedat, aut ab illo recedat. Cujus conſtructionis demonſtrationem (ut *Celeb. Problematis Auctorem*, aliis occupatiſſimum, examinandi labore ſublevem) hic appono:

Dem. Deſcriptus intelligatur centro A arculus βδ. abſcindens ex applicata Aα Elementum αβ, & ex Curva Elem. αδ, cui concipiatur in vertice portiuncula iſochronos Aπ. Jam Ratio βδ ad αβ compoſita eſt ex ſequentibus 5 rationibus:

βδ. Elem. periph. Bε :: Aα. Aε.
Elem. periph. BE. Elem. εζ :: Aε. Aζ, ex natura Circuli.
Elem. εζ. Elem. AE :: 2AE. AB, per conſtr. & princ. calcul. in fin. parvorum.
Elem. AE. Elem. AQ (ΦRQ) :: Aζ. AB, ex nat. curvæ AQ, ut collig. ex coroll. 2. conſtructionis tertiæ præced.
Elem. AQ (ΦRQ.) αβ :: AB. 2AQ (2ΦRQ) per conſtr. & princ. calc. inf. parv.

unde facta diviſione per communes rationum antecedentes & conſequentes, βδ. αβ :: Aα. AB + AE. AQ (ΦRQ,) & δβq. αξq :: Aαq. ABq + AEq. AQq vel ΦRQq (εζ. Aα. per conſtr.) :: Aαq, εζ. ABq, Aα :: Aα, εζ. ABQ :: Aε, αγ (ob ſimil. △rum Aαγ, Aεζ) ABq :: αγ. AB (Ai.) Componendoque αδq. αβq :: αγ + Ai. Ai; proinde & αδ. αβ :: √αγ + Ai. √Ai :: celeritas acquiſita in α. celer. acquis. in A (ex natura deſcenſus gravium) :: αδ. Aϖ (per hyp. quia æqualibus tempuſculis tranſiri ſupponuntur.) Ergo αβ = Aϖ. Ergo grave per hanc Curvam latum æqualiter æqualibus temporibus a puncto A recedit. Q.E.D.

Quæ hic præcipue obſervanda veniunt, ſunt ſequentia:

1. Si grave altius vel humilius, quam ex i, decidere ſupponatur, puta ex τ, non opus eſt nova Elaſtica. Sufficit hæc una omnibus Curvis Iſochronis deſcribendis: omnes enim inter ſe ſimiles ſunt, determinanturque, faciendo tantum, ut Ai ad Aτ, ſic Aα ad aliam Aα abſcindendam ex eadem Aε. Eſtque ipſa Curva ſchematis noſtri conſtructa pro gravi tanquam ex τ, non i, decidente.

2. Sed & infinitæ dantur aliæ, quas grave ex eadem altitudine

ne τA delapſum ita permeare poteſt, ut æquabiliter ad punctum aliquod accedat vel recedat; at illud continuo diverſum ab A; nec niſi per unicam curvam ex eadem altitudine reſpectu ejusdem puncti acceſſus vel receſſus æquabilis effici poteſt.

3. Curva noſtra Iſochronos initium capit in ipſo puncto A, cujus reſpectu motus æquabilis eſt, & terminatur in puncto η ejusdem cum illo altitudinis; utraque vero extremitate tangit horizontalem rectam $A\eta$. Unde flexum contrarium habere conſtat. Quod ſi ex altera parte ſtatuatur huic ſimilis & æqualis curva $A\lambda\theta\psi$, & gravi demittatur ex η cum celeritate, quam acquirere poteſt cadendo ex altitudine æquali ipſi τA, illud primo deſcendendo ad ω, mox reaſcendendo, æquabiliter ad A accedet, indeque pergendo continue per alteram $A\lambda\theta\psi$ ab eodem puncto A eadem ratione elongabitur.

4. Tangens Curvæ in locis intermediis, velut α, reperitur, ſi ducta $A\mu$ perpendiculari ad $A\alpha$, fiat, ut $\sqrt{A\tau}$ ad $\sqrt{\alpha\gamma}$; ita $A\alpha$ ad $A\mu$; ducta enim $\alpha\mu$ curvam tanget: quod vel ex uſu, quem præſtare debet curva, facile infertur.

5. Recta $A\eta$ quadrupla eſt rectæ $A\theta$.

6. Si in Elaſtica punctum Q aſſumatur tale, ut tertia proportionalis ad ſubtangentem Pp & rectam AB æquetur curvæ AQ, invenietur ejus ope punctum χ portionis $A\chi\theta$, quod omnium maxime diſtat a perpendiculari $A\theta$.

7. Sin punctum Q ponatur tale, ut tangens Qp æquetur curvæ QRQ, illo mediante habebitur in altera punctum ω, omnium infimum & remotiſſimum ab horizontali $A\eta$.

8. Tandem & hoc advertendum eſt, quod ex propoſiti Problematis conſtructione proclive jam colligere ſit, quales ſuppoſitiones faciendæ, ad reducendã æquationem: $\overline{xdx+ydy}\sqrt{y} = \overline{xdy-ydx}\sqrt{a}$. Nam ſi loco x & y aſſumantur duæ aliæ indeterminatæ t & z, ponendo $ay = tz$, & $ax = t\sqrt{aa-zz}$; prodibit æquatio, in qua ſeparari poſſunt indeterminatæ t & z cum ſuis differentialibus a ſe invicem; quod ſufficit ad conſtructionem deinde, ſaltem per quadraturas, expediendam. Duo enim in hoc calculo adhuc præcipue deſiderari videntur, quæ ſi ſemper fieri poſſent, omnia reperta eſſent; unum ut differentialia ſecundi altiorumve generum ad differentialia primi reducantur: alterum, ut in æquationibus differentialibus primi gene-

generis indeterminatæ, ſi invicē permixtæ ſint, a ſe mutuo ſeparentur, ut unaquæque cum ſua differentiali peculiarem æquationis partem conſtituat, h.e. ut reperiatur methodus inverſa tangentium. Pro utroq; dedi Regulas quasdā (pluresq; ſine fine dare poſſem) ſimiles illis, quas *Frater* Pariſiis apud *Marchionem Hoſpitalium* depoſuit, quibusque methodum ineſſe initio exiſtimarat. At ſtatim ſenſi, illas non continere niſi artificia quædam particularia, quæ methodum appellare non auſim, utpote qualem non magis dari poſſe arbitror, quam dari poteſt univerſalis methodus pro conſtruendis Æquationibus Algebraicis quorumvis promiſcue graduum. Illa enim (cujus olim in *Actis* mentio facta eſt) qua pono indefinite $o = a + bx + cy + exy$, &c. & quæro deinde ejus ope lineæ tangentem, vix aliter quam in ſpeculatione ſuccedere videtur. Quod dictis fidem faciat, hoc eſto, quod præſens Problema, quanquam ut apparet haud admodum difficile, nullius regulæ methodive hactenus repertæ ope ſolvi a quoquam potuerit.

M. CHRISTOPHORI SAMUELIS Martini, Dresd. SS. Theolog. Baccal. & Symmyſtæ Neoſtadienſis, Commentarius Exegetico-Porismaticus ſuper D. Judæ Apoſtoli Epiſtolam Catholicam. Cum Præfatione Jo. Benedicti Carpzovii, SS. Theol. D. & P.P. de duplici genere interpretandi Scripturam ſacram.

Lipſiæ, ſumptibus Jo. Groſſii Viduæ & Hæredum, 1694, in 4. Conſtat Alphab. 3, plag. 17.

SUos in Theologica ſcientia profectus Patronis approbaturus Per-Reverendus Autor, præſentem Commentarium conſcribere, ac luce publica donare voluit. Nec eum fine ſuo excidiſſe credimus, cum in illo non tantum ſuam in interpretanda Scriptura peritiam, ſed & in defendenda orthodoxa ac impugnanda heterodoxa fide dexteritatem, atque indefeſſum in evolvendis Theologorum ſcriptis ſtudium ſatis approbaverit. Ea enim methodo uſus fuit, ut ante omnia textum authenticum attento inſpexerit oculo, & in neceſſariam vocum emphaſin diligenter inquiſiverit: Verſiones potiores aliorumque Scriptorum commentationes ſub examen revocarit, & in quantum

tum cum textu ſacro conſentiant, vel ab eodem recedant, ſtudioſe oſtenderit: cuique verſui porismata utiliſſima per legitimam conſequentiam inde deducta ſubjecerit; uſum practicum ſeu moralem hinc inde ſparſum & prolixius nullo negotio tractandum paucis monſtraverit; & denique ad majorem ſuis aſſertionibus fidem conciliandam multorum eorumque præſtantiſſimorum Autorum teſtimonia ſubinde allegaverit. His Cl. Autoris meditationibus ſumme venerandus noſter D. Carpzovius præfationem oppido elegantem de duplici interpretandi Scripturam genere præmiſit, acroamaticum alterum, alterum exotericum, vocabulis ex Ariſtotelis peripato deſumtis, nuncupans. Vocat autem acroamaticam Scripturæ S. interpretationem, quæ & verba & res verbis indicatas accurate exquiſiteque ac ſtudioſe perſequitur, & rationem ubique ſenſus inveſtigati determinatique reddit, omnesque alias opiniones erroribus involutas idoneis argumentis impugnat, ut verus ille & litteralis, qui non niſi unicus eſt, fortiter & conſtanter vindicetur, concluſiones theologicæ in Scripturæ textu vel formaliter vel conſequenter traditæ, doctrinam fidei ac morum concernentes monſtrentur, controverſiæ ab adverſariis motæ ventilentur, nihilque omittatur eorum, quæ tum ad ſenſum, tum ad uſum eruendum, confirmandum, defendendum facere quoquo modo videantur. Atque hoc commentationum genus ſcholis tantum Academicis vendicat, neque intromittendos promiſcue judicat, niſi qui ſe rebus theologicis curatius ſcrutandis dederint. Exotericum vero interpretandi genus appellat, quo idem Scripturæ ſenſus certus exploratusque ſiſtitur, ſed populariter pro omnium captu rhetoricis documentis illuſtrandus, ſaltim ut ad confirmationem fidei ac morum compoſitionem faciat: quam tractandi rationem publicis verbi præconibus aſſerit. Quæ cum paulo latius deduxiſſet, hypotypoſes duarum priorum concionum in eandem Judæ epiſtolam publice a ſe habitarum adjicit, & ſeptem inſequentium propoſitiones indicat, atque hac ratione aliis exemplar, juxta quod verbum Dei ὀρθοτομεῖν, ac populo e cathedra eccleſiaſtica diſtincte proponere poſſint, non ſine ingenti commodo exhibet. Sub finem operis utiliſſimi quatuor indices, ſcil. locorum Scripturæ, vocum Græcarum, autorum librorumque ac rerum & verborum comparent.

PETRI DANIELIS HUETII EPISCOPI Abrincenſis Demonſtratio Evangelica, ab Auctore recognita, caſtigata & amplificata.

Lipſiæ apud Jo. Thomam Fritſchium 1694. in 4to.

Conſtat plagulis 13 1.

TRACTATUS DE SITU PARADISI terreſtris, auctore Petro Daniele Huetio.

Lipſiæ 1694. in 4. & 12. Conſtat plagulis 10.

COnjunximus duo hæc Viri eruditiſſimi, PETRI DANIELIS HUETII opera, quia a Bibliopola in noſtris oris eadem recudente, conjuncta fuerunt. Non eſt vero, cur de argumento illorum quicquam dicamus, cum *Demonſtratio* illa *Evangelica* jam diu ab eruditis cum ſumma Auctoris deprædicatione evolvatur, & nos de editione ejus recentiore, quæ Lutetiæ curis Huetii ſecundis prodierat, Tomo II. Supplementorum, quæ ex re eſſe putabamus, dixerimus; nec de *Diſquiſitione de ſitu Paradiſi terreſtris*, aliquid peculiariter dicendum eſt, cum a nobis pariter anno 1692 p. 297. prolixior ejus inſtituta ſit recenſio. Non potuimus tamen non utriusque hic iterum facere mentionem, cum typis Lipſienſibus nitide ſatis exſcriptum ſit. Et *Demonſtratio* quidem plane ad editionem Pariſienſem repetita eſt, nihilque eſt additum præter literas graviſſimas, quæ occaſione operis hujus a Viro celeberrimo *Samuele Pufendorfio* ſcriptæ ſunt, & quas ad easdem repoſuit ipſe Huetius. Commendatur tamen inprimis editio hæc opuſculo *de ſitu Paradiſi terreſtris*, quod in Appendicis vicem Latine verſum ſubjunctum legitur. Cum enim antea legeretur Gallice tantum, ut Lutetiæ lucem adſpexerat, repertus eſt vir clariſſimus *Jo. Georgius Pritius*, noſtras, qui hanc in ſe ſumeret operam, ut Latina civitate doctiſſimam lucubrationem donaret; quod munus ita obeundum ſibi eſſe putavit, ut fideliter quidem & perſpicue mentem Auctoris repræſentaret, non habita tamen inſuper, quantum fieri potuit, dictionis tum puritate tum nitore. Atque ut etiam illi, quibus Demonſtratio ipſa jam ad manus eſt, legere hanc verſionem poſſent, cura data fuit, ut eadem opera in forma minori, quam *duodecimam* vocant, ſed correctius multo & emendatius, excuſum proſtaret.

AUGU-

Digitized by Google

AUGUSTI BUCHNERI POETÆ ET Oratoris celeberrimi, Poëmata ſelectiora nunc primum edita. Singulari ſtudio adjectus eſt in fine Index rerum & obſervationum.

Lipſiæ apud Martinum Gabriel Hübnerum, 1694. in 8.

Conſtant duobus Alphabetis.

QUamvis difficillima omni ævo judicata res ſit, ſcribendi carminis gloria præſtare, & inſimul maximorum oratorum laudem dicendi facultate aſſequi; non dubium tamen eſt, quin ea felicitas Viro jamdudum celeberrimo AUGUSTO BUCHNERO literarum, quibus ab humanitate nomen eſt, in Academia Wittebergenſi Profeſſori contigerit, illi nempe, qui, ſi teſtibus eam ad rem opus ſit, veriſſime a Daniele Georgio Morhofio, rerum iſtarum acerrimo arbitro atque judice, *ad omnem nitorem literarum factus, Orator optimus, & Poeta certe inter Germanos ſuo tempore princeps*, fuiſſe dicitur. Nam quantum in perorandi arte Vir eloquentiſſimus valuerit, documento ſunt Orationes ejus atque Epiſtolæ, quæ diu jam in eruditorum manibus verſantur, & a nobis in Actis noſtris ſuo loco encomio, quod merentur, mactatæ ſunt. Quantum vero in carminibus etiam effingendis excelluerit, teſtari poteſt, quod nunc demum prodit, Poëmatum opus luculentum. Equidem ſi ipſe Vir liberali omni doctrina perpolitus, Poemata ſua diverſis temporibus elaborata in lucem edidiſſet, non ambigimus, & numero longe plura & ſelectiora atque emendatiora proditura fuiſſe. Sed laudabilem non minus operam & Poeſeos, infucatæ illius & maſculæ, ſtudioſis gratiſſimam poſt fata beatiſſimi Viri inſumſit, qui in eisdem in unum corpus colligendis occupatus fuit. Profecto enim, quæ hic offeruntur deliciæ, nulli non ſtomacho, qui carminibus elegantioribus ducitur, ſatisfacere poterunt. Enimvero quam ingenioſa ſunt, quæ in omni carminum genere tentavit? Quam ubique domi eſt Poeta feliciſſimus, cum aliis in uno ſaltem vel altero genere eminere altius datum ſit? Buchnerus vero in fundendis verſibus Heroicis, Elegiacis, Jambicis, Lyricis, Pindaricis, Epigrammatis, æque beatiſſimus fuit, ſibique ſimillimus parem oſtendit ubique dexteritatem. Hic videas ipſum ad Virgiliani carminis majeſtatem adſpirare; jam ad Ovidianam illam in verſibus con-

dendis facilitatem elegias effundere: alibi Statii excelsus ingenii vigor eluceſcit; alibi vero amœna Claudiani fœcunditas, atque non incomta aut ingrata luxuries ſeſe offert: alibi denique ad Lucani gravitatem generoſa atque alta Poeta detonat; ut de Horatiana illa ſubtilitate hinc inde obvia nihil magnopere dicamus. Sic quod ad *argumenta* pertinet, quam amœna hic non occurrit varietas? quam ingenioſa eſt inventio? quam ſolerter ſingula ſunt diſpoſita? quam rebus convenienter dicuntur ſingula? ſive hymnis Deum celebret, redeuntibus, quas Chriſtiani celebramus, feſtorum ſolennitatibus; ſive amicos & patronos propter objectam rem lætiorem gratulationibus proſequatur; ſive funera decantet; ſive pietati privatæ det operam; ſive quæcunque res alia in calamum eidem carmine exornanda ceciderit. Quod vero imprimis Poematum hunc librum commendet, *Index* eſt, nova forma, novoque inſtituto ita a viro quodam induſtrio concinnatus, ut clavis & theſauri vicem præſtare poſſit, uſum horum carminum ſub unum veluti conſpectum ponens, ac juventutem in ludis literariis inſigni cum fructu ad facillimam imitationem deducens. Cæterum, cum in eo jam ſit Bibliopola ſolertiſſimus, ut de nova epiſtolarum Buchnerianarum editione cogitet, rogatos vult omnes, qui literas adhuc aliquas, a Buchneri manu profectas, poſſident, easdem ut liberaliter ſuppeditent, tertiæ parti, quam adjuncturus eſt, una cum aliis, quæ jam in promtu ſunt, adjiciendas.

ALBERTI RUBENII DISSERTATIO de Vita Fr. Mallii Theodori.

Ultrajecti, apud Gu. Broedelet, 1694. in 12. plag. 5.

Immortalem reddidit *Petrum Paulum Rubenium* ingenioſa manus, & ad ſummum profecta gradum ars politiſſima, qua cunctis per orbem pictoribus palmam fecit ambiguam, tabulasque delineavit quæ hodienum in pretio & admiratione ſunt omnibus. Quumque idem pectus haberet inſigni antiquitatis & politioris litteraturæ notitia inſtructum, iſtud transmiſit ad filium, exquiſitæ eruditionis hæredem, *Albertum Rubenium*, qui omne tempus a Reipublicæ negotiis vacuum (erat enim Philippo IV. Hiſp. Regi a ſecretis in ſanctiore Conſilio, quod Belgium juris Hiſpanici moderatur) doctrinarum ſtudiis impendit,

pendit, eaque chartis mandavit, quæ ſi ultimam, a præpropera morte interceptam manum experta fuiſſent, maximam auctori famam erant conciliatura. Verum in ipſo ætatis flore eo vivis erepto, eruditis ejus ſchedis & ipſis mors imminere videbatur, niſi in cognati ejus *Philippi* manus, & ex iſtis in poteſtatem celeberrimi Viri *Jo. Georgii Grævii* ea perveniſſent. Is enim, pro inſigni iſto, quo rem litterariam quotidie adauget & egregie amplificat ſtudio, ægre ferens exitio eſſe expoſitos hos ingenii præſtantis fœtus, imperfectos licet & diſperſos ſuſtulit & expolivit: ac triginta abhinc annis duos *de re veſtiaria & lato clavo* libros, nec non de *urbibus neocoris* diſſertationem, aliaque nonnulla Rubeniana, nitidiſſime exculta publico dedit; & nunc Diatriben *de Flavio Mallio Theodoro*, quam Richardus Bentleius, clarum rei literariæ in Angliæ ſidus, ipſi conceſſerat, in publicum exire juſſit, ei que dicavit, cui acceptam eam ferebat. Exiſtimat autem, in Caſp. Gevartii potiſſimum gratiam ſcriptam fuiſſe hanc commentatiunculam, qui hunc Mallium crediderat eſſe *Manilium* Aſtronomici auctorem, hancque opinionem plurimis rationibus perſuadere aliis annitebatur. Hunc igitur errorem ut eriperet Gevartio non magis, quam iis quos is induxerat in eundem, oſtendit Flavium Theodorum Mallium (de quo præter Claudianum in Panegyrico vix quisquam ex veteribus quidquam ad poſteros transmiſit) ex Manlia gente, quod putavit Baronius, nequaquam ortum, Genuenſem potius aut Ligurem videri p. 2. 4; incertum eſſe, quo anno natus ſit, conjectura tamen ſe duci ut circa annum D. 350. eum natum putet p. 5. affirmat. Pueritiæ annis per eloquentiæ & jurisprudentiæ ſtudia transactis, prima togatæ militiæ ſtipendia Mediolani ipſum anno D. 367. meruiſſe, p. 5; inde ad regendam Lybiæ partem A. 374. miſſum p. 7; Conſularem Numidiæ vel Præſidem Cæſareæ A. 376. factum p. 8; poſtea ad regendam Macedoniam proceſſiſſe p. d. atque inde poſt Palatii Quæſturam & omnes fere honorum gradus Comitis ſacrarum largitionum A. 329. munus nactum p. 11; tandem ſummum Præfecturæ prætorio Galliarum apicem A. 380. adſecutum fuiſſe, p. 13. memorat. In qua Præfectura quandoquidem Auſonio poetæ ejusque filio Heſperio ſucceſſit, digreſſione quadam Auſonii iſtius præfecturas exponit, multum a Scaligero in diverſa abiens, p. 15. ſeqq. Expleta adminiſtratione, A. 382. privatæ ſe vitæ Theodorum dediſſe, & ut liberius ſtudiis ſuis vacaret, in Liguriam ſeceſſiſſe

p. 25. occiſoque Gratiano Imp. cujus amicitia floruerat, ſolatium a Philoſophia petiiſſe & ſe totum ejus ſtudiis mancipaſſe, e Claudiano (unde pleraque) demonſtrat p. 26. Libri ab eo in ſeceſſu eo conſcripti recenſentur ſequentes: *Sermones & dialogi philoſophici* p. 26. *de origine & natura mundi* p. 27. *de aſtris* p. 27. *de partibus animæ* p. 28. Amicitiam cum Auguſtino & Symmacho coluiſſe, p. 30. 32 oſtenditur, qua adductus Auguſtinus librum ſuum *de vita beata* ipſi A. 385. dedicaverit, p. 31. A ſtudiis litterarum ad reipublicæ adminiſtrationem rediiſſe Mallium, & a Theodoſio anno D. 390. Conſulem deſignatum p. 33. poſtea A. 395. Præfectum prætorio Italiæ, Africæ & Illyrici conſtitutum p. 38. 49. ab Honorio conſulatum ipſi anno 399. delatum p. 56. 58. (cujus feſta & ludos exhibitos elegãtiſſimo illo Panegyrico, cui plurima quæ de Mallio novimus debentur, deſcripſit Claudianus) collega Eutropio eunucho, p. 58. 59. Præfecturam prætorio nihilominus continuaſſe p. 62. 69. per complures annos, donec tandem anno 409. Honorio IV. & Theodoſio III. Coſſ. ea exutus fuerit p. 88. poſtea tamen eidem redditus p. 100. Sed ſenio & calamitate reipublicæ confectum principio anni 410. diem ſuum obiiſſe; felicem morte ſua, quod proximum urbis Romæ exitium non viderit, p. 104. annotat. Addit, filium cognominem ſibi Theodorum reliquiſſe, cui librum *de metris* inſcripſerit, qui manuſcriptus extet in armariis Gevartii, cujus initium recitat p. 706. a qno deſcenderit fortaſſe Theodorus iſte, qui anno D. 505. cum Sabiniano conſul fuit, p. 107. ſed quem monachum factum, quod Baronius tradit, inficiatur p. 107. Seriem hiſtoriæ Mallianæ dum ita pertexit Rubenius, non illorum modo temporum hiſtoriam ſatis obſcuram illuſtrat; ſed nonnullis etiam doctorum virorum notatis lapſibus, ut Baronii p. 36. 41. 55. 74. 84. 103. 107. Scaligeri p. 15. 16. 22. 23. 24. 66. Petavii p. 54. Salmaſii p. 80. Sigonii p. 84. Schotti p. 103. Savaronis p. 2. Claverii p. 9. 41. Delrionis p. 9. Alciati p. 22. Scioppii p. 40. Jac. Gothofredi p. 78. Langi p. 103. Caſſiodori p. 60. Zoſimi p. 41. quosdam veterum Scriptorum depravatos locos emendat, Auguſtini p. 46. Ammiani Marcellini p. 54. Socratis in hiſt. eccl. p. 55. Philoſtorgii p. 62. leges item nonnullas Codicis Theodoſiani p. 12. 39. 63. 64. 89. 90. 91. & Juſtinianei p. 19. 55. 87. 90. ut proinde in exiguo libello multum doctrinæ, & inde provenientis utilitatis inveniant, qui eidem perlegendo otium impendunt.

DES-

Digitized by Google

DESSEIN D' UN NOUVEAU DICTIONNAIRE historique, geographique, chronologique & philologique par Samuel Chappuzeau.

i. e.

Deſignatio novi Lexici Hiſtorico-Geographico-Chronologico-Philologici, per Samuelem Capuceum.

Cellis apud Andr. Holwein 1694. in fol. Plag. 11.

FAmam hactenus ſibi haud exiguam *Ludovicus Morerius* peperit, edito Dictionario, ſæpius in Gallia & Belgio lingua Gallica excuſo, Londini quoq; lingua Anglica, cura potiſſimum J.C. de la Croſe, edito. Verũ doctiſsimus & omni ſcientiarũ genere excultus vir *Samuel Chappuzeau*, natione Gallus, jam inde a quinquaginta annis patria extorris, novum & exactius multo magisq; abſolutum molitur, idque tribus tomis includere conſtituit. Plurimos in eo Morerianos lapſus oſtendet, multaq; adferet quæ Morerius vel ignoravit, vel ſtudio partiũ abreptus omiſit, vel minus recte expoſuit. De quo inſigni propoſito ut cõſtaret, aliquot typis exſcribi fecit pagellas, ex quibus iſtud liceret cognoſcere; indeque paucis jam, quis animus ejus ſit, exponemus. Dolet nempe, nullum in juvenum præſertim uſum adhuc extare Lexicon, quod evolventium deſiderio poſſit facere ſatis; in Moreriano autem iſtoc cumprimis non ferendum eſſe, quod in Pontificiorum gratiam paſſim, & ubicunque ita fert occaſio, male tractentur Proteſtantes. Se itaque omnes illos ſcopulos evitaturum promittit, & quæ ad hiſtoriam, chronologiam, geographiam ac omnem litteraturam pertinent, ſtrictim traditurum, neque facile quicquam omiſſurum quod ſcire juvenem interſit, aut inquirere is poſſit, pollicetur; adeo ut integræ bibliothecæ inſtar hoc opus futurum ſit. Cui ſi quis neceſſaria ſuggerere cupiat, vel de inſtituto hoc monere velit, rogat ut vel ad ipſum auctorem Cellis in aula Ser. Brunſuicenſium Ducis Georgii Wilhelmi agentem, vel Amſtelodamum ad clariſſimos bibliopolas, Wetſtenium vel Debordeum, id curet. Primum ſe tomum jam confectum habere affirmat, reliquis duobus materiam omnem paratam jam adeſſe: quibus contexendis vitam (quam ad ſextum & ſexageſimum ætatis annum produxit) & otium, quæ ſufficiant, ſolertiſſimo Viro vovemus, ut ad finem per-

perducere posſit, cui quindecim jam per annos invigilavit, laborem. Cæterum non posſumus non hac occasione commemorare, esse & in Belgio bibliopolas nonnullos, qui communibus impensis editionem novam parant Lexici Hofmanniani, congestis in unum duobus ejus Alphabetis, una cum luculento clarissimi Auctoris augmento,

NOVA LITERARIA.

AMisit hoc anno Academia Kilonienſis Holsata Christian-Albertina Theologum gravisſimum & de Ecclesia orthodoxa meritisſimum, *Christianum Kortholtum*, Primarium Theologiæ Professorem & Universitatis Pro-Cancellarium, die nempe 31. Martii, cum annum ætatis sexagesimum secundum ageret, pie defunctum. Scriptorum, quæ ab anno seculi hujus sexagesimo ad præsentem usque, tum in Jenensi, in qua Ordini Philosophico fuerat adscriptus, tum in Rostochiensi, quam per biennium & quod excedit, Græcarum literarum Professor exornavit, tum in Kilonienſi, in qua a primis ejus incunabulis ad obitum usque suum Theologiam sacram summo cum applausu fructuque docuit, quin & in Lipsiensi hac nostra, dum eam A. 1660. perlustraret, edita a Viro doctissimo fuere, catalogus extat typis exscriptus. Ex his non pauci, quorum in officinis copia non est, cum tempore denuo edentur, sed accessionibus amplisſimis aucti; jamque Disputationes ejus uno conjunctim emittendæ volumine, sub prælo sudare memorantur. Inprimis vero curaturi sunt mœstissimi hæredes, ut ex beati Auctoris autographis Historia ejus Ecclesiastica justo ordine digesta in lucem prodeat. Quod monendum vel ideo duximus, ut si qui forte sunt, qui operis hujus ex publicis privatisque Lectionibus Auctoris undique corrasi, sed vitiis ac erroribus describentium, ut fieri assolet, depravati editionem meditantur, ii intelligant, a conatu hoc omnino sibi abstinendum.

In vicina quoque Jenensi Academia lumen non ignobile exstinctum est. *Casparum Sagittarium* innuimus, S. Theologiæ Doctorem, Historicum Saxonicum ac universalis Historiæ Professorem celeberrimum, eodem cum Kortholto mense, sed die ejus nono, terris his ereptum, cum ætatis suæ annum 51. nondum expleviſſet. Non semel honorifica ejus ex merito facta & in Actis nostris fuit mentio, seu illius Harmonia Historiæ Passionis JEsu Christi, seu scripta alia ad Antiquitates imprimis Thuringiæ spectantia fuerunt recensenda: & iterum de eo dicendum erit, ubi Introductio in Historiam & Antiquitatem sacram, cui operi immortuus est, lucem publicam aspexerit. Ut nunc plura addi necesse non sit, nisi quod optamus, ut præsto sint qui schedas ejus excutiant, & quæ seu Thuringiæ suæ, seu Ecclesiasticæ Historiæ illustrandæ Vir diligentissimus & indefessus consignavit, perire non patiantur.

Noribergæ non ita pridem decessit illustris fœmina, *Catharina Greiffenbergia*, Baronissa de Seisenneg, multarum linguarum gnara, Germaniæ Sappho, cujus libri multi extant in lingua Germanica, ingenium ultra sexum cum summa pietate ostendentes.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno M DC XCIV.

HISTOIRE DE LOUIS DE BOURBON II. DU NOM Prince de Condé &c.

i. e.

Historia Ludovici Burbonii II. Principis Condæi, & Principum Regii Sanguinis Primi.

Coloniæ 1693. in 12. Alph. 1. pl. 3.

INter omnes belli Duces, quorum virtus recentiora nobilitavit sæcula, Ludovicus hicce Burbonius præcipue eminet. Utique facinora ipsius longe fortissima, prælia, & victorias ab hostibus reportatas, ambiguos quoque ancipitesque fortunæ casus, quibus cum tantus Heros conflictatus est, promeruisse nemo facile abnuerit, ne vita ejus posteris ignoretur. Operæ pretium ergo se feciſſe Auctor arbitratus est, dum vitam & res gestas hujus Principis literarum monumentis consecravit. Ipse vero odii ac amoris vacuus, nihil sibi prius aut antiquius esse voluit, quam litare veritati. Hanc sibi ipse legem sancivit, quam sancte observaret. Ut itaque sibi religioni duxit Condæi Principis reticere virtutes: ita nefas esse putavit, dissimulare vitia. Fortitudinis namque singularis laudem, judice Auctore, ne iniquissimus quidem rerum æstimator illi denegaverit: aſt hanc virtutem ambitione contaminavit. Ceterum natus est Ludovicus Burbonius Parisiis Anno 1621. die 8. Septembris, patre Henrico Burbonio Principe Condæo, matre autem Charlotta Margaretha Momorancia. Literarum studiis initiatus, Historiarum præcipue delectabatur monumentis: veteresque belli Duces, & inter illos Alexandrum Ma- *Lib. I.*

gnum magnopere mirari cœpit, cujus præcipue animi magnitudinem laudavit, qua Macedones frenum mordentes compescuit. Non potuit vivida ista & ignea vis mentis diu inter tacitos Musarum delitescere recessus: adeoque, quam primum per ætatem licuit, militiæ nomen dedit. Atrebatum urbs Artesiæ, quam Gallicus obsidebat exercitus, occasionem tirocinium ponendi Condæo subministravit: ubi, licet decimum nonum ætatis nondum expleviſſet annum, præclarum tamen fortitudinis documentum dedit. Domum insigni auctus gloria reversus, Parentis jussu, Claram Clementiam de Maillebrezé, Cardinalis Richelii neptem, matrimoniali sibi fœdere junxit. Iram enim Cardinalis Richelii non aliter placare Henricus Burbonius, quam conjugio hoc comprobato, poterat. Inde rursus castra sequitur Condæus noster, variisque clariſſimis facinoribus ad summas dignitates sibi viam munit. Præcipue vero in urbis Perpiniani expugnatione egregiam Regi navavit operam. Interim mortuo Richelio summæ rerum in Gallia admovetur Mazarinus Cardinalis, qui Ludovici nostri gratiam sibi conciliaturus, summum exercitus Gallici in Belgio Hispanico imperium penes eum esse voluit. Neque vero hujus consilii Cardinalem pœnituit. Hispanicæ enim copiæ a Condæo ad internecionem usque cæsæ, urbs Rocrojum liberata, & res ubique feliciter gestæ, non minus ornamentum Principi, quam nutanti Galliæ regno attulere præsidium. In eo vero ad Rocrojum prælio non fortitudo modo, sed & prudentia Ducis singulari exemplo patuit. Idque pluribus Auctor ediſſerit. Plures inde urbes, interque eas Theonisvillam, victricia Condæi expugnarunt arma. Quibus ex animi sententia gestis, copias auxiliares in Germaniam ducit; mox exercitus Gallici in Germania imperium ipse capeſſit. Hic vero cum Mercio Duce Bavarico, prope Friburgum in loco satis difficili, tribus præliis congressus est: in quibus utut ancipiti Marte pugnatum sit, Condæi tamen & fortitudo & prudentia ita effulsit, ut intrepidi & magni animi laudem hostibus quoque extorserit. Attamen ambitioni suæ potius quam regni utilitati consuluiſſe visus est, præsentiſſimis periculis milites exponendo. Equidem Friburgum in hostium jam venerat potestatem, priusquam cum copiis suis advolare potuit Condæus: ipse tamen Philippiburgum expugnavit, pluresque urbes Gallicum subire jugum coegit, quin ipsam Moguntiam in dedi-

Digitized by Google

deditionem accepit. Sequenti anno, nimirum 1646, Mercium prope Nordlingam vincit, Nordlingam ipſam cum aliis Germaniæ urbibus imperio Gallico ſubjicit. Jam conſultum videbatur Mazarino præcipuas regni vires Hiſpanis opponere in Flandria: exercitui ipſe Dux Aurelianenſis præeſſe voluit; ſigna ejus ſequitur Condæus. Nec ibi fortuna Gallos deſtituit. Urbibus enim aliquot expugnatis, Batavis ſuppetias fert Aurelianenſis: qui inſignem militum amorem erga Condæum certiſſimis argumentis edoctus, Lutetiam ſe contulit, ſummo exercitus imperio penes Condæum relicto. Hic vero nobili quodam facinore expeditionem hancce finiturus, Dunkerkam obſidione cingit, & infinitis, quæ ei ſeſe offerebant, periculis feliciter defunctus, urbem expugnat. Tandem Cortraco præſidio ſatis firmato, & ipſe Pariſios revertitur. Perſonabat tota urbs laudibus Condæi: Gallicæ gloriæ vindex atque ſtator cunctis audiebat.

Cap. II.

Mazarinus itaque creſcentem indies Principis Condæi auctoritatem formidans, eandemque ſuppreſſurus, auctor illi ſuaſorque fuit, ut Catalonici exercitus imperium ſuſciperet. Id cum feciſſet Condæus, Leridam obſidione cingit; ſed adventante Hiſpanorum exercitu, ſolvere eandem cogitur. Nimirum non latebat Mazarinum, eas, quæ in Catalonia erant, copias Hiſpanis non eſſe pares: hinc irritos fore quoscunque Condæi conatus, famæq; ejus & exiſtimationi haud parum ita detractum iri confidebat. Sero nimis has artes intellexit Condæus: hinc initio quidem Pariſios adire noluit; tandem ut adiret, precibus Reginæ adductus, ſuam erga Mazarinum indignationem non diſſimulavit. Subſequenti anno, videlicet 1648, imperio exercitus Gallici in Flandria ſe admoveri paſſus eſt, fortunamque adeo ſibi faventem habuit, ut Leopoldo Archiduce Auſtriæ victo, copiisque Hiſpanicis fuſis, Ipras aliasque Belgii urbes in ſuam redigeret poteſtatem. Interea Pariſiis lites graviſſimæ diſſenſionesque civiles oriuntur, Parlamento civibusque Pariſienſibus id unice allaborantibus, ut Mazarini Cardinalis coërceretur auctoritas, vel ille plane regno ejiceretur. Juratis Cardinalis hoſtibus *Funditorum* nomen hæſit. Cauſas autem originemque harum contentionum prolixius Auctor expoſuit. Omnium votis expectabatur Condæus, qui cum ut judex & arbiter inter utramque ſedere partem potuiſſet, ſingulari Mazarini artificio hiſce turbis ita immerſus fuit, ut irritatis Funditoribus,

toribus, palam Reginæ ac Mazarini partes amplecti neceſſe habuerit. Res tandem ad arma venit. Obſidetur urbs Pariſienſis, ſcinduntur in partes Proceres, plerisque cum Funditoribus facientibus. Pariſienſes acriter ſe defendunt, ſed & a Condæo ſtrenue urgentur: tandem belli pertæſi pacem ineunt. Deſpicere tum Cardinalem Mazarinum Condæus cœpit, quippe quem & ſalutem omnem ſibi debere, & in omnibus ideo fore obnoxium, credebat. Sane ita ſe geſſit in omnibus, ut nemo mirari debeat, quod inexpiabile erga Condæum animo conceperit odium Mazarinus. Indies inter utrumque augebantur odia; hinc Funditorum partes denuo Princeps amplectebatur. Id quod ſaluti fuit Mazarino. Callide quippe ad genium Condæi ſe attemperando, eundem a Funditorum denuo abduxit partibus, hoc ipſo effecturus, ut omnem apud Funditores inpoſterum fidem perderet Condæus. In quo eum ſpes neutiquam fefellit. Ita ad Condæum præcipitem dandum ſibi muniebat viam. Sed & Aurelianenſem variis artibus a Condæo abalienavit. Jam non cunctandum ratus, Condæum præſidiis omnibus nudatum aggreditur. Namque nihil tale metuens, ſuorumque admonitiones inſuper habens, cum Fratre, atque Longavillæo Duce cuſtodiæ committitur. Eodem die, quo libertatem Principi erat erepturus, Cardinalem ipſe adiit, & de fama per omnium ora volitante, ſe propediem cuſtodiæ mancipatum iri, graviter conqueſtus eſt. Mazarinus vero hunc rumorem vanum eſſe tam conſtanter aſſeveravit, ut & perſuaſerit Principi. Nihil tale promeruiſſe Condæum, Auctor noſter contendit, qui innocentiam ejus pluribus argumentis demonſtrat. Sed Principes non æque firmo ac conſtanti animo captivitatis moleſtias pertulere. Ex Guidonis Patini epiſtolis Auctor refert, Longavillæum Ducem mœrore ac triſtitia ſe ipſum confeciſſe; Contium quandoque nec a lachrymis ſibi temperaſſe: Condæum contra læto animo hæc fortunæ iniquioris tela excepiſſe, cumque aliquando Contius librum de *Imitatione Chriſti* ſibi afferri juſſiſſet, ejus lectione ut triſtitiam pelleret, jocum addidiſſe Condæum & dixiſſe, ſe quidem optare librum de Imitatione Domini de Beaufort, ut æque ac ille, fuga libertatem recuperare poſſet. Ceterum conatus illorum, qui aut fraudibus, aut aperta vi reſtituere Principes libertati voluerunt, fuere irriti. Funditorum tandem, quibuscum Condæum & Aurelianenſem commune

erga

erga Mazarinum odium junxerat, comminationibus adducta Regina, libertatem reddit Principibus, Cardinali ipso, ut gratiam eorum recuperaret, hunc nuntium illis perferente.

Condæus nihilosecius, sua erga Mazarinum indignatione neutiquam dissimulata, Parisios revertitur, populique, qui antea vehementissime illum detestabatur, plausibus exceptus, Parlamento pro navata sibi opera gratias agit, & cum Funditoribus ad ejiciendum regno Mazarinum conspirat. Voti compos res suas firmare egregie potuisset, judice Auctore, modo fortunæ utramque illi porrigentis manum habere rationem voluisset. Statim vero in eo a Condæo peccatum est, quod amicorum fidelissimorum, qui ut liberarent eum nihil fecerant reliqui, officia adeo parum pensi habuerit, ut eosdem, præsertim Turennium, inconsulto fastu neglexerit prorsus despexeritque. Nec Funditorum cum Condæo amicitia diuturna fuit. Cum enim fratris sui Ducis Contii, & Cheuresiæ virginis, quam huic jungi Funditorum referebat, connubium suo comprobare calculo nollet, aliisque rationibus juratos hosce Cardinalis Mazarini hostes irritasset, in mutua iterum exarsere odia. Id quod Regina intelligens, concordiæ, quam inire cum Condæo volebat, conditionibus stare noluit. Rursus igitur utroque præsidio se orbatum & in eas angustias redactum vidit, ut Hispanorum implorare opem illi necesse fuerit. Vanus rumor, consiliis Reginæ custodiæ iterum destinari Principem, eundem ita perterrefecit, ut relicta urbe fuga sibi consuleret, armaque arripere decerneret. Cognatorum maxime suasionibus ad hæc adductus est, simul tamen ipse haud vano augurio prædixit, fore, ut hujus consilii auctores se ad extrema redactum, omnium primum deserent. Sed hac quidem vice res nondum in bellum erupit. In urbem enim rediit, ea tamen conditione, ut procul ab aula facessere juberentur, quos Mazarini in exilio degentis partibus nimium esse addictos credebat. Tum quoque rebus in præceps euntibus potuisset afferri medela. Sed regio & ad Reginam irritandam composito apparatu per plateas incedens, malum istud adeo auxit, ut mox intelligeret ipse, jam esse illud immedicabile. Non posse diutius bellum differri ratus, initio quidem suam testari omnibus innocentiam, causasque afferre voluit, quibus se adductum putavit, ut injustis Reginæ ac Mazarini, cujus spiritu cuncta regi dicebat, oppressionibus

Cap. III.

rite arma opponeret. Inde ex urbe egreſſus, non ſatis eo tempore ſe in ea tutum putans, quo Rex ſolenni ritu & more majorum, regiminis ipſe habenas capeſſere voluit, cum Hiſpanis belli conſilia agitat. Opportune tum Burdegalenſes partibus Condæi accedebant, quorum exemplum tota mox Aquitania ſequebatur. Blandientis ita fortunæ nutibus irretitus Condæus, ſpem omnem pacis ineundæ incidit. Quare ſine mora perduellionis reus agitur, idque ſolenni Regis decreto omnibus innotuit. Ceterum præter Aquitaniam, & aliarum provinciarum urbes Condæi favebant partibus, quarum plerasque tamen exercitus regius haud difficulter ad obſequium redire coëgit. Singularum vero expugnationes, & fata, ut & prælia, clades, victoriasque, & cætera belli hujus civilis momenta commemorare, prolixum nimis foret. In omnibus ita ſe geſſit Condæus, ut quandoque fortunam, nunquam fortitudinem & conſilium ei defuiſſe, haud difficulter deprehendere liceat. Armorum curſum ſiſtebant pacis conſilia: a quibus eo minus Rex, & Mazarinus jam ab exilio revocatus, abhorrebant, quod & Parlamentum & cives Pariſienſes favere Condæo intelligerent. Et favebant ſane, ſed tamen & belli jam tum illos tædere cœperat. Nec iſtud latebat Condæum, qui Pariſienſium animos flexiles, & ad quamvis fortunam mobiles haud ignorabat, multis quoque argumentis ipſe edoctus erat. Tandem vero cum conveniri utrinque non poſſet, arma reſumere Condæus voluit; copiisque Hiſpanicis auctus Turennium, cujus impetum ante, prope vicum S. Antonii, fortiter ſuſtinuerat, copiis ſuis in conſpectu urbis ita circumcinxit, ut aut omnibus fame pereundum, aut exercitum regium manifeſtæ cladi exponendum eſſe, quisque exiſtimaret. Interim Condæus morbum, quo oppreſſus erat, depulſurus, & regni, quod, de victoria certus, ſibi ſubjectum iri nullus dubitabat, negotia compoſiturus, in urbem ſe recœperat. Turennius itaque occaſione arrepta, ex hiſce anguſtiis tam prompte tamq; prudenter ſe expedivit, ut ex eo tempore aliam res Gallicæ faciem induerint. Pariſienſes enim ſe belli moleſtiis, quarum jam magnopere illos tædebat, nunquam liberatum iri, quamdiu Principis partes tuerentur ipſi, animadvertebant. Pacem ergo Regisque & aulæ in urbem reditum ſerio ſe in votis habere, non amplius ipſum clam habebant Principem. Hic igitur Pariſienſibus non amplius fidens, Flandriam petit, ſummoque

Digitized by Google

moque exercitus Hiſpanici imperio, a Rege Hiſpaniæ præficitur.

Fortunam vero Condæum ſecutam eſſe, merito negaveris: *Lib. IV.* adeo in præceps res ejus ire cœperunt. Sane ſi iis, quibus Mazarinus voluit, legibus inire pacem voluiſſet, fortunam in conſilio habuiſſe jure potuiſſet cenſeri. Quo minus vero felicibus ſucceſſibus uſus fuerit exercitus Hiſpanicus, Condæi cum Hiſpanicis Ducibus ſimultatibus prudens rerum æſtimator haud ſine ratione tribuet. Neque id tantum male habuit Condæum. Partes ejus deſerit frater Contius Dux, inito cum Mazarini nepte matrimonio: Parlamenti Pariſienſis decreto reus mortis judicatur: urbes etiam iſtæ, in quibus omnem fiduciam collocaverat, Regis ſe permiſere fidei. Ipſe quidem cum Hiſpanicis copiis Galliæ regnum intravit: ubi iterum vario eventu ſæpius pugnatum, urbes utrinque obſeſſæ, donec tandem Condæo ad Dunkerkæ obſidionem ſolvendam Turennium coacturo, exercitus Hiſpanicus prope ad internecionem usque cæderetur, & tantum non penitus deleretur. Gallia jam in fide Regis erat. Hiſpanos, ob acceptam cladem, belli diuturni ingens quoque ceperat faſtidium: quare pace tandem finire haſce lites, omnes conſultum ducebant. Et ſane coaluerunt tandem in concordiam Galli Hiſpanique, ope Mazarini Cardinalis & Ludovici de Haro, qui in Faſianorum inſula ad Pyrenæos montes, hunc in finem convenerunt. De Condæo præcipue haud leviter diſceptatum eſt: Hiſpano annitente, ut priſtinæ fortunæ reſtitueretur: Mazarino id maxime abnuente. Tandem reddere quidem dignitates Condæo placuit, eumque in fidem recipere: Hiſpani contra urbes quasdam Gallis ceſſerunt. Reliquas leges ex Pyrenææ pacis tabulis prolixius Auctor recitat.

Anno demum 1660 in Galliam rediit Condæus, fortunas- *Lib. V.* que & honores, minime autem Regis recuperavit favorem. Regni quoque negotiis atque conſiliis admodum raro, aut in ſpeciem ſolum, admotus eſt: id quod, jam rectiora edoctus, adeo non ægre tulit, ut Duciſſæ Chatilloniæ, quam tenero proſequebatur amore, hinc animi mollitiem illi exprobranti, prudenter reſponderit: Regis genium tales requirere mores. Quam vero ſibi religioni duxerit, vel in minimis voluntati Regis refragari, vel inde eluceſcit, quod a ſpe regnum Poloniæ conſequendi juſſu Regis deſtiterit. Ceterum pacem

non

Digitized by Google

non ita pridem initam rupit Galliæ Rex. Jure quippe devolutionis, ut vocant, Brabantino fretus, armata manu Flandriam ingreſſus eſt: Condæo vero provinciam Comitatum Burgundiæ occupandi dedit: id quod tam prompte executus eſt, ut ſeptendecim dierum ſpatio hanc ditionem Regis imperio ſubjecerit. Finito hoc bello, Hollandis ſigna intulit Galliæ Rex, tantaque felicitate uſus eſt, ut non tam vincere, quam peragrare urbes videretur: quin Amſtelodamum ſine dubio ſibi ſubjeciſſet, ſi quod cum Turennio illi conſulebat Condæus, qui parti copiarum præerat, ſine mora victrices urbi admoviſſet copias: ſed cunctando tum quidem res Gallica fuit perdita. Cæterum belli hujus caſus atque eventus ex Auctore referre, cum inſtituti noſtri legibus pugnat: ſaltem iſtud addimus, Condæum Veſalienſium præcipuis fœminis, petentibus ut ex urbe obſeſſa ſibi diſcedere liceret, perquam lepide reſpondiſſe: ſe omni victoriæ fructu cariturum, ſi devictarum mulierum ornamento triumphus ſuus deſtitueretur. Spinozam quoque a Condæo accerſitum, Auctor memorat, quocum varios de fide in DEum & religione ſermones miſcuit. Sed retardato victricium armorum curſu, belli augebatur moles, Imperatore quoque Germanico in Gallos arma ſtringente. Condæus itaque, poſtquam cum Arauſionenſi Principe dubio pugnaverat Marte, copiis Gallicis in Germania, per mortem Turennii Duce deſtitutis, præficitur, Germanicique exercitus Ducem Montecuculi Hagenaviæ ſolvere obſidionem cogit. Et ita labores ſuos militares finivit Condæus. Namque ex eo tempore Rex eum copiis ſuis non amplius præfecit. Sunt, qui ſua ſponte militaria munera eundem fugiſſe contendunt: ſunt & qui Regem Condæo iratum aſſerunt, quod in prælio cum Arauſionenſi, nimio impetu abreptus, milites inconſulta audacia hoſtium furori objecerit. Privata itaque ſorte contentus, in arce ſua Chantilliaci vixit Condæus, tempusq; vitæ reliquum ſtudiis literarum conſecravit: raro admodum, nec niſi neceſſitate urgente, in aula comparuit: Regi autem tanta animi ſubmiſſione & veneratione addictus fuit, ut fideliſſimis ſubditorum dubiam reddiderit palmam. Documento vel iſtud eſt, quod nepotis ſui Ducis Burbonii cum Nanetenſi Virgine, quam ex Monteſpania Rex ſuſceperat, matrimonium ſuo comprobaverit calculo, ſerio ſimul filium adhortatus, ne committeret unquam, ut promptum erga Regem obſequium neglexiſſe videa-

Digitized by Google

videatur. Idem & teſtantur literæ a Condæo moribundo ad Regem ſcriptæ, quibus ſerio deteſtatur, quod officii leges tam proterve migraverit, ſed ex quo ad obſequium rediit, nemini animi integritate ac fide unquam ſe ceſſiſſe aſſeverat. Expiravit placide inter ſuorum gemitus, die 11. Decembr. A. 1686, cum ætatis ſexăgeſimum quintum annum, nec non menſem diemque tertium, expleviſſet.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE de Louis de Bourbon, Prince de Condé,

i. e.

Commentarii componendæ Ludovici Burbonii, Principis Condæi, Hiſtoriæ inſervituri,

Coloniæ, 1693. 12. Alph. 1. pl. 10.

HIſtoriam rerum a Ludovico II. Burbonio, Duce fortiſſimo, geſtarum, ſine dubio jam plures condidiſſent, præſertim noſtra ætate bonarum mentium non ſane ſterili, niſi plerique documentis fide dignis commentariisque fuiſſent deſtituti; quorum ſi quis inops in hoc ſcribendi genere aliquid molitur, nubes ille conſectatur & inania prenſat. Sibi ipſi hac in parte ſuæque gloriæ defuiſſe Ludovicum, Auctor noſter memoriæ prodidit. Vitæ enim ſuæ commentarios a ſe petentibus, reſpondit, ſe quidem nihil aliud, niſi quod oblivione dignum eſſet, geſſiſſe. Quandoque tamen, vel ideo non poſſe ſe hoc labore defungi dixit, quod ea neceſſario ſibi commemoranda eſſent, quæ ut ſibi gloriæ, ita aliis futura eſſent dedecori, *Lib. VII. p. 327.* Illorum tamen, quorum animus fert, in conſcribenda tot egregiorum facinorum, per quæ fortiſſimus Heros ad immortale decus ivit, hiſtoria, ingenii periclitari vires, ſtudiis conſulturus Auctor, congeſſit ediditque quosdam commentarios, qui illuſtres Ducis noſtri actiones ſigillatim exponunt. Leges enim in primo hujus Operis libro Relationem de expeditione Rocroienſi, auctore De la Chapelle; ut & ejusdem Relationem de expeditione Friburgenſi. Secundus liber Hiſtoria obſidionis Dunkerkanæ ornatur, quam

Saraſinus compoſuit. Tertium librum finiunt literæ Regis ad Parlamentum, quæ rationes exponunt, quibus Rex inductus Condæum Principem, cum fratre, & Longuevillæo Duce manciparit cuſtodiæ: quibus junguntur literæ privati ad Parlamentum, rationes Regis refellentes, & pro innocentia Principum acriter pugnantes. Belli denique civilis Hiſtoriam Commentarii Ducis de Rochefaucault pandunt, libro quinto. Nec temere hæc diſperſa projectaque ſunt: quin potius apte concinneque Auctor hasce commentationes inter ſe junxit, & ut juſtæ hiſtoriæ faciem opus quodammodo indueret, ipſe reliqua addidit, quæ ex Scriptoribus fide dignis, in præfatione laudatis, ſe petiiſſe ingenue fatetur. Ceterum vita Condæi Principis cum jamjam in compendium à nobis miſſa ſit, hic repetere, quæ jam dicta ſunt, ſupervacaneum ducimus. Saltem iſtud obſervaſſe haud abs re fuerit, quod Auctor tanto in Condæum Principem ſit ſtudio, ut ea etiam, quæ aut per imprudentiam aut præcipitantiam quandoque ab eo geſta ceteri, & præcipue Auctor, qui Hiſtoriam Condæi edidit, non diſſimulant, emollire Noſter omni ratione, quandoque & laudare non dubitet. Palam iſtud fiet, ſi quis ea, quæ de expeditione Friburgenſi, & irrita Leridæ urbis obſidione memorat, accuratius ſecum volvat.

HERMANNI CONRINGII EPISTOLARUM Syntagmata duo, una cum Reſponſis.

Helmſt. ap. G. W. Hamm, 1694. in 4. 1 Alph. & 10. pl.

QUin plurima literarum ſecretiora & non usque adeo paſſim nota ex epiſtolis clarorum virorum mutuis addiſci queant, nemo fere dubitat, & vel iſtis celeberrimi Conringii poteſt comprobari. Plurimæ debentur gratiæ, non ſolum excellentiſſimo Viro *Hermanno Johannis Conringio*, unico Hermanni Filio, & Sereniſſimo Electori Brandenburgico a Conſiliis Cameræ in Magdeburgenſi Ducatu, qui ex illo, quem poſſidet, Epiſtolarum Patris theſauro has nuper perbenevole conceſſit cum Orbe Erudito communicandas; ſed & amplisſimo *Caſpari Corbero*, Profeſſori in Academia Helmſtadienſi, qui eas edidit ex MSS. facto ſelectu, & ordine earum ſic concinnato, ut una alteri reſpondeat. Cujusmodi inſtitutum mallemus ab omnibus

iis,

Digitized by Google

iis, qui Epistolas doctorum evulgarunt, fuisse observatum. Est autem Collectio duplex, una scilicet earum, quas Conringius ad Celsissimum quondam Principem-Episcopum antea Paderbornensem, ac deinde & Monasterienſem *Ferdinandum* L. B. a *Fürstenberg*, & hic ad illum scripsit; atque altera earum, quas cum *Stephano Baluzio*, qui illustrissimo Joh. Baptistæ Colberto, Galliarum Regis Ministro primario, a bibliothecæ cura fuit, & editor operum Petri de Marca, reciprocavit. Ex quibus proin pauca quædam decerpemus velut ex multis, quæ sigillatim adduci destinatæ nobis chartæ modus negat.

Parte I. judicium suum exponit Fürstenbergio Conrin- *P. I. p. 7.*
gius, de Monumento quodam antiquo Saxonico, (p. 2.) abs Principe sibi misso, & docet porro, ab anno demum 775. Caroli M. au- *p. 8.*
spiciis cœpisse in Saxonibus Christianismi primordia. Epistola *octava*, *p. 15.*
cum multa de Germanis, & quinam ex illis commigraverint in Galliam, disseruisset, simul affirmat, Legem Salicam in Ripuariis, non autem in Transrhenanis nostris terris esse latam, quod olim quidem crediderat, confirmatq; illam suam sententiam alia deinceps ad Baluzium Ep. p. 83. Tum laudat Episcopo Henrici de Hervordia MS. Historiæ duas *p. 15.*
partes apud se extantes, quam inventu raram quando judicat Herman- *p. 16.*
nus, simul taxat Vossium patrem, quod eundem cum Henrico de Erfordia, homine nihil minus quam Historico confuderit; & credit *Pier-*
montensem Comitatum (*Pyr*montensem alii scribunt) nomen habere *p. 17.*
Gallicum, lapideum aut petrosum montem (*Pierre* & *Mons*) significans, ac proinde illos, qui in antiquis chartis audiant *Comites de Monte Lapideo*, Piermontanos Comites esse, forte quod eorum conditor ex Gallia istuc venerit, locis illis donatus a Ludovico Pio. Eadem ad-
huc Epistola rogat Conringius Episcopum, ut Epistolarum Innocen- *p. 18.*
tii III. Papæ volumen, quod ex Vaticana Bibliotheca descripserit olim ipse Romæ, cum Stephano Baluzio, editionem novam omnium Innocentii Epistolarum tum parante, communicare velit; (id quod factū etiam esse, patet ex p. 43.) Proponit etiam suam de Actis passionis *p. 28.*
sanctarum Martyrum Perpetuæ & Felicitatis sententiam, ac dum ea a Tertulliano lecta fuisse & allegata negat, accusat simul easdem efficiæ novitatis. Porro reprehendit Conringius chalcographum, *p. 38.*
qui in prima Monumentorum Paderbornensium editione Carolo M. barbam prolixam affinxerat, quem constet tamen mento glabro &

UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK

p. 51. barba rara genis adnata fuisse. Epistola XXV. fatetur Conringius, Regis Galliæ beneficiis, ope Colberti, usum se esse aliquot jam annis; in quam rem ad Baluzium quoque scribit p. 67. 71. 79. 83. Post Epistolam XXVII. elegans Ducis *Montausierii* ad Fürstenbergium exhibetur carmen, docetque hic amplius, quænam in Historia Paderbornensi suo ductu & auspiciis jam sint perfecta, & qua etiam ratione reliqua debeant adornari.

p. 58. 59.

p. 72.

Quæ *Parte altera* Baluzii ad Conringium, & hujus ad illum leguntur Epistolæ, pleræque in tali occupantur argumento, ex quo Historiæ Ecclesiasticæ & Criticæ S. plurimum accedit lucis. Sic enim Epistola II. differit Conringius de Codice MS. Synodi Remensis, qui extet in Bibliotheca Academiæ Juliæ, & vindicat ea occasione Flacium ejus olim editorem ab inusta corruptelæ nota. Ep. III. exponit Baluzius prolixe consilium suum de edendis Innocentii Epistolis, nec tacet, Apologeticum Ebbonis Archiepiscopi Remensis, ex codice MS. Cardinalis Barberini a Domno Luca Dacherio Monacho Ordinis S. Benedicti, in Tom. VII. Spicilegii vet. Scriptorum editum, aliquot in locis mutilum ac valde depravatum esse. Tum porro recenset Conringius notabili sermone, suam studii Theologici rationem, & quam pacis ecclesiasticæ sit cupidissimus, utrinque vapulans licet. Ep. XIV. extat insigne judicium Baluzii de famoso diplomate Lindaviensi, quod & ipse arguit falsitatis, consentiens Hermanno idem statuenti. Epist. XVII. animadvertit Baluzius in stylum Conringii, Pontificibus in libro de Origine Juris Germanici, & in Notis ad Epistolas Leonis, infestum valde; sed excusat se ille deinceps Epistola XVIII. Cui cum quædam regessisset Baluzius, sic tandem notanter satis scribit: *Etsi interdum dissentire cogor, imputandum istud est amori religionis, qui me non patitur ea omnia dogmata profiteri, quæ vos forsan putatis esse optima & Christianissima. DEUS, qui cordium & cogitationum scrutator est, quemque pro suis meritis judicabit. Interim amemus, mi Conringi; & tametsi diversas opiniones tuemur in causa religionis, moribus tamen diversi non simus, qui eadem literarum studia sectamur.* Epist. XXIIX. refert Baluzius, præfationem suam ad Antonii Gratiani librum reprobatam fuisse ab iis, qui Romæ curam gerunt configendorum librorum, & in numerum prohibitorum relatam, repugnantibus licet Eminentissimis Cardinalibus Bona & Estræo, qui & pervicerint,

p. 51.

p. 56.

p. 78.

ne

Digitized by Google

ne nomen ſuum publice ederetur, in decreto Sacræ Congregationis per typographos vulgato; & hanc ſibi mercedem tribui inveſtigatæ veritatis. Verum jucundo Conringius contra ejusmodi facta conſilio ſuadet, ut Baluzius deinceps librorum ſuorum editioni, ac nominatim Capitularibus Regum Francorum, vel lilia Regis, vel privilegium aliquod præfigat, quæ utique valitura ſint mitigandæ Romanæ Curiæ. p. 81.

Cæterum plurima paſſim citantur a Conringio Bibliothecæ Helmſtadienſis MSta, quæ ut a nobis recenſeantur ſigillatim, opus non eſt. At enim ſi quis Hermannum noſtrum paulo propius intueri & eundem facie tenus etiam noſſe deſiderat forte, hunc ablegamus, & ad iconem ejus ſatis eleganter expreſſam, & ad vitæ ſcriptorumque librorum hiſtoriam, hisce Epiſtolis ſimul cum illa præfixam. Id ſolum optamus unice, ut beneficio clariſſimorum Virorum, quos ſub initium hujus enarrationis honorifice indicavimus, prodeat ſine mora nova Epiſtolarum Conringii collectio, & illa cumprimis, quæ commercium ejus cum illuſtriſſimo *Boineburgio*, abs Corbero promiſſa, exhibebit, plena procul dubio non minus graviſſimarum rerum, ſed & grata perinde futura omnibus, qui bonas literas nobiſcum amant.

MODERNA THEOLOGIA JUDAICA, delineata per Joh. a Lent, SS. Theol. D. ejusdemque ut & Ling. Orient. & Hiſt. Eccleſ. Prof. Ordin.

Herbornæ, typis & ſumtibus Joh. Nicolai Andreæ, Anno 1694. in 4. Conſtat Alph. 1. plag. 22.

QUi ſacras in Davidis hymnos Obſervationes, Epiſtolasque MSS. Andreæ Maſii, propediem ſe vulgaturum promiſit Autor reverendus & clariſſimus, operam interea perutilem in præſenti Libro commodavit his, qui dogmatum in religione Judaica hodieque receptorum notitiam e compendio haurire deſiderant. Ipſe etenim quæcunque illuc pertinent, ac per varia Doctorum iſtius gentis volumina diſperſa ſunt, in unum veluti Syſtema collegit, nudam ubique theſin

indicans, nec ad refutationem errorum, qui occurrunt, putidiſſimorum progreſſum faciens. Quamobrem & rationem generalem Theologiæ iſtius explicat, & puncta ejus ſpecialia Lectoribus ob oculos proponit.

Poſteaquam nempe c. I. apud Judæos, uti diſciplinarum aliarum nomina conſueta, ita etiam Theologiæ vocem non inuſitatam eſſe oſtendit, varias hujus diviſiones ab iis excogitatas memorat, & occaſione imperfectionis, quam illi in Theologia naturali agnoſcant, traditionem de Ariſtotele ſub vitæ exitum Judaicam religionem amplexo allegat, producta ex R. Gedaljæ ben Jachijæ שלשלת הקבלה ipſiusmet Ariſtotelis epiſtola, qua ſuam converſionem Alexandro M. ſignificaverit. In revelata autem Theologia cum Maimonides tredecim articulos principales conſtituerit, hinc motas ſuper ea re controverſias, & objectiones præcipue, quibus hanc diviſionem impugnaverint R. Chasdai & R. Joſeph Albo, repetit; nihilo tamen ſecius Maimonidem a tota Rabbinorum cohorte in articulis Theologiæ ſuæ pro duce agnoſci dicit, ipſaque hæc tredecim capita cum ſummaria eorundem interpretatione exhibet. Pergens dehinc in c. II. ad duplex religionis hujus principium, Scripturam nempe ſacram ſeu legem ſcriptam, & legem oralem Talmude comprehenſam, priorem magno in pretio haberi apud eos aſſerit, quandoquidem variis iſtam elogiis exornent, perfectam omnino, in vocibus, characteribus, punctisque vocalibus integram, claram item lucidamque eſſe fateantur, frequentem quoque ejus lectionem ſuadeant, & ſacrarum literarum interpretationem maximopere ſimul commendent, duplicem in iis ſenſum vulgo inveſtigantes, literalem unum, alterumque myſticum. Quæ autem de diviſione Vet. Teſt. in Legem, Prophetas, & Hagiographa; de Pentateuchi celebratione præ libris aliis; de Legis Moſaicæ in 54. ordinationes majores, & in præcepta 613 ſectione; de Apocryphis, Novique Teſtamenti libris e Canone excluſis, ſentiant, ea ſingula latius itidem exponit. Mox poſteriorem ſeu oralem legem, non minoris auctoritatis eſſe notat, cum eam ſimiliter a Deo benedicto profectam, Moſique cum lege ſcripta traditam, per continuam ſucceſſionem ad poſteros propagatam fuiſſe, ſummeque proin neceſſariam, quin & lege ſcripta perfectiorem ac pluris faciendam cenſeant.

Sed

Digitized by Google

Sed quod attinet ad ipſa Judæorum hodiernorum dogmata, eorum ſeriem per ſingulos fidei articulos illuſtrat, qui, cum nec alias ignoti ſint, non adeo prolixe a nobis nunc repetendi veniunt. Ut tamen de methodo Auctoris clariſſimi conſtet rectius, minus forſan fuerit dividiæ, ſi potiſſimas ſaltim ſingulorum capitum materias quaſi per tranſennam inſpiciendas exhibuerimus.

Auſpicium ergo ſumit in c. III. a fide de DEO, cujus eſſentiam comprehendi non poſſe ſtatuant, eamque ſpiritualem faciant, prout & Deum ipſum dicant perfectiſſimum, infinitum, ſimpliciſſimum, immutabilem, æternum; omniſcientiam, omnipotentiam, & omnipræſentiam illius vindicantes, & ex infinitis Dei perfectionibus ſummam ejus colligentes gloriam. Aſt Perſonarum Trinitatem vehementer ab iis impugnari, c. IV. docet, contumeliasque in Chriſtum ore improbo effuſas execratur, ac Spiritum Sanctum non pro Deo ipſo, ſed pro virtute donoque Dei ac operatione divina venditari ſuperaddit. Quomodo Deum peccati autorem eſſe inficientur, ejusque præſcientiam cum libertate arbitrii humani conſiſtere probent, Prædeſtinationem tamē per nimias vires homini in ſpiritualibus etiam aſſertas corrumpant, in c. V. exponit. Creationem omnium rerum in c. VI. ita conſiderat, ut eam pro fundamento fidei maxime ſolido agnoſci; mundique æternitatem, & ejus e materia præexiſtente aut prima productionem negari; mundum tamen fingi duplicem, antiquum unum, qui plane diſſolutus ſit deſtructusque, alterum novum, præſentem noſtrum, qui e nihilo pariter ſit conditus; creationem ſoli Deo tribuendam, ſex dierum ſpatio abſolutam, ac menſe Tiſri ſeu Septembri ſuſceptam fuiſſe contendi; e rebus autem creatis animas humanas primo ſimul die omnes dici efformatas; marisque ac fœminæ animas conjunctim productas, unde vel fauſta vel infauſta oriantur conjugia, prout quælibet anima cum pari per eadem jungatur, aut cum impari; Angelos bonos primo ſtatim, malos autem cum inferno ſecundo die credi conditos; cœlum pro animato ſtellasque pro rationalibus haberi; ac tandem circa Adamum, an is a fronte marem, a tergo autem fœminam retulerit, adhuc diſceptari oſtendat. Capite VII. occupatur in exhibenda doctrina Judaica, quæ divinam concernit Providentiam, ubi Maimonidem a multis immerito culpari ait, ac ſi eam non circa animalium individua, plantas, folia,

vilia-

viliaque alia, ſed unice in cura hominum, quibus peculiare aliquod amoris ſui ſignum Numen elucere voluerit, verſari aſſeruiſſet; cum ita potius ſecum ille ſtatuerit, quod Providentia Dei his tantum in genere proſpiciat, quatenus eorum conſervet ſpecies, individuis diſpoſitioni cauſarum ſecundarum relictis, quodque brutis præmiorum & pœnarum in futuro ſeculo diſpenſationem competere negaverit. De cætero autem non ſolum Maimonidem apud Theologos hoc nomine vapulare, ſed etiam R. Levi Barzelonitæ pariter ab Hottingero talia imputari obſervat. Ne referamus pluribus, quæ ad modum hactenus monſtratum de Angelis c. VHI, de homine in ſtatu integritatis, & ad divinam imaginem formato c. IX, eodemque per peccatum deſtituto, & heic ſimul de peccato originis ejusque propagatione & a peccatis actualibus differentia, c. X, de libero hominis peccatoris arbitrio c. XI, fuſe ſatis diſſerit. In fide de homine per gratiam reſtituto, ſive de peccatoris per Meſſiam reconciliatione, recentiores Judæos a veteribus quam longiſſime diſcedere contendit, quandoquidem hi, etiamſi operum aliqua fiducia turgerent, Meſſiæ tamen gratiæque divinæ multum ſæpe tribuerint, cum illi econtra reconciliationem cum Deo non per Meſſiam, ſed per opera meritaque humana, ſive illa ſint propria, ſive aliena, patere pervicaciter exiſtiment, illiusque beneficia ſaltim fore temporalia ſibi perſuadeant. Unde mirum adeo non ſit, quod & in Juſtificatione hominis peccatoris coram Deo modos alios excogitaverint, bona opera, imprimis eleemoſynas, jejunia, preces, vitæ monaſticæ ſtudium, lacrymas, caſtigationes, & alia iſtius generis aſſidue requirant, ac demortuorum quoque operibus non leve pondus adjudicent, quæ ſingula in c. XIII. uberius deducuntur. Caput XIV, quod agit de obſervantia legis Moſaicæ, ſexcenta illa ac tredecim præcepta, quæ Judæi inde excerpſerint, in medium producit. Quod veram unicamque Eccleſiam apud ſe quærendam eſſe glorientur, teſtimonia in cap. XV. allegata comprobant, & odium, quo Sadducæos, Samaritanos, Karraitas, ac Romanam quoque Eccleſiam præ cæteris, proſequantur, declarant. De Sacramentis inter eos creditis, circumciſione nimirum & epulo paſchali, cap. XVI. Auctor diſpicit, nec annotare omittit, quibus modis ſacra Chriſtianorum myſteria rideant, quomodo tranſubſtantiationem maximopere impugnent, ac Reformatorum de S. Cœna ſententiam cum aliis

colla-

collatam ſibi videri probabiliſſimam confiteantur. Tria poſtrema capita, XVII, XVIII, & XIX, ſtatum hominis ultimum, & eum, qui hanc vitam inſequetur, Judaicis coloribus delineat; ubi de aſſerta animarum immortalitate, earumque circa ſepulchra commoratione, & in corpora alia transmigratione, de mortuorum reſurrectione maſcule defendi ſolita, de extremo judicio vitaque æterna Iſraeli præparata, & ſtatu in eadem futuro, ac denique de inferno diſtinctisque ibi clasſibus, ex inſtituti ratione multa recenſentur.

VALESIANA, OU LES PENSE'ES CRITIQUES, Hiſtoriques & Morales, & les Poeſies Latines de Mr. de Valois, Conſeiller du Roi & Hiſtoriographe de France, recueillies par Mr. de Valois, ſon Fils,

i. e.

Valeſiana, ſive Meditamenta Critica, Hiſtorica & Moralia, ut & Poemata Latina Hadriani Valeſii &c.

Pariſiis apud F. & P. Delaulne 1694. in 12. plag. 16.

CLariſſima ſunt non apud Gallos ſolum, ſed in toto, quam late patet, erudito orbe Valeſiorum *Henrici* & *Hadriani* fratrum nomina; & uterq; certe de literis & hiſtoria eccleſiaſtica meruit optime. Illius vitam ſcripſit Hadrianus noſter, ſeparatim ante hos tredecim annos apud nos excuſam; ſed Hadriani vita præfixa nunc eſt Valeſianorum collectioni, ex Diario Eruditorum Pariſienſi mutuata. Non ingratum arbitramur Lectoribus fore, ſi inde breviter excerpamus, quæ vitam ſummi Viri concernunt, antequam ad reliqua faciamus acceſſum. Natus eſt d. 14. Januarii A. 1607. Carolo de Valois patre, viro nobili apud Normannos inferiores. Omne ſtudium humanioribus literis, & deinceps ætate & judicio maturiore inſtructus, Hiſtoriæ Francicæ eruendæ impendit, adjutus cumprimis variis monumentis & ſtylo Romano, quem elegantem ſibi & perquam familiarem reddiderat. Ejus vero *Hiſteria* Tomum I. edidit anno 1646, II. vero & III. anno 1658, cui annexa Diſſertatio *de Baſilicis*, cujus *Apologiam*

anno 1660. contra Launoyum concinnavit. Eodem anno auctus fuit & titulo *Hiſtoriographi Regii*, (qui honor etiam fratri Henrico obtigerat,) ſtipendio MCC librarum in ſingulos annos. Anno 1663. imprimi curavit duo Poemata ex MS. cum ſuis commentariis. Circa finem anni 1664. cum conjugi demum ſuam addixiſſet fidem, ex ea deinceps & filium, optimi patris ſpei exacte nunc reſpondentem, & filiam, brevioris vitæ, ſuſtulit. A. 1666. Diſſertationem ad celeberrimum Wagenſeilium, de reperto nuper in quadam Dalmatiæ urbe *Petronii Arbitri fragmento* conſcripſit, ejusque falſitate detecta, ſimul ex ſententia fratris Henrici, probatum ivit, Petronium fuiſſe natione Gallum, & inde ab Imperio Neronis vixiſſe ſub Antoninis, teſtimonio Sidonii, Macrobii & Apuleji confirmavit. Anno 1675. edidit *Notitiam Galliæ*, pulcherrimum opus. Anno 1676. menſe Majo fratrem amiſit, non ſine dolore, de cujus ſcriptis multa dicere jam non eſt opus. Anno 1681. ſecundam, poſt priorem fratris, *Ammiani Marcellini* editionem adornavit, ſed anno 1684. Diſſertationem unam contra *Chiſletium*, & aliam, contra quendam *Benedictinum*. Ab illo tempore quietem indulſit operis typographorum, tametſi parata ad prælum habuerit *Poematum* Latinorum collectionem, *Commentarium in Juvenalis Satyras*, *Epiſtolas* varii argumenti, *Notas* in Florum & ſcriptores alios. Tandem anno 1692. d. 2. Julii obiit placide, extinctus non tam morbo, quam ſenio annisque & laboribus confectus.

In Valeſianis hæc nobis præ aliis viſa ſunt notatu digniora. P. 3. iſta verba, quæ proxime ab initio Evangelii Johannei extant: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo vita erat &c.* mutatis diſtinctionibus, hac ratione, ut ſenſus fiat planior, vult collocari: *Et ſine ipſo factum eſt nihil. Quod factum eſt in ipſo, vita erat &c.* P. 6. De Paſquierio refert, quod conjugem ſortitus fuerit indeſinenter querulam, dictisque domeſticos inceſſentem, quin & ipſummet etiam maritum. Pulchellum ſane eſt, quod eam in rem confecit epigramma Paſquierius, quod ita ſe habet:

Nulla dies nobis, non horula præterit una,
Non punctum, nullus temporis articulus,
Quo non væ! miſeris ſervis ſuccenſeat uxor,
Succenſetque mihi, ni ſimul ipſe querar.

Illius

Illius ad nutum totus componor, & idem
Pacificus cum ſim, triſtia bella gero.
Sic mihi pax bello, ſic bellum pace paratur,
Et placide ut poſſim vivere, vivo miſer.
Sic vel cum ſervis, vel conjuge litigo; ſic eſt
Heu! mihi conjugium litigioſus amor.

P. 14. probare contendit, morbum Gallicum antiquis non fuiſſe incognitum, non eo ſolum argumento, quod plurimi apud illos æque immoderata Venere fuerint uſi ac hodie multi, ſed etiam ex iſto Taciti loco Annalium IV. de Tiberio ſic ſcribentis: *Erant, qui crederent in ſenectute quoque corporis habitum pudori fuiſſe. Quippe illi pragracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies ac plerumque medicaminibus interſtincta.* P. 19. Joh. Baptiſtam Thiers, qui de illicito ſacerdotibus capillamentorum uſu commentatus eſt, ait etiam de illicito iisdem rhedarum uſu meditari librum, &c p. 26. Petavium quotannis ſemel Deſpauterii Grammaticam perlegiſſe narrat. P. 37. Hadrianum noſtrum contra Monmaurium profeſſorem Pariſienſem faſciculum ſatyrarum, ſed rariſſimum nunc inventu, evulgaſſe indicatur ſub hoc titulo: *Petri Monmaurii Græcarum literarum Profeſſoris Regii Opera in duos tomos diviſa, iterum edita, & notis nunc primum illuſtrata a Quinto Januario Frontone*, Pariſ. 1643. in 4. P. 49. originem fabulæ de 11000 virginibus, ex ſententia Sirmondi, inde ducit Valeſius, quod inepti quidam ſcribæ in Martyrologio MS. ita repererint: SS. VRSVLA ET VNDECIMILLA V.M. i. e. *Sancta Urſula & Undecimilla Virgines Martyres*; ſed putarint, quod vox *Undecimilla* cum V. & M. proxime inſequentibus, per abbreviationem literarum eſſet ſcripta, pro *Undecim Millia Virginum Martyrum*, & fabulam adeo inde effinxerint. P. 66. obſervat, *culina* vocabulum idem ſignificaſſe priſcis ac latrinam, & p. 81. 82. affert locum ex Chronico quodam MS. ſancti Medardi Sueſſionenſis in anno Chriſti 1261. deſinente, quo agitur de Hæreticis, qui *Piſli*, aliis *Bulgari*, vocati fuerint, Franciam, Flandriam &c. maxima multitudine pervagantibus. P. 128. notatur Faber, ille Græcæ linguæ in Academia Salmurienſi Profeſſor, quod Gallicum ſuum prænomen *Tanneguy* Latine reddiderit per *Tanaquil*; cum id nomen non viro proprium ſit, ſed fœminæ, & id potius reddi debuerit per *Tanneguidus*; perinde ut *Guy*

Patin minus recte se appellaverit *Guido*, loco *Vitus*. P. 192. docet ex MS. fide, ejus Grammatici, qui vulgo appellatur *Priscianus*, genuinum nomen esse *Prescianus*. Præterea plurima passim in Suetonio, Cæsare, Catullo, aliisque depravata pristino restituuntur decori loca; & prolixæ p. 208. sqq. extant Valesii notæ & emendationes in *Du Cangii* Glossarium mediæ seu barbaræ Latinitatis, quod erroribus infinitis scatere affirmat; num vere ita, an forte ex quodam contra illum præjudicio, hic non disquirimus.

Tandem annexa sunt Valesii ejusdem Poemata, e quibus tantum non omnia felix ingenium & propitiis admodum Musis natum arguunt. In specimen duo solum epigrammata allegabimus, p. 78. in *Collectetum*, celebrem poetam Gallum, famulas suas ducentem:

Quidam Poeta noster, arte, moribus,
Natus magis Poeta quam factus tamen,
Comis, bonus, jucundus, & dicax homo,
In conjugalem recipit ancillas torum,
Forisque non vult quærere, quod habet domi.
Neu cœlibatus sentiat molestias,
Substituit aliam protinus demortuæ,
Matremfamilias de ministra redditam:
Exsolvat ut se debitis mercedibus,
Ultro jugali vinciens se compede.
Sic quinque famulas duxit. Hæc connubia
Vocare possis nuptias poeticas.

& p. 88. illud, quo Musis valedicit:

Nunc Vos, Pierides, duo quas per lustra lacesso
Assiduus, vos luce mihi (meminisse potestis)
Dilecta magis: En vestros non sponte relinquo,
Suavem animi errorem, lusus, cantusque choreasque.
Extremum salvete mihi, extremumque valete.
Major agit Deus, atque opera ad majora remittit.

G. G. L.

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. VII. ad A. 1694. pag. 311.

Fig: 1.

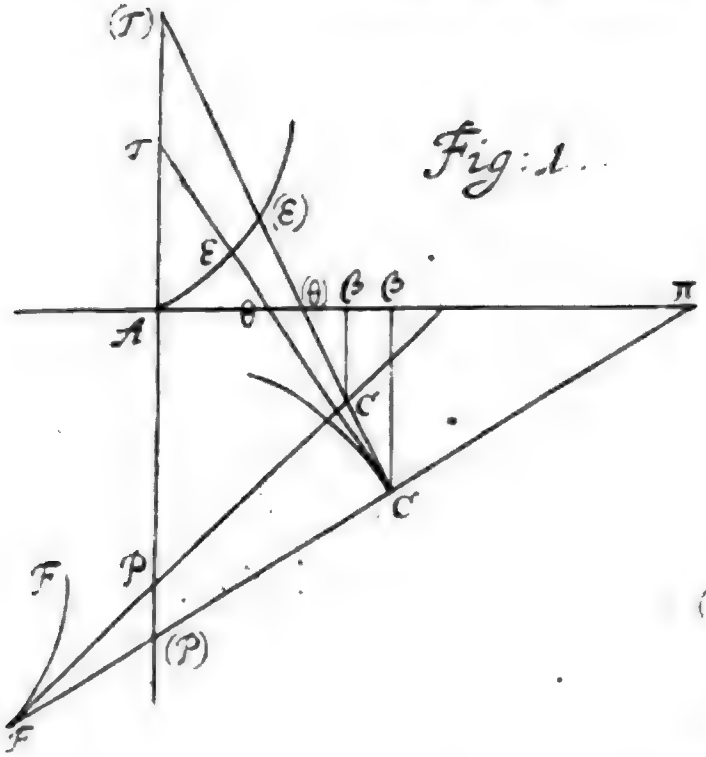

Fig: 2.

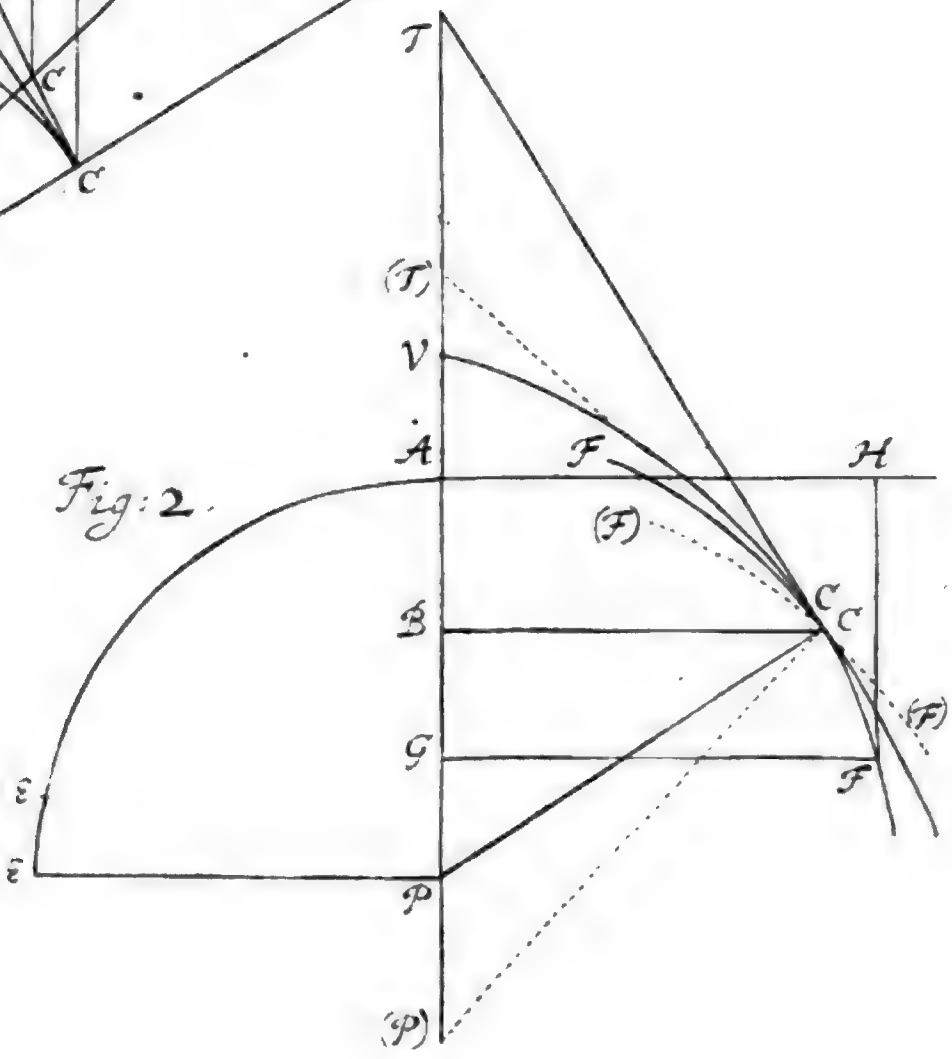

G. G. L. NOVA CALCULI DIFFERENTIALIS Applicatio & uſus, ad multiplicem linearum conſtructionem, ex data tangentium conditione.

MEmini jam a me inſinuatum in his Actis, ut rectarum ordinatim ſumptarum concurſu hactenus noto, ita & concurſu curvarum lineas formari. Sed placet rem non parvi ad Geometriam augendam momenti exponere diſtinctius; nam ne in rectis quidem concurrentibus tota ejus vis fuit perſpecta. In genere igitur hoc problema ad communis Geometriæ leges revocare hic docebo: *Lineis* (rectis vel curvis) *propoſitam tangentibus, poſitione ordinatim datis, invenire propoſitam*, vel quod eodem redit: *invenire lineam, quæ infinitas lineas ordinatim poſitione datas tangit.* Cujus uſus cum latiſſime pateat, calculum in eam rem peculiarem jamdudum excogitavi, vel potius huc peculiari ratione applicui noſtrum Differentialem compendio non contemnendo. Scilicet quemadmodum *Carteſius* loca veterum calculo exprimens æquationes adhibuit, quæ cuivis curvæ puncto conveniunt, ita nos æquationes hic adhibemus infinities ampliores, quæ cuilibet puncto cujuslibet curvæ *in ſerie ordinatim ſumtarum curvarum* comprehenſæ, accommodantur. Itaque x & y abſciſſa quidem & ordinata, ſeu *coordinatæ* eſſe intelliguntur cujusvis ex dictis curvis, ſed ſpeciatim tamen accipiuntur de curva ex ipſarum concurſu *formata* ſeu ipſas tangente; utili quodam *æquivocationis characteriſtica* genere. *Coefficientes* a, b, c, in æquatione cum ipſis x & y uſurpatæ, ſignificant quantitates in eadem curva *conſtantes*, alias quidem *inſitas* (nempe *parametros*) alias vero *extraneas*, quæ ſitum curvæ (adeoque verticis axisque) definiunt. Sed comparando curvas ſeriei inter ſe, ſeu tranſitum de curva in curvam conſiderando, aliæ coefficientes ſunt *conſtantiſſimæ* ſeu *permanentes*, (quæ manent non tantum in una, ſed & in omnibus ſeriei curvis,) aliæ ſunt *variabiles*. Et quidem ut *ſerici curvarum lex* data ſit, neceſſe eſt unicam tantum in coefficientibus ſupereſſe variabilitatem, adeoque ſi in *primaria* pro omnibus curvis *æquatione* naturam earum communem explicante plures extent variabiles, neceſſe eſt dari alias *æquationes acceſſorias*, coefficientium variabilium dependentiam inter ſe exprimentes, quarum TAB. VII.

rum ope omnes variabiles ex æquatione primaria tolli possint præter unam. Cæterum pro concursu duarum linearum proximarum, sua intersectione punctum curvæ quæsitæ (quam & tangere intelliguntur,) determinantium, manifestum est, concurrentes quidem, adeoque lineam ex concursu *formatam* tangentes, esse geminas; intersectionis autem seu concursus punctum esse unicum, adeoque & ordinatam ei respondentem unicam esse; cum alioqui in investigatione solita linearum propositam tangentium, rectarum vel curvarum (velut circulorum, parabolarum &c.) ex datæ curvæ ordinatis quærendarum, ordinatæ *geminæ*, tangentes *unicæ* concipiantur. Itaque quoad præsentem calculum, quo ipsæ ex tangentibus rectis vel curvis positione datis investigantur ordinatæ (contra quam in communi) manent coordinatæ x & y in hoc transitu (a proximo ad proximum) invariatæ, adeoque sunt indifferentiabiles; at coefficientes, (quæ in communi calculo indifferentiabiles censentur, quia constantes,) quatenus hic variabiles sunt, differentiantur. Notabile est autem, *si omnes insitæ coefficientes sint permanentes*, curvæque adeo ordinatim concurrentes sint congruæ inter se; perinde fore, ac si intelligantur *esse vestigia ejusdem lineæ motæ*; curvaque earum concursu formata lineam motam perpetuo durante motu tanget. Unde in hoc casu oritur connexio quædam cum generatione *trochoëidum*; nam & basis, super quâ volvitur generatrix trochoëidis, generatricem durante motu tangit.

Calculus autem ita instituetur: assumatur aliquis angulus rectus fixus, cujus crura utcunque producta constituere intelligantur duos axes relationis curvarum, seu axem cum axe conjugato; in quos demissæ normales ex puncto curvæ quocunque erunt ordinata, x, & ordinata conjugata seu abscissa, y; uno verbo: *coordinatæ*, x & y; quarum relationem ex datis quærendo habebitur *æquatio*, (1) quam paulo ante appellavimus *primariam*, cum sit cuilibet cujuslibet curvarum ordinatim sumtarum puncto communis. Quod si æquationi 1, insunt plures coefficientes variabiles, ut b, c, dabitur earum dependentia per *secundariam* æquationem, (2) unam vel plures; atque ita ex æq. 1 tollendo coefficientes variabiles, præter unam b prodibit æq. (3) Hanc æquationem differentiando, ut prodeat æq. (4) cum in ea sola affutura sit differentialis ipsius b, evanescet differentialitas, adeo-

adeoque habemus æq. 4 ordinariam, cujus ope ex æq. 3 tollendo variabilem reſiduam *b*, habebitur æquatio, (5) in qua præter *x* & *y* tantum ſupererunt coefficientes invariabiles (ut *a*) quæ erit *æquatio* ad curvam quæſitam concurſu ſeriei linearum formatam, adeoque *ad ſerici linearum tangentem communem*. Sed & aliter inſtitui poteſt calculus, prout facilitas invitabit, non tollendo ſtatim variabiles, ſed ſervando. Nempe datis æq. (1) primaria, & æq. (2) ſecundaria (una vel pluribus pro explicanda dependentia coefficientium variabilium inſervituris) differentientur æq. 1, ut prodeat (3), & æq. 2, ut prodeat (4) (una vel plures, ſi pro æq. 2 affuerint plures.) Ita habebimus plures quantitates differentiales, ſed tamen habebimus & æquationes ſufficientes ad eas tollendas; & quidem modo tolli poſſint differentiales quantitates usque ad unam; etiam reſidua iſta evaneſcet per ſe, & ſic prodibit æq. (5) ordinaria, ſeu carens quantitate differentiali; quam conjungendo cum æq. 1 & 2 tolli poterunt variabiles omnes, & prodibit æq. (6) naturam exprimens curvæ quæſitæ, linearum concurſu formatæ, quæ erit eadem cum æq. 5 calculi prioris.

Hac jam methodo ſolvi poſſunt innumera problemata ſublimioris Geometriæ, hactenus non habita in poteſtate, pertinentiaque ad tangentium converſam; ex quibus nonnulla in ſpecimen indicabo, magnæ utique generalitatis. Veluti: data relatione inter A T & A Θ reſegmenta axium per curvæ tangentem C T facta, invenire curvam C C; nam rectæ curvam tangentes ordinatim poſitione dantur, adeoque & curva quæſita, quippe quæ earum concurſu formatur. Vel ſi dato puncto axis T, detur lineæ datæ E E punctum E, ſic ut juncta T E, ſi opus producta, quæſitam curvam C C tangat, patet ex dictis curvam C C præſcripta hic methodo haberi. Similiter data relatione inter A P & A Π, reſegmenta axium facta per curvæ perpendicularem P C, licet invenire curvam C C: nam ob rectas P Π ordinatim poſitione datas, etiam datur linea F F formata per earum concurſum; hujus vero evolutione deſcribetur curva C C quæſita. Unde hic quidem infinitæ curvæ ſatisfacientes dari poſſunt, omnes ſcilicet *parallelæ* inter ſe, quæ ejusdem lineæ evolutione *condeſcribuntur*; & data relatione inter A P & A Π dari poteſt *curva quæſita* non tantum ſatisfaciens, ſed & *tranſiens per punctum datum*. Interim hoc caſu curva C C non ſemper eſt ordinaria, quoniam ſcilicet non ipſamet,

ſed

ſed ipſius per evolutionem generatrix rectarum poſitione datarum concurſu formatur. Certe cum ipſa curva formatur concurſu, habetur *determinata*, nec in arbitrio eſt punctum, per quod tranſeat; quæ diſtinctio utilis eſt in hac doctrina.

Sed exemplum calculi dabimus in problemate itidem generali, ad aliquam tamen ſpecialem lineam applicato: *data relatione perpendicularis* P C *ad proprium ab axe reſegmentum* A P, *invenire lineam* C C. Patet enim datis poſitione punctis C, nempe centris circulorum, & radiis P C datis magnitudine (ob datam relationem ad A P) *dari ordinatim circulos lineam* C C *tangentes*, adeoque lineam ipſam circulorum concurſu formatam haberi poſſe, id quod jam verbulo indicaveramus olim in *Actis* 1686 *menſe Junio* p. 300, ſub ſchediaſmatis finem. Itaq; centro P, radio P C magnitudine dato, deſcribatur circulus C F. Ut ergo methodum paulo ante poſitam huc applicemus: ex puncto circuli quocunque F agantur normales ad crura anguli recti P A H, ſeu coordinatæ F G, y, & F H, x (quæ in caſu concurſus duorum circulorum incidunt in C B, C L) ſit A P, b, & P C, c; fiet ex natura circuli, $xx + yy + bb \overset{(1)}{=} 2bx + cc$ æquatio primaria omnibus noſtris circulis & cuique cujusque puncto communis. Quoniam autem datur relatio inter A P & P C, dabitur curva E E, cujus ordinata P E æquetur ipſi P C; hæc curva ponatur (exempli gratia) eſſe parabola, cujus parameter, a, & fiat $ab \overset{(2)}{=} cc$, quæ æquatio ſecundaria exhibet relationem ſeu dependentiam inter c & b. Hujus ope tollendo c, ex æq. 1, fiet $xx + yy + bb \overset{(3)}{=} 2bx + ab$; patet autem in æq. 1. præter coordinatas x & y, adeſſe coefficientes c, b, a; ex quibus c & b ſunt in uno circulo conſtantes, & c quidem eſt circulo inſita, cum ejus radium deſignet; b eſt extranea, quippe ſitum centri deſignans; ambæ variatis circulis ſunt variabiles, ſed a eſt conſtantiſſima ſive permanens, cum non unius tantum circuli omnibus punctis, ſed & pro omnibus circulis noſtris in æquatione maneat eadem. Reducta jam æquatio 3 ad unam coefficientem variabilem b, differentietur, ſecundum b (ſolam in ea differentiabilem) & fiet $2bdb = 2xdb + adb$, ſeu (evaneſcente db) fit $b \overset{(4)}{=} x + a : 2$ (qui calculus

lus in casu unius differentiabilis in effectu coincidit cũ methodo vetere de maximis & minimis a *Fermatio* proposita, ab *Huddenio* promota, sed quæ tantum est corollarium nostræ.) Jam ope æq. 4. tollendo residuam coefficientẽ variabilem *b*, ex æq. 3 fiet $ax + aa : 4 \overset{(5)}{=} yy$, quæ est æquatio ad curvam *cc* quæsitam. Idque indicio est eam esse parabolam, ipsi datæ AE congruentem, sed paulo tantum aliter sitam; continuata enim CC vertice suo V incidet in axem AP, sed supra datæ AE verticem A, ita ut distantia verticum AV sit communis lateris recti pars quarta. Si alteram calculandi rationem malis, per plures differentiales; resumtæ æquationes 1 & 2 differentientur, & ex 1 fiet $b\,db \overset{(3)}{=} + db + c\,dc$, sed ex 2 fiet $a\,db \overset{(4)}{=} 2c\,dc$, quarum (3 & 4) ope tollendo *dc*, evanescet simul & *db*, & fiet $b \overset{(5)}{=} x + \frac{1}{2}a$ ut paulo ante. Unde jam per 1, 2, 5 tollendo *c* & *b* coefficientes variabiles; prodibit $ax + aa : 4 \overset{(6)}{=} yy$ pro æquatione lineæ quæsitæ, ut ante.

Atque ita docuimus data relatione perpendicularis PC ad proprium ex axe resegmentum AP exhibere lineam CC, quia ordinatim dantur circuli lineam tangentes. Sed data relatione rectæ tangentis TC ad proprium ex axe resegmentum AT (seu circulis normalibus ad lineam ordinatim datis) invenire lineam, CC; alterius est methodi, & *constructione tractoria* talis linea haberi potest, a nobis in his *Actis Sept. anni superioris mense* explicata. Hujus autem præsentis methodi nostræ maximus præterea est usus ad complura alia problemata Geometriæ superioris, aut etiam ad mechanica vel physica applicatæ. Cum enim id agitur, ut figura formetur, in quovis puncto dato suæ lineæ terminantis præstans aliquid desideratum, persæpe consequimur quæsitam formando ipsam concursu linearum, quarum quævis in aliquo puncto satisfacit, ipsomet sc. puncto concursus. Hac ratione jam olim in schediasmate *de Lineis Opticis* inveni modum lineas exhibendi, quæ radios ordinatim positione datos, seu a datæ figuræ speculo venientes, reddant convergentes, aut divergentes, aut parallelos. Formatur enim talis linea ellipsium concursu, si radii debeant fieri convergentes; eademque methodus valet, si reddendæ sint parallelæ aut divergentes.

P. S.

Solutionem ſuam Problematis Bernoulliani menſe nupero Majo una cum objectione Anonymi Actis Eruditorum inſertam, Dn. Marchio Hoſpitalius Autor defendere non diſtulit, oſtenditque, ut intellexi, Anonymum, ſi calculum ſuum ad finem perduxiſſet, ipſummet ſolutionis datæ ſucceſſum fuiſſe deprehenſurum. Cæterum Anonymus ille aliam ſolutionem non dedit, neque id ſecundum Analyſin vulgarem facile præſtari poteſt. Noſtra autem nova, adeoque & Dn. Marchionis ac Dominorum Bernoulliorum Methodus, non hoc tantum, ſed &, quemadmodum jam menſe Julio p. 313. in Actis anni ſuperioris eſt admonitum, innumera ſimilia ſolvit, ſive abſolute pro re nata, ſive per quadraturas. Et generale Problema ſic concipi poteſt: *Data ratione inter duas Functiones invenire Lineam.* Data ratio intelligitur, quæ eſt inter duas datas, velut m & n. *Functionem* voco portionem rectæ, quæ ductis ope ſola puncti fixi & puncti curvæ cum curvedine ſua dati rectis, abſcinditur. Tales ſunt: Abſciſſa A B vel A β; ordinata B C vel β C; tangens C T vel C θ; perpendicularis C p vel C π; ſubtangentialis B T vel $\beta\theta$; ſubperpendicularis B P vel $\beta\pi$; per tangentem reſecta A T vel A θ; per perpendicularem reſecta A P vel A π; correſecta P T vel $\pi\theta$; radius oſculi ſeu curvedinis C F; & aliæ innumeræ.

DESCRIPTIO PHÆNOMENI TRIUM SOLIUM eodem tempore ſuper Horizonte viſorum a Dn. Caſſini: translata ex Commentariis Mathematico-Phyſicis Academiæ Regiæ Scientiarum Pariſienſis, editis d. 31. Januar. A. 1693.

QUamvis parelii non ſint infrequentes, rariſſime tamen illis comparent ſimiles, quales d. 18. Januarii anni 1693. oriente Sole ab illuſtri Caſſino conſpecti fuerunt. Cœlum eo tempore verſus orientem nubibus erat coopertum, illa excepta horizontis parte, qua Soli ſurgendum erat, quippe quæ ſuda erat ad unum circiter altitudinis gradum, aut p. ullo minus. Elapſis hora matutina ſeptima & fere 38. minutis, primum quidem ſplendida ibidem lux in conſpectum veniebat, cujus

cujus amplitudo apparentem Solis diametrum æquabat, quæque perpendiculariter usque ad nubes elevabatur: deinde vero in hac luce inter nebulas illustratas integri disci Solaris imago apparebat, unde radii ad horizontem perpendiculariter adscendebant in acumen desinentes, altitudine 10 graduum. Cum autem interim *Cassinus*, qui Solem hoc phænomenon esse putarat, limbum superiorem Solis veri in horizonte ita fulgentem cerneret, ut tempore maxime sereno solet, non potuit non inopinatum hoc ipsi accidere. Ille tamen fulgor statim eum a parelio distinguebat, qui integer adhuc in eademque linea verticali supra verum Solem, eadem cum ipso magnitudine & figura, apparebat, & nubes radiis suis perpendicularibus illustrabat. Non ita multo post, quam verus Sol totus fere nubibus se involverat, Dominus Cassini præter opinionem inferius tertium animadvertit Solem, ejusdem cum primo magnitudinis & figuræ, & in eadem linea verticali. Ultimus hic Sol lumen aliquod inferius post se trahebat, non absimile illi, quod primus superius habebat, quodque supra horizontem elevabatur. Durabat quoque interim primus parelius, sed ejus perpendiculares radii sensim debiliores fiebant & breviores. Tandem vero uterque paulatim extinguebatur, ita ut hor. 7. min. 58. plane disparerent.

Hoc phænomenon inservit explicationi duorum aliorum, de quibus in Commentar. mathem. physic. April. anni præced. actum, & quorum prius 21 Maji A. 1672, posterius 21 Martii 1692. observatum fuit. Vero enim perquam simile est, illa meteora ejusdem cum hoc naturæ fuisse, sed solos radios ad horizontem perpendiculares, qui sequebantur motum Solis, post ejus obitum, in conspectum venisse, quique amplius quam hoc extendebantur in longitudine & latitudine, propter Solis absentiam.

Conducit quoque ad explicandum rarissimum aliud phænomenon, visum in Sinu Sambracitano (le Golphe de Grimaud en Provence) anno 1686. d. 13. Septembris. Mare admodum tranquillum cœlumque serenum erat & nubibus vacuum, præterquam in regione orientali, ubi vapor rubicundus ad 3. grad. altitudinem surgebat, cum Dominus *Chazelles*, Professor hydrographiæ regius, accingens se ad observandum ortum Solis, subito vidit super horizonte adparere discum Solis male terminatum quidem, sed admodum splendentem. Post minutum, quasi Sol sub horizontem reverteretur, dimidia solum disci

pars apparebat bene terminata & admodum rubicunda. Tandem ordinario modo Sol oriebatur, & cum ſupra horizontem emerſiſſet, inſequi eum videbatur claritas admodum vivida, quæ dum inferiori cum diſci limbo confundebatur, inſtar ſtylobatæ cui Sol impoſitus adparebat. Tandem hæc claritas mutabatur in conum luminoſum, cujus apex horizontem tangebat, cum Sol elevatus fuiſſet altitudine ſuæ diametri, & poſt minutum diſparebat.

Diſcus ille luminoſus, qui Dn. *Chazelles* ſubito apparuit ſuper horizonte, & quem ille pro Sole habuit, procul dubio nihil aliud fuit, quam parelius, ſimilis Soli ſpurio primo, quem Dn. *Caſſini* d. 18. præſentis menſis obſervavit, quemque vix potuiſſet diſtinguere ab ipſo Sole, niſi utrumque ſuper horizonte vidiſſet. Secundus parelius *Caſſino* viſus caudam poſt ſe trahebat radioſam, quæ contrahebatur verſus horizontem, eundem fere in modum, quo conus luminoſus, quem Dn. *Chazelles* ſub Sole vidit. Probabile ergo eſt, ambo meteora ejusdem fuiſſe naturæ: verum illud, quod Dn. *Chazelles* adparuit, longe fuit imperfectius altero, ubi Sol verus inter duos adulterinos adparebat, quorum radii in oppoſitam Soli vero partem tendebant, unius quidem ſurſum, alterius deorſum.

Fortaſſis quoque celebris illa obſervatio Hollandorum, qui Solem ſuper horizonte in Nova Zembla videbant quatuordecim diebus citius, quam ſecundum Aſtronomiæ principia adparere debebat, per hoc novum phænomenon explicari poteſt. Valde quidem ſoliciti fuere Aſtronomi de ratione hujus mirabilis paradoxi invenienda. Quidam enim Hollandos falſos fuiſſe putabant in elevatione poli capienda: quidam locum, ubi Hollandi exſcenſionem fecerant, inſulam fluctuantem eſſe ſibi imaginabantur, quæ a ſeptentrione verſus auſtrum 60. leuc. promota fuerit ab illo tempore, quo altitudo poli indagata fuerat: Aſtronomi vero præſtantiſſimi effectum hunc extraordinarium, cum aliter ſe expedire non poſſent, refractionibus tribuebant.

Verum prima pariter & ſecunda opinio defendi plane non poſſunt, quoniam obſervationes, quas Hollandi ante hoc phænomenon & poſt illud fecerunt eodem in loco, apte ſatis quadrabant cum altitudine poli aſſumta: tertia vero ſententia parum veroſimilis eſt, cum nullum extet tam prodigioſæ refractionis exemplum. Videtur ergo

poti-

potius, id ipſum, quod Hollandi Solem eſſe putabant, fuiſſe parelium illi, qui 18. Januar. viſus fuit, ſimilem; & hæc conjectura vel ideo majorem veri ſpeciem habet, quia Solem ſatis clarum non viderunt, niſi 19 Februarii, cum meridie tres gradus eſſet altus, & ſupputantes altitudinem poli per obſervationem Solarem, illam invenerunt conformem eidem, quam antea ex obſervatione aliorum ſiderum derivaverant.

Non referunt hiſtoriæ naturalis conditores, unquam viſos fuiſſe parelios Soli tam vicinos, quam illi fuerunt, qui d. 18 hujus menſis comparuerunt. Eorum enim centra non erant a Solis centro remota, niſi ad ſummum 34 minut., cum centra pareliorum ordinario diſtent ſæpe plus quam $22\frac{1}{2}$ grad., quandoque 45 gr., imo etiam 90 grad.

Quemadmodum igitur phænomenon hoc rariſſimum eſt, ita oportet etiam, concurſum cauſarum ad ejus formationem neceſſariarum rariſſime contingere. Quapropter non poſtulandum eſt, tales ut afferamus ejus cauſas, quæ ſæpius poſſint occurrere, ſed ſufficit proponere hypotheſin, quæ apta ſit ad explicandum, quomodo naturaliter formari poſſit. Notum eſt, parelios ordinarie mediante reflexione & refractione radiorum Solarium fieri; verum illi, quos jam deſcripſimus, parelii præcipue reflexioni ſuam debent originem. Neque enim ulla colorum varietas in illis adparebat; erantque tam bene fere ac ipſemet Sol terminati, quando in horizonte verſatur; nec non ejusdem cum hoc ſidere figuræ & magnitudinis, ſed pallidiores.

Quærenda ergo ſunt in aere corpora, quæ apta ſint ad reflectendos Solis radios, & ita diſpoſita, ut poſſint repræſentare duos parelios, quorum centra diſtent a centro Solis intervallo 34 minut.

Supponere ergo licebit *primo*, quoniam aer erat frigidiſſimus, cum meteora illa adparebant, eidem inhæſiſſe magnam vim foliorum glaciatorum, valde exæquatorum, planorum, & tenuium, quorum ſuperficies erant parallelæ inſtar foliorum glaciei, quæ ſæpe ſtellas nivis componunt, & quæ ſibi incumbentia grana albæ pruinæ efformant, ut ope microſcopii videre licet.

Secundo, plurima ex his foliolis inclinata fuiſſe verſus radios Solis ad oculum ſpectatoris pervenientes, & alia fuiſſe aliis magis incli-

nata 17. minut., cum 17. minuta sint dimidium distantiæ apparentis inter centrum Solis & parheliorum.

Tertio, radium centralem Solis, qui in radios debiliores dividi potest, dum oblique incidit in foliolum tale, divisum fuisse in duos alios radios, quorum unus transierit per foliolum glaciei, ita ut non sensibiliter detorqueretur a duabus refractionibus factis in superficiebus insensibiliter a se invicem remotis, & ad oculum spectatoris perveniens eidem verum Solis centrum repræsentarit: alter vero radius reflexus fuerit ita, ut angulus reflexionis esset æqualis angulo incidentiæ, secundum legem reflexionis ordinariam.

Quarto, radium hunc reflexum incidisse in quoddam ex alterius generis foliolis inclinatis 17 minut. versus prius e regione oculi spectatoris, & hinc repercussum fuisse versus radium directum continuatum usque ad oculum, & fecisse cum hoc radio angulum 34 min. duplum scil. inclinationis mutuæ foliolorum glaciei; & tandem unum ex his foliolis in ea fuisse distantia ab altero, ut oriretur quoque idem angulus 34. min. in oculo spectatoris: atque ita radium bis reflexum exhibuisse in altero glaciei foliolo centrum parelii distans 34. min. a centro Solis, secundum Observationem.

TAB. IIX. Figura huic discursui juncta, inserviet ad melius capiendam foliolorum glaciei dispositionem.

Sit *ab* radius centralis Solis oblique incidens in folioli *cd* punctum *b*: sit *bl* radius reflexus faciens angulum *lbd* æqualem angulo *abc* aut *dbe*: sit *gh* foliolum glaciei inclinatum versus foliolum *cd* angulo *gic* 17 minut. unde reflectitur radius *fe* faciens angulum *ife* æqualem angulo *gfb* aut *lfb*.

Quoniam ergo angul. $lfi = lbi + bif$, & $lfe = 2lbi + 2bif - lbe + bef$, h. e. $2lbi + bef$. Ergo *bef* est æqualis duobus *bif*, quorum singuli sunt 17 minut. & consequenter ipse est 34 min. quæ determinant distantiam adparentem inter centrum parelii *f* & Solis *b*, visi per radium *eba*, qui glaciem transparentem pervadit.

Quod autem dictum fuit de radio centrali, de aliis quoque intelligendum est radiis, qui a diversis reliquis punctis Solis proveniunt, ut universi integrum ejus discum repræsentent.

Duo alia foliola contraria ratione respectu priorum dispositæ referent centrum alterius parelii, in latere adverso.

DE

TAB. VIII. ad A. 1694. pag. 320.

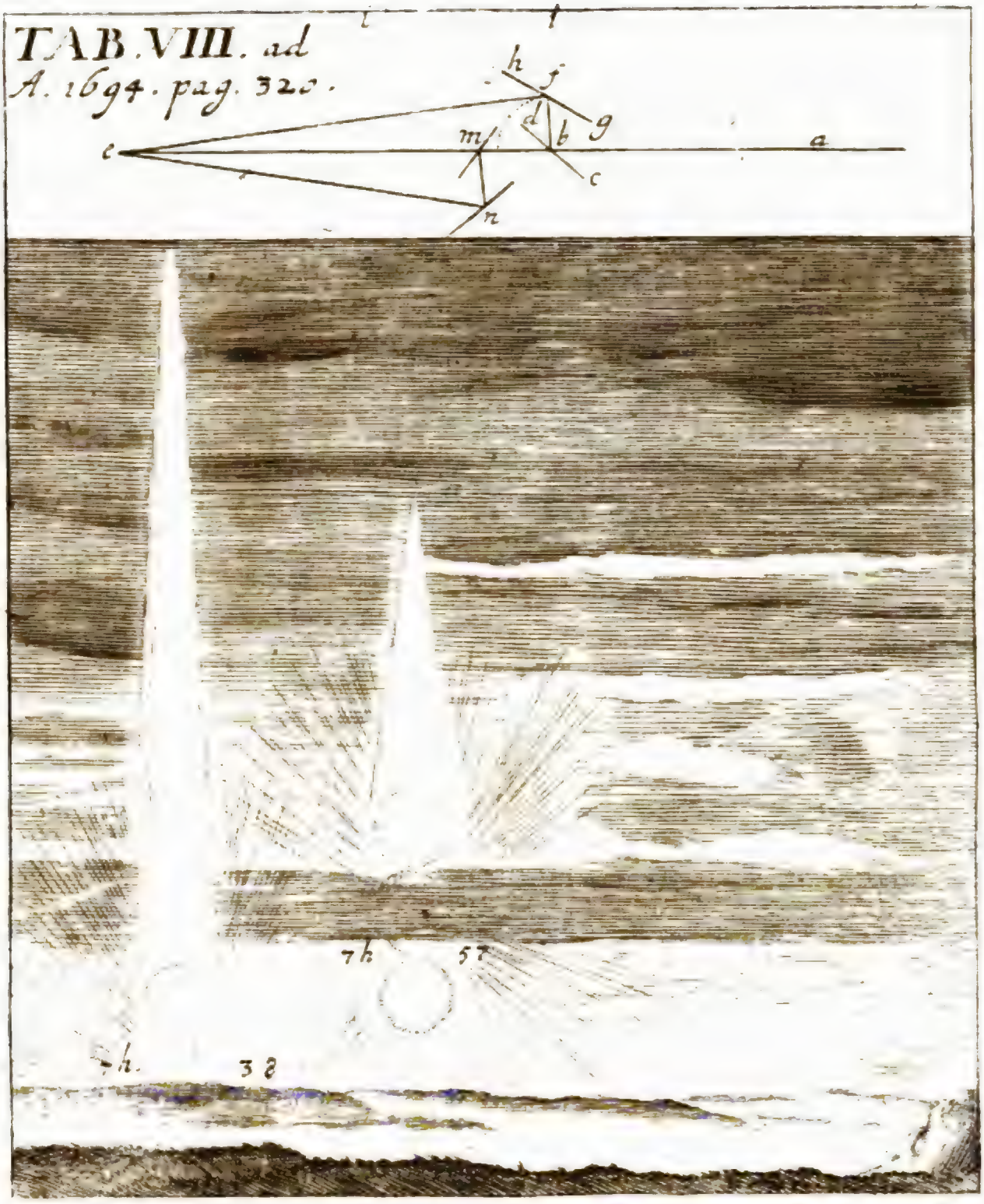

UNIVERSIDAD NACIONAL
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

DE SACRIS ÆDIFICIIS A CONSTANTINO MAGNO conſtructis Synopſis hiſtorica Joannis Ciampini Romani, Magiſtri Brevium Gratiæ ac in utraque Signatura Referendarii.

Romæ A. 1693. apud Joannem Jacobum Komarek in fol. Conſtat 2 alphab. & plag. 14. ac tab. æn. 35.

CUm jam ante ſeptem annos in deſcribendis ſacris ædificiis a Conſtantino M. tam in Oriente, quam in Occidente conſtructis illuſtriſsimus Autor occupatus eſſet, a familiari quodam eoq; erudito viro rogatus, unde ſacrorum illorum ædificiorum notitias hauriret, ingenue reſpondit, ſe ratione orientalium ædificiorum multa Euſebio, ratione occidentalium multa Anaſtaſio Bibliothecario debere. Cum autem ille regeſſiſſet, Anaſtaſium, quippe Scriptorem, quem Conſtantinus M. aliquot ſeculis anteceſſit, non multum fidei mereri, doctiſſimus Ciampinus Anaſtaſii tutelam prius ſuſcipiendam, quam illum de Conſtantini ædificiis ſacris tractatum edendum ratus, examen libri pontificalis ſive vitarum Romanorum Pontificum, quæ ſub nomine Anaſtaſii Bibliothecarii circumferuntur, compoſuit, quod in Supplement. Actorum noſtrorum tomo primo ſect. 4. p. 167. jampridem recenſuimus.

Nunc Synopſin Hiſtoricam ſacrorum ædificiorum a Conſtantino M. conſtructorum ſuperiore anno editam, breviter pro inſtituti noſtri ratione referemus.

Poſt ſuccinctam de converſione Conſtantini Magni & præcipuis ejus geſtis hiſtoriam a baſilica Lateranenſi incipit, quæ ſub auſpicatiſſimo nomine Salvatoris erecta, molis & famæ ſuæ exordia Conſtantino M. debet, unde interdum Conſtantiniana appellata fuit. Eadem eccleſia a plurimis ornamentis aureæ, & a proximo baptiſmali fonte S. Joannis cognomentum adepta, uſitatius Lateranenſis dici ſolet ab ædibus nobiliſſimæ familiæ Lateranorum in monte Cœlio, a quibus hæc baſilica ortum ſuum traxit. Hac occaſione de Lateranorum

rum familia Autor disserit, observans primum hoc nomine usum L. Sextum Sextinum Lateranum, qui cum L. Æmilio L. F. M. N. Mamercino Patricio A. U. C. 388. Olympiadis 103. anno 3. Consul creatus est, & ab hoc L. Sextio nullam Lateranorum memoriam usque ad Neronis & sequentium Imperatorum tempora factam esse. Sub Nerone floruisse Plautium Lateranum, cujus Tacitus l. 15. Annalium meminit; sub M. Aurelio Sextilium Lateranum, cujus consulatum Julius Capitolinus memoravit, & sub Severo Claudium Lateranum, cujus monumentum vetusto marmori inciſum Augustæ Vindel. in ædibus Conradi Peutingeri extat, Gruterianis quoque inscriptionibus insertum. Quam splendidæ autem & magnificæ Lateranorum ædes fuerint, Ciampinus noster ex Juvenali aliisque autoribus ethnicis probat, quibus etiam Hieronymum adjungit, qui in epitaphio Fabiolæ *basilicam quondam Laterani, qui Cæsarino truncatus est gladio*, memorat, per Lateranum illum Plautium Lateranum intelligens Neronis gladio interfectum, cujus ædes in Cælio monte sitas magnificentiq extruxisse ejusdem pronepotem vel abnepotem Lateranum, Severi amicum, ex Sexto Aurelio Victore suspicari licet. Num vero virilis Plautinorum stirps forte defecerit, an alio quodam casu Lateranenses ædes fiscus occupaverit, in medio Vir doctissimus relinquit, & illud tantum ex Optato Milevitano asserit, quod eo tempore, quo Donatistarum causa sub Constantini imperio & Melchiadis pontificatu Romæ acta est, ædes Lateranenses in potestate Faustæ Augustæ uxoris Constantini M. fuerint. Et has ipsas Ædes Constantinum M. circa A. C. 323. Sylvestro Papæ donasse, publicisque sumtibus in basilicam convertisse scribit, cujus varias ruinas & instaurationes temporis successu factas ex historiarum monumentis, quantum licuit, collegit. Refert igitur A. C. 897. terræ motu facto magnam parietum hujus basilicæ partem corruisse, & quamvis reliquorum parietum rimæ tectique & trabium incurvatio majorem ruinam minaretur, neminem tamen inventum fuisse, qui de fulcienda & oportune instauranda hac basilica cogitaret, donec plane corruerit, & per integrum septennium inaccessa triste prætereuntibus spectaculum præbuerit. Sergium vero III. A. 907. sopitis, quæ hactenus publicum statum non mediocriter turbaverant, dissi iis basilicam Lateranensem pristino nitori reddidisse, vel potius splendidiorem extruxisse; præterea Johannem XII. in eadem

dem eccleſia ſacrarium Pontificum, quod oratorium S. Thomæ appellatum fuit, ædificaſſe; neque minus Innocentium III, Anaſtaſium IV, Nicolaum IV, Bonif. VIII, Sixtum V, Innocentium X, Alexandrum VII. & alios de conſervanda, inſtauranda ornandaq; hac baſilica ſolicitos fuiſſe, & cum hac Pontificum pietate Imperatorum Chriſtianorum munificentiam certaſſe. Hoc inde colligit, quia qui vetuſtos quosdam parietes hujus baſilicæ demoliti ſunt, complura antiqua numiſmata ex auro obryzo confecta invenerunt, quorum una pars ſignum crucis aut imaginem aliquam cruce inſignitam, altera diverſorum Imperatorum, Theodoſii & filiorum Arcadii & Honorii, item Theodoſii Junioris, Valentiniani III, Marciani, Leonis, Juſtini, Juſtiniani, Tiberii, Mauricii, Phocæ & Heraclii imagines repræſentavit. In ſingulis eccleſiæ hujus partibus deſcribendis dum occupatur, inter alia admiratione dignum eſſe dicit, quod, cum Lateranenſis baſilica tot ruinis & incendiis obnoxia fuerit, ligneum tamen altare, quo S. Petrus uſus dicitur, & quod a Sylveſtro in hac baſilica collocatum eſt, integrum permanſerit, & adhuc politum intactumq; cernatur. In ciborio capita Petri & Pauli, de quibus Romæ A. 1673. Joſ. Maria Soreſinus opuſculum edidit, cratibus ferreis deauratis incluſa maxima religione aſſervari ſcribit. In abſida hujus baſilicæ olim hæc inſcriptio extitit: *Flavius Conſtantius Felix Victor Magiſter utriusque militiæ Patricius & Conſul ordinarius, & Paduſia illuſtris fœmina ejus uxor voti compotes de ſuo fecerunt.* Sic enim inſcriptionem illam repræſentavit Panvinius in tractatu MSC. & hactenus inedito, quo in deſcribenda hac Lateranenſi baſilica Ciampinus noſter frequenter uſus eſt. Cum autem Panvinius hanc inſcriptionem ſe ex archivo Lateranenſi deſumpſiſſe teſtetur, veretur Ciampinus, ne falſa ſit inſcriptio, quæ apud Gruterum p. 1076. n. 2. hac forma legitur:

FL. FELIX. V. C. MAGISTER
VTRIVSQVE. MILITIAE
PATRICIVS. ET. CONS. ORD. ET
PADVSIA. EIVS. INL. FEMINA
VOTI. COMPOTES. DE. PROPRIO
FECERVNT.

Fatetur hanc inſcriptionem Gruterianam favere ſententiæ Cæſaris Raſponi, cujus prolixo de Baſilica Lateranenſi tractatui itidem ſe plurimum debere profitetur. Is enim hanc inſcriptionem interpretatus eſt de Felice, qui in Chronico Proſperi, Florentio & Dionyſio Coſs. ad Patriciam dignitatem promotus, ac Theodoſio XIII. & Valentiniano III. Coſs. cum uxore ſua Paduſia, opera Aetii interemptus memoratur. Verum Ciampino probabilius videtur, inſcriptionem hanc ſpectare ad Flavium Conſtantium, qui poſt mortem Paduſiæ Placidiam Imperatoris Honorii ſororem in matrimonio habuit, & ob res bello feliciter geſtas Felicis cognomentum accepit. In aula concilii ſeu patriarchio Lateranenſi octo, in eccleſia vero 25. ſynodos habitas memorat, e quibus duas a Labbeo prætermiſſas cum Raſpono obſervat. Tria alia concilia in Laterano celebrata fuiſſe Panvinius indicavit, nempe ſub Hadriano I. ſub Sergio III. & Victore II. quæ nec a Labbeo referuntur, nec alibi a Raſpono reperiri potuiſſe notat. Equeſtrem ſtatuam, quæ diu in Lateranenſi area ſtetit, etſi retro actis ſeculis Conſtantini dicta fuerit, M. Aurelium tamen exprimere animadvertit, quem in his locis natum Julius Capitolinus in ejus vita retulit. Fabuloſam autem Centii Camerarii de iſta ſtatua narrationem omittimus, cum ipſe Ciampinus ſimplicitati illius ſeculi, quo vixit ille Camerarius, fabellam illam imputet. Tres januas interſepti, quæ ſanctæ dicebantur, e palatio Hieroſolymitano Pontii Pilati transvectas ex antiqua traditione refert, & apud veteres Chriſtianos uſu receptum aſſerit, ut a templo Lateranenſi ad aulam exeuntes religioſo pietatis impulſu illa limina tranſirent. De ſcalis ſanctis Joſephum Mariam Soreſinum Romæ A. 1672. peculiarem tractatum edidiſſe notat. De oratorio S. Laurentii & imagine Salvatoris, quæ ibidem colitur, plura legere cupientes ad Benedicti Millini peculiarem tractatum ablegat. De aulis Leonianis obſervat, duas olim in antiqua fabrica Lateranenſi hoc nomine appellatas fuiſſe, nempe aulam concilii, & triclinium Leonis III. Unde inter eruditos dubium exortum eſſe dicit, utra illarum major fuerit? Panvinium quidem pro aula concilii, Alemannum vero in ſuis Lateranenſibus parietinis pro triclinio Leonis III. ſententiam dixiſſe. Addit Severanum in tractatu de 7. Urbis eccleſiis, & Martinellum in trophæo ſanctiſſimæ cru-

cis

eis hanc litem dirimere anniſos aſſeruiſſe, quod Leo III. duo triclinia conſtruxerit, alterum prope locum, ubi nunc ſunt ſcalæ ſanctæ, quod dictum fuerit majus ſuper omnia triclinia; & alterum prope eccleſiam, ubi erat aula concilii, quod miræ magnitudinis dictum fuerit. Verum inſtituti noſtri ratio non permittit, ut ſingulas Lateranenſis baſilicæ partes a doctiſſimo Autore deſcriptas perluſtremus.

In ſequenti capite de baptiſterio agit, quod baſilicæ huic adjacet, & verſus elegiacos, qui in hoc baptiſterio leguntur, ita a Panvinio, Baronio, Raſpono & aliis adduci obſervat, ut diſtichorum ordinem confundant, quem hoc modo reſtituendum arbitratur:

Gens ſacranda polis, hic ſemine naſcitur almo,
Quam fœcundatis Spiritus edit aquis.
Mergere peccator, ſacro purgande fluento,
Quem veterem accipiet, proferet unda novum.
Nulla renaſcentum eſt diſtantia, quos facit unum
Unus fons, unus Spiritus, una fides.
Virgineo fœtu genitrix Eccleſia natos,
Quos ſpirante Deo concipit, amne parit.
Inſons eſſe volens, iſto mundare lavacro,
Seu patrio premeris crimine, ſeu proprio.
Fons hic eſt vitæ, & qui totum diluit orbem,
Sumens de Chriſti vulnere principium.
Cœlorum regnum ſperate hoc fonte renati,
Non recipit felix vita ſemel genitos,
Nec numerus quemquam ſcelerum, nec forma ſuorum
Terreat, hoc natus flumine ſanctus erit.

Cætera his verſibus addita, & a Panvinio non viſa, ex Grutero ſupplet. Sunt autem ſequentia:

Ad fontem vitæ hoc aditu properate lavandi
Conſtantis fidei, janua Chriſtus erit.

Inſcriptio:

Hic locus olim ſordentis tumuli ſquallore congeſtus, ſumptu & ſtudio Chriſti famuli Hilari Epiſcopi, juvante Domino, tanta ruderum mole ſublata, quantum culminis nunc videtur ad offerendum Chriſto Deo munus, ornatus, atque dedicatus eſt. Cum autem autor Libri Ponti-

ficalis in vita Xisti III. referat, quod hic Pontifex *in basilica Constantiniana ornamentum fecerit super fontem, quod ante ibi non erat, id est, epistylia marmorea & columnas porphyreticas erexerit, quas Constantinus Augustus congregatas dimisit, ac jusserit, ut erigerentur, ac versibus exornaverit*; dubium hinc enatum, Hilarusne an Xistus III. baptisterium a Constantino M. inchoatum absolverit & exornaverit. Ita autem inscriptionem Gruterianam cum libro pontificali conciliari posse statuit, si dicamus, Constantinum M. marmorea epistylia & columnas porphyreticas in hunc locum adduci, postea Xistum III. columnas erigi & epistylia superimponi, tandemque Hilarum Xisti successorem terram ex fundamentis effossis aggestam, novaque rudera ex recenti fabrica nata amoveri jussisse. Praterea observat, in zophoro quatuor columnarum, quæ sacello S. Thomæ seu sacrario Pontificum adhærebant, inscriptionem legi, quæ cum Gruteriana eadem plane est, nisi quod hæc linea: *studio Christi famuli Hilari Episcopi juvante*, omissa deprehendatur. Hinc nova quidem ipsi conjectura nascitur; attamen addit, impossibile fere esse rei veritatem assequi, cum nihil a temporis edacitate tam immune sit, ut ex hominum memoria deleri non possit.

Capite 4. ad Vaticanam basilicam accedit, cui describendæ dimidiam fere hujus operis partem impendit. Ac primum quidem de Vaticano nomine ac pristino statu disserit. Deinde qua ratione Constantinus M. hunc locum, tot superstitionum ethnicarum præstigiis, totque SS. Martyrum carnificinis infamem, extructa in honorem Petri ibidem sepulti basilica expiaverit, exponit. Refert ex Actis Sylvestri, quod ipse Imperator, imperiali diademate deposito, ad basilicæ fundamenta inchoanda solum effodere aggressus, duodecim corbes egesta humo oppleverit, humerisque suis impositos alium in locum asportaverit. Quod autem a Constantino M. hæc basilica fundata fuerit, confirmat ex eo, quod & magni quidam lateres, qui Constantini nomen impressum habuerunt, in veterum quorundam hujus templi parietum demolitione inventi, & alia occasione ænea quædam numismata cum effigie Constantini M. & crucis e fundamentis hujus basilicæ effossa fuerint, & præterea vetusta tribuna sequentes versus literis musivis inscriptos habuerit:

Quod

Quod duce te mundus surrexit in astra triumphans
Hanc Constantinus Victor tibi condidit aulam.

Cujus distichi memoriam alioqui in disjectione illius tribunæ perituram Andr. Fulvius libr. 2. Antiquitatum suarum servavit. His præmissis, ad ipsam Vaticanæ basilicæ descriptionem quoad singulas partes progreditur, in qua ordinem sequitur a Tiberio Alpharano observatum, qui Xisti V. ævo in tractatu MSC. quem sibi a Josepho Maria Caro communicatum Ciampinus prædicat, antiquam Vaticanam basilicam accuratissime delineavit; præter quem etiam Severanum in memoriis sacris 7. ecclesiarum urbis, Mallium in descriptione Vaticanæ basilicæ, Torrigium in tractatu de cryptis Vaticanis, Paulum de Angelis aliosque, qui de Vaticana veteri basilica scripserunt, consuluit. Imprimis autem solicitus est de veteri basilica, non de nova, in qua ornanda & amplificanda post Julium II. reliqui Pontifices magno studio certarunt, & cujus notitiam imprimis ex Johanne Baptista Costaguto hauriri posse dicit. Is enim A. C. 1620. illius basilicæ partes omnes tam exteriores quam interiores æneis tabulis repræsentavit & notis illustravit. Quod opus ejusdem filius in eminentissimum Cardinalium collegium cooptatus denuo imprimi curavit. Tanta vero etiam veteris basilicæ amplitudo fuit, ut, si cum Ciampino singulas ejus partes perlustrare vellemus, brevitatis limites nobis positi transiliendi forent. Quamobrem tantum e sectione 3, quæ de *confessione Petri* agit, nonnulla excerpemus. Hunc locum ab ecclesiæ incunabulis usque ad nostra tempora Petri confessionem appellari memorat, cum ibi Petrus evangelicam veritatem publica confessione ac martyrio asseruerit; parvulam hic ædem a Christianis extructam fuisse, ut apostolicæ constantiæ memoria eo ipso in loco, ubi enituit, perennaret; ad locum hunc peregrinos fideles ex omnibus orbis terrarum partibus venerabundos accessisse, & sacra ibi peregisse; ædiculam hanc Anacletum Papam amplificasse, sed Constantinum Magnum augustiori basilica veterem ædiculam circumdedisse: tantamque omni ævo loci hujus venerationem fuisse, ut etiam Reges & Imperatores Romam venientes post exteriores basilicæ gradus flexis genibus superatos sepulchrum Petri pari veneratione accesserint, seque & sua regna Apostolorum Principi commendaverint, & plerique peregrinantium, cum sacro huic limini adessent, pio quodam horrore correpti trementesque præ religione ingredi ulterius ausi non

fuerint; ipsos denique Pontifices, cum prædictam confessionem adiviſſent, depoſita autoritate, quasi præsenti Petro cederent, & populo æquales fierent, se ab aliis coargui permiſiſſe. Habet hæc Petri confessio in pavimenti medio foramen quadrangulare, quod ab Anastasio Bibliothecario billicum, & a S. Germano in epistola ad Hormisdam Pontificem prima cataracta appellatur, sic dicta respectu alterius inferioris, & corpori apostolico propioris, quæ cataracta secunda appellatur. Per has cataractas lanea subalbi coloris pallia 4. crucibus signata, & Episcopis in pleniſſimæ potestatis argumentum tradenda, in loculum Petri manu Presbyterorum demitti, brevique recepta solenni ritu a summo Pontifice consecrari solere Ciampinus observat, & fidem excedere asserit, quod Gregorius Turonensis l. 1. de gloria martyrum c. 28. affirmat, quod nempe observatum olim fuerit, palliola in sacrum sarcophagum immissa, ac si spirituali & apostolica quadam virtute imbuerentur, magis minusque gravia, pro petentium & orantium pietate ac fide, inde elevari.

Reliqua ædificia sacra, quæ a Constantino M. extructa perhibentur, sunt: basilica S. Pauli, ecclesia S. Laurentii in agro Verano, Sessoriana basilica sive ecclesia S. Crucis in Hierusalem, ecclesia S. S. Marcellini & Petri via Lavicana, Ecclesia S. Agnetis extra Urbem via Nomentana, ecclesia S. Constantiæ, eccl. SS. quatuor Coronatorum, eccl. XII. Apostolorum, basil. S. Sabinæ, eccl. S. Laurentii in Pane & Perna, eccl. S. Mariæ in ara cœli, eccl. S. Chrysogoni trans Tyberim, eccl. S. Petri in monte aureo, eccl. S. Sebastiani, eccles. S. Marcelli, basilica SS. Petri & Pauli ac S. Joannis Bapt. in civitate Ostiensi, eccl. S. Johannis Bapt. Albanensis civitatis, eccl. Apostolorum in Capua, basil. Apostolorum & Martyrum seu sanctæ Restitutæ Neapoli, eccl. B. Mariæ in Gallia, eccles. S. Mariæ in Vulturella sive Mentorella Tiburtinæ diœcesis, eccl. sepulchri Domini Hierosolymis, eccl. nativitatis Domini apud Bethlehem, templum ascensionis in monte olivarum, ecclesia in valle Mambre, eccl. S. Sophiæ Constantinopoleos, eccl. S. Irenes Constantinopolis, eccles. S. Dynameos, eccl. Apostolorum Constantinopolis, basil. S. Agathonici Constantinopolis, eccl. Deiparæ Ἀχειροποιήτου, templum Deiparæ cui ob virgam Mosis (quæ ibi reposita creditur) Ῥάβδου nomen inditur, eccl. Deiparæ in Sigmate Constantinopoli, templum B. Mariæ sive S. Theclæ

clæ Conſtantinopoli, eccl. S. Michaelis extra Conſtantinopolin in Anaplo, eccl. S. Michaelis in loco qui περὶ ὄχθα appellatus fuit, eccl. S. Mocii, eccl. S. Johannis Baptiſtæ, templum S. Acacii in Carya olim dicto, eccl. S. Æmiliani, eccleſ. cui ἀγάλματα ſeu ſtatuæ a Conſtantino M. illuc translatæ nomen pepererunt, eccl. S. Stephani prope Sigma, templum S. Mænæ martyris, eccl. S. Metrophanes, templ. S. Procopii, eccl. S. Romani, eccl. S. Theodori, templ. S. Euphemiæ in Hippodromo, monaſterium Gaſtria appellatum, Homonœa ſive concordiæ oratorium, eccl. S. Crucis, monaſterium S. Diomedis Conſtantinopoli, eccl. S. Salvatoris in civitate Nicomediæ, templum Antiochiæ conditum, templum in Conſtantina civitate Numidiæ, & eccleſia Heliopoli. Quas omnes poſtquam recenſuit, duplex parergon ſubjungit, unum de muſivis operibus in ſacello, ſive loco, ubi B. Virgo Maria ſtabat cum Joanne, quando Salvator cruci affixus fuit; alterum de ichnographia templi S. Sophiæ Conſtantinopolis.

Idem doctiſſimus Autor inchoavit, ſed nondum abſolvit Veterum Monumentorum, in quibus præcipue Muſiva opera diſſertationibus iconibusque illuſtrantur, partem ſecundam: tractatum de Vice-Cancellarii dignitate, cum copioſo Vice-Cancellariorum catalogo: tractatum de dignitate & præſtantia ſecularis & inſignis collegiatæ eccleſiæ S. Laurentii in Damaſo de Urbe: narrationem philoſophicam & hiſtoricam de terræ motibus: nec non tractatus de ſacris profanisque dyptichis, de ſacris profanisque calicibus, & de ſacrarum imaginum uſu earumque veneratione. Opera ejus jam abſoluta, ſed nondum edita ſunt: *Sacrarum imaginum A. 1689. repertarum explicatio*, cujus occaſione Formoſi ſanctiſſimi Pontificis vita ex variis autoribus nova methodo eſt concinnata; Horæ geniales ſive conjecturæ Campenſes; dell' Iſtituzione de' Cavaglieri dello Speron d' oro; lettera a Monſignor Nicolini Vicelegato d' Avignone, col diſtinto ragguaglio de ſucceſſi nella ripulſa alla Dignità Cardinalizia, fatta dagl' eminentiſſimi Signori Cardinali Taja, e Ricci; Sacra Romæ legatio illuſtriſs. & excellentiſs. D. Johannis Landi pro canonizatione S. Laurentii Juſtiniani; Familiaris epiſtola ad Rev. Patrem D. Benedictum Bacchinum, in qua nova quædam Philoſophia demonſtratur, cujus occaſione vita, & nonnulla præclara geſta regnantis Pontificis Inno-

Digitized by Google

Innocentii XII. breviter enarrantur ; & inveſtigatio hiſtorica de cruce ſtationali ad Reverendiſs. P. Henricum de Noris. Ex editis ejus operibus pleraque in Actis noſtris recenſuimus, quibus jam brevem tractatum de correctione vocis in ſermone 7. Leonis M. de Nativitate Domini addemus,

DE VOCIS CORRECTIONE IN SERMONE VII. Leonis M. de Nativitate Domini : ſive literula munuſculum, quod R. P. Eraſmo Gattola a Cajeta dono dat & offert Joh. Ciampinus.

Romæ ex typographia Joh. Jacobi Komarek A. 1693. in 4. pl. 2.

LIterulæ munuſculum tractatus hic vocatur, quia Autor celeberrimus vocem aliquam in ſermonibus Leonis M. unius literæ inſertione emendandam monet. Nimirum in ſermone 7. Leonis M. de nativitate Domini hæc verba legentibus occurrunt : *De talibus inſtitutis etiam illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurnæ lucis exurgens a quibusdam inſipientioribus de locis eminentioribus adoretur, quod nonnulli etiam Chriſtiani adeo ſe religioſe facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apoſtoli baſilicam, quæ uni Deo vivo & vero eſt dedicata, perveniant, ſuperatis gradibus, quibus ad ſuggeſtum* ARÆ *ſuperioris adſcenditur, converſo corpore ad naſcentem ſe Solem reflectant, & curvatis cervicibus in honorem ſe ſplendidi orbis inclinent &c.* In his verbis vocem *aræ* per errorem poſitam R. P. Joſephus Maria Thomaſius ſuſpicatus eſt, quod dubium cum Ciampino ſignificaſſet, eique ulteriorem hujus rei inquiſitionem commendaſſet, confeſtim ille pro eo, quo & amicos & bonas literas amplectitur amore, omnes ſermonum Leonis editiones perluſtravit, Colonienſes 1551. & 1569, Venetas 1553. & 1573, Lovanienſem 1566, Antverpienſem 1583, Lugdunenſes 1633 & 1652. & Pariſienſem Paſchaſii Queſnelii 1675. Verum in omnibus iſtis editionibus vocem *aræ* deprehendit. Poſt inſpectos

ctos impreſſos codices, manuſcriptos conſuluit, & in plerisque vocem *ara* invent. Scripſit ejusdem rei cauſa ad eundem, cui munuſculum hoc literarium obtulit, Eraſmum Gattola a Cajeta, inclyti monaſterii Caſinenſis Monachum ac Decanum & Vicarium generalem, qui ſe in codice quodam vocem *arca* expreſſam reperiſſe reſpondit. Verum nondum ſibi acquieſcendum ratus, Vaticanam bibliothecam, quam prima vice fruſtra adiverat, iterum acceſſit, cumque ejus indices, quorum copiam a Laurentio Zaccanga ſecundo bibliothecæ cuſtode ſibi factam prædicat, diligenter perluſtraſſet, duos codices invenit, quorum unus vocem *ara*, alter vero diu quæſitam & deſideratam vocem *area* exhibuit; qua omne dubium ſolvi poſſe minime dubitat, tot eruditos viros unius literæ defectum in voce *ara* non obſervaſſe miratus.

Ut autem hic Leonis locus magis illuſtretur, obſervat, ſcalam, quæ ad Vaticanam baſilicam adſcenſum præbuit, 35. marmoreos gradus habuiſſe, & quinque horum graduum ordines fuiſſe, ac quemlibet ordinem ſeptem gradibus conſtitiſſe; ſingulis autem graduum ordinibus pro adſcendentium quiete areas quasdam interpoſitas fuiſſe, quarum ſuprema eademque maxima a Leone in prædictis verbis areæ majoris ſuggeſtus appelletur. Et in hac ipſa ſuprema area fideles quidam, antequam Vaticanam baſilicam ingrederentur, naſcentem Solem adorabant. Quem morem Leo M. gravi reprehenſione dignum exiſtimavit, quippe a Manichæis ortum, qui ad illam cœli plagam, in qua Solem ſpectare poterant, ſe inter preces convertere ſolebant, ideoque, ubi horis matutinis per illos, quos diximus, gradus in ſupremam aream adſcendiſſent, obverſo baſilicæ tergo ad Solem reſpiciebant, idq; imprimis in feſto Dominicæ Nativitatis faciebant, quod ipſis non tam de Nativitate Chriſti, quam de novi, ut dicebant, Solis ortu honorabile videbatur. Quibus obſervatis locus ille Leonis haud difficulter intelligi poterit.

EPITOME COSMOGRAFICA, O COMPENDIOSA Introduttione all' Aſtronomia, Geografia & Idrografia.

i. e.

Epitome Coſmographica, ſeu Introductio ad Aſtronomiam, Geographiam & Hydrographiam: auctore P. M. Vincentio Coronelli, Serenisſimæ Reipub. Venetæ Coſmographo, inque Academia Veneta Geographiæ Prof. Publ.

Coloniæ apud Andr. Polettum, 1693. in 8. maj.

Conſtat Alph. 1. pl. 5. & tab. 38.

UT Mundi nomen apud Græcos ab ornatu eſt: ita hæc Mundi deſcriptio ſive *Coſmographia* ſuum etiam nitorem habet, Mundi pulchritudini, quantum per imitationem licet, apprime reſpondentem. Operi præmiſſus eſt Index Archiepiſcopatuum & Suffraganeorum, quotquot orbis Chriſtianus habet; etiam Academiarum, quæ ubique gentium inter Chriſtianos ſunt: nec non Geographorum tam veterum quam recentium catalogus.

Opus ipſum diviſum eſt in tres libros: quorum *Primus* eſt de Coſmographia ejusque partibus. Continet capita XXXV, quorum prioribus de Cœlo, Axe, Polis, Circulis, Zonis, Climatibus, Ventis, usque ad cap. IX. agitur, ex quo tractatio incipit de Globo & differente ſitu Sphærarum, de Hypotheſium diverſitate, Ptolemaicæ, Copernicanæ, Tychonicæ, & Carteſianæ: item de Fabrica Mundi, ejusque materia tam ſecundum antiquorum, quam recentium opinionem: de ſubſtantia Stellarum & diſtantia a Terra, & de earum diviſione, tam ratione motus in Fixas & Erraticas, quam ratione ſitus in Septentrionales, Zodiacales, & Auſtrales: de Stellis itidem Novis, ac Cometis, quorum numerum inde a diluvio init Clariſſimus Autor, usque ad annum Chriſtianum 1682. Excipit doctrina Eclipſium utriusque Luminaris, & modus obſervandi Eclipſem Solarem.

larem. Omnia hæc egregie illustrantur tam synopticis tabulis & computationibus, quam figuris nitidissime ex ænea lamina expressis.

Liber *Secundus* Geographiam explanat, constatque XVII. capitibus. Agitur ibi de Terminis, ad cognitionem hanc necessariis; de divisione Terræ & Marium, quæ ambiunt Terram: de Regnis, Provinciis & illarum præcipuis Urbibus, quarum Longitudo ac Latitudo peculiari Tabula declaratur cap. X. Post hæc de Terræ motu & tremore, ejusque causis disputatur; etiam numerus horum motuum, quotquot a diluvio ad annum Christi 1693. cognosci potuerunt, ultimis capitibus initur.

Liber *Tertius* in duas partes dispescitur. Prior pars quinque capitibus illustriores Globos, sive machinas Cœlum aut Terram repræsentantes, exhibet, Anglicanum *Comitis de Castello Maine*; Gottorpiensem autore *Adamo Oleario*; Norimbergensem, clarissimi viri *Erhardi Weigelii* opus: Augustanum *Christophori Trefflerii* & magnos Globos, diametri quindecim pedum, Cœlestem & Terrestrem, Parisinos, a clarissimo *Autore nostro* P. Coronelli inventos, & Cardinalis Estreensis studio Regi Galliarum dedicatos. Singulorum magnitudines, motus, artificium accurate perscribuntur: etiam figuris, quantum licet in plano, illustrantur. Cum Parisiensibus describuntur etiam Globi *Autoris* studio in usum Academiæ Cosmographicæ Argonautarum, ad formam Parisiensium, sed diametro ad tres cum dimidio pedes reducta, adornati: qui uti magnitudine cæteros, qui in hanc usque diem venales prodiere, post se relinquunt; sic eorum elegantiam (ut alias prærogativas, quibus reliquos hactenus extantes antecellunt, quasque *Autor* Lectoribus ipse exponit, taceamus) quam ex una alterave mappa, a solertissimo *Autore* nobis benevole transmissa perspeximus, non possumus non bona fide harum rerum curiosis etiam etiamque commendare.

Parte altera libri tertii, quæ XXXIV. capita habet, de formatione Globorum, Planisphæriorum, Astrolabiorum, Tabularumque Geographicarum & Hydrographicarum, etiam de modo traducendi Tabulas majores in minorem formam, & minores in majorem, ac de harum rerum subsidiis ac instrumentis agitur satis perspicue ac

copioſe, & pleraque illuſtriſſimis figuris ac delineationibus declarantur.

METHODE POUR GUERIR TOUTE SORTE DES FIEVRES &c.

ſive

Methodus Febres omnis generis curandi, absque eo ut aliquid ore aſſumendum exhibeatur, Autore Adriano Helvetio, Medicinæ Doctore Pariſienſi.

Pariſiis, apud Viduam Nicolai Oudot, A. 1694. in 12. Pl. 3.

NUllum Febrifugorum habetur tot ſcriptis hactenus totque encomiis, atque cortex Chinæ Chinæ, ab Autoribus celebratum. Multa tamen ſunt pathemata, de quibus ægri poſt internum ejus quacunque etiam ratione præparati uſum conquerantur ſæpiſſime. Alios nauſea, anorexia, dolor ventriculi gravativus alios, alios phlogoſis, &c. tantum non omnes ipſe amaror, nullo modo a remedio hoc auferendus, inſigniter torquet. Cunctas proin moleſtias recenſitus Autor noſter evitaturus, Methodum prorſus novam ſub enemate corticem laudatum in omnis generis febribus adhibendi excogitavit non ſine ſucceſſu. In febribus ſiquidem intermittentibus, ſi corticis uncia una, aquæ ſimplicis menſuræ dimidiæ exacte admixta, clyſmatis loco ſub paroxyſmi terminum applicetur, terque quotidie ad perfectam usque reconvaleſcentiam reiteretur, paroxyſmum raro ſemel, rarius bis, ter nunquam redire. In continuis autem febribus eandem Chinæ Chinæ quantitatem, forti potius hujus decocto adjectam, enematis vice ſub exacerbationis finem, aut eo etiam tempore, quo febris minorem impetum facit, adaptandam eſſe, ſingulisque quaternis horis repetendam, donec febris ceſſet. Nec, febre quacunque profligata, clyſmata commendata mox ſeponenda, ſed per duodecim etiamnum dies, priori quidem ſextiduo bis, poſteriori vero ſemel tantum de die, venire continuanda, imo diutius adhuc ab

iis,

iis, qui diutiſſime illa retinere haud valent. Horum in gratiam quoque, cum omnis curationis cardo in diuturniori enematis retentione vertatur, ſyrupi papaveris albi unciam dimidiam, niſi ſomnolentia obſtet, præcipit adjungendam; quemadmodum e diverſo in aliis, qui nihil clyſteris rurſus excernere ſolent, enema aliquod purgans veſpertinum commendat. Summas abdominis tenſiones internosque abſceſſus unica ſymptomata eſſe, quæ prohibeant ac fallant uſum hujus remedii, in febri alias quacunque, etiam cum catarrho v. gr. pectoris, raptu humorum ad caput, pleuritide, vulnere &c. complicata, ſumme proficui, modo pro ætatis diverſitate doſis a drachmis duabus ad unciam unam rite obſervetur, eaque tunc, quando ægri temperamento debiliori ac viſceribus tenerioribus gaudent, aut hæmorrhoidibus vexantur, dimidia ſolummodo exhibeatur. Quod ſi vero in principio febrium omnis Chinæ Chinæ uſus reſpuatur, tantum abeſt, ut Autor improbet, ut venæ ſectionem atque purgationem præmittenda eſſe ſuadeat, eumque in finem purgans aliquod & emeticum non minus deſcribat, atque potiones cordiales, febribus intermittentibus æque ac continuis & malignis appropriatas, quo gravioribus ſymptomatis ſublatis, China Chinæ ſub enemate uſurpata, tanto promtius fermentum febrile poſſit deſtruere. Febres namque multo expeditius indigitata debellari ratione, qua ſpecificum pariter ſuum antidyſentericum, vomitum in tenerioribus provocans, feliciſſime antehac adminiſtraverit, argumentis pluribus comprobat. Quantitatem videlicet Chinæ Chinæ longe majorem ſub enemate præberi, quam quæ in os ingeri valeat; in ſubſtantia hanc ſemper exhiberi, adeoque potentiores etiam exerere vires; particulas denique Chinæ Chinæ ſubtiliores, unice in febris fermentum agentes, ad ſanguinem per capillarium oſcula æque facile permeare, ac nutrientia & nicotianæ clyſmata propter nutritionem atque vomitionem. Ne ullum tamen relinquatur dubium, e duobus millibus febricitantium, triennium intra beneficio hujus methodi reſtitutorũ, eos cumprimis, qui Verſaliis ex mandato Regis curæ ſuæ concrediti fuerint, in ſcenam producit; ſub finem reconvaleſcentiam quoque infantium & gravidarum commemorans, ad calumniam eorum retundendam, qui ulcera, fiſtulas, abortum ejusque commatis pathemata alia inſecuta fuiſſe objecerant.

runt. Tandem ſummam annectit literarum Medici alicujus Vicenſis, in quibus hic Helvetio de Methodo antifebrili inventa non modo multas habet gratias, ſed & experientia propria eandem confirmat. Eorum in gratiam, qui Gallicum idioma non capiunt, verſionem Latinam *Fritſchius* noſter, bibliopola ſolertiſſimus, curavit adornandam.

PHARMACOLOGIA
ſeu
Manuductio ad Materiam Medicam, in qua Medicamenta Officinalia Simplicia deſcribuntur, auctore Samuele Dale.

Londini, apud Sam. Smith. & Benj. Walforth 1693. Conſtat plag. 30. in 12mo maj.

MAteriæ Medicæ ſeu Simplicium cognitio, quanti quanti etiam momenti res eſt, ita tamen ſuperioribus temporibus negligebatur, ut poſteaquam Hippocrati, Theophraſto, Dioſcoridi, Galeno, pauciſque aliis decentem conceſſeris honorem, non tantum nil in ea ageretur, ſed & dictorum Artis Principum Obſervationes Rerum Naturalium peritiam & uſum concernentes, corrumperentur, Mercatorum, Seplaſiariorum, Pharmacopœorum fraudibus conſpurcarentur; adeo, ut iis expurgandis perſpicaciſſimorum ingeniorum ſudores viresque poſtmodum vix ſufficerent. Sicuti vero præſens hoc, quod colimus, ſeculum, ſuperiora poſt Hippocratem & Galenum, quamcunque etiam nuncupes Medicinæ partem, ſolertia & inveniendi dexteritate antecellit, ita & in eruendis Naturalium arcanis longe priora ſuperat. Etenim *Caſalpini* ſub fotu Vegetabilia cuncta revireſcere incipiebant; *Georgii Agricolæ* ſolertia Mineralia primum felicius ſuccedebant; *Geſneri* demum & *Aldrovandi* vivaciſſimo ſpiritu emortua pene animalia anima quaſi reddita reſuſcitabantur; adeo, ut accedentibus ſequacium auris cuncta nunc copioſe luxurient, & in elanguidæ ſanitatis robur felicius conſpirent. Interea tamen nemo Neotericorum adhuc dum uno volumine omnes illas tres rerum naturalium claſſes, ſi unicum, man-

mancum in quibusdam, alias perutile, *Schræderi* opus excipias, percensuit, ut non immerito *Velschius*, Polyhistor & Medicus Augustanus celeberrimus, inter Desiderata Medica ejusmodi Systema in Somno Vindiciano retulerit. Laudabili proinde consilio Auctor noster clarissimus e plurimorum celeberrimorum Medicorum in hac scientia desudantium, *Raji* autem potissimum & *Hermanni* Scriptis & Prælectionibus, adhibito quoque diligenter *Schræderi* opere, necessaria, & ad cognitionem Simplicium, eorundemque usum facientia, in fasciculum collegit, quæque tot vastis voluminibus tradita erant, in gratiam Philiatrorum, tum & aliorum, brevi quasi tabella delineavit, & accurata perspicuaque a celeberrimis Medicis excogitata methodo, exposuit. Promisit præterea Elucubrationes Botanicas, Anglice conscriptas, quibus præsentem facilemque Lucinam Botanicorum ordo exoptat.

Gründlicher Bericht und Beweiß vom Ursprung und Anfang der Thüringer / kürtzlich ausgeführet von Johann Just Winckelmann/

hoc est:

SOLIDA DECLARATIO ORIGINIS THURINGORUM, Auctore Jo. Justo Winckelmanno.

Bremæ, apud Herm. Brauer, A. 1694. in 8.

Constat 12. plag.

DUdum e Scriptis, quæ vulgavit, haud ineruditis, & Chronico imprimis Oldenburgico, inclaruit Vir Nobilissimus, Joannes Justus Winckelmannus, Consiliarius & Historiographus Hassiacus & Oldenburgicus, cujus peculiarem de origine Thuringorum sententiam paucis heic indicare visum est. Tametsi enim & alia memoratu non indigna in hoc opusculo occurrant: quandoquidem, ut quædam abs se olim tradita defenderet, de cornu Oldenburgico, de epistola Pauli ad Laodicenses, & mutuis hunc inter Senecamque literis, deque nonnullis aliis superpondii loco erudite disseruit: nihilo tamen secius cum ab eo, quod tractationis præsentis caput est, huic libro suum largiri titulum voluerit, ideo nos mentem ejus circa istud unice aperie-

riemus. Thuringorum videlicet appellationem derivat a Doriis, Græciæ populis, qui primas in Morea seu Peloponneso sedes collocaverint, sed post, dubium valde, qua de causa, e testimonio Timaginis apud Ammianum Marcellinum, per Italiam atque Galliam, duce Hercule, Germaniam inferiorem petierint, ubi imprimis Dordracum sibi incolendum elegerint; unde etiam tractus circumjacens Doriorum aut Thoringorum tractus appellatus sit. Hinc viribus paulatim auctis, latius se istos origine Græcos in oris modo memoratis extendisse asserit; unde haud incongrua sit opera, quam Matthias van der Houwe in monumentis istorum locorum e Græca antiquitate eruendis insumserit, civitatem v. g. Medenblyck a Medea, ab Ulyssis nomine urbem Flisingam, a Circe Ciriczæam &c. derivans. Atque hoc regnum diu ante Christum natum floruisse, & Thuringiam trans-Rhenanam itemq; Belgicam nuncupari observat. Idem v. nomē in oras superiores & cis-Rhenanas hoc pacto propagatū fuisse arbitratur: Cum Clodius, Francorum Rex, Thuringis istis Belgicis, vicinis suis, firma satis adhæreret amicitia, ac ipsius quoque Widelphi, Thuringorum Regis, filiam Basinam uxorem duxisset, accidit, ut is socero defuncto regnum ipsius suo adjungeret, ast mox amplioribus ditionibus inhians Mœnum trajiceret, Saxones quidem ac Hermunduros intra Albim & Salam non adeo felici cum successu debellare valens, sed eo tamen istos, qui hodie vocantur, Thuringos adigens, ut filium suum, Merovæum A. C. 447. Regem designarent, quo imperante mira quoque incrementa novum hoc Thuringiæ regnum ceperit. Ex ipsa vero illa emigratione pronam emersisse ait occasionem erroris, quo apud varios Scriptores duplex hæc Thuringia sic confundatur, ut, quod antiquiori tribuendum sit, de recentiori utplurimum enunciari soleat; idque procul dubio patebit ulterius, si quam juxta annorum seriem se composuisse refert clarissimus Auctor, specialior deductio lucem aliquando publicam adspexerit.

CORRIGENDA.

M. Octob. 1693. pag. 475. in C. H. Z. de problemate Bernoulliano lin. 4. pro abstinere statuerim, *lege:* abstinere statuissem. *p. 476. lin. 2. pro* omnia erui posse, *lege:* eam erui posse.

§):(o):(§

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DC XCIV.

THEODORI IANSONII AB ALMELOVEEN

Amœnitates Theologico-philologicæ. Subjiciuntur Epigrammata & Poemata veterum, ut & Plagiariorum syllabus.

Amstelodami apud Jansonio Waesbergios, A. 1694. in 8. Constant plag. 30.

INter eos, qui elegantiores litteras arti medicæ summa cum laude adjunxerunt, & utraque studia eadem felicitate excolunt, summo jure numerandus clarissimus Auctor: cujus aliquoties facienda mentio, & pluscula eruditionis ipsius in utroque hoc studiorum genere recensenda fuerunt specimina; nunc autem Observationum, in libello, quem præ manibus habemus, haud contemnenda est enarranda copia, sed quam instituti memores saltem delibabimus. Epistolæ in modum ad amicissimum sibi virum *Henr. Sypesteinium* concinnata est Dissertatio; in qua narrat Jansonius, Comitem quendam, peregrinas invisentem terras, a se, ubi Gaudam perveniisset, deductum fuisse in templum p. 10; eaq; occasione de templo Salomonis p. 12. seq. differit, deque duabus ei appositis columnis p. 15: quibus inscripta fuisse autumat Israelitis data a Deo præcepta p. 16, appellatasque *Jachin* & *Booz* p. 18, quæ nomina explicat p. 19, & duabus columnis, quibus ignea ac nubila usus est Deus in ducendis Israelitis, V. & N. Testamentum significari existimat p. 23. Tum porro Judæos leges postibus domuum suarum affixisse tradit p. 24. unde explicandus sit ritus ille Hebræorum Exod. 21. vers. 6. quando herus in perpetuum servitium mancipando servo auriculam ad postes domus perforabat, ut scilicet servus moneretur, sempiternam ipsi esse illarum legum, quæ ostiis postibusque erant adscriptæ,

ſervandam memoriam ac obedientiam p. 25. Porro quum contemplarentur contentas templi feneſtris picturas hiſtoriarum venuſtiſſimas p. 32, & occurreret iſta, quæ Sabæam reginam exhibet, ad Salomonem ſapientiæ atque magnificentiæ viſendæ cauſa profectam; elegans epigramma Sam. Bocharti *ἀνέκδοτον* recitat, quo regina iſta cum Eliſabetha Angliæ regina componitur p. 33. Conſpecta deinceps Eraſmi imagine in Bibliotheca templi ſuſpenſa p. 37, de ejus patria diſſerit p. 38, & maximo opere contendit, *Gaudanum* eum potius quam *Roterodamum* dici debere, quod ex epiſtola ipſius Eraſmi ad Herm. Læthmatium olim ſcripta, quam Gaudani poſſederint, ſed furto amiſerint, oſtendi poſſit, profeſſum Eraſmum *ſe eſſe Gaudanum*, & dolere, *quod Roterodamenſem ſe, non Gaudanum ſcripſerit* p. 38. Ex Baudio p. 39. probat, parentes ipſius Gaudæ habitaſſe, & cum partitudo matri appeteret, Roterodamū eam conceſſiſſe, ubi parentes non conſtituerant domicilium. In ea ergo urbe patriam ſortitum dici non poſſe, ſed locum & domicilium parentum patriam tribuere cenſendum, epiſtola prolixa *Bern. Coſteri* ſuper hoc argumento ſcripta p. 44. & ſeq. demonſtrat. Profert dein aliquas nondum editas Eraſmi p. 62, Martini Dorpii p. 66, Alb. Pigghii p. 68, Flor. Junii p. 72, Viglii Zuichemii p. 80, Jo. Oporini p 85, Joh. Fiſcheri Ep. Roffenſis p. 86. ad Herm. Læthmatium datas epiſtolas. In contemplatione pictarum tabularum, in æde iſta extantium, prædicatur magnificentia Galliarum Regis Ludovici XIV, & Magni Hetruriæ Ducis, qui academias pictorum liberaliter alunt p. 97. Pictores etiam Gauda oriundi celebres, Theodorus & Gualtherus Crabethii, Cornelius Gaudanus, Simon Jacobi, Cornelius Viſcher, Damianus, Petrus Pourbus, Cornelius Ketelius nominantur p. 99, narraturque, Holbenium famigeratiſſimum illum pictorem ſiniſtra pinxiſſe manu, & quendam alium pedis pollicibus & digitis hominum imagines accuratiſſime delineaſſe p. 100. De arte colorandorum vitrorum p. 102. diſſeritur, & de ea libros in Paulina apud nos Bibliotheca extare memoratur. Ludi puerorum, qui peraguntur æneis nummis p. 103; aurei globi, vel aurea mala, quæ e templorum laquearibus dependent p. 104; uſus vaſorum ligneorum circulis (Reiffen) connexorum, noſtris hodiernis ſimilium, in vino condendo a veteribus adhibitus p. 105, feminarum contorti & in criſtam erecti capilli, *turrita capita* Hieronymo, *tutuli* Feſto & Var-

Varroni dicti, p. 106; virorum capillamenta adscititia, seu galericula, p.112; vox Belgica *vanden* p.113. in examen veniunt. Extra urbem delatis sermo instituitur de Isala & Isela diversis fluminibus p. 116, quorum hoc Gaudam præterlabitur, carmine celebratum Belgico a Constantino Hugenio p. 119, Latino a Petro Scriverio p.120. 121; de variis item puerorum Belgicorum lusibus disseritur, eosque veteribus usitatos fuisse ostenditur. Qua ratione ille, quo lapillis aquarum superficies stringitur, ἐποσφαγισμὸς dictus, e Minucio Felice recensetur, p.122; iste, quo strepitu excitatur, dum folium tiliæ duobus sinistræ manus in orbem contortis digitis impositū dextra percutiendo confringitur, quod πλατυγίζειν olim dictum est, e Meursio priscis haud infrequēs fuisse traditur p.125. Quando pueri uno pede saltāt, ἀσκαλιασμὸν vocari; quando aviculas funi alligatas volatui limitato permittunt, μελολόνθην dici p. 125; quando glandes talosque in foveam projiciunt, τρόπα ludum istum nuncupari, p.126; quando clausis obvelatisque oculis unus e pueris manibus extensis obambulat, unum e cœtu arrepturus, cui vices suas, si, quis iste sit, recte divinaverit, imponat, quem ludum Batavi *blinde mannetje*, nos *blinde kuh* vocamus, Græcis μυῖα χαλκῆ dictum p.134; quando quis planis manibus proprios comprimit oculos, & pulsus nominare jubetur eum, qui percussit, κολλαβισμὸν nuncupatum fuisse docetur p.135. Eaque occasione proverbium, quo Gaudani convitio *oscitatorum* petuntur, explicat ejusq; rationes reddit p.123. Mos item ille, in circulo tradendi ramusculum ardentem, additis vocibus *Luydje leeft nog*, i. e. adhuc vivit Luydula, cujus, priusquam in orbem rediisset, si in alicujus manu extingueretur flammula, mulctam incurrat constitutam, ex Græca λαμπαδοφορία accersitur p.140; & vocabuli *luytje* vel *louwtje* origo inquiritur p.141. Inde de mulierum semine disquiritur, istudque verum iis inesse, ovisque veluti inclusum contineri, neque Christum *semen mulieris* dici posse, si nullum sexui isti competeret, affirmat p.141. Tum sermo nascitur de optimo antiquissimoque regimine terrarum, utrum monarchicum, an aristocraticum sit, p 147; de causa, ob quam Samsoni abscisis septem capillorum cinnis (Jud.XVI, 19.) defecerit incredibilis illa fortitudo, p.150; de terriculamentis seu μορμολυκείοις puerorum apud antiquos adhibitis, unde nata nomina Man, Mannig, Gello, Baucate aut Baucale, Empusa, Accus, Alphetus, p.152; de scala in somnio Jacobo visa p.157;

de rosis mensæ superimpendentibus, ad significandam silentii fidem, p.158; de usitato veterib9 mensæ accumbendi ritu p.161;de panis nomine, figura varia & pistura p. 162; de cultrorum super mensa adhibitorum usu p.167 ; de sale apposito mensæ p.168 ; de potu suaveolentibus vel succis, vel floribus,vel balsamo inficiendo p.170 ; de bufonis & lilii figura in capitibus gallorum gallinaceorum,eorumque cerebro dissecto deprehendenda,lapidibusq; in eorum ventre p.174;de cœna lautiori dari solita iis, qui ad supplicium damnati sunt p.176; de causa, ob quam certarum avium esu interdixit Israelitis Deus p. 177; de foculis mensariis, quos antiqui vocarint *vatilla* p.177 ; de medicamentis adversus ustiones p.178; de acido,an sanitati obsit, p.179; de remediis adversus oculorum morbos p.181 : de erroribus pictorum variis, qui e. g. Ganymedem aquilæ dorso inequitantem pingunt p.183, Herculem leonis ora disrumpentẽ,Cleopatram lethum sibi serpente pectori admoto parantem, Sanctorum capita radiatis Solis circulis illustrata p.184, Christum in cunis vagientem fulgore conspicuum p.183, Angelum e paradiso protoplastos expellentem gladio flammante instructum p.186, Mosen cornubus armatum p.189, Caini sacrificium versus terram depressum , in Abelis holocausto sursum adscendente fumo p.189, Spiritum S. columbæ forma conspicuum p.197; quæ omnia pictorum nugamentis accensenda tradit. Adhuc quæsitum est inter alia,de varia poculorum apud antiquos cælatura p.211; de Bacchi corona hederacea & laurea p.215; de materia poculorum veteribus usitatorum p.220; de consuetudine propinandi in alterius sanitatem, p.221; de poculis, quibus literæ insculptæ, *literata* seu *grammatica* inde dictis p.222 ; de placentis,quæ *oblies* Gallis dictæ,Græcis ὀβελίαι appellatæ p.225; de olivis & earum viribus p.226; de Lunicolis & Solicolis p.230 ; de loco Jerem. X, 2. in quo per *signa* intelligenda esse docet schemata natalitia, seu genituras e constellationibus collectas p.231; de astrologia judiciaria p.233; de Lunæ in sublunaria potestate p.235; de Veneris stella aliisque sideribus pro fastis quæ habita p.237; de Magorum stella p.238;de Cometis &eorum significatione p.242;de Coreana Dea p.248. Quæ omnia postquam largam differendi materiam præbuissent, jamque Gaudam relicturi abitum pararent Comes & Ephorus ejus, ineditam hactenus *Dominici Baudii* epistolam iis in itinere legendam, jucundissimæ consuetudinis memoriæ causa, traditam narrat p.250, qua ille exquisitissimis verbis Jo. Uytenbogarid

gardi opem in persuadenda & allicienda ad amorem sui puella quadam implorat p.253. *Joannis de Laet* etiam comm. in Epistolam Pauli ad Titum, p.258, qui perinde lucem non adspexerat antea, iis donatum memorat.

Epistolæ huic variam eruditionem complexæ adjunxit Auctor collectionem centum & quinquaginta epigrammatum, eum in modum, quo Petr. Pithœus A. 1596. syllogen eorum publico dedit, e variis Scriptoribus depromptorum, & e Cuspiniani, Dempsteri, Sirmondi, Castalionis, Lipsii, Reinesii, Scaligeri, Casauboni, Menagii, Heinsii, Scriverii, Salmasii, Grasseri, Capacii, Sponii, Grævii, Fleetwoodi, Barthii, monumentis excerptorum. Adjecit etiam Syllabum plagiariorum, eo quem anno 1685. prodiderat, longe auctiorem, omissos in isto fidei minus bonæ Scriptores, qui, unde sua hauserint, professi non sunt, omnium oculis exponens. Epistolam quoque Henr. Sypesteinii subnexuit, quæ prudenter admodum & circumspecte, quid pro plagio literario habendum sit, quid minus, docet, & quam sollicite fugiendum sit istud, quod vere nomen hoc meretur, monet. Indicem in Jac. Thomasii & Jo. Alb. Fabricii de plagiis litteratorum dissertationes & collectiones ultimo loco collocavit.

Cæterum quando in Amœnitatibus varios ab industria sua nos expectare jussit Auctor solertissimus commentarios, de Vita Casauboni p. 114, Conjectanea p. 144, de Balneis p. 215, de veterum in medicina superstitione p. 229; istos, & forte alios, quos paratos habet doctrinæ fœtus, ut publico dare ne moretur, optamus.

LA VIE DE CORNEILLE TROMP &c.

i. e.

Vita Cornelii Trompii, Hollandiæ Archithalassi.

Hagæ Com. ap. St. Foulque, 1694. in 12. Alph. 1. *Lib. I.*

NOn tam Cornelii Trompii fortissimi Viri vitam, quam rerum omnium a quinquagesimo secundo hujus seculi anno ad nonagesimum primum, præclare fortiterque mari gestarum seriem, sistit hicce liber. Quæ cum neminem fugiant, paucis ea saltem indicare juvabit, quæ de ipso Trompio scire non injucundum erit. Patrem ejus

fuiſſe Mart. Harperum Trompium, conſtat, qui egregia virtutis ac fortitudinis exempla prævivit filio, per quæ ad immortalem decurreret gloriam. Commiſerant illi Ordines Fœderati Belgii claſſis præfecturam A. 1652, ut naves Belgicas ab Anglorum inſultibus immunes præſtaret. Nec defuit partibus ſuis Trompius; ſed caſu & fatali quodam errore, res inter utramque claſſem ad prælium pervenit; unde in mutua odia Angli Belgæque exarſere, quæ cruento & pene irreconciliabili bello vix potuerunt expiari. Diſceptatum acriter inter utramque gentem de belli hujus auctore fuit; Anglis in Trompium culpam omnem conjicientibus, Trompio contra in Anglicæ claſſis Ducem ruptæ primum pacis crimen transferente. Nec res componi potuit, donec belli pertæſi arma ponerent, quietemque ac pacem redderent feſſis patriæ rebus A. 1655. Trompius autem eodem anno in prælio navali in ipſo fortitudinis theatro periit, animamque fortiſſimam efflavit. Interim Cornelius, Martini Harperi filius, belli maritimi tirocinium haud infeliciter poſuerat in mari mediterraneo, eoque ipſo promeruerat, ut ad primos dignitatum navalium titulos eveheretur.

Lib. II. Partam præclaris facinoribus gloriam ut nova acceſſione augeret, opportuna mox ſeſe offerebat occaſio. Poloniæ Regi, Johanni Caſimiro, arma inferebat Carolus Guſtavus Rex Suedorum. Jam vero & Dantiſcum, potentiſſimis Regibus inter ſe dimicantibus, haud ſine ratione ſibi metuebat; quam urbem ſalvam eſſe, ne commerciorum periclitaretur libertas, Batavorum magnopere referebat. Claſſe itaque inſtructa ſecuritati urbis conſulunt: quam ſervaſſe Trompio quoque glorioſum fuit & perhonorificum. Nec infelicius partibus ſuis functus eſt, cum juſſu Ordinum, Balthicum mare peteret, Friderico III. Daniæ Regi, contra Carolum Guſtavum, ſuppetias laturus, illudque ſuis nobilitaret victoriis. Sed iſto quoque bello die 26 Junii A. 1660. finito, Trompius maritimos prædones conſectando, mare mediterraneum tutum reddidit. Interim Angli haud dubiis argumentis prodiderant animum, incrementa Reipublicæ Belgicæ quam ægerrime ferentem. Mox igitur in novum bellum odia iſta erupere. Summam rei jampridem commiſerant Belgæ Jacobo d' Opdam clariſſimo Viro, reique maritimæ longe peritiſſimo, qui cum in navali prælio fortiter pugnando periiſſet, omnium quidem oculos animosque in ſe convertebat Trompii virtus, nec alius ſeſe offerebat, dignior qui eſſet,

ut

ut ſuccederet Opdamio. Sed vero dum deliberationibus & bellico apparatui rite inſtituendo vacant, ex Guinea cum claſſe redit Rüterus. Sine mora ergo huic ſummam rei maritimæ deferunt; id quod adeo male Trompium habebat, ut privatam vitæ conditionem, otiaque honeſta, militaribus præferret honoribus. Tandem cum ab aliis edoctus intelligeret, quam turpiter vir fortis, ambitione ductus, patriæ ſua deneget officia, ſimulque Ordinum auctoritate commotus, mutata ſententia navem conſcendit. Si unquam vero, ea ſane ætate mare victoriis illuſtratum, nobiliſſimisque pugnantium facinoribus ſignatum eſt. Sæpius quidem acriterque pugnatum fuit, ſed dignum memoratu præcipue iſtud prælium eſt, quod die 11. Junii A. 1666. inceptum, & decimo quarto demum ejusdem menſis die finitum eſt. Illud mox aliud excepit die 4. Auguſti, ſed & Belgis & Trompio funeſtum. Cum enim plena victoria ad Anglos tranſiiſſet, Belgica claſſe tantum non aut deleta aut fugata, Rüterus Trompium aut perfidiæ aut imprudentiæ arguere, certe acceptæ cladis culpam in eum derivare, nullus dubitavit. Trompius ſe purgat pro viribus, & quam ab omni crimine fuerit remotiſſimus, oſtendere ſatagit: ſed adeo nihil hac ſua utut juſta defenſione profecit, ut magiſtratu abire ab Ordinibus Fœderati Belgii juberetur. Nihiloſecius tamen privatus quoque patriæ ita addictus fuit, ut ampliſſimas etiam dignitates, maximosque honorum titulos a Gallis ſibi oblatos, ſpreverit. Belgæ autem Anglique ſæpius inde, aſt vario eventu conflixerunt, donec pace Bredæ A. 1667. die ultimo Julii inita contentionibus finis imponeretur.

Ceterum invidendis incrementis aucta Gallorum potentia, præ- *Lib. III.*
cipue Belgis formidinem injiciebat, & ſuæ rite eos conſulere jubebat ſecuritati. Hinc fœdere cum Anglis Suedisque percuſſo, ſe muniebant. Galliæ vero Rex cum petere bello Belgas decreviſſet, haud difficulter Angliæ Regem ad ſuas pertraxit partes; qui etiam fœderis inſuper habita ſanctitate, una cum Gallis in eos arma ſumere non detrectavit. Et initio quidem Galliæ Rex incredibili ſucceſſu & felicitate uſus, per Belgii Fœderati ditiones arma victricia circumtulit: & actum fuiſſet, niſi Rüteri & Trompii virtus, non ut ille cunctando, ſed vincendo, mari Belgicam reſtituiſſent rem. Tum enim rebus gerendis iterum admotus eſt Trompius, ſimulque cum Rütero in gratiam rediit, inque amicitiam firmiſſimam & plane ſinceram fortiſſimi Du-

ces.

ces coaluerunt. Rem omnem paucis eloquar: utriusque Regis classem vicit Rüteri Trompiique virtus ; quin deleta prope Anglorum classe, & sæpius fugata, A. 1673. denique pax sincera cum Anglis Reipublicæ Belgicæ reddita fuit. Galliæ tamen nondum comprimi spiritus poterant, quæ exinde non raro cladi suæ ingemiscens Trompii virtutem fuit experta. Nec tamē defatigari ita potuit, ut non novas subinde sumeret vires, percussoq; cum Sueciæ Rege fœdere, nova sibi pararet præsidia. Lacessere nimirum ille Brandenburgicum Electorem cœpit, sed profecto adeo non impune, ut insigni accepta clade, magna ditionum, quas in Germania possidebat parte, prius fuerit exutus, quam defensionem moliri fortissimum Heroem crederet. Simul vero Daniæ Rex terra marique bellum illi indixit, quod utrinque magna fortitudinis laude fuit gestum. Classis tamen Suecorum aliquoties victa fuit ac profligata, ope potissimum Trompii, qui ad opitulandū Daniæ Regi jussu Ordinum cum navibus quibusdam advolaverat. Quibus rebus etiam effectum est, ut mortuo interea Rütero, rei maritimæ summam penes Trompium Fœderati Ordines esse voluerint. Singula quibus in hac expeditione nobilitatus fuit facinora, Auctor accuratius persequitur. Denique cum novo bello, cujus hodienum orbi incumbit moles, Belgæ involverentur, omnem quidem spem in Trompii collocabant virtute; sed dum expeditioni se accingit, morte præventus, Gallorum nimirum, ut nonnulli putant, insidiis oppressus, occubuit. Mortuus est Amstelodami A. 1691. die 29. Maji.

LUCÆ TOZZI, NEAPOLITANI, IN HIPPOCRATIS Aphorismos Commentaria.

Neapol. Sumtibus Hered. Cosmi Fioravanti, 1693. in 4. Constant Alph. 4. plag. 8.

HIppocratis de Medicina auxiliatrice tanta sunt merita, ut jure Parens & Restaurator Artis, quin & ipsius Sanitatis Columen dicatur. Et quanquam, quod dolemus, celeberrima ejus Scripta temporis injuria, manibusque impiorum quorundam defœdata graviter conspiciantur; tantæ tamen olim, dum adhuc pura essent, dignitatis habebantur, ut Galenus lib. de Usu partium c. 8. plane nil perperam ab eo scriptum esse affirmaverit; & in solis Aphorismis, Hippocratem

cratem divino ingenio fuiſſe, tot hodienum documenta continentur, ut plura in rem noſtram teſtimonia petere nulla nos urgeat neceſſitas. Nulli proinde miramur eos, qui horum præſtantia commoti, gravem iis explicandis impenderunt operam. Quos inter ſuum quoque locum ſplendide tuetur vir clariſſimus *Lucas Tozzus*, Neapolitanus, qui improbo labore Aphoriſmorum horum priores quatuor libros doctiſſimis Commentariis in duos Tomos diſtinctis exornare aggreſſus eſt. Qua quidem opera ſententias has Hippocraticas verborum inopia laborantes, diffuſo doctrinæ Medico-Practicæ flumine inundavit & reſtituit, ex centenis, quibus premebantur, difficultatibus extricavit, ad genuinam Autoris mentem cuncta explanavit, quamplurimis denique ad Medicinam Practicam facientibus monitis exornavit, & illud ubique præſtitit, ut labor omnibus, quibus ſanitas ægri curæ eſt, multiplici utilitate ſemetipſum commendare valeat.

PUBLICORUM NEGOTIORUM SYLLOGE, in lucem edita a Johanne Chriſtiano Lunig.

Francofurti & Lipſiæ, ſumtibus Joh. Theodori Boetii, A. 1694. in 4. Alph. 7. plag. 7.

QUi in colligendis Actis publicis negotia majoris momenti concernentibus curam paulo accuratiorem adhibent, non eam modo experiuntur utilitatem, ut rerum geſtarum memoriam imprimis ſibi reddant cognitam, verumque earum tenorem tanto felicius a ficto diſcernere valeant, ſed etiam, ut ſtyli genium, qui iſthæc talia tractaturis obſervandus ſit, tot in præclaris exemplis, tanquam in regula certiſſima perſpiciant. Atq; his ipſis rationibus commotum ſe fuiſſe fatetur clariſſimus *Lunigius*, ut ſuis primum commodis, ac deinceps ului etiam publico hanc Syllogen deſtinaret. Iſta autem literas cujuscunque fere generis, varia item decreta, ſalvos conductus, plenipotentias, memorialia, propoſitiones, reſolutiones, obſervationes, declarationes, proteſtationes, vota, pacta, fœdera, inſtrumenta pacis, &c. quæ cuncta Latinis verbis concepta, & intra proximum vicennium ab Auguſtiſſimo Romanorum Imperatore, univerſis Europæ Regibus, S. R. I. Electoribus, Principibusque ac Statibus diverſis promulgata fuere,

ita exhibet, ut annorum in disposition observetur series, lemmataque singulis præmittantur utilissima, & index tandem negotiorum publicorum, sive singularum rerum in hoc opere contentarum, summaria exhibens subjiciatur.

NICOLAI GÜRTLERI IN ATHENÆO HANOVIENSI SS. Theol. Doct. & Prof. Ordin. Institutiones Theologicæ.

Amstelodami, apud Henricum Wetstenium, A. 1694. in 4. Constant Alphabetis quinque, & tribus cum dimidia plagulis.

NOvimus & quotidianis experimentis edocemur, magnam vim ordinis ac methodi esse ad discendum, & longe facilius capi cum cura disposita, quam in quibus dispositionem facilem ingenium nondum invenit, sed eam sibi demum fingere necesse habet. Constat vero Spiritum S. in Sacris literis, quamvis propositum sibi habuerit, homines *reddere sapientes ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu, eosque ad omne opus bonum perfecte instruere*; nullum tamen librum sacrum Amanuensibus suis inspirasse, certa aliqua methodo, quicquid ad ædificationem nostram faceret, complectentem: cujus rei rationes sapientiæ divinæ idoneas fuisse necesse est, etiamsi easdem exprimere non valeamus. Reliquit ergo Doctor optimus aliquid industriæ piorum, qui ut discant & doceant alios, universam Scripturam indefessa opera evolvere necesse habent, ut colligant dispersa, de singulis rebus ideam sibi pleniorem formaturi. Hoc cum omnium, si sine libris aliis essemus, officium futurum esset, non improbanda illorum est industria, qui, quod ita reperere, literis consignarunt, & qua ratione ab aliis facilius posset concipi, in ordinem redegere, & quidem vel succinctius vel diffusius: qui labor *Compendia* & *Breviaria*, vel *Majora Systemata* peperit. Hæc, modo pie ac prudenter conciñata fuerint, nemo dixerit Scripturæ obstare, & hujus amore incenso parum proficua esse. Nihil enim aliud ista sunt, quam *Dispositio veritatum divinarum in libris Θεοπνεύστοις dispersarum, & doctorum studio in ordinem redactarum.* Unde, cum in ordine concinnando propria nostra alioquin occupari deberet industria, labore isto alio-

aliorum nos nonnihil levat diligentia, oculis noſtris collectum ſiſtens, quod diſperſum hinc inde quærebamus. Ex quo patet, grato potius animo agnoſcendos eſſe labores Theologorum, quos talibus impendere libris ſolent, quam ut ſperni mereantur.

Palmam in hoc genere ſcribendi, ſi non aliis præripere, certe dubiam facere videtur excellentiſſimus harum INSTITUTIONUM THEOLOGICARUM Autor, ſolidioris eruditionis cultum, cum veræ pietatis amore & judicandi dexteritate ſingulari conjunctum, undique ſpirans. Qui, ut de inſtituti ejus ratione laudabili nonnulla commemoremus, nobis hic *Syſtema veritatum, quæ ſecundum pietatem ſunt, concinna admodum ſerie connexarum* exhibet, ordinis naturalis, a primis & ſimpliciſſimis ad poſtrema & compoſita, a facilioribus ad difficiliora, a communiſſimis ad ſingularia progredi jubentis, præcepta ſecutus. Ipſam doctrinam arctis comprehendit *Theſibus*, ut commodius ſubſiſtat Lector in contemplatione veritatis unius, quia non licet pergere ad ſecundam tertiamve, niſi primam recte percipiamus, firmiterve credamus. Theſibus ſubjunxit *Loca S. Scripturæ*, quibus nituntur; at recenſere teſtimonia integra noluit, ut cultores Sapientiæ cœleſtis ipſos legere ac meditari Codices divinos aſſueſcerent. *Placita Adverſariorum ac Diſſentientium* (maxime Sociniano-rum & Arminianorum) ſuis ipſorum, in adjectis annotationibus, propoſuit verbis, labore ingenti ac prolixo, quo ſuperſedere aliquando ſtatuit ad minuendam libri molem, ſed inſtitit cœpto ſapientiſſimorum ſuaſu Virorum, ſecum agnoſcentium, neque omnibus ſuppetere tot librorum copiam, neque animum eſſe vel otium eos inſpiciendi, quod tamen ſit neceſſarium ad dijudicandas Autorum ſententias. Quæcunque autem *alia ex Scriptoribus citavit*, ſuis, in eorum codicibus, ſe vidiſſe ac legiſſe oculis, in Præfatione aſſeverat, præter unum alterumve Auguſtini vulgatiſſimum dictum, & loca non nimium multa, quæ indicati a ſe Viri docti allegarint: ut prolatis teſtimoniis tuto fidere lectores queant. In fine ſingulorum capitum adjecit *Uſus* ad pietatem & conſolationem, exemplo fere novo, difficilique, ſed neceſſario, omnibusque ſequendo, ne in Theologica diſciplina diſputare ſolum vel altercari, ſed & pie vivere, nosque & alios ſolari diſcamus. Sane & Apoſtoli doctrinæ Evangelicæ monita pia, ſolatia læta, preces & colloquia cum Deo, vel inſeruere paſſim, vel præ-

ſertim in fine Epiſtolarum ſubjecere. Fatetur tamen ingenue GURTLERUS cordatiſſimus, nullam totius Operis partem hac eſſe imperfectiorem: neque defectum excuſat, ſed emendari ſupplerique a probis Doctoribus optat. Idem ante ipſum tentaverat PETRUS VAN MASTRICHT, Theologus Ultrajectinus, in *Theologia Theoretico-Practica*, Amſtelodami anno 1682. edita: qua per capita ſingula pars dogmatica, elenchtica & practica, perpetua συμβιβάσει conjugantur. Sed, præter *Tomum I.* nihil ulterius de hoc egregio Opere vidit hactenus Orbis literatus. Quanquam nec unius Viri penſum eſſe exiſtimet *Noſter*, ſed a multis Chriſti diſcipulis, diverſæque ætatis & conditionis, imo & profeſſionis, colligi expetat cogitationes momentorum, quibus ferventiſſime quisque cum Deo loquatur, vel Dei in corde alloquium audiat, charitatemque ſentiat. *Sermonem* ubique adhibuit *planum* & *facilem*, ſcholæ caliginoſis dictionibus vacuum, ut, ſi vellent, cum fructu legere has ejus elegantiſſimas Inſtitutiones poſſent & ii, qui aliud vitæ genus ſectantes, vocabulis & formulis Academicarum obſcurioribus aſſueti haut ſunt.

Hæc de *integra libri Structura*: ad quam jure meritoque ſuo ſpectat *Syllabus Capitum* hoc tenore ſe inſequentium. Caput I. ſiſtit Præcognita. Capite II. agitur de libris, in quibus humanæ liberationis medium a Deo eſt revelatum. Cap. III. de Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Cap. IV. de Dei Patris, Filii & Spiritus S. conſilio & decreto in genere. Cap. V. de principio executionis decreti Divini. VI. de ſpiritibus. VII. de homine. VIII. de officio hominis & officii præmio. IX. de libertate hominis officium ſervandi. X. de prima hominis culpa. XI. de miſeria primam hominis culpam ſecuta. XII. de propagatione miſeriæ in genus humanum. XIII. de conſilio gratiæ & iræ exercendæ erga genus humanum. XIV. de Liberatore ac ejus ſponſione. XV. de ſalute nobis in Liberatore deſtinata. XVI. de conſervatione & gubernatione mundi, ad exequendum conſilium gratiæ & iræ. XVII. de conſilii gratiæ executione per promiſſionem tempore primo. XIIX. de Seminis liberantis exhibitione in typis & apparitione, tempore primo. XIX. de ſalute feminis liberati tempore primo. XX. de ſemine liberato temporis primi. XXI. de ſemine Serpentis tempore primo. XXII. de conſilii gratiæ executione per Vetus Teſtamentum tempore ſecundo.

Digitized by Google

do. XXIII. de promiſſionis confirmatione & amplificatione tempore ſecundo. XXIV. de Seminis liberantis exhibitione per typos & apparitionem tempore ſecundo. XXV. de ſalute ſeminis liberati tempore ſecundo. XXVI. de ſemine liberato temporis ſecundi. XXVII. de ſemine ſerpentis tempore ſecundo. XXIIX. de adventu Meſſiæ in carne ſub finem temporis ſecundi. XXIX. de Meſſiæ vita privata & publica. XXX. de Meſſiæ paſſione, reſurrectione & aſcenſione in cœlum. XXXI. de Meſſiæ officio ſacerdotali, prophetico & regio. XXXII. de conſilii gratiæ executione per Novum Teſtamentum tempore tertio. XXXIII. de ſalute Seminis liberati tempore tertio. XXXIV. de Semine liberato temporis tertii. XXXV. de Semine Serpentis tempore tertio. XXXVI. de fine temporis tertii, judicio ultimo, & ſalute æterna. Hic primo obſervamus, quoad executionem conſilii gratiæ erga heredes Dei exercendæ, retentam fuiſſe diviſionem totius mundi ætatis in tres articulos, quorum primus erat Promiſſionis, & ſecundus V. Teſt. ſive Legis, tertius vero eſt N. Teſt. ſeu regni Meſſiæ. Ut verborum Pauli Hebr. XIII, 8. apta hæc ſit declaratio: Jeſus Chriſtus *heri*, tempore promiſſionis; *hodie*, in fine V. Teſt. & *in ſecula* regni Meſſiæ: Idem ſemper eſt fidei noſtræ fundamentum & objectum, idem Liberator. Periodum promiſſionis a temporibus V. T. ipſe diſtinguit Paulus Gal. IV, 24. quando horum principium deducit a pactione fœderis in monte Sina, Moſe inter Deum & Iſraelem internuncio. Sicuti & Moſes expreſſis verbis teſtatur, fœdus in Horebo initum cum Iſraele diſtare a pacto, quod Deus cum Patribꝰ ſanxerit, Deut. V, 2. 3. Et hanc temporũ in tres articulos diſtributionem jam fecit olim *Proſper*, cujus verba ex Prologo L. de promiſſ. & prædict. recitantur c. XVI. hujus Syſtem. f. 409. Deinde notamus, appellationes *Seminis liberantis* (i. e. Chriſti) *& Seminis liberati* (i. e. hominũ piorum) nec non *Seminis Serpentis* (h. e. impiorum) depromtas eſſe ex Geneſ. III, 14. 15. Cujus loci uberior explicatio traditur Cap. XVII. §. 8. ad 67. f. 415. ſqq. Denique ſalutem nobis in Chriſto Liberatore partam, quæ omnibus Dei hæredibus ac filiis, per omnia tria Eccleſiæ tempora obtingit, ex 1. Tim. IV, 8. (*Pietas habet promiſſionem hujus & futuræ vitæ*) deduci videmus, ita ut ſub *bonis hujus vitæ*, communio & conjunctio cum Deo & Mediatore per fidem, adoptio, juſtitia, ſanctificatio, horum beneficiorum partim conſtantia, partim conſcientia; ſub *bonis* autem

tem *futuræ vitæ* perpetua beatitudo in cœlo comprehendatur. Conf. Cap. XV. §. 12. 13. 14. f. 247. De ipsis Libri hujus Partibus notabilioribus monere quicquam omisit Autor in Præfatione, nisi de recensione *seminis liberati*, & *seminis serpentis*, quam pro falli nescia inter Sanctos relatione aut condemnatione haberi non vult. Cum enim cives regni cœlorum ament cupiantque civium numerum, ideoque civibus accenseant, quoscunque putant Regi obsequia præstare fidelia: inde accidisse scribit, quod de *Zoroastre* sit bene opinatus, etsi Viri docti obscura & nimium dubia habeant, quæ Plutarchus de illius doctrina & religione narrat, vel suppositiis annumerent, quæ clariora de vero Deo testimonia ab eodem profecta esse dicuntur. Ex adverso, quoniam viperina opera displiceant ubique, misceri facile potuisse ait cum semine serpentis, quos pravorum facinorum egisse pœnitentiam sit ignotum. Scilicet malis actionibus malæ turbæ aggregari meruisse istos, sed qui aggregat, invitum id facere. Nos vero ex innumeris, quæ inter legendum se nobis obtulerunt, saltim nonnulla memoratu digniora, ad salivam movendam erudito Lectori, cujus censuræ omnia permittuntur, hic recensebimus.

f. 130. Cap. IV. §. 5 & 6. Miratur, quare viri docti putarint, primos Parentes integros adhuc & rectos mysterium Trinitatis venerandæ ignorasse, cum certissimum sit, mentem ipsorum primo statim vitæ momento fuisse a Deo determinatam ad hasce cogitationes: Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, Ens unum perfectissimum, & hominem & reliqua omnia fecisse; & eas cogitationes servare ac subinde repetere debuisse.

f. 133. Cap. X. §. 28. 29. Divina moderante Sapientia accidisse scribit, quod homo uterque Dei mandatum violavit. Quid enim, si Eva peccasset sola, *liberine sancti*, quærit, *an corrupti fuissent nati? matrisne luissent culpam, an accepissent præmium patris?*

f. 150. Ibid. §. 53. 54. 55. Decuisse Deum, scribit, Adami integritatem conservare, si id petiisset: cum non possit Deus frustra quæri; Adamus autem, rogando acceptæ imaginis Dei conservationem, Deum quæsivisset. Sed postquam homo in periculo fundere omiserit preces pro conservatione mutabilis felicitatis, qua tum fruebatur, non decuisse Deum conservare hominis integritatem: ab homine enim requiri, ut testetur, se a Deo dependere, quæ cultus divini summa sit.

De

Digitized by Google

De cætero potuiſſe Deum abſoluto dominio ac liberrimo arbitrio Adamo non dare voluntatem petendi a Conditore integritatis cuſtodiam: ſuffeciſſeque datam ſapientiam, qua noſſet, ſine precibus in integritate ſe perſeverare non poſſe.

Cap. XIII. §. 7. ad 10. Eccleſiæ Reformatæ doctrinam de Prædeſtinatione his verbis proponit: *Deum Patrem ab æterno cum Filio & Spiritu Sancto iniiſſe conſilium de nonnullis ex miſeria, in quam peccato incurrerant, liberandis. Quosdam enim ex univerſo genere humano miſeriæ obnoxio dilexiſſe, & Filio liberandos tradidiſſe, adjecta pollicitatione, liberatos fore ejus hereditatem. Tum Filium promiſiſſe Patri, ſe omnia præſtiturum, quæ pertinerent ad liberationem eorum, quorum Heres ac Dominus conſtituatur. Utrumque autem, Patrem ac Filium,* petiiſſe a Spiritu S., *ut liberando in populo extinctam Dei imaginem repararet, ac ſapientiam, ſanctitatem ac vitam renovaret. Cui* petitioni *cum Spiritus S. annuiſſet, eos, quos Pater benevolo primum oculo adſpexerat, communi trium Perſonarum decreto, ad ſalutem immutabilem electos fuiſſe. Reliquos e contrario, qui non diligebantur, Patrem ad oſtendendam juſtitiam, in miſeria dereliquiſſe, Filium ſolutionem pro iis non ſpopondiſſe, & Spiritum Sanctum ſtatuiſſe imaginem Dei in iis non reficere.* f. 193.

Ibid. §. 61. ad 67. Sententiam ſectatorum B. Lutheri contrariam e Kromayeri noſtri Theologia Poſitiva candide ac ſine bile, quod & in cæteris capitibus nobiscum controverſis fecit, proponit. f. 207.

Cap. XIX. §. 72. Reſectionem præputii factam fuiſſe ſtatuit die octavo, forſan ad ſignificandum, præterlapſis ſeptem populi Iſraelitici ex Abraha naſcituri ætatibus, venturum tempus beatum, quo Deus circumcidit cor noſtrum ad ipſum amandum, Deut. XXX, 9. f. 464.

Ibid. §. 113. *Carcerem* 1. Pet. III, 19. memoratum docet eſſe locum ſupplicii æterni: *Spiritus* in eo concluſos eſſe animas hominum primi mundi, damnatorum ob pertinaciam peccandi. Ad eos adhuc viventes, diluvio nondum immiſſo, e cœlo in terram *profectum eſſe* Filium Dei ſecundum *Divinitatem ſuam*, humana carne nondum veſtitum, & attuliſſe ſecum ſermonem gratiæ ac reſipiſcentiæ, ſed a profana gente contemtum. Conf. cap. XXI. §. 16. f. 493. f. 474.

Cap. XX. §. 3. In verbis Gen. III, 22. Deum collaudaſſe tradit Ada- f. 477.

Digitized by Google

Adami fidem, per quam uni ex tribus perſonis Deitatis, Filio Dei, deſignato Mediatori, factus ſit ſimilis.

f.479. Ibid. §.17. Inter eos, quos undæ ferales abſorpſerunt, multos evaſiſſe pœnas æternas haud dubitat: quia Petrus teſtatur, *eos, quorum carnem homines ſcirent ad ſupplicium mortis damnatam eſſe, nihilominus judicio Dei vivere ſpiritu aut mente*, 1. Petr. IV, 6. & tardam inter pœnam, qualis eſt ſubmerſio, reſipiſcentiæ tempus habuerunt ipſi.

f.493. Cap. XXI. §. 32. 33. 34. Diluvio non tantum eſſe mutatam terræ faciem ſtatuit, ut multi hodie montes, multæ valles ac inſulæ extent, quas in primordio Deus non crearat; ſed & elementa omnia miſerandum in modum fuiſſe corrupta, ita ut, dum particulæ ex cadaveribus animantium putrefactæ coierint mixtione cum terra, viventia corpora, quæ tribus his elementis conſtant vel utuntur, non poſſint non habere naturam minus vegetam, quam alias dedere elementa incorrupta. Atque hanc, præter luxum, intemperantiam, & affectuum violentas commotiones, unam ex cauſis proximis judicat decurtati poſt diluvium humanæ vitæ termini.

f.520. C. XXII. §. 111. ad 131. Occaſione præcepti de *non faciendis ſculptilibus*, de uſu, honore, & cultu Imaginum inter Chriſtianos recepto ex Hiſtoria prolixe diſſerit, ducto initio a Gnoſticis, qui exemplo Paganorum, memoriam mortuorum vel abſentium per ſimulacra ſervantium, magiſtri Simonis Magi, tum & Chriſti ipſius effigiem, teſte Irenæo L. I. c. 20. & 24. coluere. Mox excuſationes nefandi moris perſtringit a §. 122. ad 161.

f.556. Cap. XXIII. §. 33. ad 38. Circa Oraculum, quod de Meſſia attulit Nathan ad Davidem 2. Sam. VII, 12. 13. ſciendum eſſe monet: Davidem habuiſſe geminum ſemen, unum *ſanctum* & divinum, Meſſiam ipſum; alterum *peccans*, & ob peccatum humana virga caſtigandum, Salomonem & hujus prolem. Semini ſancto promitti regnum perpetuum: Semini delinquenti annunciari caſtigationem paternam, qualis erat diminutio & ablatio regni temporalis. Similiter Deum habere duas vel tres domos: domum *primam* ignobiliorem eſſe templum e materia ſtructum a Salomone; domum *ſecundam* Dei eſſe humanam Chriſti naturam; domum *tertiam* eſſe Eccleſiam.

Ibid.

Digitized by Google

Ibid. §.107. ad 164. Sententiam *Ben. Spinozæ* & *Richardi Simonii*, de verbi Dei auctore, auctoritate, & argumento audacter pronunciantium, & vel insanientis ingenii ludibria, vel superstitiosa & tyrannica humanæ auctoritatis placita pro certissima vitæ ac fidei norma habentium, gravissimis argumentis refutat. *f.565.*

Cap. XXX. §.57. 58. 59. Quando in Symbolo Apostolico, post sepulturam Christi, memoratur illius ad inferos descensus, quem varii varie sunt interpretati, cum Vossio Harm. Pass. L.H. c.13. censet: *Hominem, ut veritatis sic etiam pacis amantem, non tam sollicitum esse oportere de modo descensus, quam de fructu ejus. Genus tenendum, de modo nulli præfracte litem movendam.* Cum vero Paulus ait: *Christum, qui ascenderit, descendisse prius in infimas terræ partes*, Eph. IV, 9. sine dubio intelligi ejus sepulturam, propterea quod cubicula mortuorum sint inferiora sedibus viventium. Et Messiam Patrem precatum: *Non derelinques animam meam* לשאל *in inferno*, petiisse a mortuis suscitari Nam נבש interdum esse corpus Lev. XXI, 1. & שאל constanter notare sepulcrum Gen. XLII, 38. *f.715.*

Cap. XXXI. §.250. 251. Circa dictum Johannis Apocal. XIII, 8. bona cum Interpretum venia, ultima vocabula ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, non esse construenda monet cum participio ἐσφαγμένου, *mactati*, ad probandam sacrificii Christi vim sempiternam; sed cum paulo antecedentibus, γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ ζωῆς, ut sensus sit: *eos bestiam adorare, quorum nomina a jactis mundi fundamentis non sint in Libro vitæ scripta:* quod ex loco simili Apoc. XVII, 8. manifeste appareat. *f.783.*

Ibid. §.262. In orationis Dominicæ Petitione quarta per panem nostrum ἐπιούσιον, Augustinum & alios Patres tum Græcos tum Latinos secutus, non modo victum corporis, sed & Christum panem vitæ intelligit. Igitur nos ea precari dicit, ut Deus & vitam corporis in pace conservet, ac mentem verbo salutis, carne ac sanguine Liberatoris nutriat, famemque ac sitim nostram expleat. *f.786.*

Ibid. §.419. Ad quæstionem: *An regno Christi ante mundi finem adhuc danda sit pax?* respondet (α) non esse impium, eam a Deo ad ipsius gloriam petere; (β) neque impium esse, illam sperare; (γ) num vana sit an solida spes, certius & amplius cognituros posteros, quam nos, qui nunc vivimus; (δ) id scire nos, promitti Ecclesiæ N. Testam. pacem sine belli voto aut studio. *Bellum non discent amplius*, Esa. II, 4. *f.809.*

Item, hoſtes eccleſiæ, poſtquam hæc reſipuerit, deſtruendos omnino & conculcandos eſſe, Eſ. LIX, 12. Mich. VII, 8. 9. 10; (ε) Qui iſta ſe conſolatur ſpe, propterea non ſperare regnum Chriſti, mille annis in hac terra duraturum, quod primus inter Chriſtianos olim expectavit Papias.

f. 809. Ibid. §. 472. 473. Ad quæſtionem: *An populus Judaicus regno Jeſu Chriſti tandem ſit ſubjiciendus?* reſpondet (a) glorioſum id eſſe Regi noſtro, ut fiat. Ergo & pium eſſe, hoc optare. (b) Spem voti hujus impetrandi facere videri Davidem Pſalm. XCIIX, 3. Eſaiam c. II, 5. XI, 10. LIX, 20. 21. Jeremiam c. XXXI, 36. Hoſeam c. III, 5. Paulum Rom. XI, 24. 27. Chriſtum ipſum, quando dixit Matth. XIX, 30. & XX, 16. *Ultimi erunt primi, & primi ultimi*, i. e. Judæi, qui primo ad me Regem vocantur, ultimi me recipient; cæteræ autem gentes poſt Judaicum populum in meum regnum vocandæ, primo ſe illi ſubmittent.

f. 809. Ibid. §. 424. Ad quæſtionem: *Num & aliæ gentes quamplurimæ Regi noſtro nondum ſubjectæ, ipſi aliquando parituræ ſint?* reſpondet, & hoc ſi fiat, Chriſto eſſe glorioſum: igitur & pium eſſe, optare ut fiat. Deinde, bene conſiderandam eſſe vim horum vaticiniorum: *Omnes termini terræ viderunt ſalutem Dei noſtri, fluent ad illum omnes gentes*, Pſ. XCIIX, 3. Eſ. II, 2. Mich. VII, 16. Rom. XI, 12. 15.

f. 826. Cap. XXXIII. §. 8. ſqq. Salutem vel hæreditatem N. T. conſiſtere docet (α) in Spiritus S. menſura majore, (β) in arctiore cum Deo & Chriſto Liberatore communione, (γ) in adoptione ſine ſervitute, (δ) in juſtitia ſine exprobratione peccati nondum deleti, (ε) in ſanctitate majore, (ζ) in conſcientia horum bonorum clariore ac firmiore, (η) tandemque in gratiæ hujus ad omnes gentes propagatione.

Ibid. §. 9. 10. *Baptiſmum in Spiritu S.* diſtinguit *a baptiſmo in igne*, Matth. III, 11. Illum dicit eſſe immerſionem in aquas mundas Spiritus S. h. e. divitem & abundantem donorum illius communicationem. Hunc autem ſermone figurato notare dicit injectionem in flammam, manantis aquæ inſtar longe lateque diffluentem, qualis flamma Hieroſolymas cum populo Judaico conſumſit.

f. 854. Ibid. §. 206. Si inſcii vel conſcii conſpergamur aqua, a Doctore negante Deum eſſe Patrem, Filium, ac Spiritum S. manifeſtum eſſe dicit, nos baptizatos, i. e. Deo Patri, Filio & Spiritui S. dedicatos affuſa lympha

Digitized by Google

lympha haud esse, & consequenter baptismo genuino opus habere, qualis non erat affusio aquæ per hæreticum facta.

Ibid. §. 223. Hospites primæ cœnæ Dominicæ fuisse scribit so- *f. 856.*
los Apostolos, ceu sectatores Christi fideles, pios, mysteria regni cœlorum haud quidem probe intelligentes, sed vehementi præceptoris amore flagrantes, vitæ integros, scelerisque puros: Judam enim proditorem in cœna vulgari post epulum paschale detectum, *offula panis intincti accepta exiviſſe illico*, Johann. XIII, 30. & ad Pontifices, ante institutionem S. cœnæ abiisse. Dominum autem panem non intinxisse in S. cœna N. Test. ex separata panis ac vini distributione patere: sed vel in Paschali, vel in vulgari convivio: ut Lucas historiam, mutato temporis ordine, recensuerit.

Ibid. §. 261. 262. Christum, quando ait de pane eucharistico: *f. 862.*
Hoc est corpus meum, retinuisse putat dictionem Judæorum pascha comedentium, ac inter edendum dicentium: *Hoc est Pascha, quod comedimus, quia Deus transiit per domos Patrum nostrorum in Ægypto.* Eundem, quando ait de poculo, i. e. de vino in poculum effuso: *Hoc est sanguis Novi Testamenti fusus pro multis ad remissionem peccatorum*, imitatum esse similem locutionem Mosis, *sanguinem victimalem*, quo Testamentum Vetus initiavit, *fœderis sanguinem* nominantis, Exod. XXIV, 8.

Ibid. §. 297. Sibi & suis sodalibus ex animo gratulatur, quod *f. 868.*
qui credunt, etiam cum corpore nostro jungi corpus & sanguinem Domini corporeo modo, agnoscant tamen ac fateantur, eam manducationem corporis Christi & bibitionem sanguinis, quæ anima fit, summe esse necessariam, & corporea manducatione ac bibitione longe potiorem, hancque posteriorem ad consequendam vitam in Deo haud sufficere.

Ibid. §. 355. sqq. Opinionem de Baptismi necessitate originem *f. 884.*
sumsisse ait ex male intellecto Christi ad Nicodemum dicto: *nisi quis fuerit genitus ex aqua & spiritu, nequit introire in regnum Dei.* Hic regnum Dei significare *Ecclesiam N. Test.* & *meritum Christi* appellari aquam, ut sententia Christi hæc sit: *si vis, o Nicodeme, accenseri sectatoribus Messiæ, & hæredibus N. T. oportet, ut fias homo novus, per Spiritum S. conditus ad opera bona, propter obedientiam Christi, cujus sanguis abluit homines a peccatis.*

Ibid. §. 424. Singulari providentia Dei contigisse observat, singulis anni diebus a Papistis missam fieri, excepto Veneris die festum resurrectionis Dominicæ proxime antecedente, quo Redemtor in cruce est mortuus: ita enim nos admoneri, Missam Papisticam & sacrificium Christi consistere haud posse.

f. 917. Cap. XXXIV. §. 61. 62. *Zachariam* Barachiæ filium inter templum & altare occisum, haud esse Jojadæ natum, 2. Chron. XXIV. contendit, sed esse Zachariam *Baruchi filium*, Josepho memoratum L. IV. de B. J. c. 19. in templo, paulo ante hujus excidium, necatum: ut Christus præteritum tempus, loco futuri, Prophetarum more, adhibuerit, Matth. XXIII, 35.

f. 930. Cap. XXXVI. §. 19. 20. Agitatum Pauli dictum 1. Cor. XV, 29. *Alioqui quod facient ii, qui baptizantur propter mortuos, si omnino mortui non resurgunt? cur & baptizantur propter mortuos?* sic exponit: Nisi detur resurrectio, vanissimus fuit baptismus, quo in V. Test. loti fuere, quicunque vel mortuum tetigere vel in eodem cum mortuo conclavi egere. Atqui non erat vanus ritus, sed sapientis Dei institutum.

f. 940. Ibid. §. 31. 32. *Ignem*, nonnullorum Ecclesiæ Corinthiæ *Doctorum opera probaturum*, 1. Cor. III, 13. statuit esse feralem flammam a Romano milite accensam, qua urbs & templum Hierosolymorum periere. Paulum enim disputare contra illos, qui contendebant, præter Evangelium servandos esse ritus lege Mosaica præceptos: & Evangelium quidem auro, argento & lapidibus pretiosis, ritus autem legales ligno, fœno & stipulis conferre v. 12. Aurum argentumque non consumi igne, sed explorari: ita Evangelium duraturum ultra excidium Hierosolymitanum, quo veritas ejus manifesto sit demonstranda; sed flammam lignum, fœnum, stipulas absumere: ita templi incendium ceremonias legales extincturum. Igitur Doctores Evangelii, ritus Mosaicos abolitum iri docentes, mercedem accepturos, pro veracibus habendos ab omnibus: siquidem eorum opus duraturum sit ultra diem excidii in perpetuum v. 14. Sed defensores ceremoniarum die excidii opus suum visuros exustum, ritus, quos observari jubent, cum templo & altaribus abolitos; ipsos tamen, si quidem Jesum Christum statuerint fundamentum, servatum iri veluti ereptos e flamma Hierosolymas vastante v. 15.

DE

Digitized by Google

DE DANICÆ LINGUÆ ET NOMINIS ANTIQUA gloria & prærogativa inter Septentrionales Commentariolus Othonis Sperlingii, II. J. D. Conſiliarii Regii & Prof. P. Hiſtoriarum ac Eloquentiæ in Academia Equeſtri Hafnienſi.

Hafniæ, ſumptibus Auctoris, A. 1694. in 4. plag. 12½.

FEcit in iſthoc Commentariolo clariſſimus Auctor, quod illi ſolent, qui patriam, ſeu qua nati ſunt, ſeu in qua ipſis bene eſt, amant celebrantque. Equidem quin lingua Danica ex antiquiſſimis una ſit, non eſt dubitandū. Sed id anniſus eſt cum primis *Sperlingius*, ut oſtenderet argumentis quibusdam, eam omnes ſeptentrionalium linguas præſtare. Poſtquam enim §. 2. & ſeqq. breviter aſſeruiſſet, Gothos, Normannos & Anglo-Saxones ex Dania & per Daniam exque Cimbrica Cherſoneſo prodiiſſe Europam devaſtatum, §. 6. de linguæ Danicæ eminentia ex teſtimoniis librorum aliquot Islandice ſcriptorum diſſerit, eamque ſtatuit §. 9. omnes Reges uſurpaſſe, Suecicos æque ac Norwegicos. Neque negat tamen §. 12. in Islandica ſola reſidere linguam ſeptentrionalium veterem, ſed quæ Danica fuerit appellata ideo, quod Danicam linguam agnoſcerent magiſtram omnium, & ſi quid mutandum aut ſupplendum aut exornandum occurreret in cæteris, illud ex Danica peteretur & ex alia nulla. Tum reſpondet porro §. 13. ad objectiones eorum, qui Gothicum præferant linguæ nomen, docetque, illud, tametſi olim latius expanſum forte, mature tamen anguſtiſſimis finibus §. 14. 16. 17. eſſe circumſcriptum, & illam gentem, quæ ſæculo a C. N. III. ab alio ſeptentrionis latere §. 15. & a Mœotide palude excurſus fecerit in plurimas Europæ provincias, prorſus non eandem eſſe cum Danica, Norwegica aut Suecica gente. Inde refutat §. 18. *Verelium* in Hiſtoria Gotrici & Rolvonis, *Jonam*que *Rugmannum* Gothicæ linguæ laudatores, ac recenſet Islandicæ fata §. 19. 20. 21. & quæ ſua ſit ſententia totiusque hujus diſſertationis ſcopus, exponit §. 22. his verbis, quæ integra oportet ut adſcribamus: *Nihil pro Danica lingua ejusque præeminentia dici potuit pulchrius a tam antiquo Scriptore. Non quod Danica lingua non ſuis ſit diſtincta terminis, & pronunciationibus, prout cætera ſeptentrionales; ſed quod communi conſenſu populorum horum hic honos habeatur Danico nomini, ut* Danice

loqui *dici debeant, qui in Suecia vel Norwegia vel Islandia degunt, aut regionibus ſubjectis, pariter ac in ipſa Dania. Sed & Scallda* (ſcriptor Islandicus) *alicubi eandem formulam adhibet, eadem excellentiſſima ſignificatione* Danicæ linguæ; *quod niſi meruiſſet probe nomini ſuo decus addere Dania, nunquam reliquæ gentes, quæ ſunt ad invicem æmulatione & livore præditæ, hoc conceſſiſſent, aut adeo tritam formulam proverbii loco aſſumſiſſent. Magnis igitur beneficiis Danicam linguam omnes ſeptentrionales beaſſe & cumulaſſe libenter confeſſi ſunt, idque ne ullo modo negari poſſet unquam, publica voce teſtati ſunt omnes.* Et amplius §.23: *In omnium igitur ore, qui Septentrionem habitarunt, verſata eſt* Danica lingua, *quod nulla fuerit elegantior, & quamvis eam cæteri vix aſſequerentur, quod eodem palato & gutture haud omnes donati ſint,* Danice *tamen loqui omnes dicebantur, licet diſtortis paulo ſermonibus a nativa Danorum εὐφωνία diſcederent.* Inde porro §. 24. & ſqq. quædam teſtimonia eorum allegat, qui *a Danska Tungu*, id eſt, linguam Danicam cæteris prætulerunt, interque iſtos, ut omittamus libros Islandice MSS., Adamum quoque Bremenſem, & Ant. Brerewodium in Scrutinio Religionum. Novum poſt id §.37. pro confirmanda Danicæ linguæ præſtantia adducit argumentum inde, quod Epiſcopi Norwegi plures aliique celebriores viri *Danos* ſeſe cognominaverint. Ea occaſione explicat inſimul §§.39-43. vocabula *Daneſæ*, & *Dana-arff*, ex jure Danico, Suecicoque, ac docet, *iſtud* ſignificare regium theſaurum, quando repertus ad Regem ſpectet, *hoc* vero Regii fiſci hæreditatem ex peregrinorum morientium bonis, ſi ea intra annum & diem non repetantur a peregrinorum hæredibus legitimis. Danici tandem nominis celebritatem §. 44. 45. etiam ab denominatione antiquiſſima ſinus Codani & Gedani urbis, & §.46. ab inſula Daneholm ac fluvio Danebeck, ut & voce *Danegeld* §.47. deducit, qua Angli etiam, Danis a ſe jam fugatis, vocaverint tributum illud, quod Regibus ſuis ex Normandica ſtirpe pendere quotannis perrexerunt. Tandem §.50. inter cauſas, quæ populos moverint, ut *Danico* nomine linguas ſuas inſigniri paterentur, potiſſimum affert eam, quod cum Chriſtianiſmo, ex Dania primum inter regiones ſeptentrionales oriundo, ſimul etiam ſeſe diffuderit lingua & ſcriptio Danica. Nam & hanc ſtatuit ſerio §. 51. antiquam æque ac novam, ex Dania veniſſe ad Islandos gentesque Septentrionis alias, ac

licet

Digitized by Google

licet non desint forte, quæ §. 52. pro Runica scriptione pugnent, tamen ait neque de hac ejecta, neque de illius initiis aut progressu, cum incerta sint & in obscuro posita omnia, quicquam scribi posse.

SEMPRONII GRACCHI MASSILIENSIS, MEDICUS huius seculi, seu Herma Tyroni Medico expeditissimam, qua eundum, viam monstrans.

Dresdæ, apud Johann. Jac. Wincklerum, A. 1693. in 8.
Const. plag. xxxx.

CUm tam vastum sit Medicinæ studium, atque e variis scientiis ampliſſimis coagmentatum, ut iis omnibus, prout par est, accurate cognoscendis, tota hominis ætas, quousque etiam extendatur, vix sufficiat, de Methodo solliciti fuerunt artis principes nonnulli, Possevinus, Sennertus, Pons, Mercurialis, Hafenrefferus, Schenckius, Rhodius, Plempius, Bartholinus, aliique, qua mediante longum iter brevius reddatur tyroni, & accuratius procedendo altera ejus addiscendæ pars ad alteram viam præmonstret regiam, ut ne tyro præposterе agendo remoram sentiat, aut huc illuc vagetur, sed feliciori itinere cursum exsequatur. Hos dum sedulo evolvit præsentis libelli ficto sub nomine deliteſcens auctor doctisſimus, quædã ab iis omissa, quædã alio, quam æquũ ipsi videbatur, ordine tractata, haud difficulter observavit. Tyronis proinde in gratiam eundem laborem aggreditur, & modum bene addiscendi artem & prudenter exercendi, suis ubique rationibus additis, præsenti bipartito libello exponit. Nimirum priori libri parte ea, quæ ad Medicum necessario hodie requiruntur, explicat, inculcatque tyroni, ut priusquam se totum Medicinæ tradat, vocationis internæ ad hoc, nec ad aliud vitæ genus, examen subeat. Deinde vult, ut eruditionem solidam avide appetat; ea propter & Methodum addiscendi artem præscribit, suadetque, ut nec arti nec naturali scientiæ manum prius admoveat, quam Matheseos & Chymiæ accuratiori cognitione imbutum se noverit. Tertio adhortatur, ut bonæ famæ studio flagret, cujus parandæ media, tam ab ægro, quam ab adstantibus, tum maxime a ministris medicorum, eorumque prudenti regimine derivat, & ea prolixius indigitat, quæ vel in chirurgorum, barbitonsorum, balneatorumque examinibus magistra-

giſtralibus, vel in obſtetricum novellarum tentaminibus, vel in officinarum pharmaceuticarum viſitationibus probe obſervanda tyroni veniunt. In poſteriori poſtmodum parte de cauſis contemptæ adeo Medicinæ ediſſerit, copiam medicorum; matrimonii, propter majorem ægrorum confidentiam & affluxum, ineundi neceſſitatem; invidiam & calumnias; ſoſtri tenuitatem; medicaſtrorum denique, pharmacopœorum, raſorum, ſcarificatorum impune praxin medicam exercentium patrocinium deplorat, tyronique exponit, ut num his & ſimilibus difficultatibus ſuperandis par ſit, expendat, ne poſtea in medio ſtudiorum curſu hæreat, & ex genuino artis filio in ſemidoctum & empiricum degeneret, aut miſere vitam ducat.

ANDREÆ CHRISTOPHORI RÖSENERI, J. U. D. TRACTATUS Juridicus de Libris Mercatorum, von Handels-Büchern / *in quo perutilis hæc tam in theoria quam praxi juris materia ſecundum ſeriem cauſarum dilucide traditur, ac Collegiorum Juridicorum reſponſis illuſtratur.*

Lipſiæ, apud Frid. Lanckiſii hæredes, A. 1694. in 4.
Alph. 1. pl. 14.

IN commerciorum favorem multa jura ſingularia condita obſervataque reperiri, non pauci ex JCtis ſpiſſis atque eruditis ſuis ſcriptis docuerunt. Nullus tamen hactenus viſus fuit, qui de Libris Mercatorum ex profeſſo egerit, ac peculiari eos tractatu explicuerit. Proinde non omnino oleum & operam perditurum ſe arbitratus eſt conſultissimus D. Röſener, ſi ipſe hanc materiam pro virili excoleret, quæque ſubinde ex præſtantiſſimis, nec ex parte ubivis ſemper obviis autoribus, tum propria quoque experientia animadverterat, in ſchedas conjiceret, & quindecim capitibus ſecundum methodum cauſarum elaboratis complecteretur. Et quidem in Cap. 1. & 2. poſt traditam definitionem, agit de diviſione Librorum Mercatorum in tres ordinarios, ſcilicet in Protocollum, in quo res quotidie obviæ tumultuarie conſignantur, Italica voce *Scartafoglio*, Germanis das Klitter-Buch; in *Adverſaria* ſeu Giornale, das Tag- oder Hand-Buch / & denique librum primarium ſeu Rationarium, das Haupt- oder Schuld-Buch: in quo poſtremo cuilibet debitori pariter atque creditori propriam aſſignari paginam, deque eo libro potis-

potiſſimum acturum ſe monet. His ita expoſitis, ex Jacobi Savary Mercatore Perfecto novem ſpecies librorum mercatoriorum adducit, & ſimul ad calcem librum mercatorum ſecretum, **das geheime Buch**/definit. In Cap. 3. oſtendit, conſuetudine eſſe introductum, ut libri mercatorum fidem faciant; quia ſcripturis ſecundum diverſas locorum conſuetudines ſtandum ſit. Atque hinc deducit modum illum probandi per ſcripturam ſignatam vel ſigillatam, **durch das geſtempelte Papier**/ apud Belgas maxime receptum, & ab his in alias provincias ac regna translatum. In Cap. 4. definitionem mercatoris a Stracha exhibitam ſecundum omnia ejus membra examinat, & quinam mercaturam ex diſpoſitione tum juris communis tum ſtatutorum localium exercere poſſint, exinde concludit. Quibus præmiſſis, aliquot in hoc capite proponit quæſtiones, quarum prima: Num opificum libri eandem probandi vim cum libris mercatorum habeant? quam negative decidit, & pro ſtabilienda ſua ſententia ſe refert ad acta judicialia, ventilata in prætorio Lipſienſi anno 1680. Deinde quæſtionem movet de mulieribus, num illis jure Saxonico absque curatore negotiari permiſſum? Affirmativam probare ſatagit, ſed addita duplici reſtrictione, modo negotiari conſueverint, & proprio nomine negotiationes exercuerint. Deinde diſtinguit, utrum cum marito, an ſola mercaturam exerceat mulier; ita ut priori modo ut ſocia conſideretur; poſteriori vero tantum uxor proprio ſuo contractu teneatur. Porro quærit de pharmacopœis, num illi perinde ut mercatores, libros ſuos poſſint producere, ad hunc effectum ut ſemiplene probent? Caſum producit de duobus pharmacopœis, altero Miſnenſi, altero Lipſienſi, qui anno 1686. in judicio mercatorum Lipſienſi litigarunt; ubi pro mercatore Lipſienſi exceptionem compenſationis ex libro mercatorio probante, fuit pronunciatum. Objectum librorum mercatorum abſolvere data & accepta, i. e. debita & credita, oſtendit Cap. 6. ubi num. 7. quæſtionem illam pertractat, ſi liber mercatoris contineat data tantum, an propterea vitietur? Reſpondet ad eandem negative, quia forte mercator nihil a debitore aeceperit, quod libro ſuo inſerere potuerit: ſufficere librum eſſe formaliter compoſitum ad inſcribenda accepta atque data. Num vero datis his & acceptis apponi debeat annus, menſis & dies, in num. 14. quærit. Diſtinguit vero hic inter libros rationum ex neceſſitate & libera

voluntate confectos; illos, quales confici ſolent, e. g. ab exactoribus tributorum aliisque officio publico fungentibus, item a tutoribus atque curatoribus, debere eſſe ſolennes cum die, anno & conſule; non vero poſteriores, quo refert libros mercatorum. Ad formam libri in Cap. 7. inter alia requirit primo titulum ſeu inſcriptionem; deinde ut liber ſit confectus proborum mercatorum more & compactus, ſeu liber magiſtralis. Requiſitum vero Gailii, Finckelthuſii, Ayreri, libros propria mercatoris manu debere eſſe conſcriptos, ex Carpzovio aliisque Doctoribus ſolide refutat. Porro requirit, ut debiti cauſa in libris illis exprimatur apta & clara. Neutiquam vero pro requiſito agnoſcit illud, quod deſiderat Bartolus, juramentum prius debere eſſe præſtitum a mercatore ab initio mercaturæ: cum mercatores hodierni nullo juramento præſtito exerceant mercaturam ad lubitum, & hodie juramentum ab illis nonniſi tempore probationis requiratur. Circa illam quæſtionem, num mercator libros ſuos edere cogatur, in Cap. 9. diſtinguit inter jus ſcriptum & non ſcriptum; ſecundum poſterius affirmat, & in num. 15 ac ſeqq. modum edendi, ſi in alio, quam negotiationis loco editio poſtuletur, commonſtrat. Non ſolum vero edi, ſed etiam ab adverſario recognoſci debere libros mercatorum, & quidem in judicio illo, ubi actio inſtituta, excepto eo caſu, ſi inveniantur in alia provincia, & ibidem aſſerventur, (ubi etiam alibi recognitionem fieri poſſe, citata tamen prius ad iſtum locum, ubi libri aſſervantur, parte adverſa) in cap. X. edocet. Deinde cum ipſorum librorum originalia, non etiam eorum tranſumta ſint recognoſcenda, idcirco quomodo utroque in caſu recognitio expedienda, in eodem capite ante oculos ponit. Quia vero libris mercatorum ex conſuetudine hoc ſingulare eſt tributum, ut ſemiplena probandi vi gaudeant, in Cap. XI. varia privilegia ac ſingularia mercatoribus indulta jura in medium affert, v. g. quod poſſint habere propria collegia; quod illis licitum ſit ſtatuta a jure communi poſitivo exorbitantia condere, ac judices peculiares conſtituere. Eum in finem mentionem facit conſulum Hiſpanorum, Gallorum &c. in Barbaria aliisque locis Imperii Turcici reſidentium. Quam maxime vero, quomodo Ordinatio proceſſus mercatorum Lipſienſis a proceſſu Electorali communi differat, pluribus oſtendit, e. gr. Quoad perſonas Judicii acceſſorias ſeu Advocatos: admitti tantum illos,

illos, qui ſunt Doctores vel Licentiati, vel ratione eruditionis ſuæ documenta afferre poſſunt, & præterea jurejurando ſeſe adſtringunt de diligentia ſua adhibenda & calumnia vitanda: ipſum modum procedendi non ordinarium ſed ſummarium eſſe. Quoad actus judicii præparatorios eſſentiales monſtrat, quod libellus alternativus admittatur, in eoque plura quam tria puncta cumulari poſſint: item quod citatio non in ſcriptis, ſed tantum per tabellionem, nulla data dilatione fiat; quodque hujus effectus ſit reſpectu rei comparitio perſonalis, non etiam per mandatarium. Ratione actuum præparatoriorum accidentalium & exceptionum dilatoriarum, hoc ſingulare proponit, quod præter exceptiones feriarum ſacrarum, præventionis & litis pendentiæ, ſi in continenti doceri poſſint, item legitimationis ac ſpolii, nullæ aliæ dilatoriæ locum inveniant. Quomodo in actibus illis, qui judicio inſunt, veluti probationibus, concluſione, inrotulatione actorum; item in actibus mixtis, e. gr. contumaciæ accuſatione, litis denunciatione &c. nec non in actibus, qui judicium ſequuntur, vel ſuſpenſivis, uti ſunt appellatio, leuteratio, vel executorialibus, ſingularia ſeſe exerant, uberius declarat, ſuamque ſententiam verbis ex Ordinatione proc. mercat. petitis confirmat. Recenſitis hisce ſingularibus ad librorum mercatoriorum effectum, probationem ſc. ſemiplenam, & neceſſariam juramenti præſtationem revertitur, ac praxin forenſem, ſi extraneæ perſonæ, in diſſitis terris viventes, coram judicio, ubi lis ventilatur, litigant, & jurare debent, ob oculos ponit. Num diaria eandem cum libris mercatorum fidem mereantur, n. 230. quærit, & ad quæſtionem negative reſpondet. Antequam vero Autor hoc caput relinquat, adhuc de Scontris, ſ. libris pro notandis compenſationibus, quæ circa cambia occurrere ſolent confectis, item de bilantiis, & qualem probandi vim habeant, differit. Poſtquam itaque de librorum mercatorum probatione ſemiplena fuſius egit in Cap. XII. inter alia quæſtionem: num ſtatutum aliquod diſponere poſſit, ut plene libris mercatorum abſque juramento ſuppletorio credatur? proponit, cujus affirmativam tuetur, in tantum ut non ſolum plene probent in loco, ubi viget conſuetudo, ſed etiam extra territorium, num. 24. ſeqq. Intricatam quoque illam quæſtionem: num liber mercatorum pro tertio & contra tertium probet, num. 61. explicate enucleat. Eodem capite num. 113. illam quæſtionem, num contra

libros mercatorum, quorum fides approbata est a statuto vel consuetudine, probatio admittatur in contrariũ? affirmative resolvit. In Cap. XIV. proponit contraria, quæ vocat, librorum mercatorum, inter quæ primum refert amissionem tum casu tum dolo factam, & quomodo tunc in foro procedendum, accurate demonstrat. Contrariis deinde accenset defectus occurrentes tam circa personas scribentium, quam formam libri mercatorii, & materiam; ubi etiam quænam instrumenti vitia sint intrinseca, quæque extrinseca, distincte tradit. In Cap. XV. & ultimo agit de literis, chirographis, signis seu marcis, item sarcinis seu ballis, nec non de tesseris, schedis incisis ac bacillis fissis, quæ omnia inter affinia probandi genera ponit. Ipsis vero libris mercatorum veluti affines annumerat libros proxenetarum, argentariorum, campsorum, aliosque complures. Atque hac occasione quæstionem movet, an libri Judæorum probent, atque hi ad juramentum suppletorium admitti possint? Distinguit, an Judæo res sit cum Christiano, an cum alio Judæo? Priori casu quæstionem negat, quia Judæi tanquam viles & subleſtæ fidei homines contra Christianum regulariter testimonium perhibere non possint: posteriori casu affirmativam defendit. Quemadmodum vero Autor in id incubuit, ut ostenderet, quam utilitatem nobilissima hæc ac quotidiana juris mercatorii materia in dicasteriis præstet: ita quæstiones practicas ad præsens negotium facientes sedulo proposuit, & ex legibus communibus, statutis item localibus ac variis præjudiciis judicii mercatorii Lipsiensis, accurate & perspicue definivit.

G. G. L. CONSTRUCTIO PROPRIA PROBLEMATIS de Curva Isochrona Paracentrica. Ubi & generaliora quædam de natura & calculo differentiali osculorum, & de constructione linearum transcendentium, una maxime geometrica, altera mechanica quidem, sed generalissima. Accessit modus reddendi inventiones transcendentium linearum universales, ut quemvis casum comprehendant, & transeant per punctum datum.

A Celeberrimo Viro *Jac. Bernoullio*, Matheseos apud Basileenses Professore, in *Actis mensis Junii* nuperi velut invitatus; præsertim

tim circa problema a me olim, cum nondum noſtra calculandi methodus frequentari cœpiſſet, propoſitum; reſponſionem defugere nolui; tametſi & valetudo vacillans & aliæ multiplices cauſæ, excuſare me fortaſſe poſſent. Et quidem profundius iſta meditari non licet, aut demonſtrationes introſpicere, minime tamen dubito, pro explorato acumine *Viri*, vera attuliſſe. Quo conſtituto libenter agnoſco, non facile in ſpecialium problematum ſolutione apud Geometras pulchriora repertum iri. Quædam tamen annotabo, quæ mihi primo aſpectu ſeſe obtulere, nec novo ſtudio indigebant. Theoremata pro inveniendis radiis circulorum oſculantium elegantia & utilia ſunt, utorque ſimilibus vel expreſſe, vel potius virtualiter, ipſa calculi noſtri natura jubente, quoties generatricem evolutoriam vel oſcula quæro, lineæ non niſi differentialiter ſeu per tangentium proprietatem datæ; tunc enim ut ex duab9 incognitis generatricem determinantibus unius (altera ſublata) valor, per ipſas x, y, dx, dy lineæ differentialiter datæ, generaliter habeatur; utique veniendum eſt ad differentio-differentiales, quæ tamen ceſſant in applicatione, quia dy: dx, per ordinarias explicatur. Sed & pro centris non minus ac radiis circulorum oſculantium theoremata generaliora formari poſſunt, quæ certorum elementorum æqualitate non indigent. Tale hoc eſt (cujus corollaria ſunt, quæ *Vir Cl.* attulit,) radius oſculi eſt ad unitatem, ut elementum unius coordinatæ eſt ad elementum rationis elementorum alterius coordinatæ & curvæ. *Rationem* autem hic ſumo pro re homogenea unitati vel numero, quæ oritur ex diviſione antecedentis per conſequens. Item: diſtantia centri oſculantis circuli ab ordinata curvæ, eſt ad unitatem, ut tertia proportionalis elementorum abſciſſæ & curvæ eſt ad elementum rationis elementorum abſciſſæ & ordinatæ. Et quod notatu dignum eſt, poſſunt hæc indagari ſine meditatione figuræ, nempe ex calculo ſolo a nobis propoſito; quærendo ſcilicet æquationem localem ad rectam curvæ normalem, eamque differentiando ſecundum quantitates in ea geminatas, methodo a me præſcripta in his *Actis April. 1692*, & nuper illuſtrata. Nempe ſit abſciſſa A B, x; ordinata B C, y, vel contra; & elementum curvæ ſit dc. Et C P ad curvam perpendicularis, axi occurrat, in P; ſumaturque in ea punctum quodcunque G, unde ad axem normalis G F ducatur. Jam ſit A F, f; & G F, g; fierque (cum ſigna ita poſtula-

ſtulabunt) $g+y$ ad $f--x$ ut dx ad dy ſeu fiet $g+y = f--x, dx:dy$, quæ eſt æquatio localis ad rectam indefinite productam, curvæ normalem. Verum quia jam duarum hujusmodi rectarum quæritur interſectio, differentianda eſt hæc æquatio; hoc tantum obſervato, ut g & f, ob commune punctum concurſus, conſiderentur velut coincidentes in utraq; recta, adeoq; indifferentiabiles. Et fiet $dy = f-x\,d\,\overline{dx:dy}--dx\,dx:dy$; ſeu $dc\,dc:dy$ (tertia prop. ipſis $dy\,dc$) eſt ad $d\,\overline{dx:dy}$ (elementum rationis inter dx & dy) ut $f--x$ ad unitatem; quod eſt poſterius theorema ex iis, quæ paulo ante adduxi. Quod ſi rationem inter dx & dy vocemus r, fiet dx ad $r\,dr:$, $1+rr$ (elementum quoddam pro dicta ratione logarithmicum) ut diſtantia a coordinata nempe $f--x$ eſt ad unitatem. Iisdem poſitis, radius oſculi vocetur q, fiet $q\,dy:dc = f--x$; & differentiando fiet $q\,d,\overline{dy:dc} = dx$ ſeu fiet q ad 1, ut $-dx$ ad $d,dy:dc$, vel q ad 1, ut dy ad $d,dx:dc$; quod eſt theorema prius. Et omnino variari iſta poſſunt infinitis modis, conſtituique pro uſu problematum; potiſſima tamen elegantioraque conſignari prodeſt ad ſcientiæ incrementum. Et latent ſane in iſtis, quæ egregios uſus habere poſſunt.

De *Elaſtro* in univerſum quidem dici, opinor, poteſt: tenſionem eſſe proportionalē vi tendenti. Sed cum in ſolidi contenti mutatione tenſio conſiſtat, non ſolet tota in longitudinē refundi; ut ſi fingamus pilas inflatas in lineam diſpoſitas eſſe, vicinamque vicinæ nodo quodam alligari, ac totum funem ex illis compoſitum intendi; manifeſtum eſt, funis extenſionem in longitudinem non fore proportionalem tenſioni aeris incluſi in pilis, ſeu vi tendenti. Quæ cauſa etiam eſt, quod de lamina elaſtica non æque ac de catena certi aliquid conſtitui poteſt. Itaque recte *Cl. Vir* generalia dedit pro quacunque tenſionis lege.

Cum varios modos conſtruendi tranſcendentes lineas examinaſſem olim, omnium abſolutiſſimum eſſe repereram, qui fieret inventione punctorum quotcunque per meras quantitates ordinarias ſeu Algebraicas, ſuppoſita tantū unica quantitate conſtante tranſcendente pro punctis omnibus; cum alias perpetuo tranſcendentibus novis ſit opus pro puncto quovis. Et hoc modo uſus eram ad catenariæ conſtructionem. Is igitur valde probatur *Celeberrimo Viro p. 271:* dolendum

UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

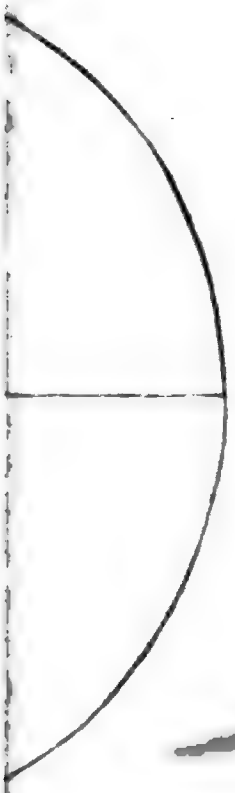

ea. adA. ex. 4

Digitized by Google

dum tamen cenſet, quod non ſit univerſalis; etſi enim ſuccedat in his, quæ pendent a logarithmis vel quadratura hyperbolæ, non tamen adhiberi poſſe, ubi quadratura circuli vel altior alia requiritur. Cum vero mihi ſecus videatur, omninoque arbitrer pro circuli dimenſione, imo & pro altioribus, ſimile aliquid fieri poſſe; ad promotionem ſcientiæ intereſt, ut res nonnihil declaretur. Nempe quod pro quadratura hyperbolæ præſtat ſectio rationis ſeu inventio mediarum proportionalium, id pro circulari præſtat ſectio anguli. Itaque loco logarithmicæ adhiberi poteſt *linea ſinuum* (noſtro more explicata) vel linea tangentium, aliaque ſimilis. Nempe ſumatur quadrans circuli A B C G A, cujus baſis B C eſt ſinus totus, altitudini autem B A utcunque productæ in E, tanquam axi, ordinatim applicentur ſinus recti, hoc modo: Arcus quadrantis biſecetur in G; & ſegmenta A G, C G rurſus biſecentur in H & K; & ſegmenta A H, H G, G K, K C denuo biſecentur, eodemque modo pergi intelligatur. Porro ſimiliter altitudo E B biſecetur in (G); & E (G), B (G) in (H) & (K) atque ita porro: tum ipſæ rectæ a punctis ſectionum ad axem ductæ: ut G L, H M, K N ſeu ſinus agulorum G B C, H B C, K B C, (quos cum baſi comprehendunt radii a punctis ſectionum arcus ad centrum ducti) ordinatim applicentur reſpondentibus punctis ſectionum altitudinis; ſeu transferantur in (G) (L); (H) (M); (K) (N); & ſinus totus B C, in B (C); & linea E (M) (L) (N) (C) erit linea ſinuum; Atque ita ſi ordinatæ velut (M) (H) ſint ut ſinus angulorum (velut A B H) abſciſſæ, E (H) erunt ut anguli, ſeu ut arcus, velut (A H). Et, ſiquidem tota altitudo E B ſit æqualis arcui quadrantis; abſciſſæ erunt arcubus dicto modo reſpondentibus æquales. Igitur linea hæc ſinuum per puncta deſcribi poteſt non minus ac logarithmica. Ipſa autem ſemel deſcripta, dataque una ſola quantitate conſtante, quæ eſt ratio diametri ad circumferentiam; ſeu data ratione arcus quadrantis A G C, ad radium B C; adeoque data ratione arcus A G C ad altitudinem B E (cujus ratio ad B C pro arbitrio ſumta eſt,) patet ope lineæ ſinuum deſcriptæ, arcum circuli quemvis dari; adeoque & ſegmenti cujusque circularis vel ſectoris quadraturam. Quemadmodum autem in logarithmica datur unica illa quantitas requiſita, ſi detur figuræ deſcriptæ tangens; ita in linea ſinuum idem eſt. Nam ſi ordinatæ ſint ſinus, & abſciſſæ ſint proportionales arcubus, erunt elementa abſciſſarum proportionalia arcuum

Tab. IX. Fig. I.

ele-

elementis. Jam elementum arcus eſt ad elementum ſinus, ut radius ad ſinum complementi. Ergo in figura ſinuum dicta, erit elementum abſciſſæ ad elementum ordinatæ, id eſt, erit ſubtangentialis quæcunque T (G) ad ordinatam G L ſeu ſinum, in ratione compoſita, radii A B ad arcum quadrantis A G C, & altitudinis B E ad B L ſinum complementi; & ipſe arcus quadrantis erit ad radium, ut B E altitudo lineæ ſinuum eſt ad T (G) ſubtangentialem 45 graduum ſinui reſpondentem. Porro quemadmodum lineæ tranſcendentes, id eſt, æquatione algebraica ſeu certi gradus inexplicabiles, nempe de gradu in gradum tranſeuntes, deſcribi poſſunt ſectione rationis vel anguli: ita manifeſtum eſt, innumerabiles alias hujusmodi per puncta conſtructiones poſſe excogitari linearum tranſcendentium, quas ad alias quadraturas itemque ad tangentium univerſam methodum ſeu differentialium primi gradus conſtructionem profuturas, ex dictis intelligi poteſt. Atque ita ad novum velut pelagus meditationum aditus patet, quod rite ingredienti præclara dabit; cum in his vera conſiſtat connexio analyſeos algebraicæ atque tranſcendentis. Qua occaſione noto obiter, quod *Vir Clariſſimus* in mei gratiam Algebraicas ſe imposterum vocaturum ait, quas ante Geometricas vocaverat, non ita a me accipi, quaſi mihi neſcio quam in his affectationem imputet, ſed quod rationes meas non improbet, quibus inductus ſtatuo, quicquid exactum eſt, Geometricum eſſe, Mechanicum vero quod fit appropinquando; nec minus peccaſſe *Carteſium* hæc Geometria excludenda, quæ ipſius analyſi non ſubjiciebantur, quam veteres *Carteſio* peccaſſe erant viſi, qui lineas ſupra rectam & circulum ad mechanicas retulerant.

Nota, quam *Vir Clariſſimus* adhibet *p. 271*, unde intelligatur, an quadratura figuræ ordinariæ ope logarithmicæ exhiberi poſſit, quod ſcilicet res tum demum ſuccedat, cum ordinata figuræ quadrandæ eſt ſubtangentialis Algebraicæ; non videtur univerſalis; nec niſi pro illis eſt, quæ ſimpliciore ratione per logarithmos conſtruuntur. Nam eo caſu, quo hæc nota locum habet, logarithmus ordinatæ ad alteram illam curvam Algebraicam dicta ſubtangentiali præditam, erit æqualis rationi quam ordinata quadraticis ſeu ſummatricis habet ad conſtantem, ſcilicet in quadratrice ſit ordinata y; in quadranda t; in altera algebraica v; abſciſſa utrobique ſit x, & in algebraica ad v, ſit

ſub-

ſubtangentialis q; ſitque $a\,dy = t\,dx$; & t detur per x, & ob notam præſcriptam ſit $q = aa : t$, erit ex natura ſubtangentialis $dx : q = dv : v = t\,dx : aa = dy : a$. Ergo log. $v = y : a$. Sit jam in exemplo ad inſtantiam apto $t = x + aa : x$, fiet $y = xx : 2a + a$ log. x. Ergo ſi nota dicta eſſet univerſalis, deberet dari quantitas algebraica v, cujus logarithmus eſſet $xx : 2aa +$ log. x; ſeu logarithmus rationis inter quantitates algebraicas v & x, deberet eſſe quantitas algebraica $xx : 2aa$ indefinite, in quibuscunque v vel x, quod fieri nequit. Invenire autem, utrum quadratura fieri poſſit per logarithmicam, vel etiam per dimenſiones conicas, alterius eſt analyſeos, quam a methodo tangentium inverſa diſtinguo. Et quod ad hanc attinet, agnoſco me propoſuiſſe inter alias viam per æquationem generalem, $a + bx + cy$ &c. ad curvam indefinitam; cujus uſum non contemnendum puto, praxi ipſa, & ſpeciminibus edoctus. Sed contractionibus quibusdam, aliaque induſtria opus eſt.

Ad ſeriem, quam *Profeſſor Clariſſimus* exhibet *p.274*, pro exprimenda quantitate $y = \int x\,x\,dx : \sqrt{1-x^4}$, perveniri etiam poteſt ſimplici expreſſione potentiæ binomii. Nam $\overline{|e|}\,\overline{1+b} = 1 + \frac{e}{1}\,b + \frac{e.e-1}{1.2}\,bb + \frac{e.e-1.e-2}{1.2.3}\,b^3$ &c. quod ſi ſit $= 1 : \sqrt{1-x^4}$ erit $e = -1 : 2$ & $b = -x^4$, unde explicando ſeriem $1 + \frac{e}{1}\,b$ &c. & proveniens multiplicando per $x\,x\,dx$ habebitur valor ipſius dy: unde fiet: $y = \frac{1}{3;1}\,x^3 + \frac{1.}{7;2;1}\,x^7 + \frac{1.3}{11;4;1.2}\,x^{11} + \frac{1.3.5}{15;8;1.2.3}$ &c. Ego ſane compendii cauſa utor hoc artificio poſt *Newtonum* etiam ad ſeries meas, cum unica irrationalis calculum ingreditur, quia ſic ſublatio ejus evitatur. Quanquam & poſt exaltationes (prolixius licet) ad idem perveniri poſſit, methodo generali a me præſcripta.

Venio jam ad problematis mei ſolutionem, ſeu *lineæ* (quam voco) *Iſochronæ paracentricæ* a me propoſitæ, conſtructionem, occaſione curvæ elaſticæ a *Viro Clariſſimo* feliciter inventam, & ipſa ejus evolutione exhibitam; qua me invitare videtur, ut meam quoque

ſolutionem prodam. Feciſſem multo ante, ſi ſatis vacare liceret his laboribus. Jam enim ante complures annos habui, & quidem paulo poſt iſochronam ſimplicem inventam, quando & publice propoſui quærendam hanc paracentricam paulo difficiliorem. Sed plerumque viam reperiſſe contentus, proſequutione abſtinere cogor. Adeo ut ad ipſius Catenariæ conſtructionem vix demum, diu poſt repertam ejus analyſin, me accinxerim; cum ſcilicet amici urgerent. Apparebit autem, meum proceſſum non tam ab eo, quod feliciter extrinſecus oblatum eſt, quam ex ipſius rei natura ſtatim per ſe proveniſſe. Et quanquam adeo non improbem conſtructionem datam, ut laudem potius, quippe quæ ad rem difficilem *Autori* aditum dedit; nec iis aſſentiar, qui peccatum dicunt, compoſito magis modo præſtari, quod poteſt ſimpliciore, neque enim peccatum eſt, quod perfectiſſimum non eſt: Cum tamen mihi ſeſe obtulerit conſtructio ſatis expedita per rectificationem curvæ ordinariæ, hanc velut toto genere ſimpliciorem illa, quam *Vir Cl.* dedit, paucis deſignare volui. Nam ipſe curvam quandam conſtruit, quadratura ſeu dimenſione ejus figuræ,

cujus ordinata eſt $a\,x\,x : \sqrt{a^4 - x^4}$ Et hujus quadratricis tranſcendentis (quam ob uſum Elaſticam vocat) rurſus dimenſionem adhibet, ut ſolvatur problema quæſitum. Atque ita curvam a me propoſitam efficit per ſolutionem tranſcendentalem ſecundi generis. Sed cum curva ſit ipſamet nonniſi generis primi, quia tantum ad ejus conſtructionem requiritur quadratura figuræ, cujus ordinata eſt,

$\sqrt{a^4 - x^4} : a$; ideo lineam quoque quæſivi algebraicam, cujus rectificatione quæſitum commode præſtaretur. Quomodo autem hæ duæ quadraturæ conicis dimenſionibus reſpondeant, alias oſtendam. Adeſt enim peculiaris pro talibus analyſis. Sane, ſi quadranda eſſet

figura ordinatarum, $\sqrt{a^4 + x^4}$ (quæ ſigno tantum a dicta differt) per extenſionem curvæ hyperbolicæ res præſtaretur. Sed nunc ad propriam conſtructionem problematis propoſiti progrediamur.

TAB. IX. Fig. 2. Quæritur, qualis ſit (in *fig.* 2) linea *Iſochronæ paracentricæ* 2 C 2 C 3 C, in qua moto gravi, quod deſcendit ex altitudine H, a ceſſus

ſus & receſſus reſpectu centri cujusdam A ſeu puncti fixi, ſit æquabilis; adeoque elementa diſtantiarum ab A ſint elementis temporum proportionalia. Diſtantiæ A C repræſentent tempora t; ex 1 C agatur 1 C 1 θ, normalis ad A 2 C, erunt 1 θ 2 C, ut elementa temporum dt. Arcus curvæ appellentur c; elementa eorum, dc, tanquam elementa ſpatiorum, quæ grave percurrendo abſolvit. Sunt autem (ex generaliſſima motus lege) *elementa ſpatiorum in ratione compoſita velocitatum & temporis elementorum.* Velocitas vocetur v. Hinc dc ut $v\,dt$. (1) Diſtantia inter horizontes punctorum H & A, ſeu H A, vocetur a. Porro ex lege motus gravium, velocitates ſunt in duplicata ratione altitudinum H B. Sit A B, x, & H B erit $a + x$ (nam *varietates ſignorum* pro talibus in ipſo literæ valore comprehendo, nec in calculo moror, cum omnia eodem modo proveniant) fiet vv ut $a + x$, (2) & per 1 & 2, fit dc ut $dt\sqrt{a + x}$, ſeu ad implendam legem homogeneorum $dc \overset{(3)}{=} dt\sqrt{aa + ax} : a$. Jam centro A, radio ſi placet A H, deſcribatur circulus A K M, axem A B ſecans in K, & A C in M. Et Arcus K M (qui vocabitur m) repræſentet angulum converſionis rectæ A M C circa A; itaque, M 2 M, ſeu dm, erit ipſius arcus circuli ſive motus angularis ſeu vertiginis, elementum. Itaque fit 1 C 1 $\theta = t\,dm : a$. Eſt autem quadr. 1 C 2 C æqu. quadr. 2 C 1 θ + quadr. 1 θ 1 C. Ergo $dc\,dc \overset{(4)}{=} dt\,dt + tt\,dm\,dm : aa \overset{(5)}{=}$ (per æqu. 3) $dt\,dt + dt\,dtx : a$. Ergo $dt : t \overset{(6)}{=} dm : \sqrt{ax}$. Ex M ad axem agatur normalis M L, & A L vocetur z, fiet $ax \overset{(7)}{=} zt$, nempe ob triangula ſimilia A L M, A B C. Et, per 6 & 7 fit $dt : \sqrt{at} \overset{(8)}{=} dm : \sqrt{az}$. Jam ex proprietate tangentium circuli eſt dm ad dz ut a ad $\sqrt{aa - zz}$, (9) id eſt, ut A M ad M L, radius ad ſinum anguli K A M. Et ex 8 & 9 fiet $dt : \sqrt{at} \overset{(9)}{=} a\,dz : \sqrt{a^3 z - az^3}$. Unde ſummando $2\sqrt{at} \overset{(10)}{=}$

$aa. \int, dz: \sqrt{a^3 z - az^3} + b:$ ubi b est quantitas *constans pro arbitrio assumta*. Id enim licet *inter summandum*, quoties non vetamur problematis conditionibus. Quod cum non satis observari videam, monere hoc loco volui, quoniam interest ad *solutionum generalitatem*. Nam infinitæ satisfaciunt curvæ, iisdem manentibus punctis H & A, sed quæ variari possunt pro variata recta b, adeo ut curva quæsita (quantum judico) reperiri possit, quæ transeat per punctum datum. Nunc supereſt absolvenda quadratura $\int, dz \sqrt{a^3 z - az^3}$, id est (si AN sit media proportionalis inter AL & AK) invenienda est area figuræ, cujus ordinata sit ad AH ut quadratum ab AH ad rectangulum sub AN & LM.

Hanc quadraturam ita efficiemus: In HK sumatur LW æqualis ipsi EK diagonali quadrati ab AH vel AE, & juncta MW, sumatur $A\beta$ in AK, si opus producta, quæ sit ad AN in duplicata ratione MW ad WL seu EK. Et ipsis $A\beta$ ordinatim ad angulos rectos applicentur $\beta\gamma$, quæ sint ad LM (respondentes) ut rectangulum NAL ad quadratum ab EK. Et per puncta γ describatur linea $A\gamma$, cujus extensione in rectum habebitur quadratura paulo ante dicta. Nempe triplum rectanguli sub curva $A\gamma$ & recta AH, demto quintuplo dimidii rectanguli sub AN & LM ($= \frac{5}{2} \sqrt{a^3 z - az^3}$) dabit figuræ supra dictæ ab A incipiendo sumtæ (cujus ordinatæ sint reciproce proportionales dictis rectangulis sub AN & LM) aream; quam applicando ad a prodibit recta $aa. \int, dz: \sqrt{a^3 z - az^3}$. Hæc recta sumatur cum recta constante b (signis tamen, prout casus postulant, variatis) provenientis dimidium vocetur p. Ergo per æq. 10 fit $\sqrt{at} = p$ seu $t \overset{(11)}{=} pp : a$. Et cum p habeatur ex z & a, habebitur ex illis & t seu AC. Ergo & x seu AB per æqu. 7. Cum ergo ex assumta AL seu z quacunque habeatur AB magnitudine, adeoque & positione, at AC magnitudine; habebitur AC etiam positione, seu dabitur punctum C. Nam centro A, radio AC, magnitudine dato, de-

Digitized by Google

deſcribatur circulus, cui ex B normaliter ad AB educta occurret in puncto C, quod eſt in curva Iſochrona paracentrica quæſita. Delineationes variabunt pro caſibus, quam in rem & *b* aſſumta variari debet. Nam quod arbitratur *Vir Clariſſimus*, non niſi unam lineam quæſitam dari ad idem punctum A, & ad eandem altitudinem H; id rogo, ut denuo expendat: mihi enim viſum eſt infinitas haberi poſſe, ita ut aſſignari regulariter queat, quæ per datum punctum tranſeat; exceptis punctis horizontalis rectæ tranſeuntis per A. Quin & ſupra A talis linea intelligi poteſt. Tantum vero ipſius acumini & profundæ harum rerum notitiæ tribuo, ut quod re rite expenſa meisque rationibus conſideratis ſecunda meditatione ſtatuet, plurimum apud me ponderis ſit habiturum.

Interim quemadmodum *rationem* univerſalem hic aperui, *per quam ſolutiones problematum differentialium redduntur generales*; quæ neglecta, ni fallor, obſtitit, quo minus *Vir Clariſſimus* hic omnes lineas quæſito ſatisfacientes complecteretur: ita dabo *modum Mechanicum* quidem, ſed tamen ob univerſalitatem & praxeos commoditatem non contemnendum, cujus ope quæcunque *lineæ quæſitæ transcendentes differentialiter datæ per punctum datum* (*quando id fieri poteſt*) *duci poſſunt*, idque tam exacte, quam quis volet, licet non ut *Geometricus* ſupra declaratus (exemplo lineæ ſinuum) per puncta vera, ſed tantum per veris proxima incedat. Habetque hunc uſum, ut de linearum poſſibilitate, forma & natura, multa etiam ante veram ſolutionem cognoſcere poſſimus. Quin & ad differentio-differentiales cujuscunque gradus applicari poteſt. Nempe, in exemplo præſente, datum ſit punctum 1 C, per quod ducenda linea Iſochrona paracentrica C C, in qua grave lapſum ex altitudine H æquabiliter recedat a centro A; quæritur punctum aliquod aliud proximum 2 C, ita ut recta 1 C 2 C ſit latus *polygoni, curvæ ſuccedanei*. Præter rectam A 1 M, in quam (ſi opus productam) incidit 1 C, ducatur alia, quantum ſatis vicina A 2 M, (ad eas partes, ad quas ducere volumus lineam C C) & ad A 2 M agatur ex 1 C perpendicularis 1 C 1 θ. Et in A 1 θ (ſi opus producta) ſumatur (ad eas partes, ad quas ducitur linea, 1 C 2 C) recta ipſi AH æqualis, 1 θ 1 P; unde perpendiculariter educatur 1 P 1 Q (ad easdem quas dixi partes) Biſecta A B in ω, centro ω, radio ω H, deſcriptus circuli arcus ſecet A E ſi opus productam in R; ſeu brevius,

vius quæratur AR media proportionalis inter AH & HB. Denique centro 1 C radio æquali ipſi AR deſcriptus arcus circuli ſecet 1 P 1 Q in 1 Q, & juncta 1 C 1 Q, ſecabit ipſam A 2 M, ſi opus productam in puncto quæſito 2 C. Eodemque modo ex puncto 2 C quæretur 3 C, & ita porro. Et ſic habebitur polygonum 1 C 2 C 3 C &c. lineæ quæſitæ ſuccedaneum, ſeu *linea Mechanica Geometricæ vicaria*; ſimulque manifeſte cognoſcimus, poſſibilem eſſe Geometricam per datum punctum 1 C tranſeuntem, cum ſit *limes, in quem* tandem polygona continue *advergentia evaneſcunt.* Ita ſimul & *ſeriem* quantitatum ordinariarum habemus tranſcendenti quæſitæ *advergentem.* Quæ ad tangentium converſam de cætero meditati ſumus, alio loco Deo volente proferemus: multa enim diverſiſſima itinera non ſine ſucceſſu exploravimus, tametſi proſequi ſatis non vacet. Pro radicibus æquationum omnino dari puto methodum generalem, neque imaginarias moramur. Itaque quod inde colligit *Vir Doctiſſimus*, hactenus probo, ne miremur, ſi in Tranſcendentibus intra pauciſſimos annos non omne præſtitum eſt, quod vellemus; quando in ipſa analyſi ordinaria ſeu algebraica circa radices æquationum ſeu valores incognitarum analyticos, nemo gradum quarto altiorem abſolvit, nec *Vieta* vel *Carteſius* in eo negotio quicquam majorum inventis adjecerunt.

Poſtremo ne diſceptatiunculæ priſtinæ inter nos, circa numerum radicum oſculationis, monitorumque *Viri Clariſſimi* plane oblivíſcar. Equidem quod initio ſcripſeram, cum materiam hanc Geometris proponerem, adhuc mihi verum videtur, quando ſcilicet circulus lineam oſculatur, duos contactus ſeu quatuor interſectiones in unum abire; adeoque adeſſe quatuor radices æquales. Interim verum quoque eſt, ſi quis modo circulum reperiat lineæ in tribus punctis coeuntibus occurrentem, habere oſculantem. Nam quartum punctum eo ipſo adeſt, etſi ejus non fiat mentio. Cujus rei ratio eſt, quod nunquam circulus lineam ad easdem partes cavam ſecat in tribus punctis, quin ſimul ſecet in quarto. Si vero circulus lineam ſecet in tribus tantum punctis, oportet in arcum lineæ in punctis interceptum, cadere punctum flexus contrarii. Et tamen nihilominus in ipſomet puncto flexus poſſumus pro oſculante concipere quatuor interſectionum coincidentiam, ſeu duos ab eodem latere curvæ contactus circulares,

unum

Digitized

unum ante, alterum poſt punctum flexus, ſeu unum in concava, alterum in convexa parte arcus ex duabus partibus hujusmodi compoſiti; qui contactus continue convergentes tandem in ipſo flexu coibunt. Et revera flexus contrarii eſt punctum extremum commune, in quo duæ lineæ, una concava, altera convexa, (unam totam conſtituentes) ſe tangunt. Coincidunt ergo duo contactus ſeu quatuor interſectiones in omni oſculo. Sed ſi de interſectionibus rectæ cum linea quæratur, tria tantum puncta interſectionum coincidentia, vel contactum cum interſectione coeuntem, nempe in ipſo puncto flexus, non vero duos contactus, concipere licet.

OBSERVATIONES ECLIPSIUM SOLARIUM
Anni 1693 & 94.

ECLIPSIS SOLARIS GUBENÆ A GODOFR. Kirchio obſervata,

d. 23. Jun. ſt. vet. anni 1693.

QUamvis cœlum circa Eclipſeos expectatæ confinia nubilum parum ſpei faceret ejus obſervandæ; diſpulſis tamen a meridie nubibus, ſerena aura Hor. 1, 9′ 0″, principium ejus Tubo decempedali ſatis manifeſte deprehendi; contactus tamen limborum uno circiter minuto citius contigerat. Increſcebat inde defectus magis ac credebam futurum: ſed Hor. 1. 50′, cum defectum duorum circiter digitorum, quantum ob auræ inconſtantiam fieri potuit, æſtimarem, cœlum ſpiſſis nubibus obvolutum ſpem omnem continuandæ obſervationis præcidit. Hora tamen 2. 36′, Sole per interruptas nubes iterum conſpecto, defectus adhuc aliquis deprehendebatur, qui ad usq; 42′ durabat. Sed Hora 2. 43′ diſcus Solis omnino liber erat. Tempora capta ſunt per Horologium oſcillatorium, & ex altitudinibus Solis, finito deliquio captis, correcta. Totius obſervationis ratio eſt in Tabula.

Ordo

Ordo Obſerv.	Tempus ſecund. Hor. oſc. H. / //	Eclipſis Solaris anno 1693. die 23. Jun. 3. Jul. poſt merid. obſervata Guben.	partes Micr. 10. Pedum.	Altit. Solis & Diſt. Gr. / //	Quantitas Defectus / //	D. /	Temp. ex altit. corr. H. / //
1.	1. 0. 0.	Diameter Solis	218.	0. 31. 40			1. 2. 0.
2.	1. 4. 0.	Sol clarus					1. 6. 0.
3.	1. 8. 0.	Initium					1. 10. 0.
4.	1. 9. 0.	Defectus exiguus					1. 11. 0.
5.	1. 17. 5.	Chorda defectus	72.	0. 10. 27.			1. 19. 5.
6.	1. 22. 15.	Partes lucidæ	198.	0. 28. 46.	2. 54.	1. 6.	1. 24. 15.
7.	1. 30. 50.	Chorda circiter	100.	0. 14. 31.			1. 32. 50.
8.	1. 50. 0.	Quantitas Defectus circiter				2. 0.	1. 52. 0.
9.	2. 41. 0.	Defectus exiguus					2. 43. 0.
10.	2. 42. 0.	Defectus adhuc					2. 44. 0.
11.	2. 43. 0.	Finis					2. 45. 0.
12.	2. 49. 40.	Altitudo Solis		46. 18. 0.			2. 51. 36.
13.	3. 21. 45.	Eadem repetita		41. 40. 0.			2. 23. 44.
14.	3. 23. 47.	Iterum capta		41. 24. 0.			3. 25. 36.
15.	5. 49. 24.	Altitudo Solis		19. 0. 0.			5. 52. 40.
16.	5. 51. 40.	Eadem		18. 46. 0.			5. 54. 12.
		Ergo Duratio tota					1. 35. 0.
		dimidia					0. 47. 30.
	L. 55. 30.	Medium ſeu maxima obſc.					1. 57. 30.

Cognita hic Eclipſeos hujus duratione, quantitas ejusdem calculo facile determinatur. Horarius enim Lunæ motus a Sole viſus hoc tempore fuit 22. 25. Unde ſcrupula dimidiæ durationis 17. 45; & ſcrupula defectus 5. 37; indeque defectus Dig. 2. 8: Summa Sdrorum 31. 12, & Solis 15. 49 aſſumtis.

ECLI-

ECLIPSIS SOLARIS IBIDEM AB EODEM AUTORE Anno 1694, d. 12. Jun. St. v. observata.

COelum hodie varium, & nubibus frequens, deliquium hoc, prout desiderabam, oculis nostris spectandum non permisit. Hora tamen 5. 41′ horologii mei oscillatorii, tubo quatuor pedum, Sole nubibus evoluto, defectus aliquis comparebat; quantitatem tamen, quæ exiguam disci partem occupabat, determinare nubes statim intercedentes non sinebant. Et hunc defectum, Sole per rariores nubes subinde transparente, directo per tubum intuitu, in limbo superiori versus dextram (nam tubus species inversas exhibet) non semel inspexi, quem alius præsentium per foraminulum in papyro acu factum inferius ad lævam deprehendit: eumque a prima observatione crevisse uterque judicavimus, sed magnitudinem ejus exacte definire cœli intemperies aliaque impedimenta non permisere, nisi quod infra digitum eam constitisse, ex circumstantiis concluſimus. Hora 6. 5′ decrescentis eclipseos eam magnitudinem æstimabamus, quæ fuerat primo conspectæ: a quo sensim contrahebatur, ut Hor. 6. 12′ pauxillulum adhuc restaret, insequenti vero 13′ Solem integrum relinqueret. Duratio Eclipseos nobis conspicuæ fuit 31′; sed cum prius cœperit, quam nobis animadverteretur, tota ejus duratio præterpropter fuit 40′, semiduratio 20′; Horarius Lunæ a Sole visus præterpropter 29′. Unde scrupula defectus 1. 34″, & maximus defectus Dig. 0. 36′. Ex altitudinibus Solis postea captis tempora restituta sunt, ut habet Tabula.

Tempus ſecund. Horol. oſcill. H. / //		Altitudo Solis. Gr. /	Tempus ex Altit. Solis corr. H. / //	Diff. Temp. / //
5. 33. 0.			5. 40. 43.	
5. 41. 0.	Initium		5. 48. 43.	
6. 5. 0.			6. 12. 43.	
6. 12. 0.	Finis		6. 19. 43.	
6. 13. 0.			6. 20. 43.	
6. 19. 45.	Altitudo Solis	14. 18.	6. 27. 28.	7. 43.
6. 22. 0.	Eadem repetita	13. 58.	6. 29. 44.	7. 44.
6. 24. 10.	Iterum capta	13. 40.	6. 31. 48.	7. 38.

EADEM ECLIPSIS A IO. PHILIPPO Wurzelbaur Norimberga obſervata.

RAtionem exhibet Tabula, a ſolertiſſimo Aſtronomo nobis liberaliter communicata:

Tempora Oſcillatorii. H. M. S.	Altitudo Solis. o. / //	Azimutha Solis a Mer. in Occ. o. /	Tempora correctiora. H. M. S.
XII. 0. 0.	d. 64. 3. 10.	0. 0.	XII. 0. 0.
I. 53. 41.	55. 53. 45.	— —	I. 54. 50.
II. 33. 20.	50. 15. 30.	63. 31.	II. 34. 32.
57. 28.	46. 39. 0.	69. 50.	58. 40.
III. 2. 0.	45. 58. 30.	70. 58.	III. 3. 8.
9. 45.	44. 45. 0.	72. 54.	11. 6.
18. 0.	43. 27. 0.	74. 52.	19. 24.
V. 19. 20.	Initium	Eclipſeos	V. 20. 35.
23. 40.	Phaſis I.	Dig. 0. ſcr. 20.	24. 55.
27. 55.	Ph. II.	0. 30.	29. 10.
31. 3.	Ph. III.	0. 45.	32. 18.
35. 12.	Ph. IV.	0. 58.	36. 27.

Temp.

Digitized by Google

Temp. Oſc.			Phaſes Eclipſeos.			Temp. corr.		
H.	M.	S.		Dig.	Scr.	H.	M.	S.
V.	38.	6.	Phaſis V.	1.	8.	V.	39.	21.
	41.	42.	Ph. VI.	1.	8.		42.	47.
	44.	28.	Ph. VII.	1.	10.		45.	43.
	47.	37.	Ph. VIII.	1.	10.		48.	52.
	51.	16.	Ph. IX.	1.	10.		52.	31.
	55.	1.	Ph. X.	1.	9.		56.	16.
	59.	5.	Ph. XI.	1.	7.	VI.	0.	20.
VI.	3.	37.	Ph. XII.	0.	53.		4.	52.
	7.	12.	Ph. XIII.	0.	40.		8.	27.
	10.	41.	Ph. XIV.	0.	24.		11.	56.
	13.	34.	Ph. XV.	0.	14.		14.	49.
	18.	10.	Finis Eclipſeos.				19.	25.

Ratio diametrorum utriusque Luminaris ob exigua diſci Lunaris ſegmenta, eaque trans auram haud adeo limpidam terminis minus diſtinctis apparentia, accurate pronunciari non poterat. Si tamen aliquis eſt conjecturæ locus, vel nulla, vel admodum exigua inter utramque diametrum interceſſit differentia.

IDEM SOLIS DELIQUIUM EXIGUUM, ANNO ÆRÆ vulgaris Chriſtianæ 1694, die 12 Jun. ſt. vet. obſervatum a Jo. Abr. Ihle, Lipſiæ ſub Elevat. Poli 51° 19′, ita ſe habuit.

Solis matutini altitudo deprehenſa fuit hora 7, 27′, 30″.

Hora 9, 46′. Hora 9. 15′, 48″.

Hora pomerid. 3, 29′, 39″, 45‴. Hora 3. 45′, 38″. 35‴.

Urbis Horologium ſemper hic intelligendum, horaria vero minuta ex clepſammidio, ad horologium oſcillatorium diviſo, deſumta ſunt.

Primum Lunæ contactum ſive Eclipſeos initium Hora pomerid. 5, 25′, circa dextri marginis Solaris gradum 10 aut 12, a puncto infimo aſcendentem in tabella obſervatoria notavimus, qui margo cœlum ſive Solem ipſum inſpicienti ſiniſter eſt.

Hora 5. 36′, primi digiti primus quadrans defeciſſe, Hora autem 5, 56′ primus digitus ſuperatus videbatur; Sole ſubito hic occultato, ut phaſin hanc ſatis accurate metiri neutiquam liceret.

Hora 6, 5′, decreſcente jam Eclipſi, gradus 40 aut 43 ex Solis margine abſciſſi credebantur; ſubinde enim incurſantium nubium inviſa agmina totius diei perdifficilem obſervationem effecerunt; nobis non ſemel deſperantibus: finem tamen Eclipſis ſecure ſpectare licuit hora 6. 15′. 30″.

Tota igitur duratio minuta horaria 51 neutiquam ſuperavit. Graduum minuta prima, & temporis ſecunda, æſtimatione conſtant.

Ponderandum ducimus, hoc Solis deliquium, & quod eodem præcedentis anni Junio menſe accidit, majus apparuiſſe, quam calculi curioſe poſiti monſtrarunt.

ECLIPSIS LUNÆ TRANS ET INTER NUBECULAS praterfluentes obſervata Norimberga a Philippo Wurzelbaur Anno 1694, d. 26 Jun. ſt. v.

Tempora Horol. portatil. minor. H. M. S.	Oſcillatorii majoris H. M. S.	
X. 52. 0.	– – –	culminat Saturnus alt. 18° 3′ 20″.
XII. 0. 0.	– – –	Lunæ jam 1° 30′ azim. ultra Meridianum progreſſæ altitudo limbi inferioris 17° 32′ 0″
28. 10.	– – –	culminat lucida Aquilæ 48° 40′ 10″
42. 0.	XII. 40. 45.	Horologia conferuntur.

XII. 54.

Digitized by Google

XII. 54. 0. Albor Lunaris e regione *Montis Sinai* nonnihil turbatur, nec ſine *Penumbra* ingruentis ſuſpicione, ſed nubeculæ prætercurrentes faciem lunarem obvelant, qua emergente

XIII. 11. 37. *Penumbra* evidentior apparet.

13. 50. *Penumbra* increbeſcit, forſan & *Umbra* vera appellia. Jam *Montes Sinai* & *Ætna* in eodem Verticali.

17. 0. *Umbra* vera ſatis evidens inter 190 & 200 diſci Lunæ Hevelianí in confiniis *lacus Meridionalis* & *Montis Hajalon*, quartam circiter digiti partem occupat, quam ſubinde occurrentia nubium velamina accuratius deſcribi non ſinunt.

20. 55. Trans nubeculas iterum apparet phaſis, quoad quantitatem priori ſimilis, ſed (ad tubi inverſionem) ſuperne lævam verſus ſuper *M. Sinai* promota, & nubes magis magisque conjunctæ haud prius quam

44. 30. inter fiſſuras phaſin priſtina fortaſſe minorem eamque ulterius lævam verſus pergentem contueri permittunt, ſed ſubito nubilis iterum obvolvitur Luna, quibus modice diſſipatis

52. 40. intra 210 & 230 diſci Lunaris, circa *M M. Techirandam* & *Dalanguer*, *Penumbra* apparet ultra digitum extenſa, quæ trans nubila modo creſcere modo decreſcere videtur, usque dum

59. 0. ſpiſſa nubium congeries Lunam omnino obtegit, qua

XIV. 2. 30. aliquatenus diſſipata, *Penumbra* adhuc apparet, quæ nec-

9. 0. dum evanuit, quinimo per intervalla, modo magis modo minus diluta apparet.

16. 0. Leviſſimum *Penumbra* veſtigium reſiduum eſt.

18. 0. Lunam liberam inque nitorem priſtinum reſtitutam cenſemus.

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

Second Partie.

i. e.

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Tomus IIdus.

Amstelodami, apud Henr. Wetsteinium, 1693. in 12.

Plag. 20.

PRimum Tomum Epistolarum Julii Mazarini a Varillasio collectarum, editarumque, Acta hæcce sistunt anno 1691, mense Martio, p. 130. Qui nunc sese nobis offert secundus Tomus ejusdem argumenti Epistolas complectitur, quarum nonnullæ itidem ad Ludovicum XIV. Galliæ Regem, ejusque matrem, ceteræ ad Tellerium ac Lionneum, ministros regios datæ sunt. Et Regis quidem animo amorem, quo in Mariam Manzinam Mazarini neptem ferebatur, excutere omni ope annititur. Id trigesima nona & quinquagesima cumprimis testatur Epistola. Matrem vero Regis, de sua erga illam Regemque fide, subinde certiorem reddit, simul quam ægre intempestivum, quo Rex neptem suam complectebatur, affectum ferat, adeo non dissimulat, ut sæpius indignabundus querulas voces fundat. Reliquæ Epistolæ, quæ inter Mazarinum Cardinalem, & Ludovicum de Haro, gesta sint, justa serie exponunt ediſſeruntque. Acriter sæpius inter utrumque est disceptatum, ut parum quandoque abfuerit, quin irrito eventu discesserint. Ludovicus quippe Condæi Principis studebat partibus, eumque pristinis restitui dignitatibus cupiebat: abnuebat hæc Mazarinus, Regisque maximopere referre, ne Condæus impune officii sui migrasse leges videretur, contendebat. Hæc præcipua litis causa, quam eum componere non adeo proclive esset, accedentibus & aliis haud exigui momenti rationibus, indies magis magisque pacis negotium impediri cœpit. Incredibile dictu, quantum inde Mazarino tædium. Hoc vero non mediocriter augebat Ludovici lenta & cunctabunda negotia expediendi ratio. Unde & subinde ea de re conqueritur, præsertim Epist. LXXI & LXXX, simul tamen profitetur, tantum sibi supereſſe patientiæ, ut, si tædiis molestiisque se eousque adductum

ctum iri Ludovicus ſperet⸗, ut Regis ſui inſuper habeat commoda, eundem turpiter deceptum iri, nullus dubitet⸗. Prudentiæ vero, promptitudinis, & aliarum, quibus Mazarinus eminuit, virtutum documenta, ſingulæ Epiſtolæ affatim ſuppeditant, ſimulque docent, quo pacto infinitis tandem difficultatibus ſuperatis, pax & quies reddita fuerit feſſis Europæ rebus.

GEORGII MOEBII, THEOLOGIÆ DOCTORIS ET in Academia Lipſienſi Prof. Publ. Primarii, ſelecta Diſputationes Theologicæ.

Lipſiæ, ſumtibus Jo. Chriſtiani Wohlfarti, A. 1694. in 4. 7 Alphab. 14½ plag.

CUm maxime Reverendi D. D. Mœbii Scripta quædam in Actis hiſce noſtris anno 1685. p. 375. commemoraremus, & occaſione quidem tractatus de *Ethnicis Oraculis*, nominatæ etiam ſunt inter alias, quas divulgavit, Exercitationes, quatuor iſtæ ad Exod. XXXII. de *moſcholatria populi Iſraelitici*, ac totidem aliæ ad Numer. XXI. de *ſerpente æneo* compoſitæ. Iſtæ autem nunc iterum laudandæ ſunt, poſteaquam Diſſertationum aliquot, ſigillatim quondam abs ſe editarum faſciculum, uno jam volumine comprehenſum, ad plurimorum inſtantiam Auctor celeberrimus prodire juſſit, comitesque adeo iis adjunxit diſquiſitiones varias, quarum pleræque hactenus jam aliquoties prælum expertæ, ſed nihilo tamen ſecius cum reliquis iterum deſideratæ fuerunt, utpote: *Aſylologiam ſacram*, ex Num. XXV. & Joſ. XX; *Hiſtoriam Prophetæ Bileami*, ex Num. XXII. XXIII. & XXIV; Exercitationes item ſequentes: de *gratia irreſiſtibili* a Calvinianis mordicus defenſa, & imprimis a *Marco Frid. Wendelino* contra *D. Gerhardum* magno conatu propugnata; nec minus ejusdem a *D. Jo. Heinii* impugnatione vindicias; de *Core, Dathani, Abirami, & Onis deſcenſu ad inferos*; de *Eliæ ad ſuperos aſcenſu*; de *admirando DEI judicio adverſus poſteros Regis Saulis, quorum ſeptem crucibus affixi miſere interierunt*; de *admiranda DEI vindicta, quam occaſione peccati a Davide commiſſi, qui populum numeraverat, Iſraelitæ ſuſti-*

ſuſtinuerunt, ex 2. Samuel. XXIV; de *publica & ſolenni miſericordiæ divinæ promulgatione per Hoſeam c. XI, 8. 9. facta*; de *agno paſchali Vet. Teſtam. Sacramento*; *diſcuſſionem ſingularium quæſtionum Theologicarum*; de *arca Noachi, humani generis conſervatrice*; de *cauſis & mediis, quæ Mahomediſticam religionem partim introduxerunt, partim adhuc conſervant*; de *ſanguine vetito ex Geneſ. IX, 3. 4.* ubi ſimul contra Claudium Salmaſium, Th. Bartholinum, Stephanum Curcellæum, Chriſt. Becmannum, aliosque horum ſequaces monſtratur, *ſanguinis eſum ex animalibus in Novo Teſtamento non eſſe prohibitum*; de *crucis ſupplicio, quo Salvator noſter Chriſtus tempore paſſionis ſuæ fuit affectus*, ubi contra Joſ. Scaligerum, Iſaacum Caſaubonum, & alios eorum aſſeclas oſtenditur, *crucis ſupplicium apud veteres Hebræos non fuiſſe uſitatum*; de *mercatura ſpirituali, Eſa. LV, 1. 2. 3. deſcripta*; de *Jona triduanam Salvatoris noſtri quietem ac reſurrectionem glorioſiſſimam adumbrante, ex Matth. XII, 40*; *meditationem Theologicam ex verbis Chriſti, Matth. XXV, 34—45*; *Davidicum Loci de Chriſto compendium*, ſeu brevem Pſalmi CX. explicationem; *conſilia pacifica Marcelliana*, ſeu diſcuſſionem mediorum & conſiliorum, quæ Henricus Marcellius, Theologiæ Doctor & Jeſuita Bambergenſis, pro ſtabilienda reconciliatione & unione univerſali omnium diſſentientium, qui Chriſtiano nomine gaudent, Chriſtiano orbi exhibuit; *argumentorum* denique, quibus ſe commotum profeſſus fuit Sereniſſimus Princeps, HENRICUS, Dux Saxoniæ, ut a Lutheranis ad Reformatos anno 1688. Deſſaviæ ſecederet, *Examen*, nomine Facultatis Theologicæ ſuſceptum. Et his omnibus prolixi ſatis atque accurati Indices non tractatuum modo ac diſputationum, ſed dictorum etiam Scripturæ, auctorumque & rerum, ſubjuncti conſpiciuntur.

Indicatum cupimus Benevolo Lectori, proditurum intra octiduum Sectionem quintam Tomi ſecundi Supplementorum.

(o)

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Septembris Anno M DC XCIV.

ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΗΤΟΙ ΘΩΜΑ τȣ̃ Μαγίστρȣ λόγοι εἰς Γρηγόριον τὸν Θεόλογον: τȣ̃ αὐτȣ̃ λόγοι προσφωνητικοὶ Δ καὶ ἐπιστολαὶ Η.

h. e.

THEODULI MONACHI, SIVE THOmæ Magiſtri Laudatio Gregorii Theologi, Nazianzeni. Ejusdem Orationes gratulatoriæ IV, & Epiſtolæ VIII. Editore ac Interprete Laurentio Norrmanno.

Upſaliæ, excudit Henricus Keyſer, A. 1693. in 4.

Conſtat plagulis 31.

PRoteum non immerito appellari poſſe hunc ſcriptorem Editor clariſſimus obſervat, quandoquidem Ægyptius ille vix ſeſe in plures vultus formasque mutaverit, quam nomine ſubinde alio alioque, interdum etiam nullo, hic Noſter in Eruditorum libris occultetur. Alibi enim *Theodulum*, ſive *Monachum*, ſive *Magiſtrum*; alibi *Cyrum Theodulum Magiſtrum*, frequenti in recentiorum Græcorum nominibus allucinatione, pro *Domino Theodulo Magiſtro*; alibi pro Magiſtro *Rhetorem* aut *Sholaſticum* eum appellari; eſſe item, ubi ὁ μάγιστρος per ſe audiat; nunc ſub *Demetrii Triclinii* nomine eundem latere; nunc *Theodori Monachi* & *Chriſtoduli* nuncupatione venire commemorat. Prius vero Magiſtrum ſive officiorum ſive ſcriniorum regiorum & Chartophylacem, tum & Rhetorem fortaſſe & cauſarum Patronum hunc egiſſe; poſtmodum autem, cum Imperator Andronicus Palæologus ſenior fortunis opi-

busque per nepotem exutus, ſuaſu potiſſimum Patriarchæ Niphonis, in monaſterium detruderetur, & Antonii Monachi nomen cum cucullo acciperet, patrem cum hero fortunam & alios expertos, & Thomam, abdicato munere publico, rebusque ſeculi repudiatis, Theodulum appellatum fuiſſe arbitratur. Hinc ætatem Noſtri patere aſſerit, quod nempe ineunte quarto decimo poſt Chriſtum natum ſeculo floruerit, cujus ſeculi anno triceſimo ſecundo in monaſterio ſuo extinctum Imperatorem triceſimo mox die ſecutum magnum Logothetam Theodorum Metochitam, auctor ſit Nicephorus Gregoras, ad quorum utrumque Epiſtolas nonnullas ille miſerit; prout idem quoque ex προσφωνητικῷ, quem Niphoni Patriarchæ, thronum CPtanum recens adepto, ſcripſerit, haud parum confirmetur. Non enim audiendum heic eſſe Virum ſummum, Carolum du Freſne, dum in Indice Auctorum, quibus ad Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis confectionem uſus ſit, pro Niphone Tryphonem Patriarcham, quem circa a. 930. vixiſſe conſtet, ſubſtituat, & hinc ætatem Thomæ percipi exiſtimet. Sententiam vero ſupra memoratam inſuper roborari affirmat ex iis, quæ is ad ipſum Andronicum Palæologum ſcripſiſſe perhibeatur, quæ cum in ſuo MSto non extiterint, aliunde lucem publicam adſpectura ſperat. Reliqua interim illius opera Græco idiomate concepta primus in lucem protulit, ac eleganti interpretatione Latina exornavit Cl. Norrmannus. Et inter hæc maximam omnino partem conſtituit prolixiſſima Gregorii Nazianzeni laudatio: quam gratulatoriæ aliquot Orationes, prima nempe magno exercituum Duci, Angelo; ſecunda Theodoro Metochitæ; tertia Niphoni Patriarchæ; quarta deniq; Regi Cypri dicata, excipiunt. Octo tandem ſequuntur Epiſtolæ, quarum duæ priores, una cum quinta & ſexta, ad Theodorum Metochitam; tertia & quarta ad Tricanam, ærarii minoris Quæſtorem exarata eſt. Septimam Nicephorus Gregoras ad Magiſtrum miſit, hujusque ad iſtam reſponſoria octavo & ultimo loco collocatur.

EHREGOTT DANIEL. COLBERGII, in Univerſitate Gryphiswald. Prof. Ord. de origine & progreſſu hæreſium & errorum in eccleſia ſpecimen hiſtoricum.

Sumpti-

Digitized by Google

Sumptibus Joh. Chriſtoph. Weidneri Bibliop. Nivemontani, A. C. 1694. in 4. Conſt. 1. alph. 11. plag.

REgnum tenebrarum ex Ariſtotelicæ Philoſophiæ & Theologiæ commixtione enatum, alio tempore ſe in lucem emiſſurum clariſſimus Autor ſpondet. In præſenti ſpecimine antiquarum hæreſium originem ex Philoſophia Platonica deducit, easdemque ſubinde cum recentiorum Fanaticorum deliriis componit. Auſpicatur hanc lucubrationem a Simone Mago, Menandro, Ebione, & Cerintho, & ſub finem capitis primi contra *Becmannum* diſputat, qui in Meditationibus politicis communionem uxorum a Platone aſſertam, non de communione corporum, ſed operarum intelligendam eſſe arbitratur, & præterea in Parallelis politicis ſcripta adverſus Johannem Baptiſtam Criſpinum apologia hanc ſententiam prolixius tuetur, quam contra Colbergius a veritate alienam judicat. In ſecundo capite, quod de Gnoſticis, Nicolaitis, Ophitis, Cainis, & Sethianis agit, inter alia contra *Heraldum* & *Kortholdum* probare ſatagit, quod minime fabulis aut falſis rumoribus accenſeri debeant, quæ Epiphanius & alii de nefandis Gnoſticorum myſteriis retulerunt. Capite tertio ad Gnoſticos Carpocratianos, & capite quarto ad Gnoſticos Valentinianos progreditur, & Valentini diſcipulos recenſens Bardeſanis quoque mentionem facit, cuia *Dæneo* in notis ad Auguſtini libellum de hæreſibus & ab ipſo Auguſtino defenſionem fati perperam tribui aſſerit, animadvertens dialogum, quem de fato Bardeſanes conſcripſit, ab Euſebio & Hieronymo commendari potius, quam ullius erroris argui, & inſuper ex fragmento hujus dialogi, quod in Euſebii Præparatione evangelica legitur, haud difficulter colligi poſſe, quod Bardeſanes de fato recte ſenſerit. De Severianis in eodem capite agens iterum a *Dænei* ſententia diſcedit, duos Severos comminiſcentis, quorum unum Tatiani ſucceſſorem, alterum Apellis diſcipulum fuiſſe, ſtatuit. Reliqua capita circa Marcionitas, Manichæos, Origenianos, quorum hiſtoriam ſe imprimis *Horbio* debere profitetur, & hæreſes ex Origenis doctrina ortas occupantur.

Digitized by Google

SYNOPSIS METHODICA ANIMALIUM quadrupedum & ſerpentini generis, vulgarium notas characteriſticas, rariorum deſcriptiones integras exhibens, cum hiſtoriis & obſervationibus anatomicis perquam curioſis. Auctore Joanne Raio, S. R. S.

Londini impenſis S. Smith & B. Walford. 1693.

8tav. plag. 22.

ABſoluta & in lucem edita ſtirpium Britannicarum ſynopſi methodica, *Cl. Auctor* rogatus, ut ſynopſin quoque animalium & foſſilium Britannicorum componeret, amici non iniquæ petitioni ſatisfacere ſerio conſtituerat, ſed rem ipſam aggreſſus, experimento in inſectis facto deprehendit, penſo huic abſolvendo vix id quod efluxit, ne lum quod ſibi reſtaret, vitæ ſufficere. Quocirca conſultum duxit, nec foſſilium, nec animalium omnium, ſed ſanguineorum ſolum conficere ſynopſin, cujus pars non poſtrema eſt illa, in qua quadrupedia ſeu vivipara piloſa & ſerpentini generis animalia recenſet. Præmiſit autem pauca de *animalibus in genere*, quæ definit, quod ſint corpora animata ſentiendi & ſe movendi facultate prædita, atque hac occaſione contra Carteſianos ſenſum brutis denegantes diſputat. Porro vexatas de generatione animalium quæſtiones ventilat: An detur aliqua generatio ſpontanea aut æquivoca? Utrum omnia animalia individua, quæ unquam fuerunt aut futura ſunt, initio creata fuerint, an nova generatione indies producantur? Novam quoque *Celeb. Lewenhoeckii* opinionem, animalia omnia ex animalculis in ſemine maſculino hoſpitantibus originem ducere, ſub examen vocat; & quamvis non neget, talia animalcula in ſpermate exiſtere, nihilominus tamen in alteram propendet ſententiam, in conceptu ſcil. ſeu ovo materno animalis primordia includi; idque ob rationes non contemnendas, quarum præcipuæ ſunt, quod omnium animalium ſemen in uterum non injicitur, ovariis exſectis ſterileſcunt fœminæ, & in tubis Fallopianis, quo ſemen maſculinum non pertingit, fœtus aliquoties repertus fuit. Quo ſpectat obſervatio *Dn. Nuckii*, celeberrimi quondam Profeſſoris Lugdunenſis Batavi, qui cum cani fœminæ, tertio poſt congreſſum die, per vulnus abdomini inflictum extraxiſ-

Digitized by Google

traxiſſet ſiniſtri lateris cornu, cujus ovarium jam duobus ovulis majuſculis notabiliter erat conſpicuum, illudque inter vaginam & ovarium medio loco ligatura arctiori conſtrictum repoſuiſſet, vulnusque intra octiduum ad cicatricem perduxiſſet, vigeſimo poſt ligaturam injectam die canem cultro anatomico denuo examinans, ſiniſtri cornu partem inter ligaturam & ovarium duplici fœtu obſeſſam reperit. Diſtinctionem animalium in *vivipara* & *ovipara* nullius uſus eſſe oſtendit ad animalium genera diſcriminanda, cum animalia ejusdem generis alia vivipara poſſint eſſe, alia ovipara, prout e.g. in ſerpentino genere natrix torquata ovipara eſt, vipera vivipara. Primam omniumque commodiſſimam animalium diviſionem eſſe in *ſanguinea* cenſet & *exſanguia*, neque illorum adſtipulatur ſententiæ, qui liquorem vitalem ſanguini analogum circularique motu præditum ſanguinem vocare geſtiunt. In ulteriori autem diviſione ita procedit: *Sanguinea* vel *branchiis reſpirant*, ut piſces ſanguinei præter cetaceos omnes, vel *pulmone*; habentque hæc partim *cor* præditum *ventriculo unico*, ut quadrupedia ovipara & ſerpentes, partim *duobus*; hęcq; ſunt vel *ovipara*, ut aves, vel *vivipara* tam *aquatica*, ut cetaceum genus, quam *terreſtria* quadrupedia, ſeu (ut manati, h. e. vaccam marinam, quæ bipes eſt, complectamur) *piloſa*. *Exſanguia* ſunt vel *minora*, h. e. inſecta, vel *majora*: & hæc rurſus vel *mollia*, ut polypus; vel *truſtacea*, ut cancer; vel *teſtacea*, quæ rurſus in univalvia, bivalvia, & turbinata dividuntur. Fatetur tamen, dari aliquod inſecti genus vere ſanguineum, nimirum lumbricum terreſtrem, ſed unam aut etiam alteram exceptionem regulam generalem non evertere autumat. Porro cum animalia vivipara piloſa, de quibus maxima pars hujus agit libri, ab iis, qui Ariſtotelem ſequuntur, diſpeſci ſoleant in *ſolidipeda* ſeu ſolidungula, quæ ungulam habent ſolidam & indiviſam, *biſulca*, quæ ungulam habent bifidam, & *multifida* ſive *digitata*, quæ pedes habent in plures quaſi digitos fiſſos, ea diviſione repudiata, novam excogitavit Rajus. Quoniam enim dantur animalia (v. g. camelinum genus), quæ nec biſulca ſunt, cum ungulas non habeant, neque multifida, cum pes in duos tantum digitos fiſſus ſit; nec non aliqua, quæ quatuor ungulas habent, ſuper quibus ſtant & incedunt; maluit vivipara piloſa dividere in *ungulata*, quæ digitos ſeu extrema pedum ungula (ſeu ſubſtantia cornea, ſuper qua animalia

ſtant & incedunt) tecta obtinent, & *unguiculata*, quæ digitorum extrema nuda unguibus tantum adnaſcentibus armata habent. Quæ genera deinceps in varias ſpecies accurate diſtribuit & deſcribit, non ſecus atque illa quæ cor habent unico ventriculo inſtructum & pulmone reſpirant, ad quæ ranæ, lacertæ, teſtudines & ſerpentes referuntur. Ita autem verſatus eſt in recenſione illorum animalium, ut in manſuetis, domeſticis, paſim obviis & unicuique notis, nominibus ſolis contentus fuerit; minus vulgarium notas quasdam breves diagnoſticas adhibuerit, quibus ab aliis congeneribus certo poſſint diſtingui; rariorum & exoticorum deſcriptiones integras adjecerit; in quibus eminent *Elephantis*, *Tajacu* ſeu apri Mexicani moſchiferi, & *Boicininge* ſeu anguis crotalophori, hiſtoriæ anatomicæ a celeberrimis viris *D. Edwardo Tyſon*, & *D. Allen Moulins* elaboratæ, quas etiam in Actis Eruditorum recenſitas vide Anno 1684. p. 138. item p. 581. & Anno 1685. p. 75.

PHYSICA NOVA SEU PHILOSOPHIA naturæ, ad uſum Academicæ Juventutis, ſecundum methodum hactenus in ſcholis receptam tradita, in qua omnes naturæ effectus, quantum fieri poteſt, mechanice ſeu per inviolabiles motuum leges explicantur: multis figuris æneis, brevique ad calcem rejecta totius operis ſynopſi illuſtrata, auctore JOHANNE SPERLETTE, Gymnaſii Fridericiano-Gallici Rectore, Philoſophiæ Doctore ac Prof. Publ.

Berolini, Impenſis Joh. Michael Rudigeri, 1694. 4t. plag. 45.

ANnus fere agitur quintus, ex quo Sereniſſimus Elector Brandenburgicus, FRIDERICUS III, in uſum juventutis Gallicæ Berolini Gymnaſium inſtituit, in quo Græcam & Latinam linguam cæterasque humaniores litteras poſſet addiſcere: ſub initium adeo regiminis ſui propenſas in bonas artes ſtudium ipſo opere profeſſus, cujus novum idque longe illuſtrius hoc ipſo anno documentum *Princeps Potentiſſimus* dedit, in vicina urbe Halenſi fundata ac munificentiſſime dotata

Digitized by Google

dotata nova Academia, ſcientiarum univerſarum officina. Illius vero, quod initio memoravimus, Gymnaſii cum Moderator & Philoſophiæ Profeſſor, *illuſtris Spanhemii* commendatione, Clariſſimus Sperlette factus fuiſſet, nihil non molitus eſt, ut ſingulas Philoſophiæ partes ea traderet methodo, quæ ad ſtudioſæ juventutis captum maxime eſſet accommodata. Et quia in rebus philoſophicis recentiorum placita non ſine merito, in multis hodie Academiis, veteribus prævaluerunt, ipſis quoque ſibi adhæreſcendum nullus dubitavit. Neque ideo tamen a recepta huc usque in ſcholis conſuetudine prorſus recedendum ſibi putavit, ut recentiores fere ſolent, qui ſecundum vel Carteſii vel Gaſſendi principia & hypotheſes philoſophati ſunt; quoniam, præterquam quod litteratos in aliorum ſcriptis & opinionibus non decet eſſe penitus peregrinos, aut quibus cæteri utuntur terminos ignorare, alias quoque easque maximas habet utilitates methodus, quæ vulgo vocatur ſcholaſtica, quæque ſolet ſingulas, de quibus agit, materias in totidem partiri & diſtribuere quæſtiones, quarum quælibet ſuas habet probationes, cum ſolutione objectionum quæ contra illas fieri poſſunt. Atque hac methodo in toto ſtudii philoſophici decurſu uſus eſt, præeuntes ſecutus magni nominis philoſophos, *Claubergium*, *Antonium le Grand*, & *Joh. Bapt. du Hamel*, de quo ultimo tamen monet, eum in *Philoſophia veteri & nova* minus ſincere Carteſii opiniones frequentius retuliſſe, imo & affectaſſe, contra propriam licet conſcientiam, præſtantiſſimum hunc Philoſophum confutare; cujus rei cauſam facile ſint hariolaturi, qui variam Carteſianæ Philoſophiæ in Gallia fortunam non penitus ignorant. Operam ergo dedit ſedulam, ut circa quaslibet Philoſophiæ quæſtiones, quæ in ſcholis agitari ſolent, clare, breviter, ac dilucide, quid ſentiendum eſſet, non tantum aperiret, ſed etiam, quid circa illas tam veteres quam recentiores philoſophi ſenſerint, ingenue declararet, ipſos conſulens auctores, & ubi de Ariſtotelis agitur ſententia, commentatores præcipue Conimbricenſes. Quum itaque integram Philoſophiam hac ratione & via pertractatam evulgare animus ipſi ſit, Phyſicam, quæ tradi ſolet ultima, in lucem primo emiſit, tum quia objecti ſui latitudine cæteris philoſophiæ partibus præſtat plurimum, tum quia nulla eſt ſcientia, in qua recentiores philoſophi majores, ut omnes confitentur, fecere progreſſus. Novæ autem titulum ei

dedit,

dedit, quia in plurimis quæſtionibus, confutatis veterum ſententiis, recentiores ſequitur philoſophos.

Cæterum totum opus in quatuor tribuit *partes*, quarum *prima*, quæ phyſica generalis dici poteſt, in tres diſputationes ſubdividitur. In prima diſputatione, rerum naturalium principia & elementa juxta varia variorum philoſophorum, tam veterum quam recentiorum, ſyſtemata referuntur & excutiuntur, atque in his quoque Thaletis, Anaximenis, Epicuri, Pythagoræ, Peripateticorum, Chymicorum placita confutantur, demonſtrataque corporum exiſtentia, duo conſtituuntur corporum naturalium principia, materia & forma. Secunda diſputatio de materia, primo corporis naturalis agit principio, cujus exiſtentiam propriam contra Thomiſtas defendit, ejusque naturam in vera, reali, & interna, non externa tantum ſeu aptitudinali extenſione, conſiſtere probat. Diviſibilitatem materiæ in infinitum ab objectionibus vindicat, aliaque quamplurima huc pertinentia egregie & docte pertractat, qualia ſunt quæ habentur de compoſitione materiæ, de diſtinctione & unione partium, de loco materiæ, de vacuo item, de penetratione & replicatione materiæ, nec non de rarefactione atque condenſatione, de motu materiæ, de reflexione & refractione, de rerum materialium duratione. Tertia diſputatio verſatur in explicanda forma eſſentiali, ſecundo corporis naturalis principio, quam nihil aliud eſſe dicit, quam varium ſtatum & diſpoſitionem partium, per quas unum corpus ab alio notabiliter differt; agitque de formis tam ſimpliciorum corporum ſeu elementorum, quam de formis rerum ſenſibilium, oſtendens formas aliter ſe habere in objectis, quam a nobis percipiuntur; quem in finem de forma corporis duri & liquidi, de frigore & calore, de ſapore & odore, de ſono, lumine & coloribus hic quoque tractatur.

Secundam partem Phyſicæ novæ Cl. Auctor in tres quoque Diſputationes partitus eſt, quarum prima de Mundo, ipſiusque perfectione, magnitudine & productione agit, diverſaq; diverſorum Philoſophorum circa præcipuarum ipſius partium diſpoſitionem ſyſtemata complectitur. Secunda ſphæram artificialem, ſeu Geographiæ principia & elementa explicat, de diverſitate dierum in omni regione, de variis climatibus & mundi habitatoribus tractans. In tertia de natura, motu, & numero cœlorum; de Sole & ſtellis fixis, de

Digitized by Google

de planetis in genere & in particulari, de cometis, de influentiis siderum, de æstu maris reciproco, nec non de gravitate & levitate, abunde disputatur.

Tertia pars duas complectitur disputationes, quarum prima tota est in explicandis meteoris, quæ generantur in globo terraqueo, agens quippe de ipsa natura terræ, de aquis subterraneis, de fontium origine, de salibus, de metallis, de mineralibus, & præcipue de magnete, de ignibus subterraneis, de ipsa productione & conservatione ignis, & de uno ignis effectu mirabili, sive de vitro. Altera exponit meteora in aëre apparentia, vapores & exhalationes, ventos, nubes, nebulas, pluviam, rorem, pruinam, nivem, grandinem & glaciem; varios iridis colores, tonitru, fulgur, fulmen, & tempestates, serenum, mel, manna, & saccharum.

Tandem *quarta pars* Physicæ novæ doctrinam de corpore animato, seu de rebus vita & sensu præditis complectitur, in eaque elaboranda doctissimus Auctor non parvam se adhibuisse diligentiam testatur. Ipsa vero in tres itidem disputationes est distributa. Prima generalem comprehendit totius corporis humani anatomiam, digestionem ciborum, chyli conversionem in sanguinem, sanguinis circulationem, nec non præcipuos corporis humani motus succincte ex mechanismo corporis deducens. Exponit etiam, quomodo anima uniatur cum corpore? quæ sint animæ potentiæ, quæque earum distinctio & divisio? quinam sensus interni & externi? quid sint passiones, earumque causæ & effectus? imaginatio, memoria & reminiscentia in quonam consistant? In secunda ostenditur, quid sit anima bruti, & quomodo mechanice possint explicari omnes brutorum operationes. In tertia denique disputatione, quicquid celebriores hodierni Scriptores de plantis tradidere, Clarissimus Auctor clare & breviter est complexus.

Coronidis loco adjecta est compendiosa totius Physicæ novæ delineatio, binis comprehensa propositionum centuriis, quæ indicis rerum & materiarum vicem abunde supplere potest.

HISTORIA ECCLESIASTICA SECULI XVII, cum Parallelismo profanæ, Authore Joh. Wolfgango Jägero. Decennium secundum.

Tubingæ, literis J. C. Reiſii, A. 1692. in 4.

EJUSDEM DECENNIUM TERTIUM.

Ibid. A. 1693. Conſtat unumquodque 2. Alphab.

INſtitutum Clariſſimi Auctoris jam A. 1692. p. 218, ubi Decennium primum retulimus, a nobis indicatum eſt. Nunc e ſecundo atque tertio ſi ſpecimina nonnulla decerpamus, Lectori forſan iſtud haud ingratum accidet.

Cum vero ſeculi hujus primordia imprimis celebrentur ex diſſidiis, quæ inter Arminianos & Reformatos enata ſunt, ideo diligenter obſervat ad annos ſingulos, quid circa eadem paſſim in Belgio geſtum fuerit. Habitam præcipue Anno 16u. collationem Hagienſem dum memorat, capita doctrinæ, quæ Remonſtrantes in eadem Ordinibus obtulerint, recenſet, addita Contra-Remonſtrantium reſponſione, ſubjunctoque Arminianorum de pace aut tolerantia inter partes diſſidentes judicio. Alibi Epiſtolam Jacobi Regis Angliæ, ad Ordines Fœderati Belgii, ut diſſidia hæc componerent ſuadentem; alibi eorundem pro pace eccleſiaſtica decretum, ac ſuper eo Judicium Regis Angliæ & Archi-Epiſcopi Anglicani, interprete Is. Caſaubono datum exhibet; ut alias Ordinum Arminianiſmo faventium Epiſtolas ad Electorem Palatinum, & poſtea ad Jacobum I. ſcriptas taceamus. In Hiſtoria vero Synodi Dordracenæ, in qua Calviniani Arminianos condemnarunt, tradenda prolixus imprimis eſt. Præterea notatu digniora videntur, quæ de Val. Weigelii deliriis & paradoxis ſingularibus; de conatu Parei, pacem Lutheranos inter & Calvinianos meditantis; de ſtatu Eccleſiæ Græcæ, a Cyrillo, Archi-Epiſcopo Alexandrino, in peculiari ad Uytenbogardum epiſtola delineato; de controverſia ſuper quæſtione: an & quænam ſit poteſtas Magiſtratûs Politici in Eccleſiam, exorta; (ubi Epiſcopi Angli, Saraviæ, primas politico Magiſtratui vendicantis literæ exhibentur;) de pugna ſuper conceptione B. Mariæ virginis, maculatane fuerit, an ſine macula; de fatis M. Antonii de Dominis ex Epiſtola Trajani Bocalini ad Mutium, deque ſumma librorum, quos de Republica Eccleſiaſtica conſcripſit, paſſim diſſeruntur. Neque lectu injucundæ ſunt variorum circa Petri Suavis Hiſtoriam Concilii Tridentini ſententiæ; ubi Sforziæ quidem Pallavicini effato, tanquam affectibus pleniſſimo, repudiato, Julii Clemen-

ment⁹ Scoti, Cæſaris Aquilinii, & Amelotii de Huſſai ſuper eadem judicia laudantur.

In Decennii tertii præliminio controverſiarum, inter Theologos Tubingenſes & Gieſſenſes de ſtatu exinanitionis Chriſti motarum, Hiſtoriam fuſe admodum recenſet. Poſtmodum electionem Gregorii XV. Pontificis deſcribit, litem de conceptione B. Mariæ virginis ſub eo adhuc durantem nec plene definitam paulo poſt ſubjiciens. Mox integrum profert Ceremoniale, ritus electionis Romani Pontificis continens, & Gregorii XV. juſſu editum; Urbani item IIX. conclave multo cum circumſtantiarum apparatu referat. Reſponſionem Remonſtrantium ad Anatomen Arminianiſmi a Petro Molinæo inſtitutam interſerit. M. Antonii de Dominis reditum ex Italia, pœnasque inconſtantiæ cauſa ipſi inflictas, & obitum illius eloquitur. Quid de Antonii Santarelli de poteſtate Pontificis libro, Regum poteſtati iniquiſſimo, Sorbona Pariſienſis decreverit, enarrat, prout & quædam alia iſtius generis hinc inde obveniunt. Potiſſimam tamen Sectionis hujus partem conficit illorum temporum Hiſtoria politica, quam, eccleſiaſtica ſolum hæc attigiſſe contenti, non ſecus atque in antecedentibus, heic præterimus.

MEMORIALS OF THE MOST REVEREND Father in God, Thomas Cranmer &c.

i. e.

Hiſtoria Reverendiſſimi in Chriſto Patris, Thomæ Cranmeri, quondam Archi-Epiſcopi Cantuarienſis. Autore Johanne Strype Art. Mag.

Londini apud Rich. Chiſvvel, 1694. fol. Alph. 8. plag. 12.

Tametſi Præſulis hujus, nec non totius Angliæ Primatis, vita jamdum tradita eſt ab aliis, amplum tamen Biographus noſter ſibi, poſt aliorum meſſem, relictum deprehendit ſpicilegium, luculentioribus nimirum monumentis inſtructus. Ex his primo confecit hiſtoriam Cranmeri in tres libros diviſam; ſelegit deinde ex iis, quæ luce publica judicavit digna, inque appendicem conjecit ſat amplam.

Scopus autem ejus primarius est, Præsulem suum liberare a vitiis vulgo ipsi adscriptis.

p. 1. Natus est Cranmerus d. 2. Julii A. 1489. in oppido Notinghamiæ Aslacton, patre Thoma Cranmero, Equite ex antiqua prosapia, quæ cum Wilhelmo Conquestore in Angliam venit, in Galli quoque viguit, oriundo. Literis operam dedit Cantabrigiæ, & cum Magister artium factus esset, Nobilis alicujus duxit filiam, ideoque Collegio Jesu relicto, in Collegio Buckinghamensi, nunc Magdalenæ, publicam in se suscepit Lectionem: at post obitum uxoris in partu cum infante extinctæ, in Collegium Jesu revocatus est, ad Lectionem Theologicam, anno ætatis trigesimo quarto Theologiæ
p. 3. Doctor creatus. Cardinale Wolsejo novum Oxonii Collegium extruente, ad illud cum aliis nominatus est, sed renuens hic substitit, atque in eorum numerum receptus est, qui gradus academicos ambientes examinant; quibus cum plerumque ex Scriptura S. quæstiones proponeret, & ad respondendum ineptos rejiceret, odium incur-
p. 4. rit non paucorum. Tandem Regis Henrici VIII. causa matrimoniali ad eum delata, ab eoque examinata, in Regis venit notitiam, cui charus, commissus est Thomæ Bolen Comiti in Wiltshire & Ormond, nuper hac in re Romæ & in Germania Legato. In hujus familia constitutus, Regis mandato scribit de conjugio regio opinionem suam, ac Cantabrigiæ, deinde Oxonii, publicæ disputationi subjicit, adeo feliciter, ut ibi e sex Doctoribus ad dignoscendam causam olim lectis, & validitatem Pontificiæ dispensationis asserentibus, quin-
p. 6. que ad suas retraheret partes. Cardinalis quoque Poli examinat librum, judicatq; eleganter quidem esse conscriptum, at politicas ejus esse rationes, materiam vix tangentes, quæ juxta Scripturam S. statui debeat, non autem ex periculorum metu, quæ Imperator Romanus vel Pontifex offensi creare possent.

Romam deinde cum Bolenio & aliis missus, ad publicam non admittitur disputationem, tametsi is Legationis scopus esset: privatim tamen multis persuadet, Henrici cum Catharina Arragonia, ceu fratris defuncti vidua, conjugium esse illicitum; a nemine autem hic obtinere potuit, ut secum assererent, Pontificem R. de talibus non dispensare posse conjugiis, & si dispenset, irritum illud esse factum. Cum Germaniam in reditu transiret, Noribergæ Andreæ Osiandri ambiit

Digitized by Google

ambiit impetravitque neptem, quam tum quidem in patria relictam anno demum ſeculi 34. clam in Angliam adduci curavit, ſed poſt quinquennium, cum ſex illi famoſi articuli evulgati eſſent, ad tempus iterum in Germaniam remiſit. Revocavit eam deinde Eduardo imperante, & ex ea aliquot ſuſcepit liberos, quorum tamen poſteros ſe indagare nequiviſſe Autor aſſerit; quanquam ipſam Archiepiſcopo ſuperſtitem ex Abbatiæ cujusdam reditibus, Cranmero hæredibusq; ejus ab Henrico R. conceſſæ, victitaſſe, cum Parkerus jam fuerit Archiepiſcopus, dicat. p. 11. p. 418.

Electori etiam Saxoniæ, ad quem clam ex Imperatoris aula, ubi Legati axiomate fulgebat, devenerat, Regis ſui verbis obtuliſſe contra Imperatorem auxilia aſſerit, quoniam pax Henricum inter & Carolum V. ob divortium imminens labefactari cœperit. Warhamo deinde Archiepiſcopo Cantuarienſi mortuo, in ejus locum ſubſtitui noluit, tum quod *Epiſcopari nollet*, tum quoniam, ut aſſeverabat Regi, cogeretur a Pontifice R. eandem accipere ſedem, quod Regiæ Majeſtati, ad quam omnium beneficiorum eccleſiaſticorum jura æque ac temporalium pertinerent, officeret. Rex itaque auditis Cranmeri argumentis, nec non Oliveri JCti aliorumque ſententiis, permiſit, ut proteſtatione interpoſita Cranmerus illam adiret dignitatem, alius vero pallium iret allatum Roma. Cranmerus his quoque acquieſcens, dixit, *ſit ſuper animam ſuam*, & recepta a Romano Pontifice confirmatione omnibus numeris abſolutiſſima, una cum aliis bullis 10, Regi easdem tradidit, tanquam Pontificem Romanum non agnoſcens ſacri hujus muneris datorem ſeu collatorem. Conſecratus etiam poſtmodum, coram teſtibus regiis proteſtatus eſt, *nolle ſe per juramentum Pontifici Romano præſtitum, quovis modo ſe obligare, quo minus libere loqui, conſulere & conſentire valeat, in omnibus & ſingulis, reformationem religionis Chriſtianæ, gubernationem Eccleſiæ Anglicanæ, aut prærogativam coronæ ejusdem, reipublicæque commoditatem quoquo modo concernentibus, & ea ubique exequi & reformare, quæ ipſi in Eccleſia Anglicana reformanda videbuntur.* Prima eius Archiepiſcopalis functio fuit diſſolutio matrimonii Regem inter & Catharinam Arragoniam, præſentibus & aliis Epiſcopis. Viſitat deinde Diœceſin ſuam, ubi conciones fieri vetat aliquandiu, quoniam pulpita plerumq; ue de Regis reſonabant divortio, & ab aliis prohibe- p. 13. p. 16. p. 19. p. 21.

rideſiderat Epiſcopis. A Papa, ob divortii ſententiam prolatam, una cum Rege excommunicatus, appellat cum eodem Rege a Papa ad
p. 22. Concilium, &
p. 23. in Parlamento contra Papæ ſupremátum diſputat. Licentiam deinde concedit aliquibus euchariſtiam, matrimonium & baptiſmum adminiſtrandi in ſacellis privatis, forte ne ſuperſtitioſo cultui intereſſe iſti neceſſe haberent, puriorique vacare ſine periculo
p. 24. poſſent. In convocatione Cleri urget Bibliorum translationem, editque librum, in quo ratio concionandi & orandi proponebatur, Rex appellabatur Caput Eccleſiæ ſupremum, iſtaque Regis ſuprema authoritas ſemel in anno ante Feſtum Paſchatos publice declarari jubebatur: quod, quamprimum accepit librum, præſtitit & Eboracenſis Archiepiſcopus. Clerus & Academiæ hanc ſubſcriptione ſua liberrima confirmant theſin: *Quod Epiſcopus Romanus non*
p. 25. *habeat majorem aliquam jurisdictionem a Deo ſibi collatam in hoc regno Angliæ, quam quivis externus Epiſcopus.* Cranmerus cum aliis
p. 26. juramento ſe addicit ſtatuto illi, quo pro hæredibus Regni agnoſcuntur ſolum ex Anna Bolenia prognati, & pro Thoma Moro, nec non Fiſchero Roffenſi Epiſcopo, hæredes iſtos non ob nullitatem prioris matrimonii, ſed beneplacitum Regis & ſtatutum Parlamenti, agnoſcere volentibus, intercedit. Provincialem viſitationem inſtituens,
p. 33. a Gardinero Wintonienſi Epiſcopo impeditur, nec non a Stokesly Londinenſi, qui poſterior etiam, prout & alii, cum a Cranmero partem aliquam Novi Teſtamenti in vernaculam translati accepiſſet, ut
p. 34. perlegeret eandem, ac quæ male reddita eſſent, annotaret, nihil horum præſtitit, & ſicut acceperat, remiſit. Monaſteria cum viſitanda proponerentur,
p. 35. Cranmerus eorundem diſſolutionem ſuaſit, ſpe poſſe ex eorum ruina eruditis enaſci ſubſidia. Sed quanquam improba Monachorum vita hic deprehenderetur, nihil tamen præterea actum eſt. Reformatio deinde, Crumvello, qui Regis vices geſſit,
p. 41. aſſiſtente, urgeri cœpta eſt; articuli enim fidei conſcripti, & a Rege omnibus commendati ſunt, utpote a quo etiam præfatione donati fuerant; (ex tenebris tamen non uno momento prodire lucem, vel unicus de honore & invocatione Sanctorum probat articulus.) Henricus Rex, cum Annam Boleniam in carceres conjeciſſet, impetravit ab ea divortium per Cranmerum, hac in cauſa cum Eboracenſi Archiepiſcopo conſtitutum Judicem, cum hæc fateretur, *eſſe quædam*

juſta,

Digitized by Google

juſta, vera & legitima conjugii cum Rege impedimenta: quanquam quæ eſſent illa, revelare noluerit, & Northumbriæ Comes, de quo dicebatur, quod ante Regis cum Anna nuptias, easdem cum illa pactus fuiſſet, nihil ejusmodi aſſeruerit. Circa ea tempora Epiſcopi quidam, authoritate Regis congregati, expoſitionem in Decalogum, Orationem Dominicam, & Symbolum Apoſtolicum conſcribunt, Regique exhibent, qui animadverſionibus in illam manu ſua adjectis, per Crumvellum Archiepiſcopo eam mittit, ejusdemque de illa ſententiam poſcit: hic iterum notas addens tum emendantes, tum explanantes, per Crumvellum Regi remittit, ac tandem anno 1537. ejusdem impreſſionem impetrat, ſub titulo: *Pia hominis Chriſtiani inſtitutio.* Liber iſte nunc Epiſcoporum, nunc Regis liber appellatus eſt, qui eruditionem affectans libenter ſcripſit, aliorumque ſcripta ſuo appellari nomine ſivit. Poſt hunc librum Biblia tandem ſacra prodierunt, lingua Anglicana, unde maxima Archiepiſcopus affectus eſt lætitia, ut teſtantur ejus ad Crumvellum literæ. p. 48. p. 50. p. 53. p. 57.

Anglicanorum vero Bibliorum hiſtoria ſic ſe habet integra: Wilhelmus Tyndal, auxiliantibus Joy & Conſtantino, Novum primo Teſtamentum transtulerat, & Hamburgi vel Antvverpiæ imprimi curaverat. Sed Wolſejus cum Epiſcopis ejus prohibitionem in Regno procuravit. Tonſtallus etiam Londinenſis Epiſcopus, cum Thomæ Moro, quæ nacti ſunt exemplaria, comburi fecerunt. Anno 1530. Tyndal interpretationem ſuam, & correctam quidem, denuo imprimi fecit, nec non fratri ſuo & Thomæ Patmoro mercatoribus miſit Londinum; ſed iſti ab Epiſcopo Londinenſi accuſati, Moro tum Cancellario ferente ſententiam, equis ad caudam facie converſa impoſiti, libris ſchedisque multis amicti, in ignem Novum illud Teſtamentum conjicere coacti ſunt, mulctamq; 18840. libr. & 10. den. luerunt. A. 1531. Epiſcopi in Cameram, quam vocant, ſtellatam convenientes queſti ſunt, interpretationem illam erroneam eſſe, præfationem etiam præfixam habere hæreſeos nec non calumniarum in Epiſcopos plenam. Intellexerunt fortaſſis tabulam, inſtar locorum communium doctrinã de S. cœna, ſacerdotum matrimonio, miſſa, & præcipuis Pontificiorum controverſiis, exhibentem, Bibliorumque editioni præmiſſam. Ideo eandem Rex prohibens, juſſit, ut conquiſitis viris doctiſſimis adornaretur alia. Sed hic nihil præſtiterunt Epiſcopi. Eodem anno p. 81. p. 59.

Sto-

Stokesly Episcopus Londinensis, ut antecessor, congesta N.T. exem-
p. 82. plaria combussit publice. Tyndallus in Belgio exustus Bibliorum versionem ulteriorem reliquit Johanni Roger, alicubi in Germania Superintendenti, & postmodum ad S. Pauli Præbendario, primo etiam sub Maria R. martyri, qui de novo conferens cum Hebræo textu Græcam, Latinam, Germanicam versiones, perfecit Anglicanam, atque sub ficto Thomæ Matthei nomine delitescens, sumtibus Graftoni mercatoris imprimi curavit 1500. exemplaria, quæ publice venum exposita, non solum magno cum gaudio excepta sunt, verum etiam Regis mandato in quacunque Parochia haberi legique debuerunt;
p. 138. etsi invite & confuse id a multis factum, subinde etiam a Rege ipso ad instantiam Episcoporum Pontificiorum inhibitum. Aliam posthac editionem in forma majori curaturus Grafton, impetravit a Rege Galliæ, mediante Crumvello, ut Parisiis id fieri liceret, ob minores ibi
p. 83. faciendos sumtus. Sed Mattheus Ory Generalis Inquisitor prohibuit opus, & quod jam absolutum esset, exemplaria omnia vel igne combusta sunt, vel pro schedis sparsim divendita. Coverdale vero Corrector operis, cum Typographo aufugiens, typos reliquit omnes in Parisiorum urbe, quos tamen paulo post cum prelo ipso & operariis adduxerunt in Angliam, majoraque hæc procurarunt Biblia.

p. 65. Hoc anno Lambert, alias Nicolson, Tyndali & Frithi amicus, corporalem in cœna Christi præsentiam pernegans, ab Archiepiscopo pro hæretico declaratus est, postquam Rex ipse, deinde Cranmerus,
p. 257. post & alii Episcopi cum ipso disputassent in conflictu solenni. Fuit enim tum pro corporali præsentia Cranmerus, in aliam postmodum sententiam adductus a Ridlejo, qui illā hauserat ex Bertramo, & Cranmero propinaverat, multis deinde scriptis spiritualem contra Gardi-
p. 69. nerum defendenti. Sacerdotes tum cœperant uxores ducere; quo Rex intellecto edictum edidit, declaravitque, displicere sibi sacerdotum conjugia, absque suo Parlamentique indultu contracta, & prohibuit sacerdotes illos a sacris functionibus, nec non beneficiis eccle-
p. 72. siasticis. Post famosi sex Articuli fuere evulgati, quibus licet vehementer se opponeret Archi-Episcopus, prævalere tamen non potuit, Rege ei tum infenso, quod, cum omnibus monasteriis sublatis, eorum reditus sibi vendicare vellet, eundem Archiepiscopum sibi adversum
p. 74. sentiret. Misit tamen ad eum Rex, postquam Articuli Parlamenti decre-

Digitized by Google

decreto confirmati essent, qui ea de re tristem consolarentur, regiamque gratiam testarentur. Insecutus insuper est Ceremoniarum liber a Pontificiis confectus, sed quem Cranmerus prolixe refutavit, & Rex cum cerneret deinde, non ex malitia, sed in Deum zelo, Archiepiscopum ejusque asseclas oppositisse se articulis illis, aliquantum ab ipsorum remisit rigore. Crumvello mortuo varios sensit inimicos Archiepiscopus. Primarius fuit Gardinerus Wintoniensis Episcopus, quo vel authore vel fautore haud pauci, tum amici Cranmeri, tum Ecclesiæ ejus cathedralis Præbendarii, vel ipsius beneficio promoti, multos collegerunt articulos contra Archiepiscopum, nunc Justitiariis, nunc Consiliariis Regiis, nunc ipsi Regi offerendos. Et Regi tandem cum traditi essent, is ipse non solum rem totam Archiepiscopo detexit, verum & author fuit accusatorum deprehendendorum, qui mansuetudine Cranmeri tum quidem veniam, post aliquam in carceribus moram, consecuti sunt: verum paulo post eorum multi aliis de criminibus accusati, vel sic meritam luerunt pœnam. Alium in Parlamento nactus est Cranmerus inimicum, videlicet Johannem Gostvvik Equitem, a quo Lutheranismi accusabatur. Sed a Rege ipso iterum defensus, gravius quid expertus est a Regiis Consiliariis, qui instigante (ut existimat Autor) Duce de Norfolk, Episcopi Wintoniensis amico, questi sunt coram Rege, quod ipse cum docto viro suo, ita Cranmerum appellabant) adeo infecisset regnum, ut fere partes ejus tres hæreticæ essent, regnoque eadem, quæ in Germania, immineret perturbatio: in carcerem igitur conjiciendum esse Archiepiscopum, atque tum unumquemque, nunc ejus auctoritatem expavescentem, libere pronunciaturum, quod contra eum haberet. Rex annuit: sed hora noctis undecima accersit Archiepiscopum, qui jam dormiens, de lecto tamen surgens promte accedit, & a Rege accipit, quæ Consiliariis suis concesserit. Nihil refragatur Cranmerus: Rex autem ejus reprehendens simplicitatem, annulum suum tradit ei, & jubet, ut coram Consiliariis sequenti die comparens, eundem producat, atque ab eorum sententia ad se provocet. Sic altera die a Consiliariis Regiis citatus, & comparens, non vero illico intromissus (quod Rex percipiens, ægre tulit) audivit sententiam, quod in Turrim Londinensem mitti debeat; sed annulo Regis producto irritam fecit eam. Stupentes quoque Consiliarii & Regem adeuntes, verbis ejus

p. 109.

p. 118.

p. 123.

p. 124.

p. 125.

caſtigati ſunt, tum, quod vinctum voluiſſent Archiepiſcopum, tum, quod diu foris inter famulos ſtare permiſiſſent. Regis itaque favore perpetuo uſus, multas tum criminationes, tum machinationes evaſit inimicorum. Ejusdem Regii favoris documentum erat, quod p. 126. paterna ipſius mutaret inſignia. Nam cum hactenus tria gruum roſtra geſſiſſet, illorum loco tres accepit pelicanos, ipſo forſan Rege ſuſpicante, ſanguinem ejus aliquando effuſum iri pro pullis, h. e. pro iis, quos ad veritatem religionis Chriſtianæ perduxiſſet. Quanquam autem magna ejus apud Regem eſſet autoritas, non potuit tamen impedire, quin ſubinde Pontificii emergerent. Nihilominus Jus Canonicum emendare conſtituit, & ſubinde preces fieri jubens in vernacula, p. 127. obtinuit etiam in Parlamento, ut 32. tum Theologi, tum JCti eligerentur, hoc in ſe ſuſcepturi opus, nec non ſanas eccleſiaſticas conſcripturi leges. Hic aſſerit Author, vidiſſe ſe ejusmodi Legum Manuſcriptum elegans, in quo non ſolum animadverterit Cranmeri manum emendantem, annotantem, expungentem, verum etiam Petri p. 133. Martyris, ceu unius ex iſtis 32. lectis.

p. 136. Rege Henrico mortuo, quem ante mortem adhuc a nimio imaginum & crucis cultu abduxerat, in agone etiam de ſola in Chriſtum fiducia monuerat Cranmerus, nec non Filio ejus ad Regnum evecto, p. 139. oſtendit firmiter ſibi perſuaſum eſſe, *omnu juris dicendi autoritatem, nec non juris dictionem eccleſiaſticam, a Regia poteſtate, velut ſupreme capite ac omnium Magiſtratuum fonte & ſcaturigine, primitus emanare.* p. 141. Ideoque petiit a Rege novo, *ut Archiepiſcopalis functio ab Henrico ſibi conceſſa, ſed cum vita ejus extincta, de novo ab Eduardo ſibi conferretur:* quod & obtinuit diplomate, in quo conficiendo operam quoque impendiſſe ſuam creditur. Regem deinde coronat, & in oratione eleganti de liberatione a Pontificis Romani ſuperioritate, ritibus etiam ſacris in coronatione adhiberi ſolitis, monet; Joſiæ p. 145. exemplo ad pium hortatur regimen; ac ſibi delinquentem Regem in jus vocare, aut excommunicare, aut imperio privare minime licere, p. 148. teſtatur. Viſitatione deinde inſtituta, Homiliis compoſitis, Paraphraſi Eraſmi in vernaculam converſa, Synodo convocata, & aliis actionibus nihil omiſſum eſt, quod vel Regi confirmare potuit ſummam poteſtatem, vel promovere puriorem Dei cultum; quanquam aliqui, Bonnerus imprimis, Epiſcopus Londinenſis & Gardinerus Wintonienſis

sis se opponerent, dicerentque, invalida esse singula, quæ durante Regis minorennitate fierent. Quamdiu enim Dux Somersetensis, Angliæ Protector, in vivis fuit, nemo contra Archiepiscopum prævaluit; imo & ab hoc jamdum alienatis reliquorum Consiliariorum animis, obtinuit Cranmerus in Parlamento confirmationem Libelli communium precum, magna sollicitudine a se compositi & postmodum correcti, rituum etiam administrandi Sacram Cœnam, abrogata Missa, & communione sub utraque specie concessa. Vidit quoque, quamvis ejus hic causa minime, Regis autem maxime versaretur, Episcopos Londinensem & Wintonienſem, & alios Regis summam in ecclesiasticis potestatem non agnoscentes, depositos, incarceratos, benigne tamen habitos, aliosque in locum eorum substitutos: quos inter Johannes Hoperus in Gloceſtriæ Episcopum electus, recusavit Episcopis sueta induere vestimenta, atque publice etiam contra illa declamavit Londini, eaque de causa domi suæ aliquamdiu inclusus est. Sed neque hic parens, conscribens etiam librum contra episcopalem vestitum & Regis Consiliarios, in Archiepiscopi custodiam traditus est, donec ab eodem, Bucero etiam & Martyre, objectionibus ipsius omnibus solerter discussis & plane dilutis, persuaderetur tandem. Somersetensi Duce sublato, non tantum valde indoluit Cranmerus, verum etiam a Northumbriæ Duce abhorrens, minus frequenter in aulam accessit: quanquam in nominatione Episcoporum aliorumque Ministrorum Ecclesiæ, tum pro Anglia, tum pro Hibernia, sæpe consuleretur.

p. 191. p. 193. p. 208. p. 231. p. 211. p. 264. p. 454. p. 280. 283.

Ultima ejus sub Eduardo fuit actio, qua post longam reluctationem assensus est decreto Mariam a successione excludenti, quam ipsam tamen illico ad Mariam perscripsit, indicavitque; quæ nihilominus Regnum capessens, omnibusque aliis criminis in se admissi veniam concedens, nullam Cranmero juxta cum Northumbriæ Duce concessit, sed in carcerem conjici mandavit. Unde sæpius in judicium adductus, sero a læsæ Majestatis crimine absolutus est, hæreseos solum causa detentus; quod sibi gloriæ duxit. Interea videns omnia perverti in Ecclesia, multos etiam carceribus includi, fugam suadet reformatam amplexis religionem, præsertim Wilkinsoniæ, fœminæ ut piæ, ita hac in re dubiæ, sibi tamen in Anglia permanendum ratus. Post Oxonium deductus cum Ridlejo & Latimero, inque custodiam

p. 225. p. 296. p. 321. p. 313.

Digitized by Google

p. 334. traditus, poſt varias diſputationes ſigillatim habitas, damnatur ob hæ-
p. 340. reſin. Sed executio differtur. Hic Polus Cardinalis in Angliam redit, ædem Lambethanam occupat, omnia cum Regina peragit, po-
p. 344. pulum Pontifici reconciliat; modo leniter cum hæreticis, puriorem puta Evangelii doctrinam amplexis, agendum eſſe, modo
p. 347. juxta canonicas ſanctiones coercendos & puniendos præcipit: unde
p. 371. ſeveriſſimis in eos actionibus a Poli mente non alienis occaſionem datam, colligit Autor. Cranmeri quoque revocata cauſa, etiam Ro-
p. 374. mæ (quorſum citatus, ſed carcere detentus venire nequivit) acta, &
p. 375. ſententia demum lata, juxta quam ordinibus ſacris exutus, ſeculari-que Magiſtratui traditus eſt. Aliter enim vel citius neque Reginæ neque inimicis ejus agere libuit vel licuit, quod Romani Pontificis iterum recepiſſent autoritatem, omniaque Cranmerum attingentia Romam perſcripſiſſent. Hanc ultimam ſententiam paulo poſt Cranmeri mors inſecuta eſt. Nam & a Papa Romano, cujus neque Com-
p. 376. miſſarios ſuſpicere voluit, quanquam Reginæ revereretur, ad Concilium appellans, & ad Reginam multoties ſcribens, tum ejus miſeri-
p. 377. cordiam implorans, tum ei demonſtrans, quam imprudenter ſe Pontifici R. ſubmiſerit, ac denique illecebris variis ad palinodiam adductus, nihil quicquam obtinere potuit, ſed igni, ut & aliunde notum,
p. 383. pœnitens & confirmans puriorem doctrinam, A. 1555. traditus eſt.
p. 392.

Hæc ſufficere putamus ad demonſtrandum, quam non infeliciter defendendum, vel nuda hiſtoriæ recenſione, ſibi Autor ſumſerit Cranmerum; quem nec Henricianum putat fuiſſe, h. e. ad nutum Henrici R. omnia peragentem, nec perjurii reum ratione juramenti P. R. præſtiti, nec imperioſum, cogentem aliquem ad articulorum ſubſcriptionem, nec truculentum, nec incontinentem, nec tardum de-
p. 410. nique in reformationis negotio, prout Calvinus ipſum in epiſtola redarguit. Præterimus autem ejus in peregrinos affectum & liberalitatem; a vindicta alienum animum; convictum Archiepiſcopo dignum
p. 394. & liberalem; pro defendendis Eccleſiaſticis bonis ſollicitudinem;
p. 234. plurium librorum conſcriptionem, illius præſertim, quem in carcere detentus pro defenſione prioris ſui libelli de S. Cœna contra Gardinerum incepit, non tamen abſolvit; Eccleſiarum ex Germanis, Italis, Gallis, Hiſpanis etiam, Londini collectarum ſub Paſtoribus ſingulis, ſed Johanne a Laſco earum omnium Superintendente, curam; pacis

&

Digitized by Google

& concordiæ inter Proteſtantes conſtituendæ ſtudium, cujus gratia, Eduardo regnante, in Angliam litigantes invitavit partes; cum exteris, quos inter etiam fuit Hermannus Colonienſis Archiepiſcopus, literarum commercium, & alia. p. 407. p. 286.

Inter monumenta in Appendicem rejecta eminent Cranmeri proteſtatio, cujus aliqua ſuperius inſeruimus verba; ad rebellium articulos reſponſio; Cardinalis Poli inſtructio Goldvvelli miniſtri ſui ad Mariam R. miſſi, antequam intraret Angliam; ejusdem ad Eccleſiam Cantuarienſem, nec non omnem Angliæ Clerum inſtructio, de abſolvendo & reconciliando populo; epiſtolæ Cranmeri, Buceri, Martyris, cum quibus fere ſingula communicavit in reformatione peragenda; Academiæ Cantabrigienſis, Regia etiam diplomata plurima, ut plurimum ex manuſcriptis codicibus deſumta. Sunt tamen & hoc in libro errata, quæ Whartonus Autoris amicus & edendi illius ſuaſor obſervavit, nec non Appendici ſubjecit. Dabimus pauca. Scripſerat Autor, amicum quendam ſuum ſtatuere, Thomam Becket (vulgo martyrem) pro Eccleſiæ quidem privilegiis mortuum, aſt primum fuiſſe, qui Pontificis R. in Anglia poteſtatem agnoverit. Wilhelmo de Corboil, qui Thomam in ſede Archiepiſcopali anteceſſit, id tribuit Wharton, qui ab Honorio P. M. bullas petierit & obtinuerit. Licentiam ſacra in ſacellis privatis adminiſtrandi a Cranmero conceſſam, non fuiſſe inſolitam priſtinis temporibus. Subſcriptionem Cleri ad articulos ſub Henrico propoſitos, non originalem in Cottoniana ſervari bibliotheca, ſed Regis ærario; ibi vero tantum apographum eſſe, ſecus quam Strype putavit, aut Burnetus, exiſtimans perſecutorum injuria hanc cum ſimilibus documentis periiſſe. Aſſerit idem, deſcripſiſſe ſe inde 175 fere ejusmodi documenta. Titulares epiſcopos vel ſuffraganeos nominat Strype; ſed perfectam eorum ſucceſſionem per omnem Angliam promittit annuente Deo in Anglia ſua Sacra Warthon. Commiſſionis ſeu Archiepiſcopatus ab Eduardo petiiſſe confirmationem dicitur Cranmerus Autori, tanquam res fuiſſet nova; ſed idem jam factum eſſe ſub Henrico ab Epiſcopis omnibus anno 1535, ait Wharton. Hoc etiam monendum duximus, Autorem in Dedicatione ad Johannem Tillotſon, nunc Archiepiſcopum, aſſerere, collegiſſe ſe plurima non ſine voluptate, unde *Parkeri* etiam, *Grindali* & *Whitgifti*, Cranmeri ſucceſſo-

ceſſorum poſſit conficere hiſtoriam, ſi otium Patronosque nanciſceretur. Nos certe eidem quæcunque novi Operis ſubſidia apprecamur.

ORIGO LEGUM, OR A TREATISE of the Origin of Laws, and their obliging Power, as alſo of their great Variety.

i. e.

Tractatus de Origine Legum, earumque vi obligandi, nec non varietate magna. Per Georgium Davvſon, Mag. Art.

Londini ap. Richard. Chiſvvell anno 1694. in fol. plag. 105.

SEptem libris hic conſtat Tractatus, Magnæ Britanniæ Regi Reginæque inſcriptus, quorum ſinguli, juxta diviſionem Autoris, fere omnia conſiderant, quæ aliqua ratione de Lege dici queunt. Eſt autem Lex illi, rejectis aliorum definitionibus, *Regula agendi vel non agendi, ab ente quodam intelligente ac poteſtatem habente præſcripta:* atque
p. 4. ſic negativa quoque ſe comprehendiſſe præcepta, quod alii neglexerint, exiſtimat; Legem etiam, quam ſibi ipſi præfixit Deus, nec non
p. 6. naturæ rerum præſcripſit. Originem Legis cujuscunque eſſe ſinum Dei oſtendit, poſtquam docuerat, *æternam Legem*, de qua neminem niſi Atheum dubitaturum affirmat, eſſe *ſapientiam, quam poſſedit Deus in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret a principio, & quæ ab æterno ordinata eſt, & ex antiquis antequam terra fieret.* Hujus duas eſſe partes aſſerit, quarum una comprehendat or-
p. 5. dinem, quem Deus in operibus ſuismet perpetuo ſibi ſervandum propoſuit; altera eum, quem præſcripſit naturæ rerum. Et hanc quidem iterum dividit in eam, quæ eſt rerum ex natura, & quæ eſt
p. 11. rerum ex arbitrio agentium, quales ſunt Angeli & homines. Hinc quatuor ipſi Legis rami ſeu ſpecies: (α) Lex divinarum operationum ad extra; (operationes enim ad intra ſub legem non cadere, quia omnino naturales, cum Suarezio ſtatuit.) (β) Lex ſecundum quam naturalia agentia, ut Sol, ſtellæ, bruta &c. operantur.

(γ)

(γ) Lex Angelorum, quæ & cœleſtis appellari poteſt. (δ) Lex hominis, qui eſt vel κοσμοπολίτης, incola mundi, vel ζῶον πολιτικὸν, civis reipublicæ, vel denique ζῶον ἀθάνατον, creatura immortalis: atque ſic adigitur 1.) ad legem, quæ ipſi cum omnibus hominibus communis eſt; 2.) ad leges in commodum Reipublicæ, cujus eſt membrum, ſancitas; 3.) ad leges, quibus tenetur agnoſcere & colere Creatorem, nec non vivere prout filium æternitatis decet &c.

Diviſione ſic formata, eleganti ordine ſingula pertractat, & ex probatiſſimis Juris naturæ gentiumque ſcriptoribus probat: in iis autem, quæ patriam ſpectant ejus, non invenuſte prolixus eſt. Hic enim legas licet definitionem affirmativam quæſtionis, an Regi reſiſtere liceat, adeò tamen modeſtam, ne ſupremam Regis Britannici Majeſtatem lædere audeat, imo ex Bractono JCto Anglicano adſtruat. Qui Bractonus non, ut aliqui ex ipſo elicere cupiunt, Regem legi ſubeſſe docuit, ſed aſſeruit *locum eſſe ſupplicationi, ut factum ſuum corrigat & emendet, & hoc quidem ſi non fecerit, ſufficere ei ad pœnam, quod Dominum expectet ulterem.* Habes hic Foreſtarum per Angliam catalogum & leges a Canuto ſancitas, a Johanne anno 1215. mitigatas. Leges quoque maritimas a Richardo I. latas, & in Olerom, inſula prope Aquitaniam, unde & nomen illæ habent, promulgatas, nec non alias a Carolo II. ſcriptas. Ad leges bellicas progreſſus examinat quæſtionem, utrum Chriſtiani Principes ſemper fœdere jungi debeant contra Chriſtianæ fidei hoſtes? & affirmando reſpondet, quoniam unius corporis myſtici membra ſint, & affici calamitate alterius membri debeant. Circa Eccleſiaſticas leges docet longa ſerie, quomodo Apoſtoli & Epiſcopi poſt Chriſti aſcenſum legislativam habuerint in conciliis authoritatem, rexerint Eccleſiam diviſis inter ſe provinciis & conſtitutis ſedibus Primatum & Epiſcoporum, quarum catalogum refert, easque diviſo Imperio Romano in provincias conſtitutasque metropoles omnino conformes fuiſſe aſſerit. Et hanc conformitatem Eccleſiæ cum Imperio Romano per plura deducit ſecula. Ad ſuam tandem delapſus Eccleſiam, ejusdem exhibet antiquitatem, independentiam a Romana, authoritatem ſe ipſam reformandi, Epiſcopos, eorumque conſiſtoria, fora, officiales, fidem tribus ſymbolis, quorum hiſtoriam addit variasque lectiones, innixam, ſynodos etiam, & articulos cum legibus hic conſtitutos.

p. 55. p. 53. p. 89. p. 96. p. 100. p. 121. p. 125. p. 9. p. 48. p. 52. p. 90. p. 123. p. 140.

Quæ

Quæ ſingula, quoniam & apud alios occurrunt, Petrum de Marca, ſcilicet, Hokerum, Grotium, Sanderſon, Zoucheum, Cokium, Uſſerium &c. Authori quoque noſtro citatos, hic tantum indicaſſe ſufficiat.

DE OCCIDENTE UNUM PRO ALIO Tractatio Methodica, Authore Petro Franciſco Paſſerino, Comite Belegni, ac Conſilii Ducalis Præſide.

Parmæ, excudebant Albertus Pazzonus & Paulus Montius A. 1693. in fol. Conſtat Alphab. 5. plag. 3.

QUi jam anno hujus ſeculi vigeſimo nono anagrammata numerica, & fundamenta veræ pronunciationis Latinæ, aliisque dehinc temporibus tractatum de pollutione eccleſiarum, & ſcripta inſuper plura in lucem publicam emiſit illuſtris Paſſerinus, annum nuper ætatis octogeſimum ſecundum agens fœtum hunc enixus eſt, & materiam de occidente unum pro alio quinque Diſſertationibus excutere inſtituit. Ac in prima quidem poſt ſingulorum, quæ in titulo occurrunt, vocabulorum expoſitionem prolixiſſimam, iſto nomine comprehendi ait non eum modo, qui efficaciter volens occidere unum, non volens effective occidat alium, verum etiam, qui ad occiſionem unius hominis loco alterius aliqua ex parte cooperetur, vel modo aliquo concurrat. In Diſſertatione ſecunda diſpicit de cauſis, unde fiat, quod quis occidat unum pro alio, & ex dolo volentis occidere unum, ſed actu occidentis alium, nondum evadere doloſam hanc occiſionem docet; culpæ tamen alicujus inſimulari poſſe occidentem addit, ſi culpam juridicam eo ſenſu capias, ut & actio externa, & contra iſtud ſit, quod fieri tunc debuit; ut actio libera nuncupari mereatur; ut ne profluat ex intentione læſionem inferendi; & denique ut læſio, quæ ex actione tali infertur, ab agente præcaveri potuerit. Poſtmodum cautiones affert, quæ obſervandæ iis veniant, qui per caſum mere fortuitum, unum pro alio occidiſſe dici poſſint. Mox ad cooperantem deſcendens, eum, qui directe cooperetur alteri ad non cavendum periculum occidendi unum pro alio, ſemper culpam incurrere, ſed qui indirecte ſaltim id faciat, culpa carere aſſerit. In tertia Diſſer-

tatione,

tatione, quam diverſimode a culpa excuſetur occidens unum pro alio, quærit, & a minorenni exorſus, infantem ante completum ſeptennium puerumque infantiæ proximum in foro externo a culpa occiſionis in totum abſolvi; puerum vero pubertati proximum vel puberem ipſum regulariter non excuſari in totum a culpa, ſed hanc minorem cenſeri; & quamvis aliquando malitia ætatem ſuppleat, nunquam tamen iſtam ſic augeri, ut pœna ordinaria delinquens affligendus ſit, obſervat. Aſt enim in foro interiori longe aliam eſſe rationem, & ex ejus judicio infantes utique etiam peccare aſſerit. His ſenes ſtatim adjungit, ſolamque ſenectutem delicti culpam nequaquam monet imminuere, cum quilibet, quantumvis ſenex & centenarius, in dubio tamen præſumatur ſanæ mentis, ac tametſi vires corporis eum deficiant, non tamen deficiat mens & judicium. E contra ſenem ad infantilem ſeu puerilem mentis infirmitatem reverſum, ut infantem ſeu puerum a culpa excuſari vult; ubi judicis arbitrio plenum de hac infirmitate judicium relinquendum ſit. Mulierem vero occidentem unum pro alio, juxta perſonarum & circumſtantiarum diverſitatem, a culpa vel in totum vel in tantum, ſed regulariter plus, quam virum, excuſari, eo quod per imbecillitatem ſexus æque ac judicii, vel nullo modo, vel levius, quam vir, cæteris per omnia paribus, delinquere exiſtimanda ſit. Hermaphroditum, cum nec ſimpliciter vir, nec fœmina ſimpliciter, ſed homo mixtus ſit, plus vel minus a culpa liberari, prout a fœminini ſexus natura & qualitatibus plus minusve participet; ſicuti & in odioſis plerumque vir eſſe deſinat, fœminini ſexus favoribus hoc pacto gaudens. Eunuchum a culpa ſive tanquam mulierem, ſive tanquam puerum, ſive magis ſaltim, quam virum, excuſari. Similem in modum, ſi a demente proficiſcatur unius homicidium pro alio, arbitrio judicum & peritorum committi debere, utrum vel infanti, vel impuberi, vel minori is æquiparandus ſit, & eum pro rei varietate, vel omni, vel aliquo, vel nullo modo abſolvi. Diſſertatione quarta hanc quæſtionem examinat: quidnam occidens unum pro alio mereri dicendus ſit? & ſolum ſane conatum regulariter non debere impunitum relinqui affirmat, licet pœna ſaltim extraordinaria, non civilis illa & eccleſiaſtica homicidis alias deſtinata locum tunc inveniat. Si vero doloſe volens occidere unum, culpabiliter actu occidat alium, ne ſic quidem ordinariam pœnam obti-

nere. Quærit dein poſt alia: an volens occidere Paulum non bannitum, ſi occidat Petrum bannitum diffidatum, quem tamen ejusmodi eſſe neſciverit, pœnam vel præmium mereatur? ac in poſterioris ſententiæ affirmativa acquieſcit; prout & alias iſtius generis quæſtiones in medium producit, quas tamen intactas hac vice relinquimus. In Diſſertatione quinta agit de ſatisfactione, ad quam occidens unum pro alio teneatur; ubi ſatisfactionis nomine innui docet tam compenſationem pro injuria illata, quam reſtitutionem ſtrictiſſime ſumtam pro damno in aliis bonis dato. Qui igitur alium illicite occidere conatus ſit, eidem ſatisfactionem ad prudentis viri ſententiam pro injuria commenſuratam imponi; qui autem culpabiliter id fecerit ex culpa ſaltim juridica, eum in foro conſcientiæ ad nullam, at ſi ex culpa theologica & gravi, ad omnem damnorum reſtitutionem teneri. Pariter hanc illi incumbere, qui ex lata culpa unum occiderit pro alio, non ſecus atque huic, qui ex dolo iſtud homicidium commiſerit. Interim culpabiliter occidentem unum pro alio nequaquam poſſe adigi, ut quicquam vel temporale vel ſpirituale præciſe pro ipſo damno rependat; ac idem de eo, qui culpabiliter occidat ſeipſum, dum alium directe occidere voluerit, pronunciandum. Omnem autem homicidam, ſive doloſum ſive culpoſum, teneri ex juſtitia reſarcire damna ex homicidio provenientia, quorum tamen æſtimium æquo judici rurſus committendum veniat.

NATHAN LACY MED. DOCT. de Podagra.

Venetiis apud Andream Poleti, Anno 1692. in 8.
Conſtat plagul. 6.

Effato quidem Ovidii,

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram;

ſi tamen fides adhibenda ingenioſo hujus libelli auctori,

Tollere rite poteſt Herculis arte malum.

Peculiare ſcilicet medicamentum proponit, quod vincendæ huic hydræ aptum antipodagrici Herculis nomine percelebrat. Prius vero quam illud exponamus, more noſtro brevem diſcurſus iſtius epitomen ſumus præmiſſuri.

Ab

Ab initio Dominus morborum, & morbus Dominorum, paſſio arthritica in Democriti puteo, cum occultis cauſis & ignotis curationibus, hucusque habitaſſe dicitur. Hinc enumeratis, quæ ratione partis afflictæ ſortitur, nominibus, ut quando e.g. in humero omagra, in ſpina dorſi rachiſagra vocatur, definitio traditur, quod ſcilicet ſit ſolutio continui facta a ſale eſſentiali aucto in ſero communiter ad juncturas per intervalla extravaſato. Subduntur mox ſigna diagnoſtica cum imminentis tum præſentis podagræ, ubi ſimul de pulſu refertur, quod nihil in hoc morbo peculiare indicet; ex arenularum vero cum urina vel excluſione, vel retentione, de reditu, duratione & ſolutione morbi multa interdum poſſint judicari. Diſtinctiones podagræ ab humoribus primisque qualitatibus deſumptæ explodun-tur, rejectisque antiquorum prognoſticis, ceu falſis & ſuperfluis, unicum hoc ſtatuitur, quod Podagra nemini niſi volenti faciat injuriam. Qui enim abſtinere & ſuſtinere noverit, illum medicamentis pro cura haud indigere; id quod hiſtoriis aliquot comprobatur. Inde disquiritur, quomodo parentum morbi in filios migrent? Scilicet quando paucius fermentum morboſum a male ſano ad generationem filii collatum, a firmitudine fibrarum ſtaminalium, quæ ſanior mater confert, ſatis potenter ſupprimatur & caſtigetur, ſerius & quandoque nunquam morbum paternum in filio ſe proditurum; in ſeris nepotibus occaſione nacta tandem emerſurum. Contra vero ubi copioſius fermentum & debiliores fibræ ſtaminales in eodem ſubjecto concurrant, citius & potentius filium eo, quod per hæreditatem ad ipſum pertineat, eſſe potiturum. De cætero cauſæ & curationes a veteribus (quos laborioſos idealium terminorum fabros, & verbali medicina excellentiſſimos Auctor vocat) usque huc aſſertæ, Paracelſi puta, Helmontii, Sennerti, Williſii, Majeri, Sylvii, Tachenii, Sydenham &c. valere jubentur. Ipſe autem rem omnem tali modo expedit: Corpus humanum partibus conſtat plurimis, oſſeis, muſculoſis, arteriis, venis, nervis &c. Dum vero hoc per podagram dolore, h.e. ſolutione continui affligitur, neceſſario videtur inquirendum, ecquidnam hanc inferat? Itaque conſideratione accuratiore omnium corpus conſtituentium principiorum, ſcil. ſalis, olei, ſpiritus, aquæ & terræ, præmiſſa, brevi demonſtratione evincitur, ſolum ſal (quod ſit ſubſtantia incidens, penetrans, & aculeatis punctorum haſtis naturali-

ter armata) aptum esse natum ad hunc effectum producendum. Hinc ejus natura penitius investigatur, quo parti ejus peccanti adæquatum opponi remedium possit. Concluditur autem, sal istud mediæ potestatis esse inter fixum & volatile. Nam hæc tanquam non naturalia, quæque absque ope artis nunquam & nusquam demonstrari queant, in causam podagræ allegari non posse. Atque illud commodissime essentialis nomine insigniendum esse, quale ex succis plantarum communiter per crystallisationem eliciatur. Hoc primitus ex chao in elementa suscitatum, nunc quotidie ex elementis mediante aëre in terram, ex terra ad alimenta, ex alimentis ad corpus devenire. In hoc poni causam immediatam & efficientem dolorum omnium podagricorum debere. Cum vero salia non agant nisi resoluta, hinc adstruitur lympham illa secum vehere, ita ut ubicunque hæc fuerit, illa quoque præsto sint. Ita scilicet sal essentiale microcosmicum, in lympha sua tanquam Behemoth podagricum, in profundo dolorum mari pinnatis aculeis suis sublimiter superbum luxuriare. Jam autem ab usu & officio lymphæ, quod scilicet hæc chylum & sanguinem diluat reddatque fluidiorem, adeoque per universi corporis partes feratur, concluditur, causam podagræ esse ubique, tam in hepate, pulmonibus, cerebro, corde &c. quam in manibus, genubus, pedibus. Saltem id disputationem dicitur habere, cur & quomodo in his partibus magis quam in illis ferociam suam exerceat. Hinc demonstratio præmittitur, dolorem non nisi in partibus nerveis, membranis, tendinibus, periosteis (quarum singularum definitiones traduntur) sentiri. Mox ostenditur fusius, has partes indesinenter sanguinis arterioſi influxu rigari. Et (siquidem omnis separatio humorum fiat per filtrationem) particulas sibi correspondentes atque ad nutritionem aptas recipere, reliquis plus ultra transeuntibus. Cum autem lympha sanguinis podagricorum nimio sale imprægnata sit, facile contingere, ut unum vel alterum punctum hujus salis impingat leviter in aliquam ex fibris nerveis, & quidem facilius in tendinem tanquam filtrum densius, quam in musculum, sicque transitum haud inveniat. Hinc turmatim confluere spiritus ad auxilium quasi properaturos, unde interstitia partium reddantur anguſtiora, in iisque plura sic salia sistantur. Nam semper a tergo sanguinem & humores impelli, unde vi unita ac multitudine salia efficiant, quod virtute & acumi-

cumine vel per naturam vel per morbum acquiſito nunquam potuerint feciſſe. Atque hinc facile accidere, ut una aut altera fibrilla filtri ſive cribri membranacei loco cedat, & forſan rumpatur, ſicque e veſtigio ſequatur extravaſatio. Hæc vero qua ratione neceſſario contingat, & quomodo lympha abſque ſanguine exeat, per exempla intra & extra corpus probatur. Inde quid ſuppurationis & fermentationis natura ſit, & quomodo res incorruptæ conſerventur, per condituras, muriam, beneficio ſalis &c. obiter exponitur. Tali autem modo operari quoque ſal arthriticum aſſeritur, ſubjuncta ſtatim explicatione ſymptomatum, quæ in podagricis obſervantur, torporis ſcilicet, impotentiæ ad motum, formicationis &c. ubi ſimul oſtenditur, non aliam ſpaſmi ſpeciem, quam tetanum eſſe lictorem, qui partem captam & quaſi clavatam detineat, motusque adeo impotentiam inducat. Hinc nonnullis in hoc morbi genere dubiis ſolutione ſatisfit, nimirum unde ſuppreſſio urinæ, ſudoris, ſputi? cur venæ ante paroxyſmum diſtendantur? quare teſticuli in ſcroto viris podagram paſſuris vel patientibus elongentur? unde ſenſus ſolito exquiſitior producatur, ita ut vel lanugo cygnea parti affectæ impoſita ipſam offendat? cur dolor aliquando in pollice pedis ſiniſtri primo excitetur? quare ab uno latere in aliud dolor tranſeat? unde tumor? unde color ad rubedinem vergens? unde affinitas inter calculum & podagram? quomodo podagra a multis morbis præſervet? unde febris ſymptomatica in podagra? De cætero poſtquam operoſa Medicorum pro cura podagræ conſilia tanquam vana & quorundam ineptias perſtrinxit Auctor, omni ſtudio inquirendum judicat, quibus modis ſolvere arthritidis paroxyſmum unquam naturæ contigerit, & quibus modis poſſibile ſit, ut ipſe ſolvatur? Hinc quatuor modos ex Sennerto aliisque recenſet: (I.) & frequentius, quando materia reſolvitur tota, ita ut vel nullum vel exiguum ſui relinquat veſtigium; (II.) quando maxima in puri quid ſimile mutatur, quod tamen verum pus non eſt, ſed ſanies quædam ſeu ichor carnem & cutem erodens; (III.) quando in tophos & nodos abit; (IV.) cum humor alio defertur, e.g. ad pulmones, cor, cerebrum, varices &c. vel evacuatur per alvi fluxum &c. Ex his omnibus primum quidem modum, ubi tota materia reſolvitur, nullo ſui relicto veſtigio, ægris unice optandum, & Medico unice intendendum arbitratur noſter Auctor.

Cum vero illum ob materiæ conditionem ſemper non liceat aſſequi, hinc alterum modum ab ægroto anxie ait expeti, eumque ut Medicus promoveat, ejus implorari auxilium. Differre autem hos duos modos inter ſe ſicut transſpiratio inſenſilis violenta & ſudor, vel ſicut deſtillatio materiæ levioris & craſſioris. Jam *ſi quis in Podagra* (ſunt verba Auctoris) *ſalia morbifica leviora per inſenſilem transſpirationem, & ſalia graviora per ſudorem uno eodemque tempore cito, tuto & jucunde poſſit expellere, ille albæ gallinæ filius Diis hominibuque plaudentibus lymphaticum agrum transmiſiſſe, arthritici Augia ſtabulum purgaſſe, Iſthmum articulorum perfodiſſe, clavamque Herculi podagrico ſalinam extorſiſſe jure proclamari debet.* Præmiſſo autem brevi diſcurſu de impoſſibili ſalis deſtructione, ad podagræ cauſam deſcendit, quæ in ſalis quantitate aucta, non in qualitate mutata conſiſtat. Hanc in cura ut reſpiciat, antiquorum dicta præparantia & generalia, topicis & ſpecificis præmitti ſolita, ad unum omnia explodit, purgationes ſcilicet, venæſectiones, enemata, cucurbitulas &c. atque immediate tutoque ad topicum jubet accedere. Illud vero tribus potiſſimum conditionibus commendat, (1.) ut directa via tendat ad partem affectam, nec in ullo aliquo loco per viam hæreat; (2.) ut ſe intime & effective humori peccanti jungat, nec aptum ſit alteri cuipiam ſe admiſcere; (3.) ut quando humori peccanti ſe junxerit, non tantum velit, ſed & poſſit eundem ſecum rapere, atque actu & ſenſibiliter & infallibiliter ipſum extra partem coram adſtantium oculis projicere. Qui itaque tali medicamento inſtructi cum podagra in arenam deſcendere norint, illos columba manſuetiorem, & mactata hoſtia leniorem eam reddere poſſe, doctiſſimus Auctor opinatur: imo hac ratione fieri, ut plerumque intra mediam horam, aut ad ummum tamen intra tres horæ quartas cura peragatur. Tale autem ſpecificum medicamentum dari contra podagram, juxta allatas tres conditiones probatur. Atque hic incidenter de medicamentis elective operantibus, item de cura lactea podagræ, de odontalgia, quædam explicantur. Mox medicamenti externi ad reſolvendos podagricorum nodos conditiones duas proponit, ac tandem deſcriptiones utriusque cum interni, tum externi, ſubnectit. Non ingratum vero futurum ſperamus benevolo Lectori, ſi proceſſus integros huc transſcribamus, cuique per otium examinandos:

Rec.

Digitized by Google

R. *tres Hercules ex triplici regno alis Aquilinis advectos; hos deducito ad Vulcanum aethereum sed vegetabilem, qui eos per 9. menses continuos nectare suo saturet, usque dum injecto reti hamato arcte constricti & intime uniti fuerint; & tunc quidem si in aquam injiciantur, sub ea eos se demergere, & per eam facile diffluere observabis, absque quod ulla oleosi retis ipsi supernatent vestigia. Aqua in quam submersi sunt, subito deveniet alba, & sic habes vehiculum medicamento regio vehendo aptum, omni curru aureo pretiosius. Huic medicamento admisce medicamenta humorali morbo, quem curare optas, appropriata, e.g. in podagra extractum vel essentiam trifol. fibr. &c. in febre febrifuga, in morbo Gallico antivenerea &c. nec dubita de successu. Nam si conveniens remedium vehiculo huic adjungatur, illud nunquam deerit idem ad terminum bene indicatum certe & effective perducere.*

Quoad medicamentum externum:

R. *Oleum vegetabile, e.g. oleum lini (oleum olivarum nihil valet:) hoc exsicca ab omni humiditate aquea cum sale tartari &c. quo artificio in paucis diebus acquiret virtutem magis balsamicam, quam si centenos annos repositum mansisset in cadis. Ex hoc oleo & calce viva formatis globulis oleum Philosophicum novem vicibus destilletur, hoc in fimo equino per quindecim dies & noctes digeratur. Haec est prima statio operationis. Huic oleo Philosophico adde oleorum lumbricorum, euphorbii, pyrethri, succini cum suo sale volatili, castorei, axungia humana, nitri, salis ammoniaci, &c. q.s. dein circula per mensem & destilla. Hac est secunda statio. Habes jam vehiculum, cujus duae vel tres gutta in vola manus instillata subito disparent, & in substantiam carnis penetrant: huic si rite noveris nervina & alia specifica requisita sancte maritare, magnum arcanum pro nodis podagricis dissolvendis, & junctura rarum quamvis sanarum majore fortificatione Te possidere, jure aestimabis. Et magnum certe est; sed Hercules antipodagricus sive medicamentum ad curam internam est primum & perfectissimum quid (infra tinctura universalem) quod humano ingenio assequi naturaliter sperare possumus. Hoc enim morbum chronicum, utpote 40. dierum & ultra, in acutissimum ad libitum convertit. Ulterius in morbo acuto crisin agroto propitiam quandocunque vult non exspectat sed efficit.*

Cæterum

Cæterum id obiter adhuc annotamus, quod pagin. 83. Hercules podagricus omnem omnino liquorem aqueum tam intra quam extra corpus ſubito in lac convertere dicatur. Modus vero operandi pag. 85. ſequentibus verbis exhibetur:

Hercules antipodagricus intra corpus aſſumtus continuo ſe ſalibus dolorificis adjungit, ea ad motum ſtimulat, dat illis alas humerosque, quibus ipſa innitentia & vecta a parte vexata verſus cutem externam ſublimantur; illuc delata illam concutiunt & dilatant (unde tumor in declinatione doloris dentium) viamque ſibi foras facientia, cum perfecta partis quiete, in ſuperficie cutis ſub forma ſudoris ad guſtum & in omni judicio ſale refertiſſimi, ſeſe & patienti & adſtantibus palam examinanda coram exponunt.

Ad ultimum dubia quædam reſponſione diluuntur, atque ut ægroti officium ſuum faciant, nec per intemperantiam deſtruant longævam ſanitatis pyramidem, quam provida Medicinæ induſtria iis erexerit, fideliſſime ſuadetur.

♯ *JAC. B. CONSTRUCTIO CURVÆ ACceſſus & Receſſus æquabilis, ope rectificationis Curvæ cujusdam Algebraicæ, addenda nuperæ Solutioni menſis Junii.*

⊕ TRiplex præcipue modus habetur conſtruendi Curvas Mechanicas ſive Tranſcendentes. Primus, ſed ad praxin parum idoneus, fit per quadraturas ſpatiorum curvilineorum. Melior eſt, qui inſtituitur per rectificationes Curvarum Algebraicarum; accuratius enim & expeditius in praxi rectificari poſſunt curvæ, ope fili vel catenulæ ipſis circumplicatæ, quam quadrari ſpatia. Eodem loco habeo illas conſtructiones, quæ peraguntur absque ulla rectificatione & quadraturâ, per ſolam deſcriptionem Curvæ alicujus Mechanicæ, cujus puncta, licet non omnia, infinita tamen & quantumvis proxima geometrice inveniri poſſunt, qualis ſolet eſſe Logarithmica, & ſi quæ ſunt ejus generis aliæ. Optimus vero modus, ſicubi haberi poſſit, ille eſt, qui peragitur ope alicujus Curvæ, quam natura ipſa absque arte motu quodam celerrimo & quaſi inſtantaneo ad nutum Geometræ producit; cum præcedentes modi requirant curvas, quarum delinea-

tio

tio ſive per motum continuum ſive per plurium punctorum inventionem ab Artifice inſtituatur, communiter vel lenta vel impedita nimis exiſtit: ita conſtructiones illas Problematum, quæ Hyperbolæ quadraturam vel Logarithmicæ deſcriptionem ſupponunt, cæteris paribus poſthabendas cenſeo iis, quæ ope Catenariæ peraguntur, ceu curvæ, quam ſuſpenſa catena ſponte ſua citius induerit, quam reliquis ipſe deſcribendis primam manum admoveris.

Curva Acceſſus & Receſſus æquabilis ob ſolam proponentis Viri commendationem mereri videtur, ut de conſtructionibus ſecundum omnes tres modos illi adornandis ſimus ſolliciti. Conſtructio primi modi per quadraturas, quam in nupera ſolutione inſuper habui ob jam dictam rationem, inſtitui poteſt, ſumendo in *Fig. 3. Tab.* VI, rectam EN non, ut ibi, ipſi Au ſed iu æqualem, iterumque curvilineo AEN faciendo æquale ▭lum AO; hujus enim latus AP nuperæ curvæ AQ adæquabitur, ſic ut ſumpta ad AB & nunc inventam AP tertia proportionali Aα, habeatur punctum α in optata Curva. Tertii modi Conſtructio, quæ fieret mediante Linea Elaſtica AQ, quam ſolam ibi tetigi, ſine dubio foret optima, ſi natura alicubi tenſiones viribus tendentibus ſimpliciter proportionales effeciſſet: at quia forte nullus invenitur Elater, qui hanc tenſionis legem præciſe obſervet; nec ſi reperiatur, illud certo conſtet; idcirco nec iſti fidere ſatis tutum; præſtatque recurrere ad ſecundum conſtruendi modum, & quærere Curvam Algebraicam, cujus rectificatione ſcopum aſſequamur. Talem ex voto ſeſe ſiſtit Curva 4 dimenſionum quæ hac æquatione exprimitur $xx + yy = a\sqrt{xx - yy}$, quæque circum axem BG ($2a$) conſtituta formam refert jacentis notæ octonarii ∞, ſeu complicatæ in nodum faſciæ, ſive lemniſci, *d'un nœud de ruban* Gallis. Hujus enim tum altera medietas Curvæ Elaſticæ ARΦ, tum ſuper nodo A intervallo indeterminatæ AE abſciſſa medietatis portio minor minori AQ, major majori Elaſticæ portioni ΦRQ æquatur. Unde quoque ratio conſtat, illam ad propoſiti Problematis conſtructionem adhibendi.

Cæterum ſicut infinitæ Lineæ Mechanicæ a Curvæ circularis aut parabolicæ rectificatione ſeu Logarithmicæ deſcriptione dependent; ita quoque præter Curvam Acceſſus & Receſſus infinitarum aliarum, & partim etiam ipſius Elaſticæ conſtructio (ut infra apparebit)

bit) a rectificatione memoratæ Algebraicæ quatuor dimensionum derivatur. Et ausim asseverare, in materia constructionis mechanicarum hanc inter cæteras immediate sequi præcedentes; adeo ut constructio, quæ per nullam priorum succedit, proxime vel per hujus Curvæ, aut per Lineæ Hyperbolicæ aut Ellipticæ, aut duarum simul rectificationem tentanda sit. Cujus rei ratio est, quod post differentialium formulas: $aadz : \sqrt{aa - zz}$, $zzdz : \sqrt{aa - zz}$, $aadz : \sqrt{zz - aa}$, $zzdz : \sqrt{zz - aa}$, quæ ope quadraturæ Circuli & Hyperbolæ integrantur, simpliciſſimæ fere videantur hæ expressiones: $zzdz : \sqrt{z4 - a4}$, $aadz : \sqrt{z4 - a4}$, $aadz : \sqrt{a4 - z4}$, $zzdz : \sqrt{a4 - z4}$, & similes; quarum prima mediante Lineæ Hyperbolicæ, secunda & tertia Curvæ nostræ lemniscatæ, quarta ejusdem & Ellipticæ rectificatione integratur. Etenim si indeterminata z applicetur ad Hyperbolam æquilateram (cujus axis transversus est $2a$) ex ipsius centro, satisfaciet arcus vertici & applicatæ interceptus pro prima formula. Et si eadem z (aut tertia proportionalis ad z & a, ubi z major quam a) ex nodo subtendatur Curvæ lemniscatæ, inserviet subtensus arcus pro duabus mediis. Et si denique ex centro Ellipsis (cujus axis minor est $2a$, major $2a\sqrt{2}$) ipsa z abscindatur in minore, & per sectionis terminum recta agatur majori parallela, designabitur intercepta parallelis portio Ellipticæ, truncata respondente portione Curvæ lemniscatæ, integrale quartæ formulæ $zzdz : \sqrt{a4 - z4}$. Unde cum eadem in *cit. fig.* existente $AE = z$, Elementum denotet applicatæ AP vel EQ in Elastica, patet hanc applicatam æquari differentiæ duarum portionum Curvæ Ellipticæ &
Δ Lemniscatæ, ideoque manifestum, quomodo Elastica per rectificationem utriusque construi possit. Et quoniam Lemniscatæ portio, ut
b supra monui, Elasticæ portioni AQ adæquatur, liquet etiam, Ellipticam ipsam adæquari aggregato AQ + AP; quæ non inelegans harum Curvarum proprietas existit.

C. H. Z. CONSTRUCTIO UNIVERSALIS *Problematis a Clarissimo Viro, Joh. Bernoullio, superiori anno mense Majo propositi.*

Cum

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

ag. 339.

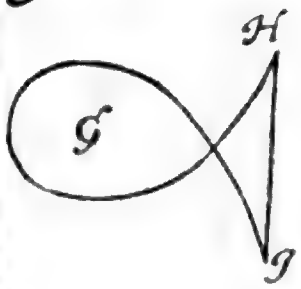

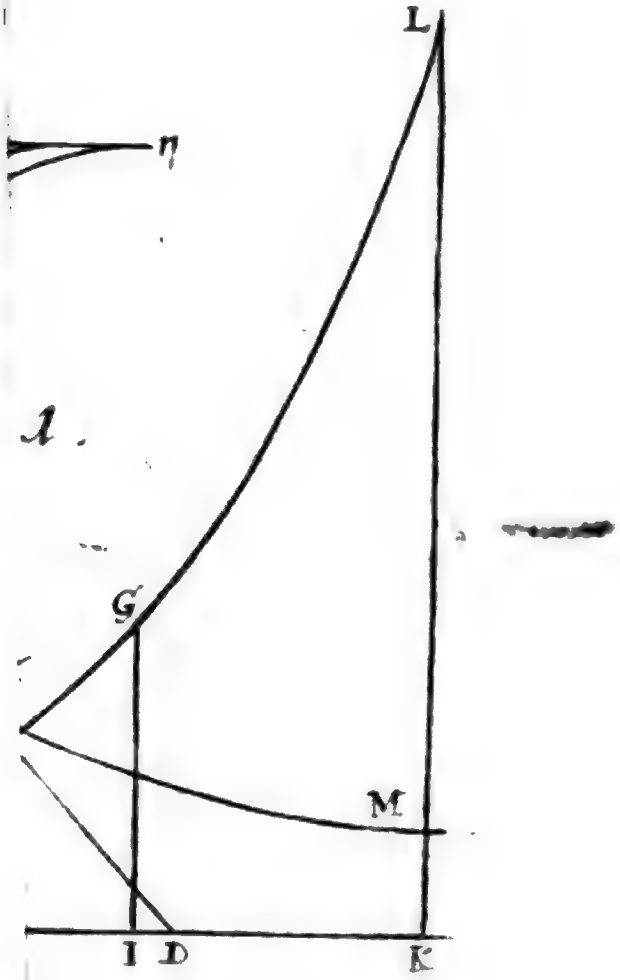

CUm in *Actis Lipsiensibus* Constructionem hanc me reperisse significarem, mense Octobri anno 1693, edenda tamen ea supersedi, quod futurum putabam, ut vel ab Auctore ipso, vel Clarissimo Viro fratre ejus, vel alio quopiam, non multum absimilis brevi in lucem mitteretur; ac subverebar etiam, ne actum agerem. Quoniam vero nusquam adhuc comparuit, & est inter eas quæ dari possint quodammodo simpliciſſima, non videtur absque ea diutius relinquendum tam eximium problema. Est autem hujusmodi. In recta AB (fig. I) sit datum punctum A, & oporteat invenire curvam AFC talem, ut tangens ejus quævis CD abscindat a recta AB partem A D, quæ ad ipsam CD habeat rationem datam lineæ C ad L. TAB. X. Fig. 1.

Constructio: sicut C ad L, ita quælibet AD, in recta AB assumta ad EF ipsi perpendicularem: & per F punctum ponatur ducta Logarithmica quæcunque cujus asymptotos sit AB, ad quam illa accedat versus A. Deinde ab A versus E accepta distantia qualibet AD, sit ut C ad L, sive ut AE ad EB, ita AB ad aliam DH; qua tanquam radio, centroque D, describatur Circuli circumferentia H C; ac præterea applicetur ad Logarithmicam recta JG asymptoto perpendicularis, ipsique DH æqualis. Jam sicut L ad duplum C, ita fiat I E ad EK, sumendam in asymptoto in partem alterutram, nihil enim refert, & applicetur rursus ad Logarithmicam recta KL. Utque duæ simul KL, EF ad earum differentiam, ita sit DH ad DB; quæ sumenda versus A punctum, si AD major sit quam AE; at in contrariam, si minor. Denique erigatur ad asymptoton perpendicularis BC; ea secabit circumferentiam HC in puncto C, quod erit in curva quæsita AFC. Tangit autem hanc recta EF in F.

Porro animadversione dignum est, non simplicem esse curvaturam lineæ hujus cum C major est quam L, sed ex duabus eam tunc componi, ex uno quodam puncto exeuntibus, ut C F A, C M; quarum hæc in infinitum progreditur. In puncto autem extremo C, recta ex A educta occurrit curvæ utrique ad angulos rectos, ac proportionales sunt DA, DC, DB.

EXCERPTA EX EPISTOLA C. H. Z. ad G. G. L.

Digitized by Google

PRincipium quo usus est *Clarissimus Matheseos Professor Bernoullius* verum puto, & bene adhibitum, quod radii qui curvedinem metiuntur, sint in ratione contraria virium rem elasticam flectentium. Puto tamen, non tantum superficiem externam extendi, sed & internam contrahi. Magnum admodum postulatum est, figurarum curvilinearum quadraturas tanquam datas assumere. Ego me nihil admodum egisse putarem, si problema aliquod huc tantum reduxissem, exceptа tamen Circuli & Hyperbolæ Quadratura. Præstat Linearum Curvarum Rectificationes tanquam semper in potestate existentes assumere, quod etiam Tibi probari video.

TAB. X. Fig. 2. De reliquo *Clarissimus Bernoullius* videtur mihi tantum (*fig. 2*) determinasse figuram, ubi tangentes extremitatum sunt parallelæ, cum arcus Elastici A termini per chordam EF junguntur. Sed si arcus sit ut in B vel C vel D, aut extremitates non chorda sed recta rigida HI jungantur, figuræ determinandæ superstant. Subtile etiam fatebor inventum consensus inter figuram elasticam & lintei vel veli a liquoris pondere pressi, si modo demonstratum videam. Alioqui cogor sustinere assensum, quia & ipsum Autorem circa figuram veli sententiam mutasse video, & demonstrare possum, velum ex numero finito rectarum æqualium compositum (ut *in fig. 3*) aliam a vento quam a pondere figuram accepturum, cum tamen *Bernoulliana* sententia sit, eandem esse velariam cum catenaria : Oporteret ergo discrimen evanescere in casu infiniti. Præstat haud dubie Isochronam tuam Paracentricam construi, ut a Te fieri scribis, rectificatione lineæ ordinariæ, vel saltem talis cujus puncta possint construi, quam per lineæ Elasticæ extensionem, quæ ipsamet nondum est constructa.

Fig. 3.

Quod ait *Clarissimus Bernoullius* unicam tantum esse paracentricam ut Axωη (*fig. 4*) respectu ejusdem puncti vel centri A, post descensum ex TA, ejus contrarium manifeste video, Tibique assentior dari infinitas, ut Aβζ, Aδγ, &c. easque sumo usque ad rectam Aη inclusive. Quin imo supersunt adhuc aliæ Curvæ determinandæ, si scilicet æqualiter accedendum sit ad punctum C, linea autem incipiat vel ab A, directe supra C, vel ad latus a D. Quo casu lineæ ut ABC, AEC infinitos facient gyros circa C.

Fig. 4.

G. G. L. Additio : Puto in *fig. 2*, ex *Bernoulliana* determinatione arcus A (*fig. 1*) etiam duci posse determinationem arcuum B, C, D, G, assu-

Digitized by Google

aſſumendo lineæ partem aut eam producendo, ſed hoc tamen diſtincte admoneri operæ pretium fuit. Rationi conſentaneum eſt principium determinandæ figuræ Elaſticæ, quod vires flectentes ſint curvedinibus proportionales; poteſtque ad Hypotheſeos aptæ modum aſſumi, tametſi non prorſus ſit exploratum, quousque natura eo utatur, cum fingi poſſint conſtitutiones corporum, ubi res aliter procedat. Præclara ſunt monita de diverſis Iſochronarum paracentricarum ſpeciebus & conſtitutionibus; omnes tamen mea conſtructione comprehenduntur. Et licet ipſam lineam rectam AD viſus ſim excludere, quia in ea nullus revera fit deſcenſus vel aſcenſus; quia tamen concipi poteſt in ea deſcenſus vel aſcenſus, ut infinite parvus ſeu evaneſcens, haberi poteſt pro limite ſeu ultima harum linearum. Problemata curvarum tranſcendentium ad quadraturas reducere magna quidem ad ſolutionem præparatio eſt; fateor tamen (ſepoſita mea generali conſtructione tractoria) præſtare rem reduci ad linearum jam conſtructarum reductiones; quod & ego quoties opus, feci faciamque.

EXCERPTA EX COMMENTARIIS Mathematico-phyſicis Academiæ Regiæ Scientiarum Pariſienſis. A. 1693, d. 31 Jan. usque ad 15 Maji.

DOminus *Caſſinus* præter obſervationem Parheliorum a nobis nuper menſe Julio p. 316. ſqq. commemoratam, *Eclipſin Lunæ* d. 22 Jan. 1694 Maſſiliæ a Dn. Chazelles obſervatam, ſed quam ipſi ob tempus obſcurum ſpectare Pariſiis non licuit, examinat, oſtenditque phaſes omnes ad meridianum Pariſienſem reductas probe congruere cum calculo a Dn. le Fevre ante Eclipſin ſubducto. Dominus *Charas* cum *vipem* digitum ejus medium inter primam & ſecundam articulationem momordiſſet, nullum equidem ſingularem ſenſit dolorem, ſed ſtatim venenum exſugens, & denſiori filo digitum prope articulationem primam arcte circumligans, domum abiit, factaque alia ligatura infra pugni brachiique commiſſuram, in lectum ſe contulit, ubi ſumtis duabus vicibus 24 granis ſalis volatilis viperarum, ut ſudorem proliceret, & ſolutis poſt ſudorem ligaturis, poſtero die perfecte convaluit,

ita ut nullum malignitatis adesset in vulnere vestigium. Quod ultimum phænomenon clarissimi Redi hypothesin haud parum labefactare existimat. Dominus de la *Hire* tabulam dedit, in qua consignata est *pluviæ* quantitas quatuor annis ex nubibus Parisiis delapsæ. Ea vero Anno 1689 fuit 18 dig. $11\frac{1}{2}$ lin., A. 1690, 23 dig. $3\frac{3}{4}$ lin. A. 1691, 14 dig. $5\frac{1}{4}$ lin. A. 1692, 22 dig. $7\frac{1}{2}$ lin. Idem quoque experimento indagavit, an eadem *glaciei & aquæ sit refractio*, cognovitque glaciei refractionem paulo esse minorem refractione aquæ, ex qua concrevit. Dominus *Homberg aquam* exactissime ab aere purgatam *in vase vacuo frigori* exposuit, comperitque, cum tota esset congelata, glaciem hinc ortam non majus sed minus potius occupare spatium, quippe cum in medio cylindri glacialis ejusdem altitudinis cum aqua, & cætera perfecte diaphani, circulus adpareret obliquus, crassus 2 lin. albus, nivique similis, hinc fortassis ortus, quod, cum congelatio in summa & ima parte fieret eodem tempore, nec, cum ad medium deveniret, possent superior inferiorque cylindrus glacialis ad se accedere, propter vasis inæqualitatem, id quod restabat aquæ in plures lamellas materiæ nivis similes concreverit. Hinc quoque colligit, expansionem, quæ alias in glacie observatur, aeri incluso esse tribuendam. Hunc enim, quando materia subtilis aquæ partes minimas agitare desinit, extrudi versus superficiem ab illis moleculis ad quietem sese immediato contactu componentibus & aere specie gravioribus; sed si crusta obductam eam offendat, particulas ejus minimas sibi invicem adhærescere, & in bullas majores coire, quæ cum minus obnoxiæ sint pressioni quam minores, ex quibus coaluerunt, elatere suo disjungant glaciei partes, & vasa expansioni glaciei obstantia diffringant. Idem animadvertit in vacuo citius solvi glaciem, quam aeri expositam, quia major ibi copia materiæ subtilis præsto est; nivemque cito colliquescere, quia materia subtilis efficacius agit in corpus multa superficie præditum. *Oppositio Jovis & Solis* observata fuit a Dn. *Sedileau* Parisiis contigisse in longitudine d. 7 Decembr. mane hora 8, min. 26, cum Sol esset in 16. 16. 26. ♐, Jupiter vero in 16. 16. 26 ♑. Aberrat ergo a vero tempore calculus secundum Rudolphinas tabulas institutus 20, sed ephemerides Argoli

hora

hora integra. Dominus *Marchand* in *fraxinella extraordinariam* obſervavit *productionem*, cujus cauſam partim frigidiori tempeſtati ſuperioris anni, partim irregulari ſtyli conformationi tribuit. Flores enim rubri partim, partim erant virides, ſtylus in quinque dividebatur partes, quot ſcilicet erant ſiliquæ, quæ ipſæ tandem in folia mutabantur. Dominus *Merry*, quoniam obſervarat in puerperiis, cum funiculus umbilicalis ita comprimitur, ut ſanguis a matre ad fœtum commeare non poſſit, fœtum confeſtim ſuffocari, ſi in utero aut ejus vagina hæreat ut reſpirare non poſſit, non vero mori, ſi caput exſerverit libereque reſpiret: hinc concludit, *fœtum* in utero matris concluſum non ideo *reſpiratione non egere*, quia foramen ovale cum canali communicationis ſit apertum, ſed quia cum matre idem quaſi corpus conſtituit, & particeps ſit reſpirationis ſuæ matris, qua carere nequit, quia cor ejus nondum illa vi inſtructum eſt, ut circulationem poſſit promovere ſine aeris ſubſidio. *Teſtudinem* autem, licet omnis reſpirandi facultas ipſi demta, ſcutumque quod ſterni vicem gerit, ſeparatum fuerit, 7 dies vixiſſe teſtatur, ideo forſan, quod cor ejus ſat virium habuit ſine aeris ope circulationem ſanguinis efficiendi. Dominus de la *Hire* & Dominus *Sedileau* in obſervatorio Regio d. 12 Martii *tranſitum Lunæ per Plejades* obſervarunt, monetque prior ex illis ſitum ſtellarum iſtarum, prout a P. Ricciolo determinatur, non convenire cum obſervationibus, & diſtantias illarum eſſe majores: fortaſſis etiam fixas motu quodam ſingulari cieri, ut non eandem ſemper obſervent inter ſe poſitionem. Dominus *Homberg* experimenta nonnulla cepit *de aëris elatere in vacuo*, quæ ad preſſionem aeris in aqua incluſi declarandam ſpectant. Dominus *Varignon* omnes *Cycloides*, quæ ex translatione curvæ per lineam rectam motuque puncti in illa curva ortæ concipi poſſunt, quæcunque ſit ratio velocitatis motus curvæ ad velocitatem motus puncti in curva, æquatione generali comprehendit, & ex Regula Barroviana tangentes earum & quadraturas determinavit. Dominus *Charas* ſuſpicatur *frigus* nonnullorum *fontium* Solis radiis expoſitorum a nitro admiſto, vel hinc etiam oriri, quod rapido admodum curſu aquæ ex illis profluunt, ut calefieri a Sole nequeant. *Ingreſſus Mercurii in diſcum Solarem*, quem in urbe Chinenſi Canton obſervavit P. Fontinay cum obſervatione Noribergenſi comparatur a Domino *Caſſino*, qui nonnulla in

tabu-

tabulis Hallejanis desiderat, confirmatque latitudinem Mercurii ex Terra visi, postquam transiit nodum borealem in conjunctione cum Sole, non crescere, ut hypothesis fert tabularum Rudolphinarum, in ratione 20 minutorum quotidie, sed tantum 16 min. Conjicit quoque, quamvis retrogradatio nodorum Mercurii bene satis stabilita videatur, possibile tamen esse, ut non secus ac in Lunæ hypothesi Tychonica, aliquando fiant retrogradi. Imo incertum plane esse dicit, utrum hic nodorum motus ad certas regulas revocari possit, quamvis Astronomi vulgo supponant, motus cœlestes omnes reduci posse ad regulas ab humano intellectu comprehensibiles, neque tamen hanc hypothesin eripiendam ipsis, sed relinquendam, ut eo diligentius observent sidera, & hinc magis magisque accedant ad veritatem motuum, quam assequi forsan sit impossibile. Illud quoque notatu dignum judicat, quod cum eadem differentia inter Canton & Noribergam inventa sit per egressum Mercurii & per Eclipses Satellitum & Lunæ, parallaxis Mercurii per has observationes non sit evidenter sensibilis. Dominus de la *Hire*, cum in ea sit sententia, *succum nutritium in plantis* solo elevari posse mechanismo, qui in fibris cavis plantarum & arborum reperitur, contra vero plurimi statuant, carnosæ & spongiosæ parti fibras involventi hoc munus esse tribuendum, experimentis factis demonstravit, posterius non procedere nisi in plantis mediocris altitudinis, cum aqua in charta bibula tubulis immissa ultra 171 lineas non adscenderit. Dominus *Homberg* in vacuo etiam *evaporationem* fieri comperit, quam verosimile est oriri a motu, quem materia subtilis imprimit parvis aquæ guttis, quas projicit versus latera recipientis: exinde autem arguit, non sufficere ad evaporationem alicujus liquoris, ut admistione materiæ æthereæ reddatur aere circumfuso levior, atque ab eo extrudatur, sed necesse quoque esse, ut motus materiæ æthereæ separet minimas liquoris partes, ut ab aere eos involvente in altum impelli possint. Dominus *Merry gemellos* abortu ejectos, qui *eidem* erant *tunicæ involuti*, affixique duplici funiculo eidem placentæ uterinæ, Academiæ Regiæ ostendit, providamque naturæ curam laudavit, quæ singulos fœtus singulis membranis ordinarie solet includere, ne dum se commovent, funiculos implicent suos & se invicem suffocent, id quod contigerat gemellis, quorum funiculi umbilicales nodo quodam se impediverant, qui circulationem sanguinis per ipsorum vasa & placentam prohibeat.

CHRISTOPHORI FRANCKII, S. THEOL. D. ejusdemque in Acad. Kilonienſi Prof. Ordin. Exercitationes Anti-Limborchianæ.

Kilonii, ſumtibus Jo. Sebaſt. Riechelii, A. 1694. in 4.

Conſtant Alphab. 4. plag. 3.

Theologiam Chriſtianam, quam Philippus a Limborch, celebris hodie inter Remonſtrantes Profeſſor Theologus, A. 1686. evulgavit, non incongrue ſynopſin & complementum Inſtitutionum Theologicarum ab Epiſcopio & Curcellæo ſcriptarum appellari poſſe, in Actis illius anni, cum eandem p. 515. & ſeq. recenſeremus, a nobis dictum fuit. Idem quoque ſecum reputavit Maxime Reverendus D. Franckius, indeque commodiſſimum ratus eſt, ſi in tractandis noſtræ Eccleſiæ cum Remonſtrantibus controverſiis, horum ſententiam ex iſto Limborchii libro peteret, ita tamen, ut ubivis loca ſimul ea adjungeret, quibus de eodem argumento Epiſcopius & Curcellæus in ſuis Inſtitutionibus aliisque ſcriptis egerint. Inſuper Socinianorum ſententias diligenter contulit, quid illi ab his traxerint, quousque vel ad eos acceſſerint propius, vel ubi viciſſim ab iis diſcrepent, oſtendens, & eam de cætero methodi rationem ſecutus, ut noſtram primo ſententiam ſolidis nonnullis argumentis, iisque adverſus Limborchii exceptiones vindicatis, roboret, ac deinceps rationes, quas pro ſua ſententia urget adverſarius, infringat, ingenuam per omnia moderationem, ſummo cum judicio inter diſputandum conjungens.

Decem vero Liber hic Exercitationibus abſolvitur, e quarum *prima* ſpeciminis loco primum ſaltim caput paulo preſſius excutiemus, reliqua ſummatim indicabimus. Diſceptat ibi de fundamento credendi divinam Scripturæ autoritatem, & num ad eam vera fide tenendam Spiritus Sancti requiratur teſtimonium? Ubi negativam Limborchii ſententiam diſertis verbis proponit, & quibus modis, omiſſo hoc teſtimonio, veritatem librorum N. T. atque ex ea divinitatem eorundem is ſtatuminet, obſervat, ſimilibusque argumentis ad Scripturæ N. T. autoritatem comprobandam Socinianos uti innuit. Doctrinam vero orthodoxam diſtincte probat, evincendo, nullo pacto ſive teſtimonia humana, ſive petita ex ratione fundamenta heic ſufficere, cum certitudo infallibilis & abſoluta requiratur; ſed eam e modo dictis

ctis hauriri posse pernegat, quandoquidem ipsa sacrorum librorum contenta per adjunctam sibi gratiam divinam unice id præstent, sive, quod perinde sit, Spiritus S. per doctrinam illam supernaturali concursu elevatam de ipsius divinitate nos absolute certos faciat. Ad Limborchianas vero objectiones quod attinet, primo loco eam examinat, quæ Spiritum illum non dari, nisi jam credentibus, obtendit. Sed Noster id, si de omnimoda gratiæ Spiritus Sancti elargitione intelligatur, clarissimis Scripturæ locis (e quorum numero duo saltem, unum 2. Cor. IV, 13. & alterum 1. Pet. I, 22. allegat,) adversari; dicta autem a Limborchio allata, utpote Joh. VII, 38. XIV, 17. Act. V, 32. XV, 7. 8. Gal. III, 2. de donis Spiritus S. miraculosis, aut passim compertis aliis, capi debere regerit. Ad secundam, quod sancti Spiritus suggestio commemorata ad Scripturam ipsam, veluti ad Lydium lapidem exploranda veniat; negative iterum respondet cum illa actio, qua Deus testificatur in nostris animis, doctrinam Scripturæ divinam esse, per se satis cognosci queat, dum eam experiundo intra nosmetipsos quasi sentiamus. Quo tamen asserto jactatis Enthusiastarum revelationibus ullum haud gignatur patrocinium, quia Deum cum doctrina Scripturæ specialiter concurrere, & per eam ipsique adjunctam supernaturalem gratiam intellectum nostrum illuminare, ac de sacrarum literarum divinitate certum reddere asseveremus. Ad tertiam, quod testimonium illud iis solummodo confirmandis inserviat, quibus contingat, nec enim e privato alicujus spiritu alios convinci posse; respondet, sufficere, quod iis omnibus contingat, qui ad legendam & meditandam Scripturam docili animo accesserint. Ad lectionem autem illam & meditationem ut quis inducatur, effici posse supra memoratis Limborchii argumentis, quorum ea sit vis, ut Scripturæ divinitatem cuivis non obstinato nec indocili magna certitudine morali persuadere valeant.

Et ad modum hactenus delineatum in subsequentibus percurrit alias, quæ cum Remonstrantibus agitari solent, controversias, minime tamen omnes, sed potiores tantum ac difficiliores; cum ita Auditoribus consulendum esse existimaverit, qui in uno controversiarum genere diutius detineri nolint, ac solum in enodatione præcipuarum difficultatum facem sibi præferri exoptent, sperantes, inde simul lucem sibi affulsuram, cujus ope ipsi met se facilius feliciusque evol-

vant

Digitized by Google

vante cæteris. Indeque in hoc eodem de Scriptura S. articulo inquirit amplius: utrum in illius interpretatione nullus ſenſus admittendus ſit, niſi quem recta ratio optime ſecum convenire judicet? ac Limborchium, qui myſteria a Deo revelata non amplius myſteria nuncupari poſſe, ſed a ratione tunc omnino percipi affirmet, redarguit. Ultimo tandem loco adſtruit, quod in exprimendis dogmatibus homini ſalvando cognitu præciſe neceſſariis, verbis & phraſibus Scripturæ contenti eſſe debeamus, nemoque, ut velit Limborchius, ad alia verba & phraſes, quæ ibi non inveniantur, adſtringendus ſit. In Exercitatione *ſecunda*, quæ locum de Deo vindicat, ab initio ſtatim in æternitate Dei non dari probat ſucceſſionem intrinſecam; poſt loca omnia Scripturæ immenſitatem Dei deſcribentia directe tantum de potentiæ & providentiæ, non de ipſius eſſentiæ divinæ immenſitate, quæ nempe nonniſi per conſequentiam exin colligatur, loqui pernegat. Deum eſſentia ſua totum eſſe in re qualibet, etiam minima, negavit Limborchius, modumque omnipræſentiæ divinæ definire ob ſummas difficultates noluit. At Noſter ſententiam modo dictam defendit, & ab intentatis ei abſurdis conſequentiis immunem præſtat. Actus liberos voluntatis divinæ, ut ſunt in Deo, ab eſſentia divina realiter differre, & in cenſum accidentium venire negat. Deum τὸ eſſe creaturarum, quod produxit, conſervare actione reali immediate in illud influendo affirmat, ejusque immediatum cum cauſis ſecundis ad producendas earum actiones concurſum defendit. Prærogativam Patris reſpectu Filii & utriusque reſpectu Spiritus S. non tantum ratione ordinis, verum etiam ratione dignitatis & poteſtatis, explodit, ac deniq; neceſſitatem credendi generationem Filii Dei æternam adſtruit. In Exercitatione *tertia* id agit unice, ut veritatem reſurrectionis eorundem numero corporum prolixe ſtatuminet, ac non ſuo ſolum Limborchio, ſed & Volkelio, ex 1. Cor. XV, 42. ſequ. itemq; v. 35. ſequ. eam impugnanti, ſatisfaciat. *Quarta* præter aſſertionem, quod peccatum Adami primum omnibus illius poſteris naturali & carnali modo progenitis a Deo imputetur, ita, ut propter illud, tanquam ejusdem culpæ participes, pœnæ rei habeantur; peccati etiam originalis in omnibus hominibus naturaliter ab Adamo deſcendentibus demonſtratam exiſtentiam complectitur. *Quinta*, quæ ad locum de Chriſto excurrit, injuriam optimo Salvatori a Limborchio illatam, duo-

bus exemplis declarat. Unum hoc est, quod, licet expressis verbis profiteatur, mortem Christi habuisse rationem sacrificii proprie dicti, per quod Deus ex irato sit placatus redditus, peccataque iræ suæ causam remittere voluerit, quo pacto Socinianis ac Curcellæo suo strenue contradicat; in eo tamen vicissim iis assentiatur, dum passionibus & morte Christi justitiæ divinæ pro peccatis nostris pœnas exigenti plene satisfactum esse neget. Alterum a duplici cultu, quem Christo tribuat Limborchius, petitum est, & quam incongrue ei qua Deo cultum absolute summum, sed qua homini aliquam inferioris gradus reverentiam largiatur, ostendit. In *sexta* antagonistam suum taxat, quod existimaverit, hominem, modo verbum Dei, & in eo clare expressa vitæ æternæ promissio ipsi proponatur, viribus adeo sufficientibus instructum esse, ut resipiscere, in Christum credere, Deoque obedire possit, ubi principium aliquod actuum istorum supernaturaliter effectivum amplius haud requiratur. In *septima* propter justitiam Christi nobis imputatam, sed sola fide, non nostris simul operibus ex fide profluentibus, nos justificari ostendit. Mox iis, qui sub vitæ finem serio resipiscunt, deficiente tempore & occasione propositum emendandæ vitæ ipso facto operibusque externis exequendi, in extraordinaria solum Dei gratia, promissum non habente, effugia relinqui, ut justificationem & salutem sperare iis liceat; eos item adultos sub novo fœdere, qui de Evangelio nihil audiverunt, absque fide ex superabundanti & extraordinaria Dei gratia justificari & salvari posse inficiatur. Exercitationem *octavam* ab examine asserti Limborchiani, prædestinationem certorum hominum in genere ab æterno factam esse, electionem vero certorum hominum in individuo ad salutem in tempore fieri, quod & Sociniani docent, inchoat, & postmodū ad labefactatam ab eo electionis immutabilitatem progreditur. Exercitatione *nona* triplicem Limborchii errorem circa baptismi Sacramentum refellit. Primus concernit illius efficaciam in ordine ad regenerationem, quam is temere impugnet; secundus in pædobaptismo admitti docetur, dum ipse hunc necessarium haud esse censeat, liberumque illius usum concedi velit, utpote rei cum genio religionis Christianæ optime convenientis, & in Ecclesiis diu usitatæ; tertius ad formulam baptismi respicit, ubi nullam a Christo præscriptam fuisse Limborchius arbitretur. In doctrina de Sacramento Eucharistiæ unicum

Digitized by Google

unicum tantummodo excussit, veram nempe ac realem corporis & sanguinis Christi in cœna præsentiam frustra ab eo in dubium vocatam. Tandem in Exercitatione *decima* ad quæstionem : an fas sit, hæreticos, dogmata creditu præcise necessaria, seu talia, quæ citra salutis jacturam nec ignorari nec negari a quoquam possint, impugnantes, & seducentes alios, pœnis corporalibus ac civilibus, non ultimo quidem supplicio, sed mulcta, relegatione, carcere, pro re nata a Magistratu affici & coerceri ? responsioni negativæ, quam tueatur Limborchius, affirmativam suam opponit, atque in hac controversia omnem cum eo concertationem obsignat.

Post Indices tamen non quæstionum modo in singulis Exercitationibus pertractatarum, sed locorum etiam Scripturæ & præcipuarum rerum sat prolixos, appendicis in vicem annectit *Controversiarum*, quæ Ecclesiæ Lutheranæ cum Remonstrantibus intercedunt, *Specimen* jam A. 1673. primo abs se editum. Et in eo quidem de iis, quæ ad locum de *Scriptura Sacra* pertinent, cum contra Remonstrantes in genere, tum speciatim contra Simonem Episcopium, Hugonem Grotium, Stephanum Curcellæum, & alios, fuse non minus atque accurate disputat.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII Exercitationum Medico-Philologicarum sacrarum & profanarum Decas VI. & VII.

Jenæ apud Joh. Bielckium 1692. 1694. in 4.

Constant plag. 16.

NOnus jam annus agitur, ex quo Illustris Auctor bigam Decadum harum, a nobis in *Actis Eruditorum A. 1686. pag. 361. & sequ.* recensitam, prodire primum jussit, ea quidem spe, fore ut quæ singula perennare non possunt, juncta servarentur. In quo tantum abest, ut expectationem successus fefellerit, ut potius applausus Eruditorum plures adhuc Decades a celeberrimo Viro elicuerit, quarum tertiam, quartam atque quintam nuperrime *Tomi II. Supplementorum Sectione V. pag. 249. & sequ.* exhibuimus, sextæ septimæque argumenta paucis nunc indicaturi.

In Decade *sexta* agmen ducit Dissertatio de Polymathia Medica, qua, si quisquam alius, Auctor certe ipse dudum claret. Exercitatione *secunda* disseritur de contractura Dæmoniaca, cujus exemplum Lucæ XIII. v. 12. extat. Exercitatione *tertia* de morbo agitur solstitiali, cujus apud Plautum in Trinummo, Act. 2. Sc. 4. v. 141. mentio fit, quemque Auctor non alium quam phthisin esse existimat, nec non de solstitiali herba, Plauto in Speudolo Act. 1. Sc. 1. v. 36. memorata, quam gramen esse putat, quod circa solstitium cæditur. Exercitatione *quarta*, quæ Physiologiam excidii Sodomorum & statuæ salis exhibet, in eam sententiam Auctor inclinat, fulmen fuisse, quo excidium urbi obtigerit, atque hoc etiam tactam Lothi uxorem riguisse; non quidem mutatam in saxum, sed velut arboris exustæ simulacrum. Exercitatione *quinta*, ubi de nummis caduceatis agit, inter alia monet, virgam illam Mercurii duobus anguibus circumdatam, ex baculo Mosis ortum traxisse, qui projectus in anguem mutabatur. De radice amara Homeri Iliad. I. 11. dum Exercitatione *sexta* agit, multis argumentis adstruit, eam Gentianam esse. Exercitatione *septima* suspendium virginum Milesiarum; *octava* vini dulcis plenos Act. 2. v. 13; *nona* nummos capite velato expendit. *Decima* denique exercitatione Nepenthes Homeri l. 4. Odyss. v. 220. & seq. de opio accipiendum contendit.

Decadis *septimæ Exercitatio prima* controversias, quæ circa Hyssopum veterum exercent Botanicorum ingenia, discutit, ostenditque Hyssopum nostratem cum Arabum Hyssopo eandem esse plantam, & hanc quoque a Græcorum Hyssopo diversam non existere: neque etiam Hyssopum Ebræorum solennibus adhibitam, & ori Salvatoris nostri cruci affixi admotam, hinc sacram dictam, aliam ab hac nostra habendam esse *Exercitatione secunda* evincit. *Tertia* quæ habetur *Exercitatio* tam Mysticum, quam Medicum Hyssopi usum monstrat. *Quartam* e Pathologia sacra repetit, morbumq; Hiskiæ, utpote maxime acutum, periculosum, dolorificum, respiratorium negotium lædentem, & remedio e Ficubus curatum, non alium, quam qui Angina in Medicorum scholis dicitur, fuisse suspicatur. *Exercitatione quinta* explicat, quid sit σκόλοψ τῇ σαρκὶ 2. Cor. 12. v. 17. *Sexta* autem Feculam Coam mixturam ex Eruca & Sinapi cum musto, vel aceto, minori vel majori apparatu, ut condimentum ciborum sit, com-

Digitized by Google

compoſitum, appellat. *Exercitatione ſeptima* in Nummis ſerratis dictis, & ſequentibus duabus in Nummis Jani Ratitis ingenium, quod ipſi eſt ſummum, exercet. Denique vero *decima exercitatione* Mazæ Hippocratis ingredientia, differentias & uſum ex ipſo Coo deducit.

LIBRI NOVI.

M. Fabii Quintiliani de Inſtitutione Oratoria libri XII. Accedit Tribunus Marianus, *Declamatio nunc primum edita. Oxonia 1693. 4.*

A Collection of curious Travels & Voyages: by John Ray. London. 1693.

M. Velleji Paterculi Quæ ſuperſunt. Cum variis Lectionibus & Caſtigationibus, nec non Dodvvelli Annalibus Vellejanis. Oxonia 1693. 8.

Martini Liſter Exercitatio Anatomica, in qua de cochleis, maxime terreſtribus & limacibus agitur. Lond. 1694. 8.

Mart. Liſter Exercitationes Medicinales de quibusdam morbis chronicis. Lond 1694. 8.

The Anatomy of Humane Bodies epitomized: by Tho. Gibſon. London 1694. 8.

The Great Lavv of Conſideration: by Anthony Horneck. The ſixth Edition. Lond. 1694. 8.

A Diſcourſe concerning the Divine Providence: by William Sherlock D.D. Dean of St. Paul's. London, 1694. 4.

Stirpium Europæarum extra Britannias naſcentium Sylloge, auctore Joanne Rajo. Lond. 1694. in 8.

Caroli Leigh Phthiſiologia Lancaſtrienſis, & Tentamen de Mineralibus Aquis in eo Comitatu. Lond. 1694. 8.

Pharmacopœa Bateana: or, Bate's Diſpenſatory. Compleated with above 500 Chymical Proceſſes: by William Salmon. Lond. 1694. 8.

Aur. Theodoſii Macrobii Opera, cum integris Iſ. Pontani, Jo. Meurſii, Jac. Gronovii notis. Lond. 1694. 8.

Articulorum 39 Eccleſiæ Anglicanæ Defenſio, una cum nova eorundem verſione. Cantabrigiæ, 1694. 8.

Friderici Spanhemii Brevis Introductio ad Hiſtoriam Sacram utriusque Teſtamenti. Lugd. Bat. 1694. 4.

Frid.

Frid. Spanhemii Introductio ad Chronologiam & Historiam Sacram ac praecipue Christianam. Amstel. 1694. 4.

Francisci Junii De Pictura Veterum Libri tres. Accedit Catalogus Architectorum, Mechanicorum &c. Roterod. 1694. fol.

Histoire Generale des Drogues, par le Sr. Pierre Pomet. A Paris 1694. fol.

Bibliotheca Telleriana, sive Catalogus Librorum Bibliothecæ Dn. C. M. Le Tellier, Archiepiscopi Ducis Remensis. Parisiis 1693. fol.

La Methode d' Etudier les Historiens Profanes par Rapport a la Religion Chrétienne, par le R. P. Louis Thomassin. A Paris 1693. 8.

Libri Salomonis, cum notis Jac. Benigni Bossuet, Episcopi Meldensis. Parisiis 1693. 8.

La Vie d' Olivier Cromvvel, par Mr. Leti. A Amsterd. 1694. 12.

Memoires de Jaques Melvil, contenant une relation de quelques evenemens sous la Regne de la Reine Elizabeth &c. A la Haye 94. 12.

Methode pour apprendre facilement l' Histoire Romaine. A Brusselle 1694. 12.

Les Apophtegmes, ou Bons Mots des Anciens. A Paris 1694. 12.

La Vie du Cardinal Duc de Richelieu. A Cologne 1694. 12.

Le Secretaire des Amans. A Paris 1694. 12.

La Morale Chrétienne abregée, par J. La Placette. A Amsterdam 1695. 12.

Traité de la Conscience, par J. La Placette. A Amsterd. 1695. 12.

La Vie d' Elizabeth, Reine d' Angleterre. Traduit de l' Italien de Mr. Gregoire Leti. A Amst. 1694. 12.

Histoire de l'Empire, par le Sr. Heiss. Troisieme Edition augmentée. A la Haye 1694. 12.

Nouveau Voyage d' Italie. Seconde Edition augmentée. A la Haye 1694. 12.

Histoire de Florence par Nicolas Machiavel. Traduction nouvelle. A Amsterd. 1694. 12.

Le Dictionaire Geographique. A Brusselle 1694. 12.

Traduction nouvelle des Satyres, des Epistres, & de l' Art Poëtique d' Horace. A Paris 1694. 12.

Pratique de la Perfection Chretienne, du R. P. Alphonse Rodriguez. Traduction nouvelle par M. L' Abbé Regnier Des-Marais. A Anvers 1693. 12.

(o)

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipſiæ
Calendis Octobris Anno M DC XCIV.

BIBLIOTHECA TELLERIANA.

Pariſiis, e typographia regia, A. 1693. in fol.
Alphab. 6. plag. 2.

POſt Bibliothecam Sluſianam, ſive librorum, quos Jo. Gualterus S. R. E. Cardinalis Sluſius Romæ ſibi congeſſerat, Catalogum a FranciſcoDeſeine adornatum, cujus A. 1691. p. 23. mentionem fecimus, in medium producere nunc viſum eſt Tellerianam, præcellentiorum in quavis diſciplina librorum exquiſito numero, accurato delectu, optimoque ordine haud parum illuſtrem: quam magno labore ſtudioque ſibi comparavit Illuſtris & Reverendiſſimus Carolus Mauritius Le Tellier, Archi-EpiſcopusDux Remenſis, primus Franciæ Par, Belgicæ Secundæ Primas, Capellæ item Regiæ Præfectus, Regiorum Ordinum Commendator, &c. qui in Præfatione ad Lectorem ipſe edocet, quibus gradibus ad iſtam amplitudinem hic apparatus adſcenderit. Ut nempe A. 1662. a viro in optimis ſcriptis inveſtigandis deligendisque ſupra fidem ſolerte & curioſo præclaram librorum ſupellectilem, ſanctorum imprimis Eccleſiæ Patrum operibus elegantiſſime editis inſtructam, impetraverit, prima adeo Bibliothecæ velut fundamenta erigens; ut poſtmodum, dum in Italia, Belgio, Anglia peregrinaretur, aut Galliam luſtraret, optimos ubique libros diligenter inveſtigaverit; ut nullis pepercerit impenſis curisque, ut e diſſitis quoque ac exteris regionibus libri undiquaque numero haud exiguo asportarentur; ut denique e teſtamento viri eruditiſſimi, Antonii Faure, Pariſiis A. 1689. denati, acceſſio perquam copioſa facta fuerit. Quemadmodum autem ii, quibus conficiendi hujus catalogi provinciam illuſtriſſimus poſſeſſor demandavit, ſingu-

lorum librorum argumenta dilucide exposuerunt, & auctores, editionum annos, locos, editores, ac typographos (manuscripta enim nulla uspiam inveneris,) diligenter indicarunt: ita istam sibi dispositionem observandam arbitrati sunt, ut Disciplinas omnes ad quinque classes generaliores, Theologiam, Jurisprudentiam, Historiam, Philosophiam, & Humaniores Literas revocaverint. A Theologia proin ordientes, Biblia primum Sacra, Bibliorum dehinc Interpretes, mox sanctos Patres aliosque Scriptores Ecclesiasticos antiquos, Græcos pariter & Latinos, ac denique Theologos secundum religionum diversitatem collocatos exhibent. In classe secunda Juris utriusque rationem habent, librosque eo pertinentes referunt, Concilia quoque cum generalia, tum provincialia & diœcesana, & Tractatus, qui ad eorundem Canones spectant. Liturgias autem & Officia Ecclesiarum tum Orientalium tum Occidentalium propria huic classi simul inserunt. In tertia ad Historiam progrediuntur, ubi præmissis, quæ ad Geographiam & Chronologiam pertinent, voluminibus, ipsius Historiæ partes ita digerunt, ut prima omnium occurrat ecclesiastica, post profana vetus Græca ac Romana, adjectis heic Numismatum, Inscriptionum, aliarumque Antiquitatum libris. Suum deinde singularum Nationum historiis locum assignant, ducto ab Europæis initio, & cæterarum orbis partium Scriptoribus subjunctis. Quinimo & Vitas hominum illustrium ibidem recensent, & quicquid de Academiis, aut Universitatibus, deque Bibliothecis & re libraria scriptum est, illuc reponunt. In quarta classe sistunt Philosophos, Logicos, Physicos, Ethicos & Oeconomicos, Politicos, Historiæ Naturalis Scriptores, Medicosque & Mathematicos. Ultima Literis Humanioribus destinata exhibet Grammaticos, Lexicographos, Oratores, Poëtas, Philologos; quo postremo nomine ii omnes designantur, qui variæ ac multijugæ eruditionis libros cum ediderint, in nullam e quatuor superioribus classibus apte referri potuerunt. Agmen tandem claudunt Miscellanea, sive diversorum tractatuum, libellorum, aliorumque opusculorum collectiones. Harum classium conspectus luculentior post præfationem additur; catalogo autem ipsi Index prolixissimus annexus est, in quo Auctorum omnium nomina sub alphabeti ordinem redacta inveniuntur, non exclusis etiam anonymorum Scriptis, quæ secundum extantiora titulorum vocabula inibi commemorari videas.

LE

LE CARACTERE DE LA REINE

Elizabet &c.

i. e.

Character Reginæ Eliſabethæ ejusque primariorum ſtatus Miniſtrorum: auctore Dn. Bohun e Societate Regia.

Hagæ Com. 1694. in 12. Plag. 18.

QUod maximum fortiſſimumque Regem, Alexandrum Macedonem, unice in votis habuiſſe accepimus, ſcriptorem ut ferret ſublequens ætas, cujus ingenium & facundia, rerum a ſe geſtarum æquaret magnitudinem: illud Eliſabethæ Reginæ incomparabili, & fortuna, & egregiis facinoribus cum Alexandro comparandæ, propitiis fatis obtigit. Quem enim Cambdenus fugit, illuſtre illud Britanniæ ſidus, cujus calamus quicquid attigit, id eripuit letho, & ad ultima transmiſit ſecula. Jam vero & Bohunius prodit, qui in nullo alio argumento ingenii vires rectius periclitari poterat. Non tamen hiſtoriam texit, ſed mores ſolum Eliſabethæ & miniſtrorum depingit. Nos inſtituti noſtri memores, ex Gallica verſione ea referemus, quæ præcipue memoratu digna videbuntur, cetera ſicco prætereuntes pede. Ecquis enim tam hoſpitem ex literarum monumentis retulit animum, ut Eliſabethæ res geſtas ignoret?

Inter fœminas eruditas non ultimum locum deberi Eliſabethæ, omnibus conſtat. Græcæ Latinæque linguæ peritia doctiſſimos etiam viros vicit. Scriptores vero Græcos Romanosque ita legit, non ut in iis aucuparetur, quæ ſermonem elegantiorem redderent, aut vanæ oſtentationi inſervirent, ſed quæ animum ad magnam fortunam formarent, ſolidaque adeo imbuerent eruditione. Philippi Melanchthonis Locis Communibus delectata, eisdemque ſedulo uſa eſt, ad animum recto de vero Numine ſenſu imbuendum. Cæteris tædia quanta animi conſtantia tulerit, multis Auctor ediſſerit, & quam prope a morte abfuerit: aſt ſervavit eam Philippus Hiſpaniæ Rex, ſororisque ne in eam ſæviret impotens furor, effecit. Intelligebat enim Rex callidiſſimus, ſi interfecta Eliſabetha, moreretur ſine prole Maria, Angliæ regnum Mariæ Stuartæ, quæ Franciſco II. Galli-

p. 4. 5.

p. 13.

p. 16.

p. 21.

Gallicani regni hæredi nupserat, delatum iri; id quod ne contingeret, neve hac accessione Gallorum nimium augeretur potentia, ipsius ma-
p. 28. ximopere referebat. Postquam commutato cum regio diademate squalore carceris, rerum potiri cœpit Elisabetha, studium religio-
p. 30. 31. nem, cui innutrita erat, propagandi dissimulabat. Primum præcipuumque prudentiæ singularis specimen in delectu eorum, qui illi
p. 35. 36. a consiliis ministeriisque esse debebant, dedit. Alterum, quod cum Hispanos æque ac Gallos sibi infensos esse sciret, cum hisce tamen potius quam illis iniverit pacem. Quod Caletum concesserit Gallis, perfidia fraudibusque circumventa, id reprehensum a multis est: saltem imprudentiæ eam arguere non dubitabant. Sed perperam. Non enim sine insigni Anglicanæ Gentis emolumento hoc eam fe-
p. 47. 48. cisse, Auctor contendit probatque. In illos qui Romanæ Ecclesiæ sacris erant addicti, nihil durius unquam statuit, priusquam Pius V. R. P. anathematis fulmen in eam vibravit: sed ne tum quidem morte quis, nisi scelere eandem promeruisset, est punitus. Ceteroquin religionis curam gessit haudquaquam perfunctorie: æque ac
p. 62. 63. reipublicæ, quam bonis temperare legibus & augere, ampliioremque reddere omni ope allaboravit. Rogata ut iniret matrimonium, il-
p. 73. 74. lud quidem abnuit, rationesque gravi ac sapienti oratione exposuit,
p. 78. 79. quam Auctor pariter ac Camdenus, literis consignavit. Uterque seriem procorum refert, qui ambiere Elisabetham, inter quos summos Reges Principesque conspicere licet. De Maria Stuarta, quæ carnificis ictu periit, ita disserit noster, ut inde virtutibus Elisabethæ
p. 128. adspersam fuisse labem, contendat. Henricum Darlæum, volente & suadente Elisabetha, junctum fuisse Mariæ connubiali fœdere, eun-
p. 132. demque ipsius Mariæ scelere periisse non negat. Rationes vero, quæ Elisabetham, ut violato hospitalitatis jure, sanctissimo amicitiæ fœdere, insuper habitis tot precibus, Reginam Scotiæ manciparet custodiæ, adduxere, num tanti sint, ut excusari ob eas Elisabetha queat,
p. 136. dubitat: saltem istud asserit, non odio aut vindictæ cupiditati hic E-
p. 137. 140. lisabetham indulsisse. Astædem Mariæ laudare plane nequit, atque non inepte Elisabethæ accommodari posse putat, quod de Davide dicit sacer Spiritus, *eundem fecisse quæ recta erant coram Domino, & nunquam præcepta ejus migrasse, excepto negotio Uriæ Hethæi*, 1. Reg. XV. 5. sic & Elisabetham, modo cædem Mariæ demas, ita se gessisse,

nihil

nihil ut ei exprobrari posſit. Si ergo Nathan ad Eliſabetham miſſus fuiſſet, non alio quam quo Davidem allocutus eſt, eandem excipere potuiſſe ſermone. Pro Maria illud militare ait, quod, licet vel maxime criminibus, quæ illi objiciebantur, fuiſſet polluta, nefas tamen ſit Reginam nullius imperio obnoxiam rapere ad tribunal, & ferali Judicis ſententiæ ſubjicere. Pro Eliſabetha contra iſtud quodammodo facere, quod Mariam ſemper ſumpſerint obtentui ejus hoſtes, ad res novas in Anglia moliendas. Hæc occaſionem ſpeciemque præbebat perditiſſimis mortalium, ad quævis perpetranda: id quod uſu & experientia fuit comprobatum. Primum inter hosce locum tenent Northumbriæ & Weſtmorlandiæ Comites. Horum fœdiſſimos, ſed irritos conatus, prolixe hic legere licet. Norfolciæ Dux totam inſtruxerat ſcenam, ſed tam callide, ut initio ne in ſuſpicionem quidem criminis veniret. Aſt tandem conſiliorum ſerie prodita, capite plectitur. Sed & Romani Præſulis decreta tum hoſce, tum alios, ad mordendum frenum impulere. Implacabili nimirum odio in Eliſabetham exarſerant Romanenſes. Hinc Duaci novam doctrinæ excitarunt officinam, in qua Societatis Jeſu Sacerdotes Anglicam pubem, extorrem, ſacrisque Eccleſiæ Romanæ addictam, erudiebant, Regumque & Principum cædibus Eccleſiæ pomœria dilatare amplioraq; reddere, ut Auctor ait, docebant. Hinc ceu ex equo Trojano percuſſores Principum & parricidæ prodierunt, quorum ut irriti eſſent conatus, divini Numinis provida cura fecit. Guilielmus Parrus omnes, ſi non atrocitate conſilii, certe aſtutia ſuperavit, de quo quæ Auctor tradit, legiſſe neminem pœnitebit. Cui & & illud obſervatum eſt, inter tot machinationes & inſidias, quas Proteſtantium Principibus ſtruxerint Romanenſes, unicum ſolum, Guilielmum videlicet Arauſionenſem Principem, illorum ſcelere periiſſe. Eliſabethæ multum quoque negotii faceſſebant Hiberni. Ormondii & Desmonii Comitum initio quidem privatæ fuere lites: hinc tamen occaſio enata eſt Desmonio jugum quatiendi. Sed hi quidem motus in prima, quod ajunt, ſuppreſſi ſunt herba. Periculoſiores ſed & diuturniores fuere, quos O-Neal Tir-œniæ Comes, perfidus & ingratus homo, excitavit: cujus fraudulentia omnes prope Hibernos in Eliſabetham, quæ tamen nullius fortunæ hominem ad ſummos honorum titulos evexerat, armavit. Proregum Hiberniæ,

p. 141. p. 141. p. 142. p. 146. p. 157. p. 160. p. 174. p. 180. p. 237. p. 241. p. 257.

Digitized by Google

quibus injunctum erat ad officium revocare defectores, varia fortuna & in Reginam fides fuit. Eſſexium Comitem perturbatus Hiberniæ ſtatus itidem præcipitem dedit. Tandem Montioii induſtria dexteritasque id obtinuit, quod fortuna pluribus degenaverat. Etenim callide inter Hibernos litium ſemina ſparſit, diviſosque adeo & ſejunctos facilius vicit. Indulſerat Eliſabetha Hibernis libertatem ſacra Romana aut retinendi, aut amplectendi Reformatæ Eccleſiæ doctrinam: & nihilo ſecius religionem obtentui ſumebant perfidi perditique homines. Unde concludit Noſter, decipi illos, qui ſatis tranquillitati reipublicæ conſultum putant, ſi omnibus doctrinam, quæ ipſis pulchra aut commoda videtur, ſequi liceat.

p. 260.
p. 274.
p. 275.
p. 278. 279.

Cum vero præcipue Auctori conſtitutum ſit, mores Reginæ, & miniſtrorum ejus quaſi in ſpeculo ſiſtere, muneri ſuo ſane neutiquam defuit. Et Eliſabethæ quidem genium totus liber paſſim exhibet: præſertim circa finem, prudentiam ejus in ferendis legibus, in augendis ſubditorum opibus; ſeveritatem in coercendis judicibus & miniſtris, ad ſuas cupiditates leges detorquentibus; juſtitiam in modo litigiis & contentionibus ſtatuendo, in puniendis improbis, in uſuris ad certam legem revocandis; pietatem & reverentiam erga miniſtros verbi divini, amorem erga populum, ſtudium ſubveniendi pauperibus, curam in muneribus publicis viris dignis & idoneis committendis, magnificentiam & liberalitatem parſimonia temperatam, ceteraſque virtutes, non tantum deprædicat, ſed & exemplis firmat. Nec prætermittit eam vivendi rationem, quam domi tenuit, cultumq; ait in veſtimentis ſplendidum vereque regium fuiſſe, cum prodiret in publicum, domi modicum aut nullum; in ceteris ita ſe geſſiſſe, ut temperantiæ, caſtitatis, ſobrietatis & vigilantiæ exemplar reliquerit poſteritati. Nec corpori pulchritudo ac majeſtas defuit. Hanc vero cum ſenectute imminutam ſentiret, adeo ægre id tulit, ut in ſpeculo formam contemplari ſine ingenti indignatione non ſuſtinuerit. Nec vitia ejus diſſimulat Auctor, præſertim quod adulatoribus præbuerit aurem, & militum labores meritaque non ita, ut par erat, penſaverit: ut ut laudare viros fortes, eorumque celebrare memoriam, illi ſolenne fuerit. Ad iram quoque propenſiorem fuiſſe tradit, adeo ut in puellas, quæ a ſervitiis illi erant, non raro verberibus ſævierit.

p. 331.
p. 334.
p. 336.
p. 361.
p. 350. 352.
p. 355.
p. 358.
p. 360.
p. 368.
p. 385.
p. 392.
p. 343. 344.
p. 345.
p. 369.
p. 403.

In

In procerum, & miniſtrorum, quibus uſa eſt Eliſabetha, moribus delineandis, non minus ſuam omnibus probavit diligentiam. Hic Leiceſtriæ Comitis, Eſſexii, Guilielmi Cecilii, Suſſexii, Thomæ Hovvardi Norfolciæ Ducis, Willoughbeii, Walſinghami, Burghleii, Throgmortoni, aliorumque clariſſimorum virorum virtutes, vitia, ingenium, fata, ceu in tabula depicta, conſpicere licet, ut inde ſibi quisque quod imitetur, quod fugiat, capere poſſit. p. 81. 82. p. 92. p. 97. p. 98. p. 154.

Subinde quoque ad alia argumenta, ubi locus ſeſe offert, digreditur. Nec injucunda ſunt aut inutilia lectu, quæ de bellis civilibus Franciæ, de bello Belgico, de bello Anglorum contra Hiſpanos auſpiciis Eliſabethæ geſto, de invincibili, ut vocabatur, Hiſpanorum claſſe victa, & tantum non deleta, de itineribus Draci, Johannis Oxenhami, & Thomæ Cavendish, de lite inter Eliſabetham & Urbes Germaniæ Hanſeaticas, de ædibus *Stiliard* Hanſeaticis ademptis, ſimilibusque prolixe diſſerit. p. 102. p. 103. p. 104. p. 106. p. 188. p. 202. p. 232. p. 310.

Sed de calumniatoribus obtrectatoribusque Eliſabethæ quædam addit. Primum inter hoſce locum meretur Nicolaus Sanderus, quem eo usque impudentia provexit, ut incontinentiam, libidinem, & ejusmodi crimina, optimæ Reginæ objiceret. Quem tamen præter inauditam mentiendi libidinem nihil ad ſcribendum ſecum attuliſſe, tota vitæ ſeries evincit: omnesque, quibus contigit quotidiano vitæ commercio cum Eliſabetha uti, faſſi ſunt uno ore, pudicitiæ & caſtitati adeo litaſſe eam, ut, ſi Eccleſiæ Romanæ ſacris fuiſſet addicta, vel ob eam virtutem tantum, ſanctorum numero jam pridem fuiſſet adſcripta. Sed & ceteri, qui gloriam ejus objecta quaſi caligine obfuſcare anniſi ſunt, Didymus ille Veridicus, Florimundus Raymundus, Georgius Care Scotus, aliique hoc demum obtinuere, ut poſteritati conſtaret, fuiſſe homines male feriatos, qui maximæ Reginæ commentis quibusdam plane ineptis, & ſuam falſitatem prodentibus, labem adſpergere conati ſunt. p. 283. 287. p. 325. p. 411.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVISSIMA, in qua ſecundum ſolidiora veræ Phyſicæ & ſanioris Medicinæ fundamenta, omnium morborum origo ex quatuor morbis cardinalibus concatenata ſerie deducitur, eorumque ſuccincta ac perſpicua medendi methodus explicatur a Joh. Bernhardo Gladbach Med. Doct. Crucenacenſi.

Her-

Herbornæ apud Joh. Nic. Andr. 1694. 8.
plag. 34.

CUm in eo eſſet experientiſſimus hujus libri Auctor, ut ea quæ ex clariſſimorum ſuorum præceptorum, Harmeſii cumprimis & Overcampii, fideliſſima informatione hauſerat, attenta mentis conſideratione reputaret & in certum ſyſtema digereret, conceptibus ſuis ordinem, qui anima rerum eſt, deeſſe ſenſit. Alios ergo conſulendos ſibi Auctores cenſuit, qui morbos ad certas claſſes retulerunt; ſed cum nullus ex ipſis deſiderio ejus omni ex parte ſatisfaceret, ſuo quoque ingenio aliquid vindicandum putavit, tantumque ſeria meditatione in conceptibus ſuis ordine diſponendis profecit, ut morbos in praxi occurrentes ad quatuor fontes aut morbos cardinales referendos eſſe non dubitaret, ex quibus innumeri manant rivuli, qui eandem agnoſcunt cauſam & generalem ſui curam indicant.

Primus Morbus Cardinalis ipſi eſt *febris*, cujus naturam ut exponat, explicat primum ſtatum œconomiæ animalis naturalem, oſtenditque ſanitatem noſtram conſiſtere in libero ſanguinis omniumque ab eo dependentium ſuccorum circuitu, nec non æquali juſtaque omnium particularum commixtione & blanda commotione, illi efferveſcentiæ analoga, quæ contingit, quando ſali volatili oleoſo paucæ guttulæ ſpiritus vitrioli affunduntur. Febris ergo cauſam conſtituit in turbata ſanguinis mixtione, h. e. perverſa ac irregulari particularum ejus commotione, qua ſingulæ non agitantur eo loco, ſitu, ac numero, quibus in regulari efferveſcentia commoveri debebant, nec mutuis vinculis & amplexibus amplius continentur, ſed acidæ deſtituuntur ſpirituoſis, oleoſis & terreſtribus; ſpirituoſæ & volatiles privantur acidis, oleoſis; ſalinæ orbantur aquoſis, oleoſis: quo fiat ut divortium a ſe invicem faciant, & amicum illum conſenſum, quo antea inter ſe conſpirabant, deſerant, & hic acidæ, illic ſalinæ, ibi oleoſæ, alibi ſpirituoſæ ſeorſim exiſtant. Hujus autem turbatæ mixtionis tres ponit cauſas, nempe inordinatam particularum compreſſionem, ſpirituum defectum, & ſpirituum ſuppreſſionem, cum aliarum particularum quaſi compedibus ligantur. Signum febrium pathognomonicum eſſe pulſum præter naturam frequentiorem cenſet, illos refellens qui ipſum pro infallibili auctæ efferveſcentiæ & circulationis ſigno habent, cum tamen ideo cor repetitis ictibus opus

habeat,

habeat,quia ſanguis viſcidus & craſſus una conſtrictione expelli nequit,& in febrium quoque horrore,ubi circulatio aucta fingi nequit, pulſus ſit frequentior. Explicat deinde ſymptomata febris, & horrorem ac frigus ex tranſitu materiæ ſubtili intercluſo, calorem vero ex materiæ ſubtilis viam ſibi liberiorem parantis motu derivat. Intermiſſionem vero & reditum hinc oriri exiſtimat,quod ſanguis quidem ceſſante calore febrili priſtinam fere adipiſcitur mixtionem, nihilominus tamen ſucceſſu temporis tenacior evadit, obſtruitque poros,præſertim glandularum,ut ſucci in motu ſuo impediti evadant acriores, & tandem in ſanguinem effundantur,novumque pariant paroxyſmum. Quoniam vero ſucci illi non poſſent in ſanguinem irruere,niſi a tergo ſucci premant, atque certa horum requiritur quantitas,quæ tempore certo quoque a reliquis humoribus ſecerni poteſt, hinc manifeſtum eſſe adſcrit,cur ſtatis temporibus redeantparoxyſmi.

Secundus morbus Cardinalis eſt *Scorbutus*, originem trahens ex ſanguine ſuffocato & rancido, viſcido acido, viſcido ſalſo aut acido ſalſo, in quo ſcilicet genus aliquod particularum ad fermentationem felicius peragendam neceſſarium,præcipue volatilium, deficit aut ſupprimitur; unde minus agitatur, nec ad debitum volatilitatis aut exaltationis gradum evehitur, & hinc rancidus fit, ſeu leviorem & incipientem putredinem contrahit. Originem hujus imprimis ex aere vitiato & diæta corrupta, reliquarumque rerum non naturalium abuſu arceſſit.

Tertius morbus eſt *Cachexia*, quæ ortum habet ex ſanguine craſſo,viſcido,tenace, acido, auſtero & immaturis particulis fœto; unde duplex eſt viſcida & acida. In illa prædominium obtinent particulæ viſcidæ & glutinoſæ, in hac particulæ acidæ; ſuntque duo hæc genera ita copulata inter ſe,ut unum abſque altero vix conſpiciatur. Differt Cachexia a Scorbuto,quod in illa ſanguis omnesque ab eo dependentes humores ſint viſcoſiores,in hoc autem ſint ſuffocati pejusque mixti. Hanc autem ſanguini labem ſex res non naturales male adminiſtratas affricare, pluribus demonſtrat Auctor experientiſſimus.

Ultimus tandem Cardinalis morbus eſt *Catharrus*, quo nomine intelliguntur obſtructiones in variis corporis partibus ortæ ab injuriis externis, quæ humores incraſſant,ac interdum plus minusve

perturbate commiſcent, quales ſunt imprimis aer potusque frigidus. Ex hiſce quatuor radicibus innumera propullulant, Auctore judice, ſymptomata ſeu morbi particulares. Nimirum ad *Febrem* referuntur dolor capitis, vigiliæ, lethargus, phrenetis, delirium, convulſiones, ſitis, aphtæ, appetitus proſtratus, nauſea, vomitus, diarrhœa, dyſenteria, alvus adſtricta, proſtratio virium, anxietates, inquietudines, variolæ, morbilli &c. Ad *Scorbutum* pertinent dolor capitis, vertigo, apoplexia, paralyſis, convulſiones, ſpaſmi, halitus oris fœtidus, ptyalismus, cruentatio gingivarum, dentium vacillatio & caries, palpitatio cordis, appetitus proſtratus, fames canina, cardialgia, dolores inteſtinorum, alvus adſtricta, diarrhœa, dyſenteria, dolores artuum fixi & vagi, maculæ diverſi coloris & magnitudinis, puſtulæ, ulcera, pruritus, phthiſis ſeu tabes, ſudores nocturni, laſſitudo ſpontanea &c. Ad *Cachexiam* ſpectant, præter nonnullos cum ſcorbuto communes, melancholia, delirium melancholicum, mania, vigiliæ, epilepſia, catalepſis, hæmorrhagia narium, aſthma, palpitatio cordis, ſyncope, appetitus proſtratus, fames canina, pica, malacia, ructus, inflatio ventriculi, murmura abdominis, borborygmi, flatus, tympanites, incubus, paſſio hyſterica, hydrops, menſium ſuppreſſio eorumque nimius fluxus, fluor albus, calculus renum & veſicæ, iſchuria, diabetes, icterus, arthritis, varii generis tumores, puſtulæ, ulcera, tumores tonſillarum, œdema, ſcabies, ſtrumæ, tumores cancroſi & ſcirrhoſi &c. Ex *catharro* fluunt gravedo, coryza, dolor capitis, convulſiones, apoplexia, hydrocephalus, ophthalmia, inflammatio, aurium tinnitus, ſonitus, obauditio & ſurditas, dolor dentium, angina, pleuritis, tuſſis, hæmoptyſis, phthiſis, palpitatio cordis, ſyncope, appetitus proſtratus, nauſea, vomitus, cholera, alvi fluxus, colica, inflammatio ventriculi & inteſtinorum, paſſio iliaca, ſtranguria, febres inflammatoriæ, lymphaticæ aut catharrales dictæ, paralyſes nunc univerſales nunc particulares, tumores & inflammationes glandularum parotidum, tonſillarum, uvulæ, aliarumque partium, arthritis fixa & vaga.

Curationis autem omne momentum in eo ſitum exiſtimat Auctor, ut maxima ratio habeatur morborum cardinalium, in iisque funditus eradicandis omnis collocetur opera, niſi interdum ſymptomati-

matibus urgentibus ſit ſuccurrendum, quo in caſu cavendum, ne ſymptoma mitigaturi cauſam cardinalem exaſperemus.

Hæc ergo ipſi lex eſt generaliſſima, languentem humorum circulationem intendere, imminutam particularum fermentationem reſtituere, ſufflaminatam inſenſibilem tranſpirationem augere, viſcidum incidere & attenuare, acidumque non tam præcipitantibus terreis, quæ malum nunquam penitus eradicant, concentrare, quam volatilibus & ſpirituoſis exaltare, comminuere, infringere, cum aliis particulis digerere, aut illud per inſenſibilem tranſpirationem aut diureſin eliminare & excludere. Sedulo quoque, præſertim in ſcorbuto & cachexia, ad primas vias reſpicere jubet, atque a vomitoriis plurimorum morborum curam exordiri, quia cruditates in primis viis hoſpitantes non raro eludunt omnem digeſtivorum & attenuantium remediorum præſtantiam. Medicamenta hunc in finem commendat, non multa quidem ſed ſelecta & ipſo uſu comprobata. In primis laudat inter antiſcorbutica elixir vitæ Overcampii, cujus deſcriptionem genuinam candide alias ſe communicaturum pollicetur; inter confortantia oleum camphoræ ex radice cinnamomi, quod in locum confectionum alkermes & hyacinthorum optimo jure poſſit ſubſtitui, & quo ſolo diligenter in uſum externe vocato conſummatum paralyticum curaverit Dn. Overcamp; inter diaphoretica bezoar orientale, quod vulgarium præcipitantium efficaciam longe antecellat, & utiliſſime volatilibus commiſceatur; inter anticachectica pilulas ex gummatibus, quorum continuo uſu multos cachecticos, ab aliis medicis relictos, ab experientiſſimo ſuo Patre curatos teſtatur. Earum ſequens eſt formula;

Rec. Gumm. Ammon.
Aſſ. fœtid.
Galban. an. ℥j.
Tartar. Vitriol.
Vitriol. Mart. an. ℈j.
Ol. Succin. vel cinnam. gutt. V.
M. F. pil. Doſ. a ℈ſt. ad ʒſs.

Digitized by Google

JUSTINI HISTORIÆ PHILIPPICÆ, ex recenſione Joannis Georgii Grævii, cum ejusdem Caſtigationibus.

Amſterodami apud Henr. Wetſtenium, & Trajecti ad Rhenum apud Guil. van de Water, 1694. in 12. 1. alphab.

AN plus utilitatis JUSTINUS hac epitome, qua Trogi Pompeji libros, omnium fere antiquiorum regnorum & rerumpublicarum origines, incrementa & interitus complexos, eleganter recenſuit, eum in dicendo cultum adhibens qui hiſtoriam adeo vaſtam mirifice illuſtrat; an damni attulerit, dum ipſi Pompejani libri hac ratione interciderunt, incertum eſt. Sane dum Trogi in compendium redacti memoriam ab interitu vindicavit, præclare de eo meritus eſt, nec minus ipſe Pompejus quam eruditi omnes plurimum ei debent; quod ſi hac Epitome, ut nonnulli exiſtimant, factum eſt, ut hiſtoriæ Trogi ſive ob nimiam molem neglectæ, ſive Juſtini ipſius iniquitate ſuppreſſæ perierint, non dubium, male conſultum aut Trogi famæ aut eruditorum commodis fuiſſe. Quomodocunque autem ſe res habeat, gaudemus tam inſigni Scriptore ſuperſtite, maximasque gratias iis deberi intelligimus, qui ſalvum nobis eundem præſtiterunt, non aſſidua modo lectione, verum etiam imitatione, vel Scioppio judice, digniſſimum. Primæ ejus ſalutis & integritatis partes debentur *Jacobo Bongarſio*, qui Pariſiis anno 1581 e novem manuſcriptis codicibus & tribus impreſſis, emendatiorem eum caſtigatioremque cum Notis edidit: poſt quem *Elias Vinetus* 1590, *Franc. Modius* 1605, *Matthias Berneggerus* 1631, *Iſaacus Voſſius* 1640, *Tanaquillus Faber* 1671, *Joh. Vorſtius* 1673, *Oxonienſis* editor 1674, *Petr. Joſ. Cantelius* 1677, *Jo. Schefferus* 1678. cum notis & inſignibus animadverſionibus eum in publicum emiſerunt, & juventuti, ut ab hoc Scriptore hiſtoriarum diſcendarum tanto felicius initium facere poſſent, commendarunt. Cujus commodis, & litterarum elegantiæ aſſidue ōperam navans doctiſſimus vir *Jo. Georg. Grævius*, nec hac in parte defuit, ſed eundem utiliſſimum Auctorem anno 1668 curis ſuis illuſtratum in lucem protulit; poſtea etiam, quum Batavus bibliopola Lugdunenſis *Jac. Hakius* anno 1683 cum notis Variorum, iſtum

Digitized by Google

iſtum in modum, quo anno 1650 a Thyſio concinnatus prodierat, eundem procudere vellet, integras doctiorum virorum notas adſperſit, propriis peculiarem in locum conjectis; quas nunc ſolas minori forma prodeunti Juſtino ſubnexuit. Quæ editio tanto magis ſe commendat, quod uſui juventutis non ſolum aptior eſt, commodiorem in modum arctata (in quem redactos etiam Ciceronis de Officiis & Epiſtolarum libros, notis ejusdem celeberrimi Grævii inſtructos, & nitidiſſime excuſos, Wetſteinii bibliopolæ induſtrii curæ debemus) verum etiam emendatior cæteris, certe Lugdunenſi illa nullis partibus inferior eſt, præterquam quod aliorum doctorum virorum in hac omiſſæ ſunt notæ; Index autem Freinshemianus a Scheffero auctus non minus quam in iſta comparet.

HISTOIRE UNIVERSELLE DE TROgue Pompée, reduite en abregé par Juſtin. Traduction nouvelle avec des remarques, par Monſieur D. L. M.

Juxta Editionem Pariſienſem 1694. in 12.

Alph. 1. plag. 16.

QUi Latinæ linguæ minus gnari ſunt, hiſtoriæ tamen antiquorum imperiorum cognitione imbui cupiunt, iis hæc verſio Gallica Juſtini exacta & elegans uſui eſſe poterit; qui autem Juſtinum Latinum legunt, invenient & ipſi in hac Interpretatione, quod gratum ſit. Nam & temporum rationem a Juſtino confuſam ubique ferme Interpres annotavit, ſecutus Salianum, e quo ſua depromſit Cantelius; & in notis libro cuivis ſubjectis lucem hiſtoriæ haud ingratam affudit, ſuæque interpretationis rationem reddidit. Ut adeo gnaris æque ac ignaris Latinæ linguæ, Juſtinum hunc Gallicum exiſtimemus futurum utilem.

R. P. D. A. H. C. M. P. T. D. VER THEOLOgicum, dicta quædam D. Apoſtoli Pauli in Epiſt. ad Rom. a v. 17. Cap. IIX. ad Cap. XI. explicans.

Ratisbonæ, literis Hofmannianis A. 1693. in 4.
Constat plagulis 12.

COmmunicat hic Autor, quicunque sit, publico meditationes suas, quibus, cum adolescens divinis operam daret literis, ex angustiis animi, in quas ob difficultatem Paulinæ dictionis inciderat, privato studio eluctatus est. Neque tamen tanti suum hunc laborem facit, ut credat eum aut magnis Theologis æquari, aut ita nodos omnes esse explicatos, ut forte perspicacioribus aut saltim curiosioribus oculis tricæ nullæ relictæ sint; sed id tantum sperat, mediocribus ingeniis solatia non defutura esse, si similibus implexi certaminibus dignentur filum suæ interpretationis sequi. Uti autem antiquæ fidei sinceram lucem, tanquam unicam cynosuram, ad quam omnia dicta converteret, sibi præfixit: ita confidit neminem fore, qui vel minimum novitatis insimulare possit. Tantum abest, ut contentionibus studere velit, quas vel inutiles censet, vel iis dignas, quibus officium illud demandatum est. Interim ad propagandam fidei Apostolicæ doctrinam non tam rixosas altercationes aut asserentium multitudinem facere, quam si evidentia divinarum Scripturarum animi convincantur, existimat.

In fine Cap. XI. v. 26. ventilat quæstionem: *an Judæorum aliqua adhuc insignis & numerosa Conversio sit expectanda?* Hanc, si de solo facto instituatur (præcisis Chiliastarum & Judæorum fabulis de regno Messiæ temporali plane beato, aut ad legem Mosis restabiliendo, abjecta etiam promissione Catharorum de Ecclesiæ perfecta mundicie) nec ad omnes & singulos isthæc extendatur conversio, etsi valde copiosa futura, affirmare nullus dubitat, sequentibus innixus e textu depromtis fundamentis. Primo enim Paulum eam rem, de qua agit, vocare dicit μυστήριον, i. e. exponente Chrysostomo, τὸ ἀγνοούμενον καὶ ἀπόρρητον, καὶ πολὺ μὲν θαῦμα, πολὺ δὲ τὸ παράδοξον ἔχον; ut adeo non videatur id nunc in mente fuisse Apostolo, ut successivam & lentam illam Judæorum conversionem, de qua jam antea c. IX. 27. 29. XI. 6. Romanos docuerat, proponeret: siquidem & ipse verbis, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, testetur se de re prius non tradita aut patefacta loqui. Deinde ex ἀλληλουχία textus evincit, Paulum de conversione singulari & copiosa loqui, utpote qui occasione verbo-

Digitized by Google

verborum ἐκκόπτεσθαι & ἐγκεντρίζεσθαι, cum quibus ſenſum conjungi oſtendat conjunctio γὰρ v. 25, hanc prædictionem effatus ſit. Jam vero vocabula illa ſibi mutuo oppoſita non reſpicere ait unius privati fidem, ſed totius & inſignis cœtus. Igitur & hoc loco Paulum non aliquorum, ſed numeroſæ multitudinis reditum ad Eccleſiam deſignare. Si enim quorundam ſingulatim ſpectatorum fidem hic ſibi Paulus præfixiſſet, & per vocem ἐγκεντρίζειν expreſſiſſet, nunquam eum potuiſſe dicere, Gentem Judaicam fuiſſe exciſam. Denique ad ſcopum Apoſtoli provocat, quem verba v. 30. & 31. ſuggerant, ubi Paulus Judæos cum Gentibus conferens demonſtrat, ut Gentes e cœtu peccatorum facti ſunt cœtus fidelis, ita etiam cum Judæis actum iri, ut qui nunc maxime ſunt cœtus infidelis, tandem etiam in gregem fidelium evadant. Jam, ſi de miſericordia, quæ ſingulis obtingat & paucis, accipias, alterutrum ait ſequi veritati minus conſonum: aut Gentes nunquam factas fuiſſe fideles (cum & in V. T. fideles ſparſim inter Gentes extiterint) aut ex iis paucos ſaltim miſericordiam eſſe conſecutos. Qualem igitur Converſionem tempore Chriſti adeptæ ſunt Gentes, talem etiam Judæos tempore a Deo præviſo conſecuturos eſſe contendit, nempe non una aut altera ove, ſed toto agmine in viam reducto. Poſthæc argumenta, quæ in contrarium adducuntur, examinat. Præprimis ad locum Luc. XIIX. 8. reſpondet, vera eſſe poſſe verba Chriſti & Apoſtolorum, etiamſi Judæi fuerint converſi: utpote qui non reſarcituri ſint jacturam, quam hæreſes, impietas, voluptates, ſecuritas, ignavia, imo quævis vitia, unde tot populorum ab Eccleſia defectus, aut jam intulere aut adhuc inferent; ut adeo ſupremorum temporum Eccleſia futura ſit μικρὸν ποίμνιον, qualis ſub primo Chriſti adventu fuit Luc. XII. 32. Quod ſi igitur Chriſtus comparaverit tum numerum vere credentium cum immenſa turba infidelium, admodum exiguum futurum eſſe ait, ita ut fides prædictionis ſide Judæorum non obliteretur. Addit præterea, verba Luc. XIIX. 8. ad Rempublicam & Gentem Judaicam, non vero ad Eccleſiam N. T. pertinere. Atque hæc ſpeciminis loco adducta ſuffecerint ex libello, quem perluſtraſſe integrum, neminem pœnitebit.

PHI-

PHILIPPI JOHANNIS TILEMANNI dicti SCHENCK, THEOLOGI Marburgenſis, Commentarius in JUDÆ Catholicam Epiſtolam: cum Appendice de AGAPIS veterum Chriſtianorum. Acceſſerunt COMMUNIO PEREGRINA & OBLATIO SINE COMMUNIONE.

Marburgi ſumptibus Chriſtoph. Olffen/ 1693. in 8. Alph. 1. p. 18.

COnjunguntur hic uno volumine quatuor Tractatus, quos ſigillatim recenſere non ſubterfugiemus. In Commentario ad Epiſtolam Catholicam B. Apoſtoli JUDÆ, Clariſſimus Autor, præmiſſis Prolegomenis ſive præliminaribus ad titulum, ſubjungit diſpoſitionem analyticam, nec non paraphraſin ſeu explicationem verbalem totius Epiſtolæ, deinde cujuslibet commatis exegeſi ac declaratione inſtituta, theoremata inde ac praxin pietatis conſtanti tenore deducit. Quod attinet duo illa vexatiſſima hujus Epiſtolæ loca de *pugna Michaelis Archangeli cum Satana ſuper corpore Moſis* v. 9. deque *Prophetia Henochi* v. 14. tradita, circa priorem difficultatem tutiſſimum eſſe putat, ſi ex Zach. III. 1. 2. 3. hanc depromtam dicamus hiſtoriam. Easdem ibi commemorari perſonas, Angelum Domini (increatum, Meſſiam) & Satanam: easdem res, diſceptationem inter hoſce: eundem exitum, & eadem verba: *increpet te Dominus. Corpus Moſis* Autori noſtro eſt Lex Moſis, complementum vel impletio legis Moſis: perinde ut בעצם היום *in corpore diei* Exod. XII. 51. diem ipſam ſonat, lucem diei, diei complementum. Legem ſcilicet maledictionem pronunciaſſe contra peccatores. Talem fuiſſe Joſuam, talem populum maximis oneratos peccatis: ob quæ accuſarit eos Satanas: Michaelem vero cauſam populi ſui ac Joſuæ egiſſe apud Deum, ejusque miſericordiam urſiſſe. Per eum, qui non auſus eſt maledicere, intelligit Satanam, qui ad dextram Joſuæ ſtetit, ipſi adverſatus Zach. III. 1. & hoc ex parallelo 2. Pet. II. 11. probat, qui non de Michaele Archangelo, ſed de Angelis malis dicit, quod *non ferunt blaſphemiæ judicium contra eas dignitates coram Domino.* Circa poſteriorem nodum, Prophetiam Henochi concernentem, Prophetas etiam ante diluvium extitiſſe obſervat, idque ulte-

rius

rius patere docet ex Gen. VI. 3: *non contendet Spiritus meus* (i. e. prophetarum, qui temporibus Noachi ante diluvium prædicarunt) *cum homine in æternum.* Ita primum Adamum prophetam fuiſſe ex his verbis colligit: *vocabitur vira, eo quod ex viro deſumta eſt. Ideo derelicturus eſt vir patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, eruntque in carnem unam*, Gen. II. 23. 24. Ipſam Henochi Prophetiam, quam citat Judas, poſtquam nec ex libro ſcripto, nec ex traditione ſanctorum, neque per σύνεσιν πνευματικὴν ex illis Scripturæ verbis, in quibus latebat, collectam fuiſſe prolixe ostendit, cum iis ſentire ſe dicit Interpretibus, qui & rem & verba hujus Prophetiæ ex dictamine ſpeciali ac immediato Spiritus Sancti profluxiſſe arbitrantur.

Diſſertatio de AGAPIS duodecim capitibus abſolvitur. Cap. I. de nomine ac definitione: C. II. de origine Agaparum: c. III. de procœniis Corinthiorum: C. IV. de vero Agaparum initio: C. V. de natura ac ratione illarum: Cap. VI. de intentione veterum ac ſcopo in Agapis: c. VII. de earundem cibis, ordine, ac ritibus: C. IIX. de tempore & loco: c. IX. de varietate: c. X. de corruptione ac vitiis; c. XI. de abrogatione: c. XII. de reliquiis Agaparum, erudite agitur. Sententia Autoris, per ſingula hæc capita uberius deducta & demonſtrata, ut uno conſpectu exhibeatur curioſo Lectori, huc redit. Putat ſcilicet (a) in Novi Teſtamenti principio Cœnam Dominicam, ſicut in prima inſtitutione, cum cibis ordinariis, prout occaſio ſe offerret, ſumtam: neque prandia vel cœnas haſce, poſt quas corpus Domini ſumebatur, Agaparum nomen vel rationem habuiſſe, (b) Hæc Chriſti ipſius & primæ Eccleſiæ ſimplicitas cum apud Corinthios, luxui præ aliis deditos, in abuſum, Sacramenti contemtum ac opprobrium degeneraſſet, Apoſtolica autoritate Cœnam Domini a cibis ordinariis ſeparatam eſſe. (c) Poſt hæc tempora & procul dubio hac occaſione enatas demum Agapas in Eccleſia: ex pia videlicet imitatione fidelium, & ad teſtandam gratitudinem erga Deum, & charitatem erga proximum, maxime ad evitandam cenſuram Apoſtolicam, quaſi pauperes, qui in Eccleſia Dei, contemnerent, ac nihil habentes pudefacerent, 1. Cor. XI. 21. (d) Illas Agapas non conjunctas unquam fuiſſe cum participatione corporis & ſanguinis Dominici; id quod rationibus quatuordecim contra communem ſen-

tentiam evincere ſatagit, §. 71. ad 85; ſolutis omnibus, quæ in contrarium afferuntur & afferri poſſunt, argumentis §. 86. ad 90. (e) Sed tamen horrendum in modum has ipſas a Gentibus blasphematas, & a Chriſtianis variis modis depravatas, tandem ſeculo IV. proſcribi meruiſſe, & in eleemoſynas commutatas. (f) Hinc in privatis quoque ædibus dilectionis illa convivia refrixiſſe, & tandem cum nomine ipſo penitus periiſſe. (g) Nonnullas tamen reliquias agaparum noſtro adhuc ſeculo ſuperſtites manſiſſe in Eccleſiis puioribus, tum quoad eleemoſynas poſt cœnam largius erogatas, tum quoad prandia frugalia & ſobria a fidelium familiis inſtituta.

Diſſertationis de COMMUNIONE PEREGRINA Synopſis hæc eſto. Cap. I. nomen peregrinæ communionis & res ipſa plurimis ignota traditur: & quod Communio apud Veteres non ſemper Euchariſtiam, ſed Communionem Sanctorum Eccleſiaſticam, i.e. jus, ſtatum, ordinem, conditionem, vel ſocietatem Eccleſiæ membrorum inter ſe deſignet, innuitur. Poſt adductos quatuor Canones, Concilii Rhegienſis XXXI, Agathenſis I. & IV, nec non Ilerdenſis XVI, expreſſe ejus mentionem facientes, novem notæ ſeu proprietates communionis peregrinæ proponuntur, ex quibus de ejusdem natura ſanum judicium ferri poſſit; quod nempe fuerit cenſura ſeu pœna eccleſiaſtica, a Concilio vel Epiſcopis congregatis impoſita, qua Clerici cujusvis ordinis ob ſchiſma, vel contumaciam, vel contemtum Communionis & Eccleſiaſtici cœtus, vel neglectum officii, vel furtum levius de domo Dei, vel ſuppreſſionem facultatum Eccleſiaſticarum, moverentur gradu vel dignitate ad tempus, ita ut nomen deleretur ex matricula Sacerdotum ſuo ordine ſacra eccleſiaſtica obeuntium, reditus etiam officii amitterentur. Cap. II. contra Bellarminum atque Binium quinque rationibus aſſeritur, quod alia peregrina fuerit communio, alia laica: cum ad Laicam damnati Communionem, ob ſumma ſc. mortis vel capitalia crimina, gradu ac dignitate miniſterii prorſus exciderent, neque unquam ad ſacra officia reciperentur; ſed peregrina damnati communione non omni plane miniſterio exuerentur, & teſtata pœnitentia priſtinum gradum ac dignitatem reciperent. Deinde contra Vasqueſium oſtenditur, eam non fuiſſe ſitam in peculiari veſtitu, cum quo peregini communicarent; nec in eo, quod aliena eſſet & diverſa a Sacerdotum communicandi ratione;

nec

nec dictam peregrinam ratione loci, in quo cum advenis & peregrinis cœnam percipere cogerentur; nec fuisse in peregrinationibus Clericorum sitam; neque probabilem videri Albaspinæi sententiam, duplicem facientis peregrinam Communionem, quarum altera a Cœna excluderet, altera ab Episcopo successore separaret. Refutatur denique Cellotius, nil sacri respexisse communionem peregrinam, sed mere civilem censuram, victum & amictum Clericorum concernentem, fuisse dictitans. Cap. III. sex argumentis probatur, Communionem peregrinam non aliquem privasse participatione Cœnæ. Adhæc negatur in communione precum, aut in participatione cœnæ cum Clericis sine literis formatis sive commendatitiis peregrinantibus: aut denique in simplici suspensione ab officio seu privatione functionum ecclesiasticarum ad tempus, quod Calixtus, Bosquetus, Hildebrandus, & Rixnerus sentiunt, sitam fuisse. Quæ posterior sententia duodecim refutatur argumentis, rejectis simul contrariis exceptionibus. Cap. IV. communio peregrina fuisse perhibetur, *Relegatio Ecclesiastica seu Exilium Ecclesiasticum, quo ab altiori ministerii gradu & Ecclesia, in qua præsidebant, remoti, ad aliam Ecclesiam, ubi dignitate minuti res sacras curabant, ad tempus migrare tenebantur.* Quod sex probatur argumentis, & ex canone Concilii Regiensis illustratur. Cujus occasione investigatur, quid Chorepiscopi fuerint in Ecclesia prisca; nempe qui βιωτικὰ Ecclesiæ in regionibus, villis, agris Episcopatui annexis, loco Episcopi curarent. De cætero hujus Censuræ Ecclesiasticæ fontes ex jure Romano Merillum & Albaspinæum derivare observat: vix autem habere illam fundamentum in Sacris asserit. Patres Græcos nullam, solos Latinos expressam ejus facere mentionem ostendit. Denique ipsius usum adhuc hodie apud nos, sed alio sub nomine obtineri scribit, dum Clericos inordinate viventes in pœnam delicti ab una Ecclesia ad aliam minoris momenti, dignitatis, ac redituum relegari, quam vulgo eine Pönitents-Pfarre dicimus, constet.

In Dissertatione de OBLATIONE SINE COMMUNIONE Casus Conscientiæ ad incudem vocatur: *Utrum Pastor S. Cœnam administrans ac porrigens aliis, possit, juxta Christi exemplum, Apostolorum ac veteris Ecclesiæ praxin, ab ejusdem participatione abstinere?* Casum hunc negative decisurus, administrantem semper

cum fideli cœtu communicare, edere ac bibere corpus & ſanguinem Domini debere adſtruit. Probationem orditur Cap. II. ab inſtitutione Sacramenti, cujus tum exemplum urget, tum mandatum. Et primo quidem Chriſtum una cum Apoſtolis ſumſiſſe ſacra ſymbola, ex verbis *accepit* & *fregit*, probare ſatagit. Accepit, inquiens, panem non ſolum in manus, ſed eo modo, quo aliis comedendum tradidit. *Fregit*, fractione ſcilicet perfectiore, quæ guſtationem & perceptionem involvit. Quin etiam frangendo Chriſtum comediſſe panem, ſatis clare colligi poſſe autumat ex ratione Sacramenti, quod non inſtituere ſolum, ſed ſimul uſu ac perceptione propria ſanctificare debuerit Mediator noſter, ſicut omnia reliqua tam veteris quam novi Teſtamenti Sacramenta in perſona ſua conſervaſſe legitur. Id quod ex verbis Chriſti: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur*; nec non ex ritu Paſchali, quo primus omnium paterfamilias ſuam deguſtabat partem, poſtea ſingulis comedentibus bucellam porrigebat, prolixius deducit. Speciatim quoque Chriſtum bibiſſe poculum Euchariſticum, probat ex Matth. XXVI. 29. Tum integram percepiſſe Euchariſtiam, ex Apoc. III. 20. infert: quin & Patrum, Calvini, Lutheri ac Pontificiorum quorundam hanc eſſe de Chriſto cœnato ſententiam oſtendit. Tandem ad mandata & rationes, quæ in verbis inſtitutionis continentur, progreditur, imo ex ipſis nominibus ſacræ Cœnæ rem iſtam conficere tentat. Ab inſtitutione Sacramenti Cap. II. ad autoritatem SS. Patrum pergit, qua evincere vult, omnes in Eccleſia præſentes debuiſſe communicare, ita ut Paſtores ſe non potuerint eximere, & eam in rem Juſtini Martyris, Tertulliani, Micrologi, Chryſoſtomi, ac Liturgiarum loca producit. Neque licuiſſe cuiquam præſentium durante communione templo exire, ne forte communionem ſubterfugeret: miſſam vero Euchariſtiam ad ægros abſentes; imo cenſuram gravem non communicantes ex plebe incurriſſe oſtendit. In ſpecie probat, Paſtores conſecrantes ſemper percepiſſe Euchariſtiam: & hunc ordinem olim obtinuiſſe, ut primi communicarint Sacerdotes: graves etiam cenſuras expertos fuiſſe Miniſtros a communione ſacra abſtinentes. Cap. III. ex Hiſtoria Eccleſiaſtica rationem ac tempus declarat, quo inſtitutioni huic piæ ac uſui recepto ſucceſſerit abuſus, quem vocat, contrarius. Cap. IV. & ultimo objectiones ſequentes ab Autore ſol-

vuntur

vuntur atque refutantur, cum nempe dicitur: (1) esse rem indifferentem, quæ fieri & non fieri possit: (2) hodie omnes ex plebe præsentes non communicare: (3) propter reverentiam Sacramenti Pastores abstinere a perceptione crebra: (4) Pastores non semper satis digne præparatos esse ad percipiendum Sacramentum; (5) nec semper cum ægris ac moribundis edere ac bibere posse panem ac calicem Domini: (6) rem esse exigui momenti, quæ tanto non sit urgenda molimine: (7) recepti moris mutationem futuram difficillimam. Conclusio tandem exhortatione peragitur, adhibitis viginti & quatuor rationibus ad conscientiam directis. De cætero novam hanc plane *Tilemanni* sententiam, quod *Pastor sacram Cœnam administrans ac porrigens aliis, non possit, juxta Christi exemplum, Apostolorum ac veteris Ecclesiæ praxin, ab ejusdem participatione abstinere*, penitius examinavit *Johannes Faes* Stadensium Pastor primarius in Tractatu de CHRISTO INCOENATO. Cujus recensionem anno superiori Calendis Decembris instituimus p. 529. ad 537.

JOHANNIS FAES OBELUS PEREgrinitati Communionis Peregrinæ PHILIPPI JOH. TILEMANNI dicti SCHENCK, in gratiam veræ ac sinceræ Antiquitatis, fixus.

Bremæ, sumtibus Hermanni Braueri, 1694. in 8.
Constat plagulis viginti.

DE Communione peregrina eruditis receptam opinione defensurus doctissimus Autor, adversus clarissimum Dn. *Tilemannum*, in præfatione statim ipsi exprobrat, quod peregrinam communionem de *Parochia jejuniori & tenuiori* (quam vulgo eine Pönitentz-Pfarr dicunt) interpretetur, ac ita rem istam non uti fuit, sed qualis hodie ipsi videtur & ob oculos versatur, concipiat, eidemque aliam plane personam aliudque minus imponat. Uti autem Communionem peregrinam vi vocis (quæ est a *peregre*, quod dicitur, quasi *per agrum*, unde & *peragrare*) talem (f. 22.) vult esse communionem, quæ non fit domi & eo in loco, ubi quis degit, sed foris in alio agro vel terra; ita formalem ejus rationem (f. 269.) constituit in mutatio-

ne loci cum respectu termini a quo, puta Ecclesiæ, in qua hactenus sacris cujuscunque ordinis Clerici vacarant, & S S. Eucharistiam sive administrarant sive sumserant; tum respectu termini ad quem, puta Ecclesiæ, in qua posthac a sua emigratione ad tempus sacris operaturi, sanctamque cœnam celebraturi vel sumturi essent. A priori Communione ordinaria exibant, adeoque ab ea peregrini fiebant: ad aliam migrantes ut peregrini recipiebantur, & in ea id agebant, quod in priori Communione agere ipsis non amplius integrum erat, spe tamen ad priorem Ecclesiam aliquando revertundi alebantur. Etenim, scandali remotionem, non tamen sine prudentia, priscam illam & primitivam Ecclesiam omni studio sibi quam commendatissimam habuisse scribit, cum Ecclesiæ ædificationi magis nihil adversari videatur quam illud. Et hanc formalem rationem etiam Lucam Osiandrum edisserere judicat, quando *in Epit. Histor. Eccl. Cent. V. L. I. c. XXX. p.* 140. scribit: *non possum satis intelligere, quid sibi* peregrina Communio velit; *nisi forte significet, tali Clerico, non eo loco, ubi habitat, communionem dandam, ne Ecclesia, conscia illius peccati, offendatur. Alio autem & peregrino loco ei licere pœnitenti communicare, ubi ipsius peccatum ignoratur.* Negat proinde *Faesius*, Communionem peregrinam recte a Tilemanno definiri per *relegationem*, cum loci ejusdem territorii mutatio non sit continuo relegatio, quæ ejectionem e territorio, sub quo aliquis hactenus vixit, includat. Negat eam proprie ac strictim esse *remotionem ab officio*. Siquidem Communione peregrina digni officio suo fungebantur, licet non in eo, ubi hactenus, loco, sed in alio, p. 264. 266. Negat peregrinam Communionem S. S. Cœnæ usum excludisse, f. 193. 220. Negat, quæ de altioris gradus & dignitatis imminutione a Tilemanno dicta sunt, esse simpliciter vera. Etenim, si Clericus infimum gradum tenens, hac Communione peregrina notandus esset, quo modo ille de altiori gradu ministerii rejici, & ejus dignitas imminui poterat? Sane si id futurum, non ipsi amplius in Clero locus relinquendus, sed e Clero ad statum Laicum omnino deprimendus erat. Quod si hoc, Communio ejus non peregrina sed Laica, nec communio Clerici sed Laici habita fuisset; cum infimi Clericatus socio, non alia amplius pateat via quam ad Laicismum. Tacemus nunc reliqua in Tilemanni sententia ab Autore hic obelo notata παροράματα, quæ si pleniori pede

insequi

inſequi ſuſciperemus, nimium hæc ipſa excreſceret relatio. Nunc ſaltim conſpectum totius Libri per duo & viginti Capita ſe diffundentis exhibebimus. Agitur nempe Cap. I. de voce *Communio*, ejusdemque diverſis in antiquitate ſpeciebus: c. II. de appellatione communionis peregrinæ & canone Concilii Regienſis: c. III. de peregrina communione, quod non ſit ſub una, uti volunt Papiſtæ: c. IV. de communione peregrina, quod non ſit laica: c. V. de communione laica, quod non ſit communio ſub una: c. VI. de veſtitu Clericorum communioni peregrinæ expoſitorum: C. VII. de veſtitus Clericalis in delictis amiſſione: C. IIX. de Vaſqueſii ſententia: c. IX. de nominum e matricula eraſione in peregrina communione: c. X. de Scholaſticorum & Canoniſtarum opinione & ejus diſcuſſione: c. XI. de quorundam hujus communionis adjunctorum examine: c. XII. de communionis peregrinæ in rigidiorem & leviorem diſtinctione: c. XIII. de Cellotii ſententia: c. XIV. de communione peregrina S.S. Cœnæ uſum non excludente: c. XIV. de ejus indole reſpectu mortis: c. XVI. de illius ſenſu in Concilio Agathenſi: c. XVII. de teſſeris ejusdem: c. XIIX. de opinionis in hoc argumento receptæ defenſione: c. XIX. de communione peregrina utentium qualitate: c. XX. de poriſmatum quorundam examine: c. XXI. de communione peregrina Chorepiſcopis ſolenni: c. XXII. de communionis peregrinæ cataſtrophe.

LA GENEALOGIA DE DOMINII, &c.

hoc eſt:

Genealogia Dominiorum, auctore Camillo Contareno, Nobili Veneto.

Amſtelodami A. 1693. in fol. Alph. 6. pl. 19.

Proſtat Venetiis apud Hieronymum Albritium.

PRiusquam Auctor illuſtris ipſum rei cardinem aggrediatur, in generali quadam tabula univerſum dominiorum conſpectum exhibet, unaque ſic pagina omnem materiæ hujus ordinem inſinuat; methodo poſthac tali uſus, ut ſingula ipſius operis argumenta multorum celebrium Scriptorum teſtimoniis adſtruat, atque exemplis gravioribus

bus ubivis illustret. Opus universum duobus constat tomis, quorum prior, qui superiore anno prodiit, Dominia Oeconomica, Maritale, Paternum & Herile exhibet; alter, qui lucem nondum adspexit, Dominia Politica, tum naturalia, Monarchicum, Aristocraticum, Democraticum, tum violenta, Tyrannicum, Oligarchicum & Ochlocraticum complectetur.

Tomus I. quatuor libris absolvitur, quorum *primo* id agit Auctor, ut originem Dominii latius ita dicti non ex artificiali quodam humani intellectus invento, sed ex natura ipsa in primo capite derivet; postea Dominium Monasticum, quo suis quisque dominatur affectibus, ad felicem hominis vitam necessarium esse, in capite secundo demonstret; ac tandem Oeconomici Dominii necessitatem, definitionem, subjectum, finem, atque divisionem in tertio capite superaddat.

Libro *secundo* Conjugale Auctor persequitur Dominium, & ante omnia matrimonii necessitatem ad procreandam sobolem in capite primo & secundo demonstrat; ubi Imp. Justiniani verba, in Novellæ 22. præfatione asserentis, *matrimonium sic esse honestum, ut humano generi videatur immortalitatem ingeniose introducere*, variis auctoritatibus aliis ex antiquitate depromptis illustrat. In capite tertio adversus Socratem contendit, communionem uxorum & polygamiam esse illicitam. A capite quarto ad vigesimum usque sextum varia requisitorum genera ad id, ut consortium hoc maritale bene constitutum censeatur, necessaria accumulat, qualia sunt, ut uxor v.g. æquali cum marito gaudeat conditione, ut parentes probitate sua conspicuos agnoscat, ut justam consecuta fuerit ætatem, ut quis virginum lubentius quam viduarum complexibus se dedat, ut ducenda dotem propriæ conditioni æqualem afferat, ut ipsa eandem cum marito veneretur patriam, ut e fœcundiori stirpe oriunda sit, &c. Ad ipsum postea Dominium mariti in uxorem delatus, civile potius illud quam despoticum aut tyrannicum esse jubet, atque ita temperatum, ut honestati conjugis per omnia probe consulatur; multumque huc existimat conducere, si post libertatis prudentem refrænationem, in rebus honestis ipsius desideriis ac votis maritus satisfaciat, a prava eam conversatione arceat, ingenuis ministris commendet, rariuscule extra domum vagari patiatur, proprioque ubivis exemplo ipsi commode præluceat. A capite demceps vigesimo sexto

usque

Digitized by Google

usque ad quadragesimum, quod ultimum est, de his primum, quæ soli uxori, ac postmodum de iis, quæ utrique conjugum cordi & curæ in re familiari esse debeant, agere instituit. Ibi cavendum maximopere existimat, ut ne aliqua rixosam aut zelotypia laborantem sese prodat; hic autem necessarium esse statuit, ut mutuas utrique operas in familiæ salutem jungant, ita tamen eas moderentur, ut ipsa rerum acquisitio marito soli relinquatur. Qua occasione de variis acquirendi modis Auctor Aristotelem secutus disserit. Tandem nonnulla monet circa acquisitarum rerum conservationem, officia ad uxorem spectantia enumerat, & tractatione de repudio, seu divortio, deque variis illius causis libro huic colophonem imponit.

In *tertio* Dominii Paterni aggreditur considerationem, cui unum & quinquaginta destinavit capita, quorum summa eo tendit, ut, postquam heic regalem quasi, sed limitatam potestatem reperiri indicaverat, plurima de liberorum educatione commentetur, quæ modo parentem utrumque, modo præceptores iis præficiendos, modo artes, quibus imbuendi sint, modo alia istius generis concernunt, a nobis heic prolixius haud memoranda, cum in his præceptionibus similem penitus in modum ac in antecedenti libro Auctor sese gesserit.

Nec plura addimus e libro *quarto*, ubi tredecim capitibus Dominium Herile delineat, & primo loco distinctionem inter servos naturales & legales excutiens, istos nuncupat homines istiusmodi, qui corpore quidem robusti, ingenio autem imbecilles atque a natura ipsa ad servitutem destinati sint; hos vero a lege quondam constitutos, sed hodie nuspiam apparentes, cum servi nostrates mercede sua conducti a liberis parum discrepent. Mox ad servorum manumissionem olim usitatam dilabitur, ac operam de cætero præcipuam in eo collocat, ut, quibus modis servi ab hero tractandi sint, pro more suo speciatim & prolixe doceat.

MEDICINAL EXPERIMENTS:

i. e.

Experimenta Medica, sive, Collectio selectorum tutorumque Remediorum, maximam partem simplicium, paratuque facilium &c. Auctore honoratissimo ROBERTO BOYLÆO, Armigero & Societatis Regiæ Socio.

Volumen Secundum.

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1693. in 12. plagul. 9.

PRimum remediorum a *Generoſiſſimo*, dum viveret, *Autore* amicis communicatorum, inque *Actis A. 1692. p. 492.* recenſitorum *Volumen, alterum* hoc inſequitur, longe majorem eorum numerum, ter centum videlicet, triginta ſi demas, continens, e quibus tamen pauciora nunc ſufficiat indigitaſſe. Apoplecticis namque excitandis, oleum lentiſci deſtillatum naribus eorundem inſufflatum perhibetur potentiſſimum. Ruta recens cum oleo juglandum expreſſo in cataplaſma redacta, & umbilico adaptata laudatur in anaſarca. In febri intermittente, cumprimis tertiana, pulvis radicis Serpentariæ Virginianæ celebratur. Mammis flaccidis Cicuta recens præſcribitur, cataplasmatis ſpecie imponenda. Polygonum & Polygonatum in manibus retenta, usq; dum incaleſcant, hæmorrhagiam narium dicuntur compeſcere. Semen Clematis peregrinæ parti cuicunque ſtricte alligatum, veſicas in hac non minus concitare innuitur, ac Cantharides. Pro tuſſi phthiſica levanda paſſularum majorum acinis liberatarum rutæque ſummitatibus infarctarum uſus matutinus commendatur. Spumæ cereviſiæ clavos pedum abigendi tribuitur virtus. Colicæ ac paſſionis hyſtericæ ſedandarum ergo fumus zingiberis fiſtula, inſtar tabaci, ter vel quater de die præcipitur hauriendus. Succinum flavum mercatorem quendam ab hydrope liberaſſe memoratur. Veſica vervecina, reſciſſa cervice, probe in clibano exſiccata & pulveriſata, in urinæ incontinentia atque diabetis principio pronuntiatur efficax. Terebinthina cum ſaccharo optimo in pilulas redacta, non minus ac Mercurius dulcis cum eodem commixtus, egregium antidyſentericum traditur remedium. Veſicula vervecis fellea, bile etiamnum plena, poſt duarum triumve guttarum urinæ ægrotantis calidæ additionem, in aëre libero exſiccata, Icteri curam magneticam abſolvere creditur. In odontalgia ſuccus rutæ recenter expreſſus auri regionis affectæ ſuadetur inſtillandus. Succus Chelidonii pro inſigni vulnerum recentium balſamo venditatur. Cæterum uti *Index* eorum morborum, adverſus quos remedia proponuntur, ſubjicitur, ita & *Præfatio* propria quondam Auctoris manu exarata præmittitur.

p. 1. p. 5. p. 10. p. 16. p. 18. p. 28. p. 35. p. 39. p. 44. p. 48. p. 51. p. 81. p. 83. p. 112. p. 151. p. 179.

PHAR-

Digitized by Google

PHARMACOPOEA BATEANA, or, Batés Diſpenſatory.

i. e.

Diſpenſatorium Batei, Anglice redditum ſtudio GUILIELMI SALMONIS, Profeſſoris Medicinæ.

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1694. in 8.

Conſtat plagulis 63.

QUam Pharmacopœam Bateanam induſtrius *Shipton* Latine bis edidit, in *Actis A.1688. p. 617. & 1692. p. 93.* commemoratam, eam denique nativo, i.e. Anglico hic veſtitam habitu, alio ſimul ordine diſpoſitam, notisque ac medicamentis, partim ineditis, partim aliunde, imprimis e Collectaneis Chymicis Leidenſibus depromtis, auctam exornatamque ſiſtit *Clariſſ. Salmon*, varia poſt ſcripta Anglica, quibus Medicinam hactenus interpretatus eſt, integram brevi *Officinam Chymicam* expectare jubens. Nempe ordinem quod attinet, medicamina non tam juxta ſeriem Alphabeti, in Indice adjecto ſingulisque Capitibus quæ obſervatur, quam pro uſus eorundem atque formæ diverſitate, in certis Capitibus, duobus ſub Libris comprehenſis, edocentur; Tabula Poſologica & Orthonia verborum Appendicis vice Capita 10. & 11. Libri ſecundi, compoſita externa pertractantis, conſtituentibus. In Notis autem adpoſitis non ſolum, quæ *Noſtro* circa remedium corrigendum vel adhibendum ſententia ſit, exponitur, ſed & proceſſus nunc integri, Arcanorum v. g. nonnullorum Goddardianorum omiſſi ſupplentur, nunc poſiti Autoribus ſuis vindicantur, nunc novi etiam ex Autoribus proponuntur. Sic Aquæ aluminoſæ, ubi Sextario hujus unciæ duæ ſpiritus vini combinatæ fuerint, majores aſſignantur vires, veluti quas inherpete ac impetigine inſignes eſſe, exemplo duarum fœminarum, quarum impetiginem ſuſtulit inveteratam, comprobatur. Cortex Peruvianus quemadmodum non ante pulveriſandus, quam in uſum quando trahendus, ob particularum volatilium adeoque virium jacturam mox inſequentem, præcipitur: ita vinum quoque rubrum ſive claretum Spiritui vini commixtum Tincturæ ejusdem extrahen-

p. 1.

p. 2.

p. 312.

p.313.314. dæ conveuientiſſimum oſtenditur menſtruum; ſaltem ut hæc vel ipſe etiam cortex pulveriſatus rite adminiſtretur, nunquam medicamenta iſta fœminis menſium obſtructione ictorove laborantibus, nec aliis, quibus alvus eſt conſtipata, aut febris continens vel continua, nec niſi corpore prius evacuato, ſuadentur propinanda; aliquot in medium adductis obſervationibus, quæ vim corticis dicti continuis in febribus quibuscunque delereriam plerumque evincant. Æ-

p. 401. thiopem mineralem non fuſione modo, ſed & ſola ſulphuris atque mercurii commixtione exacta parari poſſe, mercuriumque cum æquali ſulphuris pondere in mortario ferreo vel vitreo ſubactum, ultra viginti jam annorum decurſum feliciſſime ab Autore adhibitum fuiſſe, anſam primam Chirurgia ſubminiſtrante Barbettiana, innuitur; ita quidem ut ſalivationem non niſi rarius, vix autem ubi teneriorum corporum in gratiam duplum ſulphuris aſſociatum mercurio

p. 667. fuerit, viderit pediſſequam. Sal polychreſtum cum triplo ſalis armoniaci ſolutum ac cryſtalliſatum longe nobilius adſtruitur ſimplici.

p. 109. Ratio Spiritus, Tincturas, Syrupos, aliaque Goddardi medicamenta conficiendi hinc inde proſtat, dum Spiritus aſæ fœtidæ, Corticum

p. 271. Aurantiorum, Cinamomi, Fæniculi, Guajaci, Lavendulæ, Limonum, Menthæ, Nucis Moſchatæ, Opii &c. Tinctura Semin. Angelicæ, Antiemetica ſeu Menthæ, Antepileptica ſeu florum Lavendulæ,

p. 751. Anticolica ſeu Baccarum Juniperi &c. Febrifuga ſeu Schænanthi, Nutritiva ſ. Chinæ, Sudorifica ſ. Serpentariæ Virginianæ &c. Syrupus Hyſtericus ſ. Galbani, Jovis ſ. Ammoniaci, odoratus minor ſ.

p. 178. Benzoini & Styracis, Sapientum ſ. Myrrhæ, ad tuſſim ſ. Olibani, Uterinus ſ. Carannæ &c. deſcribuntur. Eſſentia propoſita Mat-

p. 373. tis Grulingio, Magiſterium Turpethi Minſichto, Antimonium re-

p. 414. ſuſcitatum Gideoni Harvey, Sulphur auri ſive Aurum potabile

p. 574. Antonio adjudicantur. Bezoardico ſolari, quod e Crollio petitum

p. 433. videtur, aliæ præparationes e Schrödero, Hoffmanno, Rolfincio, Be-

& ſeqq. guino, Zvvelffero, annectuntur; quemadmodum ſali volatili oleoſo

p. 637. Bateano diverſæ ejusdem compoſitiones e Collectaneis Chymicis Leidenſibus ſubjiciuntur. Quoad medicamenta demum inter ſecreta hucusque magis repoſita, quam divulgata, deprehenduntur talia

p. 604. Guttæ Goddardi, Pulvis Ryſſelii, ac Emplaſtrum Febrifugum, in ipſo

& ſeqq. etiam titulo indigitata. Autorem ſcilicet guttæ agnoſcunt diver-

ſum

ſum ab iſto Goddardo, cujus formulæ in Pharmacopœa habentur Bateana, tanti quondam æſtimatæ, ut Carolo II. mille & quingentis libris Sterlingenſibus dicantur ſtetiſſe; nil aliud vero eſſe ſignificantur, quam oſſium humanorum oleum deſtillatum, poſt diuturniorem digeſtionem a ſpiritu ſeparatum, facilius & efficacius juxta Autorem præparandum, ſi mox a ſpiritu & ſale volatili ſejunctum cum ſale aliquamdiu volatili digeratur, odore gravi per ſpiritum nitri & ſpiritum vini ſpoliandum promtiſſime; cunctis nihilominus præparationibus ſolutio oſſium ſpiritu nitri rectificato facta, & duplo ſpiritus vini tartariſati maritata præfertur. Ryſſelii autem pulvis ſive ſulphur ex antimonio acquiritur, hoc in crucibulo ſupra ignem fuſum ſufficientem in aquam effundendo; ſic enim portio major coloris luteſo-rubicundi ſub nomine ſpecierum majorum ad fundum mergitur mitiores vires exſerens, minor vero ſive ſulphur coloris aurantii ac violentioris efficaciæ, ſub minorum ſpecierum titulo ſuprema petit. Tandem Emplaſtrum febrifugum, quo ſolo Ventriculi regioni applicito febres intermittentes quævis abiguntur, e thuris unciis quatuordecim, olei olivarum unciis duabus vel q. ſ. & minii drachmis tribus invicem liquatis coaleſcit. p. 830. p. 911.

AL-CORANUS, SEU LEX ISLAMITica Muhamedis, Filii Abdallæ, Pſeudoprophetæ, ad optimorum codicum fidem edita ex Muſeo ABRAHAMI HINCKELMANNI D.

Hamburgi, ex officina Schultzio-Schieleriana, 1694. in 4.

Conſtat 162. ſemiplagulis.

QUam aliis ſtudiis accidiſſe videmus felicitatem, ut a primo ſtatim, quo renaſci cœperunt tempore, viri extiterint omni laude majores, qui ad ea vel promovenda, vel exornanda obſtetrices præbuerunt manus; eandem Orientalia experta fuiſſe, nemo inficias ibit. Quippe totundique ad ſublevanda ea & faciliora reddenda ſemper concurrere, ut eorum vel aliquem inire numerum difficile foret. Imprimis poſt Hebræam Arabica lingua, cum omnigena rerum ſcientia præ aliis ſuperbire, & ad accuratiorem Hebraismi notitiam mul-

multum conferre merito visa sit, sui æstumatores invenit, qui certatim socias junxere operas, ut ejus amœnitates ubivis locorum innotescerent. Inter tot vero doctissimos viros, qui scripta publicando orientalia inclaruerunt, nondum fuit, qui Alcoranum Muhamedismi fulcrum, aft labile satis, luci exponeret publicæ, licet permulti id in animo habuere, plures vero longe, ut id fieret, anxie optarunt: ut ita hæc gloria reservata sit plurimum Reverendo DN. HINCKELMANNO, qui eo, qua prostat facie, orbem eruditum donavit. Nos compagem hujus doctrinæ Muhamedicæ corporis exhibere merito supersedemus, quod ubi mera confusio, ibi frustra ordo quæratur; ex præfatione potius Editoris Clarissimi quædam delibaturi.

Agit autem in præfamine hoc imprimis, ut removeat obstacula, quæ ipsi impedimento esse potuerint, quo minus animum ad Al-Coranum edendum applicaret; inter quæ primum & præcipuum est, exiguum valde & Corani & Arabismi usum esse, meliusque quam in hoc studio locari posse bonas horas. Sed alia Editori mens est, Christiano infidelium quoque ædificationem curæ debere esse cordique. Jam vero Muhamedismum felicius everti non posse, quam si ipsius assectis putida commenta, contradictiones manifestæ, & plagia turpia, quibus scatet Al-Coranus, quem recitasse est refutasse, ante oculos ponantur: ut ita laudem potius quam vituperium mereatur, qui ejus editionem promoverit. Hoc prolixius ostenso, occasio arripitur de auctoribus & fatis Corani differendi. Integrum nimirum opus Muhammedi non esse tribuendum, sed maximam ejus partem Judæo cuidã & Sergio Nestoriano Arabibus Bahira dicto vindicandam; insuper ex N. T. plura translata, & multa ex Judaicis aliisque petita esse scriptis. Hæc inter placuit præsertim nominare libellum, qui tunc temporis sub titulo Evangelii a Petro conscripti circumferebatur. Titulus alias libri integer hic erat: كتاب عجايب وامور ربنا ومخلصنا يسوع المسيح ابن الله الحي المدعو الجبل الطفولية

Miracula & res gestæ Domini nostri & Servatoris Jesu Christi, Filii Dei vivi, vulgo Evangelium infantiæ dicta; cujus falsa detegunturt: quod provocat ad testimonium Josephi Gorionidis, quem Christi tempore vixisse dicit; Mariam Deiparam contra stylum Scriptu-

ræ

ſe vocitet مريت مريم vel سيدنا *Dominam noſtram Mariam*; Chriſtum recenter natum ita matri ſuæ ſe declaraſſe velit; انا هو يسوع ابن الله الذي ولد كما بشرك جبرايل الملك وابي رسلني لخلاص العالم. *Ego ſum Jeſus, ille Filius Dei, qui natus eſt, prout tibi annunciavit Angelus Gabriel, & Pater meus miſit me in ſalutem mundi &c.* Poſt mortem Muhamedis Abu Becr & Othman unice id ſibi commendatum habuerunt, ut undique diſperſa hujus cadaveris membra, quæ impoſtor, dum adhuc in vivis erat, palmarum foliis illeverat, colligerent; quod variis ſuffragiis orientalium Hiſtoricorum probatur. Cumque utilitas ſtudii Arabici maxime in dubium vocetur, commendat illud Vir celeberrimus, non tantum ob inſignem uſum, quem ad meliorem Scripturæ ſacræ intellectum præſtat; ſed & ob varia ſcripta, quæ hac lingua compoſita fuere. Arabibus enim non defuiſſe Poëtas inſignes, Oratores claros, Hiſtoricos prudentes, Geographos peritos, Medicos felices, nec Mathematicos celebres. Si vero hæc adducta non ſufficiant ad conciliandum favorem omnium Arabicæ linguæ, in Etymologicis eam inſignem præſtare uſum monſtrat, percurrendo plurimas linguas occidentales, quæ Arabicæ multa accepta referant; Gloſſarium ſimul commendans magnum Arabico-Perſicum, quod poſſideat, Authore Muhamed Ibn-Abdil-Chalek Ibn Apphalla, e quo incredibilis numerus vocum incognitarum vulgo erui poſſit.

Verſionem quod attinet, eam ſponte ſe omiſiſſe dicit, tam ob difficiliora & interpretum diſſenſu involuta loca, quam ut pretium ſervaretur Linguæ Arabicæ; ne eidem accideret, quod Græcæ, quæ a tempore, quo Græcis Authoribus verſiones addi cœperunt, eviluit. Nec reticet, quibus ad hanc editionem uſus fuerit exemplaribus manuſcriptis, laudans præ aliis illud, quod prægrandibus exaratum literis, Maſorethicis inſuper notis abunde inſtructum ſit, ſtudiisque Muphti alicujus inſerviiſſe acceperit. Nos uti indignum non cenſemus hoc Princeps ſic dictum Exemplar, quo minus lucem videat publicam; ſic optamus, ut Deus celeberrimo Authori vitam & vires concedere velit perennes, quo non tantum alia Manuſcripta Arabica, quorum poſſeſſor eſt, ſed præcipue Gloſſarium magnum Arabico-

bico-Perſicum in uſum Philologiæ conſecraneorum, publica lu-ce beare poſſit.

FRANCISCI JUNII, F.F. DE PICTURA veterum libri tres. Accedit Catalogus Artificum adhuc ineditus.

Roterodami, typis Regneri Leers, A. 1694. in fol. chart. aug. Conſtat alphab. 6. plag. 18.

FRanciſcum Junium, Franciſci Biturigis filium, virum celebratiſſimum, Heidelberga tulit anno ſeculi ſuperioris nono & octogeſimo, eundemque Windſoria, cum ibi anno noſtri ſeculi ſeptuageſimo octavo propemodum nonagenarius obiiſſet, condidit; ceu ex inciſo marmori elogio, quod ad tumulum honorarium Oxonienſis ei Academia ſuſpendit, colligitur. Is animum primo cœpit applicare ad diſciplinas mathematicas, bellicisque artibus ſe dedere, hoc conſilio, ut cum ſe corroboraſſet, ſtipendia faceret ſub ductu Arauſionenſis Principis. Sed cum bellum pactis induciis duodecennibus componeretur A. 1609, aliam vitæ rationem iniit, totum ſe mancipans cum cæterarum optimarum artium, tum præcipue ſacrarum literarum ſtudiis. Poſtquam vero in Britanniam A. 1620. trajeciſſet, ac multos reperiſſet libros veteres Anglo-Saxonicos, linguam illam inſtituit excolere, eique poſtea cognitionem omnium veterum ſeptentrionalium, Gothicæ, Francicæ, Cimbricæ, Friſicæque addidit, & cum poſt triginta annos ad ſuos inde rediiſſet, nihil quicquam remiſit in acerrima contentione rimandi priſca Septentrionis monumenta. In Anglo-Saxonicis enim, Francicisque & Cimbricis Lexicis ac Gloſſariis, inque antiquiſſimis harum gentium Scriptoribus explanandis multum collocavit induſtriæ, ac in ſpecimen illius primum Amſtelodami A. 1655. edidit Obſervationes in Willerami Abbatis Francicam paraphraſin Cantici Canticorum, quam olim Lugduni Batavorum Paulus Merula in lucem protraxerat. Nactus dein antiquiſſimum illum codicem Gothicum, qui argenteus dicitur, & quatuor Evangelia literis argenteis Gothicis deſcripta continet, huic dilucidando diligenter incubuit, ac non multo poſt Gothicam Evangeliorum in-

ter-

terpretationem cum Gloſſario Gothico publici juris fecit: quemadmodum plurimas quoque lucubrationes ad obſoletas haſce linguas ſpectantes Bibliothecæ Oxonienſi legavit, quas inter eminet Gloſſarium quinque linguarum Septentrionalium, quod undecim voluminibus deſcribi nitidiſſime curavit Oxonienſis Epiſcopus, Jo. Fell, iſtudque ſumtibus illuſtris hujus Univerſitatis, ſubauſpiciis Gilberti Ironſide, S. T. P. Coll. Wadham. Præfecti & Academiæ Pro-Cancellarii excudendum eſt. Plura, quæ ad illius vitam atque eruditionem pertinent, Vir Clariſſimus Jo. Georgius Grævius, cui & ea, quæ hactenus dicta ſunt, debentur, ſub frontiſpicium præſentis operis ſuppeditat, ubi vitam ejus univerſam fuſius delineavit. Quam enim inſuper verſatus ille fuerit in Græcis Latinisque omnis generis Scriptoribus, ipſi hi tres de veterum pictura libri ſatis edocent. Hos, cum prima vice commoraretur in Britannia, eruditiſſimus Junius componere occœpit, eam inſtituti tenens rationem, ut picturæ initium, progreſſum, atque conſummationem in iis traderet, partesque has ita etiam explevit, ut nihil heic deſiderare liceat eorum, quæ ex interioribus Græciæ ac Latii penetralibus ad argumenti hujus notitiam derivari potuerunt. Equidem jam A. 1637. typis Amſtelodami mandati ſunt per Guil. Blaeu, ſed cum Auctor eos ab omnibus, qui & eruditionis interioris laude & artis ſcienter pingendi intelligentia eminebant, tantopere probari intelligeret, ut eorum auctoritate verterentur ex Latino in Britannicum & Belgicum ſermonem, manum illi denuo admovit, & tanta copia rerum egregiarum amplificavit, pulcherrimisque tot locupletavit acceſſionibus, ut non interpolatum, ſed recens plane ac novum opus referant, cujus videndi deſiderio mirum hactenus in modum flagrarunt plurimi, quorum ſitim tandem explere laudatus Grævius anniſus eſt. Secum enim habuit has commentationes Vir Nobiliſſimus, Dionyſius Junius, cujus parenti, Senatori Gröningano, denuo in Britanniam migrans Franciſcus easdem commiſerat. Is igitur cum a Grævio rogaretur, non difficilem in iis ad eum curandis ſeſe præbuit, dataque ab iſto fuit opera, ut in elegantem hanc, quam nunc videmus, formam redacta fuerint. Quinimo adjectus etiam eſt alteram hujus operis partem conficiens & adhuc ἀνέκδοτος Catalogus pictorum, ſtatuariorum, cælatorum, tornatorum, aliorumque artificum, & eorum, quæ in priſcis monumentis ce-

lebrantur, operum, quem magno iridem ſtudio adornavit Junius, cum olim in his Commentariis elaboraret, gratiſſimumque illum fore Eruditis tanto minus ambigendum eſt, quanto eum magis jam olim expetiit Vir ſummus, Hugo Grotius, in quadam epiſtola promiſſi vix dum facti Auctorem admonens. Sicuti autem nomina artificum juxta literarum ſeriem diſpoſita conſpiciuntur, ita fabricatorum ab iis operum Index Catalogo præmiſſus, & alius rerum ac verborum eidem ſubjunctus eſt. Sed nec prius iſtud opus accurato indice, cæterisque, quæ ad libri cultum & nitorem merito requiras, deſtituitur.

OLIG. JACOBÆI COMPENDIUM Inſtitutionum Medicarum, in gratiam Tyronum Medicinæ.

Haffniæ apud J. M. Liebe, Univerſit. Bibliop. 1694. Conſtat plag. 8.

PRopoſuit ſibi nobiliſſimus Autor, Inſtitutiones medicas recentiorum induſtriæ & rationi ſanæ magis congruas, ſed reſectis pluribus ad phyſicam ſpectantibus, & ex anatome ſaltim delibatis neceſſariis, exarare. Hinc ὑγιεινῇ & θεραπευτικῇ partibus reliquas ſubordinat; illi quidem Phyſiologicam & Diæteticam, huic Pathologicam, Semioticam, Curatoriam, eoque ordine ſingulas pertractat. In Phyſiologia ergo L. I. de chylo & ſanguine, de cribratione humorum a maſſa ſanguinea, & de temperamentis ſolum agit. L. II. Sex res non naturales, medicis vocatas, partem Diæteticam abſolventes, perluſtrat. L. III. Pathologiam abſolvit, de morborum differentiis, temporibus, & cauſa diſquirens, ubivis antiqua novis illuſtrans. L. IV. partem Semioticam, adeoque ſigna ex urina & pulſu, diagnoſin cauſarum morbificarum, prognoſtica & dies criticos complectitur, in quorum numero, quæ verba illius ſunt, nil fere certi ſtatuit. L. V. partem Therapeuticam tradit, Methodo medendi ſubjungens præſidia ipſa, venæ ſectionem, emetica, purgantia, (in quorum ſpeciali diſquiſitione latius & curioſe occupatur,) ſudorifera, diuretica, ſalivantia & maſticatoria, errhina & ptarmica, pneumonica, veſicantia, aperientia, adſtringentia, emollientia, ſomnifera & narcotica, totidem capitibus recenſita.

MAR-

MARCHIONIS HOSPITALII ENODATIO difficultatis propoſitæ in Actis Eruditorum hujus anni pag. 196, ſuper ſolutione Problematis Bernoulliani, quæ habetur in Commentariis Mathematico-phyſicis Pariſienſibus.

SCire Lectorem volo, eandem hanc difficultatem jam contineri in 13 *Diario Pariſienſi*, & ad eam reſponſionem exhiberi in ſubſequenti 16, quæ procul dubio Auctori difficultatis nondum ſatisfecit: quod vel exinde conjicere licet, quoniam eadem, aucta tamen inſigni additamento, in Actis Lipſienſibus de novo apparet, quod in eum duntaxat finem videtur factum, ut ſit loco inſtantiæ ad reſponſionem. Credendum itaque, additamentum hoc eundem Auctorem agnoſcere; quod indicio eſt, veritatem ſolutionis meæ nondum recte eũ percepiſſe. Quo autem melius Lector decidere queat noſtram controverſiam, haud gravatim legat difficultatem ſine additamento, uti reperitur pag. 198 *Diarii Pariſ.a linea* 13 *usque ad* 30. Hic enim Latinis verbis præliminabo enodationem, quæ jam Gallice impreſſa fuit. Lector dein examinabit additamentum meamque reſponſionem, quam reperiet ad calcem hujus enodationis, quæ hæc eſt:

Excerpt. ex XVI Diario Erud. Pariſ. anni 1694.

Optandum fuiſſet, ut Auctor difficultatis novam dediſſet ſolutionem Problematis Bernoulliani, *aut ſaltem ut detexiſſet meam methodum. Ex quo forte anſam arripuiſſem, accuratius inquirendi in materiam, quam in tota Matheſi ſummi momenti judico; ſed quia in ſpeciali exemplo examen per calculum inſtituiſſe acquievit, num ſcilicet tangens conditionem requiſitam haberet; ipſiusmet calculi, quem imperfectum reliquit, veſtigia ſequar, quippe quem falſis indiciis inductus ſolutionem meam ſubvertere credidit: præſertim cum ſubtiliſſimi Geometræ obnoxii ſint erroribus, qui ſecundum apparentes ſpecies, & antequam evidentia cogit, judicium ferunt.*

Author aſſumit æquationem, quam dedi y ^{4} + xxyy + 18 bxyy + 16 bx ^{3} = 27 bbyy, *quæ exprimit naturam certæ cujusdam curvæ CMm, cujus tangentes MT duplas eſſe dixi portionum CT axis a mu-*

tuo occurſu T factarum: & pervenit ad hanc alteram æquationem $24bxx+9byy+xyy\sqrt{4xx+3yy}=81bbyy-6y^4-7xxyy-90bxyy-96bx^3$, *quam fateor reduci debere ad eam quam dedi* y^4 *&c. poſito jus a mea ſtare parte. Poſtea quadrata ſumit membrorum utriusque æquationis: Ex eo autem quod advertit differentiam ſenſibilem non evaneſcere, concludit reductionem non eſſe poſſibilem. Interim quadrando membra ſecundæ æquationis & transponendo reperitur* $4y^8+9xxy^6+114bxy^6-135bby^6+5x^4y^4+244bx^3y^4+594bbxxy^4-1620b^3xy^4+729b^4y^4+128bx^5yy+1536bbx^4yy-1728b^3x^3yy+768bbx^6=0$, *quæ diviſa per primam* $y^4+xxyy+18bxyy+16bx^3-27bbyy=0$ *dat pro quotiente* $4y^4+5xxyy+42bxyy-27bbyy+48bx^3$: *Diviſio vero absque reſiduo peragitur. Unde inferendum, æquationem* $4y^4$ *&c. ope diviſionis reduci ad propoſitam* y^4 *&c. Siquidem nullas alias adhibeo regulas reductionis niſi ordinarias & ab omnibus Algebriſtis hucusque receptas. Ex ipſo igitur calculo Auctoris continuato quantum opus, manifeſtum eſt, curvam CMm, cujus natura exprimitur per æquationem datam* y^4 *&c. tangentes ſuas habere duplas portionum CT axis inter verticem & occurſum interceptarum; id quod aſſerueram in Commentariis.*

Hoc addere inſuper liceat, quod D. Bernoulli *Profeſſor exhibuit in* Actis Lipſienſibus *ſolutionem longe differentem a mea, quæ tamen debite applicata in caſu propoſito eandem æquationem profert.*

Non magis mihi arduum erit deſtruere additamentum, utpote quod etiam nititur duobus principiis æqualiter falſis. Prius conſiſtit in hoc, quod Auctor ſine ulla adducta ratione ſupponit quantitatem $4y^8+9xxy^6$ &c. quæ eſt æqualis nihilo diviſam per aliam quantitatem y^4+xxyy &c. quæ etiam nihilo æquatur, neceſſario pro quotiente dare tertiam quantitatem $y^4+\frac{5}{4}xxyy$ &c. quæ etiam debeat æquari nihilo. In hoc enim præcipue conſiſtit vis ejus concluſionis, nempe loco lineæ curvæ me nihil aliud dare quam aliquot tantum puncta loci quæſiti. Sed qui venit, ut non attenderit, quod omnis quantitas finita multiplicans nihilum producat nihilum? Alterum principium non ſolidius eſt, quod ita ſe habet: *Æqualitas duarum diverſarum expreſſionum ejusdem ſubtangentialis ſemper reſtituit æquationem loci geometrici:* ut hoc principium verum fiat, addatur

UNIVERSIDAD DE CHILE
BIBLIOTECA

Fig: 1.

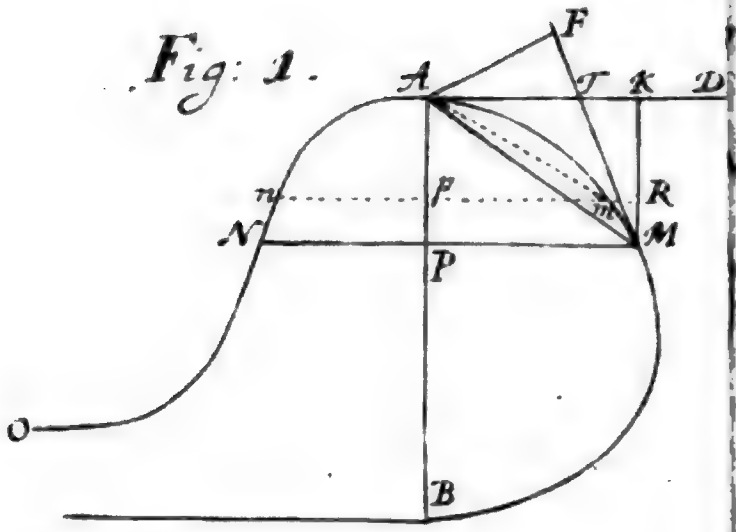

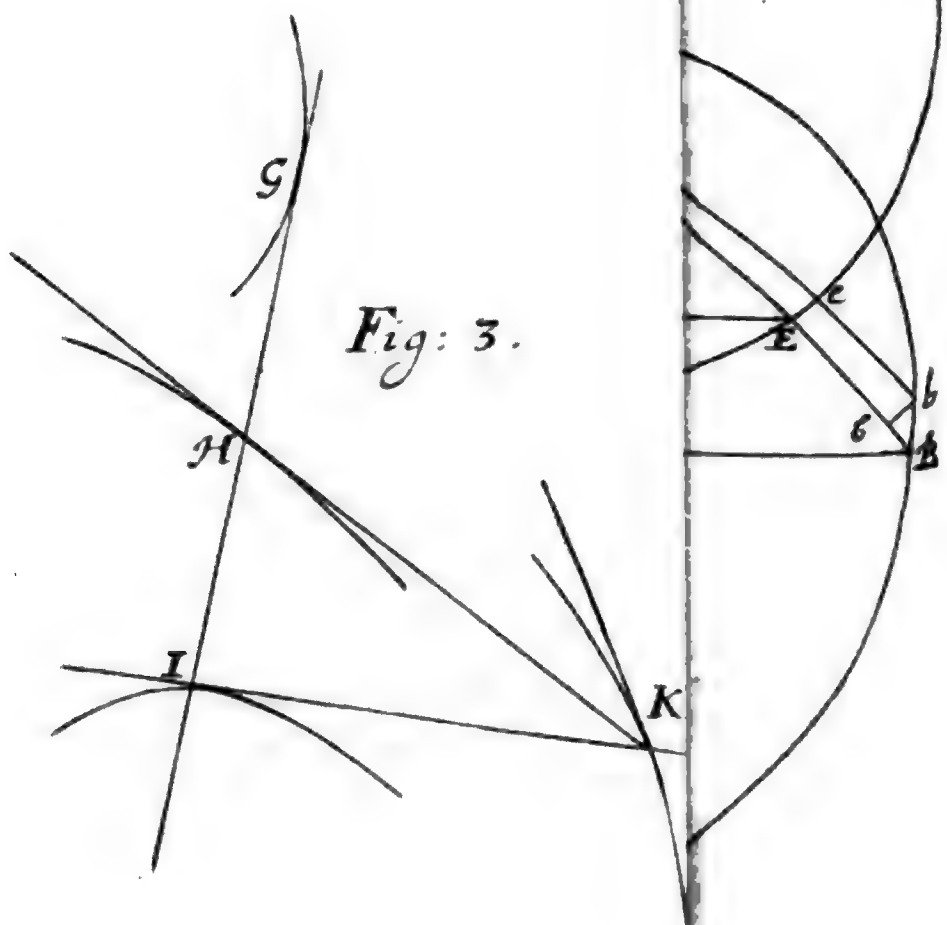

Fig: 3.

datur oportet, *vel æquationem magis compoſitam, quæ ſit diviſibilis per æquationem loci Geometrici.* Uti modo oſtendi accidere in æquatione curvæ Geometricæ quam dedi. Hoc adeo verum eſt, ut ad convincendum Auctorem aliud nihil requiratur, quam ut clarius explicetur exemplum poſterius quod proponit modo ſatis obſcuro: Eſto TAB. XI. curva quæcunque AMB, habens pro axe lineam AB, & pro tangente in vertice A perpendicularem AD ad axem; ſit etiam alia curva ANO talis, ut libere ducta tangente MT & parallela MPN ad AD, applicata PN ſit ubique æqualis interceptæ AT inter verticem A & occurſum T tangentis. Quo facto clarum eſt ſpatium APN ubique duplum eſſe ſegmenti correſpondentis AM: ducta enim AF perpendiculari ad MT, & MK parallela ipſi AB, & intellecta parallela m p n ipſi AD, ſecante MK in R, quæ elementaliter diſtet a MPN, habebitur ob ſimil. △la AFT, MRm, AF. AT :: MR. Mm, ideoque rectangulum ſub AT & MR i.e. ſpatium indefinite exiguum NPpn æquale rectangulo ſub AF & Mm i. e. duplo △lo AMm. Verum Auctor prætendit, quod dato loco quadratricis ANO cum expreſſione ſubtangentis KT loci quæſiti reperiatur ſemper idem hic locus & non multiplum loci, ut ego ſæpiſſime accidere contendo. Ad cujus demonſtrationem ſupponit locum quæſitum AMB eſſe ſemicirculum, erit poſitis AP, x; PM u; PN vel AT, y; TK, t; AB, $2d$; ejus æquatio $uu = 2dx - xx$, unde per vulgares methodos habetur

ſubtangens $t = \frac{dx-xx}{u} = u-y$, & conſequenter $y = \frac{uu-dx+xx}{u}$

$= \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}}$ ſubſtituendo loco u & uu eorum valores $\sqrt{2dx-xx}$ & $2dx-xx$; & hæc æquatio exprimit naturam quadratricis circularis *Leibnitiana* ANO. Sunt itaque duæ diverſæ expreſſiones ſubtangentis KT, nimirum $u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}}$ & $\frac{dx-xx}{u}$, atque ſi in poſteriori loco xx ſubrogatur ejus valor $2dx - uu$, tertia reſultabit expreſſio $u - \frac{dx}{u}$ ejusdem ſubtangentis. Auctor ſupponit tertiam

hanc expressionem datam esse cum prima, quæ elicitur ex æquatione ad quadratricem datam, illasque comparando format æqualitatem $u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = u - \frac{dx}{u}$ *quæ restituit* locum ad circulum, $uu = 2dx - xx$. Quod erat inveniendum. hactenus hæc Auctori bene cedunt. Verum si loco tertiæ expressionis $u - \frac{dx}{u}$ sumatur secunda $\frac{dx-xx}{u}$ quæ immediate ex loco ad circulum producitur, formabitur æqualitas $u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = \frac{dx-xx}{u}$ quæ diversissima est a loco ad circulum, quæq; eum neutiquam restituit: sublatis enim fractionibus & irrationalitate, reperietur $x^5 + 4dx^4 + 5ddx^3 + 2uux^3 - 6duuxx - 2d^3xx + 5dduux + u^4x - 2du^4 = 0$, non autem locus ad circulum $xx - 2dx - uu = 0$, id quod evenire deberet secundum Auctorem. Sed si dividatur ultima æquatio per locum ad circulum, nihil remanebit, & pro quotiente habebitur $x^3 - 2dxx + ddx + uux - 2duu$. Et hoc prorsus idem est quod accidit in mea curva. Ecce interim, ut Auctor ratiocinetur, *æquatio localis* $u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = \frac{dx-xx}{u}$ *diversa est a proposita* $xx - dx = uu$, *inutile autem foret illas elevare ad altiorem gradum quadrate multiplicando membra singularum, neque enim id faceret evanescere illarum differentias: Evidens quoque differentia reperiretur, si æquatio unius sublata per multiplicationem quadratam factis ambobus membris æqualibus nihilo per transpositionem (unde resultat* $x^5 - 4dx^4 + 5ddx^3$ *&c.* $= 0$ *) & quadrato alterius positæ æqualis nihilo multiplicato per* x, *(unde fit* $x^5 - 4dx^4 + 4ddx^3 + 2uux^3 - 4duuxx - u^4x = 0$ *) si, inquam æquationum ortarum singuli termini inter se comparentur. Denique si quis subire vellet laborem dividendi utramque æquationem per quantitatem* $xx - 2dx + uu = 0$ *ductam*, in

in loco Geometrico propoſito, prior deprimeretur ad $x^3 - 2dxx + ddx + unx - 2duu = 0$ (NB. facit hanc quantitatem æqualem nihilo ſine ulla probatione) *altera vero ad* $x^3 - 2dxx + uux = 0$, *qui ſunt duo loci Geometrici differenter, eum tamen ſecundum problematis naturam &c.*

Difficultatem nunc eousque explicatam ſpero, ut obſtinationi non minus quam impetuoſo contradicendi pruritui imputandum eſſet, ſi Auctor eidem diutius inhæreret.

JAC. B. DE METHODO TANGENTIum Inverſa, quousq; tum in communis tum reconditioris Geometriæ poteſtate ſit & non ſit, conferenda cum Schediſmate Leibnitiano Menſis Julii hujus Anni.

ELegantia ſunt, quæ hic dedit Vir eximius de Applicatione Calculi differentialis ad partem Methodi Tangentium inverſæ, quæ conſtitit in conſtructionibus Curvarum ex data relatione duarum *Functionum*, quas appellat, ad ſe invicem. Et cum ad profectum ſcientiæ conducat noſſe, quousque hæc etiam per vulgarem Geometriam poſſint effici, obſervandum eſt, quod quotiescunque Functiones illæ, quas inter ratio data h. e. Algebraica, ſupponitur, tales ſunt, ut Curvam neceſſario poſcant Algebraicam (quod fit, ubi rectæ curvæve quæſitam tangentes ordinatim poſitione dantur, ut cum ex data relatione inter reſegmenta axium AT & Aℓ, aut inter perpendicularem CP & reſegmentum AP, quæritur curva,) Problema quoque ſemper in poteſtate communis Geometriæ ſit futurum, ut non opus ſit differentialium calculo uti, niſi pro illis curvis, quas data relatio non ſemper Algebraicas arguit; quod ſpeciatim in ipſo exemplo *Cel. Auctoris* ita manifeſtum fit: Sit inveniendæ Curva CC, cujus perpendicularis PC ad reſegmentum ab axe AP habeat relationem datam, veluti eam quam habent coordinatæ Parabolæ AE, h. e. (ob communem rationis terminum AP,) ut PC ſit æqualis PE. Intelligantur centris P & (P) radiis perpendicularium PC, (PC,) duo circuli deſcribi interſecantes ſeſe citra curvam in F, erunt per hyp. PC, (PC,) h. e. PF, (P)F, ſingulæ reſpondentibus PE æquales; unde & TAB. XI. Fig. 2.

reci-

reciproce, dato quovis citra curvam puncto F, (h.e. datis A(B,)(B) F, rectis,) duæ ex illo satisfacientes rectæ PF, (P)F, ad axem inflecti possunt, eo propiores futuræ sibi & perpendicularibus PC, quo punctum F curvæ propius assumptum fuerit, adeo ut hoc in ipsamet curva accepto (rectis AB, BF, coordinatis ejus existentibus) omnes PC, PF, in unam perpendicularem PC, ut & puncta P & (P) in unum P coalitura sint, ipsaque æquatio ab AP denominata duos æquales valores acquisitura: unde quæsitum vulgari arte consequendi ratio constat; nempe positis A(B) $= x$, (B)F $= y$, AP $= b$, P(F) $= c = \sqrt{ab}$ $=$ PE, ut emergat æquatio $bb - 2bx + xx + yy = ab$, operatio sic habebit :

bb	— 2xb	+ xx	+ yy	= ab		bb	—2xb	+ xx	+ yy = ab
2	1	0	0	1		1	0	—1	—1 0
2bb	—2xb	= ab,	seu b	= x	+ ½a	bb	—xx	—yy	= 0, sive b = $\sqrt{yx + yy}$,

quare $x + \frac{1}{2}a = \sqrt{xx + yy}$, h.e. $ax + \frac{1}{4}aa = yy$, æquatio pro curva quæsita, eadem cum *Leibnitiana*. Et memini, cum *Frater* olim e Galliis redux ipsum hoc Problema, ut difficile quippiam ibi habitum, mihi proposuisset, me constructionem ejus generalem e vestigio hanc dedisse: Super curva AE (cujus ordinatæ AP, PE, relationem datam exhibent) subtangentiali PD, ceu diametro, describatur semicirculus PCD, in qua adaptetur PC $=$ PE, erit C punctum in optata curva CC, eique perpendicularis adaptata PC. Similiter etiam data relatione inter resegmenta axium per tangentem AT, Aθ, (h. e. data curva AQ, cujus in T applicata TQ sit æqualis Aθ) Curva CC generali constructione reperitur, ut ne calculo quidem opus sit: Ducta enim tangente datæ curvæ QR, reperiatur ad AR & AT tertia proportionalis AB, abscindenda in axe ad partes R, occurretque erecta super ipso perpendicularis BC positione datæ tangenti Tθ in puncto quæsitæ curvæ C: ubi commodum recordor *fraterni Problematis in Jan.* 1692, p. 33 inserti, quod nostri tantum specialis casus est, in quo curva, cujus coordinatæ datam relationem exhibent, circulus existit super axium conjugatorum concursu descriptus; unde facillima constructio emergit, quæ fit, abscindendo tantum (vid. Tab. I fig. 4, ibid.) in subtensa anguli recti ED partem EB vel DB, quæ sit tertia proportionalis ad ED & crus illi oppositum FD vel FE. Non secus

vero

vero etiam, datis positione curvis Lineam quæsitam tangentibus, ipsa communis Geometriæ ope reperitur. Sic aliquando solvi vulgari methodo *Problema Ballisticum* de definienda Curva, quam tangant omnes Parabolæ, a globo in singulis mortarii elevationibus constante vi explosо, descriptæ. Sic etiam reperio lineam, quæ tangat seriem Paraboloidum ejusdem gradus, circa eundem axem constitutorum, at vertices diversos, parametrumque intervallo verticis & extremitati axis æqualem habentium, perpetuo rectam esse. Porro, quo pacto communis Geometriæ beneficio ex data duarum Functionum relatione tertia sit elicienda, & speciatim ex data relatione coordinatarum, i.e. ex ipsa data curva, radius osculi, (supponendo in æquatione duas vel tres radices æquales, prout osculum spectatur ut concursus vel duorum radiorum circulorum tangentium inæqualium, vel trium radiorum unius secantis circuli,) id jam in *Additamento cit. Probl. m. Jan.* 1692, p. 34. & in *Lucubrat. m. Mart.* 1692. & *Jun.* 1693, de *Natura Osculorum* abunde ostendimus: idemque etiam per præcedentem constructionem potest effici: cum enim detur Curva, punctumque in ea per hyp. adeoque subperpendicularis, adeoque positione radius osculi, isque extremitate sua tangat Curvam Evolutam, dabuntur quoque resegmenta axium conjugatorum per hunc radium. Ergo per præcedentem dabitur Evoluta. Ergo & radius osculi dabitur longitudine. Quomodo vero ex data coordinatarum una & radio osculi ipsa vicissim Curva indaganda sit, hoc quidem communis Geometriæ vires transcendit; nec enim positione dantur osculantes circuli. Dependet autem Problema a *constructionibus Elasticarum*; descripta namque curva, cujus applicata reciproce proportionetur radio osculi, si ad ipsam, ceu ad Lineam Tensionum, construatur Elastica, erit hæc quæsita, ut ex *nuperis m. Junio hujus Anni publicatis* colligere est. Sed tandem illud in genere tenendum (quod initio innui) omnia Problemata, quibus promiscue Algebraicæ & Transcendentes Curvæ satisfaciunt, Geometriæ reconditiori propria esse, frustraque tentari per communem: eorum vero alia construi per simplices *quadraturas* aut *rectificationes*; alia per *inflexiones Elaterum*, ut præcedens; alia saltem per *tractiones*, ut cum quærenda proponitur curva ex data relatione rectæ tangentis ad proprium ex axe resegmentum; cujus constructionem in casu relatio-

nis constantis (qualem *Frater* proposuerat) *sup. anno m. Junio* dedimus, facile tamen accommodandam ad casum cujusvis relationis datæ variabilis, modo loco rectæ, super qua fili describentis extremitas protruditur, substituatur Curva, cujus ordinata æquetur excessui fili supra tangentem datam. Nemo vero hic existimet, omnem Methodum tangentium inversam his exhaustam esse, utpote quæ non debet acquiescere in qualicunque curvarum constructione, sed primario rimari, quot quibusque in casibus sint futuræ Algebraicæ, aut secus; ac tum ad cujus gradus quadraturas referantur: quod in modo laudato Problemate *D. Marchio Hospitalius* & ego præstitimus. Ad hoc vero præstandũ requiritur, ut in æquatione literæ indeterminatæ cum suis differentialibus a se mutuo separentur, quod nec semper fieri potest, nec si possit, universali methodo consequi licet: & quemadmodum datis Æquationibus Algebraicis quibusvis multiplicatione, ex ipsis composita facile habetur, data vero composita invenire componentes difficillimum & sæpe impossibile, ut nulla huic negotio universalis regula præscribi possit, particulares vero infinitæ, quarum bonam partem collegit *Huddenius*: ita quoque Methodus directa tangentium ubique facilis, inversa generalis nulla, ejusque loco tantum particulares dari possunt regulæ, quarum qui plures collegerit, is optime de hac Methodo meruisse censebitur. Ad directam Methodum pertinet hoc Problema, quod tentari potest: Datis tribus Curvis Algebraicis G, H, I, & quarta K, quam formant intersectiones rectarum HK, IK, tangentium curvas H & I in iisdem punctis, in quibus tangens curvæ G ipsas secat, quærere tangentem quartæ K.

TAB. XI. Fig. 3.

JOHANNIS BERNOULLI CONstructio facilis Curvæ accessus æquabilis a puncto dato per Rectificationem curvæ Algebraicæ.

JAm olim mihi tentatum præsens problema lubens confiteor, levem autem ob scrupulum, qui festinanti & aliis tum temporis occupatissimo occurrebat, quemque adeo diluere non statim vacabat, ab eo prorsus abstinui. Cum vero *superum mensem Junium* pervolvenem, inscio mihi & inexpectanti sese offerebat problematis hujus solutio

lutio *fraterna*, aliaque huic affinia. Ex quorum occasione filum meæ solutionis imperfectæ & obiter olim tentatæ denuo aggressus & feliciter sum prosecutus. Non multus in illo fui, sed leve post conamen perveni ad constructionem quæ *fraterna* tanto præstantior est, quod curvæ algebraicæ rectificatione idem præsto & faciliori modo, quam quod *Frater* præstitit per rectificationem curvæ mechanicæ: Nec opus habeo radiis circulorum osculantium in spiralibus, qui tamen & ipsi nullo labore inveniuntur.

Constructioni meæ præfigam calculum, qui me eo perduxit, partim ut eam ex *fraterna* deductam nemo existimet, partim etiam, & quidem præcipue, ut publicum exinde emolumentum capiat, & non meris constructionibus (quibus intellectis non doctius evadit) pascatur. Optandum sane esset, ut idem Eruditi semper observarent, & hac in re *summum Geometram Leibnitium* imitarentur, qui egregia sua inventa Orbi literato ostendisse non contentus, viam insuper analyticam singulari opere *scientiam infiniti* complectente propediem editurus est, de quo, ut de cæteris ejus conatibus, multum nobis pollicemur.

Anal. Ut ad institutum redeam. Sit ABC curva quam quæri- TAB. XL. mus, per quam nempe grave descendens (ex altitudine data PA prius Fig. 4. delapsum) æqualibus temporibus æqualiter recedat a puncto dato A. Radio AP descripta peripheria PFH, ductæ intelligantur AB secans peripheriam in E, & BL, EG perpendiculares ad PA productam, itemque centro A arculus bb abscindens ex AB particulam Bb æqualem recessui momentaneo, & proinde æqualem ei particulæ curvæ quam grave primo momento percurrit. Esto nunc EP $= a$, AB $= x$, AG $= y$, arc. HE $= z$, Ee $= dz$, Bb $= dx$, erit bb $=$ (quia Ae. Ab :: Ee bb) $\frac{x\,dz}{a}$, ideoque Bb $= \frac{\sqrt{aadx^2 + xxdz^2}}{a}$ quoniam autem Bb supponitur æqualis ei particulæ curvæ quam grave in A percurrit æquali momento quo percurrit bB, erit bB ad Bb ut celeritas in B ad celeritatem in A, ut (ex natura gravium descensus) $\sqrt{PL}$ ad $\sqrt{PA}$; ideoque $\frac{\sqrt{aadx^2 + xxdz^2}}{a}, dx :: \sqrt{\frac{xy}{a}} + a.\ a$, id est, sumendo quadrata,

drata, $aadx^2 + xxdz^2 . aadx^2 :: xy + aa . aa$, & dividendo $xxdz^2 . aadx^2 :: xy . aa$; reducta proportione ad æqualitatem habetur $\frac{dx}{\sqrt{x}} = \frac{dz}{\sqrt{y}}$, sed ex natura circuli invenitur $dz = \frac{ady}{\sqrt{aa-yy}}$, ergo $\frac{dx}{\sqrt{x}} = \frac{ady}{\sqrt{aay-y^3}}$ quæ est æquatio differentialis pro curva quæsita, ubi indeterminatæ x & y cum suis differentialibus dx & dy sine ulteriori disquisitione sponte separantur, secus ac fit cum pro indeterminatis aliæ assumuntur lineæ; & hoc est in quo totum mysterium consistit, quod si *Leibnitium* in hoc supputandi genere versatissimum hucusque latuit, mirum non est, siquidem casu potius quam industria eo pervenitur, utpote quod optioni fortuitæ & arbitrariæ indeterminatarum unice est tribuendum. Præcipuum autem quod agendum restat est, ut ex jam inventa æquatione differentiali problema quam commodissime construatur: Per quadraturam spatii curvilinei (cujus abscissa existente y, applicata sit $\frac{aa\sqrt{a}}{\sqrt{aay-y^3}}$) construi posse nemo non videt, sed quia in praxi non facile quadrantur spatia, tentandum illud est per rectificationem curvæ alicujus; quæ si potest esse algebraica, in leges Geometriæ censendus est peccare qui recurrit ad Mechanicam, præsertim si hæc ipsa mechanica non minus operose per quadraturas spatiorum describatur. Heic igitur meum, de quo nec *Fatri* adhuc constat, ostendam modum, quo ad curvam algebraicam pervenitur, per cujus rectificationem problema construitur: Æquationis differentialis inventæ $\frac{dx}{\sqrt{x}} = \frac{ady}{\sqrt{aay-y^3}}$, membri non *integrabilis* $\frac{ady}{\sqrt{aay-y^3}}$ (quod ita appello, quia ejus integrale vel summatorium in quantitatibus algebraicis non habetur) sumo quadratum $\frac{aady^2}{aay-y^3}$, illudque vel ejus multiplum sub-

multi-

multiplumve per methodum *Diophanteam* divido in duo alia quadrata, quorum latera, si fieri potest, sint integrabilia, secus enim orietur tantum curva mechanica: hic itaque multiplum quadratum $\frac{a^3 dy^2}{2aay-y^3}$ dividitur in hæc duo alia $\frac{aa+4ay+4yydy^2}{4ay+4yy}$ & $\frac{aa-4ay+4yydy^2}{4ay-4yy}$, quorum latera sunt $\frac{ady+2ydy}{2\sqrt{ay+yy}}$ & $\frac{ady-2ydy}{2\sqrt{ay-yy}}$, horumque integralia $\sqrt{ay+yy}$ & $\sqrt{ay-yy}$. Idcoque constructa Curva AMONA, cujus abscissa AR $=\sqrt{ay+yy}$, & applicata MR $=\sqrt{ay-yy}$ (id est cujus abscissæ & applicatæ respondeant applicatis Hyperboles æquilateræ & circuli eandem diametrum a & easdem abscissas y habentium) erit elementum hujus curvæ $=dy\sqrt{\frac{aa+4ay+4yy}{4ay+4yy}+\frac{aa-4ay+4yy}{4ay-4yy}}=\frac{dy\sqrt{a^3}}{\sqrt{2ay-2y^3}}=\frac{dx\sqrt{a}}{\sqrt{2x}}$, ideoque integrale primi est æquale integrali ultimi i. e. portio curvæ AM $=\sqrt{2ax}$, proindeque $x=\frac{AM^2}{2a}$.

Constr. Ex his sequitur constructio facillima problematis. Factis enim & positis quæ prius, producatur si opus AE ad B, ita ut AB sit tertia proportionalis ad HP & AM; erit B in curva optata ABC, per quam grave descendens si ex P ceciderit æqualibus temporibus æqualiter a puncto A recedet. Demonstrationem syntheticam, quam quivis ex analysi præmissa statim contexere poterit, omittimus. Primariæ etiam proprietates hinc facile deducuntur, quas recensere animus non est; id unicum monuisse sufficiat non laminam sed tubum secundum lineam ABC incurvatum adhibendum esse, nam globulus descendendo non ubique insistit convexitati curvæ. Cæterum distantia puncti C in quo curva semet ipsam secat a vertice A plus

quam duplo major est AH, secus quam in schemate nupero repræsentatur. Curva AMON est quatuor dimensionum, quæ etiam semet ipsam secat in A, & quæ continuata producit partem inferiorem, similem & æqualem superiori, faciens angulum MAN ejusque oppositum rectum. Peripheria HQP transit per ejus punctum S remotissimum ab axe AO.

Opportune hic incidit modus construendi curvam Elasticam, qui etiam per solas rectificationes curvæ AMO & Ellipticæ cujusdam peragitur, & proinde in praxi longe facilior quam is qui quadraturas spatiorum supponit: Semiaxibus AO & radio circuli AF perpendiculari ad AO construatur quadrans ellipticus FTO, & ducta quavis in eo applicata TZ sumatur $AR = \frac{AZ}{AF} \sqrt{AF\,q + AQ\,q}$, applicetur-que QZ = arcui elliptico TO mulctato quarta proportionali ad AO, AF & AM; quo facto erit punctum Z in curva Elastica. Demonstratio non minus facilis est quam constructio: Sit enim $AQ = x$, $QZ = y$, erit elementum arcus TO (ex natura ellipsis) $= \frac{aadx + xxdx}{\sqrt{a^4 - x^4}}$, & elementum curvæ AM (ex ejus natura & constr.) $= \frac{aadx\sqrt{2}}{\sqrt{a^4 - x^4}}$, ideoque elementum quartæ proportionalis ad AO, AF & AM erit $= \frac{aadx}{\sqrt{a^4 - x^4}}$, ergo elem. TO — elem. $\frac{AF,AM}{AO}$, id est elem. $QZ = \frac{xxdx}{\sqrt{a^4 - x^4}} = dy$, quæ est eadem æquatio quam *Frater* exhibuit pro construenda Elastica, quamque suspicatus est, sed perperam, nullatenus a cujusdam sectionis conicæ rectificatione dependere: dependet enim ex parte saltem a rectificatione curvæ Ellipticæ.

Lectorem Benevolum monitum cupimus, schediasma hoc Bernoullianum ad manus nostras perveniſſe, antequam mensis Augustus anni præ-

præſentis Actorum horum, in quo Viri illuſtris G.G.L. Conſtructio Problematis de Curva Iſochrona Paracentrica, pag. 364. & ſeq. continetur, clariſſimo Bernoullio viſus fuit, aut videri potuit.

LUDOVICI DE DIEU CRITICA Sacra, ſive Animadverſiones in loca quædam difficiliora Veteris & Novi Teſtamenti, quibus ſuffixa eſt Apocalypſis D. Johannis Syriaca.

Amſtelodami apud Gerhardum Borſtium, 1693.
Conſtat 9. alphab. & 18. plag. in Fol.

SEptuaginta ſex, & quod excurrit, effluxerunt anni, poſtquam decreto Synodi Dordracenæ publico conſtitutū fuit, novam ad ipſos fontes originales adornare verſionem Bibliorum Belgicam, qua, priori ad ductum Lutheranæ elaborata abolita, in publicis imprimis cœtibus pro cathedra eccleſiaſtica uterentur. Quod ſtatutum uti omni laude majus fuit; ita ad illud maturandum viri iſtarum regionum docti ſuas undique contulerunt ſymbolas, ut nitidius & accuratius tanti momenti opus in publicum prodiret: quos inter poſtremus non fuit vir ad ſtudium linguarum orientalium promovendum natus LUDOVICUS de DIEU, in hunc finem Critica ſua ſacra prelo commiſſa. Percurrit autem in ea primo omnia omnium librorum Veteris Teſtamenti capita, quique in iis verſus aut loca difficiliora ipſi viſa ſunt, vel in quibus vertendis alii errarunt, explicat, & pro egregiis ingenii ſui viribus (conferendo ſemper alias Hebreæ cognatas linguas orientales) vindicat. Deinde eadem in Novi Teſtamenti locis difficilioribus explicandis methodo utitur, id præter alia ſibi commendatum habens, ut Syriacam verſionem examinet, eam ſi a Græco textu diſſentiat, corrigens, ſi vero conveniat, probans; quam porro libertatem ſibi ſumit, modeſte tamen, cum aliorum ſententias, maxime Bezæ, recenſet. Ultimo prædictis jungit Apocalypſin: & quidem non ſatis ipſi fuit textum Syriacum ſuis imprimi curaſſe typis, ſed & in gratiam tyronum eundem Latio donavit, literisque inſuper & vocalibus Hebraicis ad latus expreſſit; in quibus punctis ſubſcribendis plurimum a Tremellii ac Fabricii Boderiani codice

dice abit, idque non sine causa: quippe hi majorem rationem habuerunt genii Hebraici quam Syriaci. In describendo textu Syriaco ita se gessit, ut mendas etiam, quæ in Manuscripto aderant, retinuerit, hoc tamen addito signo †, ut eas caveat lector; aut si cubi in manuscripto codice ad sensum perficiendum quædam deesse visa ipsi fuerunt, id tali nota [ ] spatio interiori vacuo relicto indicavit, & in charactere Hebræo ex Græco supplevit.

FRANCISCI BACONI, BARONIS DE Verulamio, Opera omnia, cum augmento, quod Latinum reddidit S. J. Arnold.

Lipsiæ impensis J. J. Erythropili An. 1694. in fol.

Alph. 9. plagul. 19.

JOhannes Justus Erythropilus, Hafniensis bibliopola, cum novam Verulamii operum editionem adornaret, ab Arnoldo, clarissimo Viro, petiit & impetravit illorum tractatuum versionem, qui a Ravvlejo collecti, hactenus in Latina non apparuerunt lingua. Sunt autem Consilia Regi Jacobo suppeditata de Scotorum cum Anglis unione, coloniis in Hiberniam ducendis, Ecclesiæ Anglicanæ controversiis & tranquillitate, nec non alia, cum orationibus in Parlamentis & alibi a Verulamio recitatis. Memorari autem meretur ejusdem Apologia in causa Essexii, diluens illud, quod nuper Huberus in Historia Universali narravit: *Baconem Essexio, cui fortunam suam debebat, absque ulla necessitate de aliis accusato rebus objecisse, eum proclamasse aliquando, coronam Angliæ Hispano esse proditam.* Nam & invitum se contra Essexium egisse, & solum de occasione libello famoso præbita, ceu levissimo crimine, ex Senatus consilio Comitem accusasse, inibi col. 1465. refert Verulamius.

Cæterum restant Baconi Epistolæ, quas, ut intelleximus, jam quoque Arnoldus interpretatus est, nondum tamen editurus: expectat enim, num alii plures, quam in Ravvleji collectione extant, promere sibiq; transmittere velint ac possint epistolas: illosq; his nostris verbis publice exoratos cupit: vel etiam, ne locus sit æmulationi, operam suam alii cuicunque, earundem editionem curaturo, offert.

Errores interea typographicos, qui, ut assolet, non semper leves sunt, se collegisse ac imprimi jussisse, ex emtoribus vult latere neminem.

(o)

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno M DC XCIV.

IL TEMPIO VATICANO E SUA Origine &c.

h. e.

Templum Vaticanum & ipsius Origo, cum ædificiis maxime conspicuis antiquitus & recens ibidem constitutis, descriptum ab Equite Carolo Fontana, Deputato celeberrimi ejusdem templi Ministro atque Architecto, cum versione Latina Joannis Josephi Bonnerue de St. Romain.

Romæ ex typographia Joh. Franc. Buagni, 1694. in fol.
Constat plag. 96. cum fig. æneis 79. chartæ augustæ.

CUm non tantum Innocentio XI Pontifici Romano, sed & S. Congregationi Cardinalium fabricæ templi D. Petri præpositorum, anno 1680 exhibita fuisset dissertatio, signa quædam detecta fuisse asseverans, ob quæ ruina Vaticani tholi (Italis *Cuppola*) esset pertimescenda, eaque originem trahere ab Equitis Bernini, tempore Urbani VIII, opera male navata, magisque indies augeri, ob malam templi custodiam; negotium datum fuit Illustr. Dn. Vespiniano, summo ejus fabricæ moderatori, ut quantocyus convocaret peritissimos Urbis architectos, iisque daret negotium singulas tholi aliasque templi partes diligenter perlustrandi. Quo facto cum vanam falsamque illam relationem esse cognovissent, quæ tamen longe lateque jam disseminata erat, idem Pontifex commemorato D. Vespiniano mandavit, ut nobilissimum Equitem Fontanam,

tanam, quippe hujus templi Miniſtrum & Architectum, juberet rationes, quibus ſecuritas & firmiſſima hujus templi ſtabilitas nitantur, accurate conſignare ſcripto, in perpetuam rei memoriam in archivo ejusdem fabricæ aſſervando. Quod ſumma exſecutus eſt cum cura in volumine præſenti chartæ auguſtæ impreſſo nobiliſſimus Auctor, utpote in quo non ſolum Vaticanam Baſilicam graphice deſcripſit, ſed & nullum adeſſe imminentis ruinæ periculum demonſtravit. Sex autem capita, quæ ſunt inſtar *proœmii*, Operi præmiſit, in quibus partim ejus conſcribendi occaſionem tradit; partim cauſas indicat, quæ ipſum commoverint, ut ſingula Geometrice, non autem Optice delinearet; partim de variis ad eruditum architectum ſpectantibus menſuris agit, nec non antiquas & recentes Romanas menſuras, variasque alias ad palmum Romanum reductas, exponit. Ad ipſum vero quod attinet Opus ſplendidiſſimum, in ſeptem illud libros diviſum eſt ab Auctore nobiliſſimo. In *primo* de Vaticani agri, vel a vaticiniis, vel a Vaticano Deo, penes quem eſſent vocis humanæ initia, dicti, ſitu & circuitu, cujus amplitudo tredecim milliaribus Romæ limites excedebat, diſputatur, oſtenditurque Vaticanum præcipuum fuiſſe Tuſcorum locum, celebremque & conſpicuum ante principium & incrementum Romæ. Porro de memorabilibus Vaticani locis agitur, ſepulcro nimirum & monumento Romuli, pratis Quintiis, circo Neroniano, naumachia, quam fingunt quidam, Neroniana, via Etruſca, ponte & porta triumphali, foſſa Trajana, porta Ælia, monumento pyramidali, quod Scipionis Africani fuiſſe putatur, de Ælii Adriani tumulo, ponte, & hippodromo, nec non de via Aurelia, atque Janiculo. Inprimis vero circus Neronianus, ſuper cujus latus a Conſtantino M. antiqua Baſilica exſtructa fuit, ſtudioſe deſcribitur.

Atque ut intelligatur, quantum magnificentia & majeſtate novum templum Vaticanum veterem Baſilicam ſuperet, toto *libro ſecundo* delineatur antiqua Vaticana Baſilica. Primum enim de officio formaque Baſilicarum agitur, quas Græci ſummis Principibus, Romani Regibus conſecrare ſolebant, & quibus ſimilem Conſtantinus M. condendam ſuſcepit, divo Petro Apoſtolorum principi, divinæque ſimul omnipotentiæ devovendam. Factum id dicitur anno C. 324, octavo die poſt ejus baptiſmum, in Vaticano, loco nempe memo-

memoriam reliquiasque D. Petri conſervante, inter Circum & Vaticanum montem, juxta fanum Apollinis, ubi Anacletus Pontifex anno 106 oratorium conſtruxit & cœmiterium pro ſummis Pontificibus. Huic Vaticanæ Baſilicæ ſucceſſu temporis alia nonnulla ædificia a Pontificibus fuere adjecta, ut ex delineatione ichnographica conſtat, quam Paulo V Pontifice, Tiberius Alfaranus accurate elaboravit, quamque affert Auctor ſolertiſſimus, una cum indice generali & caſtigato rerum maxime memorabilium, quæ fuerunt in Baſilica veteri, cum aliis fabricis contiguis. Porro cum ſingularis fuerit cantheriorum compaginatio, qui tecta navis majoris ſuffulciebant, & tam firma, ut non ſolum illæſi perſtiterint, ſed cum deſtrueretur Baſilica, ad tecta palatii Farneſiani ſuſtinenda adhibiti fuerint, hanc ſeorſim deſcribit, architectosque monet, ut ſollicitam ſtillicidiorum curam gerant, tectaque ita efforment, ut & declivitatem debitam habeant, & ſubjectæ cantheriis trabes (*corde*) quæ, ut tecta ſpatioſa ſuſtineant, ex pluribus partibus componi ſolent, rite coagmententur.

Tertius liber de translatione agit Vaticani obeliſci, primum Cæſari, deinde ſanctiſſimæ Cruci dedicati, ipſiusque erectione, quam Michaël Angelus Buonarota Julii II & Pauli III tempore detrectarat ſuſcipere, feliciter vero auſpiciis Sixti V anno 1586, d. 10 Septembris, ope 800 operariorum, 46 ergatarum, & equorum 140, perfecit Dominicus Fontana. Cum vero arduum oppido ſummique ingenii fuerit hoc opus, in quod nummi ſcutati (*ſcudi*) 36975 impenſi dicuntur, hinc machinæ omnes, nec non contignationes ex variis trabibus coagmentatæ, quibus tam vaſtum onus, nempe librarum 1043537, (ſi pondus ſupellectilis ferreæ obeliſcum præcingentis connumeres) a Fontana ſublatum fuit, deſcribuntur.

In *quarto libro* quæ ante templum occurrunt recenſentur, area nimirum, & porticus ex quadruplici columnarum ſerie ab Alexandro VII opera Bernini equitis exſtructæ, ut defenderet populum ad templum commeantem ab æris injuriis. Nam 256 columnæ tantæ craſſitiei, ut tres viri brachiis extenſis unam vix cingere poſſint, & octoginta ſtatuas ſuſtinentes, ellipſis in formam ſunt diſpoſitæ, quæ ambulacris rectilineis, per quæ ad palatium Pontificis, ſcalam regiam & templum patet aditus, cum templo cohæret. Quod quam-

vis ſtupendum plane cenſeat ædificium, nullique Romanorum veterum fabricæ poſtponendum Auctor ingenioſiſſimus, non diſſimulat tamen, ejus fundamenta non rite eſſe poſita, & proinde fornices licet anguſtos jam disruptos; prætereaque id habere incommodi, quod anguli procurrentes, ubi rectilinea brachia cum curvis ambulacris junguntur, magnæ populi parti eripiunt plutei, ex quo Pontifex benedictionem dare ſolet, conſpectum. Ita autem comparatæ ſunt columnæ, ut baſis ex ordine Tuſcano, ſcapus, epiſtylia, zophori & coronices ex Jonico, capitula ex Dorico ſint deſumta. Laudantur quoque fontes duo ſummo cum artificio in area Vaticani templi conſtructi, nec non ſcala regia a Bernino auſpiciis Alexandri VII ædificata. Cum autem locus, unde oculus rite contemplari poteſt ingentem molem Vaticanam, ſit in S. Angeli ponte, eousque aream producendam ſuadet Eques doctiſſimus, novisque ambulacris & turri campanaria exornandam.

Quintus liber totus eſt in Baſilica recenti ſingulisque ejus partibus deſcribendis. Illius ædificationem animo primum conceperat Nicolaus V, & poſt ejus mortem aggreſſus eſt Julius II, cum evidens jam immineret veteris ruina Baſilicæ. Præ reliquis autem architectorum delineationibus futuri templi, Bramantis typus approbatus fuit, quem deinde, cum vaſtus nimium judicaretur, contraxit Antonius Sanctogallenſis, quo mortuo Michaël Angelus Buonarota denuo reformavit typum Antonii, opusque ſtrenue urſit. Buonarotæ autem veſtigiis inſtiterunt, qui ſucceſſere architecti, Jacobus Barozius de Vignola, & qui tholum Sixti V tempore abſolverunt, Jacobus a Porta, & Dominicus Fontana. Tantorum igitur virorum cura & dexteritate feliciter abſolutum fuit opus, quod parti veteris Baſilicæ Julii II tempore dirutæ ſucceſſit. Atque hic imprimis commemorandus eſt ſtupendus ille duplex tholus, cui par nullus in orbe nullusque ſecundus, ſi magnitudinem ſpectes & elegantiam. Uſi equidem veteres quoque ſunt ſimplicibus tholis ad templa contegenda, ex quibus Panthei tantum & S. Sophiæ Byzantii temporum injurias evaſerunt. Sed cum interior quidem illorum ſuperficies grata oculis accidat, non autem exterior, quæ depreſſa nimium adparet, ſagaciſſimus Brunelleſcus primus Florentiæ duplicem tholum, exteriorem & interiorem, octangulari forma templo Mariæ de Floribus

bus impoſuit, & turricula, per quam illabitur lumen (Italis *lanterna*) exornavit. Hunc tamen longo ſuperavit intervallo Buonarota, qui circularem formam tholo Vaticano tribuit, modulumque elaboravit, ſecundum quem, Sixto V Pontifice, fuit exſtructus. Quum autem idem artifex templum pilis, ſtylobatis, columnisque exornans receſſerit a legibus, quæ in veterum monumentis obſervatæ cernuntur, id eidem vitio non eſſe vertendum cenſet nobiliſſimus Fontana, quandoquidem ſublimibus illis ingeniis artisq; apprime callentibus, tanquam novis legislatoribus, novas quoque regulas architectonicas condere liceat. Denique ut manifeſtum fiat, quanta ſit hujus ædificii firmitas, ad calculum revocat Auctor parietum fundamentorumque ſoliditatem, & cum Panthei ſtructura confert, oſtenditque rimulam unicam exilem non eſſe indicium relaxationis partium, quippe cum tanto temporis intervallo non creverit, exteriorque tholus illæſus omnino perſtiterit. Non eandem meretur laudem pars altera Vaticanæ baſilicæ addita a Paulo V, opera Caroli Maderni, qui relicta plaſtica arte nomen Architecti ſumſerat. Nam & fundamenta parum firma effecit, & ita diſpoſuit, ut non in directum jaceant cum parte priori primaria, erroremque ſero animadvertens ab iis, quantum poterat, deflexit, & tantum ædificium extremæ quaſi fundamenti crepidini impoſuit. Ad quod cum non advertiſſet animum Berninus, & angulo extremo turrim campanariam inædificaſſet, diruenda ea fuit, cum jam ad coronidem fere perducta fuiſſet: quanquam ſervari potuiſſet, ſi Longi & Ferreri architectorum, quibus & Fontana noſter adſtipulatur, conſiliis locus fuiſſet relictus.

Libro ſexto de ſumtibus templo Salomonis, nec non templo Vaticano, ejus porticui, fontibus, &c. impenſis diſquirit Auctor, & probare contendit, ſi ſpectes inſigniter auctum noſtro tempore auri pretium, ſumtus utriusque templi inter ſe pæne eſſe æquales, & ſpatium, quod occupat templum Vaticanum, cum palatio & horto Pontificis, ter fere continere templum Salomonis.

Libro vero *ſeptimo* comparatur Vaticana Baſilica cum Pantheo, nonnullis celeberrimis Aſiæ templis, templo item Jovis Capitolini, Pacis, & S. Mariæ de Floribus, eum quidem in finem, ut hæc omnia longe inferiora Vaticano templo eſſe adpareat.

Cæterum opus hoc ſplendidiſſimum, & totum pæne refertum

figuris accuratissime descriptis & nitidissime æri incisis, quamplurimis in locis varias complectitur regulas architectonicas utilissimas. V.g. p. 105, de tectorum declivitate debita, & incisuris trabium coagmentandarum rite faciendis; p. 193, de altitudine trabeationis columnæ ordinis Corinthii & Romani invenienda, per mediam proportionalem inter quartam & quintam partem altitudinis columnæ; p. 267, 293 de fundamentis rite jaciendis; p. 281. de construendis portis & frontispiciis; p. 325. 333. 361. ff. de construendis tholis tam simplicibus quam duplicibus, & turriculis quas *lanternas* vocant; p. 413. de lignorum compaginatione ad exstruendos fornices. Quas haud difficulter assequentur Architecturæ studiosi, ipsum si adeant, vel mediocriter tincti cognitione linguæ Italicæ, limpidissimum Fontanæ fontem potius, quam non clare ubique fluentem rivulum Latinum.

LIBRI SALOMONIS: PROVERBIA, Ecclesiastes, Canticum Canticorum; Sapientia, Ecclesiasticus. Cum notis Jacobi Benigni Bossuet, Episcopi Meldensis. Accesserunt ejusdem supplenda in Psalmos.

Parisiis, apud Jo. Anisson. 1693. in 8.
1. Alphab. plag. 21.

EX opera, quam in Salomonæos hosce libros, itemque in Ecclesiasticum ac librum Sapientiæ impendit celeberrimus *Bossuetus*, primo loco nobis delibandæ videntur præfationes, quas ille singulis præfixit, quæque ob suum, quem præstant, usum sicco pede non transiliendæ sunt.

Et PROVERBIA quidem dum aggreditur, causam ante omnia determinat, ob quam Salomoni visum fuerit, de morum disciplina non ordine quodam ac longa oratione differere, sed brevia saltem decreta figere? quod scilicet hoc adjumento sublevare memoriam, stimulos crebris velut ictibus eo magis incitantes adhibere, ipsaque varietate quemvis oblectare voluerit. Postea commonstrat, ut nihil ad moralem Philosophiam amplius desiderari possit, si quis has ipsas

ipſas ſententias accurate perdidicerit: prout etiam per exempla nonnulla edocet, quæ ſpeciatim ad œconomiam muniaque ſeduli patrisfamilias; ad politicam, ac Regum & regnorum robur, dignitatem, felicitatem, publicorumque conſiliorum rationem; ad privatam denique vitam commode inſtituendam pertineant. Docendi rationem maximopere commendat, ſiquidem ad vivum velut omnia depingi, & coram oculis collocari ipſarum rerum imagines videamus, aliaque heic reperire detur, quæ Salomonē cæteris in ſeculo ſententiarum auctoribus multum antecellere manifeſto comprobent, præcipue, quod veram ſapientiam, cultum ſcilicet ac timorem Dei, ſinceramque pietatem fundamenti loco ponat & ubique commendet, quam alii Sapientes nec fando noverint, aut primoribus ſaltim, quod ajunt, labris deguſtaverint. Interim pro V. T. ratione promiſſiones minasque tantum temporales adhiberi, ſed hominem ſpiritualem, hoc eſt, Chriſtianum, ſe a terrenis divitiis ad cœleſtis regni opes erigere debere annotat. E verſionibus primum commendat ſeptuagintaviralem, quæ, licet ab Hebræo ſubin deflectat longius, (cujus rei cauſas e ſua in Pſalmos præfatione repetit,) non tamen ideo repudianda veniat, cum ante Chriſtum natum per Synagogas omnes obtinuerit; cum ab Apoſtolis, plerisque etiam proverbiorum locis inde mutuatis, frequentata; cum ab Eccleſia Orientali perpetuo uſu retenta, & a Latina quoque uſurpata fuerit tamdiu, donec egregia S. Hieronymi opera Hebraicæ veritati ceſſerit. Et veterem ſane Latinam verſionem, ex LXX. deductam rivulis, innumerabiles Patrum Latinorum locos, maxime Ambroſii, repræſentare; aſt Hieronymianam non modo ſubſecutæ Eccleſiæ & Synodi Tridentinæ, verum etiam jam inde ab initio S. Auguſtini, hinc ſua compingentis ſpecula, autoritatibus egregie muniri obſervat, tandemque Hieronymi in libros Salomonis præfationem ad Chromatium & Heliodorum, Epiſcopos, itemque Iſidori Peluſiotæ epiſtolam quadrageſimam libri quarti de tribus Salomonis libris ſubjicit.

Altera, quæ iſthanc excipit, præfatio ECCLESIASTEN concernit, Auctorque totum illum librum unica velut hac argumentatione concludi arbitratur: cum vana omnia ſub Sole ſint, id unum in homine magnum verumque eſſe, ſi Deum timeat, præceptis ejus pareat, & futuro judicio purum atque integrum ſe ſervet. Hujus enthyme-

thymematis primam partem rerum humanarum enumeratione tantique Regis experimento constare, alteram vero in c. XII, 13. 14. contineri asserit. De tempore, quo ille scriptus sit, mentem suam ita aperit, ut amplectatur traditionem Hebræorum, post Salomonis pœnitentiam id constituendum videri asseverantium, ac istis se inductum fatetur rationibus, quod nonnisi in devium Salomonem quadrent, quæ cap. VII, 26.27. itemque c. II, 10. legantur. Non tamen nisi conjecturam esse hanc opinionem libens concedit, quandoquidem Deo placuerit, tanti Viri errata certa esse, salutem vero ac resipiscentiam in dubio versari, ut, qui stat, eo cautius viderit, ne cadat. Mox Grotii sententiam, qui sub Salomonis resipiscentis nomine post Babylonicam migrationem confictum fuisse hunc librum persuadere aliis conetur, refellit, & fundamentum, cui ille innitatur, subvertit; quod nempe e Chaldaicis, quæ heic sint obvia, vocabulis tale quid colligere non liceat, ostendens, cum & pauca ista sint, & si plura quoque essent, obstet tamen notum illud, quod inter affines & ejusdem fere ingenii linguas multa vocabula soleant esse communia, & quod familiare admodum sit elegantissimis Scriptoribus, præsertim in scriptis eruditis, pro quo & præsens reputandum, ex peregrinis linguis aliquid inspergere. E versionibus antiquam Græcam veritati maxime inhærere dicit, secus ac in Proverbiis, quæ diversitas in aliis quoque libris reperiatur; unde argumentari detur, eam versionem, quam LXX. dicimus, non uno auctore neque una forsitan ætate conscriptam. Latinam ex illa Interpretum septuaginta deductam ante Hieronymum universam occidentalem Ecclesiam frequentasse, pro alia vero habendam a Vulgata, sicuti & Hieronymus quandam ex Hebraico fonte confecerit, quæ in ejus commentariis ad Paulam & Eustochium reperiatur. Ipsum porro antiquam vulgatam ad Origenianorum exemplorum normam emendasse, qui tamen labor nunc amplius haud superstes sit. Tertio vero loco eam, quæ nunc Vulgata appelletur, dedisse subjicit, & hanc quidem cum Hebræo textu multis in locis non adeo congruere haud diffitetur, generatim aliquot varietatum fontes recludens. De commentariis innumeris tacere mavult, unumque se habuisse dicit Hieronymi ad Paulam & Eustochium, qui e doctorum judicio & perspicuitate, & elegantia, & eruditione, variarumque rerum scientia præstet cæteris; unde

&

& præfixum eidem procemium ſub finem hujus ſuæ præfationis exhibet.

In tertia, Salomonem per totum CANTICUM ſe, captosque ſuos erga filiam Pharaonis affectus, in exemplum proferre, dumque in vera hiſtoria ea fingat, quæ flagrantiſſimo amori congruant, aptiſſime ſub elegantis fabulæ involueris, cœleſtes amores Chriſtique & Eccleſiæ conjunctionem delineare aſſerit. Et hac in re prævium ipſi facit Davidem, qui Pſ. XLV Salomoni conjugium inituro epithalamium cecinerit, eademque figura Chriſti & Eccleſiæ nuptias celebraverit; iſto ſolum obſervato diſcrimine, quod hic victorias, prælia, atque heroica proſecutus, ille autem amoris vim ac ſuavitatem carmine molliori complexus fuerit, majeſtate pauliſper ſepoſita paſtorem induens, ac in idem vitæ genus Pharaonis filiam traducens. Uti autem antiquos mores imitatus paſtoralem eclogam canere inſtituerit, ita hanc in ſeptem dies diviſam videri. Neque enim diei ac noctis paſſim in hoc cantico recurrentis vices, temere memoratas eſſe. Auctorque proin eas ad ſeptenum numerum revocavit, cum Hebræis olim uſitatum fuiſſe conſtet, ut nuptias per ſeptem dies celebrarent. Iſtas vero ſeptem dies, quarum ſpatio ſuum hoc nuptiale carmen Salomo definiverit, ita ſe inveniſſe arbitratur, ut, quod e notarum collatione patet, ad primam caput I. & ſex verſiculi ſequentis cap. II; ad ſecundam reliqua hujus capitis pars; ad tertiam cap. III, IV, & quinti verſus adhuc primus; ad quartam non caput modo quintum, ſed & e ſexto verſiculi priores octo; ad quintam verſus nonus cum reliquis, caput item ſeptimum usque ad v. 10; ad ſextam v. 11. 12. 13. capitis ſeptimi, & v. 1. 2. 3. capitis octavi; ad ſeptimam denique reſidua Cantici portio referri debeat. Prima nempe die ait ſponſam formæ ſuæ diffidere ejusque vitia exculare, atque iis, quæ ſenſus magis afficiunt, pietatis illecebris ac veluti blanditiis delectari. Secunda converſam recens ad perfectioris vitæ ſtudium, in ipſis converſionis initiis, anteactæ vitæ tot peccatis obnoxiæ commemoratione ac tædio, novæque deliciis a ſponſo invitari ad ſolitudinem, reliquiasque cupiditatum exterminare. Tertia incipere amoris exercitationes, inflammari ſponſam, fierique perfectiorem. Quarta exercitationem eſſe vehementiorem gravioremque cruciatum, animæque non tantum gratiam addi, ſed robur etiam ac vim, qua & hoſtium fran-

gat impetus, & ſupra perfectiſſimas animas extollatur. Quinta non ſolum ſponſo, ſed cæteris quoque omnibus eam eſſe miraculo. Sexta, quo iſta fit ſplendidior, tanto magis eam properare ad ſolitudinem, eoque jam ſponſum ultro invitare, ut amori liberius & ſine ulla interpellatione ſerviant. Ultima tandem in ſponſum recumbere, ut veluti ſuaviſſimo Sabbatho conquieſcat. Iſta vero ſingula ita pertractari vult, ut quis amorem humanum divinumque complexus allegoriam exequatur, ſed caprearum cervorumque in morem vix pede terram attingat, confeſtim autem ad excelſiora ſeſe efferat. Id quod in ſuis commentationibus feciſſe obſerventur Origenes, Philo Carpathius, Bernhardus, quorum adeo veſtigia & ipſe preſſerit, non poſthabitis tamen iis, quæ Theodoretus, Gregorius M. Beda, Sanctius, aliique erudite ac pie ad hunc librum congeſſerint.

SAPIENTIAM, quam vocat, SALOMONIS ut inter ſcripta divina referat, in præfatione eidem præmiſſa modis omnibus annititur, & S. refragatur Hieronymo, quod libros tales ab Eccleſia legi in ædificationem plebis, non ad auctoritatem eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam dixerit. Auguſtinum etenim ad confutandam hæreſin Pelagianam paſſim hujus libri dictis uſum fuiſſe, quod & Cypriano in opere adverſus Judæos arriſerit. Ejus interim auctorem non ipſum facit Salomonem, ſed ſub illius ſaltim nomine ſcriptam arbitratur, in medio relinquens, quisnam iſtud munus in ſe receperit, quandoquidem de Philone Judæo incerta adhuc conjectura, & ſcriptionis tempus æque incompertum ſit. Duas ejus partes conſtituit, quarum prima ſit commendatio ſapientiæ, usque ad caput nonum, ubi prolixiſſima & ad finem usque libri deducta precatio incipiat, in qua priſca recolatur hiſtoria, & in tuenda pie gente ejusque hoſtibus ulciſcendis divinæ juſtitiæ ac ſapientiæ arcana ab ipſa rerum origine uberius pandantur.

Ultima præfatio circa ECCLESIASTICUM occupatur, cujus autorem fuiſſe contendit Jeſum, filium Sirach, qui eum Hebraico primum ſermone ſcripſerit, e quo ab ipſius nepote, (quodcunque tandem nomen is habuerit,) in Græcum fuerit translatus. Ætatem vero ſcripti inde æſtimat, quod eo tempore gravem Judæis a gentilium Regibus incubuiſſe vexationem multa ejus loca doceant, quodque facta in cap. L. Simonis, Oniæ filii, mentio circa hujus tempo-

ra

Digitized by Google

ra Siracidem claruiſſe confirmet. Duos autem hac appellatione inſignitos a Joſepho memorari, Simonem ſcilicet primum, qui vocetur Juſtus, Oniæ primi filium, ſecundi Oniæ patrem, & Simonem ſecundum, Oniæ ſecundi filium, Oniæ tertii, viri maximi & ſanctiſſimi patrem, ſub quo vexationem Regum Syriæ cœpiſſe Maccabaica teſtetur hiſtoria. Et ſecundi illius Simonis ævo Eccleſiaſtici auctorem ſua hæc conſignaſſe, ab Euſebio perhiberi dicit; ſed ipſe ab eodem recedit, non ob eam modo rationem, quod Noſter nonniſi eos celebraverit, qui jam vita eſſent functi, ſed quod etiam Simonis hujus tempora pacatiſſima fuiſſe conſtet, adeoque Siracidis lamentis atque precibus locum concedere haud videantur. Firmam ergo hujus libri auctoritatem ad Oniam tertium, quo vivente ſub Antiocho Epiphane dira perſecutio Judæos exercuerit, hoc eſt, ſecundum Uſſerianas rationes, ad annum ante æram Chriſtianam circiter centeſimum ſeptuageſimum primum, ab U. C. fere quingenteſimum octogeſimum ſecundum extendit. Interpretationem vero a nepote dicit editam, cum Ptolomæus Phyſcon, qui & Evergetæ titulum e nummis quibusdam indeptus ſit, regni cum fratre Philometore initi annum ageret octavum & trigeſimum, qui ipſe centeſimum trigeſimum ſecundum ante Chriſti nativitatem conficiat, Joanne Hyrcano, Simonis Maccabæi filio, Pontificis tunc munia adminiſtrante. Latinæ interpretationis auctorem ignorari, multumque eam ab hodierna Græca diſcrepare haud diſſimulat, ut omnino neceſſum ſit, alium ei lectum eſſe Græcum codicem, ac illum, quem nunc habeamus; prout & ea, quam Flaminius Nobilius e Græco Sixtino adornaverit, aliquot in locis clarior Græcoque textui convenientior fieri potuiſſet. Cæterum quæ de libri contentis, diſtributione, auctoritate commentatur, prolixius referre non vacat. Iſtud ſolum addimus, quod in cauſa, cur Salomonis gerat titulum, indaganda Iſidorum ſequatur Hiſpalenſem, qui propter nimiam ſenſus cum Eccleſiaſte ſimilitudinem & eloquii parilitatem id factum eſſe exiſtimet.

Et hæc quidem e *Præfationibus* libuit excerpere. De notis ipſis id dicendum venit, quod breviores ſint ut plurimum, ſententiasque uſui accommodent, ac Scripturas Scripturis ſedulo illuſtrent. Equidem in Cantico prolixiorem paulo ſeſe Auctor exhibet, cum ubique geminum adducat ſenſum, hiſtoricum alterum, quem ipſe

vocat proximum, de Salomonis & ſponſæ Ægyptiacæ, alterum allegoricum & myſticum, de Chriſti & Eccleſiæ beato conjugio caſtisque deliciis. In poſtremo tamen proſequendo, non tam ſuos quam Patrum exponit ſenſus, quorum non mediocrem apparatum cum invenerit, etiam in optimis quibusque ſeligendis amplam facere ſegetem inductus eſt. Sicubi tamen & in reliquis efflagitare neceſſitatem opinatur, calamo ſuo fræna laxat uberius, utputa, quando ad Coh. XII, 7 Grotii ſententiam examinat, qui loco iſti parallelum faciat effatum Euripidis: reverti res omnes eo, unde ortæ ſint, corpus quidem in terram, ſpiritum vero ad æthera. Sed Auctor noſter parum id abeſſe dicit ab illo Virgilii: atque in ventos aura receſſit. Quando item Sir. LI, 14. in verbis: Invocavi Dominum, Patrem Domini mei; haudquaquam a Chriſtianis demum iſtud κυρίᾳ additum fuiſſe, contra eundem Grotium oſtendit. De cætero brevem capitibus ſingulis præmittit ſummam, textumque librorum e Latina vulgata depromit, ita tamen, ut in Eccleſiaſte Hieronymianam, in Eccleſiaſtico Sixtinam, quam dicit, verſionem ſimul exhibeat.

Appendicis loco ſupplenda quædam in Pſalmos addit, notas ſcilicet ſuas ſuper eos olim editas aliquot in locis emendans. Cum enim multos queri cognoſceret, a novitiis expoſitoribus obſcurari Prophetarum de Chriſto vaticinia, præſertim Davidica, quæ cæteris clariora habeantur, exemplis quibusdam in medium allatis *hæc talia* vindicare ſtuduit. Ac in proœmio quidem adverſus Grotium, ejusmodi teſtimoniis geminos affingentem ſenſus, ex inſtituto diſputat, & poſtmodum in Pſ. II, 7. XVI, 8. XLV, 7. CX, 1. 3. XXII, 17. 19. LXVIII, 22. CIX, 8. diſerte ac proprie de præcipuis Chriſti myſteriis ſermonem eſſe, ſolidis argumentis evincit.

LETTRE DE MONSIEUR DE Vrigny &c.

i. e.

Epiſtola Domini de Vrigny, contra Antitrinitarios, Tolerantes, & Moraliſtas, cum Animadverſionibus ad librum, cujus titulus: *Religio naturalis.*

1693. in 8. Plag. 6.

Nun-

NUnquam defuerunt quidem inter cœleſtis doctrinæ vindices, qui ſtrenue obviam irent Chriſti Servatoris hoſtibus, Socinianis; & inter Reformatæ Eccleſiæ Doctores cumprimis hoc munere p. 4. functi ſunt Mareſius, Hornbeekius, Jurius, Claudius, Abaddius: nihilo ſecius tamen, ut precibus amici faceret ſatis Epiſtolæ hujus Auctor, ipſe quoq; cum illis deſcendere in arenam, non detrectavit. Ea tamen lege, ut non aliis armis, quam quæ Scriptura Sacra illi ſuppeditat, pugnet, inconſultæ ſapientiæ eſſe credens, Metaphyſicorum cohortes vocare in ſubſidium.

Hoc ergo ſibi adſtruendum præcipue ſumpſit, Chriſtum p. 6. Servatorem noſtrum eſſe verum Deum. Quod ſi quis evicerit, haud difficulter ab Antitrinitariis impetrabit, ut & Spiritum Sanctum pro vero Deo reputent. Provocat autem ad divinarum literarum documenta luculentiſſima. Ab Eſaia, divino vate, Meſſias diſerte vocatur Deus, *c. VII. 14.* Magi atque paſtores, cum naſceretur, divino eum proſecuti ſunt honore, *Matth. II. 23.* Cum ſolenni quaſi ritu per baptiſmum conſecraretur, vox Numinis delapſa cœlitus, o- p. 7. mnes de eadem re certiores reddidit, *Luc. III. 22.* Ipſe Servator hoc innuit, cum ſe Dominum Davidis vocat, *Matth. XXII.* p. 8. Enimvero ex ipſa Domini voce, non contemnendum naſcitur argumentum. Hæc enim, in novo præcipue fœdere, divinitatis index eſt. Colligitur idem ex mandato, quo Chriſti diſcipuli, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, omnes homines ſalutari lavacro initiare jubentur, *Matth. XXVIII, 19.* Quod oraculum non tantum Ser- p. 9. vatori noſtro Chriſto, ſed & Spiritui Sancto divinitatis honorem præclare vendicat. Quid enim quæſo opus fuiſſet, inter Patrem & Spiritum, medium Filio tribuere locum, niſi Spiritus Sanctus diſtincta ſit perſona? Quam ineptum fuiſſet, virtutem Dei, reipſa cum Deo eandem, ab eo ita ſejungere? Johannes vero, Chriſto p. 10. qui longe cariſimus fuit, tantum non ubique hoc inculcat. Verbum apud Deum, quin ipſum Deum fuiſſe, per illud cuncta fuiſſe condita, teſtatur diſerte. Tantam vim hiſce aliisque viri ſanctiſſimi documentis ineſſe Auctor arbitratur, ut quicquid reſponſuri ſint vesitatis hoſtes, tale tamen illud fore credat, quod cordatis hominibus gravedinem moveat atque tuſſim. Ex quinto, decimo, & duodecimo capite præcipue hoc commonſtrari poteſt, ubi de ſe talia ef-

Digitized by Google

p. 12. fatur Servator, quæ creaturæ ſortem infinitis excedunt modis. Nec purgaſſet ſe ab objecto blaſphemiæ crimine, dum reſpondit, ſe in Patre, & Patrem in ſe eſſe, ſed ſcelera cumulaſſet ſceleribus, ſiquidem non fuiſſet talis, qualem ſe eſſe prædicabat, verus nimirum æternusque Deus. Quocunque etiam ſe vertant ſanctiſſimæ Trinitatis hoſtes, frigide illud Johannis oraculum *c. III, 16.* eos interpretari neceſſe eſt. Ergone tanti fuit creare hominem qui ceteris ſalutis
p. 13. monſtraret viam? Cur igitur tantopere hunc amorem facer Spiritus deprædicat? Tædere tandem hoſce homines ineptiarum debebat. Sed ineptire illis ſolenne eſt. Hinc & aliud Servatoris effatum *Joh. VIII, 58.* æque ridicule interpretantur. Jam & divum Paulum
p. 14. in ſcenam prodire jubet, ad convincendos erroris Antitrinitarios. Redarguit ille Romanos *Cap. I. 25,* quod tali honore creaturam proſecuti ſint, qui ſoli conditori rerum omnium debebatur. Aſt nonne ipſe hanc incurriſſet reprehenſionem, ſi, quem annuntiabat illis, Chriſtus non fuiſſet verus Deus? Spiritum vero Chriſti quo pacto & Spiritum Dei vocare potuiſſet, ſi Chriſtum non habuiſſet pro vero
p. 15. Deo? Sed conſtat ſibi vir divinus. Egregie enim pro hac ſententia
p. 16, ad 20. pugnat *1. Cor. X,* ſi conferatur cum *Num. XXIII.* item *Gal. I. 1. Philipp. II. 6. Coloſſ. I. 15. 16.* & alibi. Sed præcipue in primo capite Epiſt. ad Hebræos, tam magnifice de Chriſti Deitate verba fecit, ut diſerte hunc in finem Apoſtolum Numinis afflatu perculſum, hæc literarum monumentis conſignaſſe, Auctor credat. Paulo ſuffra-
p. 21. gatur Petrus *II. Ep. I. 1, &* in *I. Ep. V. 7* divus Johannes, & hic rurſus tam evidenter, ut quod reponere poſſint, non inveniant veritatis hoſtes, niſi illud, ſuppoſitum eſſe ab alio hoc oraculum, nec Johannem agnoſcere auctorem. Inepte profecto, cum 1) in pluribus codicibus manuſcriptis extet, eodemque uſus ſit Cyprianus; 2) Hieronymus quoque teſtis nobis locuples ſit, Arianorum fraude ex quibusdam codicibus illud fuiſſe eraſum; 3) nexus ſubſequentium commatum idem doceat; 4) nihil aliud dicat, quam quod & alia Scripturæ ſacræ documenta æque clare & diſerte inculcant. Sed & in *V. cap. epiſt. I. verſ. 20.* idem a Johanne innuitur, cum quo & Ju-
p. 23. das *v. 4. Epiſt.* ſuæ conſentit. Agmen claudunt teſtimonia, quæ ex Apocalypſi Johannea Auctor collegit.

p. 24. Nec luci huic caligo offunditur ex illis divinarum litterarum

rum oraculis, quæ Filium Patre minorem esse asserunt. Enim vero cum Christus Servator noster, non tantum verus Deus, sed & verus homo sit, haud difficulter ab unoquoq;, quid ad ea responderi debeat, intelligitur; & qui inde causæ suæ præsidium aliquod allatum iri credunt, Antitrinitarii, nubes atque inania prensant. Ceterum usus est Auctor novi fœderis documentis tantum, tum quod in libris V. T. non tam clare & perspicue hæc doctrina inculcetur, tum etiam maxime, quod N. T. libros pluris ipsi Sociniani faciant.

Jam ad argumenta ex fidei analogia deprompta progreditur. Vates nimirum divinos prædixisse ait, Messiam omnes gentes adducturum ad cognitionem & cultum veri Dei. Sed vero omnes gentes, quæ Christum pro vero Messia reputarunt, cognoverunt & adorarunt Deum, prout in una essentia divina sunt tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Unde consequitur, aut Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse verum Deum, aut Jesum Christum non esse verum Messiam. Propositionem extra litem esse contendit. Assumpti veritas inde potissimum, quod omnes gentes, quæ Christianam doctrinam amplexæ sunt, simul Deum agnoverint, unum in essentia, in personis trinum, innotescit. Adeoque argumentum ex propagatione doctrinæ cœlestis, ejusque diffusione, præcipuum accipit robur. Antitrinitarium quendam, qui hoc argumento urgebatur, respondisse refert, vaticinia hæc nondum esse impleta. Sed utut concedatur, quod cupiebat, hæc demum in secundo Christi adventu esse implenda, nihilo secius ex parte impleta fuisse, nemo sanæ mentis abnuerit. Ridiculum enim, quin impium asserere, primum Christi adventum huc pertinuisse, ut tantum Antitrinitarii vera ac salutari cognitione Christi imbuerentur. Id quod cum fine, ob quem Messias inter mortales comparuit, plane pugnat. Cum hac via se non proficere intelligeret Antitrinitarius, aliam ingressus est, & Arianos Sabellianosque vocavit in subsidium. Sed inepte; cum hi omnes toto cœlo a se invicem differant. Hac occasione Auctor monet, hunc demum feliciter cum Antitrinitariis descendere in arenam, qui ab iis impetrat primum, ut aut Socinianorum, aut Arianorum, aut Sabellianorum, sententiæ se adstipulari profiteantur. Hoc enim si faciant, ut placita secum pugnantia admittant, necesse est. Sed cum Socinianus iste, de quo ante sermo erat, nec

p. 25.

p. 26.

p. 27.

p. 28.

p. 29.

hac

hac ratione ſe expedire poſſet, tandem negavit aſſumptum, addens, etiam Mahumedanos ad verum Dei cultum eſſe adductos, & eos nihilo ſecius Filio æque ac Spiritui Sancto divinum denegare honorem. Digna profecto Sociniano homine reſponſio! Jam nullam ſe videre rationem Auctor ait, quare non palam ad Mahomedanorum caſtra tranſeant. Et ita quidem copiæ iſtius hominis fuere
p. 30. 31. profligatæ. Sed vero & cetera diſcutit Auctor, quæ vim hujus argumenti infringere videntur. Forte enim quis exiſtimaverit, ſenſum divinorum oraculorum hunc eſſe, quod gentes a cultu idolorum ſaltem ſint abducendi. Ut ut autem Chriſtiani in alium errorem lapſi ſint, Deum trinum in perſonis adorantes, hunc tamen tolerabiliorem eſſe, quam gentilium idololatriam. Vaticinia hæc igitur fuerunt adimpleta, cum ingens illorum numerus fuerit, qui ab Ethnicorum idololatria ad Chriſtianam fidem ſunt traducti: præſertim ſi cum illis, qui tempore V. Teſtamenti ab idololatriæ crimine immunes erant, conferantur. Quæ ſane perperam ita diſſeruntur. Enimvero prædixerunt Vates, quod non ad alium cultum, ſed ad ſalutarem cultum veramque Numinis cognitionem homines ope Meſſiæ ſint perventuri. Si vero cognitio tot gentium, quæ Deum unum in eſſentia & trinum in perſonis adorant, eſſet erronea,
p. 32. quo pacto poſſet eſſe ſalutaris? Si porro regerant, aliam fuiſſe Chriſtianorum ante Concilium Nicænum hac de re ſententiam, oppido falluntur. Juſtini Martyris enim, Irenæi, Tertulliani, aliorumque documentis, jampridem evictum eſt, ſecus ſe rem habere. Præcipue vero id patet ex Symbolo Apoſtolico. Licet enim, qua ætate iſtud confectum ſit, certo definiri nequeat, extitiſſe tamen ante concilium
p. 33. 34. Nicænum extra litem eſt. Quo pacto autem ex hoc Symbolo impugnari Trinitatis ſanctiſſimæ hoſtes queant, prolixius Auctor ediſſe-
p. 35. rit. Adjicit teſtimonium Luciani, qui in Dialogo, cui titulus eſt Philopatris, de Trinitate perſonarum, quam Chriſtianis illuſurus, myſterium arithmeticum vocat, tam clare & diſtincte loquitur, ut in libellis doctrinæ Chriſtianæ formulam complectentibus, nunquam proponatur dilucidius. Quod ſi non communis omnium Chriſtianorum hæc fuiſſet doctrina, non ſane ex hoc cumprimis capite illis homo irriſor illuſiſſet. Quin Triephon, qui in hoc Dialogo doctoris perſonam ſuſtinet, ad Critiam diſcipulum dicit, quod a Paulo hoc

acce-

Digitized by Google

acceperit, documento irrefragabili, credidiſſe Lucianum, Chriſtianos hoc myſterium a divo Paulo fuiſſe edoctos. Sed & illud hujus ſententiæ veritatem evincit, quod Concilii Nicæni decreta, nemine repugnante, a tot populis fuerunt recepta. Quis vero putat fieri hoc potuiſſe, ſi Concilii hujus Patres hanc demum doctrinam inveniſſent? p. 36.

Cæterum cum ex iis, quæ Auctor hactenus diſſeruit, conſequi videatur, ac ſi amplitudinem pro charactere veræ Eccleſiæ venditet, concedit quidem, recte hinc notam Eccleſiæ peti, ſi ea opponatur Eccleſiæ Judaicæ. Sed vero de Chriſtianis, qui in diverſas abierunt ſententias, itidem ita colligi poſſe, hanc veram eſſe Eccleſiam, quæ multitudine hominum reliquos cœtus ſuperat, negat. Secus enim rem ſe habere, ex divinis edocemur literis. p. 37.

Sed ad caput cauſæ quod attinet, addit, ei qui aſſerit, non veram ſed erroneam Chriſtianos Numinis habere cognitionem, hoc quoque concedendum eſſe, Judæos ac Mahumedanos rectius cognoſcere Deum quam Chriſtianos, illosque adeo ſalutem ſibi polliceri poſſe, quæ hiſce denegetur. Affert & alia hunc in modum, quæ ad firmandam ſententiam faciunt. Præcipue ſi quis novi veterisque fœderis habitum ſecum invicem conferat, hunc plane convictum iri, ſibi perſuadet. In V. T. enim ſumma totius religionis erat Jehovah: ſi ergo Chriſtus non eſt verus Deus, ſequitur, quod in N. T. ubi clarior tamen Dei cognitio eſſe debebat, creatura occupaverit locum ſedemque Creatoris, & non ſine ſacrilega impietate honorem Deo competentem ſibi vendicet. Chriſtus enim eſt fidei, ſpei, atque cultus Chriſtiani objectum. *Rom. XV, Epheſ. II, Philipp. II, Hebr. I.* Non ergo regnum & gloria Dei per Meſſiam fuiſſet amplificata, ſed potius obſcurior facta, quia Deo vero erepta. p. 38. p. 39.

Non minus quoque ex ſatisfactione pro noſtris criminibus, quæ arcto adeo vinculo cum Chriſti Deitate eſt conjuncta, ut hac admiſſa illam inficiari nemo poſſit, & vice verſa, evinci luculenter poteſt, Chriſtum eſſe verum Deum. Tria vero hic Auctor ſupponit: primo eſſe in Deo virtutem, quæ juſtitia vocatur; deinde, hanc juſtitiam eſſe infinitam; & tandem, eam ſe nunquam non exerere, ſi quid illi offeratur, circa quod ſeſe exerere poſſit & debeat. Primum ex ratione, & conſenſu omnium gentium, ut & teſtimonio p. 40. p. 41.

divi Pauli *Rom. I, & II.* manifeſtum eſſe contendit. Alterum vel ex ſola patere ratione, cum virtutem eſſentiæ infinitæ & perfectiſſimæ, itidem infinitam eſſe oporteat. Tertium denique inde conſtat, quod non ſit, ſi ſe non exerat, neque ſanctitas Dei, quæ eſt fons juſtitiæ, permittat, ut impune crimina committantur. Hinc ita rationes ſubducit: non poſſe quenquam divinæ juſtitiæ facere
p. 42. ſatis, niſi qui & ipſe verus Deus ſit. Si ergo Chriſtus Dei Patris placavit iram, & hominum expiavit ſcelera, eum verum eſſe Deum neceſſe eſt. Etenim inter Numinis ſanctitatem, conditionemque creaturæ, tanta intercedit intercapedo, ut quantumvis excellens creatura
p. 43. fuerit, non tamen ejus placare iram queat. Placaſſe vero Chriſtum, ſingulæ Scripturæ paginæ nos docent. Nec obſtat, quod voce ſatisfactionis Scriptura ſacra non utatur: ſufficit quod rem ipſam ex-
p. 44. ponat ediſſeratque luculentiſſime. Si quis contendat, potuiſſe Deum & alia ratione ſaluti hominum conſulere, adeoque inde non ſequi, Chriſtum eſſe Deum, is certe de Numinis ſapientia non ita, ut oportet, ſentit. Ineptus habetur, qui ambagibus utitur in iis, quæ paucioribus fieri poterant. Quis ergo dubitet, Deum ſapientiſſimum alia ratione hominum ſaluti fuiſſe conſulturum, ſi quidem conſuli potuiſſet. Accedunt Scripturæ oracula, quæ teſtantur, ne-
p. 45. ceſſe fuiſſe, ut hæc omnia ſubiret Chriſtus, *Luc. XXIV.* & alibi.

Tandem concludit Auctor, Antitrinitarios inter homines ra-
p. 46. 47. tione ſua recte utentes non poſſe referri. Qui enim ſapit, ille com-
47. munem ſententiam ab omnibus receptam & approbatam non deſerit, priusquam demonſtratum ſit firmiter, hanc ſententiam eſſe falſam: ſola dubia non adducunt virum ſapientem, ut à recepta doctrina recedat. Jam vero ſi ab ipſo Ebione atque Cerintho familiæ ſuæ originem repetant Antitrinitarii, non tamen evincent, ſuam ſententiam communiorem, aut magis receptam fuiſſe, quam illorum qui ſecus opinantur. Ebionem inſuper & Cerinthum quilibet cordatus execratus eſt; ipſe quoque Johannes, ſi vera ſunt quæ traduntur, refutavit. Non eſt hominis ſapientis, ſententiam falſam, damnatamque ab Eccleſia Chriſtiana, defendere, & rationi corruptæ plus deferre, quam divinæ revelationi.

p. 49. Debellatis Antitrinitariis, aggreditur Tolerantes, qui ipſis Socinianis pejores, charitatem ſumentes obtentui, unionem fidei plane

ever-

evertant. Si enim ex illis quæras, sit ne ferenda doctrina, quæ gloriam Dei imminuit, hominibus aditum ad salutem intercludit, respondebunt sine dubio, non esse ferendam. Si inferas, ergo nec Antitrinitariorum doctrinam esse tolerabilem, fateri cogentur, hanc cum gloria Dei non pugnare, per hanc ad salutem homines ire; saltem eo se recipient, ut dicant, non satis sibi ex Scriptura constare, an Antitrinitariorum doctrina pro tali reputari debeat. Et sic tandem Tolerantium religio in Pyrrhonismum degenerabit.

Sed refelli Tolerantia & ita potest. Aut Filius Dei plane non est Deus, aut sane necesse est Scripturam sacram sufficienter hoc revelasse. Non aliunde enim, quam ex hac, ea de re certiores reddimur. Quis vero credat, Scripturam non luculenter designare, quis verus Deus sit? Posset ne, si hoc non fecisset, via veritatis vocari? Si ergo docet, qui potest homo Christianus ferre eum, qui huic revelationi tam pertinaciter refragatur? Paucis, si Tolerans non credit, Scripturam evidenter testari, Filium Dei esse verum Deum, sequitur, quod Filium Dei pro Deo non habeat. Ratio hoc non dictitat. Deus, ex ejus sententia, non revelat. Unde ergo illi hac constabit? Si regerat, se quidem non inficiari, Christum esse verum Deum, saltem dubitare, nihil dicit. Dubitare enim est non credere. Non minus Atheis accensetur, qui dubitat an Deus sit, ac ille qui plane hoc inficiatur. p. 51. p. 52.

Graviorem esse Tolerantium errorem quam Antitrinitariorum, inde patet, quod hi ideo non credant, quia Scripturam sacram hoc non asserere putant, & rationi insuper tale mysterium refragari videatur: illi, utut convicti sint, Scripturam hoc docere, non tamen hoc creditu necessarium putant. Ergo necessarium non est; credere illum verum Deum esse, qui verus Deus est! cum tamen religionis totius veritas in hoc capite versetur. Ergo necessarium non est, credere illum nostra expiasse crimina, qui expiavit! cum tamen satisfactio ista nobis non prosit, nisi apprehendatur fide. Saltem istud inde consequitur, Tolerantes esse occultos Antitrinitarios, subditisque infidelibus similes, qui fidem ideo præ se ferant, ut Principem eo tutius prodant. p. 53.

Sed Doctores Tolerantium hujus criminis rei sunt: simpliciores enim, quibus falsa charitatis imponit species, non quidem p. 54. ad 57.

ob malitiam, attamen ob ignorantiam, certe inexcusabilem, jure meritoque reprehenduntur. Conf. *Tit. III, I. Tim. VI, Rom. XV, I. Cor. I.* Nimirum charitas non debet tollere zelum pro veritate.

p. 57. Characterem Tolerantium esse ait, Magistratui Christiano facultatem coercendi Socinianos abnegare,
p. 58. quod quo jure fiat, disquirit. Enimvero ut eadem in ecclesiastica ac civili societate Magistratus sit auctoritas, necesse est, cum utrobique æque improbi reperiantur homines. Sed & cum singulis mortalium incumbat, pomœria regni divini dilatare, cur non etiam idem faciat Magistratus, hunc maxime in finem a Numine constitutus? Cumque Magistratus crimina puniat, quibus homines proximum lædunt, cur etiam non puniat, quibus Deus ipse læditur? Si dicas, id fieri, quia hæc vitia etiam humanis legibus prohibita sint, regerit, leges humanas apud Christianos omnem vim a divinis accipere: Magistratum quoque, non tantum ut humanis, sed & ut divinis legibus sua constet sanctitas, esse constitutum.

p. 59. Ne vero subscribere Auctor videatur illorum sententiæ, qui sine ratione in quosvis dissentientes sæviunt, tolerantiam ecclesiasticam a civili discernendam ait. Illam plane damnat, nefasque esse pronunciat, hæreticos, priusquam resipuere, in sinum Ecclesiæ recipere. De hac porro docet, dispiciendum, num leges fundamentales quosdam ferre jubeant, an vero hoc solum connivendo fiat. Quos lex publica tuetur, eos violare nefas, nisi publicam rem turbent. Qui autem per conniventiam feruntur, illos quidem
p. 60. ejici posse, cum studium consequendi majorem libertatem religionemque propagandi haud raro illos impellat, ad officia boni subditi migranda; ast eripere illis vitam, sævire in corpora, fortunis spoliare, hoc ejusmodi esse putat, quod solum Antichristum deceat.

p. 61. Alter Tolerantium character est, quod religionem nihil aliud quam morum doctrinam esse putent. De summis mysteriis parum sunt solliciti; contra ad mores fingendos formandosque cuncta trahunt. Hinc illorum doctrina cadaveris instar vita & spiritu destituitur. Fidem enim ignorant; nec enim cognoscunt Spiritum sanctum fidei auctorem, nec Jesum Christum fidei objectum. De Deo & sanctificatione prolixus illis sermo est. Sed Deum ut conditorem & judicem venerantur: ab eo se redemptos esse abnuunt. Sanctificatio

ficatio autem qualis esse potest, quæ non auctorem agnoscit Spiritum sanctum? Hosce & alios eorum errores Auctor redarguit. Cum vero & fidem ab operibus sejungant, & hisce plus tribuant, quam illi, ad N. T. eos ablegat, cujus singulæ paginæ doceant, per fidem hominem justificari. Subjungit denique capita quædam ex Johannis d'Espagne libro de Erroribus popularibus, quæ prolixe ostendunt, in quanto errore versentur, qui Christianam religionem in nudam morum doctrinam commutant. p. 62. p. 63. ad 71.

Tandem & animadversiones in Petri Chauvini librum de Religione Naturali, cujus summam retulimus A. 1693, mense Novembris, pag. 499, subnectit. Hunc quippe pluribus erroribus, & quidem gravissimis, scatere contendit; auctorem etiam ita sæpius secum pugnare, ut refelli ab alio non felicius potuisset. Hoc uno alterove documento demonstrare secum constituit. Nos præcipua memorabimus. p. 72.

De religione ad ductum rationis solum se acturum Chauvinus profitetur: & nihilo secius de Christiana & Judaica religione disserit, quæ verbo revelato plane innituntur. Hominem, si lumen naturale sequatur, æternæ felicitatis compotem fieri posse, contendit: sed ne unico quidem Scripturæ sacræ oraculo hanc sententiam, a cordatioribus semper rejectam firmat. Confundit lumen rationis cum revelatione facta Adamo post lapsum. Homines quoque ante diluvium viventes, ipsumque Jobum, lumine revelationis destitutos fuisse, perperam sibi persuadet. Pugnantia secum loquitur, dum circa hosce divinæ providentiæ curam maxime patuisse, ejusque ope ad salutem æternam eos perveniisse, & nihilo secius ductu luminis naturalis tantum beatorum occupasse sedes, asserit. Quod Actor. IV legitur, non esse in alio quoquam salutem, quam in Servatore nostro Jesu Christo, id falso ad eos tantum trahit, qui notitia doctrinæ Evangelicæ sunt imbuti. Decretum electionis & reprobationis arbitrii nostri libertatem tollere docet: quam tamen jam ipse antea everterat, conservationem ita explicans, ut per eam essentiam creaturarum ab uno momento ad aliud transferri putaret. Deus, ex mente ejus, non tantum externis & communibus, sed internis quoque ac singularibus mediis utitur, ad hominem convertendum: sed cum hisce æque ac illis resisti posse addat, sine ra- p. 73. p. 74. p. 75. p. 76. p. 77.

tione particularia media communibus jungit. Sapientiam, juſtitiam, & miſericordiam Numinis non permittere cenſet, ut eligat,
p. 78. qui hoc non merentur, aut rejiciat, quos non audivit. Quo ipſo prodit, ſe ignorare prorſus, quid aut electio ſit, aut reprobatio. Ut quis vel in ipſo ætatis flore extinguatur, vel ad ſenectutem provehatur, penes hominem tantum ſtare autumat. Sic deſtruit ſententiam a ſe ante comprobatam, providam Numinis curam etiam circa ſingulos verſari homines; ſic evertit, quæ de conſervatione præceperat ipſe;
p. 79. ad 82. ſic diſertiſſima Scripturæ effata parum penſi habet. Conſcientiam
p. 82. nihil aliud, quam ipſum Deum eſſe ait, animæ noſtræ inſidentem, & cum ea recondita quadam ratione differentem. Mox, non Deum, ſed conſcientiam homines ſæpius cohibere, & a perpetrandis malis facinoribus revocare, docet. Si autem Deus intime animæ noſtræ junctus eſt, qui fit, ut ſæpius in mala præceps ruat anima noſtra? Ergo Deus eam regere nequit? Qualis vero hic eſt arbitrii noſtri libertas, quam tanto conatu adſtruxerat? Adeo ſibi non conſtat. Quæ
p. 83. 84. mox largitus eſt homini, rurſus eidem eripit. Id quod cumprimis ex 17 capite conſtat. A blaſphemia prope abſunt, quæ ibi leguntur verba: *adde, quod non poſſumus mente concipere, ut, quo tempore*
p. 84. 85. *duo ſcientiſſimi actores Deus & homo concurrunt &c.* Religionem Judaicam in plerisque naturæ conformem eſſe probat. Myſteria ſumma rationi valde convenientia eſſe, deprehendit. Sacramenta quoque Chriſtianorum Gentilibus debere originem, pronuntiat. Ex Ethniciſmo potius quam Judaiſmo Chriſtiani cultus natales derivat, inſuper habens, quod alibi ſcripſerit, Ethnicorum religionem ex V. T. libris fluxiſſe. Religionem Chriſtianam naturæ maxime conformem eſſe dicit, & nihilo ſecius eandem ex Judæorum & Ethp. 86. nicorum religione conflatam putat, quarum illam naturæ quidem convenientem, hancce vero maxime adverſam eſſe, probaverat. Rurſus, nullum eſt Chriſtianæ religionis caput, quod non in Ethnicorum deprehenderit cultu. Hic fidem, miracula, vaticinia, hic præcepta de ſui abnegatione, de diligendis inimicis, ceteraque ita ſe inveniſſe gloriatur, ut utramque religionem ſororio fœdere jungi, aut Chriſtianam pro filia Ethniciſmi recte haberi, opinetur. Socinianos impudentia vincit, quando Chriſtum, dum inter mortales
p. 87. verſabatur, cultu religioſo adoratum fuiſſe negat. De myſterio Trini-

Digitized by Google

Trinitatis differens, impie dicit: quæ ſupra nos, nihil ad nos. Legem naturalem cordibus noſtris inſcriptam eſſe, inficiatur. Cum enim tenera infantum ætas nec præſcriptis regi poſſit, nec peccatis, quæ actualia vocantur, contaminetur, ſupervacaneum hoc futurum colligit, ſi Deus legem hominum mentibus inſcribat. Nimirum imprudenter illud ſupervacaneum putat, cujus non ſemper ſeſe exerit uſus, cum etiam illud utile ſit, quod quandoque uſum exercere poteſt. Sane ſecus D. Paulus ſentit *Rom. II, 14, 15.* Sed vero & hic ſibi ipſi refragatur. Alibi enim in anima noſtra, immotæ veritatis effata, eaque innata eſſe docet, regulasque generales vitæ dirigendæ inſervientes. Peccatum originis incrementa vireſque ſumere, prout ipſum hominis corpus angetur, exiſtimat, turpiter originale peccatum cum actuali confundens. Peccatum originale non mereri æternam mortem, contra Patrum & doctiſſimorum Theologorum ſententiam, contra luculentiſſimum D. Pauli teſtimonium *Rom. V, 12. I. Cor. XV, 21, 22* contendit. Idem ex corpore provenire aſſerit, cujus impetum cum ferre anima nequeat, ſed ſuccumbat, arbitrii libertatem, cujus tam ſtrenuus eſt aſſertor, ipſe iterum tollit. Ita diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. p. 88. 89. p. 90. p. 91.

Hosce Chauvini errores indicare, Vrignyus neceſſarium eſſe putavit, tum ne liber hicce, quem Atheiſmi ſemina continere dicit, lectores det præcipites, tum ut auctor ipſe rectius ſapere diſcat. Longe plures quidem ſe obſervaſſe addit, ſed poſſe eos a quolibet deprehendi. p. 92.

ECLAIRCISSEMENS SUR UN LIVRE de la Religion Naturelle &c.

i. e.

Dilucidationes ſuper librum, cujus titulus: *Religio Naturalis* &c.

Roterodami, apud Petrum van der Slaart, 1693. 8.

Plag. 8.

Quæ

QUæ in Petri Chauvini libro, quem de Naturali Religione scripsit, reprehendat Vrignyus, commemoravimus. Jam quid ad hæc regerat Chauvinus, referre operæ erit pretium. Aſt non cum uno homine ſibi rem eſſe aſſerit. Vrignyi quidem nomen librum præ ſe ferre, ſed alium hujus fœtus eſſe parentem, cujus, ne innoteſcat, interſit.

Cap. I. Et initio quidem illud ſibi diſcutiendum ſumpſit, an lumen naturale ad æternam ſalutem conſequendam ſufficiat? Quia enim hoc affirmaverat, ideo vapulavit Vrignyo. Enimvero, cum hominem a Deo plane dependere doceat, nunquam hoc ſibi in mentem veniſſe, ut putaret, ſuis tantum viribus ad æternam felicitatem homines pervenire poſſe, profitetur. Solum hoc ſe aſſerere, quod illis hominibus, qui ad rationis præſcriptum ſuas actiones, divina gratia adjuti, componunt, ſpes ſalutis non debeat denegari. Hoc jam rationibus firmaverat in ipſo de Naturali Religione libro, & hic denuo prolixius ediſſerit. Fuiſſe quoque in hac ſententia Clementem Alexandrinum præſulem: quem ut ſecus exiſtimaſſe crederet, a ſe non potuerit impetrare Caſaubonus. Nec Chriſtianæ religioni hanc opinionem eſſe fraudi, præſertim ſi expendatur, ſe non docere quid fiat, ſed quid fieri poſſit; loqui etiam ſe de divina providentia, quæ non ſemper ſuetum agendi teneat modum.

Cap. II. Confundere Chauvinum revelationem, per quam hominibus ante diluvium viventibus, ipſique Jobo, via ſalutis innotuit, cum ratione, Vrignyus contendit. Iſtud vero eſt, quod inficiatur Chauvinus, qui hosce omnes tantum lumen habuiſſe naturale, caruiſſeque lumine revelationis, denuo probare nititur. Si vel maxime hominibus ante diluvium qui vixerunt, traditio concedatur, hanc tamen obſcuram, &, ut ipſe loquitur, valde langueſcentem fuiſſe. Nec doctrinam de ſemine mulieris arguere, eos clara & diſtincta de Meſſia cognitione fuiſſe imbutos. Falli, qui tum hiſce, tum & Judæis claram Meſſiæ cognitionem tribuunt, cum Judæi ipſi Meſſiam regnum aliquod terreſtre conditurum, putaverint.

Cap. III. A perjurii crimine ſe purgat, & quousque juramentum, quo ad certam doctrinæ formulam verbi divini miniſtri alligantur, obliget, oſtendit. Probare cumprimis annititur, poſſe quandoque aliquem a placitis, a quibus ſe non receſſurum juraverat, recedere, ſi veritas hactenus incognita illi innoteſcat.

Con-

Digitized by Google

Conſervantur ex mente Chauvini res creatæ, cum a Deo ab uno momento in aliud quaſi transferuntur. Non male quidem, judice Vrignyo; niſi quod ſua cædere videatur vineta, libertatemque, quam homini conceſſerat, rurſus illi eripere. Hic ergo Chauvinus docet, quo pacto libertas hominis cum hac ejus a Numine dependentia conſiſtere poſſit, diſtinguitque inter dependentiam phyſicam & moralem. Reprehendit hac occaſione illos, qui hominem in converſionis initio *paſſive*, deinceps *active*, ut in ſcholis loquuntur, ſe habere docent, itemque qui gratiam in prævenientem & cooperantem diſtinguunt. Tandem quo pacto gratia Numinis non evertat hominis libertatem, prolixius exponit. Nec ſupervacaneum eſſe, mediis converſionis generalibus addere ſpecialia, contra Vrignyum evincit, nefas eſſe autumans, de abundantia gratiæ divinæ conqueri. Cap. IV.

Quod gratiæ divinæ, mediisque tum externis tum internis reſiſti poſſit, probat ex Eſa. V, 4. Hic Deum ſiſti, non ut legislatorem, ut quidam putant, ſed ut patremfamilias, tum ab amorem erga populum, tum ob aſſiduitatem, quippe qui ſepimento munivit vineam, i.e. media externa adhibuit, tum omnia eo contulit, ut lætius vites creſcerent, fructusque uberiores ferrent. Nihilo ſecius ſpes eum fefellit. Non enim Deus homines convertit per potentiam abſolutam, cui reſiſti nequeat, ſed ut ſacræ literæ loquuntur, *funibus amoris* eos trahit ad ſe allicitque. De electione & reprobatione quæ docuit Auctor, contra Vrignyum ita tuetur, ut denuo inculcet, decreta electionis & reprobationis pugnare cum natura Numinis, ejusque juſtitia, æquitate, ſinceritate. Præſupponere electionem objectum ejusmodi virtutibus præditum, ut eligi poſſit. Quis vero affirmare auſit, homines criminibus coopertos, tales eſſe? Cap. V.

De termino vitæ humanæ, ſuam ſententiam repetit, & ad Jobi oraculum c. XIV. 5. reſpondet, non aliud hoc ipſo innui, quam vitæ humanæ brevitatem. Dicitur enim יָמָיו חֲרוּצִים *conciſos* quaſi *præciſosque* eſſe dies noſtros. Aut ſi admittatur, hoc ſibi velle ſcriptorem divinum, terminum vitæ humanæ eſſe conſtitutum, non aliter tamen quam terminus maris poterit concipi. Eandem vitæ humanæ brevitatem, ejusque miſerias indicat Pſalmus XC, 10. Suam contra ſententiam firmat exemplo Ezechiæ Eſa. XXXVIII, 1. A vero Cap. VI.

enim plane abhorret, si dicas, Deum solum hoc præ se tulisse, cum Ezechiæ denunciaret, instare illi vitæ finem. Rotunde enim & sine ambagibus dixit: morieris, & non amplius vives. Quæ de diversis climatibus attulerat Chauvinus, non ideo sunt irrita, quod, ut Vrignyus ait, decretis media Deus jungat. De eo enim adhuc litem esse autumat. Nec feliciori successu ex Matth. X, 30. Vrignyus colligit, 1) asserendum esse Chauvino, cognitionem DEI esse incertam; 2) hominem divinæ providentiæ subtrahi, si dicatur, terminum vitæ a Deo illi non esse constitutum. Ad primum enim regerit, cum decretis Dei non esse confundendam ejus scientiam. Deum cognoscere omnia modo quodam infinito & infallibili, sed ad objecti indolem attemperato, atque huic cognitioni plane aliquid divini & ineffabilis inesse. Ad alterum respondet, decreta Numinis a providentia ejus actuali posse abesse, satisque jam ceteroquin constare, quod hominem divinæ providentiæ non subtrahat. Atque hanc suam sententiam nihil temere, nihil quod utile non sit, & naturæ divinæ conveniens, asserere. Addit, modum divinæ providentiæ esse imperscrutabilem. Tandem hanc opinionem non hodie aut nudius tertius enatam esse, monet.

Cap. VII. Perperam ab Vrignyo sibi objici ostendit, quod inter Deum ac Spiritum, ut vocat, reprimentem, discrimen constituat. Suam vero de conscientia sententiam vel ideo admittendam esse putat, quia per eam clare intelligitur, quid sit Spiritus reprimens; deinde, quia nefas sit distinguere, quæ distincta non sunt. Nec obstat, quod inde sequi videatur, ac si Deus, homini tam arcto vinculo junctus, non cohibere & a peccatis revocare eum possit. Non enim Deus agit cum hominibus potentia sua absoluta, cui resisti non possit.

Cap. VIII. Cum Chauvinus concursum Dei cum actionibus hominum malis explicaret, & receptam distinctionem, inter materiam & formam actionis rejiceret, hoc inter alia usus est argumento: *Adde, quod non possimus mente concipere, ut quo tempore duo scientissimi actores, Deus & homo, concurrunt, unus quidem sit insons, alius vero culpabilis.* Blasphemiæ hic Chauvinum arguit Vrignyus, quod Deum quasi hominemque in unum redegerit ordinem. At regerit Chauvinus, non absolute, sed conditionate hæc a se fuisse pronuntiata.

Chri-

Christianam religionem utique conformem esse naturæ, contra Vrignyum asserit; sed naturæ vocem sibi denotare non corruptam, sed integram illam puramque, monet. Probat autem, quod dixerat, ex Rom. XIII, 1. aliisque argumentis. Summa Christianæ religionis mysteria naturæ conformia esse abnuit, nec unquam se hoc asseruisse fatetur. Hæc supra rationem sunt. Sacrificia Romanorum expiatoria, sactificio, quod pro nostris criminibus semel obtulit Servator, fuisse similia, non negat. Nec sibi hoc vitio verti posse putat, cum doctissimi Viri Judæorum ritus ab Ægyptiis derivaverint. De Sacramentis Christianorum hoc solum dixit: Christiana religio videtur hæc spolia in sua castra transtulisse. In Christiana religione Judaismi & Ethnicismi quidem vestigia comparere, sed ea, quæ in utraque rationi rectæ erant consentanea, in Christianam religionem esse recepta, cetera non item. Perperam ergo asserere Vrignyum, quod sententias secum pugnantes admittat. Per fidem, eam solum se intellexisse, quæ dicitur historica, evincit. Virtutes quasdam, quæ Christianorum propriæ dicuntur, apud Ethnicos se deprehendisse, non inficiatur. Quin recte hinc colligi, similem esse Ethnicorum religionem Christianæ; eandem esse, inde non sequi. Cap. IX.

Christum Servatorem nostrum, dum inter mortales vixit, cultu religioso non fuisse adoratum, inde probat, quia discipuli ejus eum non habuerint pro vero Deo. Quod nonnunquam vocetur filius Dei, id inde fieri ait, quia apud Judæos Messias hoc nomine insigniri soleat. Magistri ac Domini titulum quibusvis fuisse communem. Non autem istud sibi vult, ac si non testimonia extent, etiam ante mortem Christi, quibus probari possit, eum fuisse verum Deum; saltem discipulos hæc non intellexisse contendit. Quoties autem legitur, eum fuisse adoratum, de cultu civili hoc esse intelligendum. Addit, non esse litem de jure, sed de facto, num homines, cumprimis discipuli, eum adoraverint adoratione religiosa? Atque hoc est, quod inficiatur. Cap. X.

Legem naturalem cordibus hominum inscriptam esse, nunquam se negasse profitetur. Non igitur opus erat tanto apparatu, ex Rom. II hoc probare. Solum de modo quæri. Hic vero illis, qui principia & ideas innatas defendunt, adstipulari nequit. Idque rationibus probat. Legem naturalem in tenera ætate infantum omni Cap. XI.

carere usu, denuo contra Vrignyum inculcat. Nec quicquam illum proficere, qui dicit, illud pro utili esse habendum, quod usum aliquando exerere potest. De præsenti enim, non de futuro, quæri, & ideo se negare legem istam infantibus utilem esse, quod in tenera illa ætate actiones suas ad eam componere nequeant. Concludit, animam nostram esse instar tabulæ rasæ, eamque per faculratum suarum usum deprehendere demum, quid jus, fasque & nefas sit. Et in hac quidem sententia se præter alios, & Cumberlandium sibi suffragantem habere.

Cap. XII. Noachidarum præcepta a lege naturali & morali non differre, sibi persuadet Chauvinus. Ast si quis inde cum Vrignyo colligat, ac si legem naturalem plane tollat, hunc quidem sibi inferre injuriam profitetur. Peccatum originis ex corpore provenire, satis jam se stabiliviſſe putat, quemadmodum & illud, quod una cum corporis membris augeatur & incrementa sumat. Enimvero certos peccati originalis esse gradus, adeoque posse augeri, inter alia inde patet, quod inter homines, quamprimum ratione uti incipiunt, alii aliis pejores sint magisque improbi. Nec hoc ipso cum peccato, ut vocant, actuali confunditur. Nihil enim obstat, quo minus & peccatum originale possit vocari habitus. Nec semper per actus sæpius reiteratos habitus comparatur. Sed si vel maxime non sit habitus, nova potius depravationis species erit admittenda, quam ut rei adeo manifestæ reluctemur. Tandem & istud addit, libertatem hominis, ideo quod anima labe ista a corpore inficiatur, non tolli.

Cap. XIII. Respondet ad divi Pauli effatum, quod legitur Rom. V, 12. quo Vrignyus evicerat, peccatum originale æternam promereri pœnam, 1) directe hic non agi de infantibus, de quibus sibi sermo fuerit, nec 2) de morte æterna, nisi tantum secundario, & si 3) concedatur, de morte æterna Apostolum sermonem facere, hoc tamen ita esse intelligendum, ne misericordia divina angustis nimis circumscribatur limitibus. Christum ipsum pronunciasse ait, infantum esse regnum cœlorum. Si dicas, ast baptismo non temporalem, sed æternam mortem tolli; regerit, rectius asseri, baptismo peccatum originale tolli, ne noceat; inde autem non sequi, ergo tolli mortem æternam: huic enim an infantes ob peccatum originale sint obnoxii, adhuc in quæstione esse. Tandem actuale peccatum majorem promeseri

metari poenam, quam originale, contendit, refellitque secus sentientes.

Denique, quæ hactenus prolixius disseruit, uno fasciculo com- Cap. XIV.
plectitur, & eundo per singula capita, nihil se asseruisse profitetur, quod non divinarum literarum documentis, scriptorum veterum consensu, & rationibus possit probari. Simul quoque, quæ acerbius ab Vrignyo dicta fuerant, sub examen revocat.

THOMÆ Siegfried Ring/ JCTI ET ANTECESSORIS in Academia Viadrina, Progymnasmata Praxeos Juridicæ.

Francofurti ad Viadrum, sumtibus Joh. Adam Plener Bibliop. Stetin. 1694. in 4to. alphab. 3.

INquirentibus qua occasione Autor consultissimus ad hoc opus practicum edendum fuerit invitatus, præter officii, quod egregie ornat, rationem communem, quamque per se sufficere nemo ambiget, & alia specialis magis occurrit; quod videlicet ipsemet, antequam ad cathedram academicam evocaretur, publicis iisque arduis negotiis in foro, quin & in ipsa Augustissimi Imperatoris aula expediendis per aliquot lustra adstrictus intentusque fuerit. Cum ergo studio, quod antehac strenue excoluerat, aperte favere deprehenderet Facultatis suæ statutum, quo injunctum ipsi erat, ut non solum theoriæ juris, quin potius praxi foroque inservientia tractaret; id maxime operam se dedisse fatetur in Præfatione ad Lectorem, ut legalis sapientiæ sinceritatem ubique assereret, & ex textuum veritate scita legalia ad actus humanos accommodaret, securus eorum, quæ sæpe nulla utilitate per commentariorum sylvas disceptantur. Quamobrem secundum methodum consuetam, per Juris Civilis partes ea ratione procedere celeberrimus Vir constituit; ut circa singulas materias duo, tria, aut plura progymnasmata exhibeat; quorum singula hoc ordine deducit, ut primum *Quæstionem* seu Controversiam nobiliorem ex textibus Juris & Doctorū rationibus curate explanatam sistat; supponat deinde *Casum* quæstioni antecedaneæ ut plurimum conformem, specialioribus tamen circum-

ſtantiis ſtipatum, ac denique *Uſum* ſubjiciat. Circa quem articulum poſtremum idiomate Germanico, ſecundum ſtylum curiæ ſeu forenſem, eundemque nitidum ac perſpicuum, ad caſum præmiſſum modo formantur poſitiones partium litigantium, per libellum, exceptionem, replicam, duplicam, annexa ſententia ſive interlocutoria ſive definitiva; modo receſſus, ſeu tranſactio judicialis litem omnem cohibet; jam Conſilium Juris offertur, per rationes dubitandi & decidendi ſolide elaboratum; jam Edictum aut Ordinatio aliqua ſub Principis nomine edenda conficitur; alibi ad Principis mandatum Conſiliarii vota conferre jubentur, & quæ ſunt alia hujus commatis ſpecimina.

Hac vice ſeorſim exhibentur ſub primæ partis titulo Progymnaſmata XX, Jus Perſonarum illuſtrantia; ex quibus nonnulla in medium proferre animus eſt, ut de ſcopo Tractatus hujus longe utiliſſimi Lectori futuro plenius aliquanto conſtare poſſit.

Ad ſtatum *Libertatis* ſemet refert Progymnaſma quartum, hac primum *Quæſtione* conſpicuum: Quæ ſit cauſa ſublatæ inter Chriſtianos ſervitutis? *Caſus* deinde his ſub circumſtantiis concipitur: *Geſtum eſt inter Chriſtianos Principes bellum nobile, quo multi militum aliorumque, ab utraque bellantium parte, ſeſe ſapientium clementiæ dedere. Cum vero in captivitatem redacti innoxii, dura quævis perpeſſi a male feriatis captoribus ſubinde necarentur, vel ſi ipſis liberationis beneficium conceſſum, immodicis pretii exactionibus premerentur, quin & non raro omnia bona, denegata ipſis de rebus ſuis diſponendi facultate, ab illis exigerentur, cadavera quoque demortuorum in captivitate redemptioni ſubjicerentur, & aliis inſolitis crudelibusque auſis in Jus Gentium peccaretur; ecce ibi Rex aliquis recta ratione ſanisque Gentium placitis adductus, propoſito publico Edicto ſtatuit, quomodo cum captivis imposterum agendum eſſet.* *Uſus* denique tale Edictum continet, in quo ſtatuitur, quomodo cum captivis ſit procedendum.

Circa ſtatum Perſonarum ad *Familiam* relatum 9 Progymnaſmata occurrunt, ut 3. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. quorum contenta ſigillatim recenſere, cum nimis prolixum foret; ſufficere poterit, ſi ex his novem, tria progymnaſmata, quæ medio loco poſita ſunt, octavum, nonum & decimum paucis percurramus. In progymnaſmate 8. hæc venti-

Digitized by Google

ventilatur *Quæstio:* an matrimonium pendere possit ex alterius arbitrio? *Casus* talis subjicitur: *Constantius instituerat Paulum hæredem ex asse, hac tamen adjecta conditione, si Annam virginem jungeret secum matrimonio, aut si isti humanitus quid accidisset, ejusdem sororem Martham. Mortuo Constantio, Anna parum pudice se gessit; compertum enim stupri erat. Quærebatur itaque: an Paulus hæreditatem Constantii capere volens, teneretur Annam ducere, & quod si istam ducere abnueret, utrum obstrictus sit vigore testamenti Constantiani Martham sororem in matrimonium accipere.* *Usus* impenditur Responso Juridico ad Casum præcedentem dato, quo Paulus respectu Annæ & Marthæ, a matrimonii contrahendi necessitate absolvitur, salvo hæreditatis lucro. Progymnasma 9. istam *Quæstionem* tractat: quid ratione successionis statuendum sit de liberis Principum aut Nobilium ex impari matrimonio susceptis? In cujus quæstionis expositione ea notatu dignissima arbitramur, quæ sub n. 43. & seqq. de matrimonio inter Johannem Christianum Ducem Silesiæ, & virginem nobilem Annam Hedvvigem de Sizsch, anno 1626. contracto commemorantur. Quibus præmissis, talis nectitur *Casus.* *Habuit Princeps aliquis in matrimonio Conjugem claritudine generis sibi æqualem, ex qua aliquot susceperat Filios. Mortua ea, Princeps superstes vitæ solitariæ pertæsus, ad secunda vota transire constituit. Cum autem ditiones ipsius bilustri bello admodum vastatæ vexataque, imo tantis subinde afflictæ fuerint calamitatibus, ut sibi spes erepta esset imposterum de reditibus annuis Principem exercere & præstare, ambiguus consilii, utrum par priori matrimonium cupere, vel se ad exilium, cum mercatoris alicujus pecuniæ opulenti filiæ unicæ, cujus amore tenebatur, demittere deberet, Consiliarios suos ad deliberationem adhibet.* *Usus* continet Consultationem super tali matrimonio impari, ubi præmisso voto Consiliarii diffuadentis, sequitur votum Consiliarii suadentis. Progymnasma 10. hanc *Quæstionem* solvit. Dote indeterminate Marito promissa, an aliquid & quantum peti possit? *Casus* paulo specialius formatur. *Seja vidua, notitia cum Lucio per literas contracta, scripserat ad Lucium inter alia, cum tractarent de fœdere matrimonii ineundo, se ipsi (nulla facta expressione causæ dotis) daturam 6000. floren. quæ post mortem Seja lucrari deberet. Postquam ergo inter ipsos de matri-*

monio

monio conveniret, conjugantur ambo. Lucius nullis fretus pactis dotalibus, fruitur conjugio, nulla tamen producta sobole. Mortua vero Seja, liberi ejus ex priori matrimonio hæreditatem universam occupant, & Lucium ab omni lucro excludere satagunt. Usus exhibet Consilium Juris hoc de casu Latino idiomate (quod singulare alias hoc in articulo est, per ea quæ superius dicta sunt) conscriptum, in quo asseritur, Lucio illa 6000 florenorum jure constitutæ dotis ex hæreditate Sejæ omnino deberi.

Statui Personarum ad *Civitatem* relato tria progymnasmata cedunt, 5, 14, & 15, quæ has *Quæstiones* in fronte gerunt: Utrum Ministri & Officiales valetudinarii vel decrepiti stipendia mereantur? An & quando pro debito alicujus provinciæ, a Senioribus Statuum provincialium vel ærarii provincialis Præfectis contracto, Status particulares obligentur, ita ut in ipsorum bona executio fieri possit? Utrum Principes Comitesve Imperii, præter titulos tumulosque Majorum nihil territorii immediate ab Imperio possidentes, pro Statibus Imperii sint habendi? *Casus* & *Usus* tribus hisce quæstionibus ordine consueto subjecti sic sese habent. Circa primam ex his quæstionem inducitur villicus, qui circa initium anni, ad quem conductus erat, decessit; cujus hæredes an jure totius anni mercedem petere possint, quæritur, apponiturque protinus loco *Usus* Responsum Collegii Juridici ad negativam sententiam declinans. Quæstionem mediam conformis Casus excipit, incommodum quod sequitur clarius exprimens, & his quidem verbis: *Cum Ducatus N.N. ex contracto ære alieno valde laboraret, ejusque minuendi causa collecta a Provincialibus crebrius exigerentur, magna pars ditiorum provincialium venditis bonis avitis gregatim natale solum verterè, sedemque ac domicilium in Regno finitimo collocare cæpit; eorum autem qui mediante emtione venditione bona decedentium comparârunt, aliqua pars tributum dissolvendo ære alieno indictum detrectare, eo sub prætextu, quod debita Universitatis jam inde antiquitus constata essent, nec vero ad sustipiendum æs alienum priorum possessorum ipsi novitii astringi possent. Quare Dominus Territorii Consiliarios suos Ducatui præfectos, ad consultationem ipsorum, Mandato instruit, quemadmodum sese tum adversus emigrantes, tum adversus advenientes novitios provinciales gerere; & qua ratione ære alieno*

univer-

Digitized by Google

Universitatis prudenter provideque succurrere deberent. Sub articulo *Usus* sequitur Instructio seu Mandatum hoc in casu desideratum. A tertia & postrema quæstione deflectit Casus his sub circumstantiis exhibitus: *Rombertus genere nobilis ex Ordinibus provincialibus Vilibaldi Principis cujusdam Statusque Imperii, multa in perniciem Romani Imperii machinatus, incurrit in crimen perduellionis. Cum ergo Procurator fisci Principis actionem perduellionis intenderet, rumore nuntio, perfertur res omnis ad Aulam Cæsaream; afflato eo momento, esse plures alios amplioris forte dignationis implicatos, quos reus iste indicare posset. Hoc adductus Imperator vindicationem tam nefandi criminis, pariterque investigationem sociorum, ad summi sui muneris Imperatorii prærogativam pertinere ratus, remissionem postulati perduellionis Romberti ad Consistorium suum a Vilibaldo Principe flagitat urgetque. Cui desiderio antequam Princeps respondeat, ne quid in retinenda erga Imperatorem summa observantia & fide prætermisisse videatur, Consultationem hac de re proponere jubet,* quæ *Usus* titulum denique occupat.

Quod in ordine jam sequitur Progymnasma 16. maxima ex parte generale est. *Quæstio* etenim eo directa est, ut constet, unde actiones præjudiciales petantur, & in quotnam species deduci queant? *Casus* intermedius specialis est, ad statum familiæ & seorsim ad agnationis qualitatem ejusque negationem respiciens. *Usus* vero utrique membro respondet, quandoquidem in hoc articulo ordine competente primum recensentur formulæ actionum præjudicialium, ad triplicem illum personarum statum pertinentium, post ad casum specialem modo præmissum non tantum libellus actionis negativæ, sed & responsum Juris cum rationibus dubitandi & decidendi subjungitur.

Quæ supersunt Progymnasmata quatuor 17, puta, 18, 19, 20, doctrinam tutelæ & curæ explanant. Et seorsim quidem in Progymnasmate 17. affinis *Quæstio* ex jure publico depromta examen subit: *utrum Juris Advocatiæ vel Protectionis alia in subditis, alia in non subditis sit consideratio, & quænam in optanda extranei alicujus protectione ac tutela singulariter observari debeant? Casus* subjectus aut potius casuum congeries ipsam tutelam minorennium afficit, dum tutorum fraudes variæ, quibus circa quævis tutelæ tem-

pora miseri illi sunt expositi, recensentur, hac digressione addita, quod malis hisce publicis Princeps resistere studens Constitutionem Tutelarem publicari fecerit. *Usus* vero, sive specimen Practicum ultimo semper loco in quovis progymnasmate exhibendum, Constitutionem talem continet, quatuor articulis distinctam, in quibus ea, quæ ad 1.) constitutionem, 2.) susceptionem, 3.) administrationem, & 4.) dissolutionem tutelæ pertinent, & ad avertendas calamitates pupillorum patrimonio exitiales conducere creduntur, sub forma Sanctionis provincialis continua serie determinantur. Comitantur hanc Constitutionem notæ perpetuæ dispari & Latino idiomate conceptæ, in quibus ad textus Juris communis veteris æque ac moderni, ut & ad Dd. hac in doctrina egregios accurata provocatio instituitur, quod & alias in hujus sectæ speciminibus Autori nostro solenne est. Progymnasma 18. tutelam extraordinariam matri & aviæ concessam ambit, ubi præmissa *Quæstione: utrum eodem Jure Mater & Avia gaudeat intuitu bonorum feudalium ad liberos impuberes pertinentium? Casus* dehinc ad Fœminam Illustrem Viduamque Comitis conformatur, quæ a Summo Cameræ Imperialis Judicio in tutela legitima cum proximo Agnato tutore honorario cooptato confirmari petit, seque ad præstationem solennium offert. *Usus* hunc in finem sistit supplicationem pro confirmatione tutelæ ad Cameræ Imperialis Judicem directam, juramentum Mandatarii Illustris Matris Tutricis Agnatique pupillorum, Tutoris scilicet honorarii, ac tandem ipsum Tutorium. In Progymnasmate 19. *Casus* continet transactionem inter Agnatos Illustres intuitu tutelæ & successionis in bonis avitis initam; cumque in ea alter enormissime læsus deprehendatur, quæritur an, non obstantibus renunciationibus rigidissime conceptis, ea impugnari rursus evertique possit? Quod ipsum Responso prolixiori adstruitur. Progymnasma 20. & ult. Tutorum securitati prospicere primum videtur, dum copiose disseritur, quid tutores atque administratores in alienatione rerum fidei suæ concreditarum attendere debeant? *Casus* ad rationes pupillares examinandas componitur, ideoque & circa *Usum*, præmissa generali recensione formularum varias tutelæ species instruentium, seorsim assumitur Actio Tutelæ Contraria; cumque ea in foro plerumque perviam Commissionis tractari soleat, conscri-

pta

Digitized by Google

pta ea de cauſa proſtat Relatio Commiſſariorum ad Cancellariam Principis; in qua contra tutorem implorantis poſtulata, quosque defectus rationes prodant, longa ſerie recenſentur, apponuntur protinus tutoris exceptiones, quas denique Commiſſariorum arbitrium ſingula poſtulata ad æquitatis trutinam perpendentium excipit, inſimulque parti huic primæ colophonem imponit.

MODUS GENERALIS CONSTRUENDI omnes æquationes differentiales primi gradus. Auctore Johanne Bernoulli.

UNicum potiſſimum eſt, quod adhuc deſideratur ad perficiendam methodum tangentium inverſam, ſeparatio nempe quantitatum indeterminatarum in æquationibus differentialibus primi gradus, pro qua plurimas regulas ſpeciales jam dudum inveni, generalis autem, per quam in quavis æquatione differentiali propoſita procedat ſeparatio indeterminatarum, vix ſperanda eſt. Quod cum jam ab aliquo tempore perpendiſſem, mentem ſubiit an non poſſibile eſſet, æquationem differentialem conſtruere non adhibita ſeparatione iſta; quod tandem etiam ex voto ſucceſſit. Inter plures autem quos detexi modos, præſens commodior videtur, qui dum melior prodeat in lucem, ſacra quaſi erit anchora ad quam recurrendum, cum omnes regulæ pro ſeparatione indeterminatarum inſtitutæ naufragium faciunt.

Omnis æquatio differentialis primi gradus exprimi poteſt per hanc $sdx = zdy$; poſito literas s & z denotare quantitates formatas ex x, y & conſtantibus: ponatur nunc dy ad dx habere rationem ut m ad a, quæ utique in quolibet curvæ puncto variatur, æquatio differentialis mutabitur in hanc $as = mz$, quæ tres indeterminatas continet s, z & m, ſeu x, y & m; ejus itaque locus eſt ad infinitas curvas algebraicas (quas *directrices* appellare liceat) quæ conſtruuntur ponendo unam trium indeterminatarum, ſi vis m, conſtantem, inde enim emerget æquatio duarum duntaxat indeterminatarum, quæ format unam ex infinitis curvis directricibus; ponendo nunc hanc eandem m conſtantem majorem vel minorem, ha-

bebitur alia directrix, & continuando hoc in infinitum, infinitæ conſtruentur curvæ directrices ſuper eodem axe; ſic itaque m ad a id eſt dy ad dx omnes habebit poſſibiles rationes. Quo facto inter duas quaslibet directrices elementaliter diſtantes duco lineolam, ita ut ſinus inclinationis ad axem ſit ad ſinum complementi ut m in his directricibus elementaliter diſtantibus ſumta ad a; Hoc ſi utique fiat & tandem omnes ductæ lineolæ (manente una immobili) parallelo motu deprimantur vel eleventur ſuis directricibus ſemper adhærentes, donec omnes ſibi invicem connectantur; orietur curva quæſita.

Hinc liquet uni eidemque æquationi differentiali infinitas curvas ſatisfacere, prout enim lineola immobilis altius vel humilius ſumitur ſemper alia prodibit curva. Hic notandum venit, ubi lineola ſuam reſpective directricem tangit, ibi curvam quæſitam habere punctum flexus contrarii, quod cuivis attendenti facile patebit. Hinc omnis æquatio differentialis, exceptis iis quarum directrices ſunt lineæ rectæ exhibet curvas infinitas quæ gaudent puncto flexus contrarii, inter quas unica poteſt eſſe cujus punctum flexus confunditur cum vertice vel cum alio puncto, ita ut evaneſcat: Ex. gr. æquationi differentiali $axdx = yydy$, certum eſt reſpondere parabolam cubicalem ſecundam $\frac{1}{2}$ axx $= \frac{1}{3}$ y^3, cujus quidem punctum flexus non exiſtit, infinitæ tamen aliæ dantur curvæ ejusdem ſpeciei $\frac{1}{2}$ axx $= \frac{1}{3}$ y$^3 \pm$ b^3 eidem æquationi differentiali a x d x $=$ yydy ſatisfacientes quæ omnes flexuras contrarias habent. Ex quibus perſpicuum eſt ipſa hæc puncta flexuum formare aliam curvam quæ etiamſi curvæ ipſæ cujus ſunt puncta flexus ſint mechanicæ, ſemper tamen (quod memorabile prorſus eſt) erit algebraica. Exemplo res patebit: Eſto propoſita æquatio differentialis hæc xxdx $+$ yydx $=$ aady, quæ an per ſeparationem indeterminatarum conſtrui poſſit nondum tentavi; verum per generalem methodum præſcriptam ſi reſolvatur, prodibit hæc æquatio xx $+$ yy $=$ am oſtendens omnes curvas directrices eſſe circulos concentricos, quorum centrum commune eſt in ipſo initio abſciſſarum x; ſic itaque infinitæ conſtruentur curvæ quæ omnes æquationem differentialem propoſitam includunt, quarumque puncta flexus exiſtunt in curva algebraica quæ ita determinatur: Ex centro circulorum concentrico-

tricorum ducatur perpendicularis ad axem, in eaque ſumatur punctum diſtans a centro a $\sqrt{\frac{am}{aa+mm}}$, per quod ducta axi parallela ſecabit circulum cujus radius eſt $\sqrt{am}$ in puncto quod erit ad curvam optatam; vel ſi mavis conſtruatur ad axem curva cujus æquatio ſit (poſitis abſciſſa r, & applicata s) $s^3 + rrs = aar$, tranſibit hæc ipſa curva per puncta flexus omnium curvarum æquationis $xxdx + yydx = aady$ competentium.

Cæterum idea iſta conſtructionis univerſalis æquationum differentialium primi gradus poterit etiam extendi ad differentiales ſecundi altiorisque gradus; aliis autem quibus plus vacat perfectionis honorem relinquo.

ADDITAMENTUM EFFECTIONIS omnium quadraturarum & rectificationum curvarum per ſeriem quandam generaliſſimam.

GEnerali quem præmiſi modo conſtruendi curvas ex æquatione data differentiali, ob multam affinitatem adnecto dimenſionem generalem ſpatiorum & curvarum: Qualem quidem etiam exhibuit *Celeberrimus Leibnitius* in *Actis Erud. Menſ. April.* 1693, cujus methodus ingenioſe ſane excogitata multum placuit, eo quod ſeſe univerſaliter extendat ad quamcunque propoſitam curvam. Cum autem in quovis exemplo ſingularis calculus inſtituendus ſit, quo non niſi ſingularis ſeries provenit quæſito reſpondens: placet hic apponere ſeriem univerſalem quæ omnes quadraturas, rectificationes, aliorumque differentialium integralia generaliter exprimit.

Elementum ſpatii, curvæ, vel quodvis aliud explicari poteſt per ndz (poſito n eſſe quantitatem quomodocunque formatam ex indeterminatis & conſtantibus;) ut itaque integrale ipſius ndz (quod per ſe ſolum ob inſufficientia data non eſt integrabile) ad ſeriem generalem revocatur, diſpiciendum eſt quid ipſi continuo addendum idemque ab eo ſubtrahendum ſit, ita ut ſic manente quantitate ndz

ſemper eadem integralia additorum demtorumque ſumi poſſint: In hunc finem ſequentem formo ſeriem, quæ ponit dz conſtantem $ndz = +ndz + zdn - zdn - \frac{zzddn}{1.2\,dz} + \frac{zzddn}{1.2\,dz} + \frac{z^3\,dddn}{1.2.3\,dz^2}$ $\frac{z^3\,dddn}{1.2.3\,dz^2}$ &c. Ubi bini quilibet termini immediate ſe ſubſequentes ſignisque contrariis affecti ſe mutuo deſtruunt, ita ut ſeries in infinitum continuata efficiat tantum ndz; quorumlibet vero etiam binorum terminorum immediate ſubſequentium & iisdem ſignis affectorum ſumi poſſunt integralia. Hoc igitur modo habetur hæc ſeries univerſaliſſima integr. $ndz = +nz - \frac{1}{1.2}zz\frac{dn}{dz} + \frac{1}{1.2.3}z^3\frac{ddn}{dz^2} - \frac{1}{1.2.3.4}z^4\frac{dddn}{dz^3}$ &c. Quæ ſi in quocunque caſu applicetur, evaneſcent ſemper $dn, ddn, dddn$ &c. ut & dz, dz^2, dz^3 &c. quia earum relatio in dato caſu datur in quantitatibus algebraicis; & ſic tota ſeries conſtabit terminis pure algebraicis.

Exempla ſumamus *Dn. Leibnitii:* Quærendus eſto logarithmus ex numero: Sit ratio vel numerus $a + x$ qui brevitatis ergo appelletur r, & logarithmus ſit y; habebitur pro æquatione differentiali $dy = \frac{adx}{r}$, i.e. logarithmus ſeu $y = \text{int.}\frac{adx}{r}$; hoc autem integrale ad ſeriem facile revocabitur; factis enim in ſerie univerſali $z = x, dz = dx, n = \frac{a}{r}, dn = (\text{ob } dr = dx) \frac{-adx}{rr}, ddn = \frac{+1.2\,adx^2}{r^3}, dddn = \frac{-1.2.3\,adx^3}{r^4}$ &c. convertetur illa in hanc ſpeciem $y = \frac{ax}{r} + \frac{axx}{rr} + \frac{ax^3}{r^3} + \frac{ax^4}{r^4}$ &c. quæ quamvis diverſa a *Domini Leibnitii*, ejuſdem tamen eſt valoris. Con-

Contra si dato logarithmo numerus sit inveniendus, habebitur pro æquatione differentiali $dx = \frac{rdy}{a}$, factis ergo in serie universali $z = y$, $dz = dy$, $n = \frac{r}{a}$, $dn = (\text{ob } dr = dx)\ \frac{rdy}{aa}$, $ddn = \frac{rdy^2}{a^3}$, $dddn = \frac{rdy^3}{a^4}$ &c. orietur $x = \frac{ry}{a} - \frac{ryy}{1.2\,aa} + \frac{ry^3}{1.2.3\,a^3} - \frac{ry^4}{1.2.3.4a^4}$ &c. ergo $\frac{x}{r}$ i. e. $\frac{x}{a+x} = \frac{y}{a} - \frac{yy}{1.2\,aa} + \frac{y^3}{1.2.3\,a^3} - \frac{y^4}{1.2.3.4a^4}$ &c. cognita itaque $\frac{x}{a+x}$ cognoscetur etiam x.

Problema de inveniendo sinu recto ex dato arcu & radio non minus facile expeditur: Sit enim arcus circuli y, sinus rectus x, & radius a, & ponatur brevitatis gratia $\sqrt{aa-xx}$ seu sinus complementi $= r$; erit æquatio differentialis $dx = \frac{rdy}{a}$, positis ergo in serie universali $z = y$, $dz = dy$, $n = \frac{r}{a}$, $dn = (\text{ob } dr = \frac{-x\,dx}{r})$ $\frac{-xdy}{aa}$, $ddn = \frac{-rdy^2}{a^3}$, $dddn = \frac{+xdy^3}{a^4}$, $ddddn = \frac{+rdy^4}{a^5}$ &c. reperietur $x = \frac{ry}{a} + \frac{xyy}{1.2\,aa} - \frac{ry^3}{1.2.3.3\,a^3} - \frac{xy^4}{1.2.3.4.5\,a^4} + \frac{ry^5}{1.2.3.4.5\,a^5}$ &c. positis terminis cum x multiplicatis ad alteram partem, divisisque seriebus, habebitur $\frac{x}{r}$ i. e. $\frac{x}{\sqrt{aa-xx}} = \frac{y - \frac{y^3}{1.2.3\,a^3} + \frac{y^5}{1.2.3.4.5a^5}\ \&c.}{a - \frac{yy}{1.2a} + \frac{y^4}{1.2.3.4a^3}\ \&c.}$.

cognita itaque $\frac{x}{\sqrt{aa-xx}}$, cognoscetur etiam x: Ubi hoc notatu dignum venit, quod series denominatoris sit = sinui complementi, quia secundum *Dn. Leibnitium* invenitur series numeratoris = sinui recto.

Ultimum exemplum in Actis allatum, & problema quod *De Beaune Cartesio* proposuit, cujusque constructionem jam olim in Actis dedi: Quæritur curva in qua si coordinatæ sunt s & y, subtangens sit = $\frac{yy-sy}{a}$, id est cujus æquatio differentialis sit $ds = \frac{ydy-sdy}{a}$. Si libeat data abscissa y exprimere ordinatam s per seriem, ponatur $y - s = r$; & fiat in serie universali $z = y$, $dz = dy$, $n = \frac{r}{a}$, $dn = (\text{ob } dr = \frac{ady-ydy+sdy}{a} = \frac{ady-rdy}{aa})$, $ddn = \frac{-ady^2+rdy^2}{a^3}$, $dddn = \frac{ady^3-rdy^3}{a^4}$ &c. quo facto obtinebitur $s = \frac{ry}{a} - \frac{a+r.yy}{1.2aa} + \frac{a+r.y^3}{1.2.3a^3} - \frac{a+r.y^4}{1.2.3.4a^4}$ &c. ideoque $s - \frac{ry}{a}$ i.e. $\frac{as-yy+sy}{-a+r} = \frac{yy}{-aa+ay-as} - \frac{y^3}{1.2aa} + \frac{y^4}{1.2.3a^3} - \frac{}{1.2.3.4a^4}$ &c. hinc data $\frac{as-yy+sy}{-aa+ay-as}$ dabitur etiam s.

Hoc in honorem *Incomparabilis Leibnitii* monendum, quod per ejus methodum quæsita statim sola nec aliis quantitatibus

tibus implicita proveniat: meam autem ab universalitate sua multum commendabilem pariter non negabit.

Corrigenda. Mense Majo 1694, Tab. V, Fig. 3. Tangens BI a calatore omissa est. Pag. 201. l. 12. pro GB leg. Bb. Pag. 203. l. 25 leg. dilatatrices. Pag. 204. l. 19. leg. inflationis. Pag. 206. l. 4. leg. illam.

JOH. PHILIPPI RINGLERI DE TUtelis Illustrium, Specimen Juris publici.

Francof. & Lipsiæ, apud Jo. Jac. Ehrten, 1694, in 4.
Constat 1½ alph.

QUi *de Pactis illustrium successoriis* erudite commentatus fuit, (quam commentationem in Februario hujus anni p. 52 recensuimus) idem de *Tutelis* etiam *illustrium*, adfine veluti & ad prius spectans argumentum, pertractandum sibi sumsit clarissimus Auctor, idque eleganter & erudite exequutus est: caute simul & perspicue rem proponens, decenti adhibita modestia, in hujusmodi tractationibus, quæ mysteriorum veterum instar non quemvis admittunt, omnino necessaria. Summa enim potestas ex legibus Imperii retinere utique debet, quæ sibi competunt, post lites exortas, litigantes vero ex iisdem sequi debent jus sibi redditum. Ubi contra in fervore disputantium, propter casuum varietatem, quædam in jure fiunt dubia, maxime si in contextu non satis aperte reperiuntur decisa, ibi doctori concessum non est, tanquam homini privato, legislatoriam exercere, aut sententiam interponere sine legis auctoritate. Ab isto genere hominum Auctor prorsus est alienus, quemadmodum apparet ex tractatione in singulis capitibus. In principio reperit originem hujus juris ex natura ipsa, & gentium institutis; his jungit leges & constitutiones Imperii, quibus tutelæ Illustrium innituntur. Ut autem justitia magis pateat hac in re, breviter exponit, quid circa Reges ac Principes in vicinis regnis obtineat, quidque in officio Tutoris illustris potissimum sit attendendum. In cap. II tutelam Illustrium testamentariam exponit & commoda ejusdem; cumprimis autem in quæstione occupatur controversa, an testa-

menta Illustrium in Germania præcise secundum leges Romanorum civiles condenda sint? Neque enim recte intelligitur hæc tutelæ species, neque tuto subsistit, nisi prius de juris fundamento constat. Rationes ideo in partem utramque adfert, & ad testamentariam accommodat, liberam Lectori relinquens sententiam, quam ille velit amplecti, inprimis ubi per observantiam in familia illustri diversum quid invaluit. Inserit hinc inde notabilia ex testamentis, ut lux affundatur obscuris & ambiguis, quæ hic proferre scriptionis modus prohibet. Præmissis ita generalibus, sequenti cap. III digreditur ad tutelam Electoralem testamentariam; non quod eam defendere velit, contra diserta Bullæ Carolinæ & Sigismundinæ verba, sed ad exercendas ingenii vires, si quid forte pro Electorali testamentaria possit proferri. Argumenta format ex divino & humano, naturali juxta gentiumque ac publico jure patrio; ubi præcipua Aureæ Bullæ loca in hac materia expenduntur, & sine vi ulla diducuntur. Post testamentariam cap. IV iterum per communia docet, qualis tutela sit legitima inter Illustres, Romanorumque prudentiam laudat, quousque lex eorum disponat, hominis provisione deficiente. Hac occasione disquiritur de agnato proximo, de matre tutrice, de consiliariis tutelaribus, itemque quid in Saxonia obtineat, & quænam sit differentia hujus juris a constitutionibus & legibus aliorum. Ita vero ex ordine sibi proposito legitimam Electoralem tutelam cap. V subjungit, quæ a lege Carolina, sive Aurea Bulla, formam habet, docetque in quo consistat Electoralis legitimi tutoris officium. Sicut enim ex lege hac tutor constituitur, ita secundum eandem administrare tenetur tutelam. Sed & quæ dixerat antea ad Auream Bullam illustrandam, ea hic applicat, & argumentis adversariorum opponit, quæ propter vim legis publicæ hujus & auctoritatem singularem circa jura Electoralia, minime possunt negligi. Quæ sit dativa inter Illustres, & quousque distet a Romana, sub finem tradit, capite nimirum VI, & ultimo sive VII, additis quæstionibus variis, de furiosis, & mente captis, de inventarii confectione, de periculo tutorum circa contractus & similia negotia, de actionibus huc pertinentibus. In singulis profert ea, quæ ad metam attingendam necessaria videbantur; ac tandem in voto pro salute communi desinit.

HISTOIRE

Digitized by Google

HISTOIRE DU TRIUMVIRAT &c.

i. e.

Hiſtoria Triumviratus Julii Cæſaris, Pompeji & Craſſi &c.

item

Hiſtoria Triumviratus Auguſti, Marci Antonii & Lepidi &c.

Pariſiis, 1694. 12. Alph. 1. pl. 12.

REm ſuſciperemus plane ſupervacaneam, ſi in argumentis horum librorum ediſſerendis, prolixiores eſſe vellemus. Ecquis enim hiſtoriæ Romanæ tam rudis eſt, ut Julii Cæſaris, Pompeji & Craſſi, itemque Auguſti, Marci Antonii & Lepidi res geſtas ignoret? Et licet Gallica lingua amœnitate quadam ſingulari omnibus ſeſe commendet; neminem tamen nitore ejus atque blanditiis ita capi arbitramur, ut non ipſos adire fontes, ſummosque & immortali laude dignos ſcriptores, a quibus primum iſtorum Heroum res geſtæ fidelibus literarum monumentis conſignatæ ſunt, conſulere malit. Id tamen neutiquam inficiati fuerimus, Auctorem Triumviratus, quisquis etiam ſit, id gnaviter dediſſe operam, ut quicquid bonæ frugis in Romanis ſcriptoribus reperitur, id omne fide, qua potuit maxima, licet alio ſermone, Lectoribus impertiret. Congeſſit quoque ſedulo, & unico faſce complexus eſt, quæ ſparſim apud veteres leguntur, ut vel hoc nomine non omnem perdidiſſe operam cenſeri queat. Sed nec illud prætermittendum, quod dignitatum, quæ apud Romanos in uſu fuerunt, nomina explicaverit; ut adeo cuncta unusquisque, licet morum Romanorum cognitione non imbutus, haud difficulter capere poſſit. Hunt in finem Romanorum quoque militarem & monetalem rem, in præfatione, ſed paucisſimis, explicavit. Nulli igitur dubitamus, quin illis, qui Latini ſermonis rudes ſunt, Romanam tamen hiſtoriam accuratius cognoſcere cupiunt, rem gratisſimam fecerit.

THE ANATOMY OF HUMANE BODIES epitomized.

i. e.

Compendiaria Corporis Humani Anatome, Autore Tho. Gibſon, M.D. atque Collegii Medici Londinenſis Socio.

Londini, apud Awnsham & John Churchill, 1694. in 8. Conſtat plagulis 41 & figur. tabul. 18.

COrpus noſtrum in tres ventres artusque ab Anatomicorum plerisque dividi, eſt notiſsimum. Eidem non minus viæ Autor noſter deprehenditur inſiſtere, dum, partium vulgo ſimilarium dictarum deſcriptione præmiſſa, primum de Abdominis, Thoracis & Capitis partibus, hinc de Artuum Venis, Arteriis & Nervis, de Muſculis denique ac Oſſibus *ſex* hic conſignatos *Libros* exhibet. Autorum, quorum opera uſus, non ſolum catalogum præmittit, ſed & nomina ubique citat fideliſsime. Quarta tamen cum iſta jam habeatur Editio, multa non attinet exſcribere.

NOVA LITERARIA.

QUi ornamentum Orbis Literati fuit, & tum exquiſita juris naturæ & gentium ſcientia, tum mira in componendis commentariis hiſtoricis ſolertia ac felicitate, incomparabilem prope ſe exhibuit, *Samuel* L. Baro a *Pufendorf*, Potentiſſimi Electoris Brandenburgici Conſiliarius intimus, proximo vigeſimo ſexto Octobris die, anno ætatis ſuæ LXIII, magno rei literariæ damno vita exceſſit. Ejus, quæ publici juris facta jam ſunt, elegantiſſima opera nemini ignorantur, ut iis hic commemorandis merito ſupersedeamus. Aſt non poſſumus non fidem facere benevolo Lectori, & Hiſtoriam ejus Brandenburgicam, qua Herois excelſiſsimi FRIDERICI WILHELMI MAGNI, Electoris Brandenburgici, vitam & res præclare fortiterque geſtas complexus eſt, ſub prælo jam ſudare, & Potentiſsimi etiam Sueciæ Regis, CAROLI GUSTAVI, Herois itidem noſtra laude majoris, Hiſtoriam ab ipſo compoſitam luci publicæ expoſitum

ſitum quam primum iri. Optamus vero, ut quæ affecta reliquit opera etiam alia, Orbi Erudito ab Hæredibus, ubi commodum fuerit, communicentur.

Sollicitos haud parum etiam nos habuit fama de adverſa viri optimi nobisque amiciſſimi, *Antonii Magliabechii* valetudine. Nec vana illa fuit, cum ex febri graviter ſatis decubuerit. Sed vivit valetque, ut ex ipſiusmet humaniſſimis litetis læti accepimus, ac ſanitatem recuperatam debere ſe, poſt Deum, profitetur providæ indulgentiſſimi Heri ſui, Sereniſſimi Hetruriæ Magni Ducis curæ ac ſingulari prorſus benignitati. Cæterum ex iisdem literis cognovimus, in Italia prodiiſſe nuper in lucem libros nonnullos, qui ad nos adhuc dum non pervenere. Eos ut indicemus hoc loco, non ingratum forſan futurum eſt Lectori benevolo:

Euoplia Fidei Catholicæ Romanæ Hiſtorico-Dogmatica, ex vetuſtiſſimis Syrorum ſeu Chaldæorum monumentis erutæ: auctore Fauſto Nairono Banenſi Maronita, Chaldaicæ ſeu Syriacæ linguæ in almæ Urbis Archigymnaſio Profeſſore &c. Romæ typis S. Congr. de Propaganda Fide, 1694. in 8.

Jo. Laurentii Lucheſinii Lucenſis, e Soc. Jeſu, De Notorietate in antiqua Eccleſia præſtantiæ Pontificis Maximi ſupra generalia Concilia, & infallibilitatis in declaranda Fide, etiam ante Synodorum vel Eccleſiæ conſenſum, Tractatus duo. Eruti ex Polemica Hiſtoria Concilii Chalcedonenſis, ſcripta ab eodem Auctore. Romæ ex typographia R. Cameræ Apoſtolicæ, 1694. in 4.

Index Alphabeticus Rerum & Locorum omnium memorabilium ad Annales Card. Baronii. Opus poſthumum Eminentiſſimi & Reverendiſſimi Cardinalis de Laureа, ab Illuſtriſſimo Domino D. Jo. de Lima, & Mello Luſitano S. R. I. Marchione de Samandra in lucem editum. Romæ 1694. in 4.

Iſtoria della Famiglia Spinola, deſcritta dalla ſua origine, fino al ſecolo XVI, da Maſſimiliano Deza della Congregazzione della Madre di Dio. Piacenza, 1694. in foglio.

Dominici Auliſii Opuscula de Gymnaſii Conſtructione, Mauſolei Architectura, Harmonia Timaica, & Numeris Medicis. Neapoli, 1694. in 4.

De Igne Diſſertationum Phyſicarum Pars poſterior. Auctore Paulo

Caſato Soc. Jeſu. De Ignibus Terræ, Aeris, Cæli & Viventium. Parmæ 1694. in 4.

La Pietà illuſtrata, Accademie ſacre. Opera del P. Ercole Mattioli della Compagnia di Gieſu. In Parma, 1694. in 4.

I Ceſari in Oro, raccolti nel Farneſe muſeo e publicati colle loro congrue interpretazzioni. Tomo primo compoſto dal Padre Paolo Pedruſi della Compagnia di Gieſu. In Parma, 1694. in foglio.

Idem illuſtris Magliabechius ad nos perſcripſit, aliud Eminentiſſimi Cardinalis de Lauræa opus poſthumum, cui titulus *Contextus Evangelicus*, propediem proditurum: *Petrum Paulum Boſcam*, Bibliothecæ antehac Ambroſianæ Præfectum, nunc Modoetienſem (di Monza) Archipresbyterum, Martyrologium Mediolanenſe notis illuſtratum, ad ſimilitudinem Romani cum obſervationibus olim Baronii editi, compoſuiſſe, ſubjeciſſeque prælo: *Dominicum Auliſium* opus quoddam moliri de Templo Hieroſolymitano: *Paulum Caſatum* e Soc. Jeſu aliud opus ſub titulo itidem Diſſertationum prælo paraſſe, Hydroſtaticam exhibiturum, acturumque de naturali aquarum libramento; de his quæ levia ſunt in humido; de innatantibus ſolidis; de his quæ merguntur in humido; de aquis fluentibus, de aquis per vim aſcendentibus: *Paulum Pedruſium* e Soc. Jeſu opus magnum ſub manibus habere, cujus tomus I. ut ſupra innuimus, aureos Imperatorum nummos complectitur. Secundus, qui proxime ſequetur, nummos Imperatorum argenteos, tertius metalliones ſeu numismata ærea maximi moduli, quartus numismata ex ære moduli medii infimique, quintus Conſularium Familiarum, & ſextus Regum, quos Barbaros dixeris, aliarumque Græciæ Familiarum nummos exhibebunt: *Bernardinum Ramazzinum* curaturum eſſe, ut Diſſertatio ſua de conſtitutione anni præſentis non minus, quam duorum præcedentium, publicam quam primum lucem adſpiciat: denique P. *Bacchinum* componendæ Hiſtoriæ Monaſterii D. Benedicti, quod Mantuæ eſt, incumbere, in qua ex archivo Monaſterii illius monumenta antiqua haud pauca, Comitiſſam inprimis Mathildem concernentia, ſint comparitura.

Cæterum nec ignorare Lectorem Benevolum volumus, vaſtum eruditumque & ab univerſo Orbe Erudito diu anxieque deſideratum opus de Conciliis Hiſpaniæ abſolutum nunc eſſe, quatuor volumi-

Digitized by Google

luminibus comprehenſum, quorum ſingula juſto ſtudio recenſebimus, quamprimum iis fuerimus potiti. Interea ut præguſtum operis habeat Lector benevolus, non pigramur huc tranſcribere univerſum ejus titulum: *Collectio Maxima Conciliorum omnium Hiſpaniæ & Novi Orbis, Epiſtolarumque Decretalium celebriorum, nec non plurium Monumentorum veterum ad illam ſpectantium: cum Notis & Diſſertationibus, quibus ſacri Canones, Hiſtoria ac Diſciplina Eccleſiaſtica, & Chronologia, accurate illuſtrantur. Cura & ſtudio Joſephi Saenz de AGUIRRE, Benedictinæ Congregationis Hiſpaniarum Magiſtri Generalis, Regii ac Supremi Fidei Senatus Conſultoris, in Salmanticenſi Academia Doctoris Theologi, ac poſt plures alias cathedras Primarii ſacrorum Bibliorum Interpretis; nunc S. R. E. Presbyteri Cardinalis, tituli S. Balbinæ, Protectoris Regni Siciliæ. Romæ, typis Jo. Jac. Komarek Bohemi, 1694. in fol.*

LIBRI NOVI ALII.

Jo. Georgii Grævii Theſaurus Antiquitatum Romanarum. Tomus I. Ultrajecti 1694. in fol.

Hiſtoire & Geographie ancienne & moderne, par Mr. D' Audifferet. A Paris 1694. 12.

T. Pfanneri Hiſtoria Comitiorum Imperii celebratorum A. 1652. 1653. 1654. Vinariæ 1694. 8.

Cantique des Cantiques, traduit en François, avec une Explication. A Paris 1694. 12.

Fundamentum Theologiæ Moralis, i.e. Tractatus Theologicus de Recto Uſu Opinionum Probabilium. Authore P. Thyrſo Gonzalez Præpoſito Generali Societatis Jeſu. Romæ, Venetiis, & Antverpiæ 1694. in fol. & 4.

Les Vies des Saintes Peres des Deſerts & des quelques Saintes, ecrites par des Peres de l' Egliſe & autres anciens Auteurs Eccleſiaſtiques; traduites en François par Mr. Arnauld d' Andilly. A Bruxelles 1694. 4.

Petri Burmanni de Vectigalibus Populi Romani Diſſertatio. Trajecti ad Rhenum, 1694. 8.

Bibliothecæ Eruditorum Critico-curioſæ, ſive Apparatus ad Hiſtoriam Literariam noviſſimam Conſpectus ſecundus; auctore Cornelio a Beughem. Amſtel. 1694. 8.

Caſpa-

Caſparis Sagittarii Introductio in Hiſtoriam Eccleſiaſticam. Jenæ 1694. in 4.

Dionyſius Longinus Caſſius de Sublimitate, ſeu περὶ ὕψους, cum omnibus Commentariis & Notis Jacobi Tollii. Trajecti ad Rhenum, 1694. 4.

Moſes vindicatus adverſus Burnetii Archæologias. Amſtel. 1694. 8.

Jac. Basnagii Diſſertationes Hiſtorico-Theologicæ, de Hæreſi Apollinaris, de variis Athanaſio ſuppoſitis Operibus, adverſus Simonium, item D. Chryſoſtomi Epiſtola ad Cæſarium. Roterodami, 1694. 4.

Alex. Donati Roma vetus, ex Italico in Latinum ſermonem translata, cum figuris æneis. Amſtel. 1694. 4.

Codex Talmudicus de Jejunio, ex Hebræo ſermone in Latinum verſus, commentariisque illuſtratus a Dan. Lundio, Sueco. Trajecti ad Rhenum 1694. 8.

Euripidis quæ extant Tragœdiæ XX, item Fragmenta aliarum plusquam LX Tragœdiarum, & Epiſtolæ V nunc primum adjectæ & cum ſcholiis doctorum virorum ac notis editæ, opera Joſuæ Barnes. Cantabrigiæ 1694. fol.

La Vie du Cardinal Jean François Commendon, par Mr. Fléchier. A Paris 1695. 12.

Le Secret des Cours, ou le Journal de Walſingham Secretaire d'Etat ſous la Reine Eliſabeth. A Cologne 1695. 12.

Relation de l'Empire de Maroc, par Mr. de S. Olon. A Paris 1695. 12.

Les Vies des Hommes illuſtres de Plutarque, avec des Remarques par Mr. & Me. Dacier. A Paris 1695. 12.

Obſervations ſur la Groſſeſſe & l'Accouchement des Femmes, par François Mauriceau. A Paris 1695. 4.

Eduardi Pocockii Commentarius in Prophetiam Joëlis, e ſermone Anglico in Latinum translatus. Lipſiæ apud Jo. Th. Fritſch, 1695. 4.

Selectiora Numismata in ære maximi moduli, e muſeo Franciſci de Camps, cum interpretationibus Vaillanti. Paris. 1695. 4.

Cl. Franciſci Meneſtrerii S. J. Philoſophia Imaginum. Amſtelod. 1695. 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris Anno M DC XCIV.

MEMOIRES DE JAQUES MELVIL &c.

i. e.

Commentarii Jacobi Melvilli, exactam de iis, quæ in Anglia & Scotia, regnantibus Eliſabetha, Maria Stuarta, & Jacobo I contigerunt, relationem complexi. Ex manuſcripto Auctoris editi a Georgio Scot, & ex Anglico idiomate in Gallicum translati a G. D. S.

Hagæ Comitis, apud Adrianum Moetjens, 1694. 12. Alphab. 1. pl. 8.

CUm ex hujusmodi illuſtrium virorum commentariis, ut plurimum multum bonæ frugis haurire liceat: Melvilli ſane eo pluris erunt faciendi, quod judice doctiſſimo viro Gilberto Burneto, in Hiſtoria Reformationis Eccleſiæ Anglicanæ Parte II. T. I. fol. 499, ceteris omnibus in hoc ſcribendi genere, quin & in hoc argumento, dubiam reddere palmam videatur. Sane, ſi dicendum quod res eſt, invenient qui recondita & non quotidiana aucupantur, quod admirentur; invenient civilis doctrinæ cultores, quod & peritiſſimos prudentiores reddat, & ad utramque fortunam eos, qui Reipublicæ ſuam conſecrant operam, inſtruat. Nos rerum pulcherrimarum copia obruti, quæ ſponte ſe offerunt, præcipue quæ ad ipſum Melvillum ſpectant, e medio arripiemus.

p. 45. Et Melvillus quidem primum tirocinium, ſub auſpiciis Mommorancii Ducis, Galliæ Conneſtabili, qui rerum ſummam in Gallia tenente Henrico II, gratia & auctoritate ita floruit, ut nutu ſuo
p. 25. cuncta regeret, poſuit. Vix enim ex ephebis egreſſum Johannes Monluccius Valentiæ Epiſcopus ex Scotia ſecum in Galliam abduxit, ut Mariæ, quæ Franciſco II Delphino nupſerat, a ſervitiis eſſet. Aſt Mommorancius, cui fato quodam innotuerat, haud difficulter a Valentiæ Epiſcopo impetravit, ut Melvillo in familiam ſuam transire liceret.
p. 47. 48. Tranſiit itaque, fidemque ſuam & induſtriam Domino ita probavit Noſter, ut arcanorum omnium redderetur particeps.
p. 69. Eundem quoque ad exercitum, quem Hiſpanis Germanisque Galliæ Rex oppoſuerat, iter facientem ſecutus eſt: ſed tum quidem infeliciter pugnatū eſt, ipſeque Melvillus vulnus accepit. Mommorancius tamen boni ducis pariter ac ſtrenui militis officio functus eſt: id quod Noſter pluribus exequitur. Interim in Scotia res turbari cœperunt: ægre quippe nonnulli ferebant, Reginam, dum Franciſco nupta eſſet, Gallorum dominationem ſuis attraxiſſe cervicibus.
p. 79. usque 85. Galliæ Rex itaque, ut cuncta accurate edoceretur, Melvillum, qui animorum habitum exploraret, in Scotiam miſit. Erudiebatur præſente Rege a Mommorancio, quo pacto in hoc negotio ſe gerere deberet. Multa hic ſapienter præcepit, præſentem Scotiæ cum Gallia conjunctionem Gallis utilem fuiſſe palam negavit, idque argu-
p. 93. mentis exquiſitis confirmavit. Cum vero fortunæ fallaces amplexus & ipſe Mommorancius expertus eſſet, Melvillus tempeſtatem, quæ Scotis omnibus in Gallia degentibus imminebat, evitaturus, ad Electorem Palatinum ſeſe recepit, in cujus aula, humanitate incredibili Principis captus, aliquandiu commorari ſecum conſtituit. Mox in Galliam mittitur, Electoris nomine ut Carolo IX, qui mortuo Franciſco fratre, ad rerum ſummam pervenerat, congratularetur.
p. 101. Sed in Angliam ire noluit, ad petendam in matrimonium, pro Caſimiro Electoris filio, Eliſabetham; repulſam metuens, fremente licet
p. 104. & indignante Caſimiro. Scotiæ tamen Reginæ precibus reliquit locum, & ad Archi-Ducem Auſtriæ Carolum ſe contulit, animum
p. 105. ejus indolemque exploraturus. Muniverant illi ad ipſum Imperatorem Maximilianum aditum literæ Palatini Electoris, cujus etiam favorem ſtatim ſibi conciliavit, ſimul tamen ea, qua erat facultate,

Digitized by Google

cultate, intellexit, eum fratris ſui cum Maria connubium neutiquam probare. Per Italiam itaque ad Palatinum rediit. Rurſus filiæ primogenitæ Imperatoris Maximiliani imaginem, ad Carolum Galliæ Regem, de conjuge thorique ſocia eligenda ſollicitum, deferre jubetur. De moribus Catharinæ Mediceæ Galliæ Reginæ hic quædam addit, quæ legiſſe neminem pœnitebit. Non obſtante vero, quo Mommorancium proſequebatur odio, cujus cauſas Noſter ediſſerit, Melvillum tamen ægre dimiſit; qui patriæ ſua denegare officia, ſibi religioni duxit. Hinc & ſplendidos, qui ab Electore Palatino illi offerebantur, honorum titulos acceptare noluit. Per Angliam itaque in Scotiam iter faciens, Caſimiri Principis imaginem, precibus ejus adductus, Eliſabethæ exhibuit, aſt irrito eventu. Primam occaſionem fidem ſuam & Reginæ & patriæ probandi, obtulerunt illi ſimultates, inter Mariam atque Eliſabetham exortæ. Intellexerat Maria, Eliſabetham, utut affectum erga ſe tenerrimum præ ſe ferret, nolle tamen, ut matrimonium iniret, præſertim cum Carolo Auſtriæ Archi-Duce: ideoque ad literas Eliſabethæ verbis durioribus, & alienatum animum palam prodentibus, reſpondit. Potuiſſet hæc ſcintillula in maximum erumpere incendium, niſi Maria, Maximiliani mentem a Melvillo edocta, mitioribus conſiliis reliquiſſet locum, & ad placandam Eliſabethæ iram, Melvillum ipſum miſiſſet in Angliam; qui de ſtatu aulæ, moribus procerum, indole Reginæ, a Tragmontano amico ſuo ſingulari certior factus, tanta dexteritate, id quod in ſe ſuſceperat, executus eſt, ut literas Mariæ, præſente Melvillo diſcerperet, ſeque hoc ipſo omnem illatæ injuriæ memoriam deponere, ſanctiſſime aſſereret Eliſabetha. Quæ de vitæ, quam Eliſabetha tenuit, ratione hic memorat Noſter, lectu non injucunda, nec ubivis obvia ſunt. In Scotiam redux, rei bene feliciterque geſtæ gloriam conſecutus eſt, animumque Reginæ adeo in ſe propenſum habuit, ut non ab alio, quam Melvillo, errata ſua corrigi, & regnandi arte imbui voluerit. Munus hocce periculi pleniſſimum, invitus & fruſtra reluctans, tandem ſibi imponi paſſus eſt, Reginamque initio dictis ſuis audientem habuit. Aſt poſtquam in conſuetudinem Davidis Riccii penitus ſe immerſerat Maria, Melvillus quidem ea, quam illi indulſerat Regina, libertate uſus, quam hi mores non decerent Reginam, & quantis periculis ſe regnumque exponeret, palam

p. 106. p. 112. p. 113. p. 118. p. 125. p. 121. p. 135. p. 143. p. 146. p. 150. 151. p. 162. p. 167. p. 173.

Digitized by Google

lam ediſſeruit, adeo parum hæc curante Regina, ut nec decori nec
p. 174. periculi rationem haberet ullam. Jam ſurdæ ſe narrare fabul- intelligebat noſter, petebatque a Regina, ut liceret ſibi pr- aam vivendi ſortem cum aula commutare. Aſt manere in ſtatione juſ-, eſt. Spartam ergo, quam nactus erat, ut bonum virum decebat, ornaturus, Reginæque ſalutem propriæ præferens, ſuadet illi, ut
p. 183. Murræum Comitem ſociosque ejus in gratiam reciperet. Sed illa quidem nullius ſalubris conſilii erat patiens. Aſt mox malo ſuo experta eſt, quam non impune ſapientum virorum negligantur ad-
p. 201. monitiones. Odium enim quo proceres ipſeque Rex Riccium proſequebantur, non poterat aliter, quam ſanguine ejus expiari. Cædem vero hanece, injuriamque ſibi illatam adeo ægre tulit, ut nil niſi vindictam ſpirans, cum Rege ipſo, fruſtra omnem movente lapidem Melvillo, redire in gratiam abnueret. Cum deinceps filium
p. 217. Jacobum enixa eſſet, Melvillus nuntium hunc Eliſabethæ allaturus,
p. 218. 219. in Angliam proficiſcitur. Et Eliſabetha quidem, ea qua pollebat ſimulandi diſſimulandique peritia, dolorem, quo æmulæ reginæ fœcunditas eam affecerat, alto pectore preſſit, gaudiumque ingens præ ſe tulit. Multi ex proceribus Angliæ favebant tunc temporis Mariæ: atque potuiſſet profecto fortunam ad lubitum flectere, modo illi mens non læva fuiſſet. Aſt poſtquam ea aut connivente aut conſentiente, Rex horrendo ſcelere interfectus eſt, regiumque thorum parricida Bothvvellus commaculavit, tum retro ire omnia, & præ-
p. 243. cipiti ruere lapſu cœperunt. Ut revocaret ab imminente pernicie Reginam Melvillus, literas illi legendas tradit, ad ſe ab amico ſcriptas, quibus quam inexpiabili ſcelere ſe commaculatura eſſet Regina, ſi Bothvvello nuberet, luculenter ediſſerebatur; quæ tantum abeſt ut eam rectius ſapere docuerint, ut rem nec ipſum clam habuerit Both-
p. 249. vvellum, Melvillumque hoc ipſo in maximum vitæ adduxerit diſcri-
p. 252. men. Mariam quidem conſilii tam intempeſtivi pœnitentia mox ſubiit, cum Bothvvellus ipſe, quem ad tantum faſtigium extulerat, contumeliis verbisque durioribus, quæ & infimæ ſortis hominis patientiam ſuperaſſent, in eam ſæviret. Nihilo ſecius, cum peſſimus parricida fuga ſaluti ſuæ conſuleret, ipſaque Regina, ut procerum votis faceret ſatis, eum res ſuas habere juſſiſſet, clanculum literas
p. 264. ad eum dedit, quibus de affectu ſuo nunquam intermorituro eum

reddidit

Digitized by Google

reddidit certiorem. Quo ipso proceres univ..
manus hæ literæ pervenerant, quam vehementissime irrita..
Fugato itaque & ejecto Bothwello, capta Maria (quam postea
in Angliam profugisse, nemo ignorat) scindebantur in par- p.270.271.
tes proceres, aliis Reginæ partes se amplecti simulantibus, aliis
pro Principe Jacobo militantibus, omnibus, paucis exceptis, suis
inservientibus cupiditatibus. Cordatiores consopire hosce motus p.274.341.
annitebantur, inter quos Melvillus fuit, qui boni civis partes accu- p.280.
rate explevit. Sed totam hanc scenam instruxerat Elisabetha, quæ
callide, tesle Melvillo, procerum dissensiones fovebat augebatque.
Ceterum qui Reginæ partibus serio studebant, sedem suam posuerant
Edimburgi, cui Grangius, vir integerrimus, præerat, qui & inter hos-
ce primum tenebat locum. Hos, Vice-Reges Scotiæ, qui capta p.340.342.
Maria, rerum summam tenebant, ad concordiam revocare sæpius
nitebantur, strenuam operam patriæ suæ hic iterum navante Mel-
villo, sed per Anglorum fraudes hæc consilia irrita fuere. Miseram
ob intestinas hasce discordias Scotiæ faciem, nemo facile accura- p. 395.
tius Nostro delineavit. Tandem Jacobus ipse rerum habenas ca-
pessit, pacem quietemque redditurus fessis patriæ rebus: ast parum
abfuit, quin motibus longe periculosioribus Scotiæ regnum con- p. 397.
turbaretur. Lenoxiæ Ducem, Arraniumque Comitem Jacobum
Stuartum, quorum ille Romanæ Ecclesiæ doctrina imbutus e-
rat, hic divini humanique juris contemptor, nulla religionis tan-
gebatur cura, a consiliis sibi esse voluerat Rex Jacobus, gravissimis-
que viris, qui usu rerum, fideque & integritate eos longissime supe-
rabant, prætulerat. Hinc dissensiones, hinc conjurationes, & tota p.408.409.
malorum cohors. Nonnulli de Rege ipso intercipiendo consilium
ceperant, de quo certior factus Melvillus, Lenoxiæ Ducem, ut suæ
Regisque securitati consuleret, admonet: ast tergiversante moras-
que nectente Duce, Rex, priusquam hasce molitiones resciscere,
in manus procerum pervenit. Lenoxiæ Dux fugam arripuit, de-
latusque tandem in Galliam, ibi vitam cum morte commutavit. p.412.
Arraniæ Comes captus est: quo minus tamen gravius quid in illum
statueretur, Gauriæ Comitis fides fecit. Voti compotes, qui fœ-
dus contra Ducem Comitemque inierant, Regem libertati restitu-
unt: qui hosce suorum conatus verbo laudavit (regni enim Re-
gisque salutem obtentui sumpserant) reipsa vehementer detestatus

p. 418. est, injuriamque sibi illatam vindicare secum constituit, disſuadente Melvillo. Aſt fœderati proceres alienatum a ſe Regis animum haud difficulter intellexerunt, quod ad comitia, quæ Rex indixerat, non eſſent vocati; hinc denuo illi ſtruxerunt inſidias, quas tamen ope Melvilli evaſit feliciter, quem ideo magnifico elogio publice ornavit. Rex periculis hisce defunctus, ſaluberrimumq; Melvilli conſilium parum penſi habens, revocat Arranium Comitem, priſtinosque honorum illi reddit titulos. Melvillo enim nihil ſolennius erat, quam inculcare Regi, quam multos Principes miniſtrorum ambitio præcipites dederit. Eliſabetha quoque eodem tempore Jacobum admonuit, ne perditorum hominum (Jacobum Stuartum præcipue innuebat) conſiliis ſe circumagi pateretur, & ut in gratiam reciperet Arranii Comitis hoſtes. Sed reſpondere Eliſabethæ literis Melvillus juſſus, demonſtravit, Regis quam maxime referre, ne impune tantum perpetraſſe facinus, & ſacrilega impietate ſubditorum officium migraſſe viderentur. Melvillus Arranii Comitis fraudibus cuncta agi ferrique, & quadrata miſceri rotundis ægre ferebat, ſæpius etiam indignabundus conquerebatur: impetrare tamen a Rege non potuit, ut ad ſuos ſe reciperet Lares. Stuartus contra, ut perderet Melvillum, nihil fecit reliqui. Cum itaque Rex nihil magis in votis haberet, quam ut regni Anglicani hæres ab Eliſabetha conſtitueretur, Arranius Comes auctor illi ſuaſorque extitit, ut Melvillum in Angliam mitteret, qui Jacobum voti redderet compotem. Neque enim latebat callidiſſimum hominem, neminem ab Eliſabetha hoc impetraturum: hinc Melvillum rei infeliciter geſtæ crimine oneratum iri, intelligebat. Aſt hæc conſilia Noſtrum minime latebant, ideoque ut Legati munere fungeretur, nulla prorſus adduci poterat ratione. Quin Regi ipſi haud difficulter perſuaſit, eum petitione iſta, certe parum opportuna, Eliſabethæ animum irritaturum. Interim Regem, in quo hactenus peccatum eſſet, minime clam habere, ſuarum eſſe partium arbitratus eſt. Literis itaque, quas & hic legere licet, id Regem edocuit, niſi Arranii Comitis ambitioni modum poneret, eum quidem ſalvum eſſe non poſſe. Nec abnuebat Jacobus, rem ita ſe habere; rebus tamen tam profligatis, Comitis Arranii fraudibus circumventus, afferre medelam auſus non eſt. Qui Regi a conſiliis erant, ad nutum Comitis ſe componebant; ſolus Melvillus malis

p. 422.
p. 431.
p. 439.
p. 446.
p. 456.
p. 448.

hisce

hisce ire obviam ausus est. Quin ipsi Stuarto nobilium fortunis inhianti,& Regis decretum,quo procerum, qui contra Lenoxium Ducem arma sumpserant, erratis ignoverat, irritum redditurο, palam & tanta contentione restitit, ut inexpiabili inde odio in eum exarserit Stuartus. Furor hominis eousque progressus est, ut & Consiliarii intimi munere se abdicare coactus sit Melvillus: cui nihil optatius obtingere poterat, quam procul aulæ strepitu inter vitæ privatæ recessus delitescere. Sed ne ita quidem voti sui est damnatus. In Angliam enim denuo ire jussus est, ab Elisabetha impetraturus, ut Jacobi Regis in Anglicano regno successionem ratam esse juberet. Id quod tamen facere detrectavit: mentem suam interim literis aperiens, quibus argumenta, quæ Elisabetham, ut petitis Regis annueret, adducere poterant, exposuit. Hæc dum geruntur, Rex comitia celebrat, ad intestinas dissensiones consopiendas. Arranius Comes quid quemque in Comitiis dicere atque sentire vellet, singulos prius edocuit, eoque ipso effecit, ut Regi quidem omnes abblandirentur proceres, ipsi interim rerum præsentium pertæsi, & ad jugum, quamprimum commoda sese offerret occasio, quatiendum parati discederent. Cuncta Regi per Melvillum innotescunt: qui & ad ipsum Arranium Comitem dixit, quod procerum concordia, regnique tranquillitas sperari non possit, id penes eum stare. Ille itaque denuo furore abreptus, haud difficulter a Rege impetravit, ut procul faceſſere Melvillus, nec ad Regem, nisi vocatus, accedere juberetur. Rex autem, cum denuo sibi insidias strui, quosdam etiam res novas moliri intelligeret, simul quantum inter adulatoris blanditias & fidele probi viri consilium interfit, expertus est. Advenerant interim in Scotiam Daniæ Regis Legati: qui ut in Scotia contemptim haberentur, Elisabethæ intererat, ne forte Daniæ Regis filiam matrimoniali fœdere sibi jungeret Jacobus. Qui ergo Regi a consiliis erant,ab Elisabetha corrupti, Regi persuaserant,Daniæ Regem ex inferioris sortis parentibus esse prognatum. Legati itaque omnium exponebantur ludibrio. Quæ res, quod in bellum atrocissimum non eruperit, Melvilli provida fecit cura. Regem quippe edocuit, inter potentissimos Europæ Principes minime ultimũ tenere locum Daniæ Regem, quippe qui & potentia, & generis antiquitate nemini facile concedat: Legatorum etiam placavit iram, injuriæque illatæ

p. 463. p. 465. p. 466. p. 471. p. 477. p. 478. p. 498. p. 502.

luæ culpam in Regem non posse derivari, ostendit. Interim Arranii Comitis fraudes indies magis magisque Regi innotuerant, eumque ad justissimam provocaverant iram. Hinc, cum eodem tempore argueretur multorum criminum, & contentionum quoque inter Anglos Scotosque milites, regni limites defendentes, exortarum causa in illum transferretur, in carcerem conjectus, amicorumque
p. 511. precibus vix libertati restitutus est. In carcere inter alia aulæ Anglicanæ consiliis se in transversum actum fuisse fassus est, Elisabethæ quoque se promisisse, effecturum se, ne conjugium, nisi tribus demum annis elapsis, Rex Jacobus contraheret. Quo minus tamen pristinum honoris recuperaverit locum, multa obstabant, præsertim nova procerum conspiratio, cujus, ut deinceps patuit, non alius finis fuit, quam ut ab intolerabili Comitis Arranii jugo Scoti liberarentur. Ex quo igitur compertum est, Regem profani hominis fraudes serio detestari, haud difficulter motus illi sunt compressi. Melvillo contra tum crebrius Rex uti cœpit, qui ut in pacem concordi-
p. 532. 533. amque coalescerent feroces animi, omnem navavit operam. Nec
529. alium magis idoneum esse censuit, qui Legati munere fungeretur, sed recusavit illud Melvillus, & ne in Angliam præcipue ire cogeretur, vix obtinuit. Opportune tamen accidit, ut Randulphus Eli-
p. 553. sabethæ ad Jacobum Legatus, alium suo genio magis attemperatum mitti cupiens, ut mutaret consilium, Regi persuaderet. Ceterum Rex Jacobus, reclamantibus licet, quotquot illi a consiliis erant, Daniæ Regis filiam ducere in matrimonium secum constituit: & cum Legatis, quos altera vice misit, nullis circumseptam limitibus statuendi facultatem dedisset, utrinque matrimonium istud ratum fuit. Moram vero omnem impatienter ferens, navi quæ sponsam vehebat, vi tempestatis ad Norwegiæ littora ejecta, ipse Rex mari se com-
p. 558. misit, Norwegiamque, & inde cum sponsa Haffniam petiit, & ibi, nuptiis solenni ritu celebratis, per hiemem commoratus est. Prius-
p. 568. quam autem iter hocce susciperet, a Melvillo nostro, quo pacto in regni administratione sese gerere deberet, edoceri voluit: penes fratrem autem ejus Robertum, summam rerum, se absente, esse jussit.
p. 564. Ast in Scotiam redux perfidorum fraudibus circumventus, Melvillum rei negligenter gestæ arguit. Qui ab objectis sibi criminibus
p. 592. strenue se purgavit, favoremque Regis recuperavit. Jacobum Melvillum

Digitized by Google

villum autem Cancellarii munere apud Reginam promiſſi memor fungi voluit, ægre id primum ferente, tandem conſentiente & probante Regina. Priusquam vero hac dignitate ornaretur, Regi denuo regnandi præcepta dedit, ſapientiſſima profecto, ut cum illis, quibus Cyrum ſuum inſtruxit Xenophon, dubia poſſint contendere palma. Statum regni Scotici, ſubditorum indolem, delineavit accurate, nec quicquam prætermiſit eorum, quæ ſcire Principem neceſſe eſt. Ad hancce normam ſi mores ſuos compoſuiſſet Rex Jacobus, adulatorum blanditiæ eum tam ſæpe non circumegiſſent in transverſum: unde motuum, diſſenſionum, rebellionumque uberrima ſeges tum temporis in Scotia efflоruit. Cuncta hæc ſigillatim per reliquam libri ſexti partem Melvillus noſter perſequitur, quæ hic accuratius recenſere, ſupervacaneum foret.

Ceterum & alia ſubinde Auctor commemorat, quæ & curioſiſſimorum Lectorum explere cupiditatem poterunt. Ea vero ſingula ut huc tranſcribamus, inſtituti noſtri ratio, qua brevitati ſtudere jubemur, non permittit. Speciminis loco paucisſima annotaſſe ſuffecerit. Henricum VIII Angliæ Regem ab Aſtrologo quodam didiciſſe ait, filium ſuum Eduardum rebus humanis præmatura ereptum iri morte: Mariam contra & Eliſabetham, filias, exteris nupturas Principibus; & Eliſabethã quidem Scoto aut Gallo, Mariam autem Hiſpano. Ille itaque, aut fatorum vim eluſurus, aut artis vanitatem demonſtraturus, veneno necare filias ſecum conſtituit: cujus quidem vim medicamento opportune ſumpto infregerunt; corporis tamen robur ita imminutum, ut ad prolem in lucem edendam parum idoneæ inde fuerint. Maria ſane non aliam ſterilitatis ſuæ cauſam eſſe exiſtimans, vindictæque cupidine flagrans, oſſa defuncti parentis clanculum ad ſe deferri, atque comburi juſſit. Hæc a viro fide digno, & arcanorum aulæ Anglicanæ probe conſcio, ſe accepiſſe aſſerit, p. 89, 90 & 101: nos vero Lectoris judicio relinquimus. Sed nec injucunda lectu ſunt, quæ de Baſſintono Aſtrologo, qui Mariæ Stuartæ Scotiæ Reginæ, & carcerem & mortem violentam auguratus eſt, narrat. Idem Baſſintonus Aſtrologiam etiam defendit contra Melvillum, qui hanc artem diabolicam vocaverat, & Philippi Melanchthonis aſſerentis, nihil eam quod ſcire nefas eſſet tradere, auctoritate ſe munivit, pag. 290, 291. Prolixe etiam de Regibus

Daniæ p. 506. Noſter diſſerit, quæ eruditionem ejus profundam ſane, ſatis arguunt. Sed cætera, inſtituti noſtri memores prætermittimus.

SYNTAGMATA THEOLOGICA, SIVE Principalis Theologiæ Tractatus. Tomus I. ad primam, & Tomus II. ad primam ſecundæ Thomæ Aquinatis. Auctore P. AUGUSTINO LAURENTIO, Societatis Jeſu, Luſitano Terenenſi, olim in Collegio Ulyſſiponenſi ejusdem Societatis Philoſophiæ Profeſſore, nunc Sereniſſimæ Britanniæ Reginæ Dotariæ (ſive Viduæ) Concionatore.

Leodici Eburonum ap. Guilielm. Henr. Streel, Anno 1694. Tomus I. conſtat 7. alphab. 6. plagulis, Tom. II. alph. 6. pl. 18. in fol.

CUm Auctor Reverendus univerſam ſcribendo Philoſophiam abſolviſſet, quam typis expreſſam memoravimus in *Actis* his *An. 1687 menſe Septembri, pag. 527*; Theologiæ, licet ultra quinquagenarius, pelago ſe commiſit, ac ſex illud tomis, quorum nunc primus & ſecundus prodiit, ſuperare ſuſcepit. Incipiendo igitur a prima parte Thomæ, quæ tota præcipue de Deo agit, omiſſis pluribus, quæ in Philoſophia propoſuerat, *Tomi I.* tres Tractatus fecit, quorum primo agitur de Deo viſo, ſive de Viſione Dei; ſecundo de Deo Prædeſtinatore, ſive de Prædeſtinatione, ubi aliqua de Providentia expediuntur; tertio de Deo Trino, ſive de Sacroſanctæ Trinitatis myſterio. Tractatus *primus* doctrinam de poſſibilitate ſive exiſtentia viſionis beatæ; de principiis ejusdem ex parte objecti; de principiis ex parte potentiæ; de multiplici perfectione viſionis beatæ; de illius objecto terminativo; de æqualitate & inæqualitate inter viſiones beatorum, & de incomprehenſibilitate Dei complectitur. Tractatus *ſecundus* de providentia; de prædeſtinatione ſecundum ſe; de cauſis prædeſtinationis; de illius effectibus; de reprobatione, ejusque cauſis & effectibus; de comparatione prædeſtinationis & reprobationis inter ſe diſſerit. Tractatus *tertius* de exiſtentia & cognoſcibilitate myſterii Trinitatis; de proceſſionibus divinis; de illarum principio & termino; de relationibus divinis; de perſonis divinis,

quoad

Digitized by Google

quoad rationem perſonæ in communi; de prima perſona, qui eſt Pater; de ſecunda perſona, qui eſt Filius; de tertia perſona, qui eſt Spiritus Sanctus, tandemque de ômnibus his perſonis comparatis inter ſe agit.

Secundus Tomus ad primam ſecundæ Thomæ continet triplicem Tractatum; primum de Conſcientia, ſecundum de Merito, tertium de Reviviſcentia meritorum. *Primo* agit Auctor de conſcientia in communi; de conſcientia recta; de conſcientia quæ eſt erronea; de conſcientia probabili & improbabili, ubi aſſerit, licere ſequi opinionem minus tutam, & minus probabilem, item ad probabilitatem ſufficere unum doctorem; de conſcientia dubia; de conſcientia ſcrupuloſa. *Secundo* de exiſtentia, quidditate & diviſione meriti; de requiſitis ad meritum; de augmento meriti de condigno & illus præmio; de rebus, quæ cadunt ſub meritum; de merito de congruo, & illius præmio. *Tertio* de meritorum, quæ per peccatum mortificata fuerant, reviviſcentia mediante pœnitentia ſic agit, ut primo de reviviſcentia meritorum ſecundum ſe; dein de præmiis, ad quæ reviviſcant opera per peccatum mortificata; deniq; de operibus, quibus competat hujusmodi reviviſcentia, methodo Scholaſticis Doctoribus recepta commentatur.

MEDULLA SUBSTITUTIONUM HÆredum. Autore Jac. Otto.

Ulmæ apud Georg. Wilhelm. Kühn, A. 1694. in 8.
Conſtat Alph. 2. plag. 3.

TAmetſi non pauci inter Doctores Juris reperiuntur, qui tantam materiæ Subſtitutionum ſubtilitatem ac ſublimitatem eſſe ſtatuunt, ut non tantum compendiaria interpretatione includi, ſed & ob ejus infrequentiam ad uſum noſtrorum judiciorum applicari nequeat; multo tamen plures ſunt, qui adverſam illis tenent ſententiam, contrariæque validis omnino argumentis ivere obviam. Inter quos non ultimo loco nominandus venit præſentis Meduliæ Autor conſultiſſimus, qui poſtquam integra tam veterum quam recentiorum, quorum prolixum in præfatione texit catalogum, Juris interpretum

de ſubſtitutionibus volumina deprehenderat, quæ illas a praxi judiciorum non adeo remotas eſſe oſtenderent, ac quotidianam dicaſteriorum hiſce controverſiis perſonantium experientiam, una cum inſigni utilitate, quam non ſolum liberis inſtitutis, ſed etiam aliis præſtat (ſiquidem Baldum ultra 15000. ducatorum exinde lucratum fuiſſe refert) perpenderat, ſecus ſentientium opinioné ſe deterrere haud fuit paſſus, quin huic operi admoveret manum. Hoc ipſum vero in generalem & ſpecialem diſpeſcit tractationem, in quarum illa Subſtitutionis in genere definitionem tum nominalem tum realem, nec non diviſionem cæterasque cauſas, in hac vero ſeptem ejus ſpecies, vulgarem nimirum, pupillarem, quaſi pupillarem ſive Juſtinianeam, militarem, compendioſam, reciprocam & fideicommiſſariam, juxta illud (uti cum Deciano appellat) perfectum quatuor cauſarum genus exponit, ac illarum ſingulis certas formulas, quibus commode fieri poſſint, ut & hinc inde præjudicia, plerumque ex Carpzovio petita, ſubnectit. Cæterum in multis Auctor noſter a vulgaribus Interpretum placitis recedit, quo ſpectat, dum p. 23. communē Doctorum ſubſtitutionis in vulgarem, pupillarem, exemplarem, compendioſam & breviloquam, diviſionem notat, quod ex duobus membris faciat quinque, & ex variis ſubſtitutionum formis a ſe invicem haud diſſentaneis, differentias deſumat, quo caſu earum innumeræ fieri poſſint. P. 51. ſeq. Rejicit, quod Interpretes ſubſtitutionem quandam breviloquam appellent, & hanc ſubſtitutionis ſpeciem eſſe dicant. P. 358. Subſtitutionem quaſi-pupillarem rectius quam exemplarem, ſicut peculium quaſi-caſtrenſe & quaſi-uſumfructum vocari, cum Ludvvello ſtatuit. P. 394. Subſtitutionem compendioſam etiam in paganis Doctores ad exemplum militum commentos eſſe aſſerit. Nonnulla etiam, quæ quidem ad ſubſtitutiones directo haud pertinent, huc tamen ob materiæ affinitatem ac utilitatem commode trahi poterant, inſpergit, quæ etiam brevibus indicare operæ pretium exiſtimamus. Ita p. 105. ſubjungit thema ſuum inaugurale anno 1656. habitum, de Jure accreſcendi, quia ſeſe hactenus nulla occaſio, excepta hac obtulerit, idipſum aliquatenus, ut ait, extendendi, cum cogitationes poſteriores eſſe ſoleant meliores. P. 173. Annectitur integer fere Proceſſus Civilis, ſeu egregia Deductio Juris ſuper jure accreſcendi. P. 299. Inſerit tractationem de Jure Repræſentationis. Tandem

Tandem p. 420. coronidis loco caſum, ut vocat, mixti generis, ſive controverſiam Honoldinam: An in fratrum liberis facta ſubſtitutione, ſubintelligatur tacita conditio, ſi ſine liberis? typis quidem Noribergæ anno 1567. exſcriptam, ſed non cuivis obviam adnectit.

DESCRIPTION DES PLANTES DE l'Amerique, avec leurs figures, &c.

i. e.

Deſcriptio Plantarum Americæ, una cum earum iconibus, auctore R. P. Carolo Plumerio, ordinis Minimorum.

Lutetiæ Pariſiorum, e typographia Regia 1693.
Conſtat plagulis 28 & tabulis æneis 108. in fol. chartæ auguſtæ.

IN Præfatione pauca de Botanices in Naturali Hiſtoria utilitate Auctor reverendus ediſſerit: inde ſolertiam deprædicat, a R. P. *Philippo Sergeant*, ex eadem Minimorum familia, & Dn. *Franciſco de Onuphriis*, medico Romano, in demonſtrationibus plantarum Romæ in monaſterio S. Trinitatis in Montibus, in quo Auctor commoratus tum fuit, inſtitutis præſtitam; qua & excitatum ſe commemorat, ut Mathematicis, quibus animum antea adjecerat, ſtudiis paulatim abjectis, ad Botanicam excolendam ſe applicuerit. Ejus ergo ſtudii jucunditate ſe allectum, poſtquam Roma in Galliam revocatus a Superioribus eſſet, ab iisdem petiiſſe ait ac impetraſſe, ut oram Provinciæ Alpesque pererraret, floribus plantisque indagandis: jamque ſe, poſt operam in hoc ſtudio ſtrenue collocatam, de nova plantarum Sylloge adornanda figurisque illuſtranda cogitaſſe, cum Americam inviſendi occaſio præter expectationem oblata ſibi fuerit. Cum enim Dn. *Begon*, navium Maſſilienſium Præfectus, juſſu Regis viros exquireret idoneos, qui in inſulas Antillas navigarent, & naturæ arcana illic locorum deliteſcentia perſcrutarentur, ſe tum invitatum facileque adductum fuiſſe, ut iter ingrederetur. Illic itaque per biennium ſe omnia curioſo oculo perluſtraſſe, eaque uſum fuiſſe

felicitate, ut fere ſexcentas diverſas plantas delineaverit deſcripſeritque, quarum nunc partem aliquam, centum nempe & octo, cum botanophilis communicare voluerit.

Omnes vero plantas, quas Auctor diligentiſſimus hoc volumine exhibet, ad tres claſſes revocavit. Earum prima varias rariores *Filicis, Hemionitidis, Polypodii, Linguæ Cervinæ, & Adianti* ſeu *Capilli Veneris* ſpecies complectitur.

Secunda claſſis *Ari* & *Dracontii* ſpecies comprehendit, quibus Auctor novum quoddam plantarum genus, quod ad nullum hactenus cognitorum referri commode poſſe viſum ipſi fuit, ſubjungit, illudque a figura, quam exhibet, *Sauruam*, i.e. caudam lacertæ appellat.

Tertiam claſſem Auctor ſcandentibus plantis, *Convolvulis, Clematidibus, Apocynis, Bryoniis, Phaſeolis* conſecrat: cunctis in tabulis æneis ad vivum ſic expreſſis, ut jam facillimo labore cognoſci ac a ſe invicem diſcerni queant.

Denique ignorare Orbem Eruditum noluit Auctor Mæcenates, quibus in hoc opere adornando fuerit adjutus, nominatque in præfatione tum *Dn. de Seignelay*, Miniſtrum quondam & Secretarium Status, tum qui illi in hoc munere ſucceſſit, *Dn. de Pontchartrain:* quorum ille impenſas itineris, hic ſumptus ad excudendum typis opus, figurasque æri incidendas, commendatione ſua a Rege impetraverit. Nos vero optamus merito, ut reliquis etiam, quos paratos Auctorem habere non dubitamus, tomis edendis ſumptus abunde ſuppetant.

DE POLONIA NUNQUAM TRIBUTARIA Tractatus Hiſtorico-Politicus, Autore JOHANNE SCHULTZIO, J. U. D. ejusdemq; ac Hiſtoriar. Prof. Publ. & Gymn. Gedanenſis Inſpectore.

Gedani, imprimebant heredes David. Frid. Rhetii, A. 1694. in 4. 1. Alphab. 22 plag.

INſignem gentis Polonicæ gloriam vindicaturus, eamque nulli exterarum ſubjectam aut tributariam fuiſſe evicturus Auctor nobiliſſi-

lisſimus, difficilem reddi hunc conatum queritur e defectu antiquorum patriæ illius ſuæ Scriptorum; unde etiam, cum recentiores quidem non deficiant, aſt eorum tamen fides ob præſumtum indulgentiorem paulo affectum dubia reddi queat, ab exteris præſidium petendum ſibi fuerit, ſed imbelle ſæpius, imo adverſum, prout quilibet eorum vel amore in ſuam gentem, vel odio in Polonos, vel privato iræ aut vindictæ ſtudio incitatus ſcripſerit. Nihilo tamen ſecius, veritatis fiducia erectum ſe opus iſtud perfeciſſe affirmat. Ac Martinum ſane Cromerum non inutilem in hoc argumento collocaſſe operam, eique fidem deberi utique indubiam fatetur; verum ſparſim ab ipſo geſtum negotium, ſæpeque contemtim ac neglectim habitum, veri forte conſcientia, ſimul indigitat; qua freti plerique etiam Annalium Polonicorum conditores, arrepta, uti ſe obtulerit, occaſione, illud idem pertractantes rem tetigiſſe potius, quam deduxiſſe deprehendantur. Promiſſam haberi a Gliznero induſtriam huc facientem; incertum autem, an impenſa ab eodem fuerit. Noſtra ætate, cum celeberrimus Conringius animoſe ſententiam modo dictam impugnaret, pro ea defendenda ſcribere quid voluiſſe quendam Franciſcum Martinium, ſed fœtum illum deſideratiſſimum aut in partu ſuffocatum, aut, ſi lucem adſpexerit, ad aurei velleris inſtar alicubi arcte cuſtodiri opinatur. Clariſſimum igitur Hartknochium ſuam in libro de Republica Polonica ſententiam paucis aperuiſſe, in cujus præcurſoris veſtigia ire propius, glorioſum ſibi reputet.

Poſtquam autem in Sectione *prima* ſenſum vocabulorum regionem tributariam indicantium late excuſſit, duplicemque tributi ſignificationem conſtituit, *propriam*, quæ ſubjectionis notam & recognitionem ſuperioritatis pro fine inferat, & *impropriam*, quando ſolum occurrat nomen, nec quicquam amplius in effectu de natura rei obvium reperiatur; poſtquam item variis eam diſtinctionem exemplis illuſtravit monitisque communivit accuratioribus, eos tandem regionis tributariæ in ſenſu proprio ita nuncupatæ effectus nominat præ cæteris, ut nempe ademta belli pacisque jura, ut ſignæ venerationis ſubjectionem denotantia, ut pœnam ob delictum ſubeundam, ut patientiam admittendi præſidii concedendique tranſitus circa eam obſervare liceat.

Hinc in *ſecunda* Sectione Polonos pro antiquiſſimæ gentis Sarma-

Sarmaticæ posteris, ac speciatim Henetorum seu Venedorum progenie, agnoscendos venire adstruit, qui tamen Venedi cum Wandalis a Sarmatarum moribus plane diversis haudquaquam confundendi sint. Cum autem aliqui Sarmatas a Germanis ortum derivare asserant, & istud Poloniæ subjectionis præjudicium inferre posse videatur, primum, ut adhuc incertum istud sit, deinceps vero, ut nulla tamen inde sequatur subjectio, ostendit, cum Tuisco, qui Germanicæ gentis conditor simulque Rex credatur Sarmatiæ, utrisque hoc pacto gentibus idem conditor extiterit. Quinimo, tametsi porro Germani jus primogenituræ idoneis sibi vindicare valerent argumentis, nullam ne sic quidem hinc potestatem promanare in secundogenitos, cum liberi omnes ab iisdem æqualiter exorti parentibus iisdem quoque gaudeant parentum juribus. Esse vero temerarium, quod ob frequentem in Sarmatia linguæ Germanicæ usum, Polonos e Germana gente ortos esse, Cranzius concludat. Usum enim alicujus linguæ vulgarem & publicum a se invicem discernit, & ab hoc, non ab isto, subjectionis signum petendum esse monet. In Polonia autem nonnisi priorem Germanicæ repertum, primas semper obtinente Slavonica, superaddit, & plura erudite accumulat, quæ manifeste doceant, Sarmatam gentem ex Japheti benedicta progenie, imperio, non servitio destinata ortam, & haud interrupto ab extera aliqua propaginis suæ ordine conservatam, nulli nationi, quocunque titulo, subjectam aut tributariam fuisse.

Ipsa deinde Historiarum, quæ huc spectent, monumenta paulo penitius excutere aggreditur, in Sectione *tertia* ab initiis Reipublicæ Polonicæ, usque ad Lechum, qui primus ejus Princeps creditur, juxta Monarchiarum seriem, a prima usque ad quartæ seculum sextum pergens, & e Regibus Assyriacis primum ait bella cum Sarmatis gessisse Jovem Belum, a quo tamen haud subacti fuerint. Nino & Semiramidi in Asia fuisse expeditiones, & Sarmatiam tunc ab invasionibus mansisse liberam. A Ninia vero ejusque successoribus ad Sardanapalum usque an eadem tentata armis sit, nullis comprobari testimoniis, sicuti & ea, quæ postea Sarmatis cum aliis gentibus intercesserint, rara & obscura per documentorum defectum efficiantur; unde tamen nec de gentis animositate dubitare, nec libertatem nationis temere labefactare liceat. Infelices vero in Sarmatas

matas expeditiones Perſarum æque ac Græcorum Reges attentaſſe probat. Ante Cæſarum tempora raras haberi dicit Romanorum in Septentrionem excurſiones; Julium Cæſarem aliis bellis diſtractum, prælium indicere Sarmatis haud potuiſſe; Auguſtum nihil egiſſe amplius, quam quod eos Danubio prohibuerit, muneraque ab iis non in ſubjectionis ſignum, ſed in amicitiæ poſtulationem, receperit. Fata quoq; paulo infeliciora expertum refert Domitianum, nullumque adeo Imperatorum in Sarmatiam usque penetraſſe, ne Trajanum quidem, qui Regem Sarmatam, memorante Eutropio, in fidem ſane receperit, non autem ſub deditionis ſpecie, ſed ut amicitiæ ſolum fœdus cum eo pangeret. Marcum deinceps Antoninum Pium defendere magis quam amplificare provincias ſtuduiſſe. M. Antoninum Philoſophum conatum, ut e Sarmatia redderet provinciam, ſed impeditum perhiberi a Julio Capitolino, qui & irritum Maximini ſtudium ſatis manifeſte prodat. Concidiſſe vero ſenſim ſub Imperatoribus ſequentibus Imperii Romani vires, donec eis ſpiritum quaſi Probus reddiderit, qui Sarmatas aliena tunc poſſidentes quidem vicerit, ſed eos nullo ſubjectionis vinculo conſtrictos ad ſedes rediiſſe proprias, victos etiam prælio a Diocletiano & Conſtantio terram tamen ſuam haudquaquam amiſiſſe. Bellum a Conſtantino M. iis intentatum, mox iterum legi compoſitum. Iniquiores etiam nuncupandos Hiſtoricos recentiores, qui occiſo Rauſimodo Rege, Sarmatas Conſtantino ſubjectos referant. Illum namque non Sarmatarum Regem ſed Gothorum Ducem fuiſſe, nec inſuper in caſu occiſi bello Regis, Rempublicam hoc ipſo hoſtibus reddi ſubditam reſpondet. Mox memoratã a Marcellino Conſtantii de Sarmatis victoriam examinat, eamque potius de Quadis fuiſſe reportatam, e Zoſimi relatione probat, legiones ſolum Sarmatarum aut certam nationis partem ditiones Romanas incurſitantem pro cæſa tunc habendam; e cognomento autem Sarmatici, quod Imperator ſibi ſumſerit, ejus quidem ambitionis, non vero ſubactionis, ſignum ut petatur, rerum geſtarum ſeriem requirere. Eorundem porro Sarmatarum partem, facta in Pannoniam Mœſiamque excurſione a Valentiniano repreſſam, oraſſe quidem pacem, ſed ſine devota ſubmiſſione; ſub Arcadio, Honorio, & Leone quosdam vel pretio vel ſocietatis jure aliis populis immixtos militaſſe, tandem autem ſeu tædio belli cum vicinis perpetui, ſeu

patriæ dulcedine, ad priſtinas Poloniæ, ubi nunc eſt, ſedes remigraſſe, nunquam autem Sarmatiam evaſiſſe tributariam, prolixius oſtendere annititur.

Sectionem *quartam* a Lechi inchoat temporibus, ac eum e propinqua Noæ poſteritate oriundum, & non multo poſt diluvium e Croatia ſeu Pannonia in Bohemiam & Poloniam migraſſe, contra quosdam fabularum architectos pernegat. Verum interim e Pannonia in Poloniam Bohemiamque acceſſum circa A. 550. factum, ſub eoque & proximis ejus ſucceſſoribus florentem ſatis Reipublicæ ſtatum fuiſſe aſſerit; quem tamen Lechi familia extincta ſub duodecim Palatinis abiiſſe in deterius haudquaquam diſſimulat, reſtitutum eundem probans ſub Craco, qui Polonorum, non Bohemiæ Princeps Polonis ſimul imperans, ut quidam in præjudicium gentis opinentur, credendus ſit, filiamque Wendam reliquerit, cujus obitum Polonici imperii periodus pernicioſiſſima exceperit, duodecim Palatinis iterum electis: qua occaſione Marcomanni, Hunni & Germani fines regni illius ferro ac igne tentarint, repreſſi tamen fortiter a Premislao I, ut affectatum tunc imperium nulla ratione obtinuerint. Quemadmodum vero ex obſcuris hactenus monumentis ſingula hæc eruere neceſſum Auctor habuit, ita recentioribus ac clarioribus ſe uti poſſe exiſtimat, ubi adverſus unanimem fere Germanicorum Scriptorum conſenſum probare ſuſtinet, quod Polonia ſeculo octavo a Romano-Germanico Imperio tributaria reddita non fuerit. Utut enim largiatur, Slavos a Carolo Magno fuiſſe devictos factosque tributarios, ut plerique aſſerant tempora hæc attingentes Hiſtorici, ſub iſto tamen nomine Polonos intelligendos eſſe minime concedit, & quæ de Lechi II. a Carolo occiſi fatis referantur, ad Obotritarum Ducem Thusconem magis forte applicandum venire monet. Ætate Leſci III. nihil in Polonos molitum ait Ludovicum Pium, ut qui ipſe non exiguam regni ſui jacturam fecerit. Ludovicum II. Imp. in Sileſiam inſtituiſſe expeditionem, verum non tam regionis occupandæ, quam religionis propagandæ gratia. Raſtilem ab eo devictum, non Polonorum ſed Moravorum Regem appellat; imperium enim in Polonia tempore Ludovici II. feliciſſime geſtum celebrat; ſub Arnulpho Moraviam, non Poloniam, tributo ſubjectam; ac tandem ſub Ludovico III. & Conrado brevioris ætatis Principi-

cipibus nihil in hac cauſa memoratu dignum accidiſſe ſuperaddit.

Nihil etiam ſolidi adverſarios probare poſſe ex Hiſtoria temporum ab Henrico I. Aucupe usque ad Henricum III. ſeu a Mieczeslao I. usque ad Caſimirum I. in Sectione *quinta* edocet. Henricum namque Primum alios quidem Slavos, ſed minime Polonos domuiſſe legi. Cum vero Conringius Polonos ab Ottone I. devictos fuiſſe ex Dithmaro probet, & Miſiconem Imperatori fidelitatem ac tributum usque ad Vartam fluvium ſolviſſe aſſerat, inde pro quonam iſte Miſico habendus ſit, prolixe diſpicit, neutiquam Polonorum, ut Mieczeslaum, ſed Slavorum, qui Liucaviki vocentur, Ducem videri aſſerens. Sub Ottone II hiſtoriam huc pertinentem manifeſta rerum laborare oſtendit incertitudine. Miſiconem, qui ſub Ottone III. devictus perhibeatur, rurſus eſſe alium a Mieczeslao. Boleslaum Chrobrū ab Ottone III. & Henrico II. non victum, ſed victorem plerumque extitiſſe, nec a poſtremo petiiſſe pacem, nec, quamvis eam petiiſſet, Imperio ideo ſubjectum nuncupari debere. Dithmarum autem objectioni huic anſam tribuentem confundere inter ſe Boleslaum Polonum, & Boleslaum ſive Bohemorum ſive Obotritarum Regem, Billugum dictum. Quo in loco inſtitutum ab Ottone III. in Poloniam ad ſepulcrum Adalberti iter, variaque dona a Boleslao ipſi exhibita, regiumque vicisſim titulum huic ab illo conceſſum, de quibus ſingulis multa referant Scriptores varii, examinat, & quam parum vero ſint conſona, quam item, ſi vel maxime contigiſſent, Polonorum libertati parum noceant, declarat. Incautos autem videri Polonos Scriptores in eo, quod Boleslaum a tributo abſolutum fuiſſe fateantur, quem tamen nunquam ſub tributo aut alia ſubjectionis ſpecie Romanis Imperatoribus ſerviiſſe conſtet. Ac ſi omnino ab Ottone III. & Henrico II. controverſiam tributi pendendi expertus fuiſſet, aut experiri potuiſſet, non factum tamen id reſpectu Poloniæ, ſed occupatarum provinciarum, quas olim Imperatores tanquam vectigales habuerint, non autem inde amitti libertatem, ſed ſaltem imminui, enixe contendit. Quod denique jus majeſtatis circa ſacra Otto exercuerit in Polonia, quodque Magdeburgenſis Archi-Epiſcopus Posnanienſem & omnes in Polonia Epiſcopatus reliquos ſubjectos acceperit, penitus inficiatur. Poſt ad tempora Conradi II. Imperatoris Henrico, & Miſiconis II.

Poloniæ in Principatu Boleslao ſuccedentis tempora progreditur, & quæ a Wippone, Godofredo Viterbienſi, Ottone Friſingenſi, Mutio, & aliis de Miſicone a Conrado devicto & Polonis poſt eum factis tributariis recenſeantur, multis rationibus enervat.

Sextam ſectionem inchoat a bello, quo Conradus ad inſtinctum Rixæ, Mieczeslai II. uxoris, Polonos, irrito licet conatu, petierit. Mox Caſimiri in regnum reſtituti meminit, & narrationem refert de transmiſſo quotannis ad Pontificem a Polonis denario, ac de geſtata ab iisdem capillorum raſura, in memoriam iſtius beneficii, quod Pontifex Caſimirum, monachum tunc & diaconum, profeſſionis & ſacramenti religione ſolverit. Prius autem de rei veritate dubitat; poſtmodum raſuram ſoli Caſimiro injunctam e Dubravio oſtendit, denarium vero rationem tributi obtinuiſſe pernegat. Ex illato Bohemis ab Henrico III, quod Poloniam vaſtaſſent, bello iterum propoſito penitus fruſtraneo a nonnullis Polonicæ gentis ſubjectionem colligi obſervat. Boleslaum II. a fortitudine Audacem dictum nulli ſuorum hoſtium occubuiſſe probat. Obtruſam vero per Henricum IV. invito pacem cum Uratislao Bohemo, præter rem in notam ſubactionis trahi; quod exinde manifeſtum eſſe docet, quoniam arbitro, qualis tunc Henricus fuerit, in alios nullum ſit jus, quodque ne coactio quidem aliquid huc conferat, cum Reges ac Principes ita ſibi obſtringantur vinculo humanæ ſocietatis, ut iſtud jus in ſe pati omnes neceſſum habeant. Sed ſua tandem culpa infelicem factum Boleslaum queritur, dum vibratam in eum ob necem Stanislai excommunicationem memorat, & de illius juſtitia aliis relinquit judicandum; ipſe autem non majori ideo Poloniam pietate atque reverentia obſtrictam ſedi Pontificiæ, ac Romanum Imperium, ab ea itidem acerbioribus quandoque decretis turbatum, concludit.

Quod Uladislaus I. Boleslaum excipiens Regem ſe appellari paſſus haud fuerit, non metu quodam a Cæſarea potentia aut Pontificia auctoritate factum, ſub ſectionis *ſeptimæ* primordia evictum dare allaborat, & poſt rationes alias Principis titulum ad ſuprematum jam ſufficere, ac prudenti inſtituto externum inviſumque tunc Regis nomen ab eodem declinatum perhibet. Controverſiam de facto & jure donatæ Uratislao Bohemo per Henricum IV Poloniæ, ceu rem tradiderint Bohemicorum Scriptorum aliqui, ſic ventilat, ut per

Polo-

Digitized by Google

Poloniam ex errore heic intellectam regerat Sileſiam Polonis tunc ſubjectam, quæ Bohemo ſane tributum ſolverit, unde ad ipſum Poloniæ regnum ignobilioris ſubjectionis onus devolvere conceſſum haud ſit. Boleslaum III ab Henrico V ob negatam penſionem Polonis injunctam ſub Ottone, & ſub Caſimiro renovatam, impugnatum abnuit, gloriam autem ſuſceptæ illius in Danos expeditionis adſtruit, Lothario tributa eum non Poloniæ ſed Pomeraniæ & Rugiæ nomine exhibuiſſe dicit. Tacemus nunc injurias, quibus e confuſione Vladislai Poloni & Vladislai Bohemi, regnum Polonorum a diverſis Scriptoribus onerari reputat, quaque eas ratione amoliatur, prolixe haud indicamus.

Pergimus potius ad *octavam* ſectionem, ubi ante omnia felicitatē regni Bohemici, quam poſt Friderici I exceſſum obtinuerit, deprædicat, mox tamen accuſat abſolutam in regnum iſtud potentiam, quam Wenceslaus Bohemus ſub clauſula commiſſoria id tenens affectaſſe legatur, Alberto Imp. ad hæc conſilia ipſum impellente, qui tamen ejus rei pœnas dederit haud immeritas, filium relinquens abs Uladislao Loctico, antequam Poloniæ fines attingeret, repreſſum; qui ipſe Locticus ſæpe quoque infeſtarit Johannem, Bohemiæ Regem, Polonorum Regis nomen ſimul quaſi hæreditarium uſurpantem, quocum Caſimirum Loctici filium circa medium Seculi XIV. transegiſſe, & omni jure, quod in Sileſiam habuerit, ſe abdicaſſe Cureus aliique tradant. Noſter vero iis ſe opponit, & non omnem Sileſiam Bohemis conceſſam, imo irritam fuiſſe hanc alienationem Sileſiæ abſque Ordinum conſenſu ſuſceptam ſtatuit. Tabulas quoque Caroli IV. Imp. exhibet, easque de Sileſia imprimis interpretatur, quam minus tamen juſte a Carolo Bohemiæ regno adjudicatam obtendit. Temporibus vero illis intermediis regii nominis ſplendorem injuria Scriptorum ſuppreſſum denuo emicuiſſe, & Premislaum receptæ dignitatis regiæ auctorem extitiſſe e conſtanti ſuorum aſſertione probat.

Nona ſectio agit imprimis de Polonorum Regum antiquo optimoque jure in Borusſiam, ejusque ſubjectionis fundamenta a Boleslai Chrobri, ſub initium Seculi undecimi indignam Adalberti necem & barbaram in Chriſtianos ſæviendi licentiam ulciſcentis temporibus derivat, utque illa ſub Mieczeslao II imperata facere detre-

ctaverit, mox tamen a Boleslao II iterumque a Vladislao I & Boleslao III ad meliorem mentem redacta sit, enarrat. Sumtum tamen post hos majorem æquo animum haud reticet, deque justitia auxilii, quod Poloni ab Ordine Teutonico petierint, prolixe disputat, quod tamen postea in Polonorum detrimentum cessisse superaddit, initique inter Conradum Ducem Masoviæ, & Cruciferos pacti (ut nempe hi contra Prussos sedulo bellum gererent, ubi vero eos domuissent, Culmensem redderent ditionem, cætera, quæ a barbaris cepissent, ad bonorum virorum arbitrium inter se partirentur, ac nihil hostile contra Polonos tentarent,) veritatem adstruit. Sed Cruciferorum vicissim accusat avaritiam, quam decretum Pontificis iniquitatis manifeste arguerit, invito quidem Ludovico IV Imperatore, sed convictis Cruciferis, qui rupta denuo pace Lithuaniam invadentes a Vladislao Jagellone fortiter prostrati, ejus tamen insolentia exacerbati vires receperint, donec A. 1436. perpetua utrinque sanciretur pax, libertati ac juribus subditorum variis, legibusque fundamentalibus servandis apprime consulens, sed post, spargente discordiarum semina Sigismundo I. Imp. & Alberto, rupta iterum a Cruciferis, qui contra fas & fidem animo hostili Prussiam vastaverint, quæ Casimiro, Regi Poloniæ, se committens post bellum tredecim annorum Casimiro Jagellonidi IV ex parte cesserit, reliqua Cruciferis sub arctissimo fidei ac clientelæ vinculo concessa. Istius autem denegatione a posteris, & imprimis a Friderico Saxoniæ Duce, & Alberto Brandenburgico haud dissimulata; eo tandem rem perveniisse ait, ut Albertus Brandenburgicus nonnisi hac conditione a Sigismundo pacem impetraverit, ut ordo Cruciferorum penitus extingueretur in Prussia, Albertus Prussiæ partem, quæ nunc Ducalis audiat, sub Ducis titulo obtineret, Regio simul cum provincia subesset imperio, eosdem deinceps cum Polonia hostes haberet & amicos, primumque de cætero locum in Senatu regio teneret. A quo tempore augustissimi Reges alteram Prussiæ partem, cui regalis nomen, supremo jure, alteram, quæ Ducalis appelletur, Serenissimi Electores Brandenburgici ex lege functionis & obsequii clientelaris habuerint, usque ad annum 1657, quo Fridericus Wilhelmus a Johanne Casimiro Welavienſibus pactis provinciam, quam ante feudi titulo tenebat, jure proprietatis possidendam acceperit, iisdem pene legibus ad hodiernum Potentissimum Electorem Fridericum

Digitized by Google

ricum III transmiſſam. Iſtam vero novam provinciæ tam nobilis poſſeſſionem per injuriam Cruciferis ereptam, obſequio ſedis Romanæ nefarie & ſacrilege ſubtractam, ab Imperii Romani corpore contra fas fidemque avulſam, & a Regibus Poloniæ injuſto titulo acquiſitam perhiberi notat ab adverſæ cauſæ Patronis, quibus tamen ad ſingulas objectiones reſpondet, jureque belli Boruſſiam acquiſitam, &, accedente imprimis transactionis titulo Imperatorisque approbatione, citra injuſtitiam teneri aſſerit.

Sectione tandem ultima ſeu *decima*, oppreſſo in Borusſia Cruciferorum ordine, fomenta belli inter Germanos ac Polonos uno pene ictu extincta fuiſſe obſervat. Hos tamen vexatos ait interim a Turcis, quibus in Europam aditum Scythæ paraverint, Tartarisque anno 1240 e Moſcovia progreſſis, & Poloniam imprimis, Hungariamque, ac Sileſiam devaſtantibus, cum Boleslaus Pudicus principatum gereret in Polonia, Tartaros tamen fatigatos, poſt cladem Chriſtianorum prope Ligniciam domum reverti, & inſecutis temporibus, ob Martem ſæpius ancipitem, Polonorum comiter revereri majeſtatem, ſtipendiisque illorum militare coactos ſcribit, hanc de cætero ſocietatem bellicam contra nonnullorum oblocutiones pro virili defendens. Turcicæ vero hiſtoriæ telam a Bajazete I orditur, & Ottomannicæ potentiæ vires ſub Mahomede II in immenſum excreſcentes, Valachiamque tributariam factam, & incolas ejus Polonis infidos ſuæ nequitiæ pœnas non effugientes introducit. E ſubminiſtratis autem Valachis contra Turcas per Polonos auxiliis, Turcarum hos tributarios evaſiſſe neutiquam largitur. Sub Sigismundo III tributum Turcas a Polonis flagitaſſe, ſed nulla ratione obtinuiſſe; finito potius ad votum Poloniæ negotio, pacem ſine libertatis læſione ſancitam. Sub Johanne Caſimiro Tartaris tributum negatum, ſtipendium vero promiſſum; promiſſum contra a Michaele tributum, ſed negatum ab Ordinibus, qui ſub ductu hodierni Regis, ſupremi tunc Polonicæ militiæ Ducis, fortiter ſua vindicarint, pace anno 1677 æquis conditionibus inita, usquedum anno 1683 nova non Poloniæ tantum, ſed univerſæ Europæ immineret ab hydra Ottomannica pernicies, felicisſime tamen depulſa ab Heroe invictisſimo, Johanne III, in cujus digno elogio ſubſiſtens integræ huic tractationi clauſulam imponit.

A PRE-

A PRESERVATIVE AGAINST SOCINIANISM.

h. e.

Antidoton contra Socinianiſmum, commonſtrans directam ejus cum Religione a Deo in Scripturis revelatæ pugnam, auctore JONATHANE EDUARDO, Th.D. & Collegii Jeſu apud Oxonienſes Principali.

Pars I.

Oxonii, apud H. Clementem, 1693. in 4. plag. 10.

Quod olim de nimio Arianæ hæreſeos incremento queſta fuit pia antiquitas, obſtupuiſſe mundum univerſum, cum ſe factum ſubito Arianum videret; idem fere in præfatione tractatus hujus (quem pluribus abſolvendum partibus nulli dubitamus) Eduardus clariſſimus de ingenti librorum Socinianorum copia per univerſam Angliam diſperſa quiritatur. Certe enim tam ſubito illos, tantaque multitudine ubivis comparuiſſe ſcribit, ut quanquam promotores aut auctores negotii neſciantur, nullum tamen dubium ſit, quin venenum per complures abhinc annos congeſtum uno nunc impetu ſtudioſe proruperit; idque non ſine magno fidei Chriſtianæ damno factum gemit: cum exinde nonnulli homines Athei prorſus omnem fidem inter ſtultas nugacium ſuperſtitiones rejiciant; alii naturali Theologia contenti, revelatam damnent; multi Scripturas quidem recipiant, exploſis tamen præcipuis, e queis tota fides Chriſtiana pendet, myſteriis: plurimi deniq;, ſi myſteria quidem omnia ſe credere profiteantur, non tamen adeo neceſſaria putent, quin diverſa ſentientibus divina ſalus æque ſperanda ſit. Quo itaque tollatur ex animis hominum callida & fucata impietas, accinxiſſe ſe Auctor profitetur; & quum hucusque Theologi orthodoxiam adverſus hoſtium inſultus tantum defenderint, ipſe ſe hæreſin ultro aggreſſurum ſpondet, & quam vehementer pugnent Sociniani errores cum verbo Dei ac ſana ratione (quam ſibi perperam ſolis vindicatum eant) præſenti opere commonſtraturum. Fruſtra vero a nonnullis placidum hujus ſectæ genium ingeminari ſcribit; cum, quicquid exter-

Digitized by Google

externe tandem ore profiteantur, nonnisi sævum quodvis ac sanguinolentum expectari queat ab iis, qui tam blasphemè SS. Triadem Cerberum horrenda audacia vocitando traducant, qui Christum adoratione sua spinis quasi coronatum Divinitatis negatione diverberent, qui sacræ omnium seculorum antiquitati tam proterve illudant, & quid non? Hinc pacem, quæ alias optima rerum sit, cum iis non ineundam inculcat, quippe sine justitia, sine veritate damnandam.

Sub initium ipsius tractatus de Socino agit, & eum omnes, quotquot ab initio Christianismi fuerunt, hæreticos callida vafritie longo intervallo superasse scribit, ita ut vere de illo dici queat, sobrium ad evertendam Religionem accessisse; qua in re Pelagium cumprimis sequendum sibi ac præceptorem sumserit. Interim haud abs re dubitandum judicat, utrum Socinus hæretici proprie talis nomen magis quam Muhammed promereatur, cum uterque mixtam e variis heterodoxiis fidem invenerit; hoc tantum discrimine, quod illius religio non tam fatua quam hujus, ast non minus tamen periculosa sit. Ipsam deinde rem aggressus, primam ex attributis divinis Unitatem sibi vindicandam sumit: & quanquam huic vel maxime Sociniani (hinc & Unitariorum nomine gaudentes) studere videantur; nihilo tamen minus eo plures omnino Deos veros asserere, atque adeo adversus tot Scripturæ dicta pugnare, ex ipsismet eorundem verbis probat, insimul & ὡς ἐν παροδῷ Curcellæum tangens, qui dum tria in divinis entia a se mutuo distincta credat, non possit non πολυθεότητι favere. Pergit hinc ad Omnipræsentiam, & pari ratione convelli eam a Socinianis ostendit, dum ad virtutes tantummodo divinas restringatur, quæ toties in Scripturis ipsimet essentiæ adscribatur; imo quam ipsimet pagani saniores de natura Dei crediderint. Omniscientiam tam emphatice in Bibliis fundatam Socinianos verbis, non re, Deo concedere demonstrat; quippe qui res tantum qua scibiles objectum scientiæ Divinæ velint, non item contingentes; qualis erat Abrahami obedientia in immolando Isaaco, Israelitarum impietas, & alia hujus generis complura, quæ si a Deo præsciantur, tolli religionem clament, ingentemque numerum divinarum de contingentibus prædictionum, qui in Scripturis reperitur, variis quos adducit Auctor modis eludere conentur: non ad-

p. 5. 7. 8. 11. 12. 14. 19.

vertentes tamen, ſe dum nonnulla vel bona vel mala prædici abs Deo propterea quod facienda decreverit, ſtatuunt, vel maxime arbitrii libertatem auferre, ſuoque proin ſuffragio fidem ac religionem e-
22. vertere: deprehendi ſane Socinum quandoque (quod mireris) ipſomet Calvino, quem tantis viribus oppugnat, Calviniorem. Notat & Epiſcopium, qui dogma hoc perperam inter minutiora rele-
26. gatit. Hinc pedem promovet ad immutabilitatem Dei, qua primum e Scripturis firmata, Socini atque Crellii antitheſin adducit, qui adeo mutabilem Deum perhibeant, ut haud raro perdatur homo, quem ille tamen ad æternam vitam prædeſtinarat. Enimvero pugnare hunc errorem contra Dei omniſcientiam, ac humanam celſiſſimæ majeſtati infirmitatem affingere, Auctor merito indignabundus probat.

28. Omnium vero prolixiſſime vindicativam Dei juſtitiam aſſertum it, & Socinianum dogma, quod juſtitiam punitivam evertit, non ſolum periculoſum, ſed & pernicioſum, imo prorſus atheum-
32. demonſtrat. Peſſime ſiquidem ad leges Divinas applicari, quod in humanis non ſine exceptione verum ſit, Platonis atque Senecæ dictum: *nemo prudens punit, quia peccatum eſt, ſed ne peccetur;* prout
34. a Grotio dudum non minus ac eleganter probatum ſit. Imo, ſi juſtitia punitiva tollatur, tolli ſimul Dei circa res humanas providentiam, quæ in dandis & vindicandis legibus occupetur, oſtendit: hoc vero dogma illud eſſe, quod olim Epicuro atheiſmi crimen impegerit. Apud reliquos totius orbis Philoſophos ac Theologos con-
36. ſtanti veritate receptum nunquam non fuiſſe: *fruſtra præcipi, quod impune negligatur.* Ulterius everti hoc errore docet diſcrimen inter naturalem ac poſitivam Dei legem, uno ſemper omnium ore ap-
37. probatum: ſublata ſiquidem punitiva Dei juſtitia, auctoritatem-
38. una Legislatoris ac reverentiam legibus exhibendam tolli. Atque adeo omnem religionem naturalem peſſundari ſupplantata ſemel Dei juſtitia, quæ terrorem incutiat, ac reverentiam animis humanis
39. indat. Hinc & penitus deſperat Auctor, poſſe paganum ſeu atheum a Sociniano firmis argumentis ad colendum Deum adduci. In-
40. terim vel ſolum humanæ conſcientiæ dictamen ad retundendam Socinianiſmi impietatem ſufficere perſuaſus eſt. Aſt, ne quis obici-
43. at, fruſtra hæc prolixius adduci contra homines, qui Deum juſtitiam

tiam omnino exercere & credant, & doceant, utut naturalem in illo negent, quæ res cum mere ſpeculativa ſit, facile tolerari queat: Auctor multis non ſe contra lemures pugnare oſtendit, & quam irreverenter, utut callide, Sociniani rem ſuam probent, commonſtrat: quippe qui leges pariter ac promiſſa Dei e mutabili ejus voluntate oriri doceant, hoc ipſo certitudinem omnium Numinis promiſſionum evertentes: quiDeum peccatores finaliter impœnitentes & æternæ morti ſuo decreto mancipatos eximere poſſe tradant, non obſtante, quod multo alia doceat, verbo Dei: qui affectus humanos, odium, miſericordiam, ſpem, deſiderium &c. vere proprieque Deo adſcribant, præſertim vero metum atque pœnitentiam illi tribuendam multis argumentis probare annitantur; quæ adducta ſimul & refutata apud Auctorē videri poterunt, per partes ſingula tractante. p. 44. 47. 48. 49. 54.

His demum ad finem perductis, Trinitatem Dei conſiderat, & adſtructa breviſſimis e B. Gerhardo ac Matth. Polo dicti 1. Joh. V, 7. authentia, blaſphema Socinianorum circa ſingulas Perſonas dogmata proponit, & quam horrendis illi convitiis SS. Triaden conſpurcent, appoſitis eorundem verbis monſtrat. Exponit poſtea, quæ illorum circa ſpiritualitatem, nec non circa infinitatem eſſentiæ divinæ fides, qua ſcilicet Deo ſubtile corpus, extenſum finitumque & locali præſentia limitatum affingant. Sub finem denique repetita paucis antitheſi Scripturarum ac Socinianiſmi, Curcellæum vehementer incuſat, qui nonniſi λογομαχίαν inter Orthodoxos ac Socinianos in doctrina de Deo eſſe, contra conſcientiam aſſeverare non erubuerit. Ipſe, quantum in hoc diſſidio momenti poſitum ſit, unicuique lectorum ſerio ac pie conſiderandum monet; non, ut elevent illarum partium ſtudioſi, unius tantum literulæ differentiam facili negotio tollendam, ſed totum ſalutis noſtræ negotium hic agi iterum iterumque monens. Ceterum uberius reliquorum etiam articulorum examen alii otio temporique reſervat, quod illi fauſtum utique ac rei ſacræ literariæ proficuum omni modo optamus. 59. 69. 70.

ERRATA.

Pag. 338. lin. 21. pro *deſignabitur*, lege *deſignabit*. Pag. 336. 337. 338. deleantur characteres in margine notati, quippe qui per errorem irrepſerunt, nec ulli ſunt uſui.

INDEX

Digitized by Google

INDEX AUCTORUM
quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recenſentur.

Lectorem benevolum cupimus admonitum, in numerandis voluminis hujus paginis a typographo erratum fuiſſe. Numeri enim a 313 ad 392 bis poſiti deprehendentur, ita ut in menſe Septembri, poſt paginam 392, ubi ulterius produci numerus debuiſſet, denuo a 313 numerari cœptum ſit. Ne vero hinc confuſio oriatur, tum in Auctorum, tum in Rerum Indice, quæ ſub repetitis numeris quæri debent, ſigno † notantur.

I. *Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

AL-Coranus, ſeu Lex Islamitica Muhamedis, filii Abdallæ, Pſeudoprophetæ, edita ex muſeo Abrah. Hinckelmanni D. 381 †

Almeloveen (*Theodori Janſonii ab*) *Amœnitates Theologico-philologicæ.* 339

Anonymi Lexicon Chriſtianum. 94

Anonymi Ver Theologicum, dicta quædam D. Apoſtoli Pauli in Epiſt. ad Romanos explicans. 365 †

Bajeri (*Joh. Guilielmi*) *Collatio Doctrinæ Quakerorum & Proteſtantium.* 119

Bekkeri (*Balthaſaris*) *Mundi Faſcinati Liber III & IV.* 241

Boſſuet (*Jacobi Benigni*) *Notæ in Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum Canticorum, Sapientiam & Eccleſiaſticum.* 406

Chauvini (*Petri*) *Dilucidationes ſuper librum cujus titulus: Religio Naturalis.* 423

Ciampini (*Joannis*) *de vocis correctione in Sermone VII Leonis M. de Nativitate Domini.* 330

Clerici (*Johannis*) *Geneſis, ſive Moſis Prophetæ liber primus, cum ejusdem Paraphraſi perpetua, Commentario Philologico &c.* 997

Colberg

INDEX AUCTORUM.

Colberg *(Ehregott Daniel) de Origine & Progreſſu Hareſium & Errorum in Eccleſia.* 385

De Dieu *(Ludovici) Critica ſacra, ſive Animadverſiones in loca Veteris & Novi Teſtamenti.* 399

Doughtei *(Johannis) de Calicibus Euchariſticis veterum Chriſtianorum.* 188

Eduardi *(Jonathan) Antidotum contra Socinianiſmum.* 472

Faes *(Johannis) Mantiſſa ad Jo. Doughteji librum de Calicibus Euchariſticis veterum Chriſtianorum.* 188

Obelus Peregrinitati Communionis peregrinæ P. J. Tilemanni dicti Schenck fixus. 373 †

Franckii *(Chriſtophori) Exercitationes Anti-Limborchiani.* 345 †

Grœnevvegen *(Henrici) Hieroglyphicorum & Emblematum ſacrorum Theſaurus.* 95

Gürtleri *(Nicolai) Inſtitutiones Theologicæ.* 346

Huetii *(Petri Danielis) Demonſtratio Evangelica.* 282

Hulſii *(Henrici) de Vallibus Prophetarum ſacris.* 38

Commentarius Propheticus in ultima Paræmiaſtæ Salomonis. 77

Jägeri *(Jo. Wolfgang.) Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Seculi XVII, cum Paralleliſmo profanæ, Decennium ſecundum & tertium.* 314

Laurentii *(Auguſtini) Syntagmata Theologica.* 458

A Lent *(Joannis) Moderna Theologia Judaica delineata.* 303

Löſcheri *(Caſparis) Nucleus S.S. Theologiæ.* 237

Lubin *(Auguſtini) Abbatiarum Italiæ brevis Notitia.* 126

Marckii *(Johannis) Textuales Exercitationes ad 50 loca V. & N. Teſtamenti.* 234

Martini *(Chriſtophori Samuelis) Commentarius ſuper D. Judæ Apoſtoli Epiſtolam.* 280

Mœbii *(Georgii) Selectæ Diſputationes Theologicæ.* 383

Pfanneri *(Tobiæ) Obſervationes Eccleſiaſticæ.* 167

Sartorii *(Johannis) Agoniſtica Fidelium verba.* 5

Sauberti *(Johannis) Selectiorum Scripturæ S. Dictorum Explicatio: de Sacerdotibus & ſacris Ebræorum Perſonis Commentarius.* 54

Tilemanni *(Joh. Philippi, dicti Schenck) Commentarius in Judæ Epiſtolam, cum Appendice de Agapis veterum Chriſtianorum.*

Accesserunt Communio peregrina, & Oblatio sine Communione. 368 †

De Vrigny *Epistola contra Antitrinitarios, Tolerantes & Moralistas, cum Animadversionibus ad librum cui titulus :* Religio Naturalis. 412

Van der Wayen *(Joannis) Mundus fascinatus D. Balth. Bekkeri examinatus & refutatus.* 254

Witsii *(Hermanni) de Efficacia Baptismi in electis fœderatorum infantibus.* 90

Wolfogenii *(Ludovici) Apologia Parentalis.* 116

II. *Juridici.*

Böckelmanni *(Jo. Friderici) Tractatus de Differentiis Juris Civilis, Canonici, Hodierni.* 128

Calæ *(Marcelli) de Articulandi & Probandi Modo, de privilegiis item variandi & elegendi forum Tractatus.* 88

Döpleri *(Jacobi) Theatrum pœnarum criminalium.* 88

Grotii *(Guilielmi) Isagoge ad Praxin Fori Batavici.* 214

De Luca *(Caroli Antonii) Scholia ad Decisiones Rotæ Marchiæ D. Stephani Gratiani.* 238

Lunig *(Joh. Christiani) Publicorum Negotiorum Sylloge.* 345

Mauritii *(Erici) Consiliorum sive Responsorum Partes II.* 22

Ottonis *(Jacobi) Medulla Substitutionum hæredum.* 459

Passerini *(Petri Francisci) de Occidente unum pro altero Tractatio methodica.* 328 †

Ring *(Thomæ Siegfried) Progymnasmata Praxeos Juridicæ.* 429

Ringleri *(Joh. Philippi) de Pactis Illustrium Successoriis Commentatio Juridica.* 52

——*De Tutelis Illustrium Specimen juris publici.* 441

Röseneri *(Andreæ Christophori) Tractatus Juridicus de Libris Mercatorum.* 360

Struvii *(Georgii Adami) Centuria Decisionum, quænam Res Feudales, quænam Allodiales? &c.* 64

Textoris *(Joh. Wolfgangi) Decisiones Electorales Palatinæ, cum Tractatu Synoptico de Judiciis.* 129

III. *Medi-*

INDEX AUCTORUM.

III. *Medici ac Physici.*

Academiæ Regiæ Scientiarum Parisiensis Commentarii Mathematico-Physici. 341 †

Bernoullii *(Johannis) de Motu Musculorum Meditationes Mathematicæ.* 100

Bierlingii *(Casparis Theophili) Thesaurus Theoretico-Practicus.* 1

Boyle *(Roberti) Experimenta Medica, i.e. Collectio Remediorum maximam partem simplicium.* 377 †

Dale *(Samuelis) Manuductio ad Materiam Medicam.* 336

Gibson *(Thomæ) Compendiaria corporis humani Anatome.* 444

Gladbach *(Joh. Bernardi) Praxeos Medicæ Idea novissima.* 359 †

Gracchi *(Sempronii) Medicus hujus seculi.* 359

Harderi *(Joh. Jacobi) Glandula nova Lachrymalis, una cum Ductu Excretorio in Cervis & Damis detecta.* 49

Helvetii *(Adriani) Methodus Febres curandi absque eo ut aliquid ore assumendum exhibeatur.* 334

Jacobæi *(Oligerii) Compendium Institutionum Medicarum.* 386 †

Lacy *(Nathan) de Podagra.* 330. †

Plumerii *(Caroli) Descriptio Plantarum Americæ.* 461

Raji *(Johannis) Synopsis Animalium quadrupedum & serpentini generis.* 388

Salmonis *(Guilielmi) Dispensatorium Batei Anglice redditum, notisque illustratum.* 379. †

Sperlette *(Johannis) Physica nova, seu Philosophia Naturæ.* 310

Tozzi *(Lucæ) Commentaria in Hippocratis Aphorismos.* 346

Vallemontii *Physica occulta, seu Tractatus de Virgula Divinatoria, & ejus utilitate ad indagandum fontes aquarum, mineras, thesauros, fures & sicarios.* 34

Descriptio Magnetis geniti in fastigio novæ turris campanariæ. 208

Wedelii *(Georgii Wolfgang) Exercitationum Medico-Philologicarum Decas VI & VII.* 349 †

IV. *Mathematici.*

Academiæ Regiæ Scientiarum Parisiensis Commentarii Mathematico-Physici. 341 †

Anonymi

INDEX AUCTORUM.

Anonymi Tractatus de Mediis, quibus fluvii navigabiles reddi possunt. 78

Bernoullii *(Jacobi) Curvatura Laminæ Elasticæ &c.* 262

Solutio Problematis Leibnitiani de Curva Accessus & Recessus æquabilis a puncto dato. 276

Constructio Curvæ Accessus & Recessus æquabilis, ope rectificationis Curvæ cujusdam Algebraicæ. 336 †

De Methodo Tangentium inversa, quousque tum in communis tum reconditioris Geometriæ potestate sit & non sit. 391 †

Bernoullii *(Johannis) de Motu Musculorum Meditationes Mathematicæ.* 200

Constructio facilis Curvæ accessus æquabilis a puncto dato per Rectificationem Curvæ Algebraicæ. 394

Modus generalis construendi omnes Æquationes differentiales primi gradus. 435

Additamentum effectionis omnium Quadraturarum & Rectificationum Curvarum per seriem quandam generalissimam. 437

Gassini *(Jo. Domin.) Descriptio Phænomeni trium Solium super Horizonte visorum.* 316

Catelani, *Abbatis, Difficultas super solutione Problematis Bernoulliani.* 196

Ciampini *(Joannis) de Sacris Ædificiis a Constantino M. constructis Synopsis Historica.* 321

Coronelli *(Vincentii) Epitome Cosmographica seu Introductio ad Astronomiam, Geographiam & Hydrographiam.* 332

Daviler *(Augustini Caroli) Cursus Architecturæ, continens Ordines Vignolæ cum commentariis, figuris &c.* 25

Eimmarti *(G. C.) Phænomenon annuum Vespertinum detectum.* 58

Fontanæ *(Caroli) Templum Vaticanum cum ædificiis maxime conspicuis antiquitus & recens ibidem constitutis.* 401

Hospitalii *Marchionis, Solutio Problematis Geometrici in Actis Erud. propositi.* 193

Enodatio difficultatis super solutione Problematis Bernoulliani. 387. †

Hosti *diversi Tractatus Mathematici.* 239

Hugenii

Hugenii (*Chriſtiani*) *Toparchæ Zeelemii Conſtructio univerſalis problematis a J. B. propoſiti.* 338. †
Epiſtola ad G. G. L. 339. †
Ihle (*Jo. Abrahami*) *Obſervatio Eclipſeos d. 12. Jun. a. 1694.* 379
Kirchii (*Godofredi*) *Calendarium cœleſte novum.* 93
Leibnitii (*Georgii Guilielmi*) *Nova Calculi Differentialis Applicatio & Uſus.* 311
Conſtructio propria problematis de Curva Iſochrona Paracentrica &c. 364
Ozanam *Tractatus de muniendi ratione.* 140
Prisbar (*Joh.*) *Calendarium Hiſtoricum.* 117
Vannii (*Joh. Franciſci*) *Inveſtigatio momentorum, quibus gravia tendunt deorſum.* 112
Vignolæ (*Jacobi Barozii*) *Architectum, cum Commentariis Davilerii.* 25
Viviani (*Vincentii*) *Exercitatio Mathematica de formatione & menſura fornicum.* 207
Wurtzelbaur (*Joh. Philippi*) *Obſervatio Eclipſis Solaris d. 12. Jun.* 1694 378
Lunaris d. 26. Jun. a. 1694. 380

V. *Hiſtorici, Geographici, Genealogici.*

Anonymi Hiſtoria Edicti Nannetenſis, res quæ in Gallia ante & poſt illius publicationem usque ad ejusdem abrogationem contigerunt, complexa. 81
Anonymi Porta Ottomannica noviſſime recluſa. 185
Anonymi Scientia Rei Nummariæ. 215
Anonymi Hiſtoria Ludovici Burbonii II. Principis Condæi. 291
Anonymi Commentarii componendæ Ludovici Burbonii, Principis Condæi, Hiſtoriæ inſervituri. 299
Anonymi Vita Cornelii Trompii Hollandiæ Archithalaſſi. 343
Anonymi Hiſtoria Triumviratus Julii Cæſaris, Pompeji & Craſſi, item Auguſti, M. Antonii & Lepidi. 443
Aprilis (*Philippi*) *Peregrinatio per diverſas Europæ Aſiæque Regiones.* 60

Balduini *Avennenſis Chronicon, ſeu Hiſtoria Genealogica Comitum Hannoniæ.* 143
Bohun *Character Reginæ Eliſabethæ ejusque primariorum Status Miniſtrorum.* 355. †
Cupucei *(Samuelis) Deſignatio novi Lexici Hiſt. Geogr. Chronol. Philologici.* 287
Ciampini *(Joannis) Synopſis Hiſtorica de ſacris Ædificiis a Conſtantino M. conſtructis.* 321
Döpleri *(Jacobi) Theatrum Pœnarum Criminalium apud varias Gentes uſitatarum.* 88
Fleſcherii, *Epiſcopi Nemauſenſis, Hiſtoria Cardinalis Ximenii.* 145
Fontanæ *(Caroli) Templum Vaticanum & illius origo.* 401
Le Gendre *Vita Petri Boſchii.* 175
Heidenreich *(Martini) Benno Epiſcopus olim Miſenenſis redivivus.* 115
Jägeri *(Joh. Wolfgang) Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cum paralleliſmo Profanæ Seculi XVII Decennium ſecundum & tertium.* 314. †
Junii *(Franciſci) de Pictura veterum libri III. Accedit Catalogus Artificum.* 384. †
Juſtini *Hiſtoriæ Philippicæ ex recenſione Jo. Georgii Grævii.* 364. †
in linguam Gallicam tranſlatæ. 365. †
Lubin *(Auguſtini) Abbatiarum Italiæ brevis Notitia.* 126
Lunig *(Joh. Chriſtiani) Negotiorum Publicorum Sylloge.* 345
Matthæi *(Antonii) Rerum Amorfortiarum Scriptores duo notis illuſtrati.* 186
Mazarini *Cardinalis Epiſtolæ.* 382
Melvilli *(Jacobi) Commentarii de iis, quæ in Anglia & Scotia regnantibus Eliſabetha &c. contigerunt.* 449
Otrokocſi *(Franciſci Foris) Origines Hungariæ.* 8
Prisbar *(Johannis) Calendarium Hiſtoricum, nec non Tractatus Hiſtoricus de Sphæra.* 117
Rondelli *(Jacobi) de Vita & Moribus Epicuri.* 121
Le Roy *(Jacobi Baronis) Notæ Hiſtoricæ in Balduini Avennenſis Chronicon.* 143
Rubenii *(Alberti) Diſſertatio de vita Fl. Mallii Theodori.* 284
Schultzii *(Johannis) Tractatus de Polonia nunquam tributaria.* 462

Sperlin-

Sperlingii (*Othonis*) *de Danicæ linguæ & nominis antiqua prærogativa inter Septentrionales.* 357
Striedbeck (*Johannis*) *Hypotypoſis Tabularum Geographico-Chronologico-Genealogicarum.* 24
Strype (*Johannis*) *Hiſtoria Thomæ Cranmeri, Archiepiſcopi quondam Cantuarienſis.* 315. †
Verhœven (*Theodori*) *Deſcriptio Rerum Amorfortiarum.* 186
De Waha (*Guilielmi*) *Explanatio vitæ S. Guilielmi Magni conſcriptæ olim per B. Albertum.* 164
Varillaſii (*Antonii*) *Hiſtoria Henrici II & Franciſci II Franciæ Regum.* 96
Weidneri (*Johannis*) *Pietas ex Nummis antiquis delineata.* 127
Winckelmanni (*Joannis Juſti*) *Solida Declaratio Originis Thuringorum.* 337

VI. *Philoſophici & Miſcellanei alii.*

Agaardi (*Chr.*) *Poëmata.* 29
Alberti (*Henrici*) *Poëmata.* 28
Almeloveen (*Theodori Janſonii*) *Amœnitates Theologico-Philologicæ: Epigrammata & Poëmata vetera: Plagiariorum Syllabus.* 339
Anonymi Scientia Rei Nummariæ. 214
Anonymi Catalogus Bibliothecæ Telleriana. 353. †
Baconi (*Franciſci*) *de Verulamio Opera omnia, cum augmento.* 400
Beringi (*Viti*) *Carmina.* 30
Borrichii (*Olai*) *Carmina.* 32
Buchneri (*Auguſti*) *Poëmata ſelectiora.* 283
Bulifoni (*Antonii*) *Diſquiſitio de antiquo Marmore, quod repertum nuper eſt Puteolis.* 173
Conringii (*Hermanni*) *Epiſtolarum Syntagmata duo, una cum Reſponſis.* 300
Contareni (*Camilli*) *Genealogia Dominiorum.* 375. †
Dawſon (*Georgii*) *Tractatus de origine legum earumque vi obligandi.* 326. †

Grœnewegen (*Henrici*) *Hieroglyphicorum & Emblematum ſacrorum Theſaurus.* 95
Harderi (*Henrici*) *Carmina.* 30
Hopneri (*Joannis*) *Poëmata.* 29
Huetii (*Petri Danielis*) *Poëmata Latina.* 240
Junii (*Franciſci*) *de Pictura veterum libri III.* 384 †
Kirchii (*Godofredi*) *Obſervatio Eclipſis Solaris 13. Junii 1693.* 375
12. Jun. 1694. 377
Leibnitii (*Georgii Guilielmi*) *De Prima Philoſophiæ Emendatione & de Notione Subſtantiæ.* 110
Lomeieri (*Johannis*) *Dierum Genialium ſive Diſſertationum Philologicarum Decas prima.* 134
Menagii (*Ægidii*) *Facetiæ, argute dicta & obſervationes curioſæ.* 155
Rechenbergii (*Adami*) *Lineamenta Philoſophiæ Civilis.* 93
Richerii (*Edmundi*) *Obſtetrix animorum, ſeu prudens docendi & diſcendi Methodus.* 134
Rondelli (*Jacobi*) *de Vita & Moribus Epicuri.* 121
Roſtgaard (*Friderici*) *Deliciæ quorundam Poetarum Danorum collectæ.* 27
Scharfii (*Johannis*) *Manuale Logicum novis Annotationibus adornatum a M. Joh. Jac. Stubelio.* 66
Schultzii (*Johannis*) *Tractatus Hiſtorico-Politicus de Polonia nunquam tributaria.* 462
Sorberii (*Samuelis*) *Facetiæ, argute dicta, & obſervationes curioſæ.* 159
Stübelii (*Joh. Jacobi*) *Annotationes in Joh. Scharfii Manuale Logicum.* 66
Theoduli *Monachi ſive Thomæ Magiſtri Laudatio Gregorii Nazianzeni, Orationes & Epiſtolæ.* 385
Valeſii (*Hadriani*) *Meditamenta Critica, Hiſtorica & Moralia, ut & Poemata Latina.* 307
Wedelii (*Georgii Wolfgangi*) *Exercitationum Medico-Philologicarum Decas VI & VII.* 394 †

Weidneri (*Johannis*) *Pietas ex Nummis antiquis delineata.* 127
Wormii (*Olai*) *de corruptis Antiquitatum Hebraarum apud Tacitum & Martialem Vestigiis.* 209

INDEX RERUM NOTABILIORUM

in hoc Volumine obviarum.

ABbatiarum *Italiæ Notitia.* 126
Ablutionis *poculorum in S. Cœna quæ ratio in Ecclesia Romana?* 189
Abrahamus *Chaldaica lingua usus.* 11
num adeo insignis fuerit Astronomus? 109
Absoloni *capillitium 2. Sam. XIV. 26.* 235
De Accrescendi *Jure Tractatus.* 460
Achor *Vallis Jos. VII.* 42
Acidum *an sanitati obsit?* 179
Acroamatica *Scripturæ interpretatio quæ?* 280
Activa *vis a facultate agendi distincta.* 111
Actorum *publicorum Sylloge.* 345
Acus *Magneticæ & virgulæ divinæ inclinationes comparatæ.* 36
Acus *innoxie deglutita.* 2
Adamus *qua lingua usus?* 10
num omnibus omnino animalibus nomina imposuerit? 101
Adoratio *Christi, dum inter mortales vixit, qualis ex mente Chauvini?* 422. 427
Adorantium *ad Solem conversio.* 338
Advocatiæ *Jus circumspecte deferendum Principi potentiori?* 433
In Advocatum *puerum lusus.* 158
Adulterini *numi ut a veris discernendi?* 229
Ædificia *sacra a Constantino M. constructa.* 328
Ægyptiaci *anni in Chronologia Mosis intelligendi.* 109
Æmulatorum *Academia in urbe Avenione.* 163
Æquatio *generalis cycloidum.* 343 †

Æquationes *differentiales primi gradus conſtruendi generalis methodus.* 435. ſeq.
Aer *expanſionis in glacie cauſa.* 342. †
In Aere *glacies tardius ſolvitur quam in vacuo.* 342. †
Ex Ære *Corinthio num procuſt numi?* 218
Ærugo *numorum pretium adaugens.* 226
Ab Æthiopibus *num ortum ducant Judæi?* 210
Æthiopum *ſacra.* 212
Agaparum *reliquiæ.* 370. †
in Eccleſia origo. 369. †
Agapæ *num conjunctæ fuerint cum participatione corporis & ſanguinis Chriſti?* 369. †
De Agapis *Diſſertatio.* 369. †
Agoniſtica *Fidelium verba.* 5
Cardinalis de Aguirre *Collectio maxima omnium Conciliorum Hiſpaniæ.* 447
Ala *ſecundaria in munimentis male reputatur.* 141
Alarum *in munimentis quæ ratio?* 141
Alæ *propugnaculorum conditiones.* 141
Alcorani *Editio* 381. †
Autores & fata. 382. †
Algebraica *curva. vid. Curva.*
Allodiales *res quænam, quænam Feudales?* 64
Alvei *fluminis latitudo quomodo tollenda?* 79
Alveorum *vitia, eorumque remedia.* 79
Amazones *quænam fuerint?* 9
Americanarum *plantarum deſcriptio.* 461
Ammianus *Marcellinus explicatus.* 8
Amnes *quomodo navigabiles reddi poſſint?* 78
Amœnitates *Theologico-Philologicæ Th. Janſ. ab Almeloveen.* 339. ſeq.
Amorfortiarum *Rerum ſcriptores.* 186
Amuleta *numaria.* 225
Amyraldus *refutatus.* 91
Anagrammatiſtarum *ineptiæ exploſæ.* 158
Ex Analogia *fidei aſſerta Chriſti Divinitas.* 415
Analyſeos *uſitatæ defectus.* 193
Anaſarcæ *appropriatum cataplaſma.* 378. †
externe medetur ruta. 378. †
Anaſtaſius *Bibliothecarius defenſus.* 321
Anatomiæ *compendium.* 444
Andromeda *ex Jona a gentilibus efficta.* 211
Angeli *aſcendentes & deſcendentes ſuper Chriſtum, Joh. I. 51. quid innuant?* 180
Angelis *quo ſenſu cuſtodia piorum commiſſa?* 261
Angina *Hiskiæ morbus.* 350. †

Angliæ *Historia regnante Elisabetha.* 449.seqq.
Anglicanæ *Ecclesiæ reformatio.* 322. †
status. 327. †
Anglicanorum *Bibliorum historia.* 319
Animalium *divisio prima quænam commodissima?* 389
sanguineorum divisiones. 389
primordia in ovo. 388
Animalibus *cunctis num nomen ab Adamo impositum?* 101
Annas & *Caiphas quomodo simul Luc. III. 2. sacerdotio functi?* 56
Anni *Ægyptiaci in Chronologia Mosis intelligendi.* 109
Annulus *Signatorius Vasalli ad hæredes ejus allodiales pertinet.* 64
Antiapoplecticum *insigne.* 378. †
Anticachecticæ *pilulæ.* 363. †
Antidysenteriacum *remedium.* 378. †
Antihydropicum *succinum flavum.* 378. †
Ex Antimonio *sulphur.* 381. †
Antimonii *resuscitati autor.* 480. †
Antiparalyticum *insigne.* 363
Antipodagricum *specificum.* 334. †
Antiscorbuticum *insigne.* 363 †
In Apocalypsi *num una & ab initio ad finem usque continuata visio?* 237
Apoplecticus *Venerem appetit.* 4
Apoplecticos *excitans potentissimum.* 378. †
Apostoli *cur dicti sal terræ Matth. V. 13.* 139
Apostolicum *de abstinentia a sanguine & suffocato decretum num hodieque obliget?* 169
Aqua *congelata aere privata minus spatium occupat, quam aqua fluida.* 342. †
Aquarum *inundationibus quæ remedia opponenda?* 80
Aquariæ *machinæ promovendis navigationibus.* 79. seq.
Aquæ *cursus quomodo intra angustiores terminos coercendus?* 79
refractio major refractione glaciei. 342. †
Aquæ *supracœlestes quænam?* 98
Aquilæ *quibus Imperatores Germaniæ utuntur, non Romanorum sed Germanorum insignia.* 137
L. Aquiliæ *actione utili conventus ob oculi corruptionem in pecuniariam pœnam condemnatus.* 132
Arabicæ *linguæ studium commendatum.* 383. †
Arabici *numi paucis æstimati.* 225
Ararat *mons inaccessibilis.* 63
Architectura *hydraulica in formam artis redacta.* 78
Architectonicæ *regulæ.* 406
Architecturæ *militaris ratio.* 141

Arcus *tensus triplex.* 266
Argentum *in numis Romanorum quale?* 218
Argenteorum *numorum apud Romanos initium.* 222
Argoli *ephemerides notatæ* 342. †
Aristoteles *Judaicam religionem amplexus.* 304
Arminiani *refutati.* 345.†
Inter Arminianos *& Reformatos dissidia in Belgio.* 314.†
Articulandi *& probandi in foro modus.* 88
Artus *cur soli a podagra occupentur?* 332.†
Asphaltites *lacus qua ratione enatus?* 105
Assyriacum *Regnum cum Babylonico non confundendum.* 136
Attilæ *Hunnorum Regis gesta.* 9
Avari *cujusdam Epitaphium elegans.* 32
Auctoritas *Scripturæ sacræ unde constet?* 345.seq.†
Auditus *amissus inopinato rediens.* 3
Aversæ *in numis paginæ.* 221.229
Aureorum *numismatum initium apud Romanos.* 217
Aurum *in numis Græcorum & Romanorum quale?* 217

BAbylonia *num sedes Paradisi fuerit?* 99
Babylonicum *Regnum cum Assyriaco non confundendum.* 136
Baconi *(Francisci) de Verulamio epistolæ edendæ.* 400
Baluzii *(Stephani) Epistolæ ad Herm. Conringium.* 302
Circa Baptismum *triplex error Arminianorum.* 348.†
Baptismus *propter mortuos quid? 1. Cor. XV. 29.* 356
in Spiritu S. a Baptismate in igne distinctus. 354
Baptismi *efficacia ex mente Petri Yssarnii.* 116
in solis Electis, ex mente Reformatorum. 91
in quibus consistat? 91.117
in electis fœderatorum infantibus. 90. 117
Baptisterium *Basilicæ Lateranensi Romæ adjacens.* 325
ברא *num notet creationem ex nihilo?* 97
Bardesanes *num fatum defenderit.* 387
Baronius *notatus.* 286
emendatus. 325
De Barlæo *judicium Sorberii.* 163
Basilica *Vaticana vetus.* 402
recens. 404
Basilicæ *Lateranensis, quæ Romæ est, Descriptio.* 321.324
Bassington *Astrologus.* 457
Batavici *fori praxis.* 114
Baudii *(Dominici) Epistola inedita.* 342
Bekkerus *(Balthasar) refutatus.* 854. seq.

Bellar-

Bellarminus *notatus.* 370.†
Benno *Cardinalis a Bennone Epiſcopo Miſenenſi diverſus.* 115
Bennonis *Epiſcopi quondam Miſenenſis vita.* 115
De Bennone *Miſenenſi contraria hominum judicia.* 115
Beringus *(Vitus) inſignis Poeta.* 30
Bernoulliani *problematis A. 1693. menſe Majo propoſiti conſtructio.* 339.†
ſolutio, ſolutionis ejus difficultas. 193 ſeq. 387. ſeq.†
Bezoar *Orientale omnium præcipitantium præſtantiſſimum.* 363.†
Bibere *quoties liceat?* 157
Biblia ſacra *in Anglicanam linguam converſa.* 319.†
Bibliorum *Hebraicorum codex elegantiſſimus.* 138
Bocara *caput Usbeccorum Tartarorum.* 60
Bonarotæ *(Mich. Angeli) natales, ætas, laus.* 27. 404. 405
Borelli *de motu muſculorum hypotheſis notata.* 204
Borrichii *(Olai) Elogium.* 33
Boruſſiæ *fata.* 470
Boſchii *(Petri) vita.* 175
Bracteati *numi.* 218
Brutis *vindicati ſenſus.* 388
Brutus *(Junius) Vindiciarum pro Religionis libertate auctor Caſaubonus.* 162
Buchneri *(Auguſti) Elogium.* 283
Bulgari *hæretici qui?* 309
Ludovici Burbonii *II Principis Condæi vita.* 291. 299
CAchexia *quos morbos comprehendat?* 362.†
Cachexiæ *cauſa.* 361.†
Calendarium *cæleſte novum.* 93
Calices *Euchariſtici veterum Chriſtianorum.* 188
Calculus *differentialis oſculorum.* 365
Calculi *Leibnitiani præſtantia.* 193
nova applicatio & uſus. 311
In Calculis *differentialibus quæ adhuc deſiderentur?* 193. 279
Calculus *ingens equinus ſupra renes in peculiari cyſti repertus adhuc calidus.* 2
Caleto *Gallis conceſſo num imprudenter egerit Eliſabetha Angliæ Regina?* 355.†
Calor *febrilis unde?* 361.†
Campanella *notatus.* 164
Camphoræ *oleum ex radice Cinnamomi confortat.* 363.†
inſigne antiparalyticum. 363.†
In Du Cangii *Gloſſarium notæ Valeſii.* 310
Canonici *juris ſtudium Proteſtantibus commendatum.* 128
Canonizatio *Bennonis Epiſcopi Miſenenſis prolixe deſcripta.* 116
In Canticum *Salomonis commentarius.* 409

In Capellani *Poema de puella Aurelianenſi luſus.* 156
Capillorum *raſura num Polonis omnibus injuncta?* 468
Capitum *in numis ornamenta.* 227.228
Cum Captivis *in bello quomodo procedendum?* 430
Cum Caravanis *peregrinandi modus & leges.* 63
Carminum *diverſorum collectores.* 28
Carolus *Auſtriacus in Hiſpania Regis titulum ſumſit, matre Johanna adhuc viva.* 153
Carteſius *notatus.* 111
Caſpium *mare ſubtus terram in ſinum Perſicum ſe exonerat.* 63
Caſtalio *(Sebaſtianus) notatus.* 14
Caſtiliæ *motus poſt mortem Iſabellæ Reginæ.* 150
Cataplasma *anaſarcæ appropriatum.* 378. †
Catenarium *problema facilius elaſtico, & cur?* 263
Catharinæ *Mediceæ Galliæ Reginæ mores.* 451
Catarrhi *eſſentia & cauſa.* 361.†
Catarrhus *quos morbos comprehendat?* 362. †
Cellotius *notatus.* 371.†
Circa Cenſus *conſtituti probationem actor ad juramentum ſuppletorium admiſſus.* 130
Cervinarum *lacrymarum fontes.* 31
Chaldaicæ *linguæ uſus tempore Abrahami.* 11
Chananæa *lingua eadem cum Hebræa.* 11
Chavila *regio ubi ſita fuerit?* 100
In Chauvini *(Petri) librum de Religione naturali Animadverſiones.* 421
Cherubini *Ezech. I. & X.* 38
qui? 260
China chinæ *ſub clyſteribus exhibita, cur facilius febres expugnet, quam ore aſſumta?* 315
Cortex Chinæ Chinæ *integer, non pulveriſatus, ſervandus.* 379.†
quibus non propinandus? 380.†
in febribus continuis improbatur. 380.†
Chinæ Chinæ *Tinctura quo menſtruo paranda?* 379. †
Chinæ *longitudo male a Geographis deſignata.* 63
In Chinam *via per mediterranea Aſiæ quæſita.* 60
Chor-Epiſcopi *quinam in Eccleſia priſtina?* 361. †
Chriſtianiſmi *in Saxonia primordia.* 301
Chriſtiana *Religio male in nudam morum doctrinam flectitur.* 420
ex Ethniciſmo a Petro Chauvino derivata. 422
num conformis naturæ? 422. 427

Chriſti

Christi *Deitas asserta.* 413
descensus ad inferos. 353
meritum contra Socinianos asserturn. 417.418
regno num ante mundi finem subjiciendi Judæi? 354
Christum *num ore abnegare liceat, animo sincero?* 169
Christus *Angeli persona indutus Patriarchis apparuit.* 258
cum S. Cœnam instituerat, num una cum Apostolis sacra symbola sumpserit? 371.†
dum inter mortales vixit, num cultu religioso fuerit adoratus? 427
Chronologia *Mosaica evoluta.* 108
Chronologiæ *Elementa.* 118
Ciampini *(Joannis) Elogium.* 112
scripta adhuc edenda. 329
Cicuta *in mammarum flaccidirate insignis.* 378.†
Circuli *osculantes. Vide* Osculum.
Circumcisio *cur die octava facta?* 351
Clavorum *pedum remedium.* 378.†
Clematidis *peregrinæ semen, vesicatorium.* 378.†
Clemens *Alexandrinus notatus.* 171
Cœlum *apertum quid Joh. I. 51?* 180
Cœna *Dominica cum cibis ordinariis initio sumta, post a cibis ordinariis separata.* 369.†
In Colletetum *poetam Gallum, famulas suas ducentem, Epigramma.* 310
Colicæ *ac passionis hystericæ remedium.* 378.†
Coloniarum *numi.* 231
Columbarum *cultus olim apud Gentiles unde?* 213
Columbæ *tabelliferæ.* 63
Columbæ *feudalibus, non allodialibus rebus accensentur.* 65
Columnarum *ordo novus an possibilis?* 27
regius Gallicus. 27.
Columnis *in deserto ignea ac nubila, vetus & novum Testamentum significata.* 339
Comenius *(Joh. Amos) notatus.* 169
Communio *peregrina quid?* 370. 373.†
a Laica diversa. 370.†
Concilia *in Lateranо celebrata.* 324
Conciliorum *Canones de communione peregrina illustrati.* 370.† 375.†
Concubinæ *antiquorum Philosophorum.* 123
Condæi *Principis Ludovici Borbonii II vita & res gestæ.* 291.seq.
Confessio *S. Petri, locus in Vaticana Romæ Basilica.* 327

Conſcientiæ *vis non inferenda.* 84
Conſervatio *Creaturarum in quo conſiſtat ex mente Chauvini?* 425
Conringii *(Hermanni) vita & ſcripta.* 303
A Conſtantino M. *conſtructa ædificia ſacra.* 321
Conſtructio. *Vid.* Curva, Problema, Æquatio.
Conſulares *numi inter Romanos vetuſtiſſimi.* 216. 220
qui? 221
Contractura *Dæmoniaca.* 350.†
Conturniati *Metalliones qui?* 219
Converſio *Judæorum num expectanda?* 366.†
Ex Corinthio *ære num procuſi numi?* 218
Coronæ *cur olim Chriſtianis prohibitæ?* 170
in numis variæ. 228
Coronarum *apud gentiles uſus.* 171
Corpus *Moſis quid Jud. v. 9?* 368.†
Corporum *eorundem numero reſurrectio aſſerta.* 347.†
Coſmographica *Epitome P. Vinc. Coronelli.* 332
Coſtagutus *(Joh. Baptiſta) Baſilicam Vaticanam deſcripſit.* 327
Cotelerii *(Joh. Baptiſtæ) vita & ſcripta.* 162
De Coucy *Dominorum genealogia.* 143
Cranmeri *(Thomæ) vita.* 315. ſeq.†
ſupplicium. 324.†
Cranzius *notatus.* 464
Critica *ſacra Ludovici de Dieu* 399.
Cruciferorum *in Boruſſia dominatus.* 470
Crucifixionis *Chriſti tempus.* 138
Crumvellus *reformationis in Anglia adjutor.* 318. ſeq.†
Crux *Archiepiſcopis Toletanis præferri ſolita.* 155
Curatio *morſus viperini.* 341.†
Curcellæus *notatus.* 475
Curva *elaſtica non eſt parabola* 263
data, invenire legem tenſionum & viciſſim. 267
Curvæ *elaſticæ conſtructio.* 398
in quavis extenſionum hypotheſi. 265
per rectificationem lemniſcatæ & ellipticæ. 338.†
ellipticæ & lemniſcatæ proprietas. 338.†
ſeries infinita. 274
uſus in curvis indagandis. 393
Curvarum *algebraicarum & tranſcendentium problemata communi geometria non reſolubilia.* 393
quomodo conſtruantur? 339
Mechanicarum conſtructio triplex. 226

per quas curvas tentanda? 338.†
Problemata. 313. seq.
quadrandarum & rectificandarum series generaliſſima. 437
tranſcendentium conſtructio duplex. 366.373
inventio univerſalis. 373
Curvatura *Elateris flexi.* 262
laminæ elaſticæ & lintei a pondere incluſi fluidi expanſi. 262.275
Cycloidum *æquatio generalis.* 343.†
Cygnorum *cantus.* 5
Cyrilli *Archiepiſcopi Alexandrini epiſtola ad Uytenbogardum.* 314.†

DÆmoniaci *in Nov. Teſt. vere a Diabolis obſeſſi.* 236
Danæus *notatus.* 387
Danicæ *linguæ & nominis antiqua gloria & prærogativa.* 357
Danorum *Poetarum carmina.* 27. seq.
Dantiſco *a Fœderatis Belgii Ordinibus proſpectum.* 344
Dardanellarum *Turcicarum robur minime formidandum.* 64
Deciſiones *Electorales Palatinæ.* 129
Ad Deciſiones *Rotæ Marchiæ D. Stephani Gratiani Scholia D Caroli Antonii de Luca.* 238
Dei *immenſitas vindicata.* 347.†
notitia ita patet, ut non ſolum quid non ſit, ſed & quid ſit, intelligamus. 288
Deitas *Chriſti contra Antitrinitarios aſſerta.* 413
Delicta *diverſis ſupplicorum generibus punita.* 89
Delirium *ex inſomnio.* 2
Democriteæ *Philoſophiæ diſcrimen ab Epicurea.* 124
Deos *plures neceſſe eſt ut ex hypotheſi ſua admittant Sociniani.* 473
Deus *quo ſenſu omnium hominum ſalutem velit* 1. *Tim. II. v.* 4? 182
Diaboli *poteſtas a Balth. Bekkero deſtructa.* 242
Diademata *Regum.* 228
Diluvii *effectus.* 352
Diluvio *abſorptorum quidam num pœnas æternas evaſerint?* 352
Dithmarus *notatus.* 467
Divinitas *Scripturæ S. unde conſtet?* 346
Per Diureſin *ſedatus ptyaliſmus.* 3
Documentorum *ſequeſtratio licita.* 131
Dolia *non ſunt figuræ ſpharoidis elliptica.* 269
Doloris *ſubjectum ſeu pars afflicta.* 332.†
De Dominis *(M. Antonii) fata.* 314.†

Dominium *monaſticum quid?* 376. †
Dominii *origo & diverſæ ſpecies.* 375. ſeq. †
paterni ratio. 377. †
Donatiſtarum *origo.* 170
Dordracenæ *Synodi Hiſtoria.* 314. †
Dorii *Thuringorum majores.* 338
Dordraci conditores. 338
Dotalitium *quo ex Feudis proſpicitur fœminis.* 66
Dote *indeterminate promiſſa an aliquid & quantum peti poſſit?* 431
Druſii (*Johannis*) *Manuſcriptum quoddam.* 249
Druſius *notatus.* 57
Ductuum *ſalivalium inferior conformatio diverſa.* 50
Dynamices *ſcientia.* 111

IN Eccleſiaſtem *Salomonis commentarius.* 407
Eccleſiaſtis *Salomonei verſiones.* 408
In Eccleſiaſticum *commentarius.* 410
Eccleſiaſticus *a quo & quo tempore conſcriptus?* 410
Eccleſiæ *vera character num amplitudo?* 417
Eclipſis *Solis obſervata.* 375. 377. ſeq.
Lunæ obſervata. 388
Edicta, *quibus imperantes ſubditis protectionem pollicentur, num pacti inſtar habeant?* 34
Edicti *Nannetenſis Hiſtoria.* 81
Effluvia *e corporibus promanantia.* 36
Elaſtica. *v.* Curva.
Elaſticum *problema difficilius catenario, & cur?* 263
Elateris *flexi curvatum.* 262
Elliptica *linea. v.* Curva.
Eliſabethæ *Angliæ Reginæ Character.* 355. 358
hiſtoria. 449. ſeq.
Eliſabetha *Angliæ Regina cum Regina Sabæa comparata.* 340
Inter Eliſabetham *Angliæ & Mariam Scotiæ Reginam ſimultatis origo, progreſſus, exitus.* 451. ſeqq.
Emblematum *ſacrorum Theſaurus.* 95
Emplaſtrum *febrifugum.* 381. †
Emſeri (*Hieronymi*) *de vita Bennonis Epiſcopi Miſenenſis liber.* 116
Enthuſiaſmi *origo* Φιλαυτία. 120
Contra Enthuſiaſmum *remedia.* 120. 121
Enthuſiaſtæ *refutati.* 119
Enthuſiaſtarum *revelationes explosæ.* 346
Epicuri *vita & mores.* 121
virtutes & religionis cultus. 122
dogmata. 123. 124
In Epicurum *odii quæ cauſa?* 124
Epigrammata *variorum.* 343

Epi-

Epilepsia *ex aspectu fratris mortui.* 2
matrimonio curata. 3
Epiphanius *notatus.* 136
Episcopius *notatus.* 474
Epistolæ *variorum hactenus inedita.* 340
Epochæ *numariæ Græcorum & Romanorum.* 223
Erasmi *(Desiderii) patria non Roterodamum, sed Gaudanum.* 340
Essenorum *saltationes commendatæ Christianis.* 173
Etymologia *vocum bono Interpreti indaganda.* 18
Evaporatio *in vacuo.* 344.†
Eucharistia *mortuis data.* 190
Eucharistici *veterum Christianorum calices.* 189
Evolventis *fili longitudo in terminis pure differentialibus.* 263
De Exinanitione *Christi controversia.* 315
Exoterica *Scripturæ interpretatio quæ?* 280

FAber *(Tanaquil) notatus.* 309
Facetiæ *Menagianæ.* 156
Sorberianæ. 159
Faciei *rubedo & sudor post mortem.* 4
Fatalis *vitæ terminus rejectus.* 425
Febres *quascunque clysteribus China China expugnandi ratio.* 334
fugantur radice serpentariæ Virginianæ. 378.†
Febrile *frigus & calor unde?* 361.†
Febriles *paroxysmi cur statis redeant temporibus?* 361
Febris *ardens ex fœtore pedum suppresso.* 3
causa turbata sanguinis asseritur mixtio. 360.†
intermittentis ratio. 361.†
per iram curata. 4
quos morbos comprehendat? 362.†
Febrium *signum pathognomonicum.* 360.†
Fecula *Coa quid?* 350.†
Ferdinandi *Catholici Historia.* 150
Mors. 151
Indoles ac mores. 155
Austriaci adversus fratrem Carolum, Hispaniarum Regem, molitiones. 154
L.B.a Fürstenberg, Episcopi Paderb. & Monast. Epistolæ ad Herm. Conringium. 301
Ferri *in magneticum lapidem mutatio.* 209
Feuda *hæreditaria quænam?* 65
Feudalis *Syntagmatis Struviani supplementum.* 64
Feudales *controversia.* 23
res quænam, quænam Allodiales? 64
Feudo *num privetur mulier ob delictum mariti, quem procuratorem constituerat?* 66

Fibræ

Fibræ *motrices muſculorum.* 200
motricis curvæ, cujus naturæ? 201
Fibrarum *firmitatis ratio.* 202
Ficulnea *protoplaſtorum ſcena.* 103. 105
Fideicommiſſum *familiæ quando libere alienari poſſit?* 131
Firmamentum *quid Gen. I. 6?* 98
Fixarum *motus ſingularis ab invicem.* 343.†
Flacius *vindicatus.* 302
Flos *in numis quid?* 226
Fluvii *quomodo navigabiles reddi queant?* 78
Fœminæ *Epicuri diſcipulæ.* 123
Fœmina *absque menſtruis fœcunda.* 3
Ex Fœtore *pedum ſuppreſſo febris ardens.* 3
Fœtus *gemellus uni tunicæ involutus.* 344.†
in utero cur reſpiratione non egeat? 343.†
Fonticulorum *utilitas in Ophthalmia.* 2
Foreſtale *Jus Anglicanum.* 327
Fori *Batavici praxis.* 114
Formicum *formatio & menſura.* 207
Forum *eligendi privilegium.* 88
Fortalitiorum *exſtruendorum ratio.* 141
De Fortuna *ſententia Epicuri.* 125
Franciæ *Regum ſeculi ſexti numi vultibus Imperatorum Orientalium notati.* 220
Francisci II. *Franciæ Regis hiſtoria.* 96
Fraudis *in nummis falſis ſupponendis modi varii.* 229.233
Fraxinellæ *extraordinaria productio.* 343
Frigus *febrile unde?* 361
Fruſtrati *numi qui?* 226
Fulmine *Sodoma ut perierit?* 106
Funditorum *in Gallia factio.* 293. ſeq.
Furunculi *poſt variolas.* 2

GAllica *lues antiquis non incognita.* 309
Galliæ *civiles motus.* 293. ſeq.
ex cauſa Religionis. 82
miſerrimus ante edictum Nannetenſe ſtatus. 82
Gallicus *ordo columnarum quis dici poſſit?* 27
Gardineri *Wintonienſis Epiſcopi ſimultas cum Thoma Cranmero.* 318. 321.†
Gaudanum *Deſiderii Eraſmi patria.* 340
Genealogia *Dominiorum.* 375
Genealogicæ *Tabulæ Joh. Striedbeckii.* 24
Geneſeos *nova translatio, paraphraſis perpetua &c.* 9. 97
De Geniis *eorumque operationibus controverſia.* 241. ſeq.
Gentiana *radix amara Homeri.* 350
Geographiæ *defectus.* 61

Joh. Geórgius III. *Elector Saxoniæ Epigrammate honoratus.* 30
Germani *num Poloniam olim reddiderint tributariam?* 466. seq.
Gihhon *fluvius quis Gen. II. 13?* 101
Glacies *in vacuo citius solvitur quam in aëre.* 342. †
Glaciei *expansio ab aëre.* 342. †
Glandula *nova lacrymalis.* 49
Globi *Cœlestes celebriores.* 333
Globorum *Cœlestium & terrestrium historia.* 333
Glossarium *linguarum septentrionalium edendum.* 385. †
Gnosticorum *nefanda mysteria.* 387
Godofredus *Viterbiensis refutatus.* 468
Gog & *Magog.* 45. seq.
Gomez (*Alvari*) *de Castro vita Cardinalis Ximenii.* 145
Gothici *numi.* 225
Gothicus *Evangeliorum Codex argenteus.* 384. †
Grammaticæ *studium Hebræis olim neglectum.* 12. 13
Græcæ *lingua in numis usus.* 224. 225
Græciæ *septem Sapientes.* 139
Græci *sanguinem & suffocatum, decreti Apostolici Act. XV. memores, hodieque aversantur.* 169
Grævii (*Joh. Georgii*) *studium in edendis Alberti Rubenii scriptis.* 285
Gratia *Numinis num evertat libertatem hominis?* 425
divina resistibilis. 425
Gravium *deorsum tendentium momenta.* 112. seq.
Grotius (*Hugo*) *notatus.* 408. 412
Gruteriana *Inscriptio explicata.* 323
Gruteri (*Jani*) *Deliciæ.* 28
Guilielmitarum *ordo a quo institutus?* 165. 166.
Guilhelmus *Dux Aquitaniæ, a S. Bernhardo ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam revocatus, an idem cum S. Guilhelmo Magno anachoreta?* 165
Ex Gummatibus *pilulæ anticachecticæ.* 363
Guttæ *Goddardianæ quid sint?* 381. †

HÆmorrhagia *spontanea ex globulo nasi.* 2
narium a mensibus supervenientibus sedata. 3
enormis vulnerati innoxia. 3
Hæmorrhagiæ *narium remedium externum.* 378. †
Hæreditaria *feuda quænam?* 66
Hæreditarii *morbi quomodo propagentur?* 331. †
Hæresium *antiquarum origo ex philosophia Platonica.* 387
Hæretici *num supplicio afficiendi?* 348. †

num a Magiſtratu Politico coercendi? 420
Hæredis *inſtitutio ſub conditione matrimonii facta.* 431
Hafniæ *obſidio eleganti carmine deſcripta.* 31.32
Hannoniæ *Comitum genealogia.* 143
Harderus (*Henricus*) *inſignis poeta.* 31
Harpocratis *imaguncula in Muſeo Joh. Smetii.* 137
Hebræa *lingua num ab Heberi poſteris conſervata?* 11
Hebræorum *ſacerdotium.* 56
Hebraica *lingua Chananæa propago.* 11
inops & ambigua parumque culta. 12
cur ſancta dicta? 12
Hebraicæ *linguæ ſtatus poſt captivitatem Babylonicam.* 13
in Latinam vertendæ difficultas. 15. ſeq.
Hebraici *numi hominis imaginem referentes adulterini.* 225
Heden, *Paradiſi ſedes in Syria.* 99
Helmſtadienſis *Bibliothecæ Manuſcriptæ.* 303
Henochi *Prophetia.* 368. †
Henricus *de Hervordia alius ab Henrico de Erfordia.* 301
Henricus IV *Rex Galliæ quomodo cum Reformatis per edictum Nannetenſe transegerit?* 86
Henrici II *Franciæ Regis hiſtoria* 96
Henrici VIII *Angliæ Regis cauſa matrimonialis.* 316. ſeq. †
circa Religionis negotium decreta. 318. ſeq. †
amor erga Thomam Cranmerum. 316. ſeq. †
De Henrico VIII *Angliæ Rege memorabilia.* 457
Herba *ſolſtitialis, gramen.* 350. †
Hercules *idem cum Joſua.* 212
Herculis *antipodagrici deſcriptio.* 335. †
operandi ratio. 336. †
Hermaphroditus *quomodo a culpa excuſandus?* 329. †
Herodiani *qui apud Judæos?* 57
Herpetis & *impetiginis remedium.* 379. †
Hiberniæ *motus ſub Eliſabetha Regina.* 357. †
Hieroglyphicum *Lexicon.* 95
Hieronymus *notatus.* 169
In Hippocratis *Aphoriſmos Commentarius Lucæ Tozzi.* 344
Hiskiæ *morbus angina.* 350. †
Hiſpaniæ *ſtatus ſub Iſabella, Philippo Auſtriaco, Carolo I.* 148. ſq.
Hiſpanica *Hiſtoria ex vita Cardinalis Ximenii illuſtrata.* 145. ſeq.
Hiſtoria *ſeculi XVII.* 313. †
Homicidium *extraordinarie puniendum, quo occiditur unus pro alio.* 329

Hopnerus (*Johannes*) *poëta.* 29
Hoseæ *prophetiæ argumentum.* 42
Huetii (*Petri Danielis*) *de Paradiso sententia refutata.* 99
elogium. 240
Hungariæ *Origines.* 7
Hungaricæ *linguæ cum orientalibus convenientia.* 9
Hungarorum *antiquorum sedes.* 8
Hunnorum *in Europam irruptiones a vatibus Ethnicis prædictæ.* 8
Hydraulica *Architectura in Belgio exculta.* 78
Hydrostatica *nova promissa.* 446
Hydropi *scarificatio medetur.* 4
Hyssopi *usus mysticus & medicus.* 350.†
Hyssopus *nostra eadem cum Arabum, Græcorum & Ebræorum hyssopo censetur.* 350.†
Hystericæ *passionis remedium.* 378

JAcobi *Apostoli, Alphæi filii Martyrium.* 6
Jacobi I. *Scotiæ Regis Historia.* 449. seq.
matrimonium cum Regis Daniæ filia impeditum, & perfectum tamen. 455.456
Jani *Ratitis numi.* 351.†
Icterus *in gravida ad fœtum transiens.* 4
Icteri *cura magnetica.* 378.†
De Idolothytis *vitandis Apostolica constitutio.* 167
Imaginum *inter Christianos cultus unde?* 352
Immensitas *Dei vindicata.* 347.†
Immobilia *civili æstimatione talia feudo vindicantur.* 64
Imperantes *inter & subditos num pacto locus sit?* 85
Imperatorum *sequioris ævi successio numaria.* 216
Impetiginis *remedium.* 379
Incendia *qua arte Judæi restinguant?* 56
Incendio *culpa Domini exorto, si vicinæ ædes perierint, ad restitutionem damni iste adstringitur.* 132
Incusi *numi qui?* 227
Indicantia *in morbis generalissima.* 363.†
Infantium *ex parentibus fœderatis prognatorum prærogativa.* 90
Injuriarum *a communitate conventus, qui aliquos saltim indignos administratione dixerat, absolvitur.* 131
Insecti *genus datur vere sanguineum.* 389
Interpretandi *Scripturam genus duplex, acroamaticum & exotericum.* 281
optima ratio. 14. seq.
Investituræ *renovationis intermissa*

ſa petitione Feudum hæreditarium aperitur. 66
Inundationum *remedia.* 80
Jobus *& Antediluviani alii num caruerint lumine revelationis?* 421 424
Joh. Georgius III. *Elector Saxoniæ Epigrammate honoratus.* 30
Joſaphat *vallis Joel. III. 2.* 76
Joſephus *notatus.* 214
Jovis *& Solis oppoſitorum obſervatio.* 342.†
Ira *febri ardenti medetur.* 4
Iſabellæ, *Ferdinandi Catholici conjugis, vita & mores.* 155
Iſis *Evam notat.* 212
Iſraelitarum *in deſerto veſtes non detritæ.* 235
Iſochrona *linea. V. Curva.*
Italiæ *Abbatiarum Notitia.* 126
Iter *in Chinam per Moſcoviam.* 61
Judaica *Theologia moderna.* 303
Judas *Cœnæ Dominicæ particeps non fuit.* 355
In D. Judæ *Epiſtolam Catholicam Commentarius.* 280.368.†
Judæi *num ad communionem Eccleſiæ aliquando perventuri?* 181. 182.354
num ortum ducant ab Æthiopibus? 210
cur recutiti Martiali & Perſio dicti? 212
quales numos procuderint? 225
qua arte incendia reſtinguant? 56
Judæorum *converſio inſignis an ſit expectanda?* 366.†
olim ſectæ. 57
De Judiciis *& modo procedendi in judiciis Tractatus.* 133
Junii *(Franciſci) vita.* 384.†
Junius *Brutus Vindiciarum pro Religionis libertate auctor Caſaubonus.* 162
Juramentum *ad certam Religionis formulam obſtringens quatenus obliget?* 414
Juris *Civilis, Canonici, Hodierni Differentiæ.* 128
Jurius *(Petrus) refutatus.* 92
Jus *Eccleſiaſticum Anglicanum.* 327
Juſtificatio *alia realis, alia ſacramentalis, ex ſententia H. Witſii.* 91
Juſtini *Hiſtoriarum editiones variæ.* 364.†
Juſtitia *Dei vindicativa contra Socinianos aſſerta.* 474

KIrchii *(Godofredi) Calendarium cœleſte novum.* 93
Kortholdi *(Chriſtiani) Elogium.* 288

LAbiorum *oris conſenſus cum utero.* 3
Lacrymalis *nova glandula.* 49
Lacymarum *Cervinarum fontes.* 51
Lacus *Aſphaltites qua ratione enatus?* 106
Laertius *emendatus.* 122
Laica *communio quid?* 370.†

Lama *Tartarorum ſupremus Pontifex Presbyteri Johannis ſucceſſor.* 63
Laminæ Elaſticæ *& lintei a pondere incluſi fluidi expanſi curvatura.* 262. 275
Λαμπαδοφορίας *Græcorum reliquiæ.* 341
Lapides *diſtinguendis finibus poſitos ungendi mos unde?* 171
Lapis Bezoar *orientalis omnium præcipitantium præſtantiſſimum* 363.†
Lateranenſis *Baſilica Romæ unde ſic dicta?* 321
Lateranorum *apud Romanos familia illuſtris.* 322
Latinæ *linguæ in numis uſus.* 224. 226
Lectiones *variantes Novi Teſtamenti.* 137
Legata *quæ hæres ex Juris ignorantia ſolvere recepit, comperto errore adhuc præſtare tenetur.* 133
Legati *putativi præſcriptio.* 130
Legatorum *ex rebus feudalibus & allodialibus filiæ relictorum ratio.* 23
Legatum *ad pias cauſas relatum quomodo probetur?* 131
peti non poteſt ex teſtamento ob defectum ſolennitatum invalido. 131
Legatum *nominis poſtea a teſtatore alii in ſolutum dati, nihilominus adhuc debetur.* 23
Legenda *quid in numis?* 222.223
De Legum *origine earumque vi obligandi, nec non varietate magna Tractatus.* 326.†
Legum *Species quatuor.* 326. ſeq.†
Leibnitiani *calculi differentialis præſtantia.* 193
problematis de curva Iſochrona ſolutio. v. Curva.
Lemniſcata *linea. v.* Curva.
Lentiſci *oleum antiapoplecticum externum inſigne.* 378.†
Leonis *Magni locus emendatus.* 330
Lexicon *Chriſtianum.* 94
Lexicon *Hieroglyphicum.* 95
Lexicon *Hiſtorico-Geographico-Chronologico-Philologicum novum.* 287
Lex Naturæ *quo ſenſu cordibus hominum inſcripta?* 423.428
Lex Salica *ubi lata?* 301
Libellatici *qui in Eccleſia veteri?* 170
A Limborch *(Philippus) refutatus.* 345.†
Lindavienſe *diploma num genuinum?* 302
Linea. *v.* curva.
Lingua *primæva qualis fuerit?* 10
Linguæ *Danicæ præſtantia.* 357
Lintei *a pondere incluſi fluidi expanſi & Laminæ Elaſticæ curvatura eadem.* 262.265
Logarithmica *Linea. v.* curva.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DERECHO

Logicum *Manuale Jo. Scharfii a J. Stübelio auctum.* 66
Lothi uxor *num in ſtatuam ſalis fuerit converſa?* 107.350.†
Lotionum *varia apud Chriſtianos veteres genera.* 172
Lotio *pedum a Mennonitis Sacramenti ferme loco habetur.* 172
Luci *cur comparetur Chriſtus?* 118
Luciano *teſte comprobata Chriſtianorum de S.S. Trinitate fides.* 416
Ludi *Chriſtianis merito prohibiti.* 172
Lumen *Naturæ num ſufficiat ad conſequendam ſalutem æternam?* 421.424
Lunæ *Eclipſis obſervata.* 380
ſemidiameter. 376
tranſitus per Plejades. 343.†
Luſus *puerorum varii.* 340.341
Lutheri *(Martini) inverſione Bibliorum παροράματα.* 55
Lutherus *notatus.* 170
Lutheranorum *de efficacia baptiſmi doctrina impugnata.* 90.ſq.
Lycanthropiæ *veritas.* 2

MAchinæ *hydraulicæ.* 79.80
aquariæ promovendis navigationibus. 79.ſeq.
Mechanicæ *lineæ.* v. Curva.
Magdeburgenſis *Archi Epiſcopus num Epiſcopos Poloniæ olim ſubjectos habuerit?* 467
Magia *Diabolica a Balth. Bekkero exploſa.* 244.ſeq.
Magiſtratus *poteſtas circa ſacra.* 420.
Magnetica *ictteri cura.* 374.†
Magnetis *extra terræ gremium geneſis.* 208
Magorum *ſtella.* 342
Maimonidis *tredecim articuli Theologiæ Judaicæ.* 304
Flavii Mallii *Theodori vita.* 284
Maniacus *in morbo Teutonice locutus, quam linguam nunquam didicerat.* 164
Manilius *Aſtronomici autor quis?* 285
Mammarum *flacciditati medetur cicuta.* 378.†
Manna *Chriſti typus.* 261
Maria *Stuarta num juſte ab Eliſabetha capitali ſupplicio affecta?* 356.†
Mariæ *Stuartæ Scotiæ Reginæ hiſtoria.* 449
cum Eliſabetha Anglicana, ſimultatum origo, progreſſus, exitus. 451.ſeq.
B. Mariæ *Virginis conceptio num maculata, an immaculata?* 314.ſeq.†
Mariti *in uxorem Dominium quale?* 376.†
Marmor *Puteolis nuper repertum.* 173
De Martyrio *S. Urſulæ & 11000 virginum fabula unde orta?* 309
Martyrum *verba ultima.* 6

Mathe-

Matheſis & *Chymia Medico futuro neceſſaria.* 359
Matrimonio *cuncta epilepſia.* 3
Ex Matrimonio *impari ſuſcepti liberi quo jure cenſeantur?* 431
Matrimonium *quatenus ex alterius arbitrio pendere poſſit?* 431
impar a Principe contractum. 431
Maurorum *ad fidem Chriſtianam converſio a Ximenio procuncta.* 149
regni in Hiſpania ortus & interitus. 155
Maza *Hippocratis.* 351. †
Mazarini *Cardinalis cum Condæo Principe ſimultas.* 290
in Regem Galliæ fides. 382
Mediator *quo ſenſu dicatur non eſſe unius, Gal. III. 20?* 183
Medicamentum *antipodagricum internum & externum.* 335
Medicinæ *partes.* 386. †
Medicus *quomodo famam conſequatur?* 359
Melidonii *ſuccus vulneribus recentibus medetur.* 378. †
Melvilli *(Jacobi) Elogium & vita.* 449. ſeq.
Menagii *(Ægidii) Origines linguæ Gallicæ & Italicæ.* 157
ſcripta. 159
Menaſſes *Ben Iſrael notatus.* 164
Mennonitis *pedum lotio ſacramenti ferme loco.* 172
Menſtruis *deſtituta fœmina fœcunda.* 3
Mercatorii *judicii ac proceſſus ſingularia.* 363
Mercatorum *libri quotuplices?* 360
ſingularem probandi autoritatem obtinent. 361
quomodo recognoſci debeant? ibid.
pro ſcribente probant. 132
Contra Mercatorum *libros admittitur probatio in contrarium.* 364
Merces *demerſas extrahendi modus.* 81
Mercurii *hypotheſin ſpectantia.* 344. †
in diſco Solis obſervationes collatæ. 343. †
Meritum *Chriſti contra Socinianos aſſertum.* 417
Meſſias *non niſi verus Deus eſſe potuit.* 415
De Meſſiæ *beneficiis alia veterum, alia recentiorum Judæorum ſententia.* 306
Metalla, *ex quibus numi procuſi.* 217
qua ratione per virgulam divinam indagentur? 36
Metalliones *Romanis Miſſilia.* 218. 231

Con-

Copturniati num ante Theodosium cusi? 219
Metamorphosis *uxoris Lothi rejecta.* 107
Metaphysicæ *defectus.* 110
Methodus *docendi & discendi.* 134
æquationes differentiales primi gradus construendi generalis. 435. seq.
Maximorum & minimorum Fermatii & Huddenii corollarium est Leibnitiana differentialis. 315
Tangentium inversa, quousque processerit? 391. 435
generalis non datur. 280
muniendi. 141
Michaelis *Archangeli cum Satana pugna super corpore Mosis Jud. v. 9.* 368. †
Milesiarum *virginum suspendium.* 350. †
Mineralis *Æthiopis præparatio.* 380. †
Minor *quatenus a culpa excusandus?* 329. †
Misico *in Historia Slavica & Germanica quis?* 467
Mixtio *sanguinis turbata quid sit & unde?* 360
Moloche *quomodo semen consecratum?* 237
Momenta *gravium deorsum tendentium.* 112
De Monarchiis *quatuor sententia vulgaris explosa.* 136
Monetariorum *olim apud Romanos libertas in signandis numis.* 220. 222
notæ. 223
Monetæ *inventor quis?* 221
Moralis *doctrina a Salomone tradita.* 406. seq.
Morbi *hæreditarii quomodo propagentur?* 331
ad febrem referendi. 362. †
ad Cachexiam spectantes. 362. †
ad scorbutum pertinentes. 362. †
ex Catarrho fluentes. 362. †
Cardinales asseruntur quatuor. 360. †
Morbus *ab incantatione.* 2
Solstitialis reputatur phthisis. 350. seq.
Hiskiæ reputatur angina. 350. †
In Morbis *indicantia generalissima.* 363. †
Morientium *ultima verba.* 5. seq.
Mors *per somnium indicata.* 1
Mosaica *Chronologia evoluta.* 108
Moscoviæ *fines ad confinia Regni Sinensis prolati.* 61
Moses *Pentateuchi autor.* 19
unde hauserit historiam libro

bro Geneſeos comprehenſam? 19
Gentilibus Pan, Silenus, Mercurius. 212
Moſis *corpus quid, Jud. v. 9?* 368.†
nomen unde? 10
in Pentateucho conſcribendo ſcopus. 20. ſeq
Motus *membrorum corporis quomodo fiat?* 200
in materia ultima ratio. 112
muſculorum quomodo peragatur? 200
Cæleſtes an regulis comprehenſibiles? 344.†
muſculorum hypotheſis Borelliana notata. 204
Mathematice explicatus. 201. ſeq.
Mulier *quatenus a culpa excuſanda?* 329.†
Mundi *materiam ex nihilo creatam, num recte ex Gen. I. 3. probetur?* 97
Munimentorum *exſtruendorum ratio.* 141
Muſculorum *motus quomodo peragatur?* 200
Mutuum *a Civitate contractum in quantum municipes novos obliget?* 432
ab Adminiſtratoribus nomine Civitatis contractum non ſubſiſtit, licet in Chirographo de verſione in rem Civitatis facta fuerit mentio & uſuræ per longum tempus ſolutæ fuerint, quin iſtæ ceu indebitæ repetantur. 132
NAbal *quo ſenſu dicatur lapis factus 1. Sam. XXV. 37?* 108
Nannetenſis *Edicti Hiſtoria.* 81
Utilitas. 82
Juſtitia. 83
irrevocabilitas 84
forma pacti proprie dicti rationem habuit. 84
Naſiræi *apud Ebræos.* 57
E Naſi *globulo ſpontanea hæmorrhagia.* 2
Nathanaelis *cum Chriſto colloquium Joh. I. explicatum.* 179. 180
Naves *demerſæ quomodo attollendæ?* 87
Navigationi *quomodo commoda reddi poſſint flumina?* 78
Navigationis *impedimenta & ſubſidia.* 79. ſeq.
Navium *merſarum attollendarum artificium.* 81
Nepenthes *Homeri reputatur opium.* 350.†
Nicolaitæ *Apoc. II. quinam?* 41
Noachus *quot diebus in arca fuerit?* 109
Nuditas *primorum parentum in quo conſtiterit?* 102
Numariæ *rei notitia.* 215. 231

Numi *Graci Romanis arte & artificio potiores.* 216
capite velato. 350.†
ferrati. 351.†
Jani Ratitis. 351.†
adulterini quomodo detegendi? 219. 233
Numis *antiquis delineata pietas.* 127
Numismatotheca *quomodo adornanda?* 233
Numiſmatum *recentiorum uſus.* 216.234
Numos *falſos pro veris ſupponendi varii modi.* 229. 233
Numorum *aureorum & argenteorum initium apud Romanos.* 217
tres conſtructiones ex triplici metallo. 218
coagmentationes pro vultuum varietate. 219
ſeries pro diverſa magnitudine. 218
Regiorum, Civitatum, Conſularium ſeries. 220
vultus. 219.227
lingua varia. 224
averſa pagina. 221.229
legenda. 223
integritas. 226
ornamenta & ſymbola. 227

O Bauditio *mira.* 3
Obeliſcus *Vaticanus translatus.* 403
Oblatio *ſine communione quid?* 371.†
Obſervatio *Eclipſis Solaris.* 375. 377. ſeq.
Lunaris. 380
Oppoſitionis Jovis & Solis. 342.†
tranſitus Lunæ per Pleiades. 343.†
De Occidente *unum pro alio Tractatio.* 328.†
Oculi *talpæ nervo optico deſtituti.* 3
Adverſus Oculorum *morbos remedia.* 187
Odontalgiæ *remedium.* 378.†
Officium *Mozarabicum.* 155
Oleum *camphoræ ex radice cinnamomi confortans.* 363.†
inſigne antiparalyticum externum. 363.†
lentiſci deſtillatum inſigne antiapoplecticum externum. 378.†
Oldenburgicum *cornu.* 337
Omnipræſentia *& attributa Dei alia a Socinianis deſtructa.* 473
Omniſcientia *Dei a Socinianis negata.* 473
Omnium *hominum ſalutem quo ſenſu Deus velit* 1. *Tim. II.* 4? 182
Opium *Nepenthes Homeri.* 350.†
Optatus *Milevitanus notatus.* 170

Oranum *in Africa ab Hiſpanis expugnatum.* 151
Ordo *Columnarum novus an poſſibilis?* 27
Gallicus, regius, ſacer, columnarum quis dici poſſit? 27
Guilielmitarum a quo inſtitutus? 165. 166
Originalis *peccati exiſtentia aſſerta.* 347
Originale *peccatum quo ſenſu dici poſſit incrementa capere cum corpore?* 428
num aeternam promereatur poenam? 423. 428
Orphei *lyra.* 135
Oſcitatorum *convitio cur Gaudani petantur?* 341
De Oſculantium *circulorum radiis theoremata nova & generalia.* 267
Oſculatoris *circuli radius in terminis pure differentialibus.* 263
De Oſculis *varia.* 140
Oſculorum *calculus differentialis & natura.* 365
interſectiones & radius. 374
Oſiandri (*Andreae*) *gener Thomas Cranmerus.* 317.†
Ottomannicae *Aulae hiſtoria.* 185
Otto *Friſingenſis refutatus.* 468
In Ovo *animalium primordia.* 388
Ὄυνια Φῦλα *quaenam Ammiano Marcellino?* 428

PActa *hominum cum Diabolo negata.* 244. 248
illuſtrium ſucceſſoria. 512
num locum habeant inter imperantes & ſubditos? 85
Pacti *proprie dicti rationem habuit Edictum Nannetenſe.* 84
Panis *geſta cum Moſaicis collata.* 212
Panis *Angelorum Manna.* 261
De Pane *varia.* 342
Pantheon *cum Vaticana Baſilica collatum.* 405
Panvinius *emendatus.* 325
Pappus *notatus.* 113
Parabola *non eſt curva elaſtica.* 263
Paradiſi *ſitus.* 99. 282
Parelii *inſoliti, eorumque cauſa.* 316. ſeq.
Paroxiſmi *febriles cur ſtatis redeant temporibus?* 361.†
Paſquierii *Epigramma in conjugem ſemper querulam.* 308
Paſtor *ſacrum coenam adminiſtrans num una cum coetu communicare debeat?* 371.†
Patinus (*Guido*) *notatus.* 309
D. Pauli *ad Laodicenſes Epiſtola.* 337
Pauliana *actio contra donatarium ne quidem Eccleſiae conceditur, ſi donatio bona fide facta.* 131
Peccatum *originale num dici poſſit ex corpore provenire?* 428

num æternam promereatur pœnam? 423.428
Pedum *lotionis ritus.* 172
clavorum remedium. 378
ulcera non tuto semper curantur. 5
fœtor suppressus febris ardentis causa. 3
Pentateuchi *auctor Moses.* 19
Perduellionis *crimen a subdito Status Imperii commissum an ad Imperatoris cognitionem pertineat?* 433
Peregrina *communio a Laica diversa.* 370.†.375.†
Perpetuæ & *Felicitatis Martyrum passionis Acta num genuina?* 302
Petavius *notatus.* 286
Petiti (*Samuelis*) *Observationes MSS. in Josephum.* 160
D. Petri *Altare ligneum Romæ in Basilica Lateranensi.* 323
Confessio, locus in Basilica Vaticana. 327
Phænomenon *cœleste triangulare.* 58
Philippi *Austriaci cum socero Ferdinando Catholico de Regno Castiliæ contentio.* 150
I Hispaniæ Regis indoles ac mores. 155
A Philippo *II Hispaniæ Rege servata Elisabetha, Angliæ post Regina.* 355.†
Philosophiæ *Civilis Lineamenta.* 93
primæ Emendatio. 110
Philosophorum *veterum concubinæ.* 123
Phischon *fluvius idem cum Chrysorroa.* 100
Phthisis *morbus solstitialis.* 350.†
Phthisicæ *tussis remedium.* 378.†
Φιλαυτία *fons Enthusiasmi.* 120
Pictorum *errores varii.* 342
aliorumque artificum Catalogus. 385.†
De Pictura *veterum libri tres.* 384.†
Pietas *ex numis antiquis delineata.* 127
Pilularum *anticachecticarum ex gummatibus descriptio.* 363.†
Plagiariorum *syllabus.* 343
Plantarum *succus nutritius quomodo elevetur?* 344.†
Americanarum descriptio. 461
Plato *quo sensu communionem uxorum probaverit?* 387
Ex Platonica *Philosophia origo antiquarum hæresium.* 387
Pleiadum *distantia major quam a Ricciolo deprehensa.* 343.†
Pleuritis *ab ira.* 4
Pluviæ *quantitas Parisiis quadriennio delapsa.* 342.†
Pluvia *sulphurea, qua Sodoma periit, qualis?* 106
Pocula *antiquorum qualia?* 342
Poculorum *ablutionis quæ ratio in*

in Ecclesia Romana? 189
vitreorum apud Judæos & Græcos usus in copula neonymphorum. 190
Podagra *nemini nisi volenti injuriam facit.* 331.†
cur artus tantum occupet? 332.†
Podagræ *natura.* 331.†
cura absque medicamentis. 331.†
quomodo succurrendum? 334
Poemata *Latina P.D.Huetii.* 240
selectiora Augusti Buchneri. 283
Hadriani Valesii. 310
Pœnales *actiones contra hæredem locum non habent.* 132
Pœnarum *apud diversas gentes diversa ratio.* 88
Poeseos *antiquitas.* 19
Poetarum *Danorum Carmina.* 27 seq.
Poli *Cardinalis studium in Anglia sub obsequium Romani Pontificis reducenda.* 324
Polonia *nunquam tributaria facta.* 462
Poloniæ *status antiquus.* 466
Polonis *num capillorum rasura injuncta?* 468
Polonorum *quidam Principes cur Regis titulo abstinuerint?* 468
jus in Borussiam. 469 seq.
cum Turcis bella. 471
Polygamia *oblique a Mose taxata.* 21
Polymathia *medica.* 350.†
Pontificatus *& Regnum quando apud Hebræos conjuncta?* 56
Pontificatum *quomodo Annas & Caiphas Luc. III. 2. simul gesserint?* 56
Pontificis *Romani electionis ritus.* 315.†
Pontificum *Romanorum numismata.* 216
Πορνεία *quid Act. XV. 29?* 236
Portus *ut expurgari & profundiores reddi queant?* 80
In Possessorio *succumbit, qui ex re judicata possessionem sibi deberi demonstrat, per literas tamen privatas ultro cessisse eam arguitur.* 131
Praxis *fori Batavici.* 114
Praxeos *juridicæ progymnasmata.* 429.†
De Prædestinatione *sententia Reformatorum.* 351
Prædestinationis *absolutum decretum negatum.* 428
Præjudiciales *actiones.* 433
Precationum *diversa genera.* 140
Precum *omissio primis parentibus fuit exitio.* 350
Presbyter *Johannes frustra in Abyssinia quæsitus.* 63
Priscianus, *rectius Præscianus.* 310
Problema. *v. Curva.*

Problema *Elasticum difficilius catenario, & cur.* 263
de inveniendo sinu recto, ex dato arcu & radio. 439
Prophetarum *valles sacræ.* 38. seq.
in vaticiniis cur ordo sæpe turbatus? 56
Prophetia *Henochi quæ Judæ v. 14?* 368. †
Propugnaculorum *alæ conditiones.* 141
Protectionis *Jus. v. Advocatiæ Jus.*
Protestantium *doctrina collata cum doctrina Quakerorum.* 119
Protoplastorum *a serpente seductio quomodo contigerit?* 102
Providentia *divina num ab Epicuro agnita?* 104
Proverbia *Salomonis illustrata.* 406
Proverbiorum *Salomonis versiones.* 407
Prussia. *vid. Borussia.*
In Psalmis *Davidicis vindicata de Christo mysteria.* 412
Pudor *primorum parentum unde?* 103
Puerorum *lusus varii.* 341
terriculamenta. 341
Pufendorfii *(Samuelis L. Baronis) elogium.* 444
Pulsus *frequentior non est signum infallibile auctæ effervescentiæ & circulationis.* 360. †
Puncta *Hebraica explosa.* 17
Pulveris *Ryffelii præparatio.* 381. †
Pyrmontensis *Comitatus unde sic dictus?* 301

Quadratura. *v.* Curva.
Quakerorum *doctrina tum cum aliorum heterodoxorum, tum cum Protestantium placitis comparata.* 119

Radix *amara Homeri reputatur Gentiana.* 350
Radix *Serpentinæ Virginianæ febrem intermittentem tollit.* 378. †
Rationis *in rebus Theologicis usus.* 243
Reformatæ *religionis libertas Galliæ salutaris.* 83
Reformatorum *in Gallia apologia.* 81
in Galliam merita. 83
Refractio *glaciei minor, quam aquæ.* 342. †
Regeneratio *alia realis, alia sacramentalis, ex sententia H. Witsii.* 91
Regeneratio *num omnibus ritè baptizatis conferatur?* 91
Regibus *an resistere liceat?* 327. †
Regius *ordo columnarum quis dici possit?* 27
Regno *Christi num Judæi ante finem mundi subjiciendi?* 354
Regnum *Dei quid Johan. III. 5?* 355

Religio

Religio *Chriſtiana num conformis naturæ?* 427
Religionis *libertate non ſemper conſultum Reipublicæ.* 358.†
Religiones *diverſæ num in Republica tolerandæ?* 83
Remedium *antidyſenteriacum.* 378.†
De Repræſentationis *jure Tractatus.* 460
Reſurrectio *corporum numero eorundem aſſerta.* 347.†
Rhodii *Phœnices.* 214
Ricciolus *circa Pleiadum diſtantiam notatus.* 343.†
Rittershuſius *notatus.* 159
Romani *num Sarmatiam ſubjugaverint?* 465
Romani *Pontificis electionis ritus.* 375.†
Romanum *Imperium num ad finem usque mundi duraturum?* 37
Roſtgaard *(Fridericus) Danicorum poëmatum collector, Epigrammate honoratus.* 33
Rubedo *& ſudor faciei poſt mortem.* 4
Rubeniorum, *patris & filii, Elogium.* 284
Rudolfinæ *Tabulæ notatæ.* 342
Ruſſicarum *Legationum ad exteros Principes cauſa, mercaturæ pellium pretioſarum.* 63
Ruſſiei *Imperii finer ſenſim ad confinia Regni Sinenſis prolati.* 61
Ruſſi *ſuſpicaciſſimi.* 62
difficiles in tranſitu exteris per ditiones ſuas contendendo. 62
Ruta *anaſarcæ externe medetur.* 378.†
Rüterum *inter & Trompium Archithalaſſos Batavos æmulatio.* 345

SAcerdotii *Hebræorum ratio.* 56
Sacer *ordo columnarum quis dici poſſit?* 27
Sacrificati *qui in veteri Eccleſia?* 169
Sacrificiorum *ritus.* 167
De Saga *Endorienſi ſententia Balth. Bekkeri.* 244
Adverſus Sagas *quomodo procedi in foro ſoleat?* 252
Salis *polychreſti præparatio nobilior vulgari.* 380.†
Salis *ſtatua, in quam Lothi uxor converſa putatur, figmentum Judæorum.* 107
Sal *podagram excitans media poteſtatis eſt inter fixum & volatile, i.e. eſſentiale.* 332.†
Sal *quomodo podagram excitet?* 333.†
Sal terræ *cur dicti Apoſtoli Matth. V. 13?* 139
Salivalium *ductuum inferior conformatio diverſa.* 50
Salmaſii *(Claudii) Elogium.* 157. 240

Salma-

Salmasius *notatus.* 164
In Salomonis *libros commentarius Jacobi Benigni Bossueti.* 406
Salomonis *templum cum templo Vaticano collatum.* 405
Saltationes *Christianis olim prohibitæ.* 172.173
Ad Salutem *æternam consequendam num sufficiat lumen Naturæ?* 424
Samuel *num Pontificis Maximi munus gesserit?* 57
Samuelis *apparitio Sauli facta qualis ex mente Bekkeri?* 244
Sanderus *(Nicolaus) notatus.* 359.†
Sanguinei *& Phlegmatici præ Cholericis & Melancholicis ad usum Virgulæ divinæ apti.* 37. 38
Sanguineum *insecti genus.* 380
Sanguinis *mixtio turbata est causa febris.* 360.†
Sanguinis *serum lacteum.* 3
Sanitatis *quidditas.* 366.†
Sapientes *septem Græciæ.* 139
In Sapientiam, *quam vocant, Salomonis commentarius.* 410
Sapientia *Salomonis num liber Canonicus?* 410
Sara *gentilium Venus.* 213
Sarmatæ *num a Germanis oriundi?* 464
num a Romanis devicti? 465
Satan. *v.* Diabolus.
Ex Satisfactione *Christi pro nostris criminibus validissimum pro ejus divinitate argumentum.* 417
Satyri *unde dicti?* 212
Sauberti *(Johannis) Elogium.* 55
Scabies *membrorum paralyticorum mortem præsagit.* 3
Scaligeriana *a quo edita?* 164
Scaliger *notatus.* 286
Scarificatio *medetur hydropi.* 4
Scorbuti *causa.* 361.†
Scorbuticæ *maculæ post mortem erumpentes.* 4
Scorbutus *quos morbos comprehendat?* 362.†
Scotiæ *historia regnantibus Maria & Jacobo I.* 449. seq.
Scribarum *a legis peritis discrimen apud Judæos.* 57
Scriptura S. *& ratio quomodo consentiant?* 243
quo in pretio sit apud hodiernos Judæos? 304
Scripturæ S. *auctoritas unde pateat?* 344. seq.†
Scripturæ S. *interpretatio acroamatica & exoterica.* 281

Loca illustrata.

Loca illustrata.			
Genes.	I. II. III.		97. sqq.
	III.	14.15.	349.
		22.	350.
	VI.	14.	369.
	XII.	3.	16.
		15.	18.
	XVIII. XIX.		258.
	XIX.	24.	105.
		26.	107.
	XXI.	9.	235.
	XLI.	8.	18. 249.
		23.	18.
Exod.	XXI.	6.	339.
Levit.	XXI.	7.	57.
Num.	XXV.		41.
Deuter.	V.	2. 3.	349.
	XVIII.	10. 14.	245.
Jos.	VI.	17.	259.
	VII.	26.	42.
Jud.	VI. VII.		44.
	XVI.	19.	341.
1. Sam.	XVI.	14.	262.
	XXV.	37.	108.
	XXVIII.		244.
2. Sam.	VII.	12. 13.	352.
	XIV.	26.	235.
Job.	XIV.	5.	425.
Psalm.	XXIII.	4.	69.
	XLV.		409.
	LXXXIV.	7.	68.
	CX.	6.	235.
Proverb.	XXX. XXXI.		77.
Esa.	II.	4.	353.
	V.	4.	425.
	VI.		39.
Esa.	IX. X.		44. seqq.
	XIX.	18.	11.
	XXII.		72.
	XXVIII.	21.	40.
	XXX.	30. 33.	75.
	XXXVII.	12.	99.
	XXXVIII.	5.	425.
	LXV.		44.
Jerem.	X.	2.	342.
Ezech.	I.		38.
	X.		38.
	XXVII.	14.	135.
	XXXIX.	11.	45.
Daniel.	VII.	14.	180.
	XI.		72.
Hos.	I.	3-11.	70.
	II.	14.15.	42.
Joel.	III.	2.	76.
		18.19.	41.
Nah.	I. seqq.		76.
Zachar.	III.	1.2.3.	368.
	VI.	1-8.	68.
	XIV.	5.	70.
Matth.	III.	11.	354.
	V.	13.	139.
	XVI.	11.	180.
	XIX.	30.	354.
	XX.	16.	354.
	XXIII.	29-32.	235.
		35.	356.
	XXVI.	26.	372. †
		29.	372. †
	XXVIII.	19.	413.
Marc.	XV.	25.	138.
Luc.	III.	2.	56.
	XVII.	32.	108.

Luc.	XVIII.	8.	367. †
	XXIV.	26.	418.
Johan.	I.	3. 4.	308.
		32.	179.
	III.	5.	355.
		16.	414.
	XIX.	14.	138.
Actor.	VIII.	1.	57.
	XV.	29.	167. 236.
	XIX.	24.	190.
Rom.	VI.	12.	423. 428.
	VIII.	10. 11.	236.
	IX.	12. 15.	354.
		26.	366. †
		32.	181.
1. Cor.	III.	13.	356.
	V.	9. 11.	236.
	VII.	14.	91.
	VIII.	7.	167.
	X.	19.	167.
	XV.	29.	356.
2. Cor.	IV.	13.	346. †
Gal.	III.	20.	183.
	IV.	24.	349.
		29.	235.
Eph.	IV.	9.	353.
	V.	26.	92.
Phil.	IV.	6.	140.
1. Tim.	II.	1.	40. 236.
		4.	182.
	IV.	8.	349.
Tit.	III.	5.	92.
1. Petr.	I.	22.	346. †
	III.	19.	351.
	IV.	6.	352.
2. Petr.	II.	11.	368. †
1. Joh.	V.	17.	414.
Ebr.	XIII.	2.	258.
		8.	349.
Jac.	II.	25.	259.
Jud.			368. †
Apocal.	II.	6. 15.	41.
	III.	17.	103.
		20.	372. †
	IV.		40.
	XIII.	8.	353.
	XVI.	12-16.	71.
		15.	103.
	XVII.	8.	353.
	XX.	7-10.	74.

Scytharum *ortus & res gestæ.* 8
Scytharum *veterum Religio.* 135
Philosophia. 136
Semen *clematis peregrini vesicatorium.* 378. †
Semen *Davidis duplex.* 352
Semine *num gaudeant mulieres?* 341
Seminis *liberantis, seminis liberati, seminis serpentis appellationes unde?* 349
Senatui *Romano qualis circa numos cudendos auctoritas?* 231
Senex *quatenus a culpa excusandus?* 329. †
Sensus *brutis adjudicatus.* 388
Septuaginta *Interpretum numeros Ebraicos emendandi propositum.* 109
Septuagintavitalis *V. T. versio unde tantam auctoritatem fuerit consecuta?* 13
Sequestratio *documentorum. V.* Documenta.

Series infinita. v. curva.
Serrata *numismata quænam?* 227
Servitus *inter Christianos sublata.* 430
Serum *sanguinis lacteum.* 3
cum urina excretum. 3
Siberia *magis magisque exculta.* 61
Sicarii *virgula divina indagati.* 34
Silesia *Bohemiæ Regno quomodo accesserit?* 469
Simon (*Richardus*) *refutatus.* 353
Sluysen *Batavis quid?* 19
Sociniani *refutati.* 413.seq.
Socinianismus *refutatus.* 472
num Harveos nomen mereatur? 473
Socinianorum *dogmata cum placitis Arminianorum comparata.* 345.†
Sodomæ *eversio quomodo contigerit.* 105.106
situs. 105
Sol. v. Observatio.
Solis *apparitio in Nova Zembla Batavis insolito tempore facta, unde?* 318.seq.
in disco Mercurius observatus. 343.†
semidiameter apparens. 376
Soles *tres eodem tempore super Horizonte visi.* 316
Solstitialis *morbus, Phthisis.* 350.†
herba, gramen. 350.†
A Solymis *num condita Hierosolyma?* 213
Per Somnium *indicata mors.* 1
S. Sophiæ *templi Constantinopolitani ichnographia.* 329
Sorberii (*Samuelis*) *vita ac scripta.* 160
Specificum *antipodagricum.* 334.†
Sphæricæ *doctrinæ Elementa.* 118
Spinoza (*Benedictus*) *refutatus.* 353
Spirituum *animalium pro resistentis impendendorum quantitas.* 204
Spirituum *locus.* 257
Spiritus S. *distincta a Patre & Filio persona.* 413
Spiritus S. *num non detur nisi credentibus?* 346.†
Spiritus S. *testimonium num requiratur ad Scripturæ S. auctoritatem fide divina credendam?* 345.†
Statua *salis, in quam Lothi uxor conversa putatur, figmentum Judæorum.* 107
Stellæ *Magorum.* 342
Stephani *protomartyris reliquiæ.* 6
Strausius (*Johannes*) *notatus.* 63
Strype (*Johannis*) *Historia Thomæ Cranmeri emendata.* 325
Suavis (*Petri*) *Historia Concilii Tridentini.* 314.†
Substantia, *etiam corporea, ab agendo nunquam cessat.* 112
Substantiæ *notio.* 111
De Substitutionibus *Hæredum Tractatus.* 459
doctrina Baldo admodum quæstuosa. 460
Successoria *illustrium pacta.* 52
Succinum *flavum antihydropicum.* 375.†
Succus *Melidonii vulneribus recentibus medetur.* 378.†

nutritius plantarum quo-do elevetur? 344.†
Suevicum *iter P. D. Huetii.* 240
A Suffoeato *abſtinentia cur ab Apoſtolis præcepta?* 168
Sulphur *ex antimonio.* 381.†
Superfœtatio *repetita.* 3
Suppoſititii *nummi ut a veris diſcernendi?* 229
Suſannæ *ad laſcivos ſenes ſermo eleganti carmine expreſſus.* 31
Suſpendium *virginum Mileſiarum.* 350.†
Symbola *in nummis.* 229
Ex Symbolo *Apoſtolico aſſerta S. S. Trinitas.* 416
Synedrium *magnum & minus apud Ebræos.* 56
Sypeſteinii *(Henrici) Epiſtola de plagio literario.* 343
Syria *& Phœnicia ſæpius confunduntur.* 213
Syria *Paradiſi ſedes.* 99

TAcitus *illuſtratus.* 209.ſeq.
Talparum *oculi nervo optico deſtituti.* 3
Tangentium *methodus.vid.Methodus.*
Tartaris *num tributarii Poloni?* 471
Tartarorum *Calmuccorum regimen, moresque.* 62
Tellerii *(Caroli Mauricii) Archiepiſcopi Remenſis, Bibliotheca.* 353.†
Templi *Vaticani Deſcriptio.* 401
Tenſiones *num viribus tendentibus proportionales?* 270
Tenſionum *lege data, reperire Elaſticam, & vice verſa.* 267
Teraphini *quid?* 246
Terentiorum *nomen apud Romanos celeberrimum.* 139
Terminus *vitæ num fatalis?* 425
Ex Terrore *tetanus.* 3
De Tertulliani *ſtylo judicium Balſaci.* 157
Tertullianus *notatus.* 170
Teſtamenta *Illuſtrium in Germania an præciſe ſecundum Jus Romanum condenda ſint?* 442
Tetanus *ex terrore.* 3
In Theam *Elegia P. D. Huetii.* 240
Theoduli *Monachi varia nomina.* 385
Theologia *Judaica moderna.* 303
Chriſtiana Philippi a Limborch refutata. 345.†
Theologicæ *Inſtitutiones Nicolai Gürtleri.* 346
Theologiæ *ſacræ nucleus.* 237
Syntagmata P. Auguſtini Laurentii. 458
Syntagmatum & compendiorum neceſſitas & uſus. 346
Tholus *duplex Vaticanæ Baſilicæ.* 404
Thuringorum *origo.* 337
Tolerantium *religio in Pyrrhoniſmum degenerat.* 419
error gravior quam Antitrinitariorum. 419
De la Torre *familiæ nomen unde?* 146
De Traditione *ſententia Judæorum.* 304
Traditores *in veteri Eccleſia qui?* 170
De Trajectenſi *Epiſcopatu agitata olim controverſia.* 188

Trans-

Transactio *inter patrem & filium de bonis maternis solius metus reverentialis pretextu non rescinditur.* 130
Transcendentales *lineæ. v. Curva.*
Triangulare *phænomenon cœleste.* 58
Tributariæ *gentes quænam proprie?* 463
S. Trinitatis *mysterium primi parentes adhuc integri non ignorarunt.* 350
Triumviratuum *in Romana Republica historia.* 443
Trogi *Pompeji libri num in Epitomen a Justino prudenter redacti?* 364.†
Trompii *(Cornelii) vita & res gestæ.* 343
Trompium *inter & Rüterum Archithalassos æmulatio.* 345
Turcici *Imperii historia.* 185
Turennii *contra Condæum Principem gesta.* 296
Tutela *Illustrium in genere.* 441
Electoralis Testamentaria. 442
Matris aut aviæ illustris. 434
materna utrum etiam in bonis feudalibus locum habeat? 434
Tutelares *Rationes impugnatæ ac defensæ.* 435
Tutelaris *Constitutio.* Vormundschaffts-Ordnung. 434
Valesii *(Hadriani) vita & scripta.* 307. 309
Valesius *(Henricus) notatus.* 8
Valles *Prophetarum sacra.* 38. seq.
Varillasius *notatus.* 96
Post Variolas *furunculi.* 2
Vasalli *comm Electore Palatino conveniri possunt, licet Nobiles Imperii immediati sint, & causa feudum ipsum, quod ab Electore recognoscunt, non concernat.* 131
Vasquesius *notatus.* 370.†
Vaticanæ *Basilicæ veteris descriptio.* 326
Vaticani *Templi descriptio.* 401
agri situs & loci memorabiles. 402
Vaticanus *Obeliscus translatus.* 403
Ob Vectigal *non solutum quando merces in commissum cadunt, dominus earum vectorem non valide convenit, si inter eos conventum, quod vector nihil negotii cum solutione gabellæ habere debeat.* 132
Veli *a vento expansi figura.* 340.†
Velum *num a Christianis Imperatoribus in munis admissum?* 228
Venditio *dolosa hæreditatis alienæ nulla est, licet pacto evictionis præstatio remissa.* 130
Ex Vendito *fundo ad certos pedes, si Magistratus autoritate quid detrahatur, in quantum emtori regressus detur contra venditorem?* 131
Venedi *a Wandalis distinguendi.* 464
Venus *Gentilibus eadem, qua Hebræis Sara.* 231
Vermis *sternutando e naribus rejectus.* 4
Versio *Latina textus Hebræi V.T. quomodo adornanda?* 14. seq.

Vesicatorium *semen Clematidis peregrina.* 378. †
A Vespera *cur ab Hebræis dies inchoatus?* 98
Vestes *Israelitarum in deserto non detritæ.* 235
Vestis *primorum parentum, non nisi scena foliis ficulneis tecta.* 103. 105
Vigilantius *defensus.* 169
Vignolæ *(Jac. Barozii) vita.* 25
Villacum, *urbs Carinthiæ Episcopo Bambergensi subjecta.* 96
Contra Rei Vindicationem *exceptio rei venditæ ab actoris socio non admittitur.* 130
Viperæ *morsus quomodo curatus?* 341. †
Vires *dilatatrices fibrarum respectivæ earumque calculus.* 203. seq.
tendentes an tensionibus proportionales? 270
Virgæ *Mercurii ortus.* 350. †
De Virginum *11000 martyrio fabula unde orta?* 309
Virgulæ *divinæ utilitas in indagandis fontibus, thesauris, furibus & sicariis.* 34
usus antiquissimus. 35
phænomena. 35
Virium *fibras dilatantium & resistentiarum ratio.* 202
Vitæ *terminus num fatalis?* 425
Uladislaus *Polonus & Uladislaus Bohemus male confusi.* 469
Ulcera *pedum non tuto semper curantur.* 51
De Umbra *Observationes variæ.* 118
Unctio *familiaris Judæis.* 237
Regum Israeliticorum. 237
Ungaria. *vide* Hungaria.
Unguentorum *usus num recte Christianis prohibitus?* 171
De Voluptate *doctrina Epicuri.* 125
Vomitoriorum *utilitas.* 363. †
Vossius *(Isaacus) refutatus,* 104
(Gerh. Joh.) notatus. 301
Votivorum *numorum quis modus?* 224
Urinæ *incontinentiæ remedium.* 370. †
Ursi *in Lithuania cur tota hyeme dormiant?* 63
De S. Ursula *& 11000 virginibus martyribus fabula unde orta?* 309
Uteri *Consensus cum labiis oris.* 3
Vulneribus *medetur succus melidonii.* 378. †
Vultus *quid in numis?* 219. 227
Uxor *Lothi quomodo in statuam Salis transmutata fuerit?* 350. †
Uxorum *communionem quo sensu Plato admiserit?* 387

WAndali *alii a Venedis.* 464
Weigelii *(Valentini) deliria.* 314. †
S. Wilhelmi *Magni vita.* 165
Wolzogenius *(Ludovicus) defensus.* 116

XImenii *Cardinalis vita & res gesta.* 145

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

Digitized by Google

Digitized by Google

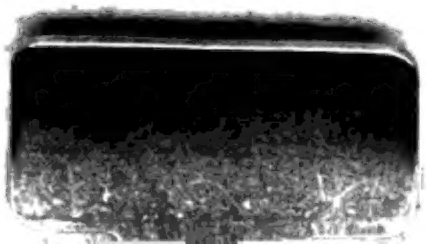
Digitized by Google